

EDITURA
ALBATROS

~~ALEXANDRE DUMAS~~

ASCANIO

CALMAN LÉVY — PARIS — 1896

ALEXANDRE DUMAS

ASCANIO

În românește de
OVIDIU CONSTANTINESCU

EDITURA ALBATROS

Coperta de KALAB FRANCIS

STRADA ȘI ATELIERUL

Povestirea noastră începe în ziua de 10 iulie a anului de grație 1540, la orele patru după-amiază, la Paris, în tinda bisericii Grands-Augustins din incinta Universității, lângă agheasmatar, în apropiere de ușa de la intrare.

Un tânăr înalt și chipeș, smead la față, cu părul pleștos și cu ochii mari, negri, îmbrăcat simplu dar elegant și înarmat doar cu un pumnal fin al cărui mîner era cizelat cu meșteșug, stătea acolo în picioare, cuprins, de bună seamă, de o cucernică sfială, deoarece nu se clintise din loc tot timpul cît ținuse vecernia ; cu capul plecat într-o atitudine de evlavioasă meditație, îngina în șoaptă niște cuvinte neînțelese, probabil o rugăciune, fiindcă bolborosea atît de încet, încît nimeni altul decît el și Dumnezeu puteau desluși spusele sale ; totuși, spre sfîrșitul liturghiei, se încumetă, în sfîrșit, să înalțe fruntea, și atunci vecinii din preajmă reușiră să prindă cîteva vorbe rostite cu jumătate de glas :

— Îți vine să-ți iei cîmpii cînd auzi fonfăind pe călugării ăștia francezi ! N-ar putea să-și dea mai multă osteneală, cel puțin față de ea, care, de bună seamă, e deprinsă a asculta doar cîntecele îngerilor din cer ? ! Ah, în fine, bine că s-a terminat ! O, Doamne, Doamne, fă ca de astă dată să fiu mai fericit decît duminica trecută și să-mi arunce măcar o privire !

Accastă ultimă rugăminte nu era cîtuși de puțin preumțioasă, căci, dacă făptura către care era îndreptată

ar fi ridicat ochii asupra celui ce i-o adresase, ar fi văzut cel mai încântător chip de adolescent pe care l-ar fi putut întrezări în visurile sale, citind frumoasele legende mitologice, după care lumea se dădea în vînt pe vremea aceea, datorită minunatelor stihuri ale meșterului Clément Marot, și în care sînt istorisite peripețiile amoroase ale lui Psihé și moartea lui Narcis. Într-adevăr, așa cum am arătat, în ciuda costumului său simplu și de culoare închisă, tînărul pe care l-am înfățișat mai sus era de o remarcabilă frumusețe și de o eleganță fără cusur : mai mult încă, zîmbetul lui avea o negrită dulceață și o infinită gingășie, iar privirea, care nu-și îngăduia încă să fie îndrăzneată, era în schimb mistuită de patima cea mai arzătoare ce se poate oglindi în ochii mari ai unui tînăr de optsprezece ani.

Cu toate astea, în momentul cînd se auzi zgomotul scaunelor mutate din loc ce anunță de obicei sfîrșitul liturghiei, tînărul nostru îndrăgostit (căci, după cele cîteva cuvinte rostite mai înainte, cititorul a putut să-și dea seama că i se cuvine pe bună dreptate acest calificativ), îndrăgostitul nostru, zic, se dădu puțin deoparte și rămase locului să privească mulțimea care se îndrepta în tăcere spre ușă și care era alcătuită din enoriași cu figuri solemne, membri ai consiliului parohial, din respectabile matroane care, o dată cu vîrsta, deveniseră femei așezate și din fetișcane nurlii. Dar nu pentru ele venise aici tînărul cel chipeș, fiindcă privirea lui nu se învioră și nici nu se grăbi să înainteze cu însuflețire decît în clipa în care văzu apropiindu-se o fată îmbrăcată în alb, însoțită de o guvernantă, dar o guvernantă de casă mare care părea să știe cum trebuie să se poarte o femeie în lume, o guvernantă încă tinerică și zîmbitoare și care, zău, nu era de loc de lepădat. Cînd cele două doamne se apropiară de agheasmatar, cavalerul nostru își înmuie degetele în apa sfințită și întinse mîna curtenitor spre ele.

Guvernanta îi mulțumi cu cel mai drăgălaș suris și-și arătă recunoștința prin cea mai simandicoasă reverență, atinse degetele tînărului, apoi, spre adîncă lui dezamăgire, oferî tovarășei sale agheasma primită prin-

tr-un alt de lung ocol, care tovarășă, în ciuda rugăminții ce-i fusese adresată în taină puțin mai înainte, rămase tot timpul cu ochii plecați, dovadă că prinsese de veste și știa foarte bine că tânărul cel chipeș se afla de față, așa încît, după plecarea ei, tânărul nostru bătut din picior bombănind : „Ah, Doamne, nici de astă dată nu m-a văzut !“ Dovadă că tânărul chipeș, după cum cred c-am mai spus, nu avea mai mult de optsprezece ani.

De îndată ce însă paraponul de care fusese năpădit în primul moment îi trecu, necunoscutul se grăbi să coboare treptele bisericii și, băgînd de seamă că, după ce își lăsase vîlul peste obraz și o luase de braț pe însoțitoarea ei, frumoasa cu capul în nori cotise strada spre dreapta, o apucă și el tot la dreapta, remarcînd de altminteri că, întîmplător, avea același drum. Fata merse mai departe pe chei pînă în dreptul podului Saint-Michel, apoi traversă podul : ca un făcut, necunoscutul nostru avea și el același drum. O luă apoi pe strada Barillerie și trecu peste Pont-au-Change. Și cum, tot întîmplător, necunoscutul avea același drum, se ținu după ea ca o umbră.

Fiindcă orice fată frumoasă are o umbră, adică un îndrăgostit.

Dar, vai, în dreptul fortăreței Grand-Châtelet, strălucitul astru căruia tânărul nostru îi dădea tîrcoale în chip de satelit se eclipsă brusc ; poarta cea mică a închisorii regale se deschise ca de la sine îndată ce guvernanta ciocăni și se închise la loc numaidecît.

Tînărul rămase o clipă înlemnit, dar cum era un voinic dîrz din fire atunci cînd nu se afla de față o fetișcană nostimă care să-i topească dîrzenia, nu stătu mult pe gînduri.

O caraulă cu lancea pe umăr se plimba încolo și încoace cu un aer solemn prin fața fortăreței. Tînărul necunoscut urmă exemplul destoinicei santinele, și după ce se retrase la oarecare distanță ca să nu bată la ochi, dar nu chiar atît de departe ca să nu poată supraveghea poarta, se hotărî să stea vitejește de strajă în slujba amorului.

Dacă cititorul a stat de strajă vreodată în viața sa, a avut prilejul să constate că mijlocul cel mai sigur de a scurta această îndatorire este să vorbești cu tine însuși. Probabil însă că tânărul nostru era obișnuit să patruleze, fiindcă nici nu apucase bine să-și ia postul în primire, că și începu a depăna următorul monolog :

— Nici vorbă că nu se poate să locuiescă aici. Azi-dimineață, după liturghie, și în ultimele două duminici în care n-am îndrăznit s-o urmăresc decît cu privirea — dacă poate fi cineva atît de nătărău ! — n-a luat-o la dreapta, pe chci, ci la stînga, spre poarta Nesle și Pré-aux-Clercs. Naiba știe ce o fi căutînd la Châtelet ? Ia să ne gîndim. S-o fi dus să vadă vreun deținut, poate chiar pe fratele său. Biata copilă ! Ce jale o fi pe biet suflețelul ei, fiindcă pe cît e de frumoasă, pe atît trebuie să fie de bună, fără doar și poate. Zău că-mi vine să-i ațin calea și s-o întreb fără nici un fel de ocolișuri ce s-a întîmplat și dacă n-aș putea cumva să-i fiu de ajutor. Dacă e într-adevăr vorba de fratele său, mă duc să-i spun tot meșterului, rugîndu-l să mă sfătuiască ce să fac. Un om ca el, care a reușit să fugă din castelul Sant'Angelo, trebuie să știe neapărat cum ar putea cineva s-o șteargă din închisoare. Va să zică ne-am înțeles, îl scap pe frăține-său din închisoare. Știind că i-am făcut atîta bine, frățiorul ei o să rămînă prietenul meu credincios pînă la moarte. Și, bineînțeles, o să mă întrebe ce-ar putea să facă la rîndul lui pentru mine de vreme ce l-am ajutat atît de mult. Și-atunci am să-i mărturisesc că mi-e dragă surioara lui. Drept care o să mă ia frumos de mîna și o să mă ducă la dînsa, cu am să cad la picioarele ei și atunci o să vedem dac-o să mai stea tot așa cu ochii în pămînt.

Cînd începe s-o ia razna, vă dați seama că mintea unui îndrăgostit nu se mai poate aduna de pe drumuri chiar atît de ușor. Se înțelege de la sine deci că tânărul nostru se arată foarte mirat auzind că bate orele patru și văzînd că se schimbă garda.

Noua caraulă începu să se plimbe încolo și încioace prin fața porții, iar tânărul nostru rămase mai departe de strajă în postul său. Mijlocul de a-și scurta priveghiul se dove-

dise mult prea iscusit pentru a nu-l folosi și de aci încolo ; își continuă, așadar, monologul, al cărui cuprins era tot atît de rodnic ca și cel de pînă atunci :

— Ce minune de fată ! Cîtă gingășie în fiecare din gesturile ei ! Ce feciorelnică sfială în orice mișcare ! Cîtă nevinovăție în trăsăturile sale ! Din cîți artiști au existat pe lumea asta, doar marele Leonardo da Vinci sau divinul Rafael ar fi fost vrednici să înfățișeze chipul acestei neprihănite și dalbe făpturi ; și nici chiar ei decît în cca mai înfloritoare epocă a talentului lor. O, Doamne, de ce nu m-am născut pictor, în loc să fiu sculptor, smălțuitor, aurar, dăltuitor ? ! În primul rînd, dacă eram pictor, n-aș mai fi avut nevoie s-o am înaintea ochilor ca să-i fac portretul. Aș fi văzut tot timpul, ca aieva, ochii ei mari și albaștri, părul bălai atît de frumos, obrazul alb ca laptele, mijlocelul subțire să-l frîngi. Dacă aș fi fost pictor, aș fi zugrăvit-o în toate pînzele mele, așa cum a zugrăvit-o Sanzio pe Fornarina și Andrea del Sarto pe Lucrezia. Și totuși, ce deosebire între ea și Fornarina ! La drept vorbind, nici una, nici alta nu sînt vrednice măcar să-i dezlege șireturile de la pantofi. În primul rînd, Fornarina...

Tînărul nu apucase încă să încheie seria acestor comparații care, cred că vă dați seama, erau toate în favoarea iubitei sale, cînd se auzi din nou bătînd ceasul.

Pentru a doua oară caraula fu schimbată.

— Șase. Curios, ce repede trece timpul ! murmură tînărul îndrăgostit. Și de vreme ce trece atît de ușor numai așteptînd-o, îmi închipui că, de-aș fi lîngă ea, ar zbura ca gîndul, aș fi ca-n rai ! O, dacă am fi împreună, n-aș face nimic altceva decît s-o privesc, și orele, zilele, lunile, viața întreagă s-ar scurge pe nesimțite. O, Doamne, ce fericire !

Și tînărul rămase în extaz, fiindcă în momentul acela, deși absentă, femeia iubită trecu aieva prin fața ochilor săi de artist.

Pentru a treia oară se schimbă santinela.

Toate clopotele parohiilor băteau ora opt și umbrele serii începeau să coboare, fiindcă totul ne îndreptățește să credem că acum trei sute de ani, în luna iulie, amur-

gul se lăsa tot la ceasurile opt ca și în zilele noastre ; ceea ce însă, pe bună dreptate, ar putea să surprindă este extraordinara tenacitate de care dădeau dovadă îndrăgostiții în secolul al șaisprezecelea. Totul era viguros pe vremea aceea și sufletele tinere și vajnice nu se opreau niciodată la jumătatea drumului, nici în dragoste, nici în artă și nici în război.

De altminteri, răbdarea tinărului artist, căci acum știm cu ce se îndeletnicea, fu răsplătită în fine în clipa cînd văzu deschizîndu-se — poate pentru a douăzecea oară — poarta închisorii, de astă dată însă pentru a lăsa să iasă cea pe care o aștepta. Nelipsita guvernantă se ținea scai după dînsa, ba mai mult chiar, era escortată de doi arcași care purtau însemnele prefecturii poliției și care mergeau în urma ei la o distanță de zece pași.

Străbătură cu toți din nou drumul pe care-l făcuseră cu trei ore mai înainte, traversînd mai întîi Pont-au-Change, strada Barillerie, podul Saint-Michel și apucînd-o apoi pe chei ; numai că de rîndul acesta trecură prin fața bisericii Augustinilor pentru a se opri în cele din urmă într-un cotlon, la vreo trei sute de pași de biserică, în fața unei porți uriașe, alături de care se afla încă o poartă mai mică de serviciu. Guvernanta bătu în cea de-a doua și portarul veni să deschidă. După ce făcură o plecăciune adîncă, arcașii o porniră înapoi spre Châtelet și artistul nostru rămase din nou incremenit în fața unei porți închise.

Și acolo ar fi rămas de bună seamă pînă a doua zi dimineată, fiindcă închipuirea lui începuse să urzească o nouă serie de visuri, a patra la număr din ziua aceea ; întîmplarea făcu însă ca tocmai în momentul acela un trecător cam afumat să se ciocnească de el cap în cap.

— Hei, prietene ! îl interpelă trecătorul. Dacă nu sînt cumva indiscret, rogu-te, vrei să-mi spui : ești om sau stîlp ? Căci dacă ești stîlp, ai tot dreptul să stai acolo unde te afli și nu pot decît să mă înclin ; dar dacă ești om, dă-te la o parte și lasă-mă să trec !

— Iertați-mă, rosti tinărul, cu gîndul aiurea — dar eu nu sînt de pe aici și nu cunosc bine acest minunat oraș care-i Parisul, așa că...

— A, păi atunci se schimbă socoteala ; francezul este primitor de felul lui și deci se cade să-ți cer eu iertare ; ești străin va să zică, perfect... Din moment ce mi-ai spus cine ești, se cuvine să-ți spun la rîndul meu ce-i cu mine. Află deci că sînt student și mă numesc...

— Iertați-mă — îi tăie vorba tînărul artist — dar mai înainte de a ști cine sînteți, aș dori să știu unde mă aflu

— La poarta Nesle, amice dragă, iar ăsta de aici e palatul Nesle — îi explică studentul, arătîndu-i din ochi poarta cea mare pe care străinul o cercetase tot timpul cu privirea.

— Prea bine ; și ca să merg în strada Saint-Martin, unde locuiesc — adăugă îndrăgostitul ca să spună ceva și sperînd că astfel va reuși să se descotorosească de partenerul său — pe unde trebuie s-o iau ?

— Strada Saint-Martin, zici ? Vino cu mine, te însoțesc ; se-ntîmplă să am și eu același drum. Cînd ajungem la podul Saint-Michel, am să-ți arăt pe unde trebuie s-o iei. Află deci că sînt student, că tocmai mă întorceam de la Pré-aux-Clercs și că mă cheamă...

— Nu știți cumva al cui ar putea fi palatul Nesle ? întrebă tînărul necunoscut.

— Auzi vorbă ! Ca și cînd n-aș cunoaște Universitatea pe degete ! Palatul Nesle, flăcăule, este al maiestății sale regelui și, în momentul de față, se află în stăpînirea lui Robert d'Estourville, prefectul Parisului.

— Cum ? Aici șade prefectul Parisului ? ! se minună străinul.

— Ți-am spus eu cumva că prefectul Parisului șade aici, fătul meu ? protestă studentul. Prefectul Parisului locuiește la Grand-Châtelet.

— A, da ? La Grand-Châtelet ! Așa, va să zică. Păi dacă prefectul locuiește la Grand-Châtelet, pentru ce atunci regele trebuia să-i lase în stăpînire palatul Nesle ?

— Stai să-ți spun îndată toată tărășenia. Regele, pasămite, dăruise odinioară palatul cu pricina rectorului nostru, o persoană venerabilă, care apăra privilegiile și judeca procesele Universității în chipul cel mai pînătesc cu putință : ce poate fi mai frumos decît o aseme-

nea slujbă ? Din nenorocire, neprețuitul nostru rector era un om drept, atît de drept... față de noi, firește, încît acum doi ani au găsit cu cale să-i desființeze postul sub cuvînt că dormea în timpul ședințelor, ca și cum un rector n-are voie să caște și el ca tot omul. Postul lui fiind suprimat, cum spuncam, i s-a încredințat prefectului sarcina de a ocroti Universitatea. Halal ocrotitor, ce să zic ! De, dacă nu sîntem în stare să ne ocrotim singuri ! Așadar, susnumitul prefect — mă ascuți, băiețaș — susnumitul prefect, hrăpăreț, cum e de felul lui, a chibzuit că, de vreme ce îi urmasa în post fostului rector, se cuvenea să-i fie urmaș în toate, moștenind și proprietățile sale, și binișor și pe tăcute, cu sprijinul doamnei d'Etampes, a pus stăpînire asupra celor două palate Nesle : și cel mare, și cel mic.

— Cu toate astca, după cîte am înțeles, nu-i este de nici o trebuință.

— Cîtuși de puțin, cărpănosul, ba, ca să nu mint, vulpoiul bătrîn a pus totuși pe cineva să șadă acolo, pe o fată sau pe o nepoată de-a lui, o copilă ca o icoană pe care o cheamă Colombe sau Colombine, nu știu bine, și pe care o ține închisă într-o aripă a palatului mic.

— Adevărat — îngăimă artistul, cu răsufierea tăiată, fiindu-i dat să audă pentru prima oară numele iubitei sale rostit de cineva — e o încălcare de drepturi, un abuz strigător la cer ! Cum se poate ca în ditamai palatul să nu șadă decît o fată singură împreună cu guvernanta ei ? !

— Dar pe ce lume trăiești, străine, de nu știi că asemenea abuzuri sînt la ordinea zilei și că e firesc ca noi ăștia, bieți secretari de cancelarie, să locuim cîte șase într-o șandrama păcătoasă, în timp ce un mare senior lasă să se părăginească o clădire cît toate zilele, cu grădini, curți interioare, teren de pelotă !

— Așa, vasăzică există și un teren de pelotă ?

— Și încă ce teren, o minune, fătul meu, o minune !

— Bine, dar, la urma urmei, palatul ăsta e proprietatea regelui Francisc I, nu ?

— Nici vorbă, dar ce vrei să faci oare cu el regele Francisc I ?

— Să-l dea altcuiva, de vreme ce prefectul nu locuiește aici.

— Ce mai aștepți atunci ? Trimite-i vorbă să ți-l dea ție.

— Și de ce nu ? Vă place să jucați pelotă ?

— E moartea mea.

— Vă poftesc atunci la o partidă de pelotă, duminică viitoare.

— Unde anume ?

— La palatul Nesle.

— S-a făcut, domnule majordom al castelelor regale !

În cazul ăsta trebuie să știi barem cum mă cheamă : numele meu e...

Dat fiind însă că străinul aflase tot ce voia să știe și dat fiind că prea puțin se sinchisea de orice altceva, nu auzi nici un cuvânt din poliloghia prietenului său, care îi povesti totuși în amănunțime cum că se numea Jacques Aubry, că era secretar la Universitate și că tocmai se întorcea de la Pré-aux-Clercs, unde avusese o întâlnire cu nevasta croitorului său ; cum că respectiva nevăastă, pe care secătura de bărbatu-său n-o lăsase probabil să iasă din casă, nu venise la întâlnire ; cum că băuse niște vin de Suresne spre a-și îneca amarul fiindcă Simonne îi trăsese clapa și cum că, în fine, era hotărât să nu mai calce în veci pragul necioplitului de hăinar care îl făcuse să-și piardă vremea de pomană așteptându-i nevasta și obligându-l pe deasupra să se mai și îmbete, ceca ce era împotriva tuturor obiceiurilor sale.

Cînd cei doi tineri ajunseră în dreptul străzii Harpe, Jacques Aubry îi arată necunoscutului calea pe care o avea de urmat și pe care acesta o cunoștea mult mai bine decît el ; după care stabiliră o întâlnire pentru duminică următoare, în jurul prînzului, la poarta Nesle, și se despărțiră, unul cîntînd, celălalt pierdut în visurile sale.

Cel ce visa avea destule motive să viseze, de vreme ce aflase într-o singură zi mai multe lucruri decît în cele trei săptămîni precedente.

Aflase bunăoară că fata pe care o iubea locuia în palatul cel mic al palatului Nesle, că era fiica jupînului

Robert d'Estourville, prefectul Parisului, și că se numea Colombe. Precum se vede, nu pierduse ziua degeaba.

Și tot visînd așa, o apucă de-a lungul străzii Saint-Martin, oprindu-se în cele din urmă în fața unei case arătoase deasupra porții (căreia era sculptat blazonul cardinalului de Ferrara. Tînărul bătu de trei ori în poartă.

— Cine-i acolo ? întrebă dinăuntru, după cîteva clipe de așteptare, o voce proaspătă, tînără și răsunătoare.

— Eu, coană Catherine — răspunse necunoscutul.

— Care eu ?

— Ascanio.

— Ah, în sfîrșit !

Poarta se deschise și Ascanio intră în curte.

O fetișcană nurlie, între optsprezece și douăzeci de ani, cam oacheșă, cam mărunțică și cam prea zglobie, dar minunat de bine făcută, îl primi pe hoinar mărturisindu-și în gura mare bucuria. „A venit, trădătorul, uite-l, a venit !“ strigă ea și alergă sau, mai bine zis, o zbughi înaintea lui ca să-i anunțe sosirea, stingînd lampa pe care o ținea în mînă și lăsînd deschisă poarta dinspre stradă, pe care Ascanio, mai puțin zăpăcit decît ea, avu grijă s-o închidă.

În ciuda beznei în care îl lăsase cufundat neastîmpărul coanei Catherine, tînărul străbătu fără nici o șovăială o curte destul de largă în care fiecă lespede era înconjurată de un chenar de iarbă și pe care o străjuia umbra masivă a unor clădiri înalte cu înfățișare severă. Era într-adevăr locuința austeră și igrasioasă a unui cardinal, deși trecuse multă vreme de cînd stăpînul ei n-o mai folosea. Ascanio urcă sprinten treptele înverzite de mușchi ale peronului și pătrunse într-o încăpere vastă, singura din toată casa în care era aprinsă lumina, un fel de trapeză minăstirească, tristă, mohorîtă și pustie de obicei, dar care de două luni încoace strălucea plină de însuflețire și răsuna de cîntece.

De două luni încoace, cum spuneam, în această uriașă și neprimitoare chilie forfotea, muncea, ridea un popor întreg, plin de rîvnă și de voieșie ; de două luni încoace

zece tejghele, două nicovale și, în fund, o forjă improvizată, micșoraseră spațiul imensei încăperi ; desene, mulaje, rafturi pline de clești, ciocane și pile, snopuri de spade cu mînere măiestrit cizelate și lame lucrate ca niște dantele, coifuri, platoșe și scuturi încrustate cu aur și orînduite în chip de trofee, pe care erau înfățișate în relief aventurile amoroase ale zeilor și zeițelor, ca și cum, prin legende pe care le ilustrase, artistul ar fi căutat să te facă să uiți cu ce scop anume fuseseră făurite armele, îmbrăcau de sus și pînă jos pereții cenușii ; soarele putuse să pătrundă înăuntru nestingherit prin ferestrele larg deschise și atmosfera se înviorase de cîntecele lucrătorilor harnici și voioși.

Trapeza cardinalului se transformase în atelierul unui aurar.

Totuși, în seara zilei de 10 iulie 1540, care cădea într-o duminică, zi sfîntă, încăperea smulsă din toropeală recăpătase pentru scurtă vreme tihna în care lîncezise un veac încheiat. Dar masa nestrînsă, pe care se mai vedeau încă, la lumina unei lămpi cu un contur atît de elegant și de o linie atît de pură, încît îți venea să crezi că fusese șterpelită în timpul săpăturilor de la Pompei¹, rămășițele unei îmbelșugate cine, dovedeau că, dacă locatarilor temporari ai proprietății cardinalului le plăcea uneori să se odihnească, nu erau cîtuși de puțin dispuși în schimb să și postească.

În momentul în care Ascanio intră în atelier, se mai aflau patru persoane de față.

Aceste patru persoane erau : o bătrînă slujnică ce se pregătea tocmai să strîngă masa, Catherine, care se căznea să aprindă iar lampa, un tînăr care desena într-un colț și acum aștepta să recapete lampa pe care Catherine i-o luase din față, pentru a-și putea continua lucrul, și meșterul care ședea în picioare, cu brațele încrucișate, rezemat de vatră. Dintre toți, el era cel spre care s-ar fi îndreptat din capul locului privirile oricărui om ce ar fi intrat în clipa aceea în atelier.

¹ Anacronism : săpăturile de la Pompei au fost efectuate cu două secole mai tîrziu. (n.t.)

Într-adevăr, personajul acesta ciudat avea în el nu știu ce forță nebănuită, nu știu ce vitalitate pe care o răspindea în jur, atrăgând atenția chiar și celor care ar fi vrut să nu-l bage în seamă. Era un bărbat uscățiv, înalt, vînjos, de vreo patruzeci de ani ; ar fi trebuit însă dalta lui Michelangelo sau penelul lui Ribera pentru a contura profilul acela delicat și energic totodată, pentru a zugrăvi chipul oacheș și însuflețit, pentru a reda înfățișarea lui cutezătoare, de o prestanță aproape imperială. Fruntea înaltă era umbrită de niște sprîncene gata în orice clipă să se încrunte ; în privirea-i deschisă, limpede și sfredelitoare scăpărau uneori fulgere de o sublimă frumusețe ; zîmbetul său plin de bunătate și de îngăduință, dar făcînd și cîteva cute batjocoritoare, te fermeca și te intimida în același timp ; mîna cu care își netezea mercur barba și mustățile negre — gest ce părea să-i fie familiar — era nervoasă, flexibilă, fără să fie prea mică, prelungă, dibace, viguroasă și totuși fină, aristocratică, elegantă ; în sfîrșit, în felul său de a privi, de a vorbi, de a întoarce capul, în gesturile expresive și iuți, fără a fi însă smucite, chiar și în atitudinea nepăsătoare pe care o avea în momentul cînd Ascanio intrase în încăpere se simțea aceeași forță : leul rămîne tot leu chiar și cînd se odihnește.

Cît despre Catherine și ucenicul care desena într-un colț, putem spune că formau amîndoi un contrast izbitor. El, posac, tăcut, cu fruntea îngustă și brăzdată înainte de vreme, cu ochii pe jumătate închiși și 'buzele strînse ; ea, sprintăra ca o păsărică, înfloritoare ca un boboc ce și-a desfăcut petalele la soare, cu ochii mari deschiși lăsînd să se vadă privirea cea mai șireată cu putință, cu o gură ce-și arăta neconținut dinții albi ca laptele. Retras în colțul său, moliu și galeș, ucenicul părea să-și economisească orice efortare ; Catherine, în schimb, umbla încolo și înapoi, se învîrtea, se răsucea, neputînd să-și găsească astîmpăr o clipă, atît de impetuos clocotea viața în ea și atît de mult ființa aceasta tînără și zglobie simțea nevoia să se agite pentru a înlocui emoțiile de care existența ei era lipsită.

De aceea Catherine era spiridușul casei, o adevărată ciocîrlie prin neastîmpărul ei și prin glăsciorul crista-

lin și răsunător, ducînd cu destulă dezinvoltură, nepăsare și nesocotință o viață în care se integra doar atît cît să justifice pe deplin porecla de *Scozzone* pe care i-o dăduse meșterul și care în limba italiană însemna pe atunci — și poate chiar și în ziua de azi — ceva ce s-ar putea tălmăci prin cuvîntul *zurliu*. Altminteri, plină de drăgălășenie și de suavitate în zburdălnicia ei copilărească, *Scozzone* era sufletul atelierului; cînd începea să cînte, nimeni nu mai scotea un cuvînt; cînd rîdea, toată lumea se veselca o dată cu ea; cînd porunceă, se supuneau toți fără să crîcnească, mai cu seamă că toanele și chefurile ei nu erau chiar atît de năstrușnice, încît să nu poată fi împlinite; și pe urmă *Scozzone* era fericită cu atîta spontancitate și candoare, încît veselia ei se revărsa asupra tuturor celor din preajmă și parcă îți creștea inima numai văzînd-o cum se bucură.

În ceea ce privește viața ei, e o poveste mai veche despre care vom avea poate prilejul să vorbim mai încolo: odrasla unor oameni din popor, rămasă orfană din fragedă pruncie, crescuse ca un copil de pripas lăsat în voia soartei; Dumnezeu însă avuseser grijă de ea. Sortită să ajungă o desfătare la îndemîna tuturor, spre norocul ei, fata întîlnise un om pe care îi era dat să-l ferească.

Și acum, după ce v-am înfățișat noile personaje intrate în scenă, să continuăm istorisirea de unde am lăsat-o.

— Pe unde mi-ai hoinărit, haimana? îl luă la rost meșterul pe *Ascanio*.

— Pe unde am hoinărit? Pentru domnia ta am hoinărit, meștere.

— De azi-dimineață?

-- Întocmai, de azi-dimineață.

-- Zi mai bine c-ai umblat după niseai aventuri.

— După ce aventuri aș putea să umblu, meștere? îngăimă *Ascanio*.

— De unde vrei să știu eu?

— Ei, și dac-ar fi așa, doar n-o pieri lumea! interveni *Scozzone*. De altfel, chiar de n-ar umbla după aventuri, e destul de chipeș băiatul ca să umble aventurile după el.

— Scozzone ! îi tăie vorba meșterul, încruntându-se.

— Ei, haide, doar nu ți-o cășuna acum să fii gelos pe copilul ăsta, mînca-l-ar mama ! Și apucîndu-l de bărbie pe Ascanio, îl sili să-și ridice fruntea. Ia uite colo ! Atît ar mai lipsi ! Doamne Isuse Hristoase, ce tras ești la față ! Nu cumva n-ai mîncat nimic, boier flutură-vînt ?

— Ba chiar că nu ! exclamă Ascanio. Am uitat.

— A, păi dacă-i așa, cred că meșterul are dreptate : a uitat să mănînce, înseamnă deci că-i îndrăgostit. Ruperta ! Ruperta ! Hai, repede, dă-i ceva de mîncare jupînului Ascanio.

Slujnica aduse felurite bunătăți rămase de la cină și tinărul nostru, care, după atîtea popasuri în aer liber, avea tot dreptul să fie lihnit de foame, se repezi să le infulece.

Scozzone și meșterul îl priveau surîzînd, ea ca o soră mai mare, el cu o duioșie părintească. Cît despre ucenicul ce desena în colțul lui, se mulțumise doar să ridice capul în momentul în care Ascanio intrase ; de îndată ce însă Scozzone pusese la loc lampa pe care i-o luase din față ca să se ducă să descuie poarta, se aplecase din nou asupra lucrului.

— Așa cum ți-am spus, meștere, pentru domnia ta am alergat toată ziua — continuă Ascanio povestea începută, observînd atenția zeflemitoare cu care îl priveau maestrul său și Scozzone și vrînd să abată discuția pe un alt făgaș decît acela al peripețiilor lui amoroase.

— Cum se face c-ai alergat pentru mine toată ziua ? S-auzim.

— Păi n-ai spus chiar domnia ta ieri că n-ai destulă lumină aici și că ar trebui să schimbi atelierul ?

— Așa am spus, într-adevăr.

— Ei, uite, ți-am găsit eu unul !

— Ai auzit, Pagolo ? spuse meșterul, întorcîndu-se către ucenicul sînguincios.

— Ai spus ceva, meștere ? întrebă acesta, ridicînd pentru a doua oară capul.

— Mai lasă și tu desenul ăla și vino încoace. Auzi, a găsit un atelier !

— Să-mi fie iertat, meștere, dar pot asculta foarte bine și de aici ce spune prietenul meu Ascanio. Aș vrea să termin studiul ăsta; îmi închipui că nu-i un păcat, după ce ți-ai îndeplinit toate îndatoririle creștinești, ca în orice duminică, să-ți petreci timpul ce ți-a mai rămas într-un chip folositor: a munci e ca și când te-ai ruga.

— Pagolo, dragul meu — spuse meșterul, clătinînd din cap, mai mult mîhnit decît supărat — ai face mai bine să lucrezi cu spor și cu tragere de inimă în timpul săptămîinii și să te distrezi ca orice băiat de viață duminică, decît să te lași pe tînjală în zilele obișnuite și să cauți în schimb să fii mai breaz decît tovarășii dumitale, prefăcîndu-te că muncești pe brînci în zilele de sărbătoare; treaba dumitale, fă cum crezi! Așadar, Ascanio, fătul meu — continuă el cu o voce în care o infinită bunătate se împletea cu o negrăită duioșie — ce ziceai adineauri?

— Ziceam că ți-am găsit un atelier cum nici n-ai visat.

— Unde?

— Cunoști palatul Nesle?

— Cum să nu-l cunosc, doar am trecut de atîtea ori prin fața lui, cu toate că n-am intrat niciodată înăuntru.

— Dar așa cum se vede de afară, îți place?

— Mai întrebi? Ba bine că nu, dar...

— Dar ce?

— Dar nu e ocupat de nimeni?

— Ba da, de domnul prefect al Parisului, jupîn Robert d'Estourville, care s-a făcut stăpîn pe el fără nici un drept. De altminteri, ca să fii cu conștiința împăcată, am putea foarte bine să-i lăsăm mai departe în stăpînire pavilionul cel mic, în care pare-mi-se că locuiește cineva din familia lui și, în ce ne privește, să ne mulțumim cu clădirea principală și cu ce se mai află pe lîngă ea, grădinile și curțile interioare, jocurile de bile și terenul de pelotă.

— Cum, e și un teren de pelotă?

— Mai grozav decît cel de la Santa-Croce, la Florența.

— *Per Bacco !* Nu există joc mai frumos pentru mine decât pelota ; ştii doar, Ascanio.

— Da, ştiu, şi pe urmă, meştere, pe lângă toate celelalte, are o poziţie minunată : aer cît poţi, şi încă ce aer ! Te simţi ca la ţară, nu ca în văgăuna asta în care mucesim cu toţii şi pe care n-o vede niciodată soarele ; *Pré-aux-Clercs* într-o parte, în cealaltă Sena, iar la câţiva paşi, măria sa regele, suveranul domniei tale, în palatul lui, la Luvru.

— Dar a cui ar putea oare să fie minunăţia asta ?

— A cui ? A regelui, bineînţeles.

— A regelui ?... Mai spune o dată, băieţaş : palatul Nesle e al regelui ?

— În persoană ; acum nu mai rămîne de văzut decât dacă va binevoi să-ţi dea o locuinţă atît de măreaţă.

— Cine, regele ? Cum îi zice regelui, Ascanio ?

— Păi ştiu eu, parcă Francisc I.

— Asta înseamnă că într-o săptămînă palatul Nesle va fi în stăpînirea mea...

— Numai să nu se supere prefectul Parisului.

— Să fie sănătos !

— Şi dacă nu vrea să scape din mînă asemenea chilipir ?

— Dacă nu vrea ! Ia spune, cum mă cheamă pe mine, Ascanio ?

— Benvenuto Cellini, meştere, aşa cum vă ştie toată lumea.

— Asta înseamnă că, dacă domnia sa prefectul nu catadicseşte să-l dea de bună voie, ei bine, atunci o să-l facem noi să-l dea de nevoie. Şi acum să mergem la culcare. O să mai vorbim miine despre asta, la lumina zilei, poate c-om vedea lucrurile mai lămurit.

La îndemnul meşterului, toată lumea se retrase afară de Pagolo, care mai rămase o bucată de vreme să lucreze în cotlonul său ; de îndată însă ce socoti că se vîriseră cu toţii în aşternut, ucenicul se sculă de pe scaun, se uită jur împrejur, se apropie apoi de masă, umplu o cană mare cu vin şi, după ce o dădu pe gît, se duse la rîndul lui să se culce.

UN ORFĂURAR ÎN SECOLUL AL ȘAISPREZECELEA

De vreme ce am rostit numele lui Benvenuto Cellini și i-am schițat portretul, cerem permisiunea cititorului, pentru a-l ajuta să cunoască mai bine ambianța artistică pe care o înfățișează povestirea noastră, să facem o mică digresiune în legătură cu acest om ciudat care se stabilise de două luni în Franța și care, se înțelege de la sine, urmează să fie unul dintre personajele principale ale acestui roman.

Mai înainte însă se cade să spunem ce era un orfăurar în secolul al șaisprezecelea.

Există la Florența un pod care se numește Ponte-Vecchio și pe care se mai văd pînă în ziua de azi o mulțime de case înghesuite una într-alta : casele acestea pe-atunci erau dughenile orfăurarilor.

Pe vremea aceea însă orfăurăria nu era ceea ce știm noi că e azi : o meserie ca oricare alta ; odinioară orfăurăria era o artă.

De aceia priveai pe care o înfățișau aceste dughene sau, mai bine zis, obiectele ce le împodobeau erau cu drept cuvînt uimitoare : cupe de onix, pe rotunjimea cărora șerpuiau cozile unor dragoni în timp ce capetele și trupurile acestor animale fantastice se înfruntau, înălțîndu-se unul în fața celuilalt, cu aripile azurii larg desfășurate și înstelate cu aur, cu gurile căscate ca ale himerelor și amenințîndu-se cu scăpărarea ochilor de rubin ; ceainice de agat pe piciorul cărora se înfășura o viță de iederă pentru a se arcui apoi deasupra gurii vasului în chip de toartă, ascunzînd printre frunzele de smarald cine știe ce miraculoasă pasăre tropicală cu pence smălțate și atît de vic, încît părea gata să ciripească ; urne de lăpislazuli în care coborau, ca pentru a se adăpa, două șopîrle atît de meșteșugit cizelate, încît îți făcea impresia că vezi reflexele unduitoare

ale platoșei lor de aur și că la cel mai mic zgomot aveau s-o zbughească din loc pentru a se ascunde în vreo crăpătură din zid; potire, chivoturi, medalii de bronz, de argint, de aur, toate bătute în nestemate ca și când pe vremea aceea rubinele, topazele, granatele și olmazurile puteau fi găsite fără nici o bătaie de cap scotocind în nisipul de pe malul râurilor ori spulberind colbul din mijlocul drumurilor; în sfârșit, nimfe, naiade, zei și zeițe, tot Olimpul în floare, în vecinătatea crucifixelor, troițelor, calvarelor; Mater dălorosa alături de Venus, Hristos lângă Apolo, Jupiter pregătindu-se să arunce fulgerul și Iehova plămădind lumea; toate acestea nu numai executate cu iscusință, dar și zămislite de imaginația unui poet, nu numai făcute să-ți ia ochii ca giuvaerurile ce împodobesc budoarul unei femei, dar vrednice de toată admirația, ca niște capodopere menite să eternizeze domnia unui monarh sau geniul unei națiuni.

E adevărat că orfăurarii acelor vremuri se numeau Donatello, Ghiberti, Ghirlandajo și Benvenuto Cellini.

De altminteri, Benvenuto Cellini a zugrăvit el însuși, în memoriile sale, mai senzaționale decât cel mai senzațional roman, viața aventuroasă a artiștilor din secolele cincisprezece și șaisprezece, când Tizian picta, cu platoșa în spinare, iar Michelangelo sculpta, cu spada la șold, când Massaccio și Domenichino mureau otrăviți și când Cosimo I se străduia, lucrând cu ușile încuiate, să redescopere un oțel călit într-un fel special, în stare să taie porfirul.

Ne vom mulțumi, așadar, să relatăm doar un episod din viața acestui om, pentru a îngădui cititorului să-l cunoască mai bine, și anume acela care l-a determinat să plece în Franța.

Benvenuto se afla la Roma, chemat de papa Clement al VII-lea, și migălea sîrguincios minunatul potir pe care Sanctitatea Sa i-l poruncise; dar cum ținea ca această prețioasă lucrare să fie meșteșugită cu cea mai mare grijă, treaba mergea destul de încet. Numai că, așa cum era și de așteptat, în jurul lui Benvenuto roiau destui invidioși care-l priveau cu ochi răi atît din pricina comenzilor ispititoare primite din partea unor înalte fețe, duci,

regi, și papi, cât și din cauza neasemuitei iscusințe cu care aceste comenzi erau executate. Așa se explică faptul că unul dintre tovarășii săi de breaslă, anume Pompeo, care nu avea altceva mai bun de făcut decât să umble cu vorbe, se folosea de aceste tăgăneli pentru a-l încondeia cum e mai rău în ochii suveranului pontif, zi de zi, clipă de clipă, fără răgaz, când în șoaptă, când în gura mare, încredințându-l că meșterul n-o să mai ajungă să termine niciodată potirul și că, fiind copleșit de comenzi pînă peste cap, se îndeletnicea cu alte lucrări, în dauna celor poruncite de Sanctitatea Sa.

Și atîta îl ponegri și-l terfeli preacinstitul Pompeo, că în ziua în care îl văzu intrînd în dugheana lui cu o mutră rîzătoare, Benvenuto Cellini pricepu numaidecît că sosise în chip de ștafetă ca să-i aducă o veste proastă.

— Nu știi de ce-am venit, scumpe confrate? începu el. Ca să te ușurez de o sarcină împovărătoare: Sanctitatea Sa și-a dat seama că motivul pentru care ai întîrziat atîta să-i trimiți potirul e fiindcă nu-ți ajunge timpul să faci tot ce ai de făcut, și nicidecum pentru că n-ai avea bunăvoință. Drept care s-a gîndit să te scutească de o grijă care-ți mîncea timpul și, din proprie inițiativă, a hotărît să-ți ia de pe cap slujba de gravor al monetăriei. E adevărat c-o să ai mai puțin pe lună nouă amărîți de ducați de aur, în schimb o să cîștigi zilnic o oră în plus.

Benvenuto Cellini simțea fierbînd în el o poftă năprasnică de a-l arunca pe șugubăț pe fereastră, dar se înfrînă, iar Pompeo, văzînd că nici un mușchi nu se clintește pe fața lui, își închipui că lovitura pe care încercase să i-o dea nu avusese efectul dorit.

— În afară de asta — continuă el — nu știu de ce, oricît am căutat să-ți iau apărarea, Sanctitatea Sa îți trimite vorbă să-i dai potirul înapoi, chiar acum, așa cum se află. Tare mi-e teamă, Benvenuto dragă, și ți-o spun prietenește, că Sanctitatea Sa are de gînd probabil să-l încredințeze altcuiva ca să-l termine.

— A, nu, asta nu, în nici un caz! răbufni orfăurarul, sărînd în sus ca mușcat de un șarpe. Potirul este al meu, așa cum slujba de la monetărie este a papei. Sanctitatea

Sa n-are dreptul să-mi ceară înapoi decît cei cinci sute de scuzi pe care mi i-a dat arvună, cît priveşte lucrarea, am să fac cu ea ceea ce cred eu de cuviinţă.

— Ia scama, meştere — îi atrase atenţia Pompeo — dacă te împotriveşti, s-ar putea să ajungi la închisoare.

— Jupîn Pompeo, eşti un măgar ! se mulţumi să-i răspundă Benvenuto Cellini.

Pompeo plecă furios.

A doua zi, doi ofiţeri din garda sfîntului părinte se înfiinţară la Benvenuto Cellini acasă.

— Papa ne-a trimis să-ţi cerem potirul — spuse unul dintre ei — iar dacă nu vrei să ni-l dai, să te ridicăm şi să te ducem la închisoare.

— Domnii mei — le spuse Benvenuto — un om de rangul meu nu putea pretinde mai mult decît să fie escortat de nişte arcaşi de rangul domniilor voastre. Duceţi-mă la închisoare, sînt gata să vă urmez. Dar v-o spun din capul locului că-n felul acesta potirul papei o să rămîină în starea în care se află.

Şi Benvenuto nu pregetă să mcargă cu ei la guvernatorul închisorii, care, potrivit dispoziţiilor primite din vreme, îl pofti numaidecît la masă. Tot timpul mesei, guvernatorul se strădui să-l convingă pe Benvenuto în fel şi chip să îndeplinească dorinţa papei şi să-i predea lucrarea, asigurîndu-l pe de altă parte că, dacă făcea aşa, Clement al VII-lea, cît era el de iute la mînie şi de încăpăţînat, în faţa acestei dovezi de supunere s-ar fi potolit imediat ; la care Benvenuto îi răspunse că nu numai o dată, ci cel puţin de şase ori îi arătase sfîntului părinte potirul început şi că asta era tot ceea ce autoritatea pontificală putea să-i pretindă ; că, de altminteri, cunoştea destul de bine pe Sanctitatea Sa ca să ştie că nu se poate bizui pe cuvîntul său şi că papa s-ar folosi cu siguranţă de acest prilej pentru ca, în momentul în care va avea din nou potirul în mîină, să nu mai binevoiască a i-l da înapoi, încredinţînd lucrarea cine ştie cărui nătărău care ar fi în stare s-o strice. În schimb se arată din nou gata să restituie papei cei cinci sute de scuzi primiţi drept arvună.

Dîndu-i aceste lămuriri, Benvenuto se mulţumi să laude pe bucătarul guvernatorului şi să preamărească

vinașurile cu care îl cinstise, fără să mai răspundă un cuvînt la stăruințele sale.

După-masă, toți compatrioții lui, prietenii cei mai apropiați și toți ucenicii, în frunte cu Ascanio, veniră să-l roage cu lacrimi în ochi să nu-și taie singur craca de sub picioare ținîndu-i piept papei Clement al VII-lea ; la care Benvenuto Cellini răspunse că de mult aștepta să vadă adevărindu-se un lucru în privința căruia nu avea nici un fel de îndoieli, și anume că un orfăurar poate să fie mai încăpățînat decît un papă ; și dat fiind că întîlnise, în sfîrșit, acest norocos prilej, așa cum nici în cele mai frumoase visuri ale sale nu și-l închipuise, cu nici un preț n-ar vrea să-l piardă, de teamă că n-o să se mai ivească altă dată.

Compatrioții săi nu avură altceva de făcut decît să dea din umeri și să plece, prietenii săi susținînd că era nebun de legat, iar Ascanio cu lacrimile pe obraz.

Din fericire însă Pompeo continua să se îngrijească de soarta lui Cellini și în vremea asta se străduia să-l convingă pe papă :

— Preasfinte părinte, îngăduiți slujitorului sfînției voastre să descurce lucrurile și să-i dea de știre îndărătnicului că, dacă ține cu tot dinadinsul, n-are decît să trimită pe cineva cu cei cinci sute de scuzi la mine acasă ; cum e mină-spartă și un risipitor fără pereche, cu siguranță că nu poate avea asupra lui atîția bani deodată, așa încît va fi nevoit să înapoieze potirul.

Clement al VII-lea găsi că socoteala era cît se poate de bine urzită și-i îngădui lui Pompeo să facă așa cum va crede el de cuviință. Drept care, în aceeași seară, tocmai cînd se pregăteau să-l ducă pe Benvenuto Cellini în celula ce-i fusese hărăzită, un ofițer din garda suveranului pontif veni să-i spună orfăurarului că Sanctitatea Sa primește condițiile puse de el și că așteaptă să-i trimită neîntîrziat fie cei cinci sute de scuzi, fie potirul.

Benvenuto răspunse că e gata să înapoieze arvuna pe loc dacă vor binevoi să-l conducă la el, la prăvălie.

Și Benvenuto plecă escortat de patru elvețieni din gardă și însoțit de ofițer. Intrînd în iatac, scoase din buzunar o cheie cu care descuie un dulăpior de fier

zidit în perete, viri mina într-un sac doldora de bani, luă dinăuntru cinci sute de scuzi și, după ce-i încredință ofițerului, îl pofti afară împreună cu cei patru elvețieni.

Trebuie să spunem totuși spre lauda lui Benvenuto Cellini că ostașii căpătară patru scuzi drept răsplată pentru osteneală și că, înainte de a ieși pe ușă, îi sărutară mâinile cîteșipatru, lucru pe care iarăși se cade să-l spunem spre lauda elvețienilor.

Ofițerul se grăbi să se înfățișeze sfîntului părinte pentru a-i înmîna cei cinci sute de scuzi, la care Sanctitatea Sa, dîndu-se de ceasul morții, se zbîrli tot de minie și tăbări asupra lui Pompeo, făcîndu-l de două parale :

— Să te duci imediat, dobitocule, auzi tu, să-l cauți pe marele meu orfăurar la el la prăvălie și să mi-l vrăjești cum știi mai bine și cum te-o tăia capul tău zevzec și ageamiu ! Spune-i că dacă primește să lucreze potirul, sînt gata să-i fac toate înlesnirile pe care o să mi le ceară.

— Dar, Sanctitatea Voastră — încercă să spună Pompeo — nu s-ar putea să mă duc mîine dimineață ?

— Chiar și astă-seară e prea tîrziu, nătărăule, nu vreau ca Benvenuto să se culce cu inima oțărîtă ; fă așa cum ți-am poruncit și chiar acum, imediat, iar mîine cînd mă voi trezi, ai grijă să-mi aduci o veste bună.

Pompeo ieși de la Vatican cu coada între picioare și se îndreptă spre dughcana lui Benvenuto, pe care o găsi închisă.

Se uită înăuntru pe gaura cheii, prin crăpăturile ușii, cercetă rînd pe rînd ferestrele să afle dacă nu cumva vreuna din ele era luminată și, văzînd că toată casa era cufundată în întuneric, se încumetă să bată din nou la ușă, ceva mai tărișor decît prima oară, apoi încă o dată, și mai tare decît a doua oară.

În sfîrșit, se deschise un geam de la primul etaj și Benvenuto ieși la fereastră în cămașă și cu archebuza în mînă.

— Care-i acolo ? întrebă el.

— Eu — răspunse solul papei.

— Care eu — stăruî orfăurarul, care-l recunoscuse de la bun început.

— Eu, Pompeo.

— Minți — i-o retează scurt Benvenuto — îmi cunosc eu omul și știu foarte bine că Pompeo e prea fricos ca să se încumete, la ora asta, să bată străzile Romei.

— Dar, dragă Cellini, îți jur că...

— Gura! Nu ești decît un tilhar. Ce ți-ai închipuit? Că dacă o să te dai drept pîrlitul acela de Pompeo, o să-ți descui ușa și o să mă poți jefui în voie?

— Meștere Benvenuto, să mor dacă...

— Un singur cuvînt dacă mai spui — se burzului Benvenuto, aplecînd archebuza ca și cum ar fi vrut să-l lochească pe interlocutorul său — și-ți împlinesc pe loc dorința.

Pompeo își luă picioarele la spinare strigînd „Săriți! Mă omoară!” și dădu numaidecît colțul primei străzi ce-ieiși în oale.

După ce solul papei se făcu nevăzut, Benvenuto închise fereastra, agăță archebuza în cui și se urcă din nou în pat, rîzînd în barbă de renghiul pe care i-l jucase bietului Pompeo, băgîndu-l în toți sperieții.

A doua zi dimineată, coborînd în dugheana pe care ucenicii săi avuseseră grijă s-o deschidă cu un ceas mai înainte, Benvenuto Cellini îl zări peste drum pe Pompeo, care patrula din zori prin fața casei lui, așteptîndu-l să se arate.

Dînd cu ochii de Cellini, Pompeo îi făcu un semn prietenos cu mîna, cel mai dulce și mai prietenos semn pe care-l va fi adresat cuiva în viața lui.

— A, dumneata erai, dragă Pompeo! se miră Cellini. Nu știi că azi-noapte era cît pe ce să-i fac de petrecanie unui caraghios care a avut neobrăzarea să se dea drept domnia ta.

— Ce vorbești! spuse Pompeo, încercînd să zîmbească și apropiindu-se puțin cîte puțin de prăvălie. Cum se poate așa ceva?

Benvenuto se apucă atunci să-i povestească ambasadurului Sanctității Sale pătania din timpul nopții; cum însă în convorbirea nocturnă, amicul său Benvenuto îl luase peste picior zicîndu-i că-i fricos, nu avu curajul a mărturisi că persoana cu care orfăurarul avusese de-a face fusese el însuși în carne și oase. După ce își încheie istorisirea, Cellini îl întrebă pe Pompeo cărei fericite

împrejurări îi datora cinstea de a primi dis-de-dimineață vizita unui oaspete atât de îndatoritor.

Pompeo se grăbi să îndeplinească, bineînțeles folosind cu totul alte cuvinte, misiunea pe care Clement al VII-lea i-o încredințase față de făurarul său.

Pe măsură ce Pompeo vorbea, Benvenuto Cellini se lumina la față. Clement al VII-lea, vasăzică, se dăduse bătut. Meșterul se dovedise mai încăpățânat decât papa.

— Spune, rogu-te, Sanctității Sale — rosti Benvenuto după ce solul își sfîrși cuvîntarea — că sînt fericit să-i dau ascultare și că mă voi strădui din răspuțeri să recîștig bunăvoința sa, pe care am pierdut-o nu din vina mea, ci din pricina inimii acre a unora care-mi poartă simbetele. Cît despre dumneata, jupîn Pompeo, dat fiind că sfîntul părinte nu duce lipsă de slujitori, te-aș sfătui, spre binele dumitale, să faci în așa fel ca pe viitor ștafetele să-mi fie trimise printr-un alt lacheu decât domnia ta; dacă sănătatea dumitale ți-e scumpă, jupîn Pompeo, ai grijă și nu-ți mai băga nasul în treburile mele; dacă ți-e milă de dumneata, ferește-te să-mi mai ieși vrcodată în cale, iar pentru mîntuirea sufletului meu, roagă-te Celui-de-Sus, Pompeo, să nu se întîmple cumva să fiu un al doilea Cezar pentru domnia ta.

Pompeo se grăbi s-o șteargă pe ușa fără altă vorbă și se duse să-i împărtășească lui Clement al VII-lea răspunsul lui Benvenuto Cellini, trecînd sub tăcere, firește, încheierea discursului pe care-l ținuse.

După o bucată de vreme, pentru a se împăca definitiv cu Benvenuto, papa Clement al VII-lea îi porunci să bată o medalie cu chipul său. Benvenuto bătut medalia în bronz, în argint și în aur. Înaltul pontif nu putea să-și creadă ochilor de uimire și, cuprins de admirație, declară sus și tare că nici un meșter din vechime nu reușise să facă o asemenea minunăție.

— Vedeți, Sanctitatea Voastră — spuse Benvenuto — dacă nu m-aș fi ținut cît de cît dîrz, am fi rămas certați pe veci, fiindcă niciodată n-aș fi fost în stare să vă iert, iar Sanctitatea Voastră ar fi pierdut un slujitor credincios. Știți ce, prea sfînte părinte — adăugă Benvenuto în chip de povață — n-ar strica dacă Sanctitatea Voastră și-ar aminti din cînd în cînd de părerea acelor oameni

plini de bun simț în simplitatea lor care spun că, înainte de a face un lucru, omul trebuie să se gîndească de zece ori, după cum tot așa n-ar strica dacă nu v-ați pleca atît de lesne urechea la vorbele înșelătoare ale limbilor veninoase ale invidioșilor și clevetitorilor; acestea fiind zise spre buna voastră călăuzire în viață, să dăm totul uitării, preasfinte părinte.

Și astfel Benvenuto se înduplecă să-l ierte pe Clement al VII-lea, ceea ce, de bună seamă, n-ar fi făcut-o dacă n-ar fi ținut atît de mult la înaltul prelat; cum însă amîndoi văzuseră lumina zilci pe aceleași melcaguri, se simțea foarte legat de dînsul.

Vă închipuiți, așadar, cît de adîncă fu mîhnirea lui oînd, la cîteva luni după întîmplarea de mai sus, papa se stinse din viață pe neașteptate.

La auzul acestei vești, cît era el de tare de înger, meșterul izbucni în lacrimi și o săptămînă încheiată plînsă ca un copil.

De altminteri, moartea papei fu o împrejurare de două ori nefastă pentru bietul Benvenuto Cellini, deoarece chiar în ziua hărăzită îngropăciunii înaltului prelat, se întîlni față-n față cu Pompeo, pe care nu-l mai văzuse din clipa cînd îi pusese în vedere să se ferească a da ochi cu el prea deseori.

Trebuie să spunem că de atunci, înfricoșat de amenințările lui Benvenuto Cellini, Pompeo nu mai îndrăznea să iasă pe stradă decît însoțit de doisprezece oameni înarmați pînă în dinți, cărora le plătea aceeași simbrerie ca și papa gărzilor sale elvețiene, astfel că fiecare plimbare prin oraș îl costa doi sau trei scuzi; și chiar așa, înconjurat de cei doisprezece zbiri ai săi, Pompeo tremura tot de frică să nu se întîlnească pe nepusă masă cu Benvenuto Cellini, știind că, dacă s-ar fi iscat vreo încăierare și dacă i s-ar fi întîmplat vreo nenorocire lui Benvenuto, ar fi pățit-o rău de tot cu papa, căruia, de fapt, orfăurarul îi era foarte drag; dar Clement al VII-lea se prăpădise și lucrul acesta îl făcea pe Pompeo să se simtă oarecum mai viteaz.

Benvenuto fusese la San Pietro să sărute picioarele răposatului papă și tocmai se îndrepta spre casă, întovărășit de Ascanio și de Pagolo, cînd pe la mijlocul străzii

dei Banchi se pomeni nas în nas cu Pompeo, escortat de cei doisprezece gealați ai săi. Dînd cu ochii de vrăjmașul său, Pompeo se îngălbeni la față; dar, uitîndu-se în jur și văzîndu-se apărat din toate părțile, în timp ce Benvenuto nu avea alături de el decît doi copilandri, își veni în fire și, prinzînd curaj, se opri locului pentru a-l saluta în bătaie de joc pe Benvenuto cu o înclinare din cap, în timp ce își juca degetele pe prăselele pumnalului.

În fața droaiei de haidamaci care păreau să-l amenințe pe meșterul său, Ascanio puse repede mîna pe spadă, pe cînd Pagolo căsca gura aiurea făcînd pe nîznaiul; Benvenuto însă nu voia să pună în primejdie viața celui mai drag ucenic al său într-o luptă în care forțele erau atît de inegale. Îl apucă de mînă și, împingînd la loc în teacă spada pe care Ascanio o trăsese afară pe jumătate, își urmă drumul ca și cum n-ar fi văzut nimic sau ca și cum ceea ce văzuse nu era în măsură să-l jignească, Ascanio aproape că nu-și mai recunoștea meșterul, dar, de vreme ce Benvenuto dădea bir cu fugiții, socoti cu cale să facă la fel.

Strălucind de bucurie, Pompeo se ploconi pînă la pămînt în fața lui Benvenuto și plecă mai departe, petrecut de cei doisprezece gealați care încercau să mai-muțarească ifosele sale.

În sinea lui, Benvenuto își mușca buzele pînă la sînge în timp ce, de ochii lumii, își așternuse un zîmbet pe față. Pentru oricine cunoștea firea aprigă a vestitului orfăurar, gata să ia foc în orice clipă, purtarea lui părea lipsită cu totul de noimă.

Dar nici nu apucase bine să facă o sută de pași, și cum se afla tocmai în dreptul prăvăliei unui tovarăș de breaslă, Benvenuto intră înăuntru, chipurile ca să privească mai de aproape un vas antic recent descoperit în mormintele etrusce de la Corneto, poruncindu-le celor doi ucenici s-o ia înainte și făgăduindu-le că peste cîteva minute va sosi și el acasă.

Se înțelege de la sine că nu era decît un pretext spre a scăpa de Ascanio, fiindcă în clipa în care socoti că ucenicul împreună cu ortacul său, de-a cărui soartă meșterul era mai puțin îngrijorat, știind cam cît îl ținea

cureaua, dăduseră colțul străzii, puse vasul la loc în raftul de unde-l luase și o zbughi pe ușă.

Din trei salturi, Benvenuto ajunsese din nou în strada pe care se întâlnise cu Pompeo ; Pompeo însă nu mai era acolo. Din fericire sau, mai bine zic, din nefericire, un om însoțit de un alai de doisprezece gealați bate numaidecît la ochi, așa încît primul trecător pe care îl întrebă încotro o apucase fu în măsură să-i arate drumul și, ca un copoi care ar fi regăsit dira vînatului, Benvenuto se repezi pe urmele lui.

Pompeo se oprise în pragul unei farmacii, colț cu strada Chiavica, și tocmai îi povestea onorabilului farmacist cum îl înfruntase puțin mai înainte pe Benvenuto Cellini, cînd deodată îl văzu pe orfăurar ivindu-se în capătul străzii, cu ochii în flăcări și fruntea scăldată în sudoare.

Benvenuto dădu un țipăt de bucurie zărindu-l pe Pompeo, căruia în aceeași clipă i se opri vorba în gît.

Nu mai încăpea nici o îndoială că trebuia să urmeze o scenă cumplită.

Ce putea fi decît o nebulie din partea unui om singur să se măsoare cu treisprezece zdrahoni ? Benvenuto însă era, așa cum am spus, viteaz ca un leu și niciodată nu stătea să-și numere adversarii. Și, neavînd altceva la îndemînă spre a ține piept celor treisprezece spade ce-l amenințau decît un pumnal ascuțit pe care-l purta totdeauna la cingătoare, trase pumnalul din teacă și se năpusti în mijlocul gloatei, culegînd în fugă cu o mînă vreo două-trei spade, iar cu cealaltă dînd peste cap vreo doi bătauși, așa că dintr-o mișcare ajunsese lîngă Pompeo, pe care-l înșfăcă de guler : în același moment însă toată ceata tăbări asupra lui.

O clipă mai tîrziu nu se mai văzu decît o învălmășeală nemaipomenită din mijlocul căreia răzbăteau strigăte și deasupra căreia fluturau spade. Cîtva timp tăvălugul acesta însuflețit se rostogoli alandala pe pămînt într-o harababură din care nu puteai alege nimic, pînă ce, în sfîrșit, unul din combatanți se ridică în picioare scoțînd un strigăt victorios și, opintindu-se din răsuputeri, reuși să iasă din mijlocul buclucului, tot așa cum și intrase, dar plin de sînge din cap pînă în picioare și vîn-

turindu-și triumfător prin aer pumnalul însingerat : era Benvenuto Cellini.

Un al doilea combatant rămase lungit pe caldarîm, zvîrcolindu-se în spasmele agoniei ; primise două lovituri de pumnal, una mai jos de ureche, cealaltă la rădăcina gîtului, în scobitura claviculei, între stern și umăr. În cîteva secunde rănitul își dădu ultima suflare : era Pompeo.

Un altul decît Benvenuto Cellini, după o asemenea ispravă, și-ar fi luat numaidecît picioarele la spinare ; meșterul însă mută pumnalul din mîna dreaptă în cea stîngă, trase sabia și rămase locului gata să-i întîmpine pe cei doisprezece gealați.

Aceștia însă nu mai aveau acum nimic de împărțit cu el. Cel ce-i plătea se petrecuse din lumea celor vii și deci nu mai era în măsură să-i plătească. Drept care o luară la fugă ca o droaie de iepuri înfricoșați, părăsind leșul lui Pompeo.

În momentul acela sosi și Ascanio și se azvîrli în brațele meșterului său ; tertipul cu vasul etrusc nu reușise să-l amăgească, așa că flăcăul făcuse numaidecît calea întoarsă ; dar cu toate că alergase într-un suflet, ajungea pe cîteva secunde mai tîrziu decît s-ar fi cuvenit.

III

DEDAL

Benvenuto se întoarse acasă cu Ascanio, mai mult sau mai puțin îngrijorat, dar nu din pricina celor trei răni pe care le căpătase și care erau destul de ușoare ca să nu-i dea nici o bătaie de cap, ci de urmările faptei sale. E adevărat că nu era primul lui omor, deoarece cu șase luni în urmă îi făcuse de petrecanie lui Guasconti, ucigașul fratelui său, dar atunci reușise să scape de bucluc dato-

rită papei Clement al VII-lea, care-l luase sub aripa lui ocrotitoare ; de altminteri, omorul acela îl săvîrşise pentru a răzbuna o altă crimă ; acum însă protectorul lui se săvîrşise din viață și situația sa era cu atît mai încurcată.

Cît privește muștrările, e de la sine înțeles că nu intrau cîtuși de puțin în socotelile lui.

Cititorii noștri nu trebuie să-și facă o părere proastă despre bravul nostru orfăurar, care, după ce omorîse un îns, după ce omorîse doi inși, ba, dacă am cerceta mai de aproape trecuta lui viață, poate chiar trei, se temea peste măsură de jandarmi și nici măcar o clipă de Dumnezeu.

Fiindcă omul acesta, în anul de grație 1540, era un om obișnuit, un om de toate zilele cum spun germanii. Ce vreți ! Lumea se sinchisea atît de puțin de moarte pe vremea aceea, încît, în schimb, nimeni nu se frămînta prea mult cu firea cînd era vorba să ucidă ; noi mai știm încă să fim curajoși în ziua de azi ; cei de atunci însă erau temerari ; noi sîntem oameni în toată puterea cuvîntului ; ei erau tineri în floarea vîrstei. Viața era atît de tumultuoasă pe vremea aceea, încît oamenii o pierdeau, și-o jertfeau, o vindeau ori o curmau cu cea mai desăvîrșită nepăsare și cea mai deplină ușurință.

A existat cîndva un scriitor, care multă vreme a fost urgisit și al cărui nume a devenit un sinonim al perfidiei, al cruzimii și al tuturor cuvintelor ce exprimă ticăloșia. A trebuit să vină secolul al nouăsprezecelea, cel mai nepărtinitor dintre toate secolele pe care le-a trăit omenirea, pentru ca respectivul scriitor, mare patriot și om de inimă, să fie reabilitat ! Totuși singura vină a lui Niccoló Machiavelli este aceea de a se fi născut într-o epocă în care puterea și succesul însemnau totul în viață ; în care se punca mare preț pe fapte și nici unul pe cuvinte și în care suveranul — Cesare Borgia — gînditorul — Machiavelli — și meșteșugarul — Benvenuto Cellini — mergeau drept la țintă, fără să se sinchisească nici de mijloace, nici de argumente.

Într-o bună zi, în Piața Cesena fusese descoperit un cadavru sfîrtecat în patru ; victima se dovedise a fi Ramiro d'Orco. Cum însă Ramiro d'Orco era un om de

seamă în Italia, republica florentină ținuse să afle pricina morții sale. Cei opt reprezentanți ai signoriei porunciseră, așadar, să i se scrie lui Machiavelli, ambasadorul lor, în speranța că acesta va reuși să le astîmpere curiozitatea.

La care Machiavelli se mulțumise să răspundă următoarele :

Prealumiinați seniori,

Nu vă pot spune nimic în legătură cu moartea lui Ramiro d'Orco, decît doar că Cesare Borgia este un suveran care știe ca nimeni altul să ridice și să doboare oamenii potrivit cu meritele lor.

MACHIAVELLI

Benvenuto nu făcea decît să pună în practică teoria enunțată de faimosul secretar al republicii florentine. Benvenuto — geniul — și Cesare Borgia — suveranul — se considerau mai presus de legi, prin dreptul celui mai tare. Pentru ei, un lucru era just sau nejust, după cum se simțeau sau nu se simțeau în stare să-l facă ; cît privește drepturile și datoriile, nu aveau nici cea mai mică noțiune despre ele.

Dacă un om le stătea în cale, omul acela era suprimat.
Așa se obișnuia pe atunci.

Benvenuto, așadar, proceda exact așa cum se obișnuia în epoca respectivă : Pompeo stătea în calea lui Benvenuto Cellini, în consecință, Benvenuto Cellini îl trimise pe Pompeo pe lumea cealaltă.

Uneori însă se întîmpla ca poliția să se intereseze mai îndeaproape de aceste crime ; nici prin gînd nu i-ar fi trecut, de pildă, să ocrotească un om atîta timp cît trăia, dar din cînd în cînd, măcar la zece cazuri o dată, i se năzărea să-l răzbune după ce murise.

Veleitățile acestea i se treziră și în împrejurarea de față. În momentul în care Benvenuto Cellini, înapoiindu-se acasă, se pregătea să pună niște hîrtii pe foc și cîțiva scuzi în buzunar, zbirii papali îl arestară, escortîndu-l pînă la castelul Sant' Angelo, neplăcere pe care Benvenuto încercă s-o uite mîngîindu-se cu gîndul că, de obicei, în castelul Sant' Angelo erau închiși gentilomii.

O altă mîngiere al cărei efect asupra lui Benvenuto Cellini se dovedi tot atît de binefăcător fu ideea ce-i încolţi în minte în clipa cînd pătrunse în castelul Sant' Angelo, că un om înzestrat cu o imaginaţie atît de bogată ca a sa nu se putea să nu reuşească, într-un fel ori altul, să scape de acolo şi chiar cît de curînd.

De aceea, intrînd în biroul guvernatorului, care şedea la o masă îmbrăcată în verde şi rînduia hirtile risipite pe masă, nu găsi altceva mai bun de făcut decît să-i spună :

— Domnule guvernator, puteţi pune de trei ori mai multe zăvoare, zăbrele şi străji ; puteţi să mă ferecaţi în cea mai înaltă celulă sau în temniţa cea mai adîncă, puteţi să mă privegheaţi toată ziua şi să nu închideţi ochii nici noaptea, orice aţi face, să ştiţi că tot am să evadez.

Guvernatorul ridică privirile asupra deţinutului care-i vorbea cu o atît de uluitoare cutezanţă şi îl recunoscă pe Benvenuto Cellini, pe care, cu trei luni în urmă, avusese cînsa să-l poftască la masă.

Deşi îl cunoştea, aşadar, mai de mult sau poate tocmai fiindcă îl cunoştea, cuvîntarea lui Benvenuto avu darul de a-l cufunda pe onorabilul guvernator în cea mai adîncă uimire : florentin de baştină, jupîn Giorgio, cavaler în slujba familiei Ugolino, era un om foarte cumsecade, dar cam sărac cu duhul. Totuşi, după ce surpriza încercată în primul moment se risipise, porunci ca Benvenuto să fie închis într-o celulă din vîrfurile celui mai înalt turn al castelului. Deasupra încăperii respective nu se mai afla nimic altceva decît terasa superioară a fortăreţei ; o strajă patrula pe terasă în timp ce o altă strajă veghea la poalele turnului.

Guvernatorul închisorii îi atrase atenţia asupra tuturor acestor amănunte şi, după ce socoti că deţinutul avusese răgazul să-şi dea seama de importanţa lor, îi spuse :

— Dragă Benvenuto, poţi foarte bine să descui o broască, poţi să spargi o uşă, poţi să scormoneşti pămîntul într-un beci, poţi să sfredeleşti un zid, poţi mîtui străjile, după cum poţi, tot aşa, să-l adormi pe temnicierul, dar nimeni n-ar putea să coboare de la înălţimea asta jos, în cîmp, decît doar dacă ar avea aripi.

— Și totuși cu am să cobor — îl asigură Benvenuto Cellini.

Guvernatorul închisorii se uită în ochii lui, gata să creadă că deținutul își pierduse mințile.

— Înseamnă deci că ai de gând să zbori ?

— De ce nu ? Totdeauna am fost încredințat că omul poate să zboare ; din păcate n-am avut încă vremea să fac o experiență de felul acesta. Aici, slavă Domnului, am timp berechet și zău că voi căuta să mă conving dacă o cu puțință ori nu. Încercarea lui Dedal este un fapt istoric și nicidecum o legendă.

— Nu te pune cu soarele, dragă Benvenuto — îi răspunse guvernatorul, rînjind — nu te pune cu soarele.

— O să-mi iau zborul noaptea.

Guvernatorul, care nu se aștepta la asemenea răspuns, nu mai găsi ce să spună și se grăbi s-o șteargă, scos din sările.

Într-adevăr, trebuia să evadeze cu orice preț. În alte împrejurări, har Domnului, Benvenuto n-ar fi pregetat să-și împovăreze conștiința cu moartea unui om, știind că mai apoi avea să se spele de păcate, urmînd procesiunea ce se alcătua de obicei în luna august în cinstea Sfintei Fecioare, îmbrăcat cu vesta lui cu mîneci bufante și purtînd pe umeri pelerina albastră de mătase de Lyon. Dar noul papă, Paul al III-lea, era răzbunător al naibii și Benvenuto avusese unele răfuieli cu el pe vremea cînd nu era decît monseniorul Farnese, din pricina unui vas de argint pe care se încăpățînase să nu i-l dea, deoarece nu fusese încă plătit și pe care eminența sa încercase să i-l ia cu anasîna, așa încît Benvenuto, vrînd-nevrînd, se văzuse silit să-i scarmene un pic pe slujitorii eminenței sale ; în afară de asta, sfîntul părinte îl privea cu ochi răi deoarece regele Francisc I intervenise prin monseniorul de Montluc, ambasadorul Franței pe lîngă Sfîntul Scaun, cerîndu-l pe Benvenuto. Auzind că meșterul fusese închis, monseniorul de Montluc stăruise cu atît mai virtos, închipuindu-și că-i face un bine deținutului ; se înșelase însă amarnic în privința caracterului noului papă, care se dovedea și mai încăpățînat decît predecesorul său, Clement al VII-lea. Paul al III-lea jurase că-l va sili pe

Benvenuto să plătească scump isprava lui, și dacă orfăurarul nu se afla totuși în primejdie de moarte, deoarece pe vremea aceea un papă nu s-ar fi încumetat chiar așa, cu una cu două, să atârne în ștreang un artist de talia lui, în schimb putea fi lăsat să mucezească ani de zile în închisoare. Dat fiind împrejurările, Benvenuto trebuia să-și poarte singur de grijă și de aceea era ferm hotărât să-și ia cât mai degrabă tălpășița, fără să mai aștepte interogatoriile și judecata care s-ar fi putut să nu aibă loc niciodată, căci papa, întăritat de intervenția regelui Francisc I, nu mai voia nici măcar să audă pomenindu-se numele lui Benvenuto Cellini. Deținutul aflate toate acestea prin Ascanio, care se îngrijea de dugheană și care, după multe stăruințe, obținuse în fine învoirea de a-l vedea pe meșterul său; se înțelege de la sine că aceste întrevederi aveau loc prin două rînduri de zăbrele și numai de față cu martori, care pîndeau ca nu cumva ucenicul să-i strecoare meșterului vreo pilă, vreo bucată de frînghie ori vreun cuțit.

De aceea, în momentul în care, din porunca guvernatorului, Benvenuto fusese încuiat în celulă, orfăurarul se grăbise să inspecteze încăperea ce-i fusese destinată.

Între cei patru pereți ai noii sale locuințe nu se găsea nimic altceva decît un pat, un cămin în care se putea face focul, o masă și două scaune; după două zile, Benvenuto reuși să capete niște humă și o unealtă de modelat. La început, guvernatorul pregetase să-i pună la îndemînă niște lucruri cu care putea să-și petreacă mai plăcut timpul, dar mai apoi se răzgîndise, chibzuind că, din moment ce mintea artistului va fi ocupată cu altceva, încetul cu încetul va ajunge să uite planul de evadare de care părea atît de stăruitor stăpînit; în aceeași zi Benvenuto începu să modeleze o uriașă statuie a Venerei.

Toate acestea nu însemnau mai nimic; adăugînd însă imaginația, răbdarea și energia, puteau să însemne foarte mult.

Într-o zi friguroasă de decembrie în care se aprinsese focul în cămin, cineva intră în celula lui Benvenuto Cellini ca să-i primenească patul și plecă lăsînd cearșafurile pe scaunul liber. Îndată ce văzu închizîndu-se ușa,

dintr-un salt Benvenuto fu lângă culcuşul său, smulse la repezeală doi pumni zdraveni de pănuşe de porumb, cu care sînt umplute de obicei saltelele în Italia, viri în locul lor cele două cearşafuri, se întoarse apoi la statuia Venerei şi, luînd în mînă cuţitul de modelat, se apucă iar de lucru. În aceeaşi clipă slujitorul intră în celulă ca să ia cearşafurile uitate pe scaun şi, după ce căută peste tot, îl întrebă pe Benvenuto dacă nu cumva le văzuse; meşterul îi răspunse într-o doară şi ca şi cum n-ar fi avut nimic altceva în cap în afară de statuia pe care o plăsmuia că probabil vreunul din camarazii săi venise să strîngă cearşafurile, dacă nu cumva le luase chiar el fără să-şi dea seama. Cum lipsise doar foarte puţin timp din celulă şi cum, pe de altă parte, Benvenuto îşi juca rolul cu cea mai desăvîrşită naturaleţe, slujitorul nu avu nici cea mai mică bănuială; şi nefiind chip să găsească schimburile rătăcite, se păzi să sufle o vorbă de teamă să nu fie obligat să le plătească sau să nu-şi piardă slujba.

Cu greu îşi poate închipui cineva zguduitorile peripeţii şi cumplitele nelinişti de care sînt îndeobşte însoţite evenimentele hotărîtoare. Sînt clipe în care cele mai banale întîmplări ale vieţii devin tot atîtea încercări menite să trezească în sufletele noastre bucuria sau disperarea. De îndată ce slujitorul ieşi din celulă, Benvenuto căzu în genunchi şi-i mulţumi Domnului pentru ajutorul trimis.

Şi ştiînd că, din moment ce patul era făcut, nimeni nu se mai atîngea de el pînă a doua zi dimineaţă, lăsă fără nici o grijă schimburile şterpelite în saltea, aşa cum le pusese.

După căderea nopţii se apucă să taie cearşafurile care, din fericire, erau noi şi destul de groase, în fişii late de trei-patru degete, apoi se căzni să împletească fişiile cît mai temeinic cu putinţă; după care spintecă pîntecele statuii plămădite din humă, îl scobi, ascunse înăuntru comoara furată şi lipi la loc rana cu puţin lut pe care-l netezi apoi cu degetul şi cu cuţitul de modelat, în aşa fel încît nici cel mai iscusit chirurg n-ar fi observat că biata Veneră suferise o operaţie cezariană.

A doua zi dimineață, guvernatorul intră pe neașteptate, ca de obicei, în celula lui Benvenuto, dar, tot ca de obicei, îl găsi pe făurar lucrind liniștit. În fiecare zi bietul om se trezea cu inima cit un purice, de teamă să nu descopere încăperea pustie, deoarece, după cum îl amenințase deținutul, evadarea urma să se înlăptuiască în timpul nopții. Și, trebuie s-o spunem spre lauda firii sale deschise, că nu-și ascundea bucuria de fiecare dată când, pătrunzând înăuntru dimineața, o vedea ocupată.

— Trebuie să-ți mărturisesc că-mi dai multă bătaie de cap, Benvenuto — îi destăinuîi sărmanul guvernator deținutului. Totuși îmi vine să cred că amenințările dumitale în legătură cu evadarea n-au fost decît vorbe-n vînt.

— Eu nu te ameninț, jupîn Giorgio — îi răspunse Benvenuto — îți dau doar de știre.

— Tot mai tragi nădejde c-ai să poți zbura ?

— Din fericire nu e numai o nădejde deșartă, ci, te rog să mă crezi, o certitudine.

— Dar, *demonio* ! Cum ai să faci ca să zbori ? răbufni bietul guvernator, pe care încrederea neștrămutată — prefăcută ori reală — a lui Benvenuto în mijloacele sale de evadare îl tulbura peste măsură.

— Asta-i secretul meu, jupîne. Dar te înștiințez c-au și început să-mi crească aripile.

Guvernatorul se uită fără să vrea la umerii deținutului.

— Da, da, așa e cum îți spun, domnule guvernator — adăugă acesta, continuînd să modeleze statuia ale cărei șolduri le rotunjea cu atîta grijă, încît ai fi putut crede că voia să facă din ea rivala Venerei Callipyge. E vorba de o întrecere între noi și de o provocare. Domnia ta ai la dispoziție turnuri cît munții, uși solide, zăvoare strașnice, o mie de paznici gata să sară în orice moment ; eu n-am nimic altceva decît capul și mîinile pe care le vezi, și totuși îți spun cîstit de la bun început că vei fi învins. Numai că, fiind un om isteț, după cum prea bine se știe, și luînd din vreme toate măsurile cuvenite, vei avea cel puțin mîngîierea, jupîn Giorgio, după ce eu îmi voi fi luat tîlpășița, că ceea ce s-a întîmplat n-a fost din vina dumitale, că nu trebuie să ai nici cea mai mică

mustrare de cuget, jupîn Giorgio, și că ai făcut tot ce se putea face ca să mă ții secestrat, jupîn Giorgio. Și acum spune-mi, te rog, cum ți se pare șoldul acesta, fiindcă, după cîte știu, ești un iubitor de artă.

O asemenea încredere nestrămutată nu putea decît să-l scoată din fire pe bietul comandant. Deținutul ajunsese pentru el o idee fixă pe care, tot privind-o mereu, ochii minții sale începuseră să se împăienjenească; era din ce în ce mai abătut, îi pierise pofta de mîncare și tresărea în tot momentul ca un om trezit brusc din somn. Într-o noapte, Benvenuto auzi pe terasa de sus o zarvă nemaipomenită care mai apoi străbătu coridorul, oprindu-se în cele din urmă în dreptul celulei sale. În aceeași clipă ușa se deschise și îl văzu, în halat și cu scufia de noapte pe cap, însoțit de patru temnicieri și de opt străji, pe jupîn Giorgio, care se repezi spre patul său, cu chipul răvășit. Benvenuto se ridică în capul oaselor pe mindir și-i rîse în nas. Fără să se sinchisească de rînjetul lui, guvernatorul răsufală adînc, ca un om cufundat în apă care ieșise, în fine, la suprafață.

— Slavă Domnului ! suspină el. E tot aici, nefericitul ! Bine a zis cine a zis că orice vis e o amăgire.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă Benvenuto Cellini. Și cărei fericite împrejurări îi datorez plăcerea de a te vedea la ora asta, jupîn Giorgio ?

— Nu s-a întîmplat nimic, fie Domnul lăudat ! M-am ales și de astă dată doar cu spaima. Închipuiește-ți ce-am visat : se făcea că-ți crescuseră, în sfîrșit, blestematele acelea de aripi, niște aripi cit toate zilele cu care pluteai liniștit în văzduh deasupra castelului Sant'Angelo, și de acolo, de sus, vorbeai cu mine : „Adio, dragă domnule guvernator, adio, îmi spuneai, n-am vrut să plec fără să-mi iau rămas bun de la dumneata ! Te las acum și sper să nu mai am plăcerea să te văd în vecii vecilor“.

— Cum se poate ? Am fost eu în stare să-ți spun așa ceva, jupîn Giorgio ?

— Sînt exact cuvintele dumitale... Ah, Benvenuto, ești o piază-reă pentru mine.

— Sper că nu mă crezi chiar atît de prost crescut. Noroc că n-a fost decît un vis, altminteri nu ți-aș fi fîrtat-o niciodată.

— Din fericire n-a fost nimic. Ești în mîinile mele, dragă prietene, și, cu toate că tovărășia dîmîitale, să-ți spun drept, nu e chiar atît de agreabilă, nădăjduiesc c-o să mai fii încă multă vreme.

— Nu cred — răspunse cu toată convingerea Benvenuto, zîmbind într-un fel ce-l făcea pe guvernator să-și iasă mereu din sărîte.

Comandantul închisorii plecă drăcuindu-l pe Benvenuto și, în dimineața următoare, luă măsuri ca zi și noapte, din două în două ore, celula lui să fie inspectată. Inspecțiile se ținură lanț timp de o lună; după aceea însă, cum Benvenuto nu dădea nici un semn că s-ar pregăti să evadeze, supravegherea slăbi.

În tot acest timp însă Benvenuto nu stătuse degeaba, îndeletnicindu-se cu o treabă îngrozitor de migăloasă.

Benvenuto, așa cum am spus, își cercetase amănunțit celula de îndată ce fusese adus acolo și se duminise din primul moment în privința posibilităților de evadare. Fereastra era zăbreliță, iar zăbrelele mult prea solide ca să fie smulse cu mîna sau dezgrădinate cu ajutorul cuțitului de modelat, singura unealtă de fier pe care o putea folosi. Cît privește căminul, avea un horn atît de îngust, încît deținutul ar fi trebuit să fie înzestrat cu însușirea de a se preface în șarpe ca zîna Mélusine ca să se strecoare afară. Nu mai rămînea, așadar, decît ușa.

A, da, ușa. Ia să vedem cum arăta ușa.

Era o ușă din blăni de stejar, groasă de două degete, încuiată cu două broaște, zăvorîtă cu patru ivăre și ferecată pe dinăuntru cu niște plăci de fier bătute în cuie la marginea de sus și de jos.

Era singurul loc pe unde ar fi putut să iasă.

Fiindcă, după cum observase Benvenuto, la cîțiva pași de ușa ce răspundea într-un coridor se afla scara pe care se cătăra schimbul străjii de pe terasă. Din două în două ceasuri, așadar, deținutul auzea tropotul pașilor ce urcau treptele, pe urmă tropotul altor pași ce le coborau, după care putea fi sigur că, în următoarele două ore, nici un alt zgomot nu-i va mai strica somnul.

Trebuia deci, pur și simplu, să ajungă de partea cealaltă a ușii de stejar groasă de două degete, încuiată cu

două broaște, zăvorîtă cu patru ivăre și ferecată pe dinăuntru cu plăci de fier bătute în cuie la marginea de sus și de jos.

Și acum să vedem cu ce anume se îndeletnicise Benvenuto în cursul lunii ce se încheiase.

Slujindu-se de cuțitul de modelat care era de metal, smulsese rînd pe rînd capetele tuturor cuielor, afară de patru de sus și patru de jos pe care avea să le reteze în ultima zi; și, ca nu cumva să se observe lipsa lor, le înlocuise cu alte capete perfect asemănătoare făcute din lut presărate apoi cu pilitură de fier, în așa fel încît nici ochiul cel mai expert n-ar fi reușit să descopere care din ele erau adevărate și care false. Și acum, dacă ne gîndim că atît la marginea de sus cît și la cea de jos a ușii se aflau vreo șazeci de cuie și că pentru fiecare cui era nevoit să trudească o oră întregă, ba poate chiar două, pînă să-l decapiteze, ne putem da seama cît trebuise să se ostenească deținutul ca să poată duce la bun sfîrșit această operație.

Pe de altă parte, în fiecare seară, după ce se culca toată lumea și nu se mai auzeau decît pașii santinelei ce patrula pe terasă, ațîta focul în cămin și, luînd apoi din vatră o grămăjoară de vreascuri aprinse, o plimba de-a lungul plăcilor de fier ce căptușeau ușa; fierul se înroșea făcînd să ardă mocnit lemnul pe care-l îmbrăca, fără ca totuși de partea cealaltă a ușii să se observe vreo urmă de arsură.

Patru săptămîni în șir, precum am spus, Benvenuto se îndeletnici cu această operație care, la sfîrșitul intervalului respectiv, era pe deplin terminată, așa că deținutul nu mai avea de așteptat decît o noapte prielnică spre a putea fugi. Din păcate însă în seara în care isprăvi toate pregătirile afară era lună plină, așa că se văzu nevoit să mai zăbovească vreo cîteva zile.

Cum nu-i mai rămăsese de decapitat nici un cui, Benvenuto continuă să încingă ca și mai înainte îmbrăcămintea de fier de la ușă și să-l scoată din sărite pe guvernator.

Într-o dimineață comandantul închisorii intră în celulă mai îngrijorat ca niciodată.

— Dragul meu deținut — îi spuse bietul om, care, muncit de ideea lui fixă, trebuia să aducă mereu vorba despre ea — tot mai ești convins c-ai să poți zbura ? Hai, răspunde-mi cinstit.

— Mai mult ca oricând, dragul meu amfitrion — îl asigură Benvenuto.

— Uite ce e — stăruî guvernatorul — poți să spui dumneata orice vrei, dar, omenește vorbind, zău, cred că e imposibil.

— Imposibil, jupîn Giorgio, imposibil ? ! protestă artistul. Știi doar că acest cuvînt nu există pentru mine, care de atîtea ori am încercat să fac niște lucruri ce depășeau puterile omenești și de fiecare dată am izbutit. Imposibil, scumpul meu amfitrion ? ! Nu-ți amintești c-am căutat uneori, în joacă, să desfid chiar și natura și să stîrnesco gelozia, făurind din aur, smaragde și olmazuri o floare mai frumoasă decît orice floare stropită de roua dimineții ? Îți închipui cumva că un om care poate plăsmui flori nu e în stare să croiască o pereche de aripi ?

— Ține-mă, Doamne ! suspină guvernatorul. Cu credința asta a dumitale atît de sfruntată ai să mă faci să-mi pierd mințile ! Bine, să zicem c-ar fi așa, dar pentru ca aripile astea să te poată ajuta să plutești în văzduh, ceea ce mie, drept să-ți spun, mi se pare cu neputință, ce formă te-ai gîndit să le dai ?

— Am chibzuit îndelung, după cum cred că-ți dai seama, de vreme ce e în joc însăși viața mea, care depinde astfel de croiala acestor aripi.

— Prin urmare ?

— Prin urmare, cercetînd toate făpturile zburătoare, dacă aș încerca să plăsmuiesc prin iscusința mîinilor ceea ce ele au primit de la Dumnezeu, dintre toate aceste făpturi, așadar, singura după care m-aș călăuzi pentru ca treaba să iasă bine ar fi liliacul.

— Dar, în sfîrșit, Benvenuto, să zicem c-ai avea la îndemînă toate mijloacele ca să-ți meșterești o pereche de aripi, nu crezi că atunci cînd va sosi momentul să te folosești de ele, o să-ți piară curajul ?

— Dă-mi tot ce-mi trebuie ca să le fac, dragul meu guvernator, și ai să te lămurești cînd o să-mi iau zborul.

— Și cam ce ți-ar trebui ?

— O, Doamne, nimica toată : o mică vatră de fierar, o nicovală, pile, clești, niște cleștițe pentru arcuri și cam vreo douăzeci de coți de pînză cerată pentru a înlocui membranele.

— Bine, bine — spuse jupîn Giorgio — acum mă simt ceva mai liniștit, fiindcă, oricît de ageră ar fi mintea dumitale, în vecii vecilor n-o să poți face rost de toate astea.

— Da' de unde, am și făcut rost — răspunsé Benvenuto.

Guvernatorul sări ca ars de pe scaun, dar imediat se gîndi că, practic vorbind, era ceva imposibil. Totuși, oricît de imposibil ar fi fost acest lucru, bietul său creier nu avea nici o clipă de liniște din pricina lui. De cîte ori trecea vreo pasăre prin fața ferestrei sale, guvernatorul se gîndea c-ar putea să fie Benvenuto Cellini, atît de copleșitoare e influența pe care o poate avea o personalitate puternică asupra unei inteligențe mediocre.

În aceeași zi, jupîn Giorgio trimise după cel mai destoinic meșter din Roma, priceput la tot felul de mașinării, și-i porunci să ia măsură pentru o pereche de aripi de liliac.

Meșterul, căruia nu-i venea să-și creadă urechilor, se uită la guvernator fără să-i răspundă, socotind, pe bună dreptate, că lui jupîn Giorgio îi sărise pesemne o doagă.

Cum însă jupîn Giorgio o ținea una și bună și cum, pe de altă parte, jupîn Giorgio era om cu stare și, dacă i se năzărea să facă o trăsnaie ca asta, jupîn Giorgio avea cu ce s-o plătească, meșterul nu stătu pe gînduri și se apucă să lucreze mașinăria poruncită, astfel că, după o săptămînă, îi și aduse o pereche de aripi de toată frumusețea care puteau fi temeinic prinse de corp cu ajutorul unui corset de fier și care se mișcau cu o exactitate pe deplin liniștitoare, prin mijlocirea unor arcuri cît se poate de ingenioase.

Jupîn Giorgio plăti mașinăria așa cum se înțeleșese cu meșterul de la bun început, măsură cam cît loc putea să cuprindă o asemenea bazaconie, după care se urcă în celula lui Benvenuto Cellini și, fără să spună nimic, răscoli toată încăperea, căută sub pat, se uită în

în cămin, scotoci în saltea, fără a lăsa nici un colț necercetat.

Plecă apoi tot așa, fără un cuvînt, convins că Benvenuto nu putea cu nici un chip să ascundă în celulă o pereche de aripi ca ale sale, decît doar dacă ar fi fost vrăjitor.

Nu mai încăpea nici o îndoială că mintea bietului guvernator o luase razna într-un chip tot mai îngrijorător.

Coborînd în apartamentul lui, jupîn Giorgio dădu peste meșterul care se întorsese din drum pentru a-i atrage atenția că, la extremitatea fiecărei aripi, se afla cîte o verigă de fier ca să mențină picioarele în poziție orizontală în timpul zborului.

Abia apucase meșterul să iasă pe ușă, că jupîn Giorgio răsuci cheia în broască, își puse corsetul, desfășură aripile, își petrecu picioarele prin verigi și, culcîndu-se pe burtă, încercă să se ridice în aer. Dar, cu toate silințele sale, nu reuși să se desprindă de podea. După vreo două-trei tentative la fel de neizbutite, trimise din nou după meșter.

— Domnule — îi spuse el — am încercat aripile astea ale dumitale și văd că nu merg.

— Cum le-ați încercat ?

Jupîn Giorgio îi descrie în amănunțime întreita lui experiență. Meșterul îl ascultă fără să zîmbească, apoi, după ce guvernatorul termină de vorbit, spuse :

— Nu-i de mirare. Stînd întins pe jos nu vă puteți face vînt cum se cuvine ; ar trebui să vă urcați pe terasa castelului Sant' Angelo și să vă dați drumul voinicește în văzduh.

— Și crezi că atunci am să zbor ?

— Sînt convins — îl asigură meșterul.

— Păi dacă ești atît de convins — spuse guvernatorul — ce te împiedică să încerci mai întîi dumneata ?

— Vedeți că aripile sînt croite pe măsura dumneavoastră — răspunse meșterul. Mie mi-ar trebui niște aripi a căror deschidere să fie cu un picior și jumătate mai mare.

Și zicînd acestea, făcu o plecăciune și ieși.

— Ei drăcie ! bombăni jupîn Giorgio.

În ziua respectivă, cei din preajmă observară tot soiul de ciudăţenii în felul de a gândi al lui jupîn Giorgio, dovadă că judecata lui începuse s-o ia tot mai mult razna, hoinărind, ca şi aceea a lui Roland, în lumea nălucirilor.

Seara, înainte de culcare, guvernatorul chemă toţi slujitorii, toţi temnicierii şi toate străjile din castel.

— Domnilor — le spuse el — dacă se întîmplă cumva să prindeţi de veste că Benvenuto Cellini vrea să-şi ia zborul, lăsaţi-l să plece, aveţi grijă numai să mă înştiinţaţi, că ştiu eu cum dau de urma lui ; chiar de-ar fi în puterea nopţii, nu mi-e greu să mă iau după el şi să-l prind, fiindcă eu, dacă vreţi să ştiţi, sînt un liliac adevărat, pe cînd dumnealui, poate să spună ce-o vrea, e liliac numai cu numele.

Bietul guvernator era nebun de legat : trăgînd totuşi nădejde că peste noapte putea să-şi mai vină în fire, oamenii se gîndiră să aştepte pînă a doua zi dimineaţă ca să-i dea de ştire papei.

De altminteri, era o noapte cumplită, ploioasă şi neagră ca smoala şi nimeni n-avea chef să iasă pe o vreme ca asta.

Nimeni, afară de Benvenuto Cellini, care, din spirit de contradicţie probabil, alesese anume noaptea asta ca să evadeze.

De aceea, de cum auzi bătînd orele zece şi schimbîndu-se straja, căzu în genunchi şi, după ce se rugă cu toată evlavlia Celui-de-Sus, se apucă de lucru.

Întîi şi-ntîi, smulse capetele celor patru cuje care rămăseseră tefere şi care mai ţineau încă pironite, plăcile de fier. Cînd bătu miezul nopţii tocmai îi venise de hac ultimului dintre ele.

Benvenuto auzi paşii rondului de noapte suînd scările ce duceau pe terasă ; rămase lipit de uşă, cu răsufllarea tăiată, pînă ce rondul coborî, paşii se îndepărtară şi totul se cufundă din nou în tăcere.

Ploaia se întetise şi Benvenuto, cu inima zvîcnind de bucurie, o auzea biciuind geamurile.

Încercă atunci să smulgă ferecătura ușii : nemişcându-se, plăcile de fier se desprinseseră și Benvenuto le așeză jos, una câte una, rezemându-le de perete.

Pe urmă se întinse pe burtă și începu să meștească partea de jos a ușii, cu cuțitul de modelat pe care îl ascuțise ca pe un pumnal, ajustându-i o bucată de lemn în chip de mâner. Tăblia ușii putea fi sfărâmată cu ușurință : scîndurile de stejar erau complet carbonizate.

În scurtă vreme Benvenuto reușise să facă la marginea de jos a canatului o spărtură destul de mare ca să poată ieși afară tîrîș.

După aceea spintecă iar pîntecele statuii de lut, scoase dinăuntru fișiile de pînză împletite, le înfășură în jurul mijlocului ca pe un briu, se înarmă cu unealta de modelat, din care, așa cum am spus, își făcuse un pumnal, se așeză în genunchi și se rugă din nou.

În sfîrșit, își strecură capul prin spărtura din josul ușii, apoi umerii, pe urmă restul trupului și se pomeni deodată afară, pe coridor. Se ridică de jos ; picioarele însă îi tremurau în așa hal, încît fu nevoit să se reazeme de perete ca să nu cadă. Îi bătea inima să i se spargă și capul îi dogorea ca încins de o văpaie. În vîrfurile fiecărui fir de păr tremura o picătură de sudoare și-și încleștase degetele pe mânerul pumnalului cu atîta putere, de parc-ar fi încercat cineva să i-l smulgă.

Cum însă în jurul lui domnea cea mai desăvîrșită liniște, cum nu se auzea nici musca și nu se simțea nici o mișcare, Benvenuto își veni în fire numaidecît și, pipăind cu palma peretele, se strecură de-a lungul coridorului pînă ce nimeri cu mîna în gol. Întinse atunci piciorul și dădu de prima treaptă a scării ce ducea pe terasă.

Urcă treptele una câte una, înfiorîndu-se de cîte ori scîndurile trosneau sub tălpile lui, simți o boare răcoasă, pe urmă o răpăială de ploaie în obraz, în fine scoase capul deasupra terasei și, cum de un sfert de ceas bîjbîia în cea mai adîncă beznă, putu să-și dea seama de împrejurări de la prima ochire și să vadă dacă trebuia să se teamă ori dacă avea motive să sperie.

Cumpăna părea să se încline de partea speranței.

Santinela intrase în gheretă ca să se adăpostească de ploaie. Dar cum ostașii care stăteau de strajă în turnul castelului Sant'Angelo erau puși acolo nu pentru a supraveghea terasa, ci ca să poată avea tot timpul sub ochi șanțul și să cerceteze cîmpia, ghereta era așezată cu spațele spre scara pe care tocmai se pregătea să iasă Benvenuto Cellini.

Deținutul se îndreptă tiptil, tîrîndu-se pe brînci, spre colțul cel mai îndepărtat de gheretă al terasei. Acolo, legă strîns unul din capetele funiei de o cărămidă străveche fixată în perete și ieșită în afară cu vreo șase degete, apoi, căzînd în genunchi pentru a treia oară, șopti :

— Doamne Dumnezeu! Ajută-mă, fiindcă dinspre partea mea am făcut tot ce puteam face.

Încheindu-și rugăciunea, se spînzură cu mîinile de funie lăsîndu-se să alunece de-a lungul ei pînă jos, fără să ia în seamă julturile de la frunte și de la genunchi, care din cînd în cînd se frecau de zid:

Cînd simți pămîntul sub picioare, o bucurie năprasnică și o nețărmită mîndrie îi umflară pieptul. Măsură din ochi înălțimea imensă de la care coborîse și, privind-o, nu se putu stăpîni să nu șoptească : „În sfîrșit, liber !“ Speranțele lui însă se spulberară îndată.

În clipa în care se întoarse, i se tăiară picioarele : în fața lui se înălța un zid construit de curînd și de a cărui existență nu știuse pînă atunci. Nu mai era nici o scăpare.

Totul se năruî în sufletul lui și, cuprins de disperare, se trînti pe pămînt. În cădere însă se izbi de ceva tare și cu prilejul acesta descoperi o blană lungă de lemn ; dădu un țipăt ușor de uimire și de fericire : era salvat.

Cine ar putea spune de cîte ori se poate schimba cum-păna bucuriilor și a nădejdlor într-un singur minut din viața unui om ?

Benvenuto se grăbi să apuce blana de lemn, așa cum un naufragiat se agață de prăjina catargului ca să nu se ducă la fund. În împrejurări obișnuite, doi oameni abia ar fi putut s-o ridice de jos ; orfăurarul însă o tîrî pînă la poalele zidului și o rezemă de el. Pe urmă, spirjîindu-

se-n mîini și-n genunchi, se cățără pînă sus, pe creasta zidului, dar, cînd ajunsese în fine acolo, nu mai avu putere să tragă scîndura spre el și s-o mute în partea cealaltă.

O clipă îl cuprinse amețeala, simți că se învîrtește pămîntul cu el, închise ochii și avu impresia că se zbu-
ciumă într-un noian de flăcări.

Deodată își aduse aminte de fișiile de pînă împletite cu ajutorul cărora coborîse de pe terasă. Își dădu drumul de-a lungul scîndurii la vale și se întoarse degrabă în locul unde le lăsase spînzurînd ; fișiile fuseseră însă atît de zdravăn legate, încît se chinui zadarnic să le desprindă de cărămida de care păreau ținute.

Disperat, Benvenuto se agăță de capătul frînghiei, trăgînd din răspuțeri, doar-doar va reuși s-o rupă. Spre norocul lui, unul din nodurile cu care înnădise șuvițele se desfăcu brusc și deținutul căzu pe spate, tîrînd după el o bucată de funie de vreo douăsprezece picioare.

Nici nu avea nevoie de mai mult : se ridică sprinten de jos și, cu puteri proaspete, se cățără iar pe blana de lemn, încălecă din nou culmea zidului și legă frînghia de capătul scîndurii.

Ajuns la capătul funiei, începu a mișca din picioare căutînd în zădar ceva de care să-și reazeme tălpile ; uitîndu-se însă dedesubtul lui, văzu că pămîntul se afla doar la o distanță de cel mult șase picioare ; își descleștă degetele de pe odgon și se prăvăli la poalele zidului.

Se întinse pe jos pentru cîteva clipe. Era istovit și avea mîinile și genunchii jupuiți pînă în carne vie. Stătu așa un timp, uitîndu-se ca prostit cum mustea sîngele ; și cum ședea așa, auzi bătînd orele cinci și observă că stelele începeau să pălească.

Dădu să se scoale în picioare ; dar, în timp ce se ridică, o santinelă pe care n-o zărise pînă atunci și care-i văzuse toate manevrele făcu cîțiva pași spre el. Benvenuto pri-
cepu că i se înfundase și că nu-l mai rămînea altă alter-
nativă decît să ucidă sau să fie ucis. Puse mîna pe cuțitul de modelat pe care-l purta la cingătoare și o porni întins spre străjer, cu un aer atît de hotărît, încît acesta își dădu seama că avea de ținut piept unui om care nu numai

că era voinic, dar și stăpinit de o cruntă disperare. Într-adevăr, Benvenuto părea hotărît să nu se dea în lături de la nimic ; tocmai cînd se aștepta mai puțin însă, ostașul făcu stînga-mprejur, ca și cum nici nu l-ar fi văzut. Deținutul pricepu numaidecît ce însemna asta.

Se grăbi, așadar, să alerge spre ultimul meterez la poalele căruia se afla șanțul cetății și care avea o înălțime de douăsprezece sau chiar cincisprezece picioare. Benvenuto Cellini nu era omul care să pregete în fața unei asemenea sărituri, tocmai acum cînd ajunsese aproape de liman și, cum lăsase o bucată de funie legată de cărămidă, iar cealaltă bucată de scîndură, nemaiavînd de ce să se agațe și nici timp de pierdut, se atîrnă cu mîinile de un belciug și, rugîndu-se Domnului în gînd, își dădu drumul jos.

De astă dată își pierdu cunoștința pe loc.

Trecu aproape un ceas și evadatul încă nu-și venise în simțiri, dar boarea răcoroasă ce adie în zori îl făcu să se trezească. Stătu așa încă vreo cîteva clipe ca amețit, își trecu apoi palma peste frunte și deodată își aminti tot ce se întîmplase.

Simțea o durere năprasnică la cap și vedea sîngele ce i se prelingea ca o nădușeală pe obraz, stropind pietrele pe care zăcea întins. Își dădu seama că era rănit la frunte. Duse din nou mîna la cap, de astă dată însă nu pentru a-și aduna mințile, ci ca să-și pipăie rănile : nici una nu era prea adîncă, numai pielea fusese vătămată, osul nu pățise nimic. Benvenuto zîmbi și încercă să se scoale de jos, dar la prima mișcare căzu înapoi : își rupsese piciorul drept puțin mai sus de gleznă.

Piciorul fusese atît de tare înțepenit, încît pînă în momentul acela nu simțise nici cea mai mică durere. Își scoase atunci cămașa, se apucă s-o rupă fișii-fișii, pe urmă, potrivit cum se pricepu mai bine oasele rupte, le legă zdravăn de tot, petrecînd din cînd în cînd feșile pe sub talpă pentru a ține strîns lipite cele două cioturi de os.

Se tirî apoi pe brînci spre una din porțile Romei care se afla cam la vreo cinci sute de pași.

Cînd, după o jumătate de ceas de chinuri cumplite, ajunse în fine acolo, găsi poarta zăvorîtă. În aceeași clipă însă îi căzură ochii asupra unui pietroi ce astupa golul de sub canaturi ; trase pietroiul spre el și se strecură afară prin deschizătură.

Nu apucase să se depărteze nici treizeci de pași și o haită infometată de cîini de pripas, adulmecînd mirosul singelui și simțînd că era rănit, tăbări asupra lui. Benvenuto scoase din cingătoare cuțitul de modelat și-l împîlîntă în coastele celui mai mătăhălos și mai îndîrjit dintre zăvozi, făcîndu-i de petrecanie. Ceilalți se strînseseră buluc în jurul stîrvului și începură a-l rupe cu dinții.

Orfăurarul se tîri mai departe spre biserica Transpontina ; pe drum văzu un sacagiu care tocmai își umpluse cîrurile cu apă și le încălcase pe măgar. Îl strigă.

— Să vezi ce-am pățit — îi spuse el — tocmai mă aflam la ibovnica mea, dar nu știu cum s-a făcut că nici nu intrasem bine pe ușă și am fost nevoit să ies pe fereastră ; n-am avut încotro și a trebuit să sar jos de la primul etaj și, sărînd, mi-am rupt piciorul. Fii bun și du-mă pe treptele bisericii San Pietro, îți dau un scud de aur dacă-mi faci binele ăsta.

Sacagiul îl luă în circă pe rănit fără să-l întrebe nimic și-l duse acolo unde-i spusese. Pe urmă, după ce primi răsplata făgăduită, își căută de drum fără să se mai uite o singură dată înapoi.

Mergînd tot așa de-a bușilea, Benvenuto ajunse în fine la locuința monseniorului de Montluc, ambasadorul Franței, care ședea foarte aproape.

Monseniorul de Montluc îl îngriji atît de bine și își dădu atîta osteneală, încît, după o lună, orfăurarul putea să umble din nou pe picioare, după două luni era grațiat, iar după patru luni pleca spre Franța împreună cu Ascanio și cu Pagolo.

Cît despre guvernatorul închisorii, care, așa cum am văzut, se scrîntise sărmanul, rămase toată viața cu scrînteala lui și muri tot scrîntit, păstrînd convingerea neștrămutată că era un liliac și căznindu-se din răspuțeri să zboare.

În ziua în care Benvenuto Cellini ajunsese în Franța, Francisc I se afla împreună cu toată curtea sa la castelul Fontainebleau : artistul avea deci prilejul de a se întâlni cu cel pentru care venise acolo și se opri în oraș, trimițându-i vorbă cardinalului de Ferrara că sosise. Cardinalul, care știa că suveranul îl aștepta pe Benvenuto cu nerăbdare, se grăbi să împărtășească vestea maiestății sale. În aceeași zi meșterul fu primit de monarh, care, adresându-i cuvîntul în dulcele și vigurosul grai pe care Benvenuto îl folosea cu atîta iscusință în scris, îi spuse :

— Benvenuto, doresc să petreci voios cîteva zile ca să te întremezi după atîtea osteneli și necazuri prin care ai trecut ; odihnește-te, distrează-te și în vremea asta vom chibzui ce lucrare frumoasă ți-am putea comanda.

Pe urmă, după ce se îngriji ca meșterul să fie găzduit la castel, Francisc porunci să nu ducă lipsă de nimic.

Benvenuto se pomeni, așadar, de la bun început în inima civilizației franceze, mai puțin avansată la vremea aceea decît civilizația italiană, cu care încă de pe atunci începuse să rivalizeze și pe care în curînd avea s-o depășească. Privind în preajma lui, putea foarte ușor să-și închipuie că nu părăsise capitala Toscanei, deoarece se vedea înconjurat de artele și artiștii pe care-i cunoscuse la Florența, și în locul lui Leonardo da Vinci și al maestrului Rosso se afla acum Primaticcio.

În asemenea împrejurări, Benvenuto Cellini trebuia să se arate demn de iluștrii săi predecesori și să ridice în ochii celei mai rafinate curți europene arta sculpturii pe culmile la care acești trei vestiți maeștri înălțaseră arta picturii. De aceea Benvenuto se gîndi să preîntîmpine dorințele monarhului și, fără a mai aștepta să-i comande lucrarea făgăduită, s-o execute de la bun început din proprie inițiativă și cu mijloacele pe care le avea la îndemînă. Nu-l fusese greu să-și dea seama cît de

mult ținea suveranul la reședința în care îi fusese dat să-l întâlnească și, în dorința de a măguli această predicție, se hotărî să modeleze o statuie care urma să fie numită Nimfa de la Fontainebleau.

Își pusese în gînd să facă o lucrare deosebit de frumoasă, împodobită cu frunze de stejar, cu spice și curpeni de viță, deoarece castelul de la Fontainebleau se află într-o regiune de șes, este umbrît de o pădure și se înalță în mijlocul unor umbrare de viță. Așa cum și-o imagina Benvenuto, nimfa trebuia să semene în același timp cu Ceres, cu Diana și cu Erigona, trei tipuri de frumusețe contopite laolaltă și care, păstrînd trăsăturile lor distinctive, trebuiau să realizeze un tip unic; soclul, de asemenea, era sortit să poarte întreitele simboluri ale celor trei zeități, și cei care au avut prilejul să vadă încîntătoare figurine de pe soclul statuii lui Perseu știu cu cîtă iscusință cizela meșterul florentin aceste admirabile detalii.

Din nefericire însă artistul avea o meteahnă, și anume aceea că, deși purta în adîncul său imaginea ideală a frumuseții, pentru ca opera lui să poată căpăta formă, trebuia neapărat să aibă un model viu în față. Dar unde ar fi putut să găsească Benvenuto un model care să întruchieze întreitul tip de frumusețe al celor trei zeități?

Firește, dacă așa cum se întîmpla în antichitate pe vremea lui Fidias, bunăoară, sau a lui Apeles, frumusețile zilei, acele regine ale formelor, s-ar fi oferit singure să-i pozeze artistului, Benvenuto ar fi descoperit cu ușurință la curte ceca ce căuta; se afla acolo un întreg Olimp în floarea vîrstei; era mai întîi Caterina de Medici, care pe atunci nu avea decît douăzeci și unu de ani; era apoi Margareta de Valois, regina Navarei, supranumită a patra Grație și a zecea Muză; era, în fine, doamna ducesă d'Etampes, pe care o vom vedea apărînd în repetate rînduri în desfășurarea acestei povestiri și care era considerată cea mai frumoasă dintre femeile învățate și cea mai învățată dintre femeile frumoase. Meșterul ar fi găsit acolo destule modele, mai multe chiar decît îi trebuiau; dar, așa cum am spus, epoca lui Apeles și a lui Fidias trecuse de mult.

Benvenuto se vedea nevoit să-și caute aiurea modelul.

Spre marea lui bucurie însă află că întreaga curte se pregătea să se întoarcă la Paris; din păcate, după cum povestește Benvenuto însuși, curtea pe vremea aceea călătorea cu încetineala unui alai de înmormîntare. Precedată de douăsprezece mii sau chiar cincisprezece mii de călăreți care mergeau înainte, poposind în cite un loc unde abia dacă erau două-trei case, zăbovind cite patru ceasuri în fiecare seară ca să așeze corturile și alte patru ceasuri în dimineața următoare ca să le strîngă, așa încît, deși de la reședința monarhului și pînă în capitală nu era o distanță mai mare de șaisprezece leghe, pierdura cinci zile pe drum de la Fontainebleau la Paris.

De douăzeci de ori în vremea asta Benvenuto Cellini se simțise îndemnat s-o pornească înainte, dar de fiecare dată cardinalul de Ferrara îl oprise, spunîndu-i că, dacă suveranul nu l-ar fi văzut o zi întreagă, ar fi întrebat cu siguranță ce se întîmplase cu el și, aflînd că plecase fără învoirea lui, ar fi socotit această plecare ca o necuviință. Benvenuto, așadar, stătea ca pe ghimpi și, de cite ori popasurile se lungeau, căuta să-și omoare timpul făcînd diferite schițe pentru nimfa de la Fontainebleau.

În sfîrșit, se văzu la Paris. Primul său gînd sosind acolo fu să dea ochii cu Primaticcio, căruia i se încredințase sarcina de a duce mai departe lucrările începute la Fontainebleau de Leonardo da Vinci și de maestrul Rosso. Primaticcio, care locuia mai de mult la Paris, avea să-l ajute a descoperi neîntîrziat ceea ce căuta, indicîndu-i unde ar putea găsi niște modele.

Și acum, în treacăt, cîteva cuvinte despre Primaticcio. Signor Francesco Primaticcio, căruia i se mai spunea și Bologna, după orașul său de baștină, ucenicul lui Giulio Romano, sub îndrumările căruia învățase timp de șase ani meșteșugul picturii, se stabilise de opt ani de zile în Franța, unde fusese chemat de Francisc I, după sfatul marchizului de Mantova, furnizor de artiști al monarhului. Era un pictor uimitor de fecund, după cum se poate vedea din operele sale de la Fontainebleau, de o factură generoasă și plină de măreție și cu un desen de o ireproșabilă puritate. Om cu o cultură enciclopedică și cu o inteligență

atotcuprinzătoare și artist cu posibilități infinite, al cărui talent s-a manifestat în toate genurile picturii de mare clasă, Primaticcio a fost multă vreme ignorat pentru că abia acum, în epoca noastră, nedreptatea ce i s-a făcut timp de trei secole să fie, în sfârșit, răzbunată. Într-adevăr, el este cel ce a pictat tablourile de inspirație religioasă pentru capela din Beauregard; după cum tot lui i se datoresc compozițiile pe teme morale din palatul Montmorency, în care a personificat cele mai de seamă virtuți creștine; în sfârșit, sălile imensului castel Fontainebleau sînt pline de lucrările sale: la Poarta de aur și în Sala de bal a înfățișat cele mai suave subiecte mitologice și alegorii; în galeria lui Ulise și în camera lui Ludovic cel Sfînt, inspirat de Homer, Primaticcio a devenit poet epic tălmăcind în imagini Odiseea și o bună parte din Iliada. Pe urmă, părăsind vremurile legendare, a trecut la vîrsta eroică a omenirii, îmbogățindu-și opera cu o serie de compoziții istorice. A oglindit astfel în tablourile ce împodobeau marea galerie și încăperea anexă a Sălii de bal momentele cele mai importante din viața lui Alexandru și a lui Romulus, precum și predarea orașului Havre. În sfârșit, dacă am încerca să rezumăm activitatea acestui strălucit talent, să enumerăm genurile diferite în care s-a manifestat și să-i inventariem opera, am descoperi că cele nouăzeci și opt de lucrări de dimensiuni mari și cele o sută treizeci de pînze mai mici ale sale cuprind peisaje, picturi marine, tablouri istorice, subiecte religioase, portrete, alegorii, precum și compoziții epice.

Era, după cum se vede, un om vrednic să-l înțeleagă pe Benvenuto. Așa că, de îndată ce sosi la Paris, sculptorul alergă la el cu brațele deschise, iar Primaticcio, la rîndul său, îl primi cu aceeași căldură.

După ce stătură de vorbă temeinic, ca doi prieteni ce se reîntîlnesc pe meleaguri străine, Benvenuto îi împărtăși lui Primaticcio planurile sale, îi explică ideile ce-l frămîntau, îi arată toate schițele și-l întrebă dacă nu cumva printre modelele lui se afla vreunul care ar împlini condițiile cerute de el.

Primaticcio clătină din cap, zîmbind cu tristețe.

Într-adevăr, se aflau departe de pămîntul Italiei, această fiică și totodată rivală a Greciei. Franța era, atunci ca

și acum, țara gingășiei, a drăgălășenici și a cochetăriei ; zadarnic ai fi căutat însă pe tot cuprinsul aflat sub stăpînirea familiei Valois frumusețea viguroasă de pe malurile Tibrului ori ale fluviului Arno, ce îndestula inspirația unui Michelangelo sau a unui Rafael, a unui Giovanni da Bologna ori a unui Andrea del Sarto. Fără îndoială dacă, așa cum am spus, pictorul sau sculptorul ar fi putut să-și aleagă modelul din rîndurile aristocrației, ar fi găsit îndată tipurile de care avea nevoie ; din păcate însă, aidoma umbrelor zăgăzuite de Stix, trebuia să se mulțumească doar a privi perindîndu-se prin cîmpiile elizee, în care nu-i era îngăduit să pătrundă, acele minunate și nobile forme spre care educația sa artistică îl deprinsese să năzuiască neconținut.

Lucrurile se petrecură exact așa cum bănuise Primaticcio : Benvenuto trecu în revistă întreaga legiune a modelelor sale și nici unul dintre ele nu păru să întrunească trăsăturile necesare operei la care visa.

Adușe atunci la palatul cardinalului de Ferrara, unde se stabilise, toate Venerale plătite cu un galben ora despre care-i pomenise unul sau altul, dar și de astă dată așteptările sale fură înșelate.

Benvenuto pierduse orice speranță cînd, într-o seară, după ce cinase împreună cu trei compatrioți de-ai săi pe care-i întîlnise la Paris, și anume signor Pietro Strozzi, contele de Anguillara, cumnatul celui dintîi, și Galeotto Pico, nepotul vestitului Giovanni Pico della Mirandola, în drum spre casă, în timp ce străbătea solitar strada Petits-Champs, zări o tînră fată, zveltă și nurlie, care mergea înaintea lui. Benvenuto avu o tresărire de bucurie : dintre toate femeile care-i trecuseră pe dinaintea ochilor în ultima vreme, nici una nu i se păruse atît de potrivită pentru a materializa visul său. Se luă după ea. Fata urcă dîmbul Urzicilor, trecu pe lîngă biserica Saint-Honoré și o apucă pe strada Pelicanului. În momentul acela întoarse capul spre a ști dacă mai era urmărită și, văzîndu-l la cîțiva pași, împinse grăbită o ușă și dispăru. Ajungînd în dreptul ușii, sculptorul o împinse la rîndul său ; ușa se deschise singură, tocmai bine ca el să mai poată desluși fluturînd la cotitura unei scări luminate de o

lampă fumegoasă un colț din rochia celei pe care o urmărea.

Urcă la primul etaj. Văzu o ușă întredeschisă și, prin crăpătura ușii, o odaie în care se afla femeia căutată.

Fără să-i explice motivul artistic al vizitei sale, fără să-i spună măcar un singur cuvânt, vrînd să-și dea seama dacă formele trupului se armonizau într-adevăr cu trăsăturile feței, Benvenuto se învîrți de vreo două-trei ori, ca și cum ar da ocol unei statui antice, în jurul biete fete nedumerite, care se supunea mașinal indicațiilor sale, ridicînd brațele deasupra capului în atitudinea pe care sculptorul se gîdea s-o dea nimfei de la Fontainebleau.

Modelul pe care Benvenuto îl avea înaintea ochilor amintea prea puțin de Ceres și mai puțin încă de Diana, dar, în schimb, foarte mult de Erigona. Meșterul se resemnă atunci și, văzînd că nu poate reuni cu nici un preț aceste trei tipuri de frumusețe într-o singură figură, hotărî să se mulțumească numai cu bacanta.

În privința bacantei însă, găsisese fără doar și poate ceea ce căuta : ochi arzători, buze de mărgean, dinți ca mărghitărele, gîtul bine împlîntat între umerii rotunzi, mijlocul tras ca prin inel, coapse puternice ; în sfîrșit, gleznele subțiri, încheieturile mîinilor delicate și degetele lungi aveau un aer aristocratic ce îl făcu pe artist să se hotărască definitiv.

— Cum te cheamă, domnișoară ? o întrebă Benvenuto, cu accentul lui străin, pe biata copilă, care părea din ce în ce mai nedumerită.

— Catherine, cu voia dumneavoastră, domnule — răspunse ea.

— Uite ce e, domnișoară Catherine — continuă sculptorul — ține deocamdată un galben pentru osteneala dumitale și vino mîine la mine în strada Saint-Martin, la palatul cardinalului de Ferrara ; vei primi tot atîta, fără să-ți dai mai multă osteneală.

Fata stătu în cumpănă cîteva clipe, crezînd că străinul voia să glumească. Galbenul însă era cea mai bună dovadă că vorbea serios ; de aceea, după ce stătu o clipă în cumpănă, întrebă :

— La ce oră ?

- La zece dimineța ; îți convine ?
- De minune.
- Atunci mă pot bizui pe dumneata ?
- Vin negreșit.

Benvenuto îi făcu o plecăciune de parc-ar fi fost o ducesă și se întoarse acasă, cu inima plină de bucurie. Cum intră pe ușă, se și grăbi să pună pe foc toate schițele lui ideale și se apucă să creioneze una foarte apropiată de realitate. Pe urmă, când schița fu gata, luă un bulgăre de ceară pe care-l așeză pe un pedestal și care, prin iscusința mâinilor sale, căpătă cît ai bate din palme forma nimfei visate, așa încît a doua zi dimineța cînd Catherine se ivi în ușa atelierului, statuia era în bună parte modelată.

Așa cum am spus, Catherine nu se lămurise cîtusi de puțin ce anume voia de la ea Benvenuto. Vă puteți deci închipui mirarea ei cînd, după ce închise ușa, sculptorul îi arătă statuia începută, explicîndu-i pentru ce o chemase.

Catherine era o fată veselă de felul ei și, dîndu-și seama cît de tare se înșelase, începu a rîde în hohote, apoi, mîndră că-i era dat să pozeze pentru o zeiță hărăzită regelui, lepădă veșmintele și se așeză singură în atitudinea pe care o avea macheta statuii, cu atîta exactitate și atîta grație, încît meșterul, întorcîndu-se și văzînd cu cîtă grație și naturalețe luase poza trebuincioasă, nu se putu opri să nu-și arate satisfacția.

Benvenuto se apucă de lucru ; era, așa cum am arătat mai sus, una dintre acele nobile și înzestrate firi de artist care se inspiră pe măsură ce crează și care se transfigurează lucrînd. Își dezbrăcase vesta cu mîneci bufante și, desfăcut la git, cu brațele goale, umblînd încolo și încoace, de la model la imaginea acestuia, de la natură la reprezentarea ei artistică, părea aidoma lui Jupiter, gata să aprindă și să mistuiască orice lucru pe care l-ar fi atins. Catherine, obișnuită să aibă de-a face numai cu inși vulgari sau desfrînați, cu oameni din popor sau cu tineri domnișori pentru care nu era decît o simplă jucărie, se uita la bărbatul acela cu privirea iluminată, cu suflarea dogoritoare, cu pîlptul umflat, cuprinsă de o uimire pe

care n-o mai încercase pînă atunci. Părea să se fi înălțat la rîndul ei în sferele în care plutea maestrul ; privirea îi scînteia, ca și cînd inspirația artistului s-ar fi revărsat și asupra modelului său.

Ședința ținu două ceasuri ; după care, Benvenuto îi dădu Catherinei scudul de aur făgăduit și, luîndu-și rămas bun de la ea tot atît de ceremonios ca și în ajun, îi ceru să vină din nou în ziua următoare, la aceeași oră.

Catherine se întoarse acasă și toată ziua nu mai ieși din odaia ei. A doua zi dimineța sosi la atelier cu zece minute mai devreme decît îi ceruse sculptorul.

Lucrurile se petrecură aidoma și de astă dată : ca și în ajun, Benvenuto, înaripat de inspirație, făcu adevărate minuni : în mîinile sale lutul se însuflețea ca-n mîinile lui Prometeu. Capul bacantei era pe deplin modelat și părea într-adevăr capul unei ființe vii răsărit dintr-o plămădă fără formă. Catherine zîmbea fermecătoarei sale surori zămislite după chipul și asemănarea ei ; niciodată nu fusese atît de fericită și, ceea ce e destul de ciudat, nu putea să-și dea seama de unde izvora o asemenea fericire.

A treia zi sculptorul și modelul său se întîlniră la aceeași oră ; dar, în clipa în care trebui să se dezbrace, Catherine simți cum se imbușorează la față, cuprinsă de o sfîlcire pe care n-o mai încercase pînă atunci. Biata copilă era pe cale să se îndrăgostească și dragostea îi trezise în suflet sfiala.

În ziua următoare se simți și mai încurcată, și Benvenuto se văzu nevoit să-i amintească în cîteva rînduri că statuia pe care o modela trebuia să înfățișeze o Eriгонă beată de vin și de voluptate, și nicidecum pe Venus de Medici. Să aibă deci încă puțină răbdare : peste două zile macheta avea să fie gata.

La sfîrșitul celei de-a patra zile, după ce făcu și ultimul retuș machetei, Benvenuto îi mulțumi Catherinei pentru că-l îndatorase și-i dădu patru scuzi de aur ; Catherine însă lăsă galbenii să-i alunece din mînă. Biata fată își dădea seama că totul se sfîrșise pentru ea : din clipa aceea era nevoită să se întoarcă la viața pe care o trăise pînă atunci, dar de cînd pusese piciorul pentru întîia oară în atelierul meșterului viața aceea începuse s-o

seîrbească. Benvenuto, care nici nu bănuia măcar ce se petrece în inima fetei, adună de pe jos cei patru scuzi, i-i puse din nou în palmă, strângându-i apoi mâna, și-i spuse că, dacă ar putea să-i fie vreodată cumva de folos, să vină la el neapărat; zicînd acestea, intră în atelierul în care lucrau ucenicii să-l cheme pe Ascanio, căruia voia să-i arate statuia terminată.

Văzîndu-se singură, Catherine sărută pe rînd uneltele de care se slujise meșterul și ieși afară, cu lacrimile pe obraz.

A doua zi, Catherine deschise ușa atelierului într-un moment în care, afară de meșter, nu se mai afla nimeni acolo, și cum Benvenuto, din cale afară de mirat zărînd-o, se pregătea tocmai s-o întrebe ce vînt o adusese, fata se apropie de el și, căzînd în genunchi la picioarele lui, îl întrebă dacă n-are cumva nevoie de o slujnică.

Benvenuto avea un suflet de artist, în măsură să înțeleagă orice simțămînt; ghicind, așadar, ce se întîmplase în sufletul sărmanei copile, o ajută să se ridice de jos și o sărută pe frunte.

Din ziua aceea, Catherine rămase pentru totdeauna la atelierul pe care, așa cum am arătat mai înainte, îl învesclea cu voioșia ei copilărească și-l însuflețea cu veșnicul ei neastîmpăr. În așa fel, încît nimeni nu s-ar mai fi putut lipsi de ea acum și Benvenuto mai puțin decît oricine. Ea punea la cale și rînduia totul în casă, luînd-o la rost și linguşînd-o pe Ruperta, care, la început cînd se ivise în mijlocul lor, o privise ca pe o piază rea, pentru ca în cele din urmă s-o îndrăgească la fel ca toată lumea.

Erigona nu avusese nimic de pierdut din pricina ei, dimpotrivă, acum că modelul se afla tot timpul în preajma lui, Benvenuto putea s-o retușeze și s-o desăvîrșească în voie cu o meticulozitate de care poate nu se bucurase nici una dintre statuile lucrate mai înainte; după aceea o înfățișase regelui Francisc I, care se arătase peste măsură de încîntat și-i poruncise meșterului s-o toarne pentru el din argint; pe urmă stătuse de vorbă pe îndelete cu orfăurarul, întrebîndu-l dacă e mulțumit de atelierul său, unde anume se afla acest atelier și dacă mai avea lucruri frumoase acolo; îngăduindu-i în fine lui Benvenuto Cellini să plece, hotărî în sinea lui să se ducă la el pe ne-

pusă masă într-o dimineață, fără a-i spune nimic despre intențiile sale.

Și așa am ajuns din nou la scena de la începutul povestirii noastre, scenă în care l-am lăsat pe Benvenuto lucrînd, pe Catherine cîntînd, pe Ascanio visînd, iar pe Pagolo rugîndu-se.

În ziua următoare celei în care Ascanio se întorsese atît de tîrziu acasă din pricina expediției pe care o făcuse în împrejurimile palatului Nesle, se auziră niște bătăi puternice la poartă; coana Ruperta se ridică numaidecît, grăbindu-se să deschidă, dar Scozzone (poreclă pe care, dacă vă amîniți, Benvenuto i-o dăduse Catherinei) o și zbughise pe ușă afară.

Puțin mai apoi o auziră strigînd în gura mare, fericită și înspăimîntată totodată :

— Sfinte Dumnezeule, meștere, Doamne sfinte ! E regele ! Regele în carne și oase ! A venit să-ți vadă atelierul !

Și biata Scozzone, lăsînd toate ușile deschise în urma ei, se ivi, palidă la față și tremurînd ca o frunză, în pragul atelierului în care Benvenuto lucra cot la cot cu elevii și ucenicii săi.

V.

GENIU ȘI SUVERANITATE

Într-adevăr, în spatele ei îl zăriră pe regele Francisc I, care tocmai intra în curte împreună cu întreaga lui suită. Suveranul oferea mîna ducesei d'Etampes. Venea apoi regele Navarei împreună cu delfina Caterina de Medici și, în sfîrșit, delfinul, care avea să devină mai apoi Henric al II-lea, împreună cu mătușa sa Margareta de Valois, regina Navarei. Înaltele fețe erau însoțite de aproape toată nobilimea de la curte.

Benvenuto ieși în întâmpinarea capetelor încoronate, a principilor, a marilor seniori și frumoaselor doamne, fără să se arate cîtuși de puțin fisticit sau tulburat, ca și cum ar fi primit vizita unor prieteni. Și totuși se aflau acolo cele mai strălucite nume ale Franței și cele mai vestite frumuseți din lume. Margareta te fermeca, doamna d'Etampes te ridica în slăvi, Caterina de Medici te uimea, iar Diana de Poitiers îți lua ochii. Ei, și ? Benvenuto trăise doar toată viața în mijlocul celor mai desăvîrșite tipuri de frumusețe ale antichității, iar întrucît fusese ucenicul cel mai îndrăgit al lui Michelangelo, era deprins să aibă de-a face cu mărimile lumii.

— Veți binevoi, doamnă, a ne îngădui să admirăm împreună cu domnia voastră — spuse Francisc I, adresîndu-se ducesei d'Etampes, care se mulțumi să zîmbească.

Anne de Pisseleu, ducesă d'Etampes, care, de la reîntoarcerea lui Francisc I din Spania, unde se aflate în captivitate, se bucura de toate favorurile monarhului, în inima căruia luase locul contesei de Châteaubriand, era pe vremea aceea aureolată de strălucirea unei frumuseți cu adevărat regești. Dreaptă, bine făcută și zveltă, cu un chip încîntător, avea un aer măreț și în același timp o grație felină ce amintea în egală măsură de grația unei pisici ca și de aceea a unei pantere, făpturi de la care părea să-și fi însușit deopotrivă zvicnirile neașteptate și poștele sîngeroase ; totuși, văzînd expresia plină de nevinovăție pe care curtezana regală știa cu atîta iscusință să și-o aștearnă pe față, chiar și cel mai neîncrezător dintre oameni s-ar fi lăsat amăgit. Fiindcă nu cred să fi existat pe lume ceva atît de schimbător și de perfid pe cît era chipul acestei femei cu buze palide ce putea cu aceeași ușurință să fie cînd Hermiona, cînd Galatea, cu un zîmbet provocător uneori, iar alteori crunt, cu o privire mîngîioasă și îmbietoare cîteodată, pentru ca o clipă mai apoi să se aprindă, învăpăiată de minie. Avea un fel al ei de a-și ridica pleoapele cu atîta încetineală, încît niciodată nu puteai ști dacă privirea pe care se pregătea s-o dea la lveală era galeșă ori amenințătoare. Semeață și autoritară, ducesa d'Etampes îl ținea subjugat pe Francisc I, îmbătîndu-l cu farmecele ei ; mîndră și geloasă,

fi impusese monarhului să ceară înapoi contesei de Chateaubriand giuvaerurile pe care i le dăruise, și melancolica și frumoasa contesă nu găsisese alt mijloc de a protesta împotriva acestei înjosiri decât restituind giuvaerurile topite și transformate în lingouri. În sfârșit, abilă și prefăcută, avusese grijă să închidă ochii ori de câte ori suveranul, fluturatic din fire, păruse a acorda o atenție deosebită vreunei tinere și încântătoare domnișoare de la curte, pe care, de altminteri, o părăsea în scurtă vreme pentru a se reîntoarce la frumoasa vrăjitoare ce pusese stăpânire asupra lui.

— Abia așteptam să te văd, Benvenuto, fiindcă, uite, în curînd se împlinesc două luni, pare-mi-se, de cînd ai venit în regatul meu și în tot acest timp, grijile împovăraătoare ale ocîrmuirii m-au împiedicat să mă gîndesc la nobilele îndeletniciri ale artei. Singurul vinovat de toate astea însă e numai fratele și vărul meu, împăratul, care nu-mi lasă nici o clipă de răgaz.

— Dacă maiestatea voastră dorește, sire, am să-i scriu, rugîndu-l să vă îngăduie a fi mare prieten al artelor, de vreme ce i-ați dovedit că sînteți un mare conducător de oști.

— Îl cunoști cumva pe Carol Quintul ? Întrebă regele Navarei.

— Am avut cînsiea, sire, să înfățișez maiestății sale sacre, acum patru ani, o carte de rugăciuni a cărei ferecătura era lucrată de mine și să-i adresez o cuvîntare de care s-a arătat foarte mișcată.

— Și ce ți-a spus maiestatea sa sacră ?

— Că mă cunoaște mai de mult, deoarece văzuse cu trei ani înainte pe sfîta papei un bumb lucrat în aur care-mi făcea cinste.

— Cum văd eu, monarhii te-au copleșit cu laudele — spuse Francisc I.

— E adevărat, sire, că am avut fericirea de a mulțumi o seamă de cardinali, de mari duci, de prinți și de regi.

— Arată-mi și mie minunățiile făurite de dumneata, să vedem dacă nu voi fi un judecător mai pretențios decât ceilalți.

— Sire, n-am avut din păcate decât prea puțin timp la îndemînă ; vă pot arăta totuși un vas de flori și o fruc-

tieră de argint pe care tocmai le-am început și care nu sînt nevrednice poate de privirea maiestății voastre.

Timp de vreo cinci minute regle se uită fără să spună nimic. S-ar fi zis că, fermecat de lucrare, îl uitase cu desăvîrșire pe făuritor ; în sfîrșit, în momentul în care doamnele se apropiară curioase, Francisc I exclamă :

— Priviți, doamnele mele, ce minune ! Un vas cu o formă atît de neobișnuită și de îndrăzneată totodată ! Cu cîtă finețe și cu ce iscusință, Doamne, sînt modelate basoreliefurile și figurinele acestea ! Frumusețea conturilor mi se pare mai ales demnă de toată admirația. Priviți numai cît de felurite și de reale sînt atitudinile personajelor ! De pildă, femeia aceasta care ridică brațele deasupra capului : un gest fugar, înfățișat cu atîta naivitate, încît te miri că nu duce pînă la capăt mișcarea. Intr-adevăr, cred că niciodată în vechime nu s-a înfăptuit ceva atît de minunat. În clipa asta îmi trec prin minte cele mai desăvîrșite opere din antichitate, lucrările celor mai iscușiți meșteri italieni ; nici una însă nu m-a impresionat atît de mult. Priviți, vă rog, doamnă de Navara, dulceața asta de copilăș pierdut printre flori cum își flutură piciorușul prin aer ; cîtă viață, cîtă grație și cîtă dragălăsenie !

— Prealuminatul meu rege — se bucură Benvenuto — ceilalți suverani mă lăudau, dar maiestatea voastră mă înțelege !

— Altceva ! spuse monarhul, cu un fel de lăcomie.

— Aveți aici o medalie înfățișînd-o pe Leda cu lebăda și pe care mi-a poruncit-o cardinalul Gabriele Cesarini ; iar aici o pecete pe care am gravat chipul sfîntului Ioan și al sfîntului Ambrozio ; o lăcriță de moaște smălțuită de mine...

— Cum ? Bați și medalii ? ! se miră doamna d'Etampes.

— Ca și Cavadone din Milano, doamnă.

— Te pricepi să smălțuiești aurul ? se interesă Margareta.

— Ca Amerigo din Florența.

— Și gravezi medalii ? întrebă Caterina.

— Ca Lantisco din Peruggia. Vă închipuiți cumva, doamnă, că iscusința mea se mărginește numai la ginga-

șele giuvaeruri de aur și la vasele mari de argint ? Slavă Domnului, mă pricep câte puțin la toate ! Sînt printre altele și inginer militar și nu tocmai de lepădat ; datorită mie, în două rînduri Roma a reușit să scape de cei ce o asediau. Știu să ticluiesc destul de bine un sonet și maiestatea voastră poate oricînd să-mi poruncească un poem, pe care, bineînțeles, numai dacă e spre slava sa, mă bizui să-l alcătuiesc cu tot atîta meșteșug ca și cînd m-aș numi Clément Marot. Cît privește muzica, pe care tatăl meu m-a silit s-o învăț cu bățul în mînă, se pare că metoda lui mi-a fost de folos, deoarece știu acum să cînt din flaut și din trompetă cu destul talent pentru ca papa Clement al VII-lea să mă fi tocmnit, la vîrsta de douăzeci și patru de ani, în rîndurile muzicanților săi. De asemenea, am descoperit secretul unui praf de pușcă neîntrecut, după cum tot așa sînt în măsură să meșteresc flinte cît se poate de iscusite, precum și felurite instrumente chirurgicale. Dacă maiestatea voastră s-ar întîmpla cumva să intre în război și ar binevoi să mă ia în oștire, ar avea prilejul să vadă că nu sînt chiar așa de neîndeminatic și că mă pricep deopotrivă să mînuiesc o arcehubuză sau să iau linia de ochire cu o culevrină. Ca vîntor am doborît pînă la douăzeci și cinci de păuni într-o singură zi, iar ca artist am reușit să-l descotorosesc pe împărat de prințul de Orania și pe maiestatea voastră de conetabilul de Bourbon, fiindcă, pe cît se pare, trădătorii nu prea au noroc cu mine.

— Nu mai spune ! Și cu care dintre aceste isprăvi te mîndrești mai mult ? îi tăie cuvîntul tînărul delfin. Cu faptul că l-ai răpus pe conetabilul de Bourbon, ori fiindcă ai reușit să dobori douăzeci și cinci de păuni într-o zi ?

— Nu mă mîndresc nici cu una, nici cu cealaltă, mon-senior. Dibăcia, ca oricare alte daruri, e hărăzită de Dumnezeu și eu n-am făcut altceva decît să mă folosesc de dibăcia cu care am fost inzestrat.

— La drept vorbind, n-am știut pînă acum că mi-ai făcut un asemenea serviciu — mărturisi regele — serviciu pe care, de altfel, mă tem că sora mea Margareta n-o să ți-l poată trece cu vederea chiar atît de ușor. Vasă-zică dumneata l-ai răpus pe conetabilul de Bourbon ? Spune-mi, rogu-te, cum s-a întîmplat asta ?

— O, Doamne, mai lesne decît și-ar putea inchipui cineva. Armata conetabilului poposise fără veste sub zidurile Romei, pe care încerca să le ia cu asalt. M-am dus și eu cu cîțiva prieteni să văd ce se petrece. Numai că, la plecare, fără să-mi dau seama, luasem pe umăr archebuza. Urcîndu-mă însă pe metereze, m-am dumerit că nu mai aveam nimic de făcut. „Nu se poate totuși, mi-am zis eu, să fi bătut drumul degeaba pînă aici.“ Și atunci, îndreptînd archebuza spre un punct în care se vedea un pîlc mai numeros și mai strîns de luptători, l-am ochit pe unul dintre ei cu un cap mai înalt decît ceilalți. Omul a căzut pe loc și în aceeași clipă s-a iscat o harababură nemaipomenită, care, pe cît se părea, fusese pricinuită de focul tras de mine. Și pe bună dreptate, de vreme ce-l nimerisem chiar pe conetabilul de Bourbon. Era, după cum am aflat mai apoi, cel cu un cap mai înalt decît înșoțitorii săi.

În timp ce Benvenuto povestea pățania lui, cu cel mai desăvîrșit singe rece, doamnele și seniorii ce făcuseră cerc în jurul său se dăduseră puțin înapoi și toată lumea se uita cu respect și totodată parcă și cu spaimă la omul acesta care devenise erou fără voia lui. Dintre toți, numai Francisc I rămase lîngă Cellini.

— Așadar, scumpul și neprețuitul meu meșter — spuse el — înainte de a-mi închina geniul dumitale, precum se vede, m-ai îndatorat cu brațul dumitale viteaz.

— Sire — rosti voios Benvenuto — drept să vă spun, cred că din naștere mi-a fost scris să fiu slujitorul maiestății voastre. O întîmplare din frageda mea copilărie m-a făcut să mă gîndesc adesea la lucrul acesta. Emblema maiestății voastre este o salamandră, nu-i așa ?

— Da, cu deviza : *Nutrisco et extinguo* ¹.

— Ei bine, aveam vreo cinci ani și mă aflam cu tatăl meu acasă într-o încăpere în care tocmai se fiersese leșia pentru rufe și în care mai ardea un foc zdravăn din crengi tinere de stejar. Afară era un ger cumplit. Uștîndu-mă la foc, am zărit printre flăcări o lighioană micuță ce semăna cu o șopîrlă și care nu-și găsisese alt loc să

¹ Hrănesc și sting (în limba latină în text). Potrivit credinței populare, salamandra are darul de a aști focul. (n.t.)

huzurească decît acolo unde văpaia era mai aprigă. I-am arătat-o tatălui meu și dinsul (vă rog să-mi iertați acest amănunt familiar, fiindcă la noi în țară mai dăinuie încă o seamă de obiceiuri cam sălbatice), nici una, nici două, mi-a tras o palmă strașnică, după care mi-a spus cu blîndețe : „Să știi că nu te-am bătut pentru că ai fi făcut vreo boroboacă, dragul tatii, ci numai ca să ții minte că șopîrla asta pe care ai văzut-o hălăduind în mijlocul flăcărilor e o salamandră. Nici un om din cîți cunosc eu n-a văzut pînă acum asemenea lighioană“. Ce poate fi asta, sire, decît un semn al soartei ? Există, cred, întîmplări dinainte scrise în cartea destinului și, la douăzeci de ani, tocmai mă pregăteam să plec în Anglia, cînd dăltuitorul Pietro Toreggiano, care tocmai voia să mă ia cu el acolo, îmi povesti cum în copilărie, pe vremea cînd își făcea ucenicia într-un atelier, în toiul unei gîlceve îl lovise în obraz pe Michelangelo. În momentul acela zarurile au fost aruncate : pentru nimic în lume, nici chiar pentru un regat, nu m-aș fi învoit să plec cu un om care fusese în stare să ridice mîna asupra marelui nostru sculptor. Am rămas, așadar, în Italia și, din Italia, în loc să plec în Anglia, am venit în Franța.

— De aceea Franța, mîndră de alegerea dumitale, Benvenuto, va face în așa fel ca să nu regreti că ți-ai părăsit patria.

— Patria mea e arta, iar suveranul meu acela care îmi poruncește să cizelez cea mai măreață cupă.

— Ai cumva o lucrare frumoasă în minte, Cellini ?

— O, da, sire, o statuie a lui Hristos. Dar nu un Hristos răstignit, ci un Hristos în toată slava și strălucirea lui, fiindcă mă voi strădui pe cît pot să înfățișez neasemuita frumusețe a chipului sub care mi s-a arătat.

— Ce vorbești ! spuse rîzînd Margareta, sceptică din fire. Dumneata, va să zică, ai avut parte să vezi nu numai toate capetele încoronate de pe fața pămîntului, dar și pe împăratul ceresc ?

— Da, doamnă — încuviință Benvenuto, cu nevînovăția unui copil.

— Povestește-ne și nouă cum s-a întîmplat — stărui regina Navarci.

— Bucuros, doamnă — răspunse Benvenuto Cellini, cu o convingere ce dovedea că nici prin gând nu i-ar fi trecut c-ar putea cineva pune la îndoială un singur cuvînt din spusele sale. Văzusem cu cîtva timp mai înainte — urmă el — pe satana împreună cu tot alaiul lui drăcesc pe care un preot necromant îi făcuse să apară în fața ochilor mei în Coliseul din Roma și de care cu chiu cu vai ne-am putut dezbara ; dar înfricoșătoarea amintire a urgisitelor vedenii a fost pe veci alungată din cugetul meu atunci cînd, aflîndu-mă în închisoare, la rugămint_ile mele fierbinți, mi s-a arătat, spre a-mi alina suferințele, cerescul mîntuitor al omenirii, scăldat în slava soarelui și încununat cu razele lui.

— Și ești chiar atît de sigur — îl întrebă regina Navarei — n-ai nici măcar o umbră de îndoială că Hristos ți s-a arătat cu adevărat ?

— Nici cea mai mică îndoială, doamnă.

— Fă-ne atunci un Hristos pentru capela noastră, Benvenuto — spuse Francisc I, bine dispus ca întotdeauna.

— Sire, fie-mi îngăduit a ruga pe maiestatea voastră să-mi poruncească altă lucrare și poate că voi găsi mai încolo răgaz și pentru aceasta.

— Aș putea să știu și eu pentru ce ?

— Fiîndcă am făgăduit bunului Dumnezeu să n-o fac pentru nici un alt împărat în afară de el.

— Foarte bine ! Atunci uitate ce e, Benvenuto, aș avea nevoie de douăsprezece candelabre ca să-mi lumineze masa.

— Asta e cu totul altceva, sire, și sînt gata să mă supun poruncii pe care maiestatea voastră mi-a dat-o.

— Aș dori aceste candelabre să fie purtate de douăsprezece statui de argint.

— Sire, va fi într-adevăr o lucrare măreață.

— Iar aceste statui aș vrea să înfățișeze șase zei și șase zeițe și să fie toate de statura mea.

— De statura maiestății voastre, am înțeles, sire.

— Bine, dar e o întreagă epopee pe care măria voastră o dorește întruchipată — spuse ducesa d'Etampes — o minune în fața căreia nu se poate să nu te cuprindă mirarea ; nu-i așa, domnule Benvenuto ?

— Eu nu mă mir de nimic, doamnă.

— În schimb, eu m-aş mira — continuă ducesa, înţepată — să existe vreun sculptor, afară doar de cei din antichitate, care să poată duce la bun sfârşit o asemenea operă.

— Nădăjduiesc totuşi s-o pot înfăptui la fel de bine ca şi cei din vechime — răspunse Benvenuto, cu sînge rece.

— Nu cumva îţi cam place să te lauzi, meştere Benvenuto ?

— Nu obişnuiesc să mă laud niciodată, doamnă.

Cellini rosti aceste cuvinte liniştit, privind-o drept în faţă pe doamna d'Etampes şi, sub privirea lui hotărîtă, încrezătoare şi cituşi de puţin duşmănoasă, ducesa, cu toată semeţia ei, lăsă ochii în jos. Anne simţi încolţind în ea o tainică pornire împotriva lui Cellini din pricina superiorităţii pe care îşi dădea seama că artistul o avea asupra sa şi pe care căuta s-o înfrunte, fără să se dumi-rească din ce anume era făcută. Pînă atunci fusese convinsă că frumuseţea e mai presus de orice putere de pe faţa pămîntului ; uitase că se mai află pe lume şi geniul.

— Există oare comori — rosti ea cu amărăciune — care să poată răsplăti un talent ca al dumitale ?

— În orice caz, eu nu am asemenea comori — adăugă Francisc I — şi fiindcă veni vorba, Benvenuto, mi-am adus aminte că n-ai primit pînă acum decît cinci sute de scuzi de aur pe care ţi i-am oferit la sosire. Crezi că simbria pe care o primea pictorul meu Leonardo da Vinci, adică şapte sute de scuzi de aur pe an, ar putea să te mulţumească ? În afară de asta, orice lucrare pe care o vei face pentru mine va fi plătită.

— Sire, asemenea dărnicie e vrednică de un rege ca Francisc I şi, dacă mi-e îngăduit s-o spun, de un artist ca Benvenuto Cellini. Voi avea totuşi îndrăzneala de a mai înfăţişa maiestăţii voastre încă o rugămintă.

— Poţi fi sigur dinainte, Benvenuto, că-ţi va fi împlinită.

— Sire, mă simt strîmătorat şi trebuie să vă spun că nu mi-e de loc la îndemînă să lucrez în palatul acesta. Unul dintre ucenicii mei a descoperit o aşezare mult mai potrivită decît cea de aici pentru operele însemnate pe care suveranul meu s-ar putea să mi le poruncească.

Această așezare e proprietatea maiestății voastre. E vorba de palatul Nesle, pe care, deocamdată, îl are în folosință prefectul Parisului, deși nu locuiește acolo ; din tot palatul nu ocupă decît pavilionul cel mic, pe care sînt gata să-l las mai departe în folosința dumisale.

— Bine, fie cum vrei — încuviință Francisc I — mută-ți atelierul în palatul Nesle, așa n-o să ne despartă decît Sena și o să pot oricînd veni la dumneata să stăm de vorbă și să-ți admir capodoperele.

— Cum, sire — îl întrerupse doamna d'Etampes — se poate oare să lipsiți fără nici o pricină pe unul dintre oamenii mei, un gentilom, de un bun aflat în stăpînirea lui?

Benvenuto o privi din nou și pentru a doua oară Anne se văzu silită să-și plece ochii sub căutătura lui ciudată, neclintită și pătrunzătoare. Cellini luă iar cuvîntul cu aceeași naivă bună-credință cu care vorbise mai înainte despre vedeniile sale :

— Și eu sînt nobil, doamnă : familia mea coboară dintr-un om de soi, cel mai de seamă căpitan al lui Iuliu Cezar, care se chema Fiorino și era de fel din Cellino, de lîngă Montefiascone, și care a lăsat moștenire numele său orașului Florența, în timp ce prefectul domniei voastre și străbunii săi n-au avut încă parte, după cîte știu, să dăruiască numele lor nici unui loc de pe lume. Totuși — urmă Benvenuto, întorcîndu-se către Francisc I și schimbînd dintr-o dată și privirea, și tonul — poate că mi-am îngăduit prea mult și din pricina asta s-ar putea să-mi atrag cine știe ce vrăjmășii neîmpăcate care, cu toată ocrotirea maiestății voastre, vor reuși să mă doboare pînă la urmă. Se spune că prefectul Parisului ar avea un fel de armată sub ordinele sale.

— Am auzit — îi tăie cuvîntul regele — că într-o zi, la Roma, un orfăurar, pe nume Cellini, a zălogit un vas de argint pentru care nu primise plata cuvenită și pe care i-l poruncise monseniorul Farnese, pe vremea acea cardinal, iar în ziua de azi papă.

— E adevărat, sire.

— Mi s-a mai spus că dugheana orfăurarului a fost împresurată de toată slujitorimea cardinalului care venise înarmată cu spade să ia vasul cu de-a sila.

— Și asta e adevărat.

— Dar că numitul Cellini, ascuns după ușă și cu flinta în mână, s-a apărat ca un leu, punînd pe fugă oamenii monseniorului, și că a doua zi a primit suma pe care i-o datora cardinalul.

— Totul s-a petrecut întocmai, sire.

— Ei bine, numitul Cellini nu ești dumneata ?

— Ba da, sire, ajunge să știi că bunăvoința pe care mi-o arată maiestatea voastră va rămîne pururi neștirbită și nimic pe lume nu mă poate înpăimînta.

— Mergi drept înainte — îl îndemnă regele, zîmbînd în barbă — drept înainte, ca un adevărat gentilom.

Doamna d'Etampes nu mai spuse nimic, dar în sinea ei, din momentul acela, prinse a-l dușmăni pe Cellini cu o ură de moarte, așa cum numai o femeie jignită poate urî.

— Sire, vă mai cer o ultimă favoare — spuse din nou Cellini. Nu vă pot prezenta acum pe toți lucrătorii mei, zece la număr, care francezi, care germani, toți băieți de ispravă și meseriași iscusiți ; se află însă aici de față doi elevi de-ai mei, Pagolo și Ascanio, pe care i-am adus cu mine din Italia. Vino încoace, Pagolo, și ridică o clipă capul și privirea, nu cu sfruntare, ci ca un om drept care n-are de ce să roșească, fiindcă nu se știe cu nimic vinovat. Băiatul acesta, sire, nu are poate o minte prea născocitoare și nici destulă rîvnă, în schimb este un artist cinstit și conștiincios, care lucrează încet, dar cu nădejde și care este în stare să-și însușească pe deplin ideile mele și să le înfăptuiască așa cum am dorit. Iar acesta este Ascanio, inimosul și delicatul meu ucenic și copilul meu mult iubit. Ascanio nu are forța creatoare trebuincioasă pentru a putea înfățișa într-un basorelief cum se izbesc și se sfîrtecă două oști vrăjmașe pe cîmpul de luptă sau îndîrjirea cu care se agață de buza unui vas ghearele unui leu sau colții unui tigru. După cum nu e înzestrat nici cu acea imaginație originală în măsură să născocască cine știe ce himeră monstruoasă sau nemăipomenit dragon ; nu, ce-i drept ; în schimb, în sufletul său, care-i plămădit după chipul și asemănarea făpturii sale, sălășluiește simțămîntul unui ideal, ca să zic așa, divin. Porunciți-i numai să vă modeleze un înger sau să

înfățișeze cîteva nimfe adunate laolaltă, și nimeni altul nu va putea desăvîrși aceste lucruri cu o atît de suavă poezie și cu o grație atît de aleasă. Cu Pagolo mă simt ca și cum aş avea patru brațe, iar cu Ascanio ca și cum aş avea două suflete; și pe urmă, Ascanio mă iubește și nu pot să vă spun cît sînt de fericit că am lîngă mine o inimă curată și credincioasă ca a lui.

În timp ce maestrul său rostea aceste cuvinte, Ascanio stătea în picioare lîngă el cu modestie, dar fără să se arate cîtuși de puțin stingherit, într-o atitudine plină de eleganță, și doamna d'Etampes nu-și mai putea desprinde privirile de la tinărul și fermecătorul italian cu ochi negri și păr de abanos care părea o copie însuflețită a statuii lui Apolo adolescent.

— Dacă Ascanio — spuse ea — se pricepe atît de bine la lucrurile gingașe și ar vrea să treacă într-o dimineată pe la palatul d'Etampes, am să-i pun la îndemînă nestematele și aurul de care ar avea nevoie pentru a face să înflorească o floare măiastră.

Ascanio se înclină, mulțumindu-i cu o privire plină de blîndețe.

— Iar eu — rosti monarhul — îi voi hărăzi, atît lui cît și lui Pagolo, cîte o sută de scuzi de aur pe an.

— Voi avea grijă, sire, ca banii aceștia să fie pe deplin meritați — îi făgădui Benvenuto.

— Dar cine e copila încîntătoare, cu gene atît de lungi, care stă ascunsă în colțul acela? întrebă regele, zărind-o abia acum pe Scozzone.

— N-o luați în seamă, sire — răspunse Benvenuto, încruntîndu-se. Dintre toate lucrurile frumoase cîte se află aici, în atelier, e singurul care aş dori să treacă neobservat.

— A ! Nu cumva ești gelos, jupîn Benvenuto ?

— Zău, sire, nu-mi place să se atingă nimeni de ceea ce-i al meu ; dacă-mi dați voie, deși nu poate fi vorba de nici o asemănare, e ca și cînd cineva ar îndrăzni să se gîndească la doamna d'Etampes ; cred că v-ați ieși din sărite, sire. Scozzone e ducesa mea.

Ducesa, care nu avea ochi decît pentru Ascanio, întreruptă atît de brusc din contemplația ei, își mușcă buzele. Mulți dintre curteni nu se putură stăpîni să nu

zîmbească în timp ce doamnele şușoteau între ele. Regele, în schimb, rîse cu poftă.

— Haide, haide, pe cuvîntul meu de gentilom, ai toată dreptatea să fii gelos, Benvenuto, artiștii și regii se înțeleg doar foarte bine între ei. Rămas bun, prietene; ai grijă de statuile mele! Vei începe cu Jupiter, firește, și cînd vei fi terminat macheta, vino să mi-o arăți. Rămas bun și noroc! Pe curînd la palatul Nesle!

— E lesne de spus: să vi-o arăt, sire; dar cum fac eu ca să intru la Luvru?

— Voi lăsa numele dumitale la toate porțile palatului, cu porunca de a fi condus pînă la mine.

Cellini se înclină și, împreună cu Pagolo și cu Ascagnio, îl petrecu pe monarh cu toată suita lui pînă la poartă. Ajungînd acolo, puse un genunchi în pămînt și sărută mîna lui Francisc I.

— Sire — spuse el cu un tremur în glas — prin mijlocirea monseniorului de Montluc, m-ați scăpat din închisoare și poate chiar de la moarte; m-ați copleșit cu dărnicia maiestății voastre și ați cinstit nevrednicul meu atelier călcîndu-i pragul; dar mai presus de orice, sire, și nici nu știu cum aș putea să vă arăt recunoștința mea, e faptul că, grație maiestății voastre, toate visurile mele sînt dinainte și cu prisosință împlinite. De obicei, străduințele noastre sînt închinat unui număr restrîns de oameni aleși ce alcătuiesc o speță aparte, risipită de-a lungul veacurilor, eu însă voi fi avut fericirea să întîlnesc chiar în timpul vieții un luminat judecător pe care să-l simt pururea lîngă mine. Pînă acum n-am fost decît un meșteșugar al viitorului, îngăduiți-mi, sire, să mă numesc de aci încolo orfăurarul maiestății voastre.

— Meșteșugarul meu, orfăurarul, artistul și prietenul meu, Benvenuto, dacă titlul acesta nu ți se pare mai neînsemnat decît celelalte. Rămas bun, sau, mai curînd, la revedere!

Se înțelege de la sine că toți prinții și seniorii, afară de doamna d'Etampes, se grăbiră să-l urmeze pe rege, copleșindu-l pe Cellini cu laude și cu dovezi de prietenie.

După ce plecară cu toții și Benvenuto rămase singur în curte cu cei doi elevi, și unul, și celălalt găsiră cu

cale a-i mulțumi, Ascanio din toată inima, iar Pagolo cam în silă.

— N-aveți de ce să-mi mulțumiți, copii. Dar uite, dacă într-adevăr credeți că-mi sînteți cumva îndatorați, aș vrea, fiindcă s-a ivit prilejul azi să vorbim despre asta, să vă fac o rugăminte. E ceva la care țin din tot sufletul și cu toată ființa mea. Ați auzit ce i-am spus adineauri regelui despre Catherine ; cuvintele mele n-au făcut decît să tălmăcească cea mai adîncă dorință a mea. Copila asta e strîns legată de viața mea, dragi prieteni, cu nici un preț nu m-aș putea lipsi de ea nici ca artist, fiindcă, după cum bine știți, e oricînd gata, și cu cîtă voieșie încă, să-mi slujească de model, și nici ca bărbat, deoarece cred că mă iubește. De aceea vă rog, deși Catherine e frumoasă, iar voi amîndoi tineri ca și dînsa, să nu ridicați cumva ochii asupra ei ; sînt doar atîtea alte fete nurlii pe lume. Nu-mi sfîșiați inima și nu terfeliți prietenia pe care v-o port, aruncîndu-i o privire prea cutezătoare, mai mult chiar, aveți grijă de Scozzone, privegheați-o în lipsa mea și povățuiți-o ca niște frați. Vă rog din suflet, fiindcă mă cunosc prea bine și știu de ce sînt în stare : Dumnezeu mi-e martor că, dacă aș prinde cumva de veste c-a păcăduit, aș ucide-o pe loc și pe ea, și pe cel cu care a greșit.

— Meștere — spuse Ascanio — te respect ca pe dascălul meu și te iubesc ca pe un tată, poți fi deci liniștit.

— Doamne Isuse Hristoase ! se tîngui Pagolo, împreunîndu-și mîinile. Mă păzească sfîntul să-mi treacă prin minte asemenea ticăloșie ! Cum aș putea să uit vreodată că vă datorez totul și cum aș putea să săvîrșesc o atît de cumplită nelegiuire, înșelînd sfînta încredere cu care mă învredniciți și răsplătind binele pe care mi l-ați făcut cu asemenea mîrșavă violenție !

— Vă mulțumesc, prieteni — spus Benvenuto, strîngîndu-le mîinile — din tot sufletul vă mulțumesc. Mă simt pe deplin împăcat și am toată încrederea în voi. Și acum. Pagolo, du-te și vezi-ți de treabă, fiindcă i-am promis domnului de Villeroi că pecelea la care lucrezi va fi gata pînă mîine ; între timp, eu și Ascanio vom merge să vizităm proprietatea pe care mărinimosul nostru suveran ne-a dăruit-o adineauri și în stăpînirea că-

reia vom intra, prin bună înțelegere sau de nevoie, duminica viitoare, cînd ne vom mai odihni și noi un pic. Apoi întorcîndu-se către Ascanio : Hai, Ascanio, vino să vedem dacă faimosul palat Nesle, care ți s-a părut atît de îmbietor pe dinafară, privit dinăuntru se dovedește cu adevărat vrednic de renumele său.

Și fără a mai lăsa răgaz ucenicului său să spună un singur cuvînt, Benvenuto își mai aruncă o dată ochii prin atelier, ca să se încredințeze că toți lucrătorii se aflau la locurile lor, bătut ușor cu palma obrazul rumen și bucălat al lui Scozzone și, luîndu-și elevul de braț, îl trase după el spre poartă și ieșiră împreună afară, în stradă.

VI

LA CE FOLOSESC GUVERNANTELE

Nu apucaseră să facă nici zece pași, că le și tăie calea un bărbat ca la vreo cincizeci de ani, mărunțel de stat, dar cu o figură expresivă și fină.

— Tocmai veneam la dumneata, Benvenuto — spuse noul sosit, pe care Ascanio îl salută cu un adînc respect, aproape cu venerație, și căruia Benvenuto îi întinse prietenos mîna.

— E ceva important, dragă Francesco ? îl întreabă orfăurarul. În cazul ăsta ne întoarcem acasă. Sau voiai doar să mă vezi ? Atunci vino cu mine.

— Voiam să-ți dau un sfat, Benvenuto.

— Te ascult. Un sfat din partea unui prieten e totdeauna binevenit.

— E vorba de un sfat pe care nu ți-l pot împărtăși decît între patru ochi.

— Tînărul acesta e ca și cum aș fi eu, Francesco ; vorbește liniștit.

— Aș fi făcut-o pînă acum dacă aș fi socotit de cuviință — răspunse prietenul lui Benvenuto.

— Îmi dai voie, meștere — spuse Ascanio, trăgîndu-se discret deoparte.

— Știi ce ? Du-te singur acolo unde trebuia să mergem împreună, fătul meu — îl îndemnă Benvenuto. Știi doar că un lucru pe care l-ai văzut tu e ca și cum l-aș fi privit cu ochii mei. Cercetează totul în linii generale ; vezi dacă atelierul o să aibă destulă lumină, dacă, de asemenea, curtea e destul de largă pentru o turnătorie, dacă e cu putință să despărțim laboratorul nostru de al celorlalți ucenici. Și nu uita terenul de pelotă.

Și, luîndu-l de braț pe străin, Benvenuto îi făcu un semn cu mîna lui Ascanio și o porni înapoi spre atelier, lăsîndu-l pe tînărul nostru încremenit în mijlocul străzii Saint-Martin.

Într-adevăr, misiunea pe care meșterul i-o încredințase era mult prea spinoasă pentru ca Ascanio să nu se simtă peste măsură de tulburat. Se pierduse cu firea numai cînd Benvenuto îi propusese să viziteze împreună palatul. Vă închipuiți deci ce se petrecu în sufletul lui cînd se văzu silit să facă singur treaba asta.

Așadar, el, care două duminici la rînd o văzuse pe Colombe, fără a se încumeta s-o urmărească, și care în cea de-a treia o urmărise fără a se încumeta să-i vorbească, trebuia de data aceasta să dea ochi cu ea, și pentru ce ? Ca să viziteze palatul Nesle, pe care duminica viitoare Benvenuto avea de gînd, în lipsă de altă distracție, să i-l răpească tatălui Colombei, cu învoirea sau împotrivirea acestuia.

Situația era destul de neplăcută pentru toată lumea : cu atît mai îngrozitoare trebuia să fie deci pentru un îndrăgostit.

Spre norocul lui, din strada Saint-Martin și pînă la palatul Nesle era o bucată bună de drum. Dacă n-ar fi fost decît doi pași, Ascanio nu s-ar fi încumetat să-i facă ; fiind însă o jumătate de leghe, se hotărî în sfîrșit s-o pornească.

Nimic nu te ajută mai mult să te obișnuiești cu ideea primejdiei ca timpul sau distanța care te desparte de ea. Pentru oamenii tari de înger și pentru naturile fericite, cugetarea constituie îndeobște un sprijin cât se poate de prețios. Ascanio făcea parte din cea de-a doua categorie. Pe vremea aceea nu se încetățenise încă obiceiul de a te arăta scîrbit de viață înainte de a fi apucat să trăiești cu adevărat. Toate sentimentele erau sincere și se manifestau deschis, bucuria prin rîs și suferința prin lacrimi. Fandoseala era ceva aproape cu totul neobișnuit în viață ca și în artă și un băiat chipesh de douăzeci de ani nu s-ar fi simțit cîtuși de puțin umilit pe atunci să mărturisească fără nici un ocoliș că e fericit.

La drept vorbind, emoția pe care o încerca Ascanio avea și partea ei de bucurie. Nu se așteptase s-o întâlnească pe Colombe decît în duminica următoare și iată că-i era dat s-o vadă din nou chiar în aceeași zi. Cîști-gase astfel șase zile dintr-o dată și, precum se știe, pentru un îndrăgostit care e obligat să aștepte, șase zile fac cît șase veacuri.

De aceea, pe măsură ce se apropia de palat, lucrurile începeau să i se pară tot mai simple : e adevărat că el fusese cel care-l sfătuisese pe Benvenuto să-i ceară regelui palatul Nesle pentru a-l folosi ca atelier, dar putea oare Colombe să-i poarte cumva pică pentru că ținuse să fie cît mai aproape de ea ? Ocuparea fostului palat al lui Amaury de către orfăurarul florentin nu putea fi, desigur, pe placul tatălui Colombei, care îl socotea proprietatea lui, dar jupîn Robert d'Estourville era oare cu adevărat păgubit de vreme ce nu locuia acolo ? De altminteri, Benvenuto avea destule mijloace ca să-și plătească într-un fel ori altul chiria : o cupă dăruită prefectului sau un colier fiicei sale (și Ascanio își propunea să lucreze cu mîna lui colierul) erau în măsură și trebuiau să limpezească multe lucruri într-o epocă în care arta se afla la mare cinste. Ascanio avusese prilejul să vadă mari duci, regi și papi gata să-și vîndă coroana, sceptrul ori tiara numai ca să poată cumpăra unul dintre acele minunate giuvaeruri ce ieșeau din mîinile meșterului său. Pînă la urmă, în cazul cînd lucrurile s-ar fi lămurit așa cum gîndea el, tot jupîn Robert i-ar fi rămas

îndatorat meşterului Benvenuto, căci meşterul era atât de darnic, încît, dacă jupîn d'Estourville ar fi înţeles să se poarte omeneşte, Ascanio era convins că Benvenuto la rîndul lui l-ar fi răsplătit regeşte.

În momentul cînd ajunsese la capătul străzii Saint-Martin, aşadar, Ascanio se socotea nici mai mult nici mai puţin decît un sol de pace trimis de Cel-de-Sus să menţină armonia între două puteri.

În pofida acestei convingeri, Ascanio nu pregetă totuşi — trebuie să recunoaştem că îndrăgostiţii sînt nişte fiinţe tare ciudate — să-şi lungească drumul cu încă vreo zece minute şi, în loc să treacă pe malul celălalt al Senei cu barca, o luă pe chei în sus şi traversă fluviul pe podul Morilor. Se prea poate să fi ales însă drumul acesta numai fiindcă îl străbătuse în ajun cînd o urmărise pe Colombe.

Oricare ar fi, de altminteri, pricina ce-l îndemnase să facă un asemenea ocol, după vreo douăzeci de minute, vrînd-nevrînd, ajunsese totuşi în faţa palatului Nesle.

În momentul cînd sosi acolo însă şi văzu poarta ogivală prin care trebuia să pătrundă înăuntru, cînd zări apoi micul şi încîntătorul pavilion gotic ale cărui turnuleţe răsăreau făloase deasupra zidului împrejmuitor şi cînd se gîndi că îndărătul jaluzelor pe jumătate lăsate din pricina zădufului se afla frumoasa lui Colombe, întreaga urzeală de viscîmbietoare pe care o izvodise pe drum se risipi aidoma castelelor pe care le întrezăreşti uneori înfiripate în nori şi pe care o adiere de vînt le spulberă într-o clipă; se trezi dintr-o dată faţă-n faţă cu realitatea, şi realitatea nu i se păru cîtuşi de puţin liniştitoare.

Totuşi, după ce zăbovi locului cîteva minute, zăbavă cu atît mai ciudată cu cît, din pricina arşitei nu se zărea ţipenie de om pe chei, Ascanio îşi dădu seama că trebuia să se hotărască într-un fel. Cum însă nu avea de ales şi cum singura hotărîre pe care o putea lua era aceea de a intra în palat, înaintă pînă în prag şi ridică ciocănelul, pregătindu-se să bată în poartă. Şi poate ar fi rămas cine ştie cît timp cu el în mină, dacă tocmai atunci poarta nu s-ar fi deschis pe neaşteptate şi nu

s-ar fi pomenit nas în nas cu un slujitor de vreo treizeci de ani, un fel de om la toate, jumătate valet, jumătate țaran. Era grădinarul lui jupîn d'Estourville.

Ascanio și grădinarul se traseră înapoi și unul, și altul.

— Pe cine căutați ? întrebă grădinarul. Ce doriți ?

Nemaiavînd încotro, Ascanio își luă inima-n dinți și răspunse bărbătește :

— Doresc să vizitez palatul.

— Cum adică, să vizitați palatul ? rosti grădinarul, uimit. În numele cui ?

— În numele regelui ! îl înștiință Ascanio.

— În numele regelui ? ! se minună grădinarul. Doamne Isuse Hristoase ! Nu cumva regele o fi vrînd să-l ia înapoi ?

— Cine știe ! răspunse Ascanio.

— Bine, dar ce vrea să zică asta ?

— Cred că înțelegi, prietene — rosti Ascanio, cu o cutezanță pentru care se feliță în sinea lui — că n-am să-ți dau socoteală dumatile ?

— Aveți dreptate. Cu cine doriți să vorbiți ?

— Domnul prefect e acasă ? întrebă Ascanio, știind foarte bine că prefectul nu putea fi acolo.

— Nu, domnule, e la Châtelet.

— Așa ? Și în lipsa dumnealui, cine-i ține locul ?

— Fiica domniei sale, domnișoara Colombe.

Ascanio se înroși pînă în vîrfurile urechilor.

— Și pe urmă — adăugă slujitorul — mai e și coana Perrine. Cu cine dorește domnul să vorbească ? Cu domnișoara Colombe sau cu coana Perrine ?

Întrebarea era cît se poate de firească, și cu toate astea, la auzul ei, în sufletul lui Ascanio se dădu o luptă cumplită. Deschise gura să spună c-ar fi dorit s-o vadă pe domnișoara Colombe, dar, ca și cum buzele sale ar fi fost incapabile să rostească niște cuvinte atît de îndrăznețe, ceru să vorbească totuși cu coana Perrine.

Grădinarul, căruia nici prin gînd nu-i trecea că o întrebare atît de banală, după părerea lui, ar fi putut stîrni o asemenea harababură, dădu din cap în semn de încuviințare și, străbătînd curtea, se îndreptă spre intrarea micului palat Nesle. Ascanio o porni în urma lui.

Trecură printr-o curte interioară, pe urmă pe sub o a doua poartă, pe urmă printr-o grădiniță cu flori, urcară treptele unui peron, după care străbătură o nesfârșită galerie. În fine, grădinarul deschise o ușă.

— Coană Perrine — spuse el — a venit un tinăr care cică ar vrea să viziteze palatul în numele regelui.

Și se dădu la o parte, făcându-i loc lui Ascanio, care se opri în pragul ușii.

În aceeași clipă însă i se așeză parcă o ceață pe ochi și se văzu silit să se sprijine de perete. Se întâmplase ceva la care nu se așteptase, deși era un lucru cît se poate de firesc : coana Perrine nu era singură, ci împreună cu Colombe, și Ascanio se afla acum față-n față cu amîndouă.

Coana Perrine torcea la roată, iar Colombe țesea la război o tapiserie. Amîndouă ridicară capul în aceeași clipă și-și întoarseră privirile spre ușă.

Colombe îl recunoscă numaidecît pe Ascanio. Îl aștepta, deși cugetul îi spunea că n-avea cum să vină. Cît privește pe tinărul nostru, cînd văzu ochii fetei ațintindu-se asupra lui, cu toate că privirea în care îl învăluiau era nespus de duioasă, simți că moare.

Se gîndise dinainte că va avea de întîmpinat o mie și una de greutate, își închipuise că va trebui să înfrunte o mie și una de piedici ca să poată ajunge la iubita lui ; piedicile erau menite să-i sporească însuflețirea, iar greutateile să-i întărească dîrzenia, și iată că, dimpotrivă, totul se petrecuse cît se poate de simplu și de ușor, ca și cum bunul Dumnezeu, mișcat de dragostea lor curată, voise s-o încurajeze de la bun început, dîndu-i binecuvîntarea sa ; fără să știe cînd și cum, se pomenise deodată în fața Colombei, așa încît din toată cuvîntarea atît de meșteșugit ticluită din vreme și a cărei înfocată elocință era făcută s-o uimească și s-o înduioșeze, nu-și mai amintea nici o frază, nici un cuvînt, nici măcar o silabă.

Colombe, la rîndul ei, încremenise locului, cu gura încleștată. Cele două tinere și neprihănite făpturi care, în adîncul sufletului lor, simțeau că erau hărăzite una alteia, ca și cum ar fi fost de mult logodite în ceruri, și care, în clipa cînd s-ar fi apropiat una de alta, trebuiau

să se contopească, alcătuind o singură ființă, ca Salamancis cu Hermafrodit, acum că se aflau pentru prima oară una în fața alteia, tremurau înspăimîntate și-și pierduseră cumpătul, nefiind în stare să rostească o singură vorbă.

În cele din urmă coana Perrine se ridică pe jumătate de pe scaun și, scoțînd caerul vîrit în corset și sprijinindu-se de mosorul torcătoarei, se îndură să rupă tăcerea.

— Ce tot îndrugă acolo țopîrlanul ăla de Raimbault ? se burzului onorabila guvernantă. Ai auzit, Colombe ? Cum însă Colombe nu-i răspundea nimic : Ce căutați aici, tinere domn ? continuă ea, făcînd cîțiva pași spre Ascanio. Doamne iartă-mă ! exclamă ea deodată, recunoscînd chipul celui cu care vorbea. Închipuiește-ți cine a venit ? Cavalerul acela simpatic care, în ultimele trei duminici, a fost atît de drăguț și mi-a oferit agheasmă la ieșirea din biserică ! Ce dorești, frumosule ?

— Aș vrea să vă vorbesc — bolborosi Ascanio.

— Între patru ochi ? îl întrebă, izmenindu-se, coana Perrine.

— Între... patru ochi...

În timp ce rostea aceste cuvinte, Ascanio își spunea în sinea lui că e un nătărău fără pereche.

— Atunci, poftim aici, tinere domn, poftim ! spuse coana Perrine, deschizînd ușa camerei alăturate și făcîndu-i semn lui Ascanio s-o urmeze.

Ascanio se supuse, dar, în clipa în care se pregătea să iasă pe ușă, îi aruncă o lungă privire Colombei, una dintre acele priviri stăruitoare prin care îndrăgostiții se pricep să mărturisească atîtea lucruri și care, oricît de nedeslușite și de încîlcite li s-ar părea unor oameni indiferenți, nu se poate să nu fie înțelese pînă la urmă de persoana căreia le sînt adresate. Colombe, așa cum era de așteptat, nu scăpă nici o iotă din ceea ce ochii lui voiau să-i împărtășească, fiindcă, în momentul în care privirile ei se încrucișară cu ale tînărului îndrăgostit, fără să-și dea seama, se înroși toată ca focul și, simțînd că roșește, se grăbi să-și aplece ochii asupra tapiseriei și începu să schingiuiască o biată floare care arăta ca vai de ea. Văzînd-o cum se îmbujorase, Ascanio își luă seama

deodată și făcu un pas spre Colombe, dar în aceeași clipă coana Perrine se întoarse spre el ca să-l cheme, așa încît tînărul, vrînd-nevrînd, trebui s-o urmeze. Însă, îndată ce ușa se închise după el, Colombe scăpă acul din mîină, lăsă brațele să-i atîrne de o parte și de alta a scaunului pe care ședea și, dînd capul pe spate, scoase un oftat adînc în care, în virtutea uneia dintre acele pururi nelămurite taine ale inimii omenești, regretul de a-l vedea pe Ascanio plecînd se îngemăna cu ușurarea de a nu-l mai simți atît de aproape de ea.

Cît privește pe tînărul nostru, era fără doar și poate supărat : supărat pe Benvenuto fiindcă-i încredințase o misiune atît de ciudată, supărat pe sine însuși, fiindcă nu se pricepuse să se folosească de prilej, și supărat mai cu seamă pe coana Perrine, care săvîrșise greșeala de neiertat de a-l fi silit să plece tocmai cînd i se păruse că ochii Colombei îl îmbiau să rămînă.

De aceea, în momentul în care, rămînînd singură cu el, guvernanta ținu să afle scopul vizitei sale, Ascanio îi răspunse cu destulă aroganță, răzbunîndu-se pe ea pentru propria lui stîngăcie :

— Scopul vizitei mele, scumpă doamnă, este acela de a vă ruga să-mi arătați palatul Nesle, încăpere cu încăpere, de la un capăt la altul.

— Să-ți arăt palatul Nesle ?! se minună coana Perrine. Și ce nevoie ai dumneata, dacă nu ți-e cu supărare, să-l vizitezi ?

— Ca să-mi dau seama dacă ne convine, dacă o să ne simțim în largul nostru și dacă merită osteneala să ne mutăm aici.

— Cum adică să vă mutați aici ? L-ați închiriat cumva de la domnul prefect ?

— Nicidecum, maiestatea sa are de gînd să ni-l dea.

— Să vi-l dea ? Maiestatea sa ?! exclamă coana Perrine, căreia nu-i venia să-și creadă urechilor.

— În deplină proprietate — răspunse Ascanio.

— Dumitale ?

— Nu chiar mie, scumpă doamnă, ci maestrului meu.

— Și cine-i maestrul dumitale, dacă-mi dai voie să te întreb, tinere ? Pesemne vreun înalt senior dintr-o țară străină ?

— Mai mult decât atât, coană Perrine, e un artist de seamă care a venit anume de la Florența spre a sluji pe maiestatea sa preacucernică.

— Aha ! murmură onorabila doamnă, care nu prea se dumirea cam ce poate să fie asta. Și ce face, rogu-te, maestrul dumitale ?

— Ce face ? De toate : inele de împodobit degetele tinerelor fete ; ecainice vrednice a sta pe masa unor capete încoronate ; statui pentru lăcașurile zeilor ; iar când n-are altceva mai bun de făcut, asediază ori apără cetățile, după cum are chef să bage în sperieți un împărat ori să liniștească un papă.

— Doamne Isuse Hristoase ! suspină coana Perrine. Și cum îl cheamă pe maestrul dumitale ?

— Benvenuto Cellini, așa-l cheamă.

— Curios, nu știu să fi auzit vreodată numele ăsta — bolborosi preacinstita doamnă. Și ce e de felul lui ?

— E orfăurar.

Coana Perrine se uită la Ascanio cu niște ochi cât toate zilele.

— Orfăurar ! biigui ea. Orfăurar ! Și-ți închipui cumva că jupinul nostru, prefectul, o să se învoiască să dea chiar așa, cu una cu două, bunătate de palat pe mîna unuia... unuia.. orfăurar ?

— Dacă n-o vrea să ni-l dea, i-l luăm noi.

— Cu anasîna ?

— Întocmai.

— Nu cred eu că stăpînul dumitale s-ar încumeta să-l înfrunte pe domnul prefect !

— Ba bine că nu : a fost în stare să înfrunte trei duci și doi papi.

— Ține-mă, Doamne ! Doi papi ! Doar n-o fi eretic ?

— Fii pe pace, e catolic ca dumneata și ca mine, coană Perrine, n-avem nici în clin nici în mîncă cu Sarsailă ; în lipsa diavolului însă, îl avem pe rege să ne sprijine.

— O fi, dar domnul prefect are pe cineva și mai grozav.

— Pe cine ?

— Pe doamna d'Etampes.

— Atunci forțele sînt egale — spuse Ascanio.
— Și dacă jupîn d'Estourville se împotrivește ?
— Meșterul Benvenuto, orișicum, tot o să i-l ia.
— Și dacă jupîn Robert se ferecă în palat ca într-o fortăreață ?

— Meșterul Cellini o să-l asedieze.
— Gîndește-te că jupînul nostru, prefectul, are douăzeci și patru de arcași.

— Iar meșterul Benvenuto Cellini are zece ucenici ! precum vezi, coană Perrine, forțele, și de astă dată, sînt egale.

— Numai că, vezi dumneata, jupîn d'Estourville mînuiește lancea ca nimeni altul pe lume ; la turnirul care a avut loc la nunta lui Francisc I, era printre cavalerii care chema lumea să se măsoare cu el, și cum a îndrăznit careva să-i țină piept, cum l-a și trîntit jos.

— Atunci se potrivește de minune, coană Perrine, e tocmai omul pe care-l căuta Benvenuto, căci, dacă-i vorba de turnire, meșterul meu nu și-a găsit încă nașul pînă acum. Ca și jupîn d'Estourville, și-a culcat toți adversarii la pămînt, cu deosebirea că cei cu care s-a măsurat prefectul dumitale, după două săptămîni, erau iar pe picioare, veseli și înfloritori, pe cînd cei care au avut de-a face cu stăpînul meu nu s-au mai sculat în veci de jos și, după trei zile, erau cu mîinile pe piept, morți și îngropați.

— Tare mi-e teamă c-o să iasă un bucluc de aici, zău, tare mi-e teamă ! se tîngui coana Perrine. Am auzit că-n orașele luate cu asalt se petrec tot felul de grozăvii, tinere.

— Fii pe pace, coană Perrine ! o liniști Ascanio, rizind. Învingătorii, de astă dată, vor fi mărinimoși.

— Am spus și eu așa, dragul mamii — răspunse coana Perrine, căreia nu i-ar fi displicut să se pună bine cu asediatorii — fiindcă mă cutremur numai cînd mă gîndesc că s-ar putea să fie vreo vărsare de sînge ; altminteri, fîți dai seama, cred, că vecinătatea domniilor voastre nu poate decît să ne bucure, deoarece, la drept vorbind, cam ducem lipsă de societate în blestemata asta de sihăstrie în care jupîn d'Estourville ne-a secfestrat, pe fiica dumisale și pe mine, ca pe niște biete călugărițe, cu toate că nici ea și nici eu, slavă Domnului, n-am făcut legămînt

să ne călugărim. Iar omul nu-i bine să trăiască singur, zice Sfînta Scriptură și, zicînd omul, Sfînta Scriptură se gîndește bineînțeles nu numai la bărbat, ci și la femeie ; dumneata ce crezi, flăcăule, n-am dreptate ?

— Mai încape vorbă !

— Iar noi două sîntem singure-singurele și amărîte ca vai de noi în hărăbaia asta de casă.

— Cum așa, nu primiți nici o vizită ?

— Doamne Isuse ! Păi dacă-ți spun că trăim mai rău ca niște călugărițe. Ele barem mai au rubedenii, mai au prieteni care vin să le vadă la vorbitor, după gratii. Au trapeza în care se adună și mai schimbă un cuvînt, mai pălăvrăgesc. Nu-i cine știe ce distracție, îmi dau seama ; dar, oricum, tot e ceva. Noi, biet, nu-l avem decît pe domnul prefect, care vine din cînd în cînd s-o dojenească pe fiică-sa — știu și eu ? — poate fiindcă se face din ce în ce mai frumoasă, căci nu vād ce altă vină ar putea să aibă sārmana copilă, iar pe mine ca să mă ia la refec pentru că n-o țin din scurt cum s-ar cuveni, cînd, slavă Domnului, nu vede țipenie de om zile-n șir și cînd nu deschide gura decît ca să se roage bunului Dumnezeu și să schimbe o vorbă cu mine. De aceea ai grijă, flăcăule, te rog din suflet, să nu spui cuiva că te-am primit în casă, c-ai vizitat pe urmă palatul cu mine și că, după ce ai vizitat palatul, ai trecut din nou pe la noi pentru cîteva clipe să ne ții de urît.

— Cum ? ! se miră Ascanio. După ce vizităm palatul, ne întorcem împreună în micul palat ? Înseamnă deci c-o să...

Ascanio se opri însă numaidecît simțînd că bucuria îl făcea să piardă măsura.

— Nu cred c-ar fi politicos, tinere, după ce te-ai prezentat adineauri domnișoarei Colombe, care, la urma urmei, în lipsa tatălui său, e stăpîna casei, și i-ai cerut îngăduința de a sta de vorbă cu mine între patru ochi, nu cred c-ar fi politicos, să pleci așa de la noi fără să-i spui măcar un cuvîntel de rămas bun. Dar dacă nu-ți face plăcere, firește, poți foarte bine să ieși în stradă fără să mai ocolești, fiindcă palatul Nesle are intrare separată.

— Nici nu mă gîndesc, nici nu mă gîndesc ! protestă Ascanio. Păcatele mele, coană Perrine, dă-mi voie să mă

consider și eu la fel de bine crescut ca oricare altul și să știu cum trebuie să se poarte cu femeile un om de lume. Numai că te-aș ruga, coană Perrine, să nu mai pierdem vremea și să vizităm chiar acum palatul, fiindcă sînt nepus de grăbit.

Și, într-adevăr, acum cînd știa că trebuia să se abată din nou pe la palatul cel mic, Ascanio nu dorea decît să termine mai repede cu vizitarea palatului cel mare. Iar cum, la rîndul ei, coana Perrine păstra tot timpul în suflet o teamă înăbușită, gîndindu-se că s-ar putea să pice prefectul tocmai cînd se aștepta mai puțin, nu voi să-l facă pe Ascanio să întîrzie cumva din pricina ei și, desprinzînd din cui o legătură cu chei atîrnată după ușă, o apucă înainte.

Să aruncăm, așadar, o privire împreună cu Ascanio asupra palatului Nesle în care se vor desfășura de acum înainte principalele episoade ale povestirii pe care v-o împărtășim.

Palatul sau mai degrabă reședința Nesle, cum i se spunea îndobște pe vremea aceea, era situat pe malul stîng al Senci, așa cum cititorii noștri au avut prilejul s-o afle ceva mai înainte, pe locul unde a fost durat mai apoi palatul Nevers și unde s-au construit după aceea Monetăria și Academia franceză. Era ultima clădire de la capătul dinspre sud-vest al Parisului, deoarece dincolo de zidurile sale nu se mai vedea decît șanțul fortificațiilor și Pré-aux-Clercs cu pajiștile-i înverzite. Fusesse zidit spre sfîrșitul secolului al optulea de Amaury, stăpînul domeniului Nesle din Picardia. În 1308 a fost cumpărat de Filip cel Frumos, care l-a ridicat la rangul de castel regal. În 1520, turnul Nesle, al cărui nume e legat de o singeroasă și deșănțată faimă, a fost despărțit de restul edificiului pentru a se putea construi cheiul, podul peste șanțul cetății și poarta Nesle, așa încît turnul cu înfățișarea lui mohorită a rămas stingher și posac pe malul fluviului, ca o păcătoasă pocăită.

Din fericire însă, reședința Nesle era destul de vastă pentru ca să nu se resimtă de pe urma acestei ciuntiri. Suprafața pe care o ocupa era tot atît de întinsă ca vatra unui sat : un zid înalt ca de fortăreață, în care se deschidea o poartă mare, cu bolta în ogivă, și o altă poartă

mai mică de serviciu, îl ocrotea pe latura dinspre chei. Pătrundeai mai întâi într-o curte largă, dreptunghiulară, înconjurată de ziduri, avînd o poartă în stînga și una în fund. Dacă intrai, așa cum făcuse Ascanio, pe poarta din stînga, descopereai o clădire mai mică în stil gotic din secolul al paisprezecelea, de toată frumusețea, cu o grădină spre sud, deosebită de cea a palatului : era pavilionul sau micul palat Nesle. Dacă deschideai însă poarta din fund, vedeai pe mîna dreaptă o construcție din piatră străjuită de două turnulețe, cu acoperișuri ascuțite mărginite de balustrade, cu o fațadă colțuroasă, cu ferestre înalte și geamuri colorate și douăzeci de moriști ce scîrțiau în bătaia vîntului : era palatul Nesle, în care s-ar fi putut simți în largul lor trei bancheri din zilele noastre.

Dacă mergeai mai departe, te rătăceai în fel și fel de grădini, în care se aflau, printre altele, un teren de pelotă, unul de întrecere la inele¹, o turnătorie, un arsenal ; veneau după aceea curțile de păsări, stîncele, staulele și grajdurile, adică acareturile a trei gospodării de fermieri din zilele noastre.

Toate acestea însă fuseseră lăsate în paragină și deci se aflau într-o stare cît se poate de proastă ; Raimbault împreună cu cele două ajutoare ale sale abia pridideau să îngrijească de grădina pavilionului, în care Colombe cultiva flori, iar coana Perrine sădise varză. Palatul mare era însă încăpător, scăldat în lumină și temeinic zidit și, cu puțină osteneală și ceva bani, putea fi transformat în cel mai somptuos atelier din lume.

Chiar dacă s-ar fi dovedit însă mult mai puțin prielnic, Ascanio ar fi fost la fel de încîntat, dorința lui cea mai fierbinte fiind să se afle cît mai aproape de Colombe.

De altfel, vizitarea palatului se termină foarte curînd : sprinten cum era, în doi timpi și trei mișcări, tînărul văzuse tot, colindase peste tot, își făcuse o părere despre toate. Așa încît, coana Perrine, care încercase în zadar să se țină după el, se mulțumise în cele din urmă să-i încredințeze legătura de chei, pe care Ascanio, conștiin-

¹ Întrecere în care concurenții trebuiau să desprindă cu o lance sau cu o spadă, din fuga calului, niște verigi atîrnate la o anumită înălțime. (n.t.)

cios, avușese grijă să i-o înapoieze după ce-și încheiasă cercetările.

— Și acum, coană Perrine — spuse el — sînt la dispoziția dumatăle.

— Păi atunci să intrăm o clipă în pavilion, tinere, de vreme ce și dumneata socotești că așa se cuvine.

— Negreșit ! Ar fi o necuviință de neiertat din partea mea dacă n-aș face-o.

— Dar ai grijă să nu te dai de gol față de Colombe ; nu cumva să-i spui pentru ce ai venit.

— Doamne Sfinte ! Păi atunci despre ce să-i vorbesc ? se neliniști Ascanio.

— Parcă cine știe ce filozofie ar fi, bobocelule ! Parcă ziceai că ești orfănur ?

— Chiar și sînt.

— Ce mai întrebi atunci : vorbește-i de giuvaeruri ; e cea mai îmbietoare conversație chiar și pentru sufletul cel mai cumpătat. Sîntem ori nu sîntem fiicele Evei ? Unde-ai pomenit dumneata vreo fiică de-a Evei căreia să nu-i fugă ochii după tot ce strălucește ? De altminteri, sărmanica, are parte de așa puține distracții în schivnicia asta, încît orice prilej de a-i însenina un pic inima e o adevărată binecuvîntare pentru ea. Deși, la drept vorbind, distracția cea mai bună la vîrsta ei ar fi o căsătorie fericită. De aia, ori de cîte ori jupîn d'Estourville vine pe aici, nu pierde ocazia să-i suflu la ureche : „Mărit-o, omule, odată, mititica de ea, mărit-o, ce mai stai !“

Și fără să-și dea seama că dezvăluirea unor relații atît de familiare cu jupîn d'Estourville putea da loc la tot felul de presupuneri în privința rosturilor sale în casa prefectului, coana Perrine se îndreptă spre pavilion și intră din nou, urmată de Ascanio, în camera în care o lăsase pe Colombe.

Fata stătea îngîndurată și visătoare, în atitudinea pe care o avea cînd ne-am despărțit de dînsa. Numai că, între timp, de cel puțin douăzeci de ori, poate, ridicase capul și-și ațintise privirea asupra ușii pe care ieșise tinărul cel chipeș, așa încît cineva care ar fi observat cît de des își arunca ochii într-acolo ar fi putut să-și închipuie că-l aștepta. Totuși, în momentul în care văzu

ușa deschizându-se, Colombe se apucă de lucru cu atîta rîvnă, încît nici coana Perrine și nici Ascanio n-ar fi putut bănuî că nu lucrase nimic pînă atunci.

Cum de ghicise Colombe că guvernanta venea însoțită de tînărul necunoscut, iată un lucru pe care doar magnetismul l-ar fi putut explica, dacă magnetismul ar fi fost descoperit la vremea aceea.

— L-am adus înapoi pe cavalerul care ne-a oferit agheasmă în biserică, dragă Colombe, fiindcă e chiar dînsul în carne și oase, nu m-au înșelat ochii. Voiam tocmai să-l conduc pînă la poarta palatului, cînd mi-a amintit că nu apucase încă să-și ia rămas bun de la mătăluță. Și avea dreptate, fiindcă adineauri nu v-ați spus nici un cuvîntel. Și doar, slavă Domnului, nici unul, nici altul nu sinteți muți !

— Coană Perrine... — o întrerupse Colombe, care se fisticise toată.

— Ei, ce e ? Ce te-ai înroșit așa ? Domnul Ascanio este un cavaler de ispravă, așa cum matale ești o domnișoară cuminte. De altfel, pe cît se pare, e un iscusit meșter de giuvaericale, nestemate și tot felul de zorzoane după care de obicei se dau în vînt fetele frumoase. O să vină să ți le arate, puica mamii, dacă-ți face plăcere.

— Nu-mi trebuie nimic — îngîină Colombe.

— În momentul de față, se prea poate ; să sperăm însă că n-o să mori surghiunită în pîrdalnica asta de sihăstrie. Avem șaisprezece ani doar, Colombe, și odată și odată o să vină și ziua cînd o să fim o logodnică nurlie și o să primim fel de fel de giuvaeruri ; pe urmă, o cucoană mare care o să aibă nevoie de tot felul de podoabe. De ce nu le-ai lua mai degrabă pe cele făurite de flăcăul nostru decît pe ale altui meșter, care de bună seamă nu-i ajunge nici la călcîi.

Bietei fete îi venea să intre în pămînt. Ascanio, pe care prezicerile coanei Perrine îl bucurau și nu prea, se grăbi să sară în ajutorul sărmaneii copile, care s-ar fi simțit de o mie de ori mai puțin stingherită să stea de vorbă cu dînsul decît să asculte monologul tălmaciului său.

— Vă rog, domnișoară — spuse el — nu vă împotriviți și îngăduiți-mi să vă aduc cîteva din lucrările mele ; îmi dau seama acum că pentru dumneavoastră le-am făcut

și că, făcându-le, mă gîndeam la dumneavoastră. O, da, vă rog să mă credeți că-i așa cum vă spun, deoarece aurul, argintul și nestematele cu care lucrăm noi, meșterii giuvaergii, sînt adesca îngemănate cu gîndurile noastre. În diademele ce împodobesc frunțile dumneavoastră, în brățările ce vă cuprind brațele, în colanele ce vă dezmiardă umerii, în florile, păsările, îngerii, himerele pe care le facem să gîngurească la urechile dumneavoastră lăsăm adescori să se strecoare simțămintele noastre de respectuoasă adorație.

Trebuie s-o spunem, în virtutea îndatoririlor noastre de cronicar, că la auzul acestor dulci cuvinte tinerei fete îi creștea inima de bucurie, fiindcă Ascanio, care stătuse atîta vreme cu gura încleștată, se învrednicise în fine a vorbi și vorbea așa cum își închipuise ea că trebuie să vorbească, și fiindcă, fără să ridice ochii, Colombe simțea privirea-i arzătoare ațintită asupra ei; pînă și accentul străin al glasului său dădea un farmec deosebit acestor cuvinte atît de noi pentru Colombe, care nu le mai auzise pînă atunci, un ecou adînc și cuceritor al graiului atît de simplu și de melodios al iubirii pe care tinerele fete îl înțeleg înainte de a fi început să-l folosească.

— Știu bine — continuă Ascanio — știu foarte bine că noi nu putem spori cu nimic frumusețea dumneavoastră. Dumnezeu nu poate fi mai bogat decît e fiindcă noi îi împodobim altarele. Dar cel puțin prin iscusința mîinilor noastre gingășia dumneavoastră e înconjurată de tot ce e frumos și suav ca și ea, iar cînd din adîncul întunecos al nimieniciei noastre noi, nevrednici și umili făurari de încîntări și străluciri, vă vedem trecînd scaldate în lumină, avem cel puțin mîngîierea că, deși sîntem mult mai prejos decît dumneavoastră, arta noastră în schimb e hărăzită să vă înalțe și mai sus încă.

— O, domnule — spuse Colombe, peste măsură de tulburată — minunățiile făurite de domnia voastră vor fi, desigur, pururea străine de mine sau, cel puțin, de prisos; sînt obișnuită să trăiesc în umbră și în singurătate și trebuie să vă mărturisesc că nici umbra și nici singurătatea nu mă apasă, dimpotrivă mi-s dragi și aș dori să

rămîn toată viața așa, dar trebuie să vă mărturisesc de asemenea că mi-ar plăcea totuși să văd aceste podoabe, nu pentru mine, ci pentru frumusețea lor ; nu ca să le port, ci numai ca să le admir.

Și tremurînd toată de teamă că spusese mai mult decît se cuvenea și că s-ar putea să spună și mai mult încă, rostind aceste cuvinte, Colombe îl salută și ieși atît de grăbită, încît un om mai priceput în asemenea treburi ar fi putut socoti ieșirea aceasta precipitată nici mai mult nici mai puțin decît o fugă.

— Ei bravo, să fie într-un ceas bun ! se bucură coana Perrine. A început să se lase ispitită de cochetărie. E adevărat însă că și matală, flăcăule, vorbești ca din carte. Zău dacă nu-mi vine să cred că în țara de unde vii dumneata se cunosc anumite secrete pentru a vrăji oamenii ; cea mai bună dovadă e că ai reușit să mă cîștigi din primul moment de partea dumitale, uite așa, cum te văd și cum mă vezi și, pe cîntea mea, zău, aș dori din tot sufletul ca jupîn prefectul să nu se poarte prea urît cu dumneata. Și acum să ne vedem cu bine, flăcăule, și spune-i stăpînului dumitale să se păzească. Să bage de seamă fiindcă jupîn d'Estourville nu știe de glumă și are proptele strașnice la curte. De-aia zic, dacă stăpînul dumitale ar vrea să-mi dea ascultare, s-ar lipsi de palatul Nesle și, în orice caz, s-ar feri să pună stăpînire pe el cu anasîna. Pe dumneata însă, oricum, o să te mai vedem, nu-i așa ? Și ascultă-mă pe mine : să nu crezi un cuvînt din ce ți-a spus Colombe ; de n-ar fi decît moștenirea pe care i-a lăsat-o răposata maică-sa, și încă e destul de bogată ca să-și poată îngădui capricii de douăzeci de ori mai costisitoare decît cele cu care o îmbii dumneata. Și încă ceva : vezi, ai grijă să aduci și niscai fleacuri mai ușoare : poate că i-o trece prin gînd să-mi dăruiască și mie un lucrușor, ceva. N-am ajuns încă, slavă Domnului, la vîrsta cînd trebuie să renunți la orice cochetărie. Ai înțeles, nu-i așa ?

Și socotind de cuviință, pentru ca tînărul să priceapă mai bine, să-și sublinieze cuvintele cu un gest, coana Perrine îl strînse puțin de braț. Ascanio tresări ca și cînd

l-ar fi trezit cineva brusc din somn. Într-adevăr, i se părea că totul nu e decît un vis. Nu-şi dădea seama că se află acasă la Colombe şi se îndoia că acea albă nălucire al cărei glas melodios îi mai suna încă în urechi şi a cărei formă suavă fluturase o clipă prin faţa ochilor săi era cu adevărat fiinţa pentru care, nu mai departe decît în ajun şi chiar în dimineata aceea, şi-ar fi dat viaţa doar pentru a-l învrednici cu o privire.

Aşadar, cu inima plină de bucuria clipei de faţă şi de speranţele sale în viitor, Ascanio îi promise coanei Perrine tot ce poftea, fără să asculte măcar ce anume voia de la el. Ei, şi? N-ar fi fost oare în stare să dea tot ce avea pe lume numai ca s-o mai poată vedea pe Colombe?

Pe urmă, gîndindu-se că nu se cădea să-şi prelungească vizita peste măsură, îşi luă rămas bun de la coana Perrine, făgăduindu-i să vină din nou a doua zi.

Ieşind din curtea pavilionului, Ascanio se întâlni aproape nas în nas cu doi inşi care tocmai se pregăteau să intre. După privirea pe care i-o aruncă unul dintre aceşti doi inşi, mai curînd decît după îmbrăcăminte, îşi închipui că s-ar fi putut să fie însuşi prefectul.

O clipă mai tîrziu, bănuielile sale se preschimbară în certitudine cînd îi văzu pe noii veniţi bătînd la poarta care tocmai se închisese în urma lui : se căi atunci că nu plecase ceva mai înainte, căci cine putea şti dacă nesocotinţa lui nu avea să se răsfrîngă asupra Colombe?

Pentru ca vizita lui să pară cît mai banală, în cazul cînd ar fi atras atenţia prefectului, Ascanio se îndepărtă fără a mai întoarce capul o singură dată spre acel colţ de lume care pentru el, în momentul acela, preţuia mai mult decît o împărăţie.

Înapoindu-se la atelier, îl găsi pe Benvenuto ca nici-odată îngîndurat. Omul care-i oprise pe stradă nu era nimeni altul decît Primaticcio : venise să-i dea de ştire lui Cellini, ca un bun tovarăş de breaslă, că, în timpul vizitei pe care Francisc I i-o făcuse în dimineata aceea, artistul, nechibzuit cum era, reuşise să-şi atragă duşmănia de moarte a doamnei ducese d'Etampes.

UN LOGODNIC ȘI UN PRIETEN

Unul dintre cei doi inși care se pregăteau să intre în palatul Nesle în clipa în care Ascanio ieșea pe poartă era într-adevăr jupîn Robert d'Estourville, prefectul Parisului. Cît despre celălalt, vom afla îndată cine era.

Așadar, nu trecuseră nici cinci minute de la plecarea lui Ascanio și coana Perrine intră valvîrtej s-o vestească pe Colombe, care se ascunsese la ea în odaie și ședea în picioare cu urechea ciulită, păstrînd încă pe față o expresie visătoare, că tatăl său o aștepta în camera alăturată.

— Tata ! tresări Colombe, speriată, adăugînd apoi în șoptă : Doamne Dumnezeule, numai de nu l-ar fi întîlnit !

— Da, tatăl matală, puica mamei — rosti din nou coana Perrine, răspunzînd numai la primul cuvînt cu care fata își începuse fraza, fiind și singurul pe care-l auzise — tatăl matală împreună cu încă un domn mai în vîrstă pe care nu-l cunosc.

— Un domn mai în vîrstă ! spuse Colombe, infiorîndu-se fără să vrea. Doamne, coană Perrine, ce-o mai fi și asta ? E pentru prima oară în ultimii doi sau trei ani cînd tata nu vine singur.

Totuși, cum în pofida îngrijorării ei, tînăra fată nu putea face altcum decît să se supună, știind foarte bine că taică-său își pierde numaidecît răbdarea, Colombe își luă inima în dinți și intră din nou, cu zîmbetul pe buze, în camera pe care tocmai o părăsise ; căci, cu toată teama pe care o simțea pentru prima oară și a cărei pricină n-o putea desluși încă, îl iubea pe jupîn d'Estourville cu cea mai desăvîrșită dragoste filială ; deși prefectul nu era prea duios cu ea, zilele în care tatăl său venea la palat păreau, în lungul șir al zilelor triste și monotone, adevărate sărbători.

Colombe se apropie de el cu brațele întinse și gura întredeschisă, dar prefectul nu-i dădu răgaz nici să-l

îmbrățișeze, nici să rostească un singur cuvînt, ci, luînd-o de mîină și ducîndu-se cu ea în fața străinului care ședea rezemat de căminul impunător plin de flori, spuse :

— Dragă prietene, îți prezint pe fiica mea. Apoi, întorcîndu-se către ea : Colombe, dumnealui este contele d'Orbec, vistiernicul regelui și viitorul tău soț.

Colombe dădu un țipăt ușor, pe care buna-cuviință o sili să-l înăbușe ; simțind însă că i se taie picioarele, se sprijini de spătarul unui scaun.

Într-adevăr, pentru a ne putea da seama, mai ales în starea de spirit în care se afla Colombe, cît de înfricoșătoare erau cuvintele neașteptate ce însoțeau această prezentare, trebuie să știm mai întîi cum arăta contele d'Orbec.

Fără doar și poate, jupîn Robert d'Estourville, tatăl Colombei, nu era un bărbat chipeș ; sprîncenele-i groase, ce se încruntau la cel mai mic obstacol material sau moral de care se lovea, îi dădeau o înfățișare severă, și toată făptura lui scurtă și îndesată avea ceva greoi și stingaci care-l făcea prea puțin simpatice ; dar pe lîngă contele d'Orbec, arăta ca arhanghelul Mihail lîngă balaur. Figura pătrată a prefectului și trăsăturile bine reliefate erau, cel puțin, un semn de hotărîre și de forță, în timp ce ochii săi mici ca de linx, cenușii și neastîmpărați vedeau agerimea minții ; pe cînd contele d'Orbec, deșirat, firav și costeliv, cu brațele-i lungi ca picioarele unui păianjen, cu glas pițigăiat ca zumzetul unui țîntar și moliu ca un melc, era nu numai urît, ci pur și simplu fioros : de o urîtenie în același timp stupidă și rea. Stătea cu capul puțin aplecat pe umăr și avea un zîmbet mîrșav pe buze, iar în ochi o privire vicleană.

Astfel că, la vederea acelei făpturi respingătoare pe care taică-său i-l prezentase drept viitorul ei soț, în timp ce inima, gîndul și ochii ei se aflau încă sub vraja chipului frumos al tînărului care părăsise cu puțin înainte încăperea aceea, Colombe, așa cum am spus, nu-și putuse stăpîni un țipăt în primul moment, dar, o dată cu țipătul acela, toată vlaga ei părea să se fi istovit și fata rămăsese locului, palidă și rece ca un sloi de gheață, uitîndu-se la taică-său înspăimîntată.

— Îți cer iertare, dragă prietene — continuă prefec-tul — pentru zăpăceala fiicei mele ; în primul rînd trebuie să-ți spun că de felul ei e cam sălbatică și că de doi ani de zile n-a mai ieșit din casă, fiindcă, după cum bine știi, vremurile de față nu sînt chiar atît de prielnice pentru fetele frumoase ; și pe urmă, trebuie să recunosc, am făcut rău că nu i-am împărtășit din timp planurile noastre, ceea ce, de altminteri, era de prisos, dat fiind că lucrurile pe care eu le-am hotărît nu mai au nevoie de încuviințarea nimănui spre a fi aduse la îndeplinire ; în sfîrșit, Colombe nu știe cine ești și nu-și dă seama că, avînd un nume ca al tău, averea pe care o ai și protecția doamnei d'Etampes, poți dobîndi tot ce dorești, dar, chibzuind bine, va putea să prețuiască cîntea pe care ne-o faci consimțînd să unești străvechea faimă a numelui tău cu proaspăta noastră noblețe ; va afla de asemenea că, fiind prieteni de patruzeci de ani...

— Ajunge, dragul meu, ajunge, te implor ! îl întrerupse contele ; apoi adresîndu-se Colombei, plin de sine și cu o arogantă familiaritate ce păreau și mai supărătoare în comparație cu timiditatea bietului Ascanio, o liniști : Ei haide, haide, vino-ți în fire, copilule, și lasă să-ți înflo-rească din nou bujorii-n obraji, așa cum îți stă bine. O, Doamne, crezi oare că nu știu ce înseamnă o fată tînără sau o femeie în floarea vîrstei ? Ba bine că nu, am fost doar de două ori însurat pînă acum, fetișo. Fii cuminte, nu trebuie să te pierzi așa cu firea ; sper, cel puțin, că nu te-ai speriat de mine — adăugă contele, cu ifos, înălțînd capul și netezindu-și cu degetele mustățile rare și cele cîteva fire din țacălie. Tăticul dumitale a făcut rău numindu-mă, așa, din senin, soțul matalc, cu-vînt care de obicei are darul să neliniștească o tînără inimioară cînd îl aude pentru prima dată ; dar ai să te deprinzi cu timpul, fetișo, și pînă la urmă ai să-l rostești chiar matalc cu gurița asta frumoasă. Ei, dar ce înseamnă asta, iar te-ai îngălbenit ?... Păcatele mele, mi-e teamă c-o să leșine.

Și d'Orbec întinse brațul ca s-o sprijine, dar Colombe se încordă brusc, făcînd un pas înapoi, ca și cum s-ar fi temut să nu se atingă de un șarpe și, adunîndu-și puterile, reuși să îngaimă cîteva cuvinte :

— Iertați-mă, domnule, iartă-mă, tată ! biigui ea. Ier-
tați-mă, vă rog, nu-i nimic, dar credeam, speram că...

— Credeai, ce ? Sperai, ce ? Hai, spune repede ! o luă
la zor prefectul, ațintind asupra fiicei sale ochisorii lui
ageri și mînioși.

— Că-mi vei îngădui să rămîn lingă dumneata tot-
deauna, tată — rosti Colombe. De cînd a murit mama,
Dumnezeu s-o ierte, nu mai ai pe nimeni afară de mine
să te iubească și să-ți poarte de grijă, și mă gîndeam...

— Destul, Colombe ! îi porunci prefectul. Nu sînt chiar
atît de bătrîn ca să am nevoie de o îngrijitoare ; iar dum-
neata ești la vîrsta cînd trebuie să-ți faci un rost.

— Doamne sfinte ! spuse d'Orbec, amestecîndu-se din
nou în discuție. Ia-mă de bărbat, drăguțo, nu mai face
atîtea mofturi. Cu mine ai să fii cum nu se poate mai
fericită, și să vezi numai cîte femei au să-ți jinduiască
soarta, ascultă-mă pe mine. Sînt bogat, drăcia dracului !
și vreau și eu să am cu cine mă mîndri : am să te duc
la palat și ai să mergi acolo cu niște giuvaeruri, c-o să
te invidieze nu numai regina, ci chiar și doamna
d'Etampes.

Nu știu ce gînduri se vor fi trezit în mintea Colombei
la auzul acestor cuvinte, fiindcă se îmbujoră deodată la
față și, în ciuda privirii încruntate a prefectului ce stătea
pironită, amenințătoare, asupra ei, avu curajul să-i răs-
pundă contelui :

— Oricum, am să-i cer tatălui meu, monseniore, un
răgaz pentru a cugeta pe îndelete la propunerea domniei
voastre.

— Ce înseamnă asta ? răbufni jupîn d'Estourville, vi-
jelios. Nici un oas, nici un minut măcar. Din clipa asta
te poți socoti logodită cu contele. M-ai înțeles ? Și ai fi
putut fi soția lui chiar astă-seară dacă n-ar fi fost nevoit
să plece peste o oră la moșia lui din Normandia. Știi foarte
bine că orice dorință a mea e un ordin. Auzi colo, să
cugeți ! Nu mă înnebuni ! D'Orbec, las-o-n plata Domnu-
lui pe răzgîiata asta. Din acest moment e a ta, prietene,
n-ai decît s-o ceri cînd poțtești. Și acum hai să cercetăm
împreună viitoarea voastră locuință.

D'Orbec ar fi vrut să mai zăbovească pentru a mai adăuga încă un cuvîntel la cele pe care le rostise mai înainte, dar prefectul îl apucă de braț și-l trase după el, bombănind, așa că se mulțumi s-o salute pe Colombe, rînjind ciinește, și ieși cu jupîn Robert.

Îndată după plecarea lor, intră pe ușa din fund coana Perrine, care-l auzise pe prefect ridicînd glasul și care se grăbise să vină, bănuind că jupîn d'Estourville o dojenise iar pe fiica lui ca de obicei. Sosise tocmai la țanc, fiindcă nici nu apucă bine să intre pe ușă, și Colombe se azvîrli în brațele ei.

— O, Doamne Dumnezeule, Doamne ! suspină biata copilă, acoperindu-și ochii cu palma ca să nu mai vadă chipul respingător al lui d'Orbec, deși contele nu mai era de față. O, Doamne ! Oare așa mi-a fost scris ? O, visurile mele luminoase ! Speranțele mele pline de melancolie ! Totul s-a dus, s-a risipit în vînt și acum nu-mi mai rămîne decît să mor !

Nu mai e nevoie, cred, să ne întrebăm dacă aceste suspine, îngemănate cu slăbiciunea de care era cuprinsă Colombe și paloarea chipului său, avură darul s-o înspăimînte pe coana Perrine și, înspăimîntînd-o, să-i stîrnească în același timp curiozitatea. Iar cum, la rîndul său, Colombe simțea nevoia să-și descarce inima, începu a-i povesti preacinstitei sale guvernante, vîrsînd lacrimi amare, mai amare decît toate lacrimile pe care le vor fi plîns vreodată ochii săi, cele întîmplate puțin mai înainte între tatăl său, contele d'Orbec și ea. Coana Perrine recunoscuse și ea că logodnicul nu era, într-adevăr, nici tînăr, nici frumos, dar cum, după umila ei părere, cea mai cumplită nenorocire ce i se putea întîmpla unei femei era să rămînă nemăritată, încercă a-i dovedi Colombei că, la urma urmei, tot era mai bine să ai un soț bătrîn și urît, dar bogat și puternic, decît să n-ai de loc. Cum însă această teorie nu putea decît să stîrnească indignarea tinerei fete, Colombe se retrase în odaia ei, lăsînd-o pe coana Perrine, a cărei imaginație era foarte bogată, să urzească fel de fel de planuri în vederea zilei în care, din postul de guvernantă a domnișoarei Colombe, va fi ridicată la rangul de doamnă de companie a contesei d'Orbec.

Între timp, prefectul împreună cu contele începuseră să viziteze palatul Nesle, mergînd pe urmele lui Ascanio și ale coanei Perrine, care făcuseră același lucru cu un ceas mai înainte.

Ar fi într-adevăr ceva nemaipomenit dacă pereții, care, după cum spune gura lumii, au urechi, ar avea totodată și ochi, ba chiar și limbă și ar povesti celor care intră într-o clădire tot ce au văzut și au auzit din partea celor ce ies.

Dar cum pereții se mulțumeau să tacă și să se zgîiască la vistiernic și la prefect, rîzînd în sinea lor, așa cum știu să rîdă pereții, singurul care vorbea era sus-numitul vistiernic.

— Într-adevăr — spunea el în timp ce străbăteau curtea dintre pavilion și palatul Nesle -- într-adevăr, mititica arată minunat; este exact soția care-mi trebuie mie, dragă d'Estourville: cuminte, neștiutoare și bine crescută. După ce o să treacă furtuna, cerul o să se însenineze și vremea o să rămînă de-a pururi frumoasă, ascultă-mă pe mine, fiindcă mă pricep; toate copilițele visează un bărbat tinăr, frumos, isteț și bogat. Slavă Domnului, cred că am cel puțin jumătate din calitățile ce i se cer unui soț. Nu știu, zău, cîți bărbați de pe lumea asta ar fi în măsură să spună același lucru despre ei și asta, oricum, înseamnă foarte mult. Apoi, trecînd de la viitoarea sa soție, la proprietatea ce urma să intre în stăpînirea lui și vorbind cu aceeași voce pițigăiată și cu aceeași lăcomie și despre una, și despre cealaltă, continuă: La fel ca și bătrînul Nesle, care e o splendoare de palat, pe cîntea mea, nu pot decît să te felicit. Ne vom simți în largul nostru și soția mea, și eu, și toată vistieria. Aici o să fie locuința noastră personală, dincoace birourile, iar acolo încăperile slugilor. Din păcate însă e cam dărăpănat. Dar cu puțină cheltuială, pe care o vom face în așa fel ca s-o suporte maiestatea sa, vom reuși să-l scoatem la lumină. Și fiindcă veni vorba, spune-mi, d'Estourville, ești chiar așa sigur c-ai să poți păstra mai departe palatul? N-ar strica să legalizezi totuși titlul de proprietate: la urma urmei, dacă nu mă înșel, regele nu ți l-a dăruit.

— Nu mi l-a dăruit, ai dreptate — răspunse prefectul, rîzînd — dar m-a lăsat să-l iau, ceea ce e cam același lucru.

— Da, dar ce te faci dacă i se năzare cuiva să-ți joace o festă și să-l ceară în toată regula ?

— Las' pe mine ! Să poftască numai să ridice vreo pretenție ! Din moment ce mă pot bizui pe sprijinul doamnei d'Etampes și pe al tău, îl voi face să-și plătească îndrăzneala cu vîrf și îndesat. Nu, dinspre partea asta n-am nici o grijă, palatul Nesle e al meu fără discuție, dragă prietene, așa cum fiica mea Colombe îți aparține ; pleacă deci liniștit și întoarce-te cît mai repede.

În timp ce prefectul rostea aceste cuvînte de al căror adevăr nici el și nici interlocutorul său n-aveau vreun motiv să se îndoiască, un al treilea personaj, însoțit de grădinarul Raimbault, se ivi în pragul porții ce dădea din curtea dreptunghiulară în grădinile palatului Nesle. Respectivul personaj se numea viconte de Marmagne.

Viconte era și el pretendent la mina Colombe, dar un pretendent păgubos : un gîligan cu părul blond auriu și obraji rumeni, o secătură înfumurată, obraznică și flecăreă, făcînd pe cocoșul pe lîngă femeile care, de cele mai multe ori, îl foloseau ca pe un paravan pentru a-și ascunde adevăratele lor legături amoroase, mîndru nevoie mare de slujba sa de secretar al regelui, slujbă ce îi îngăduia să trăiască în preajma maiestății sale, în rînd cu ogarii, papagalii și maimuțele monarhului. Așa încît prefectul nu se lăsase înșelat de iluzoria familiaritate și aparenta favoare de care viconte se bucura pe lîngă maiestatea sa, favoare și familiaritate ce se datorau, după cum se vorbea, serviciilor prea puțin lăudabile pe care găsea de cuviință să i le facă în cadrul slujbei sale. De altminteri, viconte mîncase de mult averea părintească și nu avea nimic altceva la sufletul său în afară de darurile pe care i le făcea cu generozitate Francisc I. Generozitatea aceasta însă putea să înceteze de la o zi la alta, iar jupîn d'Estourville nu era chiar atît de zănat, fiind la mijloc un lucru atît de important, să se bizuie pe toanele unui rege, care se știa cît era de schimbător de felul lui. Refuzase deci cu multe menajamente cererea

vicontelui de Marmagne, mărturisindu-i între patru ochi și sub pecetea tainei că mina fiicei sale era de mult făgăduită altcuiva. Datorită acestei mărturisiri care îndreptățea întru totul refuzul prefectului, viconte de Marmagne și jupin d'Estourville rămăseseră în aparență cei mai buni prieteni din lume, cu toate că din ziua aceea viconte de Marmagne nu mai avea ochi să-l vadă pe prefect, iar prefectul, la rîndul său, nu se încredea de fel în Marmagne, care, cu tot aerul său prietenos și surizător, nu reușise să ascundă ura ce mocnea în sufletul său unui om ca jupin Robert, obișnuit în egală măsură să deslușească tainele curțiilor nobiliare și să citească în adîncul neguros al inimilor. Ori de cîte ori îl vedea pe viconte ieșindu-i în cale, prefectul știa dinainte că, în ciuda aerului său amabil și îndatoritor, venise anume ca să-i aducă niște vești proaste pe care i le împărtășea de obicei cu lacrimi în ochi și cu o mîhnire fătarnică și drămuieală cu socoteală, în așa fel ca să picure încetul cu încetul otravă peste rana prăscăpăt deschisă.

Cît privește pe contele d'Orbec, viconte de Marmagne rupsese aproape orice relații cu el : era chiar una dintre puținele rivalități de la palat care sîreau în ochi. D'Orbec îl disprețuia pe Marmagne fiindcă viconte de Marmagne nu avea nici un fel de avere și nu era în măsură să-și țină rangul, iar Marmagne îl disprețuia pe d'Orbec pentru că era bătrîn și, prin urmare, pierduse orice șansă de a mai putea fi pe placul femeilor ; în sfîrșit, amîndoi se urau pentru că, ori de cîte ori se întîlniseră întîmplător pe același drum, unul dintre ei îi suflase ceva de sub nas celuilalt.

Așa că, de îndată ce dădură ochi unul cu altul, cei doi curteni se salutară cu un zîmbet sarcastic și glacial, unul dintre acele zîmbete pe care nu le întîlnești decît în anticamerele palatelor și care vrea să spună : „Ah, dacă n-am fi și unul, și altul atît de lași, de mult unul dintre noi ar fi trebuit să fie îngropat !“

Totuși, fiind de datoria unui cronicar să pomenească decopotrivă și binele, și răul, se cuvine să precizăm că amîndoi se mulțumiră să se salute și să-și zîmbească și că, fără să fi schimbat un singur cuvînt cu viconte de Marmagne, contele d'Orbec, condus de prefect, se grăbi să iasă pe poarta pe care tocmai intrase dușmanul său.

Să nu pierdem totuși ocazia de a arăta că, în pofida zizaniei ce se iscase între ei, la nevoie, acești doi oameni ar fi fost gata să-și dea mîna pentru un timp spre a unelti împotriva unui al treilea.

După plecarea contelui d'Orbec, prefectul rămase singur cu prietenul său viconte de Marmagne.

Se grăbi deci să-l întîmpine, cu o față zîmbitoare, în timp ce noul venit îl aștepta cu o mutră cătrănită.

— Văd că ești tare vesel azi, scumpul meu prefect — spuse Marmagne, rupînd cel dintîi tăcerea.

— Iar dumneata, dragă Marmagne — răspunse prefectul — ești tare paraponisit.

— Sint, sărmane d'Estourville, fiindcă pun prea mult la inimă necazurile prietenilor mei.

— Da, da, știu ce-ți poate inima — recunosc prefectul.

— Și cînd te-am văzut adineauri rîzînd atît de fericit cu viitorul dumitale ginere, contele d'Orbec, fiindcă nu mai e un secret pentru nimeni că fata dumitale se mărită cu dînsul, și cu acest prilej dă-mi voie să te felicit, dragă d'Estourville...

— Îți spusesem de mult, dacă ții minte, că făgăduisem cuiva mîna Colombeii, dragă Marmagne.

— Da, totuși nu înțeleg cum poți îndura să te desparți de un copil atît de fermecător.

— Dar cine ți-a spus că mă despart ? protestă jupîn Robert. Ginerele meu, contele d'Orbec, o să treacă Sena cu toată vistieria lui și o să se mute în palatul Nesle, iar eu, cînd o să am vreun răgaz, o să locuiesc în palatul cel mic.

— Sărmanul meu prieten ! îl cîină Marmagne, clătî-nînd din cap, nespus de întristat, și punînd o mîna pe brațul prefectului în timp ce pe cealaltă o ducea la ochi spre a șterge o lacrimă inexistentă.

— De ce sărman ? ! se miră jupîn Robert. Asta-i bună ! Ce vești ai mai venit să-mi aduci ?

— Să-mi fi fost dat oare mie să-ți împărtășesc cel dintîi o veste atît de proastă ?

— Ce veste ? Hai, spune, nu mă fierbe așa !

— După cum bine știi, dragul meu prefect, se cuvine să întîmpinăm totul cu filozofie pe lumea aceasta : există

un proverb din bătrîni pe care biata omenire ar trebui să-l aibă tot timpul pe buze și care cuprinde în sinea lui toată înțelepciunea popoarelor.

— Ce proverb ? Spune odată !

— Omul propune, dragă prietene, omul propune și Dumnezeu dispune.

— Și care-i lucrul acela pe care mi l-am propus eu pentru ca Dumnezeu să dispună ? Spune ce-ai de spus și să încheiem discuția.

— Ziceai adineauri că vrei să înzestrezi pe fiica și pe ginerele dumitale cu palatul Nesle ?

— Bineînțeles ; și pînă-n trei luni sper chiar să și locuiască în el.

— Îți faci iluzii, scumpul meu prefect, îți faci iluzii ; palatul Nesle, în momentul de față, nu mai e proprietatea dumitale. Te rog să mă ierți dacă te-am întristat, dar, știind că ai o fire cam nestăpînită și te aprinzi repede, m-am gîndit că-i mai bine să afli vestea aceasta din gura unui prieten care va avea grijă să ți-o împărtășească pe ocolite și cu binișorul, decît să vină cine știe ce mocofan care, bucurîndu-se de nenorocirea dumitale, ți-ar fi spus-o de la obraz fără nici un fel de menajamente. Îmi pare rău, dragă prietene, dar palatul Nesle nu mai e al dumitale.

— Și cine a îndrăznit să mi-l ia ?

— Maiestatea sa.

— Maiestatea sa ?

— Ea însăși, îți dai seama deci că nu mai e nimic de făcut, nenorocirea nu are leac.

— Și cînd s-a întîmplat asta ?

— Azi-dimineață. Dacă îndatoririle slujbei mele nu m-ar fi obligat să rămîn la Luvru, ți-aș fi dat mai curînd de știre.

— Ți-o fi jucat cineva o farsă, Marmagne, trebuie să fie vreun zvon mincinos pe care dușmanii mei simt o plăcere să-l răspîndească și pe care dumneata te-ai grăbit să-l trîmbițezi.

— Aș da orice să fie așa, crede-mă, dar din păcate nu e un lucru pe care să mi-l fi spus cineva, l-am auzit cu urechile mele.

— Ai auzit ce ?...

— L-am auzit pe monarh spunînd cu gura lui că dăruiește palatul Nesle altcuiva.

— Cui anume ?

— Unui vîntură-lume, unui italian, orfăurar de felul său, pe care s-ar putea să-l cunoști din auzite, un intrigant care se numește Benvenuto Cellini, care a venit de la Florența acum două luni și pe care nu știu de ce regele îl cocoloșește ; azi-dimineață chiar s-a dus să-l viziteze, împreună cu toată curtea, la palatul cardinalului de Ferrara, unde acest așa-zis artist și-a instalat atelierul.

— Și zici c-ai fost de față, viconte, cînd regele a făgăduit să-i dea palatul Nesle acestui netrebnic ?

— Am fost — răspunse Marmagne, rostind aceste două cuvinte literă cu literă, rar și apăsător, cu un fel de voluptate.

— Așa, va să zică — se zbirli prefectul — foarte bine ! Îl aștept ; să poștească numai vîntură-lume ăsta al dumitale să-și ia în primire ploconul regal !

— Nu cumva ai de gînd să te împotrivești ?

— Fără îndoială.

— Unui ordin al regelui ?

— Al oricui ar fi, al lui Dumnezeu ori al diavolului ; oricărui ordin care s-ar încumeta să mă scoată de aici.

— Bagă de seamă, prefectule, bagă de seamă — stăruî vicontele de Marmagne — pe lângă mînia regelui pe care o vei avea de înfruntat, trebuie să iei aminte că Benvenuto Cellini e mult mai primejdios decît îți închipui.

— Știi cine sînt eu, viconte ?

— În primul rînd se bucură de tot sprijinul maiestății sale... deocamdată, ce-i drept, dar se bucură de acest sprijin.

— Știi oare că eu, prefectul Parisului, sînt imputernicitul maiestății sale la Châtelet, că stau acolo într-un jîlt cu baldachin, în robă scurtă, cu o pelerină cu guler înalt, cu spada la șold și cu o pălărie cu pene în cap, ținînd în mînă bastonul de comandant îmbrăcat în catifea albastră ?

— Pe urmă trebuie să-ți spun că îndrăcitul ăsta de italian e gata oricînd să dea piept, de la egal la egal, cu orice fel de prinț, de cardinal sau de papă...

— Știi dumneata că am la îndemină pecetea mea personală prin care orice înscris capătă putere legală ?

— Se mai spune de asemenea că afurisitul ăsta de spadasin e-n stare să taie fără nici o șovăială pe oricine îi stă împotrivă...

— Ai uitat oare că o gardă de douăzeci și patru de arcași se află zi și noapte la ordinele mele ?

— Se vorbește c-ar fi tăbărit în mijlocul unui batalion de șaizeci de oameni și c-ar fi răpus un orfăurar cu care avea nu știu ce răfuială...

— Ține seama că palatul Nesle e întărit, are metecze și balcoane cu trape deasupra porților, ca să nu mai punem la socoteală zidul cetății care-l străjuiește pe una dintre laturi și peste care nu știu, zău, cine ar putea să treacă.

— Sînt unii care pretind că s-ar pricepe să poarte un asediu la fel de bine ca Bayard sau ca Antonio din Leyra...

— Asta rămîne de văzut.

— Zău că mi-e teamă.

— Dinspre partea mea n-are decît să vină.

— Uite, dragă prietene, dacă-mi îngădui, ți-aș da un sfat.

— Dă-mi-l, numai să fie scurt.

— N-are rost să ții piept unuia mai tare ca dumneata.

— Mai tare ca mine, un păcătos de meșter italian ? !
Viconte, mă faci să turbez !

— Pe cîntea mea, s-ar putea să te căiești. Ți-o spun cu toată sinceritatea.

— Viconte, mă scoți din sărite !

— Gîndește-te că omul ăsta îl are pe rege de partea lui !

— Să-i fie de bine ! Eu o am pe doamna d'Etampes.

— S-ar putea ca maiestatea sa să nu vadă cu ochi buni faptul că cineva îndrăznește să se împotrivească dorințelor sale.

— Am mai făcut-o, stimabile, și pot să-ți spun că nu mi-a părut rău.

— Da, știu, în tărășenia aceea cu vama podului de la Nantes. Dar...

— Dar ce ?

— Nu riști nimic sau, în orice caz, prea puțin împotrivindu-te unui monarh slab și blajin, în timp ce înseamnă

să-ți pui viața-n joc războindu-te cu un om aprig și neînfricat cum e Benvenuto Cellini.

— Fir-ar dracu-al dracului ! Viconte, vrei să mă scoți din minți ?

— Dimpotrivă, vreau să-ți bag mințile-n cap.

— Ajunge, viconte, ajunge ! Ah, bădăranul, o să plătească scump, ți-o jur pe ce vrei, clipele astea cumplite prin care mi-a fost dat să trec datorită prieteniei dumitale !

— Dumnezeu să te aibă în pază, prefectule, Domnul să te aibă în pază !

— Bine, bine ! Mai ai și altceva să-mi spui ?

— Nu, nu cred... — și vicontele se încruntă ca și cum ar fi căutat să-și amintească o noutate tot atât de grozavă ca și cea de mai înainte.

— Atunci să ne vedem cu bine ! se oțări prefectul.

— Cu bine, sărman prietene !

— Drum bun !

— Să nu zici că nu ți-am spus.

— Mergi sănătos !

— Cel puțin n-am nimic să-mi reproșez, e singura mea mîngîiere.

— Du-te cu Dumnezeu !

— Noroc bun ! Deși, cinstit vorbind, am toate îndoielile că urarea mea s-ar putea împlini.

— Călătorie sprîncenată și s-auzim de bine !

— Rămas bun !

Și vicontele de Marmagne, cu inima împovărată de suspine și fața răvășită de durere, după ce strînse mîna prefectului, ca și cum s-ar fi despărțit de el pe veci, plecă ridicînd brațele la cer.

Prefectul se duse în urma lui și închise poarta dinspre stradă.

Vă dați seama, cred, că această convorbire amicală înveninase peste măsură singele și răscolise fierea lui jupîn d'Estourville. Așa încît acum căuta pe cineva asupra căruia să-și descarce mînia, cînd își aminti deodată de tînărul pe care-l văzuse ieșind din palatul Nesle în momentul în care se pregătea să intre pe poartă împreună cu contele d'Orbec. Și cum Raimbault se afla prin apropiere, nu trebui să caute prea mult pe cel ce era în mă-

sură să-i dea lămuriri asupra necunoscutului ; chemîndu-l, aşadar, pe grădinar la dînsul, cu un gest poruncitor, în faţa căruia nimeni nu şi-ar fi îngăduit să crîncească, îl întrebă ce ştia despre tînărul cu pricina.

Grădinarul îi răspunse că omul la care se gîndea, probabil, stăpînu-său venise să viziteze palatul în numele maiestăţii sale şi că, socotind că nu-şi poate lua o asemenea răspundere, îl condusese la coana Perrine, care îl călăuzise, îndatoritoare, peste tot.

Prefectul intră buznă în pavilion pentru a se răfui cu onorabila guvernantă ; din nefericire, coana Perrine tocmai ieşise în oraş pentru a tîrgui cele trebuincioase pentru toată săptămîna.

Mai rămînea Colombe, dar cum prefectului nici măcar nu i-ar fi trecut prin gînd că fata ar fi putut să dea ochi cu tînărul necunoscut, după ce-i pusese în vedere coanei Perrine cu cea mai mare străşnicie s-o păzească de băieţii chipeşi, se feri să-i spună ceva.

Pe urmă, dat fiind că îndatoririle sale îl obligau să se întoarcă la Grand-Châtelet, se grăbi să plece, nu însă mai înainte de a-i fi poruncit lui Raimbault, ameninţîndu-l că, dacă nu-i dă ascultare, îl mătrăşeşte pe loc, să nu lase să intre pe nimeni, nici în palatul Nesle, nici în pavilion, în numele oricui ar veni şi, mai cu seamă, pe netrebnicul acela de aventurier care izbutise să pătrundă înăuntru prin vicleşug.

Astfel că, a doua zi, cînd Ascanio se înfăţişă cu giuverurile lucrate de el, dînd urmare invitaţiei pe care i-o făcuse coana Perrine, Raimbault se mulţumi să deschidă ferestruica din poartă şi să-i spună printre zăbrele că palatul Nesle era închis pentru toată lumea şi, în special, pentru domnia sa.

Ascanio, aşa cum era şi de aşteptat, făcu calea întoarsă, cuprins de disperare ; trebuie să spunem totuşi că nu se gîndi nici o clipă să pună în seama Colombei primirea atît de ciudată de care avusese parte ; tînăra fată nu ridicase spre el decît o singură privire, nu rostise decît o singură frază, dar în privirea ei era atîta dragoste sfîlnică, iar în fraza pe care o rostise o duioşie atît de armo-

nioasă, încît din ajun Ascanio auzea tot timpul un glas îngeresc cîntînd în inima lui.

Știînd însă că prefectul îl văzuse ieșind din palat, își închipui, și pe bună dreptate, că nimeni altul decît jupîn Robert d'Estourville pusese acca opreliște de pe urma căreia îi era dat acum să pătimească.

. VIII

PREGATIRI DE OFENSIVĂ ȘI DE APĂRARE

Abia apucase Ascanio să se înapoieze acasă și să-i împărtășească lui Benvenuto rezultatele expediției sale cu privire doar la topografia palatului Nesle, și orfăurarul, dîndu-și seama că reședința îi convenea de minune, se grăbi să dea ochi cu primul secretar al finanțelor monarhului, domnul de Neufville, pentru a-i cere actul menit să întărească donația regală. Domnul de Neufville îl rugă să-l păsuiască pînă a doua zi ca să se poată încredința că spusele meșterului Benvenuto erau întemeiate, și cu toate că orfăurarul socoti o neobrăzare faptul că nu era crezut pe cuvînt, înțelegînd că secretarul nu făcea decît să respecte litera legii, se supuse, ferm hotărît totuși în sinea lui să nu-i lase răgaz domnului de Neufville nici măcar o jumătate de ceas peste ora stabilită.

Așadar, în ziua următoare, se înfățișă la țanc, fiind primit fără întîrziere, ceea ce i se păru un semn bun.

— Ei, acum ce mai ziceți, seniore? începu cuvînt Benvenuto. Italianul e un palavragiu, ori v-a spus adevărul?

— Adevărul adevărat, dragă prietene.

— Nu pot decît să mă bucur.

— Și maiestatea sa mi-a poruncit să-ți înmînez actul de donație în bună regulă.

— Vă rog să mă credeți că va fi bine primit.

— Totuși... — urmă secretarul finanțelor, cu o șovăială în glas...

— Mai e ceva? Vă ascult.

— Totuși, dacă-mi îngădui să-ți dau un sfat înțelept...

— Un sfat înțelept! Mare minune! Așa ceva rar se întîlnește, domnule secretar! dați-mi-l, ce mai tura-vura!

— Ei bine, te-aș sfătui să renunți la palatul Nesle, să cauți o altă clădire pentru atelierul dumitale.

— Adevărat? răspunse Benvenuto, cu un aer zeflemitor. Credeți cumva că n-o să-mi convină?

— Ba da! Din respect față de adevăr, mă simt chiar obligat să recunosc că ar trebui să cauți mult și bine ca să găsești ceva mai bun.

— Și-atunci? Care-i pricina?

— Vezi dumneata, palatul ăsta are un stăpîn, și acest stăpîn e o persoană mult prea simandicoasă ca să intri în cîrcotă cu ea, fără s-o pățești.

— Și eu am un stăpîn care este preamăritul rege al Franței și nu înțeleg pentru ce aș da înapoi cînd e vorba de un lucru pe care-l fac cu înputernicirea sa.

— Într-adevăr, numai că în țara noastră, meștere Benvenuto, orice mare senior e rege la el acasă, și a încerca să-l izgonești pe prefect din casa în care locuiește înseamnă să-ți pui capul în joc.

— Odată și odată tot trebuie să mor — răspunse Cellini, sentențios.

— Va să zică ești hotărît...

— Să-i vin de hac încornoratului, pînă nu-mi vine el de hac. Lăsați pe mine, domnule secretar! Să ia aminte deci domnul prefect, și dumnealui, și toți cei ce vor încerca să se împotrivească poruncilor regelui, mai ales dacă sarcina de a le duce la îndeplinire e încredințată meșterului Benvenuto Cellini.

Drept care, jupîn Nicolas de Neufville socoti mai cuminte să nu-și răcească gura degeaba cu argumentele lui filantropice, pretextînd că avea diferite formalități de îndeplinit înainte de a-i înmîna înscrisul; Benvenuto

însă se așeză tacticos pe un scaun, declarînd că n-are de gînd să se urnească din locul acela pînă ce nu se va vedea cu patalamaua în mînă și că, dacă era nevoie să și doarmă acolo, era hotărit să facă și lucrul acesta, cu atît mai mult cu cît, bănuind că s-ar putea ivi vreo încurcătură, lăsase vorbă acasă că s-ar putea să nu se întoarcă în noaptea aceea.

Văzînd cu cine are de-a face, jupîn Nicolas de Neufville se înduplecă în fine, chit că după aceea avea să tragă ponoasele, să-i înmîneze lui Benvenuto Cellini actul de donație, avînd grijă totuși să-i aducă la cunoștință jupînului Robert d'Estourville că fusese silit să i-l dea, pe de o parte fiindcă era la mijloc porunca regelui, pe de alta din pricina îndărătniciei orfăurarului.

La rîndul său, Benvenuto Cellini se întoarce acasă fără să sufle o vorbă despre isprava sa, încuie zapisul în dulapul în care păstra nestematele și se apucă din nou liniștit de lucru.

Vestea împărtășită prefectului de către secretarul finanțelor era cea mai bună dovadă pentru jupîn Robert că Benvenuto, așa cum îi spusese viconte de Marmagne, ținea cu tot dinadinsul să pună stăpînire, cu voia ori împotriva voinței dumisale, asupra palatului Nesle. Prefectul își luă deci măsurile cuvenite, îi aduse pe cei douăzeci și patru de arcași ai săi, puse străji pe ziduri și nu se mai îndură să iasă din casă decît atunci cînd îndatoririle slujbei sale îi cereau să se ducă neapărat la Châtelet.

Zilele treceau însă și Cellini, care își vedea mai departe în tihnă de lucrările începute, nu dădea nici cel mai mic semn că ar avea de gînd să-l atace. Prefectul era încredințat totuși că această înșelătoare acalmie nu putea fi decît un tertip și că dușmanul său era hotărit să aștepte pînă ce vigilența lui avea să slăbească, pentru a tăbări asupra lui fără veste. Astfel că jupîn Robert, stînd tot timpul cu ochii în patru, cu urechea ciulită și într-o continuă încordare sufletească, stăpînit zi și noapte de planurile sale belicoase, pe măsură ce starea aceasta, care nu era nici de pace și nici de război, se prelungea, era tot mai agitat din pricina așteptării înfrigurate și a temerilor amețitoare ce amenințau, și dacă lucrurile nu

aveau să se lămurească mai curînd. aveau să-i întunece mințile, așa cum se întîmplase cu guvernatorul cetății Sant' Angelo : nu mai punea nimic în gură, nu mai putea să doarmă și se topea văzînd cu ochii.

Cînd și cînd scotea pe negîndite sabia din teacă și începea să dueleze cu pereții, strigînd :

— Să poftească încoace ! Da, da, să poftească numai, ticălosul ! Să poftească, îl aștept !

Benvenuto însă nu binevoia să poftească.

De aceea erau și momente în care jupîn Robert d'Estourville se simțea mai liniștit și căuta să se convingă că orfăurarul avusese pesemne limba mai lungă decît sabia și că nu va îndrăzni în veci să-și aducă la îndeplinire planurile-i nelegiuite. Într-unul dintre aceste momente, ieșind întîmplător din odaia ei și văzînd toaie acele pregătiri de război, Colombe îl întrebă pe taică-său ce se întîmplase.

— Nimica toată, un pezevenchi pe care trebuie să-l pedepsim — îi răspunse prefectul.

Cum însă, în virtutea sarcinilor sale, menirea prefectului era să pedepsească pe cîte cineva, fata nu mai avu curiozitatea să afle cine putea fi pezevenchiul pentru a cărui osîndă se făceau atîtea pregătiri, fiind ea însăși mult prea frămîntată pentru a nu se mulțumi cu această laconică explicație.

Într-adevăr, cu un singur cuvînt jupîn Robert provocase o cumplită răsturnare în existența fiicei sale : viața simplă și pașnică pe care o dusesese pînă atunci, viața modestă și retrasă, cu zile atît de senine și nopți atît de liniștite, semăna acum cu un biet iaz răscolit de un uragan. E adevărat că mai înainte simțise uneori că sufletul ei lîncezea, cuprins de toropeală, și inima-i era pustie, dar de fiecare dată își spunea că melancolia ei se datora de bună seamă singurătății, iar pustiul din inima sa faptului că își pierduse mama din copilărie, și iată că golul din viața ei se umpluse dintr-o dată, cugetul său, inima sa, sufletul său erau pline acum, dar de amărăciune.

O, cum tînjea după vremea cînd trăia liniștită și neștiutoare și cînd prietenia vulgară, dar pururi trează a

coanei Perrine aproape că-i ajungea spre a se simți fericită, vremea aceea luminată de speranță și de credință în care se bizuia pe viitor, așa cum te bizui pe un prieten, zilele în care încrederea ei filială nu fusese zdruncinată și era convinsă de afecțiunea tatălui său. Iar acum, vai, viitorul pentru ea însemna iubirea dezgustătoare a contelui d'Orbec, iar dragostea tatălui său se dovedise a nu fi decât o ambiție ce purta masca duioșiei părintești. Pentru ce, în loc să fi fost unica moștenitoare a unui nume ales și a unei averi considerabile, nu avusese parte să vadă lumina zilei în casa unui burghez oarecare din cetate care ar fi alintat-o și ar fi iubit-o ca ochii din cap? Atunci ar fi putut să se întâlnească în voie cu tânărul artist, cu acest frumos Ascanio, care vorbea cu atîta însuflețire și cu un farmec atît de învăluitor și care părea să aibă atîta fericire și atîta dragoste de dăruit.

Dar cînd bătăile inimii și roșeața ce-i împurpura obrazii îi dădeau de știre că icoana străinului stăruie prea mult în cugetul său, drept pedeapsă Colombe căuta să alunge din minte visul acesta îmbietor, silindu-se să-și îndrepte gândurile asupra dureroasei realități; de altfel, din ziua în care taică-său dăduse în vileag căsătoria pe care o pusese la cale pentru ea, îi pusese în vedere coanei Perrine să nu-l mai primească în casă pe Ascanio, cu nici un chip și sub nici un cuvînt, amenințînd-o că, dacă nu-i va da ascultare, va dezvălui totul tatălui ei, și cum guvernanta, de teamă să nu fie învinuită c-ar fi uneltit împreună cu tânărul îndrăgostit, găsise de cuviință să nu-i împărtășească planurile dușmănoase urzite de meșterul lui Ascanio, biata Colombe se credea scutită de orice primejdie dinspre partea aceasta.

Să nu vă închipuiți însă că blinda copilă, a cărei fire ați avut prilejul s-o cunoașteți din cele arătate pînă acum, se resemnase cumva să se supună ca o victimă poruncii tatălui său. Nu, dimpotrivă, toată ființa ei se cutremura la gîndul că va trebui să-și unească soarta cu un om pe care l-ar fi urît din toată inima dacă ar fi știut ce înseamnă acest simțămînt. De aceea, sub fruntea ei palidă și frumoasă, se frămîntau sumedenie de gînduri străine pînă atunci de cugetul său, gînduri de

împotrivire și de răzvrătire pe care o clipă mai târziu le socotea tot atâtea păcate de neiertat și pentru care se grăbea să-i ceară iertare în genunchi Celui-de Sus. I se năzărea uneori să se ducă la palat și să se arunce la picioarele lui Francisc I. Auzise însă povestindu-se în șoaptă că, într-o împrejurare și mai cumplită, Diane de Poitiers avusese aceeași nefericită idee din pricina căreia își pierduse cinstea. Doamna d'Étampes ar fi putut de asemenea s-o ocrotească, s-o scape chiar din acest împas dacă voia. Dar s-ar fi înduplecat oare s-o facă? N-ar fi întâmpinat cu un zîmbet plinsetele unei copile? Zîmbetul acela ironic și disprețuitor îl văzuse fluturînd și pe buzele tatălui său atunci cînd îl rugase cu lacrimi în ochi s-o lase să rămînă mai departe cu el, și zîmbetul pe care-l avusese prefectul în clipa aceea o făcuse să sufere îngrozitor.

Colombe nu mai putea deci nădăjdui să găsească vreun sprijin decît la bunul Dumnezeu: de cîte o sută de ori pe zi se așeza în genunchi pe scaunul de rugăciune, implorîndu-l pe stăpînul tuturor lucrurilor să vină în ajutorul becisniciei sale pînă nu se vor încheia cele trei luni care o mai despărteau de fiorosul său logodnic, ori dacă, omeneste vorbind, nici un ajutor nu i-ar fi fost de folos, să-i îngăduie cel puțin să se ducă lingă mama sa.

Nici viața pe care o ducea Ascanio însă nu era mai puțin zbuciumată decît a iubitei lui. Din ziua în care Raimbault îi făcuse cunoscut ordinul ce-l oprea să mai calce vreodată pragul palatului Nesle, în repetate rînduri, dimineata, cînd nimeni nu se sculase încă din somn, ori seara târziu, cînd toată lumea dormea, dăduse tîrcoale, visător, înaltelor ziduri ce-l despărteau de temeiul propriei sale vieți. Niciodată însă, fie în văzul tuturor, fie pe furiș, nu încercase să pătrundă în grădina oprită. În sufletul lui mai dăinuia încă acel respect feciorelnic al adolescenței ce apără femeia iubită de ispitele dragostei, care vor fi mai apoi pentru ea o primejdie de temut.

Ceea ce nu-l împiedica pe Ascanio ca, în timp ce cizela giuvaerurile, în timp ce încrusta mărgăritarele ori monta diamantele, să se legene cu cele mai nesăbuite

visuri, fără a mai pune la socoteală pe cele urzite în timpul plimbărilor sale din fiecare dimineață și din fiecare seară sau în somnul agitat de peste noapte. Și mai toate aceste vise erau prilejuite de ziua, atât de temută la început și jinduită cu atîta înfocare acum, în care Benvenuto avea să pună stăpînire pe palatul Nesle, fiindcă Ascanio îl cunoștea îndeajuns de bine pe meșterul său, ca să știe că sub aparența lui nepăsare clocotea un vulcan gata să răbufnească. Și răbufnirea urma să se întîmple, după cum îi înștiințase Cellini, în duminica următoare. Pentru Ascanio deci nu mai încăpea nici o îndoială că în următoarea duminică meșterul avea să-și aducă la îndeplinire planul.

Numai că planul ticluit de Cellini, după cum putuse să-și dea seama în timpul cutreierărilor lui în preajma reședinței Nesle, avea să întîmpine unele greutăți din pricina străjilor ce stăteau de veghe zi și noapte pe ziduri; Ascanio observase în palatul Nesle semnele vădite ale unor pregătiri de război. Fiind vorba de un atac, trebuia să existe și o apărare; și cum fortăreața nu părea dispusă să capituleze, era limpede ca lumina zilei că nu putea fi cucerită decît printr-un asalt.

În momentul acela de cumpănă, așadar, cavalerismul lui Ascanio trebuia să găsească prilejul de a se manifesta într-un fel oarecare. Vor avea loc ciocniri, se va produce probabil o spărtură în zid, ba poate chiar va izbucni un incendiu. O, un incendiu mai ales, era tot ce și-ar fi dorit Ascanio, un incendiu care să pună în primejdie viața Colombeii! Atunci s-ar năpusti printre bîrnele învîlvorate, printre zidurile cuprinse de flăcări, pe scările șubrede, gata să se surpe. Ar auzi glasul ei strigînd după ajutor; ar reuși să răzbată pînă la dînsa, ar lua-o în brațe, mai mult moartă decît vie și aproape în nesimțire, ar purta-o așa printre vîltoarele de foc, strîngînd-o la piept, simțîndu-i inima bătînd lingă inima lui, sorbindu-i răsufllarea. Pe urmă, după ce va fi trecut prin nenumărate primejdii și încercări, ar depune-o la picioarele tatălui, înnebunit de spaimă, care s-ar grăbi să ofere mîna fiicei sale viteazului care o scăpase de la moarte, drept răsplată pentru curajul dovedit. Sau coborînd pe

o scîndură aruncată peste flăcări și care se clătina la fiecare pas, s-ar putea să-i alunece piciorul, să se prăvălească împreună cu iubita lui și să moară îmbrățișați, îngemănîndu-și inimile o dată cu ultimul suspin, în primul și cel din urmă sărut ce le va fi fost hărăzit. Și acest trist final nu era nici el de disprețuit pentru un om ca Ascanio, care pierduse aproape orice speranță; căci, după fericirea de a trăi unul pentru altul, ce altă voluptate mai mare poate exista pentru doi îndrăgostiți decît să moară împreună?

După cum se vede, eroii noștri petreceau zile și nopți zbuciumate, cu excepția lui Benvenuto Cellini, care părea să fi uitat cu desăvîrșire planurile-i agresive împotriva palatului Nesle, și a drăgălașei Scozzone, care habar n-avea de nimic.

Trecuse astfel o săptămînă plină de cele mai felurite emoții, așa cum am arătat mai sus, cînd, în sfîrșit, sîmbătă după-amiază, pe la orele cinci, Benvenuto Cellini, care lucrase sînguincios toate cele șase zile ale săptămînii, reușind să termine aproape macheta de lut a statuii lui Jupiter, își puse cămașa de zale, peste care îmbracă vesta cu mîneci bufante și, spunîndu-i lui Ascanio să vină cu el, se îndreaptă spre palatul Nesle. Ajungînd la picioarele zidului, Cellini făcu înconjurul fortăreței, căutînd să-și dea seama care sînt punctele slabe și chibzuind în sinea lui un plan de atac.

Asaltul cetății avea să întîmpine numeroase obstacole, așa cum îi spusese prefectul prietenului său Marmagne, așa cum îi confirmase, la rîndul său, Ascanio lui Benvenuto și așa cum meșterul putea să se încredințeze cu ochii lui. Castelul Nesle era înzestrat cu metereze și balcoane cu trape, era străjuit de un zid dublu de-a lungul țărmului Senei și, mai ales, ocrotit de șanțurile și fortificațiile orașului ce-l despărteau de Pré-aux-Clercs; era una dintr-acele construcții feudale trainice și impunătoare care se putea apăra numai prin masivitatea ei, cu condiția ca porțile să fie temeinic ferecate, și putea respinge, fără nici un ajutor dinafară, atacurile tilharilor și pungașilor, cum li se spunea pe atunci, ba, la nevoie, chiar și ale ostașilor regelui. Așa se obișnuia în vremurile

acelea de toată nostimada cînd adeseori oamenii erau siliți să fie propriii lor paznici și polițai.

Terminînd recunoașterea, executată după toate regulile strategiei antice și moderne, și socotind că, mai înainte de a începe asediul, fortăreața trebuia somată să se predă, Benvenuto bătut la poarta cea mică a palatului pe care intrase cîndva Ascanio. Ca și atunci cînd venise Ascanio, se deschise o fereastră; numai că, de astă dată, în locul pașnicului grădinar se ivi chipul războinic al unui arcaș.

— Ce doriți ? îl întrebă arcașul pe străinul ce bătuse la poartă.

— Să iau în primire palatul Nesle, a cărui proprietate a trecut asupra mea, adică a lui Benvenuto Cellini — răs-punse orfăurarul.

— Bine, așteptați puțin — spuse destoinicul arcaș și plecă în grabă să-i dea de știre prefectului, așa cum i se poruncise.

După o bucată de vreme se întoarse însoțit de jupîn d'Estourville, care, fără a se arăta la față, înconjurat de o parte din garnizoana sa, se așază la pîndă într-un cotlon, ținîndu-și răsufllarea și trăgînd cu urechea ca să-și poată da seama de gravitatea situației.

— Nu înțelegem ce vreți să spuneți — îi dădu răspuns arcașul.

— Atunci — rosti Benvenuto — înmînează, rogu-te, zăpădă domnului prefect : este copia legalizată după actul de donație.

Și-i strecură înscrisul prin fereastră.

Arcașul se făcu din nou nevăzut ; dar cum de astă dată nu trebuia decît să întindă mina pentru a da copia prefectului, fereastra se deschise iar după o clipă.

— Poftim răspunsul — spuse ostașul, petrecînd printre zăbrele zăpădă rupt în bucăți.

— Prea bine — răspunse Cellini, cît se poate de liniștit. Rămîi sănătos !

Și, încîntat de atenția cu care Ascanio urmărise cercetarea amănunțită a terenului și de observațiile chibzuite pe care acesta le făcuse în legătură cu lovitura pusă la cale, orfăurarul se înapoie la atelier, mărturisindu-i pe

drum ucenicului său că ar fi putut ajunge cu siguranță mare conducător de oști dacă nu i-ar fi fost scris să devină un și mai mare artist, ceea ce în ochii lui Cellini prețuia de o mie de ori mai mult.

A doua zi, soarele se înalță maiestuos la orizont : încă din ajun Benvenuto îi rugase pe lucrători să vină cu toții la atelier, cu toate că era duminică, și nici unul dintre ei nu lipsi la apel.

— Copii — le spuse meșterul — v-am tocmit, de bună seamă, să meșteșugiți scule de preț, și nicidecum ca să vă războiți. Dar de două luni de când sîntem împreună am reușit să ne cunoaștem îndeajuns unii pe alții pentru ca să mă pot bizui pe voi dacă s-ar întîmpla să fiu la mare ananghie, așa cum și voi vă puteți oricînd bizui pe mine. Știți despre ce e vorba : sîntem cam strîmtorați aici, n-avem nici aer și nici loc cît ne-ar trebui, nu ne putem mișca în voie pentru a ne putea apuca de lucrări mai mari sau măcar pentru a făuri ceva mai de doamne-ajută. Regele, așa cum ați văzut cu toții, a binevoit să ne dea un locaș mai încăpător în care să ne simțim în largul nostru ; cum însă maiestatea sa n-are vreme de pierdut cu asemenea mărunțișuri, m-a lăsat să mă descurc singur și să fac ce știu ca să intru în casă. Numai că cel în mîna căruia se află acum locașul pe care monarhul ni l-a dăruit cu atîta mărinimie nu se îndură să-l părăsească ; nu ne rămîne, așadar, decît să-l ocupăm cu forța. Prefectul Parisului, care se încăpățînează să-l păstreze în pofida ordinului maiestății sale (se pare că așa e obiceiul pămîntului în țara asta), nu știe însă cu cine are de-a face : cînd cineva nu vrea să-mi dea un lucru, îi pun piciorul în prag ; iar dacă tot se mai împotrivește, i-l iau cu de-a sila. Vreți să-mi dați o mîna de ajutor ? Nu vă ascund că e o treabă destul de primejdioasă : e vorba de purtat o bătălie în lege, de cățărat pe ziduri și de alte asemenea distracții tot atît de nevinovate. Nu trebuie să ne sinchisim nici de poliție și nici de arcași, de vreme ce avem împuternicirea maiestății sale ; s-ar putea totuși să ne lăsăm pielea, copii. De aceea, cei care au chef să hoinărească aiurea să plece fără multe mofturi, iar cei ce vor să stea acasă s-o spună fără nici o sfială. Chiar

dacă ar fi să mă lăsați singur cu Pagolo și cu Ascanio, nu trebuie să-mi purtați de grijă. Nu știu ce și cum am să fac ; tot ce știu e că n-am să rămân de ocară. Dar, să mă bată Dumnezeu, dacă, așa cum nădăjduiesc, inimile și brațele voastre sînt gata să mă sprijine, o să aibă de furcă prefectul cu toată prefectura lui ! Și acum că știți lămurit despre ce este vorba, hai, spuneți, sînteți gata să mă urmați ?

Din toate piepturile izbucni un singur strigăt :

— Oriunde, meștere, oriunde vrei să ne duci !

— Bravo, copii ! Atunci intrați cu toții în horă ?

— Cu toții !

— Dacă-i așa, mii de bombe și de draci ! O să petrecem de minune ! tună Benvenuto, care se simțea, în sfîrșit, în elementul său. Ajunge de cînd mucelesc ! Sus inimile, copii ! Trageți săbiile din teacă ! Slavă Domnului, o să avem, în fine, prilejul să încrucișăm spadele voinicește ! Și acum haideți, copiii mei dragi, haideți, prietenii mei de nădejde ; trebuie să ne înarmăm, să punem la cale un plan de bătaie, să chibzuim fiecare lovitură ; fiți gata deci să mînuți sabia cu dibăcie și, trăiască bucuria ! Am să vă dau toate armele de atac sau de apărare pe care le am la îndemînă ; în afară de cele atîrnate pe pereți, alegeți ce poftiți și ce vă place. Știu, ne-ar fi trebuit o culevrină iscusită, dar ce să-i faci ! Avem aici în schimb cu prisosință archebuze, și cu și fără cîrlig, sulite, șpangi și pumnale ; avem, de asemenea, cămăși de zale, coifuri și platoșe. Haideți, copii, repede, repede, să ne costumăm pentru bal ; muzica o s-o plătească prefectul !

— Ura ! strigară calfele.

În momentul acela se iscă în atelier o forfotă, o zarvă și o învălmășală de-ți era mai mare dragul să privești : însuflețirea și voioșia meșterului învioraseră toate inimile și toate chipurile. Înceau platoșele, fluturau prin aer spadele, scoteau pumnalele din teacă, rîdeau, cîntau, de-ai fi zis că se pregătesc pentru o mascaradă ori se duc la vreo petrecere. Benvenuto nu avea astîmpăr o clipă, se învîrtea de colo pînă colo, arătîndu-i unuia cum să mînuiască sabia, încătărămînd centironul altuia și simțînd

cum îi zvienieşte singele în vine, slobod şi fierbinte, de parcă abia atunci s-ar fi trezit cu adevărat la viaţă.

Cît priveşte pe lucrători, care mai de care se ţinea de şotii, făcînd tot felul de glume pe socoteala mutrelor lor războinice şi a stîngăciilor burgheze ale celorlalţi.

— Ia uite, meştere — striga unul — ia uite la Simon-Stîngaciul cum şi-a atîrnat spada la fel ca noi ! Pune-o în dreapta, mă, în dreapta !

— Parcă Jehan e mai breaz ! îi întorcea vorba Simon. Uite-l cum ţine halebarda, o ţine aşa cum o să-ţi țină cîrja cînd o fi episcop !

— Dar Pagolo ! nu se lăsa Jehan. Uite-l cum şi-a pus două rînduri de zale una peste alta !

— Şi ce dacă ? răspunse Pagolo. Neamţul Hermann cum de-a putut să se îmbrace ca un cavaler de pe vremea împăratului Barbarossa ?

Într-adevăr, cel căruia i se spunea neamţul Hermann epitet ce putea fi socotit într-o oarecare măsură un pleonasm de vreme ce însuşi numele, prin rezonanţa lui germanică, arăta îndeajuns că purtătorul lui făcea parte din populaţia Sfîntului Imperiu. Hermann, aşadar, era îmbrăcat din cap pînă în picioare într-o armură de fier, semănînd leit cu una dintre acele statui uriaşe pe care sculptorii acelei înfloritoare epoci artistice le înfăţişau eulate pe lespezile mormintelor. De aceea, Benvenuto, cu toată forţa proverbială a destoinicului meseriaş de peste Rin ce stîrnise uimirea întregului atelier, îi atrase atenţia că, ferecat cum era în carapacea lui de fier, n-o să se poată mişca decît cu oarecare greutate şi că puterea lui, în loc să sporească, va fi mai curînd stăvilită. Drept răspuns, Hermann se urcă dintr-un salt pe o teţghea cu atîta sprinteneală, încît ai fi zis că era îmbrăcat nu în fiare, ci în catifele şi, desprinzînd din cui coşcogea barosul, îl învîrti deasupra capului şi izbi cu el de trei ori într-o nicovală atît de năprasnic, încît la fiecare lovitură nicovala se afundă de un deget în pămînt. La un asemenea răspuns, într-adevăr, nu se mai putea răspunde nimic, aşa că Benvenuto se înclină cu toată consideraţia în semn că era pe deplin mulţumit.

Numai Ascanio, tot timpul cît își făcuse pregătirile de luptă, stătuse tăcut deoparte ; orice s-ar spune, nu se putea să nu fie îngrijorat de urmările aventurii în care se avînta ; n-ar fi fost de mirare ca fiica prefectului să nu-l poată ierta niciodată pentru că îndrăznise să-l atace pe tatăl ei, mai cu seamă dacă bătălia ar fi pricinuit cine știe ce nenorocire cumplită, așa încît, fiind mai aproape de privirile ei, s-ar fi îndepărtat, în schimb, tot mai mult de inima sa.

Cît privește Scozzone, care era și bucuroasă, dar și neliniștită în același timp, plîngea cu un ochi și rîdea cu celălalt ; schimbarea neașteptată și faptul că avea să se dea o bătaie o încîntau, dar loviturile de spadă și vărsarea de sînge nu erau cîtuși de puțin pe gustul ei ; spiridușul din ea țopăia de bucurie văzînd pregătirile de luptă, femeia însă se cutremura gîndindu-se la urmările acestei lupte.

Într-un tirziu, Benvenuto o zări stînd așa, surizătoare și înlăcrimată, și se apropie de ea :

— Tu, Scozzone — îi spuse — ai să rămîi acasă cu Ruperta și ai să pregătești seamă pentru răniți și un ospaț strașnic pentru cei teferi.

— Nici nu mă gîndesc ! protestă Scozzone. Merg și eu cu dumneata, fără doar și poate. Cu dumneata am curajul să-l înfrunt pe prefect cu toată prefectura lui, dar singură, aici, numai cu Ruperta, aș muri de spaimă și de grijă.

— A, nu, în ruptul capului nu te las să vii ! se împotrivi Benvenuto. Aș sta tot timpul cu inima pierită, de teamă să nu ți se întîmple vreo nenorocire. Ai să ne aștepți, fetișo, și ai să te rogi pentru noi bunului Dumnezeu.

— Ascultă, Benvenuto — spuse pe neașteptate fata, ca luminată de o idee fericită — cum crezi dumneata că m-ar lăsa inima să stau aici, în bună pace, gîndindu-mă că în vremea asta s-ar putea să fii rănit sau chiar pe moarte ? Există însă un mijloc ca să împăcăm lucrurile, în așa fel ca toată lumea să fie mulțumită : în loc să mă rog lui Dumnezeu aici, în atelier, pot tot așa de bine să-mi fac rugăciunile într-o biserică, undeva cît mai a-

proape de locul bătăliei. În felul ăsta voi fi ferită de orice primejdie și voi putea să aflu imediat dacă veți birui ori dacă veți fi învinși.

— Și așa e bine — încuviință Benvenuto. De altminteri, era de la sine înțeles că nu ne puteam duce să scurțăm zilele altora sau ca alții să ni le scurteze pe ale noastre fără a ne smeri mai întâi ascultînd liturghia. Rămîne așa atunci : intrăm cu toții în biserica Augustinilor, care e cea mai apropiată de palatul Nesle, și te lăsăm acolo, fetiço.

După ce puseră astfel totul la cale și terminară cu pregătirile, traseră o dușcă de vin de Burgundia. Afară de armele de apărare și de atac, luară cu ei clești, cio-cane, scări și frînghii și purceseră la drum, mergînd doi cîte doi, dar nu încolonați, ci la o distanță destul de mare unii de alții ca să nu bată la ochi.

Și nu pentru că un atac armat n-ar fi fost un lucru la fel de banal pe vremea aceea ca o răzmeriță sau o schimbare de guvern în zilele noastre ; atîta doar că, de obicei, oamenii nu alegeau tocmai sfînta zi de duminică și nici ora prînzului pentru a se deda la asemenea distracții și trebuia să aibă cineva îndrăzneala lui Benvenuto Cellini, îndrăzneală sporită, de altfel, de simțămîntul că dreptatea era de partea lui, pentru a se încumeta să facă o asemenea ispravă.

Așadar, rînd pe rînd, eroii noștri ajunseră la biserica Augustinilor și, după ce își lăsară armele și uneltele la paracliser, care era prieten cu Simon-Stîngaciul, se duseră plini de smerenie, să asiste la sfîntirea euharistiei și să ceară Atotputernicului binecuvîntarea pentru a ră-pune cît mai mulți arcași.

Cu toate astea sîntem datori să spunem că, în pofida cumpenei grele în care se afla, în pofida netăgăduitei sale evlavii și a temeiniciei rugăciunilor pe care trebuia să le înalțe către stăpînul ceresc, îndată ce păși pragul bisericii, Benvenuto se arătă, ca niciodată, nespus de distrat ; pricina era că, puțin mai în spate, dar în partea cealaltă a naosului, zărise o fată care citea o carte de rugăciuni înluminată cu miniaturi și al cărei chip era

atît de fermecător, încît putea foarte bine să fure chiar și privirile unui sfînt, cu atît mai vîrtos deci pe ale unui sculptor. În împrejurarea de față, dreptcredinciosul era într-un mod cu totul neașteptat stînjinit de artist. În consecință, Cellini, generos cum era, simți nevoia de a împărtăși cuiva admirația lui, și cum Catherine, care stătea în stînga sa, ar fi judecat, desigur, cu prea mare asprime ușurătatea meșterului, Benvenuto se întoarse către Ascanio, care stătea în dreapta lui, pentru a-l îndemna să-și arunce ochii asupra acelui minunat chip de fecioară.

Ochii lui Ascanio însă nu mai aveau nimic de făcut în privința asta ; din clipa în care intrase în biserică, privirile tînărului se opriseră asupra fetei și nu se mai dezlipiseră de ea.

Văzîndu-l cufundat în contemplarea aceleiași priverliști ca și el, Benvenuto se mulțumi doar să-i facă semn cu cotul.

— Da — murmură Ascanio — știu, e Colombe ; ce frumoasă e, nu-i așa, meștere ?

Era, într-adevăr, Colombe, căreia taică-său, convins că nimeni nu s-ar gîndi să atace palatul ziua-n amiaza mare, îi îngăduise să se ducă, deși după oarecare tocmeală, să se roage bunului Dumnezeu la biserică Augustinilor. E drept că fata stăruise din răspuțeri, fiind singura mîngiere ce-i mai rămăsese. Coana Perrine o însoțea.

— Ce vorbești ! Da' cine mai e și Colombe asta ? ! se miră Benvenuto, cu aerul cel mai firesc din lume.

— Ah, așa e, dumneata n-ai de unde s-o cunoști ; Colombe e fiica prefectului, a lui jupîn Robert d'Estourville în persoană. Nu-i așa că-i frumoasă ? întrebă Ascanio pentru a doua oară.

— Nu — hotărî Benvenuto — nu-i Colombe. Nu, Ascanio, ascultă-mă pe mine, e Hebe, zeița tinereții, Hebe, a cărei statuie mi-a poruncit-o luminatul nostru rege Francisc I, Hebe la care mă gîndesc mereu, pe care m-am rugat Celui-de-Sus să mi-o scoată în cale și care a coborît acum din ceruri la rugămințile mele.

Și fără să-și dea seama cât putea fi de bizară imaginea zeiței Hebe citind o carte de rugăciuni și înălțându-și inima spre mîntuitorul, Benvenuto continuă să închine un imn frumuseții, rugîndu-se în același timp lui Dumnezeu și urzind planurile sale războinice : orfăurarul, catolicul și strategul puneau, rînd pe rînd, stăpînire pe cugetul său.

— Tatăl nostru carele ești în ceruri... Uită-te numai, Ascanio, ce profil delicat și suav ! Sfințească-se numele tău, vie împărăția ta, facă-se voia ta precum în cer așa și pre pămînt... Și liniile astea unduioase ale trupului cît de fermecător se îmbină ! Pîinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă azi... Și zici că minunea asta de fată este odrasla secăturii de prefect, căruia țin cu tot dinadinsul să-i fac de petrecanie cu mîna mea ? Și iartă-ne nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri... Chiar dacă ar trebui să dau foc palatului ca să pun mîna pe el... Amin !

Și Benvenuto își făcu semnul crucii, pe deplin încredințat că rostise cea mai cuvioasă omilie duminicală.

Slujba religioasă se încheie în mijlocul acestor preocupări atît de felurite și care ar putea să pară mai mult sau mai puțin lumești dacă ar fi fost vorba de un om cu altă alcătuire sufletească și dintr-o altă epocă, dar care erau cît se poate de naturale pentru o fire atît de spontană ca a lui Cellini și într-o vreme în care Clément Marot așternea în versuri galante cei șapte psalmi ai pocăinței.

După ce preotul rosti *Ite missa est*¹, Benvenuto și Catherine își strînseră mîna. Apoi, ștergîndu-și o lacrimă, tînăra fată rămase locului să aștepte sfîrșitul bătăliei, în timp ce meșterul Cellini și Ascanio, cu privirile ațintite asupra Colombeii, care nu ridicase nici o clipă ochii din carte, se duseră, împreună cu însoțitorii lor, să ia un strop de agheasmă ; după care se despărțiră, urmînd să se întîlnească din nou într-o fundătură pustie, cam la jumătatea drumului dintre biserică și palatul Nesle.

¹ Duceți-vă. slujba s-a sfîrșit (în limba latină în text) ; formulă cu care se încheie liturghia catolică. (n.t.)

Cît despre Catherine, așa cum se înțeleseseră dinainte, rămase în continuare la liturghie, la fel ca și Colombe și ca și coana Perrine, care sosiseră mai devreme ca de obicei și ascultaseră slujba de dimineață ca pe un preludiu al mării liturghii; de altfel, nici Colombe și nici guvernanta n-aveau de unde să știe că în vremea asta Benvenuto împreună cu ucenicii săi se pregăteau să le taie orice legătură cu palatul, pe care-l părăsiseră în chip atât de nesăbuit.

IX

INCRUCIȘĂRI DE SPADA

Sosise în fine momentul hotărîtor. Benvenuto își împărți oamenii în două cete: una dintre ele trebuia să încerce prin orice mijloace a sparge poarta palatului; cealaltă avea misiunea de a acoperi operațiile asediatorilor, îndepărtînd de pe ziduri cu focuri de arcebuza sau înfruntînd cu spada pe asediații care s-ar fi urcat pe metereze ori ar fi căutat să iasă din încercuire. Benvenuto ținu să ia el însuși comanda celei de-a doua cete, numindu-l pe prietenul nostru Ascanio locotenentul său; încredință apoi conducerea primei cete vechii noastre cunoștințe, Hermann, neamțul cel destoinic și de ispravă care era în stare să turtească un drug de fier cu o singură lovitură de ciocan și un om, cu un singur pumn, și care luă, la rîndul său, ca aghiotant pe prichindelul Jehan, un alt năzdrăvan de vreo cincisprezece ani, sprinten ca o veveriță, șiret ca o maimuță și neobrazat ca un paj, pe care vajnicul Goliat îl îndrăgise nespus de mult, probabil din pricină că ștregarul găsea în tot momentul prilejul să-l necăjească pe blajinul german. Mîndru nevoie mare, micul Jehan luă loc alături de căpitanul său, făcîndu-l să crape de ciudă pe Pagolo, care,

implătoșat cu două rînduri de zale, se mișca atît de țeapăn, încît semăna ca două picături de apă cu statuia Comandorului.

După ce chibzui tot ce aveau de îndeplinit și trecu în revistă pentru ultima oară armele și combatanții, Benvenuto socoti cu cale să le spună cîteva cuvinte vitejilor săi tovarăși, care erau bucuroși să înfrunte primejdiile de dragul lui, ba poate chiar și moartea; pe urmă le strînse tuturor mîna și, închinîndu-se cu smerenie, strigă: „Înainte, marș!”. Îndată cele două cete se puseră în mișcare, luînd-o de-a lungul cheiului Augustinilor și avînd grijă să păstreze între ele o anumită distanță; în scurtă vreme ajunseră în dreptul palatului Nesle.

Dat fiind că Benvenuto nu înțelegea să pornească atacul fără a fi îndeplinit toate formalitățile cerute de legile curtoaziei în asemenea împrejurări, se apropie singur, purtînd în vîrfurile spadei o năframă albă, de poarta mică a palatului la care se mai înfățișase o dată în ajun și bătu în canat. Și tot ca în ajun, cineva dinăuntru îl întrebă prin ferestruica zăbreliată ce dorește. Benvenuto repetă același ceremonial, spunînd că venise să la în primire castelul pe care i-l dăruise monarhul. Dar, mai puțin norocos decît în ajun, de astă dată nu mai ~~avu~~ cîntea să primească un răspuns.

Atunci, ridicînd glasul și continuînd să stea cu fața spre poartă:

— Ție — rosti el, dîr — ție, Robert d'Estourville, senior de Villebon și prefect al Parisului, eu, Benvenuto Cellini, orfăurar, sculptor, pictor, mașinist și inginer, îți aduc la cunoștință că maiestatea sa regele Francisc I mi-a dăruit de bună voie și în virtutea drepturilor pe care le are palatul Nesle în deplină proprietate. Cum însă tu ai pus stăpînire pe el fără nici o rușine și cum, nesocotind voința suveranului, te împotrivești să mi-l dai în primire, te înștiințez, așadar, Robert d'Estourville, senior de Villebon și prefect al Parisului, c-am de gînd să-l cuceresc cu arma în mînă. Apără-te deci și, dacă s-ar întîmpla cumva ca îndărătnicia ta să aibă un sfîrșit prost, află că numai tu vei avea de dat socoteală pe pămînt ca și în cer, în fața oamenilor și în fața lui Dumnezeu.

După care Benvenuto se opri, așteptînd ; îndărătul zidurilor însă nu se auzea nici o șoaptă. Atunci orfăurarul își încarcă archebuza și porunci cetei sale să pregătească armele ; pe urmă, chemîndu-i la sfat pe toți căpitani, adică, în afară de el, pe Herman, pe Ascanio și pe Jehan, le spuse :

— Copii, precum vedeți, nu există altă ieșire decît să ne batem. Rămîne acum de văzut în ce fel să începem lupta.

— Eu am să sparg poarta — își dădu părerea Hermann — și voi toți veniți după mine. E simplu ca bună ziua.

— Și cu ce o s-o spargi, Samson dragă ? îl întrebă Benvenuto Cellini.

Hermann se uită în jur și zări pe chei o grindă pe care patru oameni obișnuți abia dacă puteau s-o ridice.

— Cu grinda asta — răspuse el.

Și se duse liniștit să culeagă de pe jos grinda, pe care o puse la subsuoară, strîngînd-o vîrtos ca pe un berbec înțepenit într-o mașină de război, apoi se întoarse lîngă comandantul său.

Între timp, lumea începuse să se adune în jurul lor și, stîrnit de prezența mulțimii, Benvenuto se pregătea tocmai să pornească atacul, cînd, înștiințat probabil de vreun cetățean cu principii conservatoare, căpitanul arcașilor regelui se ivi de după colțul străzii, însoțit de vreo cinci-șase dintre oamenii săi călări. Căpitanul era prieten cu prefectul și, cu toate că știa foarte bine despre ce era vorba, se apropie de Benvenuto Cellini, crezînd pesemne că va reuși să-l bage în sperieți, și în vreme ce arcașii săi îi ațineau calea lui Hermann, el spuse :

— Ce doriți și pentru ce tulburați liniștea orașului ?

— Cel care tulbură cu adevărat liniștea — îi răspuse Cellini — este cel ce nu înțelege să se supună poruncilor suveranului, și nicidecum cel care caută să le aducă la îndeplinire.

— Ce vreți să spuneți ? întrebă căpitanul.

— Vreau să spun că am aici un zapis în toată regula semnat de maiestatea sa și înmînat de domnul de Neufville, secretarul finanțelor regelui, prin care mi se dă în stăpînire palatul Nesle. Însă oamenii care s-au ferecat înăuntru nu vor să recunoască acest zapis și, prin

urmare, tăgăduiesc drepturile mele de proprietate. Oricum ar fi, cu știu una și bună și anume că, din moment ce Sfânta Scriptură spune să dăm cezarului ce-i al cezarului, Benvenuto Cellini are la rîndul său dreptul să ia ce-i al lui Benvenuto Cellini.

— Chiar așa, în loc să ne pui bețe în roate, împiedicîndu-ne să cucerim palatul, ai face mai bine să ne dai o mîină de ajutor — se rățoi Pagolo.

— Ține-ți gura, caraghiosule ! spuse Benvenuto, bățînd din picior. N-am nevoie de ajutorul nimănui, auzi tu ?

— Aveți dreptate în principiu — răspunse căpitanul — dar de fapt n-aveți dreptate.

— Cum adică ? întrebă Benvenuto, simțînd cum i se ridică singele în obraz.

— Vreți să luați în stăpînire un bun care este al dumneavoastră, foarte bine, aveți toată dreptatea ; nu mai aveți însă dreptate atunci cînd vreți să-l luați în stăpînire în felul acesta ; fiindcă n-o să faceți nici o scofală, ascultați-mă pe mine, războindu-vă cu niște ziduri. Dacă mi-ați îngădui să vă dau un sfat, un sfat prietenesc, vă rog să mă credeți, atunci v-aș povățui să vă adresați oamenilor legii și să îndreptați o plîngere împotriva prefectului Parisului, de pildă. Acestea fiind zise, vă las cu bine și noroc bun !

Și căpitanul arcașilor regelui plecă rînjînd, drept care mulțimea, văzînd că omul stăpînirii făcea haz, se porni la rîndul ei pe rîs.

— Cîine rîde la urmă rîde mai bine — spuse Benvenuto Cellini. Înainte, Hermann, înainte !

Hermann luă iarăși grinda în brațe și, în timp ce Benvenuto, Ascanio și încă vreo doi-trei dintre cei mai dibaci trăgători din ceată, cu archebuza în mîină, stăteau gata să deschidă focul asupra fortăreței, se repezi ca o catapultă vie asupra porții de serviciu, care socotise el c-ar fi mai lesne de spart decît poarta cea mare.

Însă în momentul în care se apropie de zid, începu să plouă de sus cu pietre, deoarece prefectul pusese să se care din vreme pe metereze o mulțime de pietre așezate una peste alta ca un al doilea zid clădit deasupra celui dintîi și care putea fi doborît cu un singur bobîrnac, strivînd în cădere pe năvălitori.

În fața potopului cu care fură întâmpinați, asediatorii se dădură un pas îndărăt. Așa că, oricît de năprasnic fusese respins atacul, nimeni nu se alege cu vreo rană în afară de Pagolo, care, îngreunat de cele două rînduri de zale, nu reuși să facă stînga împrejur cu aceeași iuțeală ca tovarășii săi de arme și fu lovit la călcîi.

Hermann, în schimb, își văzu de drum mai departe fără a se sinchisi de puzderia de zburături, așa cum nu se sinchisește stejarul de bătaia grindinei și, făcîndu-și vînt, începu a izbi cu atîta îndîrjire în poartă, că, oricît ar fi fost ea de solidă, n-ar fi putut înfrunta multă vreme asemenea zguduiri.

La rîndul lor, Benvenuto împreună cu oamenii săi stăteau cu mîinile încheștate pe archebuze, gata să tragă asupra oricui s-ar fi ivit pe metereze; numai că nimeni nu ieșea la iveală. Palatul Nesle părea apărat de o garnizoană nevăzută. Benvenuto turba de ciudă că nu poate veni în ajutorul neînfricatului german. Deodată privirile lui se opriră asupra străvechiului turn Nesle, care, așa cum am spus, rămăsese stingher de partea cealaltă a cheiului, scaldîndu-și picioarele în apele Senei.

— Stai puțin, Hermann! strigă Cellini. Stai puțin, viteazule! Palatul Nesle o să cadă în mîinile noastre, ți-o spun eu așa cum pot să-ți spun cu mîna pe conștiință că mă cheamă Benvenuto Cellini și că sînt orfăurar de felul meu.

Apoi, făcînd semn lui Ascanio și la încă doi dintre tovarășii acestuia să-l urmeze, o rupse la fugă spre turn, în vreme ce Hermann, supunîndu-se poruncii stăpînului său, se trăgea patru pași înapoi, ca să scape de loviturile pietrelor și, ridicînd în picioare grinda, se opri locului, ca un ostaș din garda elvețiană, rezemat în halebardă, să aștepte împlinirea promisiunii căpitanului lor.

Într-adevăr, așa cum bănuise Benvenuto, prefectul scăpase din vedere să pună străji la turnul cel vechi: pătrunse, așadar, înăuntru fără să întîmpine nici o împotrivire și, urcînd cîte patru trepte deodată, ajunse îndată pe terasă; terasa domina zidurile palatului Nesle, așa cum clopotnița unei biserici domină un întreg oraș și, în felul acesta, asediații, care cu cîteva clipe mai ina-

inte se aflau la adăpost îndărătul meterezelor, se pomeniră dintr-o dată descoperiți.

O detunătură de arcebuza, şuieratul unui glonte, un arcaș ce căzu bufnind de pământ îi dădură de știre prefectului că, după toate probabilitățile, lucrurile aveau să ia cu totul altă întorsătură pentru el.

În același timp, Hermann, pricepînd că putea să-și vadă de treabă nestingherit, înșfăcă din nou birna și începu iar să zguduie poarta, pe care asediații, folosindu-se de acest scurt răgaz, avuseseră grijă s-o înțepenească.

La rîndul ei, mulțimea, dîndu-și seama, în virtutea minunatului instinct de conservare cu care este înzestrată, că puștile vor lua și ele parte la încăierare și că spectatorii tragediei ce urma să se desfășoare s-ar putea să fie nițeluş improșcați cu sînge, în clipa în care se auzise detunătura arcebuzei lui Benvenuto și țipătul soldatului rănit, se împrăștiase ca un stol de potirnicîi.

Un singur îns rămăsese locului.

Insul acela era prietenul nostru Jacques Aubry, secretarul, care, dornic să joace o partidă de pelotă, se grăbise să vină la întîlnirea pe care i-o dăduse Ascanio cu o săptămîină înainte.

Ii fu însă de ajuns să arunce o privire asupra cîmpului de luptă ca să se dumirească de la bun început despre ce era vorba.

Știind acum ce fel de om era Jacques Aubry, nu încăpea nici o îndoială în privința hotărîrii pe care avea s-o ia. A bate mingea sau a trage cu arcebuza, pentru el era în egală măsură un joc; bănuind că prietenii săi se aflau în rîndurile asediatorilor, hotărî să intre în luptă alături de ei.

— Ei, ce se-aude, băieți? spuse el, apropiindu-se de grupul care aștepta să fie doborîtă poarta la pămînt ca să poată năvăli în fortăreață. Facem un mic asediu? Să fiu al naibii! Afurisită treabă ați pus la cale, fîrtate, să atacați o mină de oameni ditamai cetatea, fiindcă-i o cetate întărită în lege, nu te miri ce dărăpănătură.

— Nu sîntem numai noi — spuse Pagolo, care își oblojca călcîiul, arătîndu-i cu mîna pe Benvenuto și pe ceilalți trei-patru însoțitori ai săi care continuau să tragă asupra meterezelor cu atîta rîvnă, încît potopul de

pietre ce se revărsa de pe ziduri era mult mai puțin îmbelșugat ca la început.

— Îmi dau seama, îmi dau seama, monseniore Ahile — spuse Jacques Aubry — fiindcă, pe lângă multe alte asemănări pe care le ai cu el și de care nu mă îndoiesc, mai e și faptul că amîndoi ați fost răniți în același loc. Îmi dau seama : uite-l pe prietenul meu Ascanio, iar alături de dînsul, meșterul dacă nu mă înșel ; acolo sus. În turn.

— Întocmai.

— Și cel de colo care izbește atît de aprig în poartă e tot unul de-ai voștri, nu-i așa ?

— E Hermann — spuse cu mîndrie micul Jehan.

— Să fiu al naibii ! Lovește băiatul, nu se încurcă ! se minună studentul. Trebuie neapărat să-i prezint omagiile mele.

Și, cu miinile în buzunare, fără să se sinchisească de gloanțele ce șuierau pe deasupra capului său, se apropie de vajnicul german, care își vedea mai departe de treabă cu punctualitatea unei mașini pusă în mișcare de niște iscusite șurubării.

— Ai nevoie de ceva, scumpul meu Goliat ? îl întrebă Jacques Aubry. Sînt gata să te slujesc.

— Mi-e sete — răspunse Hermann, năpustindu-se din nou asupra porții.

— Să fiu al naibii ! Cred și eu : cînd te îndeletnicești cu așa ceva, îți stupești și sufletul din tine și-mi pare rău că n-am un butoi cu bere să ți-l aduc plocori.

— Apă — spuse Hermann — apă !

— Te mulțumești și cu apă chioară ? Fie și așa. Uite riul aici, la doi pași ; într-o clipă vei avea ce poțesteți.

Jacques Aubry o luă la fugă spre Sena, își umplu cu apă șapca și se grăbi să i-o aducă. Hermann ridică grinda în picioare, dădu de dușcă toată apa și-i înapoie studentului șapca golită.

— Mulțumesc ! rosti el și, înșfăcînd grinda în brațe, porni iar la atac. Apoi, după cîteva clipe, îi spuse : Du-te și dă-i de știre meșterului că treaba merge strună. Să fie gata.

Jacques Aubry se îndreptă spre turn și, în scurtă vreme, se afla între Ascanio și Benvenuto Cellini, care, cu arche-

buzele în mină, trăgeau cu atîta osîrdie, încît reușiseră să scoată din luptă vreo doi-trei combatanți. Ostașii jupînului prefect începeau să se cam codească atunci cînd trebuiau să se urce pe metereze.

Totuși, dat fiind că poarta putea fi din moment în moment sfărîmată, așa cum îi trimisese vorbă Hermann lui Benvenuto, prefectul se hotărî să facă o ultimă încercare și-și îmbărbătă oamenii cu atîta însuflețire, încît un nou potop de pietre se prăvăli de pe ziduri ; dar două focuri de arcebuza slobozite aproape în aceeași clipă reușiră să potolească zelul asediaților, care, cu toate muștrările și făgăduințele jupînului Robert, tăcură chitic, fără să se clintească din loc ; văzînd că nu-i nimic de făcut, prefectul porni de unul singur la atac și, apucînd coșcoagea pietroiul, se pregăti să-l azvîrle asupra lui Hermann.

Dar Benvenuto nu era omul pe care să-l poată lua cineva pe nepregătite. Abia îl zări pe nesocotitul ce se încumeta să se avînte pe metereze, unde nimeni nu mai îndrăznea să pună piciorul, că și propti arcebuza în umăr ; puțin ar mai fi lipsit ca jupîn Robert să dea ortul popii, dacă în momentul în care Cellini se pregătea să apese pe trăgaci, Ascanio n-ar fi tras un țipăt și n-ar fi săltat cu mîna oțelele puștii, așa încît glonteale nimeri în gol. Ascanio îl recunoscuse pe tatăl Colombei.

Furios, Benvenuto voia tocmai să-i ceară socoteală lui Ascanio pentru isprava lui, cînd pietroiul pe care prefectul îl aruncase cu toată puterea căzu drept peste coiful lui Hermann. Oricît de vînjos ar fi fost însă acest titan al erei noastre, nu era în măsură totuși să înfrunte greutatea noului Pelion ; dînd drumul birnei pe care o ținea în mîini, deschise brațele ca și cum ar fi căutat un reazem în jur și, negăsind nimic de care să se agațe, se prăbuși în nesimțire, făcînd să duduie pămîntul.

Asediații și asediatorii scoaseră în același timp un răcnet asurzitor : micul Jehan împreună cu alți trei-patru tovarăși de arme care se aflau în preajma lui Hermann săriră să-l scape, ducîndu-l cît mai departe de zidurile fortăreței și dîndu-i primele îngrijiri : dar tocmai atunci amîndouă porțile palatului Nesle — și cea mare și cea de serviciu — se deschiseră de perete și prefectul, în fruntea unui stol de cincisprezece oameni se

repezi spre rănit, punându-și vitejește viața în joc și lovind în jur cu tăișul și cu vârful spadei, cot la cot cu oamenii săi, cu atita strășnicie, încît Jehan și cei trei tovarăși ai lui, cu toate îndemnurile lui Benvenuto, care le striga să se țină bine pînă le venea într-ajutor, fură nevoiți să dea înapoi. Prefectul se grăbi să se folosească de acest scurt răstimp : opt oameni îl apucară de mîini și de picioare pe Hermann, care zăcea în nesimțire ; șapte se așezară în dreptul lor ca să acopere mișcarea de retragere pe care urmau s-o execute, astfel că, în timp ce Benvenuto, Ascanio, Jaques Aubry și cei trei-patru meșteșugari ce se aflau pe terasa turnului se grăbeau să coboare cele patru sau cinci etaje ale clădirii pentru a ieși în stradă, Hermann și purtătorii săi intrau în curtea palatului ; în momentul în care Cellini se iveau în pragul turnului, poarta palatului se închidea în spatele ultimului ostaș al prefectului.

Nu puteau să nu recunoască, firește că suferiseră o înfrîngere și încă o înfrîngere destul de grea. E adevărat că Cellini, Ascanio și tovarășii lor reușiseră să scoată din luptă prin focurile arcebuzele vreo trei-patru asediați, dar pierderea celor trei-patru oameni din tabăra prefectului era departe de a putea să precumpănească pierderea lui Hermann pentru Cellini.

Cîteva clipe asediații stătură locului ca năucii.

Deodată Cellini și Ascanio se uitară unul la altul.

— M-am gîndit la ceva — spuse Cellini, privind spre stînga, adică în direcția orașului.

— Și eu — spuse Ascanio, privind spre dreapta, adică în direcția cîmpiei.

— Am găsit mijlocul de a sili garnizoana să iasă din palat.

— Iar eu, dacă dumneata izbutești să scoți afară garnizoana, am găsit mijlocul de a deschide poarta ca să poți intra înăuntru.

— Cîți oameni ți-ar trebui ?

— Mi-ajunge unul singur.

— Alege pe cine crezi.

— Jacques Aubry — întrebă Ascanio — vrei să vii cu mine ?

— Pînă la capătul lumii, dragă prietene, pînă la capătul lumii dacă poțtești. Numai că n-ar strica să am o armă asupra mea, un ciot de spadă ori ceva care să semene cu un pumnal, orice ar fi, o bucată de fier pe care s-o pot împlînta așa ca de vreo patru-cinci degete la întîmplare dacă s-ar ivi cumva vreun prilej.

— Știi ce ? spuse Ascanio. Ia spada lui Pagolo, care tot nu se mai poate sluji de ea de vreme ce se ține cu mîna dreaptă de călcîi în timp ce cu stînga se închină de zor.

— Și ca să fii și mai bine înarmat, uite aici pumnalul meu — spuse Cellini. Folosește-te de el, flăcăule, ai grijă numai să nu-l uiți înfîpt în rană ; ar însemna să-i faci un dar mult prea frumos rănitului, dat fiind că e cizelat de mine și că mînerul face pe puțin o sută de scuizi de aur.

— Dar lama ? întrebă Jacques Aubry. Nu mă îndoiesc că mînerul e prețios, dar într-o împrejurare ca asta pentru mine lama face toate paralele.

— Lama e neprețuită — răspunse Benvenuto. E cea cu care l-am răpus pe ucigașul fratelui meu.

— Vivat ! strigă studentul. Hai, Ascanio, să mergem !

— Sînt gata — spuse Ascanio, înfășurînd o frînghie lungă de vreo cinci-șase metri în jurul trupului și punînd pe umăr una din scări — vin acum.

Și cei doi tineri cutezători o porniră pe chei în jos și, după ce merseră așa vreo sută de pași, o luară la stînga, făcîndu-se nevăzuți după zidul palatului Nesle, în spatele șanțurilor cetății.

Și acum să-l lăsăm pe Ascanio să-și pună planul în aplicare și să vedem în ce fel se gîndea Cellini să-l aducă la îndeplinire pe al său.

Ceea ce-i atrăsese atenția atunci cînd întorsese privirea spre stînga, adică în direcția orașului, în timp ce Ascanio, așa cum am arătat, se uita spre dreapta, adică în direcția cîmpiei, era un grup de oameni din popor ce se oprise la oarecare distanță și în mijlocul căruia i se păru-se a recunoaște două femei : pe fata prefectului și pe guvernanta ei.

Într-adevăr, cele două femei erau Colombe și coana Perrine, care tocmai se întorceau acasă după liturghie și

care, înspăimîntate de ceea ce auziseră despre asediul palatului și de ceea ce vedeau cu ochii lor, rămăseseră locului, tremurînd, în mijlocul mulțimii.

În clipa cînd însă prinse de veste că ostilitățile fuseseră suspendate pentru o bucată de timp în care ar fi putut să treacă printre combatanți, mînată de îngrijorarea pe care i-o stîrnea faptul că tatăl ei se afla în primejdie, Colombe, cu toate rugămințile coanei Perrine, care stăruia să nu se avînte fără nici o chibzuială în încăierare, se îndreptă hotărîtă spre palat, lăsînd-o pe guvernantă să facă ce-o pofti : s-o urmeze sau să rămînă acolo unde era ; dar cum în adîncul inimii ei, o iubea ca ochii din cap pe Colombe, coana Perrine, oricît era de înspăimîntată, se hotărî s-o însoțească.

Amîndouă se desprindeau tocmai din grup în momentul în care Ascanio și Jacques Aubry dădeau colțul zidului.

Acum cred c-ați înțeles care era planul lui Benvenuto Cellini.

Îndată ce le văzu pe cele două femei pornind spre palat, meșterul le ieși în întîmpinare și, oferindu-i curtenitor brațul Colombei, îi spuse :

— Să n-aveți nici o teamă, doamnă, și dacă binevoiți a primi brațul meu, sînt gata să vă conduc la tatăl domniei voastre.

Colombe nu prea știa ce să facă, dar coana Perrine, apucînd brațul care se afla lîngă ea și pe care Benvenuto uitase să i-l ofere, o îmbie :

— Ia-l de braț, porumbițo, ia-l de braț, se cade să primim ocrotirea acestui nobil cavalier. Ia uite-l, uite-l pe domnul prefect cum se apleacă peste zid, îngrijorat de soarta noastră.

Colombe îl luă de braț pe Benvenuto și cîteșitrei se apropiară de palat. Ajungînd la doi pași de poartă, Cellini se opri și, strîngînd vîrtos la subsuoară brațul Colombei și pe cel al coanei Perrine, rosti cu glas tare :

— Domnule prefect, fiica dumitale dorește să intre în palat, sper că vei avea bunătatea să-i deschizi, măcar domniei sale poarta, dacă nu cumva ai de gînd să lași în mîinile dușmanilor dumitale un atît de încîntător ostatic.

De două ceasuri încoace, prefectul, stînd la adăpost îndărătul meterezelor, se gîndise de cel puțin douăzeci de ori la fiica lui, căreia săvîrșise nesocotința de a-i îngădui să plece de acasă și căreia nu știa cum să facă să-i dea drumul înăuntru. Nădăjduia totuși că, înștiințată din vreme despre cele întîmplate, îi va fi dat poate prin cap să se ducă la Châtelet și să-l aștepte acolo, cînd îl zărise pe Cellini despărțindu-se de tovarășii săi și îndreptîndu-se spre cele două femei, pe care le recunoscuse de îndată ca fiind Colombe și coana Perrine.

— Zevzecă mică ! bombăni printre dinți prefectul. Oricum, nu pot s-o las în mijlocul acestor păgîni. Apoi, ridicînd glasul : Să vedem — spuse el, deschizînd fereștriuca și lipindu-și fața de zăbrele — ce dorești ?

— Uite ce-ți propun — răspunse Benvenuto. Îi voi îngădui doamnei Colombe și guvernantei domniei sale să intre în palat, în schimb vei ieși dumneata împreună cu toți oamenii dumitale ca să luptăm afară, în cîmp deschis. Cei ce vor rămîne stăpîni pe cîmpul de bătaie vor dobîndi și palatul spre nefericirea celor învinși. *Vae victis !* cum zicea compatriotul dumitale Brennus.

— Primesc — spuse prefectul — dar cu o condiție. Să te dai la o parte împreună cu toată ceata dumitale, pentru ca fiica mea să intre în palat, iar arcașii mei să aibă răgazul să iasă afară.

— Bine ! încuviință Cellini. Ieși însă mai întîi dumneata și după aceea o să poată intra și doamna Colombe ; pe urmă, după ce doamna Colombe va fi intrat pe poartă, veți azvirli cheia peste zid, ca să nu vă încerce cumva ispita să vă retrageți.

— Ne-am înțeles — spuse prefectul.

— Îți dai cuvîntul ?

— Pe cîntea mea de gentilom. Și dumneata ?

— Pe cîntea lui Benvenuto Cellini !

După ce făcură și unul, și altul legămînt să-și respecte promisiunea, poarta se deschise ; ostașii prefectului ieșiră afară și se aliniară pe două rînduri în fața porții în frunte cu jupîn d'Estourville. Rămăseseră nouăsprezece oameni cu totul. În ceea ce-l privea, lipsit fiind acum de Ascanio, de Hermann și de Jacques Aubry, Benvenuto

Cellini nu mai avea decât opt combatanți, lăsând deoparte faptul că Simon-Stîngaciul era rănit, din fericire însă la mîna dreaptă ; numai că Benvenuto nu era omul care să stea să-și numere dușmanii, el care se încumetase să-l lovească pe Pompeo, deși era înconjurat de doisprezece gealați. Își ținu deci făgăduiala cu dragă inimă, fiindcă tot ce dorea era o luptă hotărîtoare corp la corp.

— Puteți intra acum, doamnă — spuse el, întorcîndu-se către frumoasa lui ostatică.

Colombe străbătu distanța dintre cele două tabere, sprintenă ca pasărea al cărei nume îl purta, și se aruncă în brațele prefectului, cuprinsă de disperare.

— Tată ! Tată ! Pentru numele lui Dumnezeu, nu-ți pune viața în primejdie ! strigă ea, plîngînd.

— Hai, intră înăuntru ! se burzului prefectul, luînd-o de braț și îndreptîndu-se cu ea spre poartă — numai din pricina neroziilor voastre am ajuns aici.

Colombe se întoarse acasă, urmată de coana Perrine, căreia frica, dacă nu făcuse să-i crească aripi, așa cum se întîmplase cu frumoasa ei însoțitoare, îi dezmoartise în schimb picioarele, pe care de zece ani le credea înțepenate.

Prefectul închise poarta în urma ei.

— Cheia ! Cheia ! strigă Cellini.

La rîndul său, prefectul, credincios cuvîntului dat, scoase cheia din broască și o aruncă peste zid, în așa fel ca să cadă în curte.

— Și acum — strigă Benvenuto Cellini, tăbărînd asupra prefectului și a oștirii sale — ficcare pentru sine și Dumnezeu pentru toți !

Se încinse o încăierare cumplită, fiindcă înainte de a fi apucat arcașii să aplece oțelele puștilor și să tragă, Benvenuto, împreună cu cele șapte calfe ale sale, se năpustise drept în mijlocul lor, secerînd în dreapta și-n stînga cu înfricoșata spadă pe care o mînuia cu atîta iscusință și care, călită cu mîna lui, rareori întîlnise zale, ba chiar și platoșe în măsură s-o înfrunte. Ostașii aruncară, așadar, archebuzele, care nu le mai slujeau la nimic și, trăgînd spadele, începură să le vînture la rîndul lor. Dar, cu toate că erau atît de numeroși și atît

de puternici, cît ai bate din palme fură împrăștiati, iar vreo doi-trei dintre cei mai curajoși, destul de serios răniți ca să nu mai poată lupta, se văzură obligați să se retragă în spatele frontului.

Prefectul își dădu seama de primejdie și, fiind un om viteaz, care, la vremea lui, așa cum am spus, cîștigase destule izbînzii mînuind spada, se repezi înaintea vajnicului Benvenuto Cellini, căruia nimic nu-i putea sta împotrivă.

— Poftim încoace ! strigă el. Poftim încoace, pungaș netrebnic, să se aleagă sorții luptei între noi doi ! Hai !

— Pe legea mea, nici nu doresc altceva, jupîn Robert ! răspunse Benvenuto. Și dacă binevoiești să le spui ostașilor dumitale să nu ne stingherească, sînt omul dumitale.

— Stați liniștiți ! porunci prefectul.

— Să nu miște unul ! strigă Cellini.

Combatanții rămaseră locului, împietriți și tăcuți ca războinicii lui Homer, care se opreau în toiul bătăliei ca să nu piardă nici o mișcare din lupta a doi căpitani vestiți ce se măsurau între ei.

Atunci, dat fiind că și prefectul, și Cellini erau cu spada trasă din teacă, tăbăriră unul asupra celuilalt.

Prefectul era un spadasin încercat, pe cînd Cellini era fără pereche. De vreo zece sau doisprezece ani, prefectul nu mai avusese prilejul să se folosească de spadă. De zece sau doisprezece ani, în schimb, aproape că nu fusese zi luminată în care Benvenuto să nu fi tras sabia din teacă. Încă de la primele atacuri, prefectul, care se bizuise prea mult pe îndemînarea lui, putu să-și dea seama că adversarul său îl întrecea.

E adevărat însă că Benvenuto, întîmpinînd o împotrivire la care nu se aștepta din partea unui magistrat, desfășura toată energia, toată agilitatea și toate șiretlicurile pe care și le însușise în mînuirea armelor. Ți-era mai mare dragul să privești cum zbura prin aer încolo și încoace spada lui, ce părea o limbă infurcată de șarpe, amenințînd în același timp capul și inima și lăsîndu-i timp adversarului doar ca să pareze, fără a-i îngădui să-i dea o singură lovitură. Drept care prefectul, văzînd că are

de-a face cu cineva mai tare decît el, începu să bată în retragere, continuînd să se apere, ce-i drept, dar pierzînd tot mai mult teren. Spre nenorocul său, jupîn Robert, fără să-și dea seama, se întorsese cu spatele spre palat, astfel că, după cîțiva pași, se pomeni încolțit în poarta spre care se retrăsese instinctiv, deși știa foarte bine că aruncase cheia peste zid.

În momentul în care se văzu acolo, prefectul simți că e pierdut; de aceea, ca un mistreț ce încearcă să țină piept unci haite de cîini, își adună toate puterile și porni la atac, dînd trei-patru lovituri în șir care se înlănțuiră cu o asemenea iuțeală, încît de astă dată Benvenuto se văzu silit să parze; din păcate însă nu reuși s-o facă la timp, astfel că spada adversarului său, în pofida minunatelor zale cu care era îmbrăcat, îi atinse pieptul, dar, ca un leu rănit care nu întîrzie să se răzbune pe cel care l-a atacat, Benvenuto nici nu apucase bine să simtă vîrfurile spadei în piept, că se și încordă tot și, îndreptînd năprasnic sabia spre prefect, poate că l-ar fi străpuns pe loc dacă în aceeași clipă poarta nu s-ar fi deschis brusc în spatele lui, astfel că jupîn d'Estourville căzu cu fața-n sus și lovitura îl nimeri pe cel ce-i sărise într-ajutor, smucind fără veste poarta.

Dar, spre deosebire de ceea ce se întîmplă în asemenea cazuri, în loc să se vaite rănitul, care tăcu mîlc, Benvenuto fu acela care scoase un urlet înfricoșător. Își dăduse seama deodată că omul pe care-l lovisese nu era altul decît Ascanio.

Din clipa aceea nu mai văzu pe nimeni, nici chiar pe Hermann și pe Jacques Aubry, care stăteau în spatele rănitului. Se aruncă de gîtul tînărului ca scos din minți, căutîndu-i cu ochii rana, pipăind-o cu mîna, cu buzele și strigînd :

— Ucis, ucis, ucis de mine ! Ascanio, fiul meu, eu te-am ucis ! și răcnînd, și plîngînd așa cum numai leiîi probabil răcnesc și plîng.

Între timp, Hermann îl scoase pe prefect viu și nevătămat dintre picioarele lui Ascanio și ale lui Cellini și, luîndu-l la subsuoară ca pe un copil, îl puse la popreală într-o mică magazie în care jupîn Raimbault își ținea uneltele de grădinărie, închise apoi ușa și se așeză în

dreptul ei cu sabia trasă din teacă, gata să-și apere prizonierul împotriva oricui ar fi încercat să i-l smulgă.

Cît privește pe Jacques Aubry, făcîndu-și vînt, dintr-un salt ajunse de pe caldarîmul curții pe culmea zidului, de unde începu să strige în gura mare, fluturînd pumnalul în semn de triumf :

— Ura, ura, palatul Nesle e în miinile noastre !

Cum și în ce fel se întîmplaseră toate aceste lucruri neașteptate, iată ceea ce vor afla cititorii în capitolul următor.

X

DESPRE AVANTAJELE GETĂȚILOR ÎNTĂRITE

În partea unde se mărginea cu Pré-aux-Clercs, palatul Nesle era ocrotit nu numai de zidurile, dar și de șanțul din jurul orașului, așa că din direcția aceasta toată lumea era convinsă că nu putea fi cucerit. Ascanio se gîndise, așadar, și pe bună dreptate, că rareori cineva se îngrijește să păzească un lucru de care nu poate fi prădat și, în consecință, se hotărîse să încerce un atac îndreptat tocmai asupra acestui punct în care știa dinainte că nu va întîmpina nici o împotrivire.

În acest scop se desprinsese de ceată împreună cu prietenul său Jacques Aubry, fără a bănuî că, în momentul în care el dispărea într-o direcție, din direcția opusă avea să apară iubita sa Colombe, oferindu-i lui Benvenuto mijlocul de a-l sili pe prefect să iasă din palat, lucru pentru care jupîn d'Estourville avea cea mai profundă aversiune.

Planul lui Ascanio era pe cît de anevoios de înfăptuit, pe atît de primejdios prin consecințele sale. Trebuia să

sară peste un șanț adînc, să escaladeze un zid înalt de douăzeci și cinci de picioare pentru ca pînă la urmă să nimerească, poate, drept în mijlocul garnizoanei vrăjmașe. Abia cînd ajunse la marginea șanțului, adică la începutul operației pe care o pusese la cale, Ascanio își dădu seama cîte greutatea avea de întîmpinat pentru a sări peste cel dintîi și pentru a îndeplini pe cea de-a doua. Astfel că, oricît de nestrămutată părăuse a fi pînă atunci, hotărîrea lui fu zdruncinată o clipă.

Cît privește pe Jacques Aubry, se opriși liniștit la vreo zece pași în urma prietenului său, uitîndu-se cînd la zid, cînd la șanț. Apoi, după ce le măsurase cu privireă pe amîndouă, spuse :

— Asta-i bună ! Fă-mi plăcerea, dragă prietene, și lămurește-mă și pe mine pentru ce naiba m-ai adus aici, decît doar dacă nu ți-o fi venit chef să prinzi broaște. A, da... te uiți la scară... Foarte bine. Am priceput. Numai că scara ta are douăsprezece picioare, zidul douăzeci și cinci, iar șanțul e lat de zece picioare ; există deci o diferență de douăzeci și trei de picioare, dacă mai știu cumva să socotesc.

Ascanio rămase un moment copleșit de evidența acestui calcul matematic ; pe urmă, lovindu-se brusc peste frunte, zise bucurios :

— Ce idee grozavă ! Privește !

— Unde ?

— Acolo — spuse Ascanio — uite acolo !

— Ceea ce-mi arăți nu e o idee — răspunse studentul — ci un stejar.

Într-adevăr, un stejar uriaș țîșnea viguros din pămînt, aproape de marginea dinafară a șanțului, aplecîndu-și crengile peste zidul palatului Nesle, ca și cum ar fi fost curios să vadă ce se petrece înăuntru.

— Cum, nu înțelegi ? ! se miră Ascanio.

— Ba da ! Ba da ! Parc-am început să mă luminez nițeluș. Da, da, asta trebuie să fie. Acum am priceput. Stejarul împreună cu zidul alcătuiesc o arcadă de pod, mai bine zis o jumătate de arcadă, pe care scara ar putea s-o întregască, numai că dedesubt se cascadează o adevărată prăpastie, dragă prietene, și încă o prăpastie plină de

mîl. Drăcia dracului ! Trebuie să umblăm cu băgare de seamă. Mi-am pus cele mai frumoase Țoale și bărbatul Simonei de la o vreme încoace nu mai vrea să-mi lucreze pe datorie.

— Ajută-mă doar să ridice scara — spuse Ascanio — nu-ți cer nimic mai mult.

— Ei, bravo ! protestă studentul. Și pe mine mă lași aici, jos ? Mulțumesc !

Și agățîndu-se amîndoi deodată de una din crengile stejarului, în cîteva clipe reușiră să se cațare în copac. După care, unindu-și puterile, traseră scara în sus și se urcară cu ea pînă în vîrfurile arborelui. Ajungînd acolo, o coborîră ca pe un pod suspendat și constatară cu bucurie că unul din capetele ei se sprijinea temeinic pe o cracă groasă, în timp ce capătul celălalt se rezema cu nădejde pe coama zidului, pe care o depășea chiar cu vreo două-trei picioare.

— Ce facem însă — întrebă Aubry — după ce ajungem pe zid ?

— Nimic mai simplu : după ce ajungem acolo, tragem scara și coborîm înapoi în partea cealaltă.

— Foarte frumos ! Există totuși o piedică, și anume faptul că zidul e înalt de douăzeci și cinci de picioare în timp ce scara n-are decît douăsprezece.

— M-am gîndit și la asta — spuse Ascanio, depănînd frînghia pe care o înfășurase în jurul trupului, legînd-o la un capăt de trunchiul copacului și aruncînd celălalt capăt peste zid.

— Aha, acum te înțeleg, în sfîrșit, om luminat ! exclamă Jacques Aubry — și pot să-ți mărturisesc că voi fi fericit și mîndru să-mi frîng gîtul împreună cu tine.

— Ei, ce faci ?

— Vreau să trec dincolo — îl lămuri Aubry, pregătindu-se să străbată distanța ce-l despărțea de zid.

— A nu, nu merge așa — protestă Ascanio — eu trebuie să trec primul.

— Să tragem la sorți ! propuse Aubry. Ce deget am muiat în gură ? întrebă el, îndreptînd spre tovarășul său o mină cu două degete întinse și trei îndoite.

— Fie ! încuviință Ascanio și atinse unul dintre degetele studentului.

— Ai câștigat ! spuse Aubry. Ia-o înainte, dar păstrează-ți cumpătul, nu te pierde cu firea, auzi tu ?

— Fii pe pace ! îl liniști Ascanio.

Și puse piciorul pe podul umblător, pe care Jacques Aubry se silea să-l țină în echilibru, apăsînd cu putere asupra capătului dinspre el : scara era destul de fragilă, în schimb, viteazul nostru era ușurel. Studentul, care abia îndrăznea să răsufle, avu impresia la un moment dat că Ascanio stă în cumpănă. Tînărul însă făcu la repezeală și ultimii patru pași ce-l mai despărțeau de zid și ajunse viu și nevătămat pe culme. Chiar și acolo încă se mai afla într-un mare pericol dacă vreunul dintre asediați l-ar fi zărit din întîmplare ; dar bănuielile lui începeau să se adeverească și, cercetînd în fugă cu privirea grădinile palatului, îi strigă tovarășului său :

— Nu-i nimeni, nimeni !

— Atunci — spuse studentul --- să înceapă dansul pe sîrmă !

Și pași la rîndul său pe poteca îngustă ce se clătina sub picioare, în timp ce Ascanio îi ținea scara, întorcîndu-i serviciul pe care i-l făcuse puțin mai înainte. Cum însă nu era mai puțin dibaci, nici mai puțin sprinten decît tovarășul său, într-o clipă Aubry fu lîngă el.

Se așezară atunci amîndoi călare pe zid și traseră scara spre ei, apoi, atîrnînd-o de capătul liber al frîngiei legate vîrtos la capătul celălalt de trunchiul stejarului, o coborîră de-a lungul peretelui, înclinînd-o puțin, ca să se poată sprijini temeinic de zid ; în sfîrșit, Ascanio, care câștigase dreptul de a face toate experiențele, apucă frînghia cu amîndouă mîinile și se lăsă să alunece în jos pînă la primul fusc el al scării ; cîteva secunde mai apoi punea piciorul pe pămînt. Jacques Aubry îl urmă cu aceeași ușurință și amîndoi prietenii se întîlniră din nou în grădină.

Și acum că reușiseră să ajungă unde doreau, lucrul cel mai cuminte era să facă tot ce mai aveau de făcut cît mai grabnic. Pierduseră o bucată de vreme cu toate aceste operații și Ascanio se temea ca lipsa lui și a studentului să nu-i fi pricinuit vreun neajuns meșterului, încercîndu-i planurile ; trăgînd amîndoi spada, alergară

spre poarta ce dădea în curtea din față, unde trebuia să se afle garnizoana, dacă nu cumva se strămutase între timp. Sosind lângă poartă, Ascanio se uită pe gaura cheii și constată că nu era nimeni în curte.

— Benvenuto a izbutit — se bucură el. A scos afară garnizoana. Sîntem stăpîni pe palat ! și încercă să deschidă poarta, care, din păcate, era încuiată.

Începură amîndoi s-o zgîlție din răspuseri.

— Pe aici ! Pe aici ! se auzi un glas al cărui ecou îl înfioră pînă în adîncul inimii pe tînărul nostru. Pe aici, domnule !

Întorcîndu-se, Ascanio o zări pe Colombe la una din ferestrele de la parter. Din două salturi fu lângă ea.

— Aha ! bombăni Jacques Aubry, ținîndu-se după el. Se pare că avem legături tainice prin partea locului. Asta nu mi-ai mai spus-o, stimabile, faci pe misteriosul !

— Scăpați-l vă rog pe tata, domnule Ascanio ! strigă Colombe, care nu se arătă cîtuși de puțin mirată văzîndu-l în palat pe tînărul orfăurar, ca și cînd ar fi fost lucrul cel mai firesc din lume. Se bat acolo, afară, îi auziți ? Se bat pentru mine, din pricina mea ! O, Doamne Dumnezeule ! Nu-i lăsați să-l omoare !

— Fiți fără grijă ! spuse Ascanio, dînd buzna în apartamentul de la parter, care avea o ușă spre curtea cea mică. Fiți fără grijă, lăsați pe mine !

— Fiți fără grijă ! spuse și Jacques Aubry, apucînd-o pe urmele lui. Fiți fără grijă, lăsați pe noi !

Ieșind în prag, Ascanio se auzi din nou strigat, de astă dată însă de un glas nu chiar atît de suav cum era cel dintîi.

— Cine mă cheamă ? întrebă el.

— Eu, tiner pretin, cu — repetă glasul care avea un foarte pronunțat accent nemțesc.

— Să fiu al naibii — exclamă Jacques Aubry — dacă nu e scumpul nostru Goliat ! Ce dracu faci în cotețul acela de găini, șoimule ?

Într-adevăr, uitîndu-se înăuntru pe fereștriuca magaziei, îl recunoscă pe Hermann.

— Eu trezești aici la mine ; eu nu știi cum venit aici. Tragi zavor se mi tuci se batem. Hai, repete, repete ! Mi maninci asta palma.

— Poftim ! zise studentul, dindu-și osteneala să-i facă lui Hermann serviciul pe care i-l ceruse.

Între timp, Ascanio se îndrepta spre poarta dinspre chei, unde se auzea un aprig zăngănit de săbii. Aflându-se doar la un pas de combatanți, de care îl despărteau doar blănille de lemn ale porții, se temu să nu cadă cumva în mâinile vrăjmașilor săi dacă ar fi ieșit la iveală pe nepusă masă și avu grijă să se uite mai întâi pe ferestruica zăbreliată. Văzu atunci chipul înfierbîntat, mînios și îndirjit al lui Cellini și înțelese că nu mai exista nici o scăpare pentru jupîn Robert. Luă cheia ce zăcea aruncată pe jos, deschise dintr-o smucitură poarta, cu gîndul la făgăduiala pe care i-o făcuse Colombeii, și primi în umăr, așa cum am arătat mai sus, lovitura de spadă care, de n-ar fi fost el, l-ar fi străpuns pe prefect.

Am văzut apoi care au fost urmările acestei întîmplări. Cuprins de disperare, Benvenuto se aruncase în brațele lui Ascanio ; Hermann îl pusese la popreală pe prefect în închisoarea din care el însuși fusese slobozit cu puțin înainte, în timp ce Jacques Aubry, cocoțat pe metereze, bătea din aripi, trîmbițînd victoria.

Biruința era într-adevăr deplină. Văzînd că stăpînul lor fusese luat prizonier, oamenii prefectului depuseră armele fără a încerca măcar să se împotrivească.

În consecință, meșteșugarii pătrunseră cu toții în curtea palatului, care din momentul acela intra în stăpînirea lor, și închiseră poarta, lăsîndu-i afară pe arcași și pe jaundarmi.

Cît privește pe Benvenuto, meșterul nu luase în nici un fel parte la toate aceste peripeții : ținîndu-l mai departe pe Ascanio în brațe, îi scosese zalele, îi sfîșiase vesta și, descoperindu-i în fine rana, se străduia acum să-i oprească sîngele cu batista.

— Ascanio, fiul meu ! bolborosea el într-una. Rănit, rănit de mine, cu mîna mea ! Ce-o fi zicînd maică-ta acolo sus, în ceruri ? Iartă-mă, Stefana, iartă-mă ! Ți-e rău ? Spune-mi : te doare ? Și sîngele ăsta care nu se mai oprește odată ! Aduceți repede un chirurg !... N-are nimeni de gînd să cheme un chirurg ?

Jacques Aubry o rupse la fugă pe poartă.

— Nu-i nimic, meștere dragă, nu-i nimic — îl liniștii Ascanio — numai brațul e vătămat. N-are rost să-ți faci atîta sînge rău, dacă-ți spun că nu-i nimic.

Intr-adevăr, chirurgul adus de Jacques Aubry după vreo cinci minute declară că, deși destul de adîncă, rana nu era totuși îngrijorătoare și se și apucă s-o lege, strîngînd-o în feși.

— O, dac-ai ști ce povară mi-ai luat de pe inimă, domnule chirurg ! suspină Benvenuto Cellini. Fiul meu drag, nu mi-a fost scris deci să fiu ucigașul tău ! Dar ce-i cu tine, Ascanio, ce ai ? Îți bate inima și te-ai aprins tot la față... Domnule chirurg, trebuie să-l ducem de aici, are iar fierbințeală.

— Nu, nu, meștere — protestă Ascanio — dimpotrivă, mă simt mai bine aici. Lasă-mă, zău, lasă-mă aici, te rog din suflet.

— Și tatăl meu ? se auzi deodată în spatele lui Benvenuto o voce care îl făcu să tresară. Ce-ați făcut cu tatăl meu ?

Benvenuto se întoarce și o văzu pe Colombe, palidă și împietrită, căutîndu-l din ochi pe prefect și cerîndu-i în același timp să-i spună ce s-a întîmplat cu el.

— E viu și nevătămat, domnișoară ; viu și nevătămat, din mila lui Dumnezeu ! o liniștii Ascanio.

— Din mila acestui biet copil care a trebuit să pătîmească în locul lui de pe urma loviturii ce-i era hărăzită — interveni Benvenuto — fiindcă nu se poate să nu recunoști, domnule prefect, că băiatul acesta inimos ți-a salvat viața. Ei, dar ce-i asta, unde te-ai ascuns, jupîne Robert ? se miră Cellini și începu a-l căuta din ochi, la rîndul său pe jupîn Robert, neputînd să priceapă cum dispăruse așa, ca prin farmec.

— Ești aici, meșter — îi dădu de știre Hermann.

— Unde aici ?

— Aici, în asta mic închisore.

— Ah, domnule Benvenuto ! exclamă Colombe, alergînd spre magazie și făcînd un gest ce cuprindea în același timp o dojană, dar și o rugăminte.

— Deschide ușa, Hermann ! spuse Cellini.

Hermann se execută și prefectul se ivi în prag, puțin rușinat de pătărania lui Colombe se aruncă în brațele sale.

— Tată ! Dragă tată ! strigă ea. Nu ești rănit ? N-ai nimic ? și punîndu-i aceste întrebări, se uita la Ascanio.

— Nu — răspunse prefectul, cu vocea lui strepezită — nu, slavă Domnului ! N-am pățit nimic.

— Și... și... — adăugă Colombe, cu un glas șovăielnic — e adevărat, tată, că tinărul acesta...

— N-aș putea spune că n-a sosit tocmai la timp.

— Da, da, într-adevăr — se amestecă în vorbă Cellini, tocmai la timp ca să primească lovitura de spadă ce-ți era hărăzită dumitale, domnule prefect. Da, domnișoară Colombe, da — continuă Benvenuto — acestui tinăr vi-teaz îi datorai viața tatălui dumneavoastră, și dacă dom-nul prefect nu recunoaște sus și tare lucrul acesta, în-seamnă că nu e numai un mincinos, dar și un om lipsit de recunoștință.

— Sper, cel puțin, că nu va plăti prea scump pentru asta — spuse Colombe, îmbujorîndu-se toată de propria ei cutezanță.

— O, domnișoară ! exclamă Ascanio. Mi-aș fi vărsat tot sîngele dacă era nevoie.

— Ca să vezi, jupîne prefect — spuse Cellini — cîtă dragoste inspiri dumneata oamenilor ! Mi-e teamă însă ca dragul meu Ascanio să nu se obosească prea tare. Acum că are rana legată, i-ar prinde bine, cred, să se odihnească un pic.

Ceea ce Benvenuto îi spusese prefectului în legătură cu binele pe care i-l făcuse rănitul era adevărul curat ; și cum orice adevăr poartă în sine propria sa forță, prefectul nu putea să nu recunoască în adîncul inimii sale că-i datora lui Ascanio viața. De aceea se supuse cu destulă bună-voință și, apropiindu-se de rănit, zise :

— Tinere, îți pun la dispoziție un apartament în pala-tul meu.

— În palatul dumitale, jupîne Robert ? ! întîmpină rî-zînd Benvenuto Cellini, care se simțea tot mai bine dispus pe măsură ce temerile prilejuite de rana lui Ascanio înce-peau să se risipească. În palatul dumitale ? Cum văd eu, îți neapărat să ne luăm iar la harță !

— Cum ? ! se revoltă prefectul. Doar nu cumva ai de gînd să ne alungi, pe mine și pe fiica mea, din casă ?

-- Firește că nu, jupîne. Dumneata locuiești în palatul cel mic; ei bine, păstrează-l sănătos și să trăim în bună vecinătate. Cît despre noi, îngăduie-ne a socoti de cuviință ca Ascanio să intre chiar de acum în palatul Nesle, unde vom veni cu toții diseară să-i ținem tovărășie. Dar dacă totuși dumneata preferi războiul...

— O, tată! se rugă Colombe.

— Nu! Pacea! rosti prefectul.

— Nu există pace fără condiții, domnule prefect — spuse Benvenuto. Dacă-mi vei face cinste să mă urmezi în palat sau vei avea bunătatea să mă primești la dumneata în palat, am putea încheia tratatul de pace.

— Te însoțesc, domnule — se înduplecă prefectul.

— Prea bine! răspunse Cellini.

— Domnișoară — spuse jupîn d'Estourville, întorcîndu-se către fiica sa — fă-mi plăcerea și du-te acasă și așteaptă-mă acolo pînă mă întorc.

În pofida tonului poruncitor cu care taică-său îi adresase aceste cuvinte, Colombe întinse spre el fruntea să i-o sărute și, luîndu-și rămas bun cu o privire în care-i cuprinse pe toți, în așa fel ca și Ascanio să se poată împărtași din ea, plecă spre casă.

Ascanio o urmări cu privirea pînă ce fata nu se mai văzu. Atunci, nemaivînd nici un motiv să rămînă în curte, ceru el însuși să intre înăuntru. Hermann îl luă în brațe ca pe un copil și îl duse pe sus în palat.

— Într-adevăr, jupîn Robert — rosti urnindu-se la rîndul său Benvenuto, care o urmărise de asemenea cu privirea pe Colombe pînă în clipa cînd ea dispăruse — într-adevăr, ai făcut foarte bine că l-ai îndepărtat pe fostul meu ostatic și, pe cinstea mea, mă simt dator să-ți mulțumesc pentru grija de care ai dat dovadă: prezența domnișoarei Colombe, ți-o spun cinstit, ar fi putut să pună în cumpănă interesele mele fiindcă, de față cu domina sa, s-ar fi dus pe copcă toată cerbicia mea și, uitînd că sînt învingător, mi-aș fi amintit doar că sînt artist, adică un om îndrăgostit de orice alcătuire desăvîrșită și de orice frumusețe cerească.

Jupîn d'Estourville se mulțumi să răspundă la aceste măguliri cu o strîmbătură prea puțin îmbietoare; îl însoți

totuși pe orfăurar fără a-și da pe față supărarea, mormăind însă printre dinți nu știu ce tainică amenințare ; în consecință Cellini, pentru a-l face să-și iasă cu totul din sărite, îl rugă să viziteze împreună cu el noua sa locuință. Invitația fusese făcută pe un ton atît de politicoș, încît prefectul nu avea cum să-l refuze. Vrînd-nevrînd, îl urmă deci pe vecinul său, care nu se gîndi cîtuși de puțin să-l cruțe, purtîndu-l cu el peste tot, prin toate încăperile castelului și pînă în cel mai mic colțisor din grădină.

— Ei bine, totul e într-adevăr extraordinar — spuse Benvenuto după ce își încheiară plimbarea pe care fiecare dintre ei o făcuse într-o stare de spirit complet diferită de a partenerului său. Acum înțeleg, domnule prefect, de ce nu te înduri să părăsești palatul și-ți dau perfectă dreptate ; cred că nu mai e nevoie să-ți spun însă că vei fi binevenit ori de cîte ori îmi vei face cîntăca, ca azi, să treci pragul modestului meu locaș.

— Uîți, domnule, că azi n-am venit aici decît pentru a lua cunoștință de condițiile pe care mi le propui și pentru a ți le comunica la rîndul meu pe ale mele. Aștept deci.

— Bineînțeles, jupîne Robert, sînt la dispoziția dumitale ! Dacă binevoiești, așadar, să-mi îngădui a-mi spune cuvîntul cel dintîi împărtășindu-ți dorințele mele, vei putea după aceea să rostești după pofta inimii vrerile domniei tale.

— Te ascult.

— În primul rînd, clauza principală.

-- Care anume ?

— Iat-o : „Art. 1. Jupîn Robert d'Estourville, prefectul Parisului, recunoaște drepturile de proprietate pe care Benvenuto Cellini le are asupra palatului Nesle, lăsîndu-i-l de bună voie în stăpînire și renunțînd definitiv la orice pretenții atît pentru sine cît și pentru ai săi“.

— De acord ! răspunse prefectul. În cazul cînd însă regele pofteste cumva să ți-l ia înapoi, așa cum mi l-a luat și mie, și să dăruiască altcuiva ceea ce ți-a dăruit dumitale, se înțelege de la sine că eu n-am nici un amestec și nu pot fi tras la răspundere.

— Măi — spuse Cellini — tare mi-e teamă că aici se ascunde nu știu ce gînd viclean, domnule prefect. Dar

n-are a face ; mă bizui că voi ști să păstrez ceea ce am dobândit. Să trecem mai departe.

— E rîndul meu acum — spuse prefectul.

— Ai dreptate — recunosc Cellini.

— „Art. 2. Benvenuto Cellini își ia obligația de a nu încerca în nici un fel să pună stăpînire asupra palatului mic de pe lîngă palatul Nesle, care este și rămîne mai departe proprietatea lui Robert d'Estourville ; mai mult chiar, nu va căuta nici măcar să pătrundă acolo ca vecin și sub o înfățișare prietenoasă.“

— Fie cum dorești — încuviință orfăurarul — deși clauza nu mi se pare prea îndatoritoare ; în cazul cînd însă mi se deschide ușa de bună voie, se înțelege de la sine că nu voi fi chiar atît de necuviincios ca să refuz a intra înăuntru.

— Voi avea grijă să iau măsurile cuvenite — răspunse prefectul.

— Să trecem peste asta.

— Mai departe : „Art. 3. Curtea din față care se află între palatul Nesle și palatul cel mic va fi comună celor două proprietăți“.

— Ai perfectă dreptate — spuse Benvenuto — și sper că ești pe deplin încredințat că dacă domnișoara Colombe va dori vreodată să iasă în oraș n-am de gînd s-o opresc ca ostatică.

— Fii pe pace ! Fata mea va intra și ieși din palat pe o altă poartă, pe care mă oblig s-o fac pe socoteala mea ; vreau numai să fiu sigur că rădvanele și căruțele vor avea pe unde să treacă.

— Asta-i tot ? întrebă Benvenuto.

— Da — răspunse jupîn Robert. Și fiindcă veni vorba, nădăjduiesc c-ai să-mi dai voie să-mi iau mobila de aici.

— Mai încape vorbă ! Mobila e a dumatule, așa cum palatul Nesle e al meu... Și acum, jupîne prefect, un ultim adaos, firește numai dacă și domnia ta vei cădea la învoială.

— Spune ce dorești.

— „Art. 4 și ultimul : Jupîn Robert d'Estourville și Benvenuto Cellini sînt gata să lase deoparte orice dușmănie și să încheie între ei o pace sinceră și cinstită.“

— N-am nimic împotriva — spuse prefectul — dar numai în măsura în care nu sînt obligat să-ți dau ajutor și să mă bat alături de dumneata dacă s-ar întîmpla să fii cumva atacat. Sînt de acord să nu-ți pricinuiesc nici un neajuns, dar nu mă socotesc dator să te sprijin.

— Cît despre asta, domnule prefect, știi foarte bine doar că mă pot apăra și singur, nu ? Așadar, dacă asta e singura întîmpinare pe care o ai de făcut — adăugă Cellini, întinzîndu-i pana — fii bun și semnează, domnule prefect, semnează.

— Semnez — încuviință prefectul, suspinînd.

Jupîn d'Estourville își puse iscălitura și fiecare dintre contractanți luă cu sine cîte un exemplar din tratatul încheiat.

După care prefectul se grăbi să se înapoieze la palatul cel mic ca să-i ceară socoteală Colombei pentru nesăbuinta pe care o săvîrșise ieșind din palat. Colombe puse capul în piept, lăsîndu-l să-și verse focul fără să audă un singur cuvînt din toate muștrările lui, dat fiind că, în timp ce el o dojenea, fata era stăpînită de o singură dorință : aceea de a afla din gura tatălui său ce se întîmplase cu Ascanio. Dar cu toate străduințele sale și toate tertiurile nu reuși să-l facă a rosti măcar o dată numele chipeșului rănit.

În vreme ce într-una din clădirile reședinței Nesle se petreceau cele arătate mai sus, în cealaltă, Catherine, pe care băieții se duseseră s-o cheme, își făcea la rîndul său intrarea în palat și, zburdalnică și fermecătoare ca de obicei, se arunca în brațele lui Cellini, strîngea mîna lui Ascanio, îl lăuda pe Hermann, își bătea joc de Pagolo, rîdea, plîngea, cînta, punea întrebări, toate în același timp ; e adevărat că pînă atunci tot timpul se dăduse de ceasul morții, detunăturile arcehuzelor îi răbufneau mereu în urechi, silind-o adeseori să-și întrerupă rugăciunile. Dar pînă la urmă totul se sfîrșise cu bine și toată lumea, în afară de patru morți și trei răniți, scăpase cu viață și, mai mult sau mai puțin, teafără din bătălie, și veselia zglobiei Scozzone sărbători în egală măsură victoria cîștigată și pe învingători.

Cînd zarva pe care o stîrnise sosirea Catherinei se mai potoli un pic, Ascanio își aduse aminte de pricina pentru

care studentul se grăbise să vină la întâlnire numai bine ca să le dea o mână de ajutor și, întorcându-se către Benvenuto, spuse :

— Meștere, dumnealui e prietenul meu Jacques Aubry, cu care trebuia să joc astăzi o partidă de pelotă. Cu toată bunăvoința, nu mă simt în stare să-i fiu *partner*, cum spune amicul nostru Hermann. Cum însă a luptat cu atîta bărbăție alături de noi, te-aș ruga, dacă ești bun, să mă înlocuiești.

— Cu dragă inimă — spuse Benvenuto — numai vezi ai grijă, maestre Jacques Aubry, să te ții bine !

— Vom încerca, vom încerca, jupîne.

— Dar, cum după aceea vom cina împreună, trebuie să știi de la bun început un lucru și anume : cîștigătorul este dator să bea în timpul mesei două garafe mai mult decît cel ce-a pierdut partida.

— Asta înseamnă c-o să mă duceți acasă beat mort, maestre Benvenuto. Trăiască veselie ! Îmi convine de minune. Drace ! Și Simonne, care mă așteaptă ! Să-i fie de bine, și eu am așteptat-o duminica trecută, acum e rîndul ei, ce să-i fac !

Și luînd mingile și paletele, ieșiră amîndoi alergînd în grădină.

XI

BUFNIȚE, COȚOFENE ȘI PRIVIGHETORI

Cum ziua respectivă era o duminică, adică o zi sfîntă, Benvenuto nu făcu nimic altceva decît să joace pelotă, să se răcorească după ce jucase și să cutreiere noua sa proprietate ; chiar de-a doua zi însă începu să-și mute calabalîcul și, cu ajutorul celor nouă tovarăși ai săi de breaslă, după două zile totul se terminase ; în cea de-a

treia zi, Benvenuto se apucă de lucru liniștit, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

Cînd prefectul își dădu seama că fusese definitiv învins și cînd află mai apoi că atelierul lui Benvenuto fusese în chip neîndoielnic strămutat în palatul Nesle, cu lucrători, cu unelte cu tot, îi veni să turbeze de minie și începu a cloci și a rumega fel de fel de planuri de răzbunare. Era prididit de cele mai aprige și mai veninoase simțăminte în momentul în care viconte de Marmagne îi pică pe cap în dimineața celei de-a treia zile, adică miercuri. Cu nici un preț Marmagne nu s-ar fi lipsit de plăcerea de a-și mărturisi bucuria fudulă pe care un om becisnic și prost o simte în fața necazurilor și înfrîngerilor suferite de prietenii săi.

— Ei, ce ți-am spus eu, iubite d'Estourville ? începu el de cum dădu cu ochii de prefect.

— A, dumneata erai, viconte ? Bună ziua — răspunse d'Estourville.

— Ei, ce mai zici acum, aveam dreptate ori nu ?

— Da, din păcate. Ești bine, sănătos ?

— Cel puțin mă simt cu cugetul împăcat în toată încurcătura asta blestemată de vreme ce am căutat să-ți deschid ochii din capul locului.

— Regele s-a întors la Luvru ?

— Mofturi, ziceai dumneata. „Un meșteșugar, un om de nimic, atît ar mai lipsi s-o vedem și pe asta !“ Ei, acum ai văzut, sărmane prieten ?

— Te-am întrebat dacă maiestatea sa s-a întors de la Fontainebleau.

— Da și-i pare grozav de rău că n-a sosit duminică la Paris ca să poată vedea dintr-unul din turnurile palatului biruința cîștigată de orfăurarul său asupra prefectului maiestății sale.

— Ce se vorbește la curte ?

— Se spune că te-ar fi silit să dai bir cu fugiții.

— Hm ! Hm ! făcu prefectul, pe care convorbirea aceasta fără cap și fără coadă începea să-l scoată din sările.

— Înseamnă deci c-ai suferit o înfrîngere rușinoasă ? stăruî Marmagne.

— Dar...

— E adevărat că ți-a răpus doi oameni ?

— Așa mi se pare.

— Dacă vrei cumva să-i înlocuiești, îți țin la dispoziție doi ucigași cu simbrie, doi italieni, amîndoi spadasi încercați ; o să te coste cam multe parale, dar sînt oameni de încredere. Dacă i-ai fi avut atunci lîngă dumneata, poate că lucrurile ar fi luat cu totul altă întorsătură.

— Să vedem, nu zic nu. Dacă nu pentru mine, poate o să-i tocmesc pentru ginerele meu, contele d'Orbec.

— Totuși, orice s-ar spune, parcă nu-mi vine să cred că Benvenuto ăsta te-ar fi ciomăgit cu mîna lui.

— Cine spune așa ceva ?

— Toată lumea. Unii sînt indignați, așa cum am fost eu, alții rîd, așa cum a făcut regele.

— Destul ! Rămîne de văzut cine o să aibă ultimul cuvînt.

— De-aia zic, ai făcut rău că ți-ai pus mintea cu un mocofan. Și pentru ce ? Pentru un interes atît de meschin !

— Mă voi lupta de astă dată pentru onoarea mea.

— Să fi fost o femeie la mijloc, mai treacă-meargă ; la nevoie ai fi putut încrucișa spada cu niște oameni de teapa lui, dar pentru o biată locuință...

— Palatul Nesle e o locuință princiară.

— Te cred, dar pentru o locuință princiară să fii nevoit să înfrunți o ciomăgeală mîrlănească !

— A, mi-a venit o idee, Marmagne — spuse prefectul, care își ieșise din răbdări. Mi-ești atît de devotat, zău, încît aş vrea, la rîndul meu, ca bun prieten, să-ți fiu de folos, și sînt încîntat că s-a ivit în fine prilejul. Ca nobil de viță și secretar al maiestății sale, cred că te simți destul de strîmătorat în locuința dumitale din strada Huchette, dragă viconte. Întimplător, acum de curînd am cerut, în numele unui amic, ducesei d'Etampes, care, după cum bine știi, orice i-aș cere, nu mă poate refuza nicio dată, o locuință într-unul din palatele regelui, pe care urma să-l aleagă amicul respectiv. Reușisem tocmai să obțin, nu fără oarecare greutate, mărturisesc, această favoare, cînd amicul meu a trebuit să plece neapărat în

Spania, unde avea nu știu ce treburi. Am, așadar, la dispoziție un brevet regal al cărui posesor poate căpăta oricând o locuință. Eu n-am ce face cu el, nu vrei să ți-l dau dumitale ? Aș fi fericit să pot răsplăti în felul acesta serviciile cu care m-ai îndatorat și sincera dumitale prietenie.

— Dragă d'Estourville, nici nu știi ce bine îmi faci ! E adevărat că mă simt cam strîmătorat acolo unde locuiesc și că de douăzeci de ori pînă acum m-am plîns maiestății sale.

— Cu o condiție însă.

— Care ?

— Aceea că, de vreme ce ești liber să alegi între diferitele palate regale, vei alege...

— Spune, te-ascult.

— Palatul Nesle.

— Aha, vasăzică era o capcană.

— Nicidecum, ca dovadă iată brevetul în bună regulă, semnat de maiestatea sa, cu numele postulantului și al palatului lăsate în alb. Așadar, trec aici palatul Nesle și te las pe dumneata să scrii orice nume poțtești.

— Și ce facem cu apucatul acela de Benvenuto ?

— Deocamdată nici prin gînd nu-i trece că s-ar putea să-i poarte cineva simbetetele, din moment ce am încheiat un tratat între noi. Oricine ar dori să pătrundă în palat va găsi, așadar, ușile deschise, iar dacă va pătrunde într-o duminică, va găsi camerele goale. De altminteri, nici nu-i nevoie ca Benvenuto să fie alungat, e vorba doar să împărțiți împreună palatul Nesle, care e destul de încăpător ca să poată locui în el trei sau chiar patru familii. Sper că Benvenuto va fi om de înțeles. Dar ce faci acolo ?

— Scriu numele și titlurile mele în josul paginii, precum vezi.

— Bagă de seamă totuși, fiindcă Benvenuto e mai priemdiios decît îți închipui.

— Nu-i nimic, voi păstra mai departe pe cei doi spadasi și într-o duminică vom tăbări asupra lui.

— Cum așa ? Se poate să-ți pui mintea cu un mocofan pentru un interes atît de meschin ?

— Un învingător are întotdeauna dreptate și pe urmă e un prieten la mijloc pe care vreau să-l răzbun.

— Atunci să fie cu noroc ! Să nu spui că n-am încercat să-ți deschid ochii, Marmagne !

— În cazul acesta trebuie să-ți mulțumesc de două ori : o dată pentru darul pe care mi l-ai făcut și a doua oară pentru sfat.

Și Marmagne, într-al șaptelea cer, puse brevetul în buzunar și plecă în grabă ca să-i tocmească pe cei doi spadasi.

— Minunat ! se bucură jupîn d'Estourville, frecîndu-și miinile și uitîndu-se după el. Umblă sănătos, viconte, și orice s-ar întîmpla, am să mă simt răzbunat, fie că Benvenuto va trebui să plătească biruința pe care a dobîndit-o, fie că te va sili pe tine să plătești bobîrnacele pe care mi le tragi ; în orice caz, eu voi fi cel cîștigat. Îi învrăjlesc pe vrăjmașii mei, n-au decît să se încaiere, să se omoare între ei, sînt gata să aplaud orice lovitură, fiindcă orice lovitură îmi va face plăcere.

În timp ce ura prefectului îi pîndește amenințătoare pe locatarii palatului Nesle, să trecem Sena și să vedem în ce stare de spirit aceștia îi așteaptă uneltirile. Benvenuto se apucase tacticos de lucru, așa cum am arătat, încrezător și liniștit ca tot omul care se bizuie pe puterea lui, fără să aibă habar și fără să se sinchisească de dușmănia pe care i-o purta jupîn d'Estourville. Iată cum își petrecea zilele : se scula în zori, se ducea într-o odăiță singuratică pe care o descoperise deasupra turnătoriei din parc și care avea o fereastră de unde se vedeau pieziș straturile de flori din curtea palatului mic și începea să modeleze o machetă a statuii zeiței Hebe. După-masă, adică la un ceas după prînz, dădea o raită pe la atelier, unde lucra în continuare la statuia lui Jupiter ; seara, ca să se recreeze, juca o partidă de pelotă sau ieșea să se plimbe. Și acum să vedem în ce fel își petrecea timpul Catherine : se învîrtea de colo-colo, cosea, cînta, se bucura de viață, simțîndu-se mult mai în largul ei la Nesle decît în palatul cardinalului de Ferrara. Cît despre Ascanio, căruia rana nu-i îngăduia încă a se îndeletnici cu vreo treabă, deși mintea lui urzea fel și fel de gînduri, nu avea timp să se plictisească, deoarece visa.

Iar acum, dacă, folosindu-ne de un privilegiu pe care răufăcătorii și l-au însușit pe nedrept, am încerca să

sărim peste ziduri pentru a pătrunde în micul palat din vecinătatea palatului Nesle, iată ce am putea vedea. Mai întâi pe Colombe stînd visătoare, ca și Ascanio, în camera ei; deocamdată să ne mulțumim numai cu acest amănunt. Tot ce am mai putea spune ar fi că visurile lui Ascanio sînt trandafirii, iar cele ale biete Colombe întunecate ca noaptea. Iat-o însă și pe coana Perrine, care tocmai se pregătește să plece după tîrguieli și pe care, dacă sînteți de acord, cred că s-ar cuveni s-o urmărim cîteva clipe.

A trecut o bună bucată de vreme, pare-mi-se, de cînd am pierdut din vedere preacinstita dumisale față; se cade să spunem, de altfel, că vitejia nefiind cea mai de seamă virtute a sa, în toiul primejdioaselor ciocniri pe care le-am istorisit mai înainte, coana Perrine preferase să se dea la o parte de bună voie și să rămînă în umbră; dar cum pacea începea din nou să înflorească, bujorii din obrajii săi reînfloriseră și ei în același timp și, așa cum Benvenuto se întorsese la îndeletnicirile sale artistice, guvernanta își redobîndise buna dispoziție, limbuția și curiozitatea ei de cumătră, adică, într-un cuvînt, se întorsese la îndeletnicirile ei domestice.

Ducîndu-se după cumpărături, coana Perrine era obligată să treacă prin curtea comună celor două proprietăți, deoarece zidul nu fusese încă străpuns pentru ca micul palat să poată avea o altă intrare. Întîmplarea făcu însă ca, prin cea mai uimitoare coincidență, Ruperta, bătrîna slujnică a lui Benvenuto, să iasă exact în același moment din palat ca să tîrguiască cele trebuincioase pentru masa orfăurarului. Aceste două simandicoase persoane erau în asemenea măsură făcute să se înțeleagă una cu alta, încît nu puteau împărtăși dușmăniile stăpînilor lor. Plecară deci împreună în oraș în cea mai deplină și mai înduioșătoare armonie, și cum orice drum pare mult mai scurt atunci cînd pălăvrăgești, ca să-l scurteze, începură amîndouă să pălăvrăgească.

Pentru început, Ruperta o întrebă pe coana Perrine despre prețurile merindelor și numele negustorilor din cartier; apoi trecură la sentimente mai intime și mai interesante.

— Stăpînul dumitale trebuie să fie un om tare fioros, nu-i așa ? Întrebă coana Perrine.

— Da' de unde ! Dacă nu-l superi cumva, e blind ca Domnul Isus ; dar, de, dacă nu faci așa cum vrea dumnealui, drept e că nu-i de glumit cu dînsul ; ține mult de tot, chiar foarte mult să nu ieși din cuvîntul său. Are ca tot omul ciudățeniile lui și cînd îi intră ceva în cap, nici talpa iadului cu puzderia ei de draci nu-l mai scoate dintr-ale sale ; altminteri, poți să-l duci de nas ca pe un copil dacă te prefaci că-i dai ascultare, și se pricepe a vorbi cu atîta meșteșug, că te unge la inimă. Mai mare dragul să-l auzi spunînd : „Coană Ruperta (așa îmi zice dînsul, Ruperta, pe limba dumnealui, deși pe mine mă cheamă de fapt Ruperte, ca să știi) coană Ruperta, pulpa asta de berbec e o minune, îți vine să-ți lingi degetele ; coană Ruperta, nu știu ce dresuri ai pus în mîncarea asta de bob, că e ceva nemaipomenit ; coană Ruperta, află că pentru mine ești regina gospodinilor“, și toate astea cu atîta dulceață, că zău dacă nu-mi vine să plîng.

— Ei, bravo ! Dar după cum am auzit, e-n stare să facă moarte de om.

— Asta, da, așa e, dacă cineva îi pune bête-n roate, nu se dă în lături să-l omoare. Așa-i obiceiul la el în țară ; dar asta doar cînd e atacat și numai ca să-și apere viața. Încolo e un om de viață și foarte prietenos.

— Nu l-am văzut niciodată. Are părul roșu, nu-i așa ?

— Nici pomeneală. Negru ca dumneata și ca mine, adică așa cum l-am avut și eu cîndva. Zici că nu l-ai văzut niciodată ? Știi ce : fă-te că vii pe la noi, așa ca din întîmplare, să-mi ceri ceva cu împrumut, și am să ți-l arăt. E un bărbat chipeș și cred c-ar fi o mîndrețe de arcaș.

— Fiindcă veni vorba de bărbat chipeș, ce mai face drăguțul de cavalier, cum se mai simte azi ? Știi, rănitul nostru, ucenicul acela frumușel care l-a scăpat de la moarte pe domnul prefect și a trebuit, sărmanul, să pătîmească atît de cumplit ?

— Ascanio ? Îl cunoști va să zică ?

— Mai e vorbă ! Ne-a făgăduit, stăpînei mele Colombe și mie, să ne arate niște giuvaeruri lucrate de el. Fii bună, te rog, dragă doamnă, și adu-i aminte. Dar tot n-am aflat

încă ce mai face, și Colombe ar fi atât de mulțumită să știe că cel ce a salvat viața tatălui său e în afară de orice pericol.

— Poți să-i spui că se simte minunat. Ba chiar a început să umble. Numai că doftorul l-a oprit să iasă din casă și totuși cred că i-ar prinde tare bine să mai ia puțin aer. Dar pe arșița asta nu-i chip să facă un pas. Grădina asta a voastră de la palat e pustie ca-n palmă. Nici un pic de umbră nicăieri; în loc de legume, numai urzici și scaieți, și-n loc de verdeață, patru-cinci copaci uscați. Ce-i drept, e destul de mare, dar zău dacă-ți face plăcere să te plimbi prin ea. Stăpînul nostru are cel puțin atîta mîngiere că poate să joace pelotă; dar bietul Ascanio nu e-n stare să bată o minge și cred că moare de urît, sărăcuțul. El care-i atât de neastîmpărat, dragul mamei băiat! Așa îi spun eu fiindcă mi-e cel mai drag dintre toți, cu atât mai virtos cu cît știe să se poarte cu oamenii vîrstnici și totdeauna e cuviincios. Nu ca ursul ăla de Pagolo sau ca zăpăcita de Catherine.

— Și zici că bietul băiat...

— Îl seacă la ficați, sărmanul, să tot stea așa zile-n șir la el în odaie, țintuit într-un jilt.

— O, Doamne sfînte! Bietul băiat! îl cîină, milostivă din fire, coana Perrine. Spune-i să vină la noi în grădină, unde avem niște umbrare de toată frumusețea. Am să-i deschid chiar eu poarta, și cu dragă inimă, deși jupînul prefect mi-a pus în vedere răspicat să nu dau drumul înăuntru nimănui. Ba bine că nu! Dacă-i vorba să trec peste porunca lui ca să-i fac un bine omului care l-a scăpat de la moarte, eu zic că-i o faptă bună și nu un păcat. Și pe urmă vorbeai adineauri de urît! Ce să mai zicem noi, că ne afanisim cum e mai rău. Drăguțul de ucenic o să ne alunge urîtul, o să ne povestească o mulțime de istorii de la el din țară, din Italia, o să ne arate fel și fel de brățări și colane, o să pălăvrăgească apoi cu Colombe. De, așa-s tinerii, le place să se vadă, să sporovăiască împreună verzi și uscate, nu le priește singurătatea. Atunci ne-am înțeles, spune-i lui prislea al dumi-tale că poate să vină să se plimbe cît o pofti, numai să vină singur sau, bineînțeles, cu dumneata, coană Ruperte,

fiindcă trebuie firește să-l duci de braț. Bateți de patru ori în poartă, de trei ori încet și o dată tare, și eu am să știu despre ce-i vorba și am să vin să vă deschid.

— Mulțumesc în numele lui Ascanio și al meu ; voi avea grijă să-i împărtășesc propunerea dumatăle atît de mărinimoasă și sînt sigură că nu va întirzia să-i dea urmare.

— Nu pot decît să mă bucur, coană Ruperte.

— La revedere, coană Perrine ! Sînt fericită c-am avut prilejul să cunosc o persoană atît de drăguță.

— Nu mai puțin, coană Ruperte.

Cele două cumetre se salutară cu o adîncă reverență și se despărțiră, încîntate una de alta.

Grădinile palatului Nesle erau într-adevăr, așa cum spusese coana Ruperta, sterpe și pîrjolite ca un cîmp de iarbă-neagră, de o parte, răcoroase și adumbrite, de cealaltă parte. Cărpănos din fire, prefectul lăsase să se părăginească parcul palatului Nesle, a cărui îngrijire ar fi fost prea costisitoare ; de altfel, nici nu era prea sigur de titlurile sale de proprietate ca să înlocuiască, în folosul urmașului său, arborii pe care se grăbise să-i taie de îndată ce palatul intrase în stăpînirea lui. Faptul că fiica sa locuia în palatul cel mic îl îndemnase să cruțe umbrarele și boschetele din preajmă, singura desfătare de care mai putea avea parte biata copilă. Raimbault împreună cu cele două ajutoare ale sale erau destul de destoinici să întrețină și chiar să înfrumusețeze grădina Colombei.

Terenul era cultivat și împărțit cu socoteală. În fund se afla grădina de zarzavat, regatul coanei Perrine ; pe urmă, de-a lungul zidurilor palatului Nesle, o fișie de pămînt ce cuprindea straturile de flori ale Colombei și pe care coana Perrine o botezase Aleea Dimineții, pentru că era luminată de primele raze de soare și pentru că fata obișnuia să stropască margaretele și trandafirii dis-de-dimineată. Să amintim în treacăt că, din încăperea de deasupra turnătoriei din curtea reședinței Nesle, puteai urmări fără a fi văzut orice gest al frumoasei grădinărese. Mai era apoi, călăuzindu-ne după împărțelile geografice statornicite de coana Perrine, o altă alec, numită Aleea

Amiezii, ce se infunda într-un boschet în care Colombeii îi plăcea să citească sau să brodeze în timpul arșiței de peste zi. La celălalt capăt al grădinii se afla Aleea Amurgului străjuită de trei rînduri de tei ce răspîndeau în jur o răcoare plăcută, alee pe care Colombe se plimba de obicei după cină.

Era colțul pe care inimoasa coană Perrine îl socotise cel mai prielnic pentru a grăbi întremarea rănitului Ascanio, scurtîndu-i convalescența. Se ferise totuși să-i sufle vreo vorbă Colombei în legătură cu planurile sale generoase. Fata, care n-ar fi ieșit cu nici un preț din cuvîntul tatălui său, n-ar fi privit poate cu ochi buni nesupunerea guvernantei și ar fi refuzat să-i dea o mîină de ajutor. Ce părere și-ar fi făcut atunci coana Ruperte despre încrederea și vaza de care se bucura vecina dumisale? Nu, acum că făcuse primul pas, poate cu prea multă ușurință, trebuia să meargă pînă la capăt. Biata femeie avea și ea dreptate în felul ei, dacă ne gîndim că toată ziua, în afară de Colombe, nu era suflet de om în preajmă cu care să poată schimba o vorbă; ba încă de cele mai multe ori, cufundată cum era în gîndurile ei, Colombe nici măcar nu se învrednicea să-i răspundă.

E lesne de închipui exaltarea de care fu cuprins Ascanio cînd află că raiul își deschisese porțile să-l primească și mulțumirile cu care o copleși pe Ruperta. Ar fi vrut să se folosească pe loc de acest prilej fericit și, cu chiu cu vai, Ruperta reuși să-l convingă în cele din urmă că trebuia să aibă răbdare măcar pînă pe inserat. De altfel, totul îl îndemna să creadă că propunerea coanei Perrine avusese încuviințarea Colombei, și bucuria pe care i-o stîrnea gîndul acesta aproape că-l scotea din minți. Cu cîtă nerăbdare, dar și cu o umbră de spaimă, numără ceasurile ce i se păreau că se scurg mult prea încet! În sfîrșit se auzi bătînd orele cinci. Lucrătorii plecară; Benvenuto de la prînz nu mai dăduse pe la atelier și toată lumea bănuia că se dusesese la Luvru.

Atunci Ruperta îi spuse cu un aer solemn ucenicului care o privea, așa cum nimeni n-o mai privise de cîine știe cîtă vreme :

— Și acum că a sosit ceasul, urmează-mă, flăcăule ! Și străbătînd curtea, însoțită de Ascanio, se îndreaptă spre poarta palatului mic, în care băt看 de patru ori.

— Să nu-i spui nimic meșterului, Ruperta iubită ! o rugă Ascanio, care, știind că Benvenuto nu avea nici cea mai mică încredere în dragoste, ba chiar o lua adeseori în zeflema, n-ar fi vrut ca arzătoarea și neprihănită lui iubire să fie cumva pîngărită de niște glume nesărate.

Ruperta se pregătea tocmai să-l descoasă, dornică să afle pricina acestei discreții, care pentru ea însemna o jertfă mult prea mare, cînd poarta se deschise și coana Perrine se ivi în prag.

— Poftim înăuntru, băiețaș, poftim, frumusele ! îl imbie dînsa. Cum te mai simți ? Ia uite ce bine-i șade așa, palid la față, mai mare dragul să-l privești. Poftim și dumneata, coană Ruperte ; ia-o pe aleea aceea din stînga, flăcăule ! Colombe trebuie să coboare și dînsa acum, e ora la care obișnuiește să se plimbe prin grădină, vezi, ai grijă să nu mă dojenească prea tare fiindcă ți-am dat drumul în curte.

— Cum ? ! se miră Ascanio. Va să zică domnișoara Colombe nu știe că...

— Bineînțeles. Crezi oare că s-ar fi înduplecat să treacă peste porunca tatălui său ? Ce-ți închipui ? Am crescut-o doar așa cum se cuvine ! Păcatul e numai al meu. De, ce să-i faci : nu putem nici noi trăi chiar așa, ca niște pustnice. Raimbault n-o să vadă nimic, sau dacă totuși o să bage de seamă, știu eu cum să-i astup gura ; în cel mai rău caz, las' pe mine, nu-i pentru prima oară că-i voi ține piept jupînului prefect !

De cîte ori venea vorba despre stăpînul său, coana Perrine era foarte guralivă, dar de astă dată Ruperta fu singura care-și plecă urechea la mărturisirile ei. Ascanio, care se oprise locului în picioare, nu auzea decît bătăile inimii sale.

Cu toate astea prinse din zbor cuvintele pe care coana Perrine i le adresează înainte de a pleca mai departe :

— Asta-i aleea pe care Colombe se plimbă în fiecare seară, trebuie să vină și ea îndată. Cum vezi, poți sta liniștit, bolnăviorule, fiindcă aici n-o să te bată soarele.

Ascanio îi mulțumi cu un semn și făcu cîțiva pași, cufundîndu-se din nou în visarea și în gîndurile-i dezlinate prilejuite de o așteptare înfricoșată și plină de nerăbdare.

Mai apucă totuși s-o audă pe coana Perrine, spunîndu-i în treacăt Rupertei :

— Asta-i banca pe care se odihnește Colombe de obicei.

Lăsîndu-le pe cele două cumetre să-și urmeze plimbarea și pălăvrăgeala, Ascanio se așază cu băgare de seamă și pe tăcute pe banca sfîntă.

Ce voia ? Ce aștepta anume ? Nici el nu știa. Dorea s-o vadă pe Colombe pentru că era tînără și frumoasă și pentru că și el era tînăr și frumos. Orice alte năzuințe ambițioase erau străine de cugetul lui. Nu era stăpînit decît de un singur gînd : acela de a fi cît mai aproape de ea ; încolo, cum o vrea Dumnezeu ! Sau mai bine zis nu se gîndea mai departe. Cuvîntul „miine“ nu există pentru îndrăgostiți.

La rîndul său, Colombe se gîndise adeseori fără să vrea la tînărul venetic ce-i apăruse în singurătatea ei, ca arhanghelul Gavril Fecioarei Maria. Dorința de a-l vedea din nou incolțise în taină încă din prima zi în sufletul acestei copile, care pînă atunci nu avusese nici o dorință. Lăsată însă de un părinte nechibzuit în paza propriei sale înțelepciuni, Colombe era prea inimoasă din fire ca să nu se supravegheze singură cu acea strășnicie de care sufletele nobile se socotesc scutite doar atunci cînd libertatea le e îngădită. Se străduia deci vitejește să nu se mai gîndească la Ascanio, dar amintirea lui era atît de stăruitoare, încît reușea să escaladeze cele trei rînduri de fortificații pe care Colombe le ridicase în jurul inimii sale, mai ușor chiar decît escaladase Ascanio zidurile palatului Nesle. De aceea, în cele trei-patru zile care se seurseseră între timp, Colombe se aflase într-o cumpănă ciudată, cînd temîndu-se că s-ar putea să nu-l mai vadă niciodată pe Ascanio, cînd tremurînd de spaimă că s-ar putea pomeni pe neașteptate față-n față cu el. Singura ei mîngîiere era să se lase legănată de visuri atunci cînd lucra sau în timpul plimbărilor sale. Toată ziua stătea

închisă la ea în odaie, spre dezolarea coanei Perrine, care era osîndită astfel să sporovăiască de una singură la nesfîrșit în pustietatea adîncă a cugetului său. Apoi, după ce arșița de peste zi se potolea, fata își îndrepta pașii spre aleea aceasta umbrită și răcoroasă pe care coana Perrine o numise atît de poetic Alcea Amurgului ; și acolo, stînd pe banca pe care se așezase acum Ascanio, aștepta să se lase noaptea și să răsară stelele, ascultînd și răspunzînd glasului său lăuntric, pînă ce coana Perrine venea să-i dea de știre că e timpul să intre în casă.

Așadar, la ora obișnuită, tînărul o văzu, ivindu-se deodată de după cotitura aleii unde se așezase să se odihnească, pe Colombe, cu o carte în mînă. Citea Viețile sfinților, primejdios roman de credință și dragoste, în măsură poate să pregătească sufletele pentru cruntele încercări ale vieții, dar, din păcate, nu și pentru asprele realități ale lumii. La început, Colombe nu-l observă pe Ascanio, dar, zărind o femeie străină alături de coana Perrine, avu un gest de nedumerire. În acest moment hotărîtor, ca un cutezător general, coana Perrine își luă inima-n dinți și porni la atac :

— Dragă Colombe — spuse ea — cunoscînd sufletelel tău bun, am socotit că nu mai e nevoie să-ți cer încuviințarea pentru a îngădui unui biet rănit, care a trebuit să pătimească în locul tatălui tău, să șadă la aer sub aceste umbrare. Știi doar că în curtea palatului nu e nici un pic de umbră și doctorul nu garantează că tînărul nostru scapă cu viață dacă nu poate să iasă la aer curat cîte o oră în fiecare zi.

În timp ce guvernanta ticluia această mărinimoasă dar grosolană minciună, Colombe își aruncase ochii de departe asupra lui Ascanio și o vie roșeață îi împurpurase deodată obraji. Cît despre bietul ucenic, în clipa în care o văzuse pe Colombe îndreptîndu-se spre el, abia avusese puterea să se ridice în picioare.

— Nu de încuviințarea mea era nevoie, coană Perrine — spuse în fine fata — ci de a tatălui meu.

Rostind aceste cuvinte cu tristețe, dar și cu hotărîre, Colombe ajunse în dreptul băncii pe care ședea Ascanio. Auzindu-l, tînărul își împreună mîinile :

— Vă cer iertare, doamnă — biigui el — dar credeam... speram... că invitația atât de îndatoritoare a coanei Perrine fusese făcută cu bunăvoința domniei voastre ; dar, din moment ce lucrurile stau altfel — urmă el pe un ton blajin, însă care nu era lipsit de mândrie — nu-mi rămîne decît să mă retrag, rugîndu-vă stăruitor să iertați o necuviință săvîrșită fără voia mea.

— Dar nu depinde de mine — protestă cu însuflețire Colombe, tulburată. Nu sînt eu stăpînă aici. Rămîneți totuși măcar astăzi, chiar dacă opreliștea pusă de tatăl meu se răsfrînge și asupra celui care i-a salvat viața ; rămîneți, vă rog, dacă nu pentru altceva, cel puțin spre a primi mulțumirile mele.

— O, doamnă — îngînă Ascanio — eu vă mulțumesc din toată inima. Dar dacă rămîn, n-am să vă stric cumva plimbarea ? De altfel, am impresia că m-am așezat prost aici.

— Nicidecum — răspunse Colombe, așezîndu-se la rîndul ei, fără să se gîndească și fără să bage de seamă, atât era de tulburată, la capătul celălalt al băncii de piatră.

În momentul acela, coana Perrine, care se oprise locului fără a mai îndrăzni să facă vreo mișcare de cînd fusese nevoită să îndure umilitoarea dojană a Colombei, plictisindu-se pînă la urmă să tot stea așa țeapănă în picioare și stînjenită de tăcerea tinerei sale stăpîne, o luă de braț pe coana Ruperta și se îndepărtă pe tăcute.

Tinerii rămaseră astfel singuri.

Colombe, care stătea cu privirile aplecate asupra cărții, nu băgă de seamă în primul moment că guvernanta plecase, deși în realitate nu citea, fiindcă i se puseseră ochii pe ochi. I se părea că plutește de fericire și în același timp se simțea amețită. Tot ce putea face, aproape instinctiv, era să-și ascundă clocotul lăuntric și să caute a-și stăpîni bătaile zănatice ale inimii. Ascanio se pierduse și el cu firea și încercase o suferință atât de aprigă văzînd că fata voia să-l alunge, apoi o bucurie atât de coplesitoare în clipa în care i se păruse a observa tulburarea iubitei sale, încît toate aceste emoții neașteptate îl ridicaseră în slăvi și în același timp îl istoviseră. Zăcea aproape leșinat

și totuși gîndurile lui se depănau mai departe, înlănțuindu-se cu o sîrguință și o iuțală neobișnuită. „Mă disprețuiește ! Mă iubește !” își spunea el rînd pe rînd. O privea pe Colombe cum stătea așa mută și încremenită și lacrimile îi șiroiau în neștire pe obraji. În vremea asta, peste capetele lor, o pasăre cînta în copac. Vîntul făcea să freacă ușor frunzele. La biserica Augustinilor, clopotele de vecernie răsuna domol în văzduhul liniștit. Niciînd nu fusese pe lume o seară de iulie mai pașnică și mai tăcută. Era unul din acele momente solemne în care sufletul pătrunde într-o altă sferă, trăind într-un singur minut cît ar trăi în douăzeci de ani, și de care își amintești toată viața. Cei doi copii fermecători, care păreau făcuți unul pentru altul și care alcătuiau de pe acum o singură ființă, nu trebuiau decît să întindă mîinile pentru a și le împreuna, și cu toate astea s-ar fi zis că între ei se căsca o prăpastie.

După cîteva clipe Colombe ridică fruntea.

— Plîngi ! exclamă, minată de un imbold mai puternic decît voința ei.

— Nu plîng — răspunse Ascanio, lăsîndu-se să cadă pe bancă ; dar, ducînd mîinile la obraz, cînd le depărtă, palmele erau umezite de lacrimi. Adevărat — recunosc eu — plîng.

— De ce ? Ce s-a întîmplat ? Să chem pe cineva. Te doare ceva ?

— Mă doare un gînd.

— Adică ?

— Îmi ziceam c-ar fi fost mai bine poate pentru mine să fi murit deunăzi.

— Să fi murit ? ! Dar ce vîrstă ai dumneata ca să vorbești așa de moarte ?

— Nouăsprezece ani ; oamenii însă ar trebui să moară atunci cînd sînt nefericiți.

— Pentru ca să plîngă în schimb părinții dumitale ! continuă Colombe, dornică, fără a-și da seama, să pătrundă în trecutul unei vieți al cărei viitor simțea nelămurit că va fi legat de al ei.

— N-am nici mamă, nici tată, așa că n-ar avea cine să plîngă, afară doar de meșterul meu Benvenuto.

— Biet orfan !

— Da, biet orfan, într-adevăr ! Tata n-a ținut niciodată la mine, iar pe mama am pierdut-o la zece ani, tocmai cînd începeam să-mi dau seama cît mă iubește și să-i răspund cu aceeași dragoste. Tatăl meu !... Dar ce mi-a venit să vorbesc despre asta și în ce măsură vă pot interesa pe dumneavoastră părinții mei ?

— O, sigur că da. Spune mai departe, Ascanio.

— Arhangheli din ceruri ! Vă mai amintiți cum mă cheamă ?

— Spune, spune mai departe ! șopti Colombe, ascunzîndu-și la rîndul său în palme roșeața ce-i dogorea fruntea.

— Așadar, tatăl meu era orfăurar, iar mama, sărmana, era și dînsa fiica unui orfăurar din Florența anume Raffaele del Moro, care se trăgea dintr-o familie aleasă, fiindcă la noi, în Italia, în republicile din cuprinsul țării noastre, munca nu înjosește pe nimeni și adeseori puteți vedea un nume vestit și străvechi pe firma vreunei prăvălii. Meșterul meu Cellini, de pildă, e tot atît de nobil ca și regele Franței, dacă nu chiar și mai nobil. Fiind sărac, Raffaele del Moro a măritat-o pe fiica sa Stefana, fără voia ei, cu un tovarăș de breaslă cam de aceeași vîrstă cu el, dar care, în schimb, era bogat. Mai mare tristețea : mama îl iubea pe Benvenuto Cellini, care o iubea și el, dar din păcate nici unul, nici celălalt nu aveau nimic la sufletul lor. Benvenuto cutreiera lumea pentru a-și făuri un nume și a cîștiga bănet. În momentul acela era departe, așa încît nu a putut zădărnici această căsătorie. Gismondo Gaddi, așa-l chema pe taică-meu, deși n-a aflat niciodată că soția lui era îndrăgostită de un alt bărbat, a început s-o urască, dîndu-și seama că nu e iubit. Tata era un om gelos și iute la mînic. Să mă ierte dacă-l învinovățesc, dar judecata copiilor e necruțătoare și nu poate uita asemenea lucruri în veci. Adesea mama, ca să se apere de mînia lui, căuta lingă leagănul meu un adăpost pe care taică-meu nu-l respecta întotdeauna. S-a întîmplat chiar uneori s-o lovească — Doamne iartă-l ! — în timp ce mă ținea în brațe și, ca să poată îndura mai ușor durerea, la fiecare lovitură mama mă săruta. Țin minte

tot atît de bine loviturile pe care maică-mea le primea, ca şi sărutările cu care mă alinta ; ecoul lor a rămas la fel de puternic în inima mea.

Bunul Dumnezeu, care e drept, l-a pedepsit pe taică-meu, luîndu-i ce avea mai scump pe lume ; bogăţia lui. Rămînînd mofluz de cîteva ori în şir, tata a murit de inimă rea fiindcă sărăcise, iar mama s-a prăpădit şi dînsa după cîteva zile, crezînd că nu mai e iubită.

Am rămas, aşadar, singur pe lume. Creditorii tatălui meu au venit să ridice tot ce lăsase în urma lui şi, scotocind peste tot ca să vadă dacă nu mai uitaseră ceva, nici n-au apucat să bage de seamă că în casă se afla un copil care plîngea. O fostă slujnică de-a noastră, care mă iubea, s-a milostivit de mine şi mi-a dat de mîncare vreo două-trei zile, dar cum biata bătrînă trăia, la rîndul ei, din milostenii, abia dacă reuşea să capete pentru ea un codru de piine.

Tocmai se întreba ce să facă ea cu mine cînd un bărbat cu straiele colbuite a intrat în camera ei, m-a luat în braţe şi m-a strîns la piept plîngînd şi, după ce i-a dat nişte bani bieteii bătrîne, a plecat cu mine. Era Benvenuto Cellini, care venise anume de la Roma la Florenţa ca să mă ia cu dînsul. Meşterul m-a îndrăgit, m-a ajutat să-mi însuşesc toate tainele artei sale şi m-a ţinut tot timpul lingă dînsul şi, cum îţi spuneam, e singurul om pe care moartea mea l-ar îndurera.

Colombe ascultase cu capul plecat şi inima strînsă povestea acestui orfan, singur pe lume ca şi ea, care semăna atît de bine cu propria ei poveste, şi destăinuirile lui în legătură cu soarta nefericitei mame, soartă pe care avea s-o împărtăşească poate şi ea într-o bună zi ; căci şi ea era silită să se mărite cu un om care avea s-o urască pentru că nu-l va putea iubi.

— Eşti nedrept cu Dumnezeu — îi spuse ea lui Ascainio. Există totuşi un suflet bun care te iubeşte, meşterul dumitale, şi ai avut parte cel puţin s-o cunoşti pe mama dumitale ; eu însă nu pot să-mi amintesc de alintările mamei mele fiindcă a murit, sărmana, aducîndu-mă pe lume. Am fost crescută de o soră de-a tatei, ursuză şi arlăgoasă, pe care totuşi am plîns-o amar cînd s-a prăpădit

acum doi ani căci, neavind pe cine iubi, toată afecțiunea mea s-a revărsat asupra acestei femei, legîndu-mă de ea așa cum e legată iedera de o stîncă. De doi ani locuiesc aici în palat împreună cu coana Perrine și, cu toate că sînt atît de singură, fiindcă tata nu vine să mă vadă decît din cînd în cînd, acești doi ani au fost și vor fi cei mai fericiți din viața mea.

— Ai suferit mult, într-adevăr — spuse Ascanio — dar dacă trecutul a fost atît de vitreg, nu înțeleg de ce trebuie să te îndoiești de viitor ? Fiindcă viitorul ce te așteaptă — vai ! — e atît de mareț ! Ești de viță nobilă, ești bogată, ești frumoasă și umbrele ce ți-au întunecat copilăria vor face să ți se pară și mai strălucitori anii ce vor veni.

Colombe clătină din cap cu tristețe.

— O, mamă, mamă ! șopti ea.

Cînd, ridicîndu-te uneori cu gîndul mai presus de timp, pierzi din vedere măruntele neajunsuri ale clipei de față, într-o străfulgerare ce luminează și rezumă o întreagă viață, cu trecutul și viitorul ei, în momentele acelea sufletul e sorbit de primejdioase vîrtejuri și cuprins de înfricoșătoare deliruri, iar cînd durerile de care-ți amintești sînt fără număr și seamăn, cum sînt fără număr și seamăn încercările pe care le presimți, inima, adînc tulburată, e copleșită adeseori de acele emoții zguduitoare și biruită de slăbiciuni ce-i pot fi fatale. Trebuie să fii tare de înger ca să nu te prăbușești sub povara unor destine ce apasă atît de greu asupra inimii. Acești doi copii care avuseseră parte de atîtea suferințe și care fuseseră toată viața singuri nu trebuiau să rostească decît un singur cuvînt pentru ca din trecuturile lor să facă un singur viitor ; dar pentru a rosti acest cuvînt unul dintre ei era prea neprihănit, iar celălalt prea cuviincios.

În tot acest timp, Ascanio o privise pe Colombe cu o nemărginită duioșie, iar Colombe se lăsase privită cu o îngerească încredere ; cu mîinile împreunate și cu un glas pe care îl avea poate numai atunci cînd se ruga lui Dumnezeu, ucenicul îi spuse tinerei fete :

— Ascultă, Colombe, dacă se întîmplă să-ți dorești ceva pe lume sau dacă te pîndește cumva vreo nenorocire, dacă pentru a ți se împlini dorința cineva trebuie să-și verse

și ultima picătură de sînge sau dacă nenorocirea nu poate fi îndepărtată decît cu prețul unei vieți, spune un cuvînt, Colombe, așa cum i-ai spune unui frate, și voi fi peste măsură de fericit.

— Îți mulțumesc, din suflet îți mulțumesc — răspunse Colombe. O singură vorbă rostită de mine a fost de ajuns ca să-ți pui în primejdie viața cu atîta mărinimie, știu bine : dar de astă dată numai Dumnezeu mă mai poate izbăvi.

Nu apucă să i se destăinuie mai mult, deoarece în momentul acela coana Ruperta și coana Perrine tocmai își încetineau pașii în dreptul lor.

Ca și cei doi îndrăgostiți, cele două cumetre nu pierduseră vremea degeaba, legînd o strînsă prietenie, întemeiată pe o simpatie reciprocă. Coana Perrine o învățase pe coana Ruperta cum să prepare un leac împotriva degerăturilor, iar coana Ruperta, la rîndul său, ca să nu se lase mai prejos, îi dezvăluise coanei Perrine secretul unei rețete pentru păstrarea prunelor peste iarnă. E de la sine înțeles că prietenia ce se legase între ele era pe viață și pe moarte și că și una, și alta își făgăduiseră să se întâlnească, orice s-ar întîmpla.

— Ei, Colombe — spuse coana Perrine, apropiindu-se de bancă — tot mai ești supărată pe mine ? N-ar fi fost rușinos din partea noastră, zău așa, să nu-l primim în casă pe cel fără de care casa asta ar fi rămas fără stăpîn ? E vorba doar să-l ajutăm pe tînărul nostru să se lecuiască de o rană pe care a căpătat-o ca să ne apere pe noi, ce mai încolo-încoace ! Spune și dumneata, coană Ruperte, nu-i așa că arată mai bine acum și că a mai prins puțină culoare de cînd a venit aici ?

— Adevărat — întări coana Ruperta — nici cînd era sănătos n-a fost așa de rumen la față.

— Gîndește-te, Colombe — stăruie Perrine — c-ar fi o crimă să zădărniciim o însănătoșire ce a început atît de bine. Ei, haide, haide, scopul scuză mijloacele. Sper că n-ai nimic împotriva, nu-i așa, dacă am să-i dau voie să vină din nou mîine pe inserat ? De altfel, și pentru mătă-luță e o distracție, puica mamei ; o distracție cît se poate de nevinovată, slavă Domnului, de vreme ce sîntem și

noi aici, coana Ruperte și cu mine. Într-adevăr, Colombe, ai nevoie să te mai distrezi și malale, ascultă-mă pe mine. Cine-o să se ducă să-i spună jupîn prefectului că strășnicia poruncilor dumisale a fost nițeluș îndulcită? De altminteri, înainte ca dînsul să fi pus vreo opreliște, i-ai îngăduit lui Ascanio să vină să-ți arate niște giuvaeruri și, cum azi a uitat să le aducă, trebuie neapărat să vină cu ele mîine.

Colombe se uită la Ascanio; tinărul se făcuse palid și aștepta răspunsul cu sufletul la gură.

Pentru o biată fată sechestrată-n casă și tiranizată, o asemenea umilință era nespus de măgulitoare. Există deci pe lume cineva a cărui scartă se afla în mîinile ei și pe care, cu un singur cuvînt, îl putea face fericit sau îl putea întrista! Oricărui om îi place să se simtă puternic. De curînd Colombe se simțise umilită de ifosele contelui d'Orbec. Sărmana captivă — fie-i iertată această slăbiciune! — nu se putu împotrivi dorinței de a vedea o scînteiere de bucurie în ochii lui Ascanio și rosti îmbujorîndu-se toată și zîmbind în același timp:

— Doamne, coană Perrine, ce mă silești să fac?

Ascanio dădu să spună ceva, dar nu reuși decît să-și împreune mîinile într-un elan de recunoștință.

— Mulțumim, frumoasă doamnă! spuse Ruperta, făcînd o adîncă reverență. Hai, Ascanio, ești prea plăpînd încă, e timpul să ne întoarcem acasă. Dă-mi brațul și să mergem.

Ucenicul abia dacă găsi în el destulă putere ca să spună rămas bun și mulțumesc, dar compensînd sărăcia cuvîntelor cu o privire în care își puse tot sufletul, porni supus în urma slujnicei, cu inima năpădită de bucurie.

Colombe se lăsă pe bancă, visătoare, cuprinsă de o beție pentru care își făcea muștrări și cu care nu era obișnuită.

— Pe mîine! spuse cu un aer triumfător coana Perrine, despărțindu-se de oaspeții săi, pe care-i conduse pînă la poartă. Dacă vrei, poți veni aici în fiecare zi, flăcăule, așa ca azi, trei luni de acum încolo.

— Și de ce numai trei luni? întrebă Ascanio, care spera că va putea fi primit oricînd.

— Păi fiindcă peste trei luni Colombe se mărită cu contele d'Orbec — răspunse coana Perrine.

Ascanio trebui să-și încordeze din răspuțeri voința ca să nu se prăbușească.

— Colombe se mărită cu contele d'Orbec ? ! biigui el. O, Doamne Dumnezeu, va să zică m-am înșelat ! Colombe nu mă iubește !

Dar cum în momentul acela coana Perrine tocmai închidea poarta după el, iar coana Ruperta o apucase înainte, nici una, nici cealaltă nu-l auziră.

XII

REGINA REGELUI

Am arătat mai sus că Benvenuto ieșise din atelier pe la orele unsprezece dimineața fără să spună nimănui încotro pleacă. Benvenuto se dusesse la Luvru să-i întoarcă lui Francisc I vizita pe care maiestatea sa i-o făcuse la palatul cardinalului de Ferrara.

Regele se ținuse de cuvânt. Numele lui Benvenuto Cellini fusese lăsat pretutindeni și orfăurarul găsi toate ușile deschise ; una singură, cea din urmă, rămase totuși închisă : aceea a consiliului. Francisc I pune la cale treburile statului, cu cele mai de seamă fețe ale regatului, și oricât de categorice erau ordinele date de monarh, nimeni nu îndrăznea să-i dea drumul înăuntru lui Cellini în timpul solemnei consfățuirii ce avea loc în momentul acela, fără a cere mai întâi încuviințarea maiestății sale.

Situația în care se găsea Franța era într-adevăr gravă. Până acum am vorbit doar în treacăt despre treburile statului, convinși fiind că cititorii și mai ales cititoarele noastre preferă încurcăturile sentimentale celor politice ; a sosit totuși momentul când nu mai putem da înapoi,

asa încît ne vedem siliți să aruncăm o privire — cit se poate de scurtă — asupra stării de lucruri din Franța și asupra celei din Spania sau mai bine zis asupra lui Francisc I și asupra lui Carol Quintul, fiindcă în secolul al șaisprezecelea regii se confundau cu națiunile.

În perioada la care am ajuns, printr-o răsturnare a echilibrului politic, ale cărui fluctuații și unul, și celălalt avuseseră deseori ocazia să le resimtă, situația lui Francisc I devenise mai favorabilă în timp ce situația lui Carol Quintul se înrăutățise. Într-adevăr, lucrurile se schimbaseră simțitor de mult de la încheierea faimosului tratat de la Cambrai, care fusese negociat de două femei : de Margareta de Austria, mătușa lui Carol Quintul, și de ducesa d'Angoulême, mama lui Francisc I. Prin acest tratat, care era o completare a celui de la Madrid, se stabilea că regele Spaniei renunță la Burgundia în favoarea regelui Franței și că regele Franței renunță, la rîndul său, la suzeranitatea asupra Flandrei și a provinciei Artois. Pe deasupra, cei doi tineri prinți luați ca ostatici urmau să fie redați părintelui lor în schimbul unei sume de două milioane de scuzi de aur. În fine, blajina regină Eleonora, sora lui Carol Quintul, a cărei mină fusese făgăduită mai înainte conetabilului de Bourbon drept răsplată pentru trădarea sa și care, după aceea, devenise soția lui Francisc I, ca o cheazășie de pace, urma să se înapoieze la curtea Franței împreună cu cei doi copii, de care se îngrijise cu atîta duioșie, ținîndu-le loc de mamă ; toate aceste condiții fuseseră împlinite cu o deplină lealitate de ambele părți.

Se înțelege de la sine însă că renunțarea la ducatul Milanului, pe care Francisc I fusese silit s-o accepte în timpul captivității sale, nu era decît o renunțare provizorie. De îndată ce fusese pus în libertate, de îndată ce se văzuse reintegrat în drepturile sale monarhice, de îndată ce își redobîndise întreaga putere, suveranul își întorsese din nou privirile spre Italia. Și pentru ca revendicările sale să poată fi sprijinite de curtea papală, îl căsătorise pe fiul său Henric, care, după moartea fratelui său mai mare Francisc, devenise prinț moștenitor, cu Caterina de Medici, nepoata papoi Clement al VII-lea.

Din păcate, în momentul în care toate pregătirile invaziei puse la cale erau terminate, papa Clement al VII-lea murise și în locul lui fusese ales papă Alessandro Farnese, care se urcase în scaunul sfântului Petru sub numele de Paul al III-lea.

Paul al III-lea însă își impusese ca normă politică să nu îmbrățișeze nici interesele împăratului, nici pe acelea ale regelui Franței, păstrînd cumpăna neclintită între Carol Quintul și Francisc I.

Liniștindu-se în privința aceasta, împăratul nu se mai sinchisise de preparativele Franței, pregătind la rîndul său o expediție împotriva Tunisului asupra căruia pusese stăpînire vestitul corsar Kair-Ed-Din, mai cunoscut sub porecla de Barbăroșie; după ce-l alungase pe Muley-Hasan, Kair-Ed-Din ocupase întreg ținutul, de unde făcea mereu incursiuni în Sicilia, pustiind-o.

Expediția reușise pe deplin și, după ce distrusese trei sau patru vase din flota amiralului lui Soliman, Carol Quintul intrase victorios în portul Napoli.

Acolo aflase o veste care avusese darul să-l liniștească și mai deplin; Carol al III-lea, ducele Savoiei și unchiul lui Francisc I din partea mamei, urmînd sfaturile noii sale soții, Beatrice, fata lui Emanuel, regele Portugaliei, renunțase să mai sprijine cauza regelui Franței, așa că atunci cînd, în virtutea tratatelor încheiate mai înainte cu Carol al III-lea, Francisc I îi ceruse să primească trupele sale pe teritoriul provinciei, ducele de Savoia refuzase să-i dea ascultare; Francisc I, care, bizuindu-se pe ajutorul aliatului și rubedeniei sale, se așteptase să găsească toate porțile deschise, se văzu nevoit să pătrundă cu forța în țară, trecînd peste înfricoșătoarele culmi ale Alpilor.

Siguranța lui Carol Quintul, care se credea stăpîn pe situație, fusese însă spulberată de o adevărată lovitură de trăsnet. Regele pusese în mișcare cu asemenea iuțeală o armată ce pătrunsese în Savoia, încît ducele se pomeni cu întreaga provincie ocupată înainte de a fi prins măcar de veste că granițele ei fuseseră încălcate. Brion, căruia i se încredințase comanda armatei, cucerise orașul Chambéry, ajunsese pe înălțimile Alpilor și tocmai amenința

Piemontul cînd Francesco Sforza, înfricoșat probabil peste măsură la auzul acestor strălucite izbînzii, murise subit, lăsînd ducatul Milanului fără moștenitor și oferindu-l astfel lui Francisc I nu numai o înlesnire, dar și un drept în plus.

Brion pătrunsese în Italia și ocupase Torino. Sosind acolo, se oprise așezîndu-și tabăra pe malurile Scesciei și așteptase.

La rîndul său, Carol Quintul părăsise Napoli, îndreptîndu-se spre Roma. Datorită biruinței pe care o cîștigase asupra vechilor dușmani ai lui Hristos, i se făcuse o primire triumfală în capitala lumii creștine. Primirea aceasta îl amățise atît de tare, încît, împotriva obiceiului său, împăratul pierduse cu totul simțul măsurii și-l învinuise în fața consistoriului pe Francisc I de erezie, întemeindu-și acuzațiile pe ocrotirea pe care suveranul Franței o acorda protestanților și pe alianța pe care o încheiase cu turcii. Pe urmă, recapitulînd toate zîzaniile ce se iscaseră pînă atunci între ei și a căror răspundere, după părerea sa, o purta în primul rînd Francisc I, făcu legămînt să poarte un război pe viață și pe moarte împotriva cumnatului său.

În urma încercărilor prin care trecuse, Francisc I devenise foarte prudent în ultimul timp, pe cît de nesăbuit fusese mai înainte. De aceea, văzîndu-se amenințat în același timp de armatele spaniole și de cele ale Imperiului, lăsase Torino în seama lui Annebaut și-l rechemase pe Brion, poruncindu-i să se mulțumească doar a păzi frontierele.

Toți cei ce cunoșteau firea cutezătoare și cavalerismul de care era însuflețit Francisc I nu reușiseră să priceapă motivele acestei retrageri, închipuindu-și că, din moment ce dădea înapoi, regele se socotea din capul locului învins. Convingerea aceasta ațîțase și mai mult trufia lui Carol Quintul, care luase el însuși comanda trupelor sale, punîndu-și în gînd să cotopească Franța, pe teritoriul căreia voia să pătrundă prin sud.

Se cunosc urmările acestei tentative : Marsilia, care înfruntase atacurile conetabilului de Bourbon și ale lui Pescara, cei mai de seamă războinici ai timpului, reușise

să-i țină piept fără nici o greutate lui Carol Quintul, care era un mare om politic, dar un mediocru conducător de oști. Carol Quintul nu-și făcuse sînge rău din pricina acestei nereușite și, lăsînd Marsilia în urmă, se îndreptă spre Avignon ; conetabilul de Montmorency însă așezase între Durance și Rhône o tabără militară în măsură să reziste oricărui atac și pe care Carol Quintul se străduise în zadar s-o străpungă. Astfel că, după șase săptămîni de încercări inutile, respins frontal, hărțuit pe flancuri, cu spatele amenințat, Carol Quintul ordonase la rîndul său retragerea armatelor, retragere ce semăna mai curînd cu o debandadă și, după ce la un moment dat fusese pe punctul să cadă în mîinile dușmanilor, reușise cu chiu cu vai să ajungă în fine la Barcelona, unde sosise fără armată și fără bani.

Atunci, toți cei care așteptaseră sfîrșitul conflictului pentru a-și da în vileag simțămintele se ridicaseră împotriva lui Carol Quintul. Henric al VIII-lea o repudiasc pe soția sa Caterina de Aragon pentru a se căsători cu Anne Boleyn, amanta lui. Solimán atacase regatul Napoli și Ungaria. Principii protestanți din Germania alcătuiseră o ligă secretă împotriva împăratului. În fine, locuitorii orașului Gand, sătui de impozitele la care erau mereu supuși pentru a se putea face față cheltuielilor necesare războiului cu Franța, se răsculaseră pe neașteptate și-i trimiseseră lui Francisc I niște ambasadori pentru a-i propune să devină conducătorul lor.

Dar în mijlocul acestor răsturnări universale ce amenințau însăși puterea lui Carol Quintul, avuseseră loc noi negocieri între el și Francisc I. Cei doi suverani se întîlniseră la Aigues-Mortes și, hotărît să încheie o pace de care își dădea seama că Franța avea neapărată nevoie, Francisc I își pusese în gînd să rezolve totul pe viitor, nu printr-un conflict armat, ci prin tratative amicale.

Se grăbi deci să-i aducă la cunoștință lui Carol Quintul propunerea pe care i-o făcuseră cetățenii orașului Gand, oferindu-se în același timp să dea liberă trecere trupelor sale pe teritoriul Franței pentru a pătrunde în Flandra.

Iată, așadar, pricina pentru care consiliul se afla reunit în momentul cînd Benvenuto bătuse la ușă și cînd, în-

teiegind să-și respecte făgăduiala, Francisc I, înștiințat de sosirea ilustrului său orfăurar, poruncise să fie poftit înăuntru. Benvenuto avu astfel prilejul să asculte sfârșitul discuțiilor.

— Da, domnilor — spunea Francisc I — sînt de părerea domnului de Montmorency și visul meu este să închei o trainică alianță cu împăratul ales, să înalț tronurile noastre mai presus de întreaga creștinătate și să înlătur din calea noastră toate aceste corporații, toate aceste comune și adunări populare, care vor cu tot dinadinsul să îngrădească puterea noastră regală, refuzînd să ne pună la îndemină fie brațele, fie banii supușilor noștri. Visul meu este să aduc la dreapta credință, reînchegînd unitatea pontificală, toate ereziile din pricina cărora sfînta noastră mamă Biserica are atîta de suferit. Visul meu este să-mi adun toate forțele pentru a lupta împotriva vrăjmașilor lui Hristos, să-l alung pe sultanul turcilor din Constantinopole, fie chiar numai pentru a dovedi că nu este, așa cum se spune, aliatul meu, și să întemeiez un al doilea imperiu la Constantinopole care să stea pe aceeași treaptă cu primul ca putere, strălucire și întindere. Iată care este visul meu, domnilor, și l-am numit așa numai ca să nu mă las prea mult amăgit de speranța izbînzii și ca să nu fiu prea întristat dacă viitorul mi-ar dovedi cumva că e cu neputință de îndeplinit. Dar dacă s-ar împlini, dacă s-ar împlini, conetabile, dacă aş avea în stăpînirea mea Franța și Turcia, Parisul și Constantinopole, occidentul și orientul, trebuie să recunoașteți, domnilor, că ar fi minunat, că ar fi măreț, că ar fi cu drept cuvînt ceva sublim !

— Așadar, sire — spuse ducele de Guise — rămîne definitiv hotărît că refuzați suzeranitatea pe care vi-o oferă locuitorii din Gand și că renunțați la fostele domenii ale casei de Bourgogne ?

— Definitiv ; împăratul va putea să-și dea seama astfel că sînt un aliat la fel de leal, pe cît am fost de leal ca dușman. Dar, în primul rînd și mai presus de orice, să știți, doresc și pretind să mi se înapoieze ducatul Milanului ; mi se cuvine în virtutea drepturilor mele creditare și investituri împăraților și voi ști să-l dobîndesc,

pe cuvîntul meu de gentilom ! Sper însă fără ca să stric prietenia cu fratele meu Carol.

— Și vrei să-i propuneți lui Carol Quintul să treacă prin Franța pentru a-i pedepsi pe răsculații din Gand ? Întrebă la rîndul său Poyet.

— Întocmai, domnule cancelar — răspunse regele. Ai grijă să plece chiar azi domnul de Fréjus pentru a-l poști în numele nostru. Să-i arătăm că sîntem gata să facem orice concesii pentru a menține pacea. Dar dacă totuși vrea război...

Un gest amenințător și măreț sublinie această frază ce rămase o clipă în suspensie, deoarece Francisc I îl zărise pe meșterul său, care se oprișe, modest, lîngă ușă.

— Dar dacă totuși vrea război — continuă el — pe statuia lui Jupiter despre a cărei soartă Benvenuto a venit să-mi aducă vești, jur că va avea parte de un război sîngeros, crîncen și neînduplecat. Ei, Benvenuto, ce se mai aude cu Jupiter al meu ?

— Sire — răspunse Cellini — v-am adus macheta statuii poruncite de maiestarea voastră ; dar știți la ce mă gîndeam privindu-vă și ascultîndu-vă adineauri ? Mă gîndeam la o fîntînă pentru palatul maiestății voastre de la Fontainebleau ; o fîntînă străjuită de o statuie gigantică de șaizeci de picioare care ar ține o lance frîntă în mîna dreaptă, sprijinîndu-și în același timp mîna stîngă pe garda spadei. Statuia aceea, sire, l-ar înfățișa pe Marte, adică pe maiestatea voastră ; fiindcă totul în ființa voastră mărturisește curajul, un curaj pe care îl folosiți cu dreptate și pentru sfînta apărare a măreției voastre. O clipă, sire, încă n-am terminat ; în cele patru colțuri ale postamentului vor fi așezate patru figuri reprezentînd poezia, pictura, sculptura și generozitatea. Iată la ce mă gîndeam, privindu-vă și ascultîndu-vă, sire.

— Și vei da viață acestor gînduri, întruchipîndu-le în marmură sau în bronz, Benvenuto ; e voința mea — rosti monarhul pe un ton poruncitor, dar cu un zîmbet plin de o afectuoasă bunăvoință.

Întreg consiliul întâmpină cu aplauze spusele sale, fiecare socotindu-l pe rege vrednic de o asemenea statuie și statuia vrednică de un asemenea rege.

— Pînă atunci — continuă suveranul — să vedem ce se întîmplă cu Jupiter al nostru.

Benvenuto scoase macheta de sub mantie și o așeză pe masa în jurul căreia fusese pusă la cale soarta lumii.

Francisc I o privi cîțva timp cu o admirație atît de limpede oglindită pe chipul său, încît nu putea da loc la nici o îndoială.

— În sfîrșit ! exclamă el. Am găsit un om după inima mea. Apoi, bătîndu-l pe umăr pe Benvenuto, adăugă : Prietene, nu știu care din noi doi e mai fericit : suveranul care descoperă un artist în măsură să-i ghicească dorințele și să i le împlinească înainte de a le fi rostit, adică un artist ca dumneata, sau artistul care întîlnește un suveran în măsură să-l înțelcagă. La drept vorbind, cred că bucuria cea mai mare e a mea.

— O, nu, îmi dați voie, sire ! protestă Cellini. Fără doar și poate e a mea.

— Ei, lasă, Benvenuto, lasă, e a mea.

— Nu-mi pot îngădui să mă împotrivesc maiestății voastre ; totuși...

— Uite ce e, să zicem atunci că bucuriile noastre sînt la fel, prietene.

— Sire, m-ați numit prietenul vostru — spuse Benvenuto — și cuvîntul acesta e atît de prețios, încît plătește însutit tot ce-am făcut pînă acum pentru maiestatea voastră și tot ce voi mai putea face de aci înainte.

— Ei bine, vreau să-ți dovedesc că nu e o vorbă-n vînt, Benvenuto, și că, numindu-te prietenul meu, n-am făcut decît să rostesc adevărul. Adu-mi cît mai degrabă statuia lui Jupiter, bineînțeles după ce o vei fi terminat, și orice-mi vei cere atunci cînd mi-o vei înfățișa, dacă e un lucru ce stă în puterea unui rege să-l îndeplinească, pe cuvîntul meu de gentilom, îl vei avea. Ați auzit, domnilor ? Dacă s-ar întîmpla cumva să uit, aveți grijă să-mi aduceți aminte.

— Sire — exclamă Benvenuto — sînteți un nobil și strălucit monarh și mă simt rușinat că nu sînt în stare

să fac decît atît de puţin pentru maiestatea voastră, care faceţi atît de mult pentru mine.

Pe urmă, după ce sărută mîna pe care i-o întindea regele, Cellini înfăşură din nou macheta statuii lui Jupiter în mantie şi ieşi din sala de consiliu, cu inima voioasă şi plină de mîndrie.

Plecînd de la Luvru, se întîlni cu Primaticcio, care tocmai se pregătea să intre în palat.

— Încotro alergi aşa încîntat, dragă Benvenuto ? îl întrebă Primaticcio pe Cellini, care trecea pe lîngă el fără să-l vadă.

— A, dumneata erai, Francesco ? spuse Cellini. Da, aşa e, sînt fericit fiindcă l-am văzut pe marele, pe neasemuitul, pe divinul nostru Francisc I...

— Ai văzut-o cumva şi pe doamna d'Etampes ?

— Care mi-a spus nişte lucruri, dacă poţi să-ţi închipui, Francesco, nişte lucruri pe care nici nu îndrăznesc să le repet, deşi gura lumii zice că modestia n-ar fi cea mai de seamă virtute a mea.

— Dar ce ţi-a spus doamna d'Etampes ?

— M-a numit prietenul său, îţi dai seama, Francesco ? Şi m-a tutuit aşa cum îi tutuieşte pe mareşalii săi. În sfîrşit, mi-a spus că în ziua în care statuia lui Jupiter va fi terminată, voi putea să-i cer orice favoare aş năzui şi să n-am nici o îndoială că favoarea aceasta îmi va fi din capul locului acordată.

— Dar ce ţi-a făgăduit doamna d'Etampes ?

— Ce om sucit eşti, Francesco !

— De ce ?

— Eu îţi vorbesc de rege şi dumneata îi dai zor mereu lui doamna d'Etampes.

— Fiindcă eu cunosc mai bine viaţa de la curte decît dumneata, Benvenuto ; fiindcă eşti prietenul şi compatriotul meu ; fiindcă, venind aici, mi-ai adus o boare din aerul frumoasei noastre Italii şi fiindcă recunoştinţa pe care ţi-o port mă îndeamnă să te scap dintr-o mare primejdie. Ascultă, Benvenuto, află că ducesa d'Etampes te duşmăneşte, mai mult chiar, te duşmăneşte de moarte ; ţi-am mai spus-o cîndva şi ţi-o repet ; numai că atunci era vorba doar de o simplă bănuială pe cînd acum sînt

sigur. Ai jignit-o pe femeia aceasta și, dacă nu reușești s-o împaci, o să te ducă la pieire. Doamna d'Etampes, deschide bine urechile, Benvenuto, doamna d'Etampes este regina regelui.

— Ce tot vorbești, Doamne sfinte ! se apără Cellini, rîzînd. Eu, eu am jignit-o pe doamna d'Etampes ? Cum așa ?

— O, te cunosc prea bine, Benvenuto, și eram convins că habar n-ai, așa cum nici eu habar n-am și cum probabil nici dînsa nu are pentru ce anume nu te poate suferi. Dar ce poți să faci ? Așa sînt femeile : niciodată nu știu pentru ce iubesc sau urăsc pe cineva. Ei bine, ducesa d'Etampes te urăște.

— Și ce vrei să fac ?

— Ce vreau ? Uite ce vreau : curtezanul din dumneata trebuie neapărat să vină în ajutorul sculptorului.

— Cum adică, să fiu curtezanul unei curtezane ?

— Ești greșit, Benvenuto — răspunse zîmbind Primaticcio — ești greșit ; doamna d'Etampes este foarte frumoasă, nu cred să existe un singur artist care să nu recunoască lucrul acesta.

— Ei, uite, recunosc — se înduplecă Benvenuto.

— Foarte bine, spune-i-o ei atunci, ei în persoană, nu mie. E tot ce-ți cer și ai să vezi că în felul acesta o să deveniți cei mai buni prieteni din lume. Ai jignit-o fiind susceptibil ca orice artist ; e datoria dumitale acum să faci primul pas.

— Dacă am jignit-o cumva — mărturisi Cellini — n-am făcut-o dinadins sau, mai degrabă, fără rea-voință. Mi-a spus cîteva cuvinte usturătoare pe care nu le meritam, iar eu am pus-o la locul ei, așa cum merita.

— N-are a face, n-are a face ! Uită ce ți-a spus, Benvenuto, și fă-o la rîndul dumitale să uitate ce i-ai răspuns. Îți repet, e o femeie trufașă și răzbunătoare și ține în mîna inima regelui, a regelui căruia îi sînt dragi artete, dar care îndrăgește și mai mult dragostea. Te va face să-ți muști mîinile pentru cutezanța dumitale, Benvenuto ; o să asmută asupra dumitale tot felul de vrăjmași ; dînsa este cea care i-a dat curaj prefectului să te înfrunte. Uite, de pildă, acum, trebuie să plec în Italia ; mă duc

la Roma din ordinul său. Ei bine, află, Benvenuto, că această călătorie a fost pusă la cale în dauna dumitale, și eu, tocmai eu, care-ți sînt prieten, mă văd silit să fiu uncalta răzbunării sale.

— Dar ce cauți la Roma ?

— Ce caut ? I-ai făgăduit regelui că te vei ridica la înălțimea artiștilor din vechime și te știu un om de cuvînt ; ducesa însă își închipuie că te-ai lăudat fără nici un temei și, ca să te strivească, pesemne, punînd opera dumitale alături de ale lor, mă trimite acum pe mine, pictor, la Roma, să iau tipare după cele mai frumoase statui din antichitate : Laocoon, Venus, Tocilarul și mai știu eu care !

— E într-adevăr un rafinament pe care numai o ură cumplită îl putea scorni — spuse Benvenuto, care, în ciuda bunei păreri pe care o avea despre sine, se gîdea cu o stringere de inimă la o comparație între opera sa și lucrările celor mai vestiți maeștri. Niciodată însă n-am să-mi plec grumazul în fața unei femei, niciodată ! Niciodată !

— Dar cine-ți spune să-ți pleci grumazul ? ! Uite, cunosc eu un mijloc pe care am să ți-l împărtășesc. Ducesa l-a plăcut pe Ascanio ; vrea să-i dea ceva de lucru și m-a pus să-i dau de știre să treacă pe la dînsa. Ei bine, ce poate fi mai firesc decît să te duci împreună cu ucenicul dumitale la palatul d'Etampes ca să-l prezinți frumoasei ducese ? Și cu acest prilej nu uita să iei cu dumneata unul din acele minunate giuvaeruri cum numai din mîinile domniei tale poate ieși, Benvenuto ; arată-i-l mai întîi și, dacă vezi că i se aprind ochii privindu-l, oferă-i-l ca pe un prinos prea umil pentru a fi vrednic de dînsa. O să-l primească, firește, o să-ți mulțumească frumos, o să-ți facă în schimb un dar vrednic de dumneata și astfel o să intri din nou în grațiile sale. Știînd însă, dimpotrivă, că femeia asta ți-e dușmancă, poți să renunți de pe acum la toate planurile mărețe pe care le-ai făurit. Și eu am fost nevoit, din păcate, să mă încovoi un timp, pentru ca după aceea să mă ridic cît eram de înalt. Pînă atunci, zugravul acela nenorocit

de Rosso era în fruntea bucatelor ; oricînd și oriunde avea întîietate. Fusesse numit chiar majordomul palatului.

— Ești nedrept cu el, Francesco — spuse Cellini, incapabil să-și ascundă gîndurile. E un mare pictor.

— Crezi ?

— Sint convins.

— Ei, uite, și eu sint convins — mărturisi Primaticcio — tocmai de aceea nu-l pot suferi. Într-un cuvînt, se slujeau de el ca să mă strivească ; am căutat atunci să lingșesc fumurile lor ridicole și acum, iată-mă ajuns marele Primaticcio, acum vor să se slujească de mine ca să te strivească pe dumneata. Fă ceea ce am făcut și eu, Benvenuto, și n-ai să te căiești că mi-ai urmat sfatul. Te rog din suflet, fă-o pentru dumncata și pentru mine, te implor în numele gloriei și al viitorului dumitale, care vor avea de suferit dacă stărui în încăpățînarea dumitale.

— Mă pui la grea încercare ! spuse Cellini, care se vedea totuși că e pe cale să se înduplece.

— Dacă nu pentru dumncata, Benvenuto, fă-o măcar de dragul strălucitorului nostru rege. Vrei oare să-i sfișii inima, silindu-l să aleagă între o curtezană pe care-o iubește și un artist pe care-l admiră ?

— Ei bine, dacă-i așa, fie, sint gata s-o fac pentru rege ! exclamă Cellini, încîntat că găsisse în fine un motiv destul de puternic pentru a-și împăca amorul propriu.

— Bravo ! spuse Primaticcio. Și acum îți dai seama, cred, că dacă un singur cuvînt din tot ce-am vorbit ajunge la urechea ducesei, sint pierdut.

— Cum așa ? protestă Benvenuto. Sper că în privința asta ești liniștit.

— Dacă Benvenuto își dă cuvîntul, nu mai am nimic de zis — adăugă Primaticcio.

— Ai cuvîntul meu !

— Perfect și acum să ne vedem cu bine, frate !

— Călătorie plăcută acolo unde te duci !

— Noroc bun aici !

Și după ce-și strînseră miinile pentru ultima oară, cei doi prieteni se despărțiră, făcînd fiecare cîte un gest ce rezuma întreaga discuție.

FEMEIA E DESEORI SCHIMBĂTOARE

Palatul d'Etampes nu era prea departe de palatul Nesle. Cititorii noștri nu se vor mira prea tare deci dacă vom trece dintr-unul în celălalt.

Clădirea era situată în apropiere de cheiul Augustinilor și se întindea de-a lungul străzii *Gilles-le-Gueur*, căreia mai apoi cine știe ce fire sentimentală i-a schimbat numele în *Gît-le-Cœur*¹. Intrarea principală se afla pe strada Hironnelle. Francisc I dăruise palatul iubitei sale ca s-o înduplece a se căsători cu Jacques Desbrosses, conte de Penthievre, după cum lui Jacques Desbrosses, conte de Penthievre, îi dăruise ducatul d'Etampes și demnitatea de guvernator al Breteniei, ca să-l înduplece s-o ia de soție pe iubita sa.

Monarhul, de altminteri, făcuse tot ce se poate pentru ca darul său să fie vrednic de frumoasa Anne d'Heilly. Luase astfel măsuri ca vechiul palat să fie amenajat după cele mai noi cerințe ale modei. Pe fațada austeră și mohorită răsăriseră ca prin farmec gingașele înfloriturile ale Renașterii ca tot atâtea gânduri de iubire. În sfârșit, judecînd după grija cu care monarhul căutase să împodobească locuința, nu era greu să-ți dai seama că-și petrecea o bună parte din vreme acolo, aproape tot atîta cît și ducea d'Etampes. Pe deasupra, camerele fuseseră mobilate cu un fast într-adevăr regesc și toată casa era tot atît de bogat înzestrată ca și aceea a unei adevărate regine, mult mai bogat, în orice caz, decît aceea a neprețuitei, a castei Eleonora, sora lui Carol Quintul și soția legitimă a lui Francisc I, despre care se vorbea atît de puțin în lume, ba chiar și la curte.

Și acum, dacă vom săvîrși indiscreția de a pătrunde dis-de-dimineață în camera ducesei, o vom găsi întinsă

¹ Joc de cuvinte intraductibil, bazat pe rezonanța apropiată a celor două numiri: *Gilles-le-Gueur* = Gilles Milogul, iar *Gît-le-Cœur* = Inimă-Tînjitoare. (n. t.)

pe o canapea, sprijinindu-și căpșorul încântător și petrecându-și mîna cealaltă alene prin buclele părului său castaniu cu reflexe aurii. Piciorușele goale ale Annei par și mai mici, și mai albe în papucii de catifea neagră, iar rochia largă și răvășită face să iasă și mai bine în vileag ispititorii nuri ai cochetei.

Regele se află într-adevăr de față, stînd în picioare în dreptul unei ferestre, dar în momentul acela nu se uită la ducasă. Bate darabana în geam și pare dus pe gînduri. Probabil e preocupat de problema atît de gravă a trecerii armatelor lui Carol Quintul prin Franța.

— Ce faci acolo, sire, de-mi întorci spatele ? îl întreabă în cele din urmă ducesa, pierzîndu-și răbdarea.

— Versuri pentru domnia ta, iubito, uite, sper că sînt gata, în fine — răspunse Francisc I.

— O, spune-mi-le repede, te rog, frumosul meu poet încoronat !

— Cu dragă inimă — rosti monarhul, cu încrederea în sine a unui stihuitor care în același timp e și purtătorul unui sceptru. Ascultă :

*Fîind singur la o fereastră,
În zori, cînd lumina mîjea,
Vedeam cum Aurora măiastră
Lui Febus calea îi arăta
Și-alături iubita ce-și pieptăna
Părul de aur, și ochii-i lucioși
Ce mă priveau atît de duioși,
Încît, cu glas nalt, strigai vitejește :
Intrați în ceruri, o, zei luminoși,
Căci frumusețea ei vă umbrește !*

— O, ce versuri încîntătoare ! exclamă ducesa, bătînd din palme. De aci încolo, sire, poți privi Aurora cît îți pofteste inima ; nu voi mai fi geloasă pe ea, de vreme ce, mulțumită ei, mi-ai închinat o poezie atît de frumoasă. Mai spune-mi-o o dată, te rog.

Francisc I se grăbi să-i îndeplinească dorința repetînd, atît pentru ea cît și pentru sine, galantul său omagiu în versuri, dar de astă dată Anne rămase tăcută.

— Ce s-a întâmplat, frumoasă doamnă ? întrebă Francisc I, care se aștepta la noi complimente.

— Ce să se întâmple, sire ! Mă văd nevoită să-ți repet și mai răspicat, în dimineața aceasta, ceea ce-ți spuneam ieri seară : unui poet i se iartă și mai puțin decât unui rege cavaler a îngădui ca doamna inimii sale să fie insultată cu atita neobrăzare, fiind vorba nu numai de iubita, dar totodată și de muza sa.

— Iarăși, răutăcioaso ! o dojeni regele, schițând un gest de nerăbdare. De ce trebuie neapărat s-o iei drept insultă, Doamne sfinte ! Cit de necruțătoare poate fi minia domniei tale, atotputernică mea nimfă, dacă învinuirile pe care mi le aduci te fac să uiți versurile mele !

— Monseniorc, urâsc la fel cum iubesc.

— Și totuși, uite, dacă te-aș ruga stăruitor să nu-i mai porți dușmănie lui Benvenuto, un nebun în toată puterea cuvîntului, care nu-și dă seama ce spune, care vorbește așa cum se și bate, fără nici o socoteală, și care n-a avut, te rog să mă crezi, intenția să te jignească. De altfel, după cum bine știi, îngăduința este apanajul zeițărilor ; iartă-l deci, scumpă zeiță, de dragul meu pe acest smintit.

— O, un smintit, într-adevăr ! bombăni Anne.

— O, un smintit extraordinar, să fim înțeleși ! adăugă Francisc I. L-am văzut ieri și mi-a făgăduit adevărate minunății. E un om care nu cred să aibă pereche în arta sa și care va face să strălucească numele meu în veac la fel ca Andrea del Sarto, Tizian și Leonardo da Vinci. Știi cit de mult țin la artiștii mei, scumpă ducesă, fii deci îndurătoare și caută să ai toată bunăvoința față de acesta, te implor ! O, Doamne, ploaia de primăvară, capriciile femeii și cuvîntul de duh al artistului sînt făcute mai curînd să încinte, după mine, decât să necăjească. Hai, iartă-l pe cel ce mi-e drag, iubirea mea !

— Sînt la porunca maiestății tale și mă voi supune, sire.

— Mulțumesc. În schimbul favoarei pe care mărinimia femeii se înduplecă să mi-o facă, poți cere orice lucru dorești și pe care puterea unui monarh este în măsură

să ți-l dăruiască. Dar, vai, din păcate, se luminează de ziuă și trebuie să te părăsesc. Am iarăși un consiliu pe ziua de azi. Ce plictiseală ! Din pricina fratelui meu Carol Quintul meseria asta de rege devine tot mai grea. În locul cavalerismului, mă obligă să folosesc șiretenia, și pana, în locul spadei ; e într-adevăr o rușine. Pe cuvântul meu de gentilom, cred că va trebui să născocim noi cuvinte pentru a numi într-un fel priceperea și îndemnarea de care e nevoie pentru a conduce un stat. Rămii cu bine, sărmana mea iubită, voi căuta să fiu cât mai isteț și mai iscusit. Ferice de domnia ta, pentru că nu ai altă îndatorire decît să fii mereu frumoasă, și cerul a făcut tot ce trebuia pentru asta. Rămii cu bine, nu te scula, mă așteaptă pajul meu în anticameră. La revedere și gîndește-te la mine !

— În fiecare clipă, sire.

Și trimițîndu-i cu mîna o ultimă sărutare în chip de rămas bun, Francisc I ridică draperia și ieși, lăsînd-o singură pe frumoasa ducesă, care, grăbindu-se să-și țină făgăduiala — se cuvine s-o spunem — începu să se gîndească pe loc la cu totul altceva decît la maiestatea sa.

Fiindcă doamna d'Etampes era o ființă activă, pătimașă și ambițioasă. După ce se străduise cu înfocare și reușise pînă la urmă să cucerească vitejește dragostea monarhului, în scurtă vreme firea ei neastîmpărată nu se mai mulțumi cu această dragoste și începu să se plictisească. Amiralul Brion și contele de Longueval, pe care îi iubise o bucată de vreme Diane de Poitiers, pe care o detestase întotdeauna, nu avuseseră darul să-i ocupe îndeajuns timpul ; de o săptămînă încoace însă golul pe care-l simțea în sufletul său se umpluse întrucîtva și se trezise din nou la viață, grație unei uri proaspete și a unei noi iubiri. Îl ura pe Cellini și-l iubea pe Ascanio și se gîdea acum și la unul, și la celălalt, în timp ce cameristele care o îmbrăcau îi puneau ultimele dichisuri.

În momentul în care nu le mai rămăsese altceva de făcut decît s-o pieptene, fu anunțată vizita prefectului și a vicontelui de Marmagne. Amîndoi se numărau printre cei mai credincioși partizani ai săi din cele două tabere ce se formaseră la curte, una în jurul Dianei de Poitiers,

iubita delfinului, iar cealaltă în jurul ducesei. Iar prietenii sînt totdeauna bineveniți atunci cînd te gîndești la dușmani. Așa încît, cu o nespusă drăgălășenie, doamna d'Etampes întinse mîna spre a-i fi sărutată ȕrsuzului prefect și surizătorului viconte.

— Jupîne prefect — spuse ea, cu o minie ce nu era cîtuși de puțin prefăcută și cu o compătimire ce nu avea nimic jignitor — am auzit de felul scandalos în care bădăranul acela de italian a îndrăznit să se poarte cu dumneata, prietenul nostru cel mai bun, și încă și acum tremur de indignare.

— Doamnă — răspunse d'Estourville, folosindu-se de prilej pentru a preschimba înfrîngerca suferită într-o lingușire — m-aș fi simțit prost dacă vîrsta și caracterul meu ar fi fost cruțate de netrebnicul care nu s-a sfiit nici de frumusețea, nici de bunăvoința domniei voastre.

— O ! spuse Anne. Nu mă gîndesc decît la dumneata ; cît privește jignirea pe care am suferit-o, regele, care, trebuie să recunosc, e mult prea îngăduitor cu neobrazății aceștia de venetici, m-a rugat s-o uit și am uitat-o.

— Dacă-i așa, doamnă, rugămîntea pe care voiam să v-o facem nu va fi privită, desigur, cu ochi buni și de aceea vă cerem îngăduința să ne retragem, fără să v-o împărtășim.

— Cum se poate, jupîne d'Estourville ? Nu sînt eu oare, oricînd și orice s-ar întîmpla, la dispoziția domniei tale ? Vorbește, te rog, vorbește dacă nu vrei să mă supăr pe un prieten atît de neîncrezător.

— Ei bine, doamnă, iată despre ce e vorba. Am socotit că pot dispune în folosul vicontelui de Marmagne de dreptul de a locui într-unul din palatele regale, drept pe care l-am dobîndit prin generozitatea domniei voastre, și se înțelege de la sine că de la bun început am pus ochii pe palatul Nesle, care a încăput în niște miini atît de nevrednice.

— Așa ! spuse ducesa. Vă ascult cu toată atenția.

— Vicontele, doamnă, a acceptat în primul moment și chiar cu cea mai vie însuflețire ; acum însă, după ce a chibzuit bine, stă în cumpănă : se gîndește cu spaimă la căpcăunul acela de Benvenuto.

— Mă iartă, stimate prietene — îi tăie vorba vicontele de Marmagne — mă iartă, dar explici foarte greșit lucrurile. Nu mi-e frică de Benvenuto, mi-e frică doar de minia regelui. Nu mă tem că s-ar putea să mă omoare bădăranul acela de italian, cum l-a numit adineauri doamna, nici doi bani nu dau pe el ! Mă tem numai, la drept vorbind, să nu se întâmple cumva să-lucid și să nu pătesc după aceea mai știu eu ce fiindcă l-am răpus pe unul dintre slujitorii maiestății sale la care monarhul pare să țină foarte mult.

— Și mi-am permis, doamnă, să-l conving, făcându-l să spere că, la nevoie, se va putea bizui pe ocrotirea domniei voastre.

— Pe care, de altfel, prietenii mei s-au putut bizui întotdeauna — spuse ducesa — și, la urma urmei, nu aveți oare de partea domniilor voastre o prietenă și mai bună decât mine : dreptatea ? De fapt, nu faceți nimio altceva decât să dați urmare unei dorințe a regelui.

— Maiestatea sa — răspunse Marmagne — n-a arătat anume că palatul Nesle poate fi ocupat de altcineva în afară de Benvenuto și, în cazul acesta, alegerea noastră, de ce să nu recunoaștem, ar putea foarte bine să treacă drept o răzbunare. Și pe urmă, dacă s-ar întâmpla — și asta-i mai mult ca sigur, fiindcă voi lua cu mine doi oameni de nădejde — dacă s-ar întâmpla să-l omor pe Cellini ?

— O, Doamne ! spuse ducesa, cu un zîmbet ce lăsa să i se vadă albeața dinților. Regele poate foarte bine să ocrotească un om viu ; dar îmi închipui că nu s-ar sinchisi prea mult să răzbune un mort, și admirația pe care a închinat-o artei nemaiavînd, în acest caz, prilejul de a se manifesta, el nu și-ar mai aminti, cred, decât de dragostea sa pentru mine. Omul ăsta m-a insultat atît de cumplit și de față cu atîta lume ! Ai uitat cumva, Marmagne ?

— Totuși, doamnă — întîmpină vicontele, prudent — trebuie să știți lămurit ce anume aveți de apărut.

— Ai vorbit doar cît se poate de limpede, viconte.

— Ba nu, doamnă, dacă-mi îngăduiți, nu vreau să vă ascund nimic. Se prea poate ca prin forță să nu-i putem

veni de hac zurbagiului. Atunci trebuie să vă mărturisesc că vom fi siliți să ne folosim de viclenie ; dacă s-ar întâmpla bunăoară să scape din mâinile spadasinilor ziua-n amiaza mare, la el în palat, oamenii noștri ar putea să-l întilnească din întâmplare într-o seară, pe o stradă lăturalnică și... nu sînt înarmați numai cu spade, doamnă, au și pumnale asupra lor.

— Înțelesesem perfect — mărturisi ducesa, fără ca o singură nuanță a tenului său minunat să pălească la gîndul unui atît de banal plan de asasinat.

— Așadar, doamnă...

— Așadar, viconte, văd că ești un om foarte prevăzător și că nu e prea plăcut pentru cineva să-ți fie dușman, zău că nu !

— Dar faptul în sine, doamnă ?

— Faptul în sine e destul de grav, într-adevăr, și s-ar cuveni poate să ne mai gîndim ; dar, așa cum v-am spus, toată lumea știe, și regele însuși nu se poate să nu-și dea seama cît de adînc m-a rănit omul acesta în mîndria mea. Îl urăsc... cel puțin tot atîta cît îl urăsc pe bărbatul meu sau pe doamna Diane și, într-adevăr, cred c-aș putea să vă promit... Dar ce s-a întîmplat, Isabeau, cum îndrăznești să ne întrerupi ?

Ultimele cuvinte ale ducesei erau adresate uneia dintre cameriste care intrase înăuntru năucită.

— Doamne sfinte — spuse Isabeau — vă cer iertare, doamnă, dar a venit artistul acela florentin, Benvenuto Cellini, cu un vas aurit, numai atîta de mic, o frumusețe cum nici nu vă puteți închipui ! Mi-a spus cît se poate de cuviincios că dorește să-l ofere înălțimii voastre și că cere stăruitor îngăduința de a vă vorbi cîteva clipe.

— Ba bine că nu ! rosti ducesa, cu satisfacția unui om a cărui mîndrie e pe cale să se îmblînzească. Și ce i-ai răspuns, Isabeau ?

— Că doamna nu e îmbrăcată și că am să vin să-l dau de știre.

— Foarte bine. Se pare — adăugă ducesa, întorcîndu-se către prefect, care avea o mutră plouată — că dușmanul nostru e dispus să se cumîntească și că începe să vadă cît prețuim și cît e de mare puterea noastră.

N-are a face. N-o să scape chiar atît de ieftin cum crede și să nu-și închipuie că am să primesc pe loc scuzele lui. Trebuie să-și dea mai bine seama cît m-a jignit și cît sînt de supărată. Isabeau, spune-i că m-ai înștiințat și că poruncesc să aștepte.

Isabeau ieși.

— Cum îți spuneam deci, viconte de Marmagne — continuă ducesa, a cărei minie se vedea că suferise între timp o oarecare transformare — lucrul despre care mi-ai vorbit e destul de grav și n-aș putea să-ți promit că-ți voi da o mîna de ajutor, cînd ceea ce vrei dumneata, de fapt, e o crimă și încă urzită cu vicleșug.

— Gîndiți-vă numai ce vîlvă a făcut această ofensă — îndrăzni să întîmpine prefectul.

— Sper că satisfacția pe care o voi primi va face tot atîta vîlvă, jupîne. Trufia aceasta atît de dîrză ce-a fost în stare să țină piept unor suverani se află în clipa de față în anticamera mea, la cheremul capriciilor unei femei, și două ceasuri de purgatoriu cred că sînt de ajuns, la drept vorbind, pentru a ispăși o simplă obrăznicie. Nu trebuie să fim chiar atît de neîndurători, jupîne prefect. Iartă-l, așa cum îl voi ierta și eu peste două ceasuri; s-ar putea oare să am mai puțină înrîurire asupra domniei tale, decît a avut regele asupra mea?

— Vă rugăm să ne dați voie, doamnă, să ne retragem — spuse prefectul, înclinîndu-se — fiindcă n-aș vrea să-i făgăduiesc adevăratei mele regine un lucru pe care n-aș putea fi în stare să-l îndeplinesc.

— Să vă retrageți?! Nici să nu vă gîndiți! protestă ducesa, care ținea cu tot dinadinsul să fie cineva de față la triumful său. Doresc, jupîne prefect, să fii martor la umilirea dușmanului dumitale pentru ca să ne putem bucura împreună de această răzbunare. Vă dăruiesc, dumitale și vicontelui, aceste două ceasuri: nu e nevoie să-mi mulțumiți. Am auzit că-ți măriți fata cu contele d'Orbec, dacă nu mă înșel? Frumoasă partidă, într-adevăr. Frumoasă e un fel de a zice, mai curînd ar fi trebuit să spun bună partidă; dar ia loc, jupîne. Știi oare că, pentru a se putea face căsătoria aceasta, ai nevoie de consimțămîntul meu, pe care, deși nu mi l-ai cerut încă, sînt gata totuși să ți-l dau. D'Orbec îmi este tot atît de

credincios ca și domnia ta. Sper că o vom putea vedea în sfârșit și o vom avea între noi pe frumoasa dumitale copilă și că soțul ei nu va fi chiar atât de nesocotit, încât să n-o aducă la curte. Cum se numește, jupîne ?

— Colombe, doamnă.

— Drăguț nume și atât de duios. Se spune că numele ar avea o înrîurire asupra soartei omului ; dacă-i așa, înseamnă că biata copilă are o inimă simțitoare și va suferi. Ce e, Isabeau, ce s-a întâmplat ?

— Nimic, doamnă, a spus c-o să aștepte.

— A, da, foarte bine, uitasem de el. Da, da, așa cum ți-am spus, ai grijă de Colombe, jupîne d'Estourville, contele d'Orbec este plămădit din același aluat ca și soțul meu, la fel de ambițios pe cît e de hrăpăreț ducele d'Etampes, în stare să-și cedeze soția în schimbul unui ducat. Atențiune deci și pentru mine, mai ales dacă e chiar atât de frumoasă precum se spune. Ai să mi-o prezinți, nu-i așa, jupîne ? Cred că-mi dai voie să mă pun și eu în gardă ?

Strălucind de bucurie în așteptarea victoriei sale, ducesa sporovăi așa o bucată de vreme, spunînd tot ce-i trecea prin cap, în timp ce mulțumirea și nerăbdarea de care era stăpînită ieșeau în vileag la cel mai mic gest pe care-l făcea.

— Așa — spuse ea în cele din urmă — mai trebuie o jumătate de oră ca să se împlinească cele două ceasuri ; și atunci îl vom scăpa pe bietul Benvenuto de chinuri. Să ne punem în locul lui : în ce hal trebuie să se canonească, sărmanul ! Nu e obișnuit să păzească ușile, tocmai el care poate pătrunde oricînd în palat și-l poate vedea la orice oră pe rege. Zău îl compătimesc, deși merita o lecție. Cred că se dă de ceasul morții, nu-i așa ? Doamne sfinte, ce se aude ? Ce înseamnă răcnetele astea... și zarva...

— O fi osînditul căruia i s-a urît în purgatoriu — socoti prefectul, simțind că i se trezește din nou speranța.

— Să îndrăznească numai — spuse ducesa, palidă la față. Veniți cu mine, domnii mei, veniți să vedem.

Benvenuto, care se îndurase în cele din urmă, pentru motivele arătate mai înainte, să facă pace cu atotputernica favorită, a doua zi chiar după ce stătuse de vorbă

cu Primaticcio luase vasul de argint aurit cu care voia să-și răscumpere liniștea și, ținându-l de braț pe Ascanio, slab să-l sufle vântul și fără pic de sînge în obraz după ce se perpelise toată noaptea, se îndreptă spre palatul Etampes. Avu de furcă mai întii cu valeții, care nu voiau cu nici un preț să-l anunțe stăpînei lor la o oră alit de matinală, și pierdu o jumătate de ceas tocmindu-se cu ei. Era gata să-și iasă din sărite. Tocmai atunci însă trecu pe acolo Isabeau, care se înduplecă s-o înștiințeze pe doamna d'Etampes. Puțin mai apoi se întoarse să-i spună lui Benvenuto că ducesa se îmbracă și trebuia să mai aștepte un pic. Se hotări deci să aibă răbdare și se așază pe un taburet lingă Ascanio, care, istovit de mersul pe jos, de febră și de gîndurile ce-l frămîntau, dădea semne de slăbiciune.

Trecu astfel o oră. Benvenuto începu să numere minulele. „La urma urmei — își spuse el — toaleta unei ducese este treaba cea mai importantă pentru ea din tot timpul zilei, și pentru un sfert de ceas mai mult ori mai puțin n-are rost să mă las păgubaș după ce m-am hotărît, în sfîrșit, să fac acest pas.“ Totuși în pofida acestei cugetări pline de înțelepciune, începu să numere secunde.

Pînă una alta însă, Ascanio se făcea tot mai palid la față; căutase să-i ascundă meșterului că era suferind și-l însoțise vitejește fără să-i mărturisească nimic; nu luase însă nimic în gură dimineța și, cu toate că nu voia să recunoască, simțea cum îl părăsesc tot mai mult puterile. Benvenuto, care stătea ca pe ghimpi, se ridică în picioare și începu să se plimbe cu pași mari încolo și înapoi.

Trecu încă un sfert de oră.

— Te simți rău, fătul meu? îl întrebă Cellini pe Ascanio.

— Nu, zău nu, meștere; mai degrabă mi se pare că dumneata te simți rău. Te rog din suflet ai răbdare, nu cred să mai avem mult de așteptat.

În momentul acela Isabeau trecu din nou prin încăpere.

— Văd că stăpîna dumitale întîrzie — spuse Benvenuto.

Vicleană, fetișcana se apropie de fereastră și se uită la ornicul din curte.

— Dar nu e decît un ceas și jumătate de cînd așteptați ; de ce vă plîngeți ? ! se miră ea.

Și văzîndu-l pe Cellini că se încruntă, o șterse pe aci încolo chicotind.

Benvenuto își încordă din răspuseri voința și reuși să-și înfrîneze nerăbdarea. Dar pentru asta trebui să se așeze din nou pe scaun și rămase astfel locului cu brațele la piept, tăcut și serios. Părea liniștit ; în sinea lui însă clocotea de minie. Cei doi servitori ce stăteau încremeniți în dreptul ușii se uitau la el cu un aer solemn în care meșterul avea impresia că deslușește o batjocură.

Se auzi bătînd sfertul de oră ; Benvenuto îi aruncă o privire lui Ascanio și îl văzu alb ca varul la față, mai-mai să leșine.

— M-am săturat ! izbucni el, nemaiputîndu-se stăpîni. Pînă la urmă văd c-o face dinadins ! Am crezut ce mi s-a spus și am așteptat din politețe ; dar dacă e vorba să fiu insultat, și cum nu sînt obișnuit cu așa ceva, nici măcar nu mi-a trecut prin gînd c-ar fi cu putință, ci bine, dacă-i vorba să fiu insultat, nu sînt eu omul care să îndure o insultă nici chiar din partea unei femei, de aceea plec. Hai, Ascanio !

Spunînd aceasta, Benvenuto înșfăcă deodată cu mîna lui vînjoasă scaunul neprimitor pe care, fără ca el să-și dea seama, ducesa îl silise să șadă, spre a se răzbuna, aproape două ceasuri, și-l trînti jos, făcîndu-l bucăți. Valeții dădură să se repeadă, dar Cellini trase pe jumătate din teacă pumnalul și ei își luară seama. Temîndu-se să nu pătească ceva meșterul său, Ascanio încercă să se ridice, dar, sleit de puteri din pricina emoției, se prăbuși la loc în nesimțire. Benvenuto nu prinse de veste în primul moment.

Tocmai atunci apăru și ducesa, palidă și furioasă, în pragul ușii.

— Da, plec — continuă cu o voce tunătoare Benvenuto, care o văzuse cît se poate de bine — spuneți-i acestei femei c-am luat înapoi darul și c-am să-l dau acum primului mocofan care mi-o ieși înainte, oricine ar fi acela, știind că-i mai vrednic decît ca să-l primească.

Spuneți-i că se înșală dacă își închipuie că sînt valetul ei, ca de-alde voi, și că noi, artiștii, nu obișnuim să ne vindem respectul și supunerea așa cum își vinde ea dragostea ! Și acum, dați-vă la o parte să trec ! Vino cu mine, Ascanio !

Abia în momentul acela, întorcîndu-se spre ucenicul său iubit, îl văzu rezemat de perete, palid, cu ochii închiși și cu capul dat pe spate.

— Ascanio ! strigă Benvenuto. Ascanio, copilul meu, leșinat, poate chiar pe moarte ! Ascanio, dragul meu, numai din pricina acestei femei... Și Benvenuto se întoarse cu un gest amenințător spre ducesa d'Etampes, aplecîndu-se în același timp ca și cum ar fi vrut să-l ia în brațe pe Ascanio și să plece cu el.

La rîndul său, ducesa, tremurînd toată de furie și de spaimă, nu fusese în stare să facă un pas, nici să scoată o vorbă. Văzîndu-l însă pe Ascanio, alb ca marmura, cu capul dat pe spate și pletele răvășite, atît de frumos sub paloarea ce-i acoperea obrazul și atît de grațios așa cum zăcea leșinat, minată de o pornire nestăvilită, se repezi spre el, pomenindu-se deodată față-n față cu Benvenuto, aproape îngenuncheată și ținînd ca și el una din mîinile lui Ascanio între mîinile sale.

— Bine, dar copilul acesta se prăpădește ! Ai să-l omori dacă-l iei cu dumneata, domnule ! Poate că are nevoie de îngrijiri cît mai grabnice. Du-te repede, Jérôme, și caută-l pe maestrul André. Nu vreau să iasă din palat în halul ăsta, mă înțelegi ? Dumneata n-ai decît să pleci sau să rămii, dacă dorești, dar pe el lasă-l aici !

Benvenuto o privi pătrunzător pe ducesă și cu o strîngere de inimă pe Ascanio. Își dădu seama că nu poate fi nici un pericol pentru ucenicul său drag dacă-l lasă în grija doamnei d'Etampes și că, în schimb, ar fi primejdios să-l poarte pînă acasă, fără să fi luat nici un fel de măsuri. Ca întotdeauna, nu stătu mult pe gînduri, fiindcă Cellini întotdeauna se hotăra pe loc, iar hotărîrea pe care o lua era nestrămutată, ceea ce putea fi în egală măsură o calitate sau un defect.

— Răspundeți de soarta lui, doamnă ! spuse el.

— Cu viața mea ! îi făgădui cu însuflețire ducesa.

Meşterul sărută uşor fruntea ucenicului şi, înfăşurându-se în pelerină, cu mîna pe pumnal, părăsi semet încăperca, nu fără a fi schimbat mai întîi cu ducesa o privire plină de ură şi de dispreţ. Cît despre cei doi bărbaţi, nici măcar nu se învrednici să-i bage în seamă.

La rîndul ei, Anne se uită în urma duşmanului său pînă ce acesta ieşi pe uşă, cu nişte ochi scăpărători de furie ; apoi, schimbîndu-şi expresia, ochii săi se aplecară cu mîhnire şi îngrijorare asupra chipului drăgălaş al bolnavului : dragostea luă locul mîniei, tigroaica se preschimbă din nou în gazelă.

— Maestre André — îi spuse medicului său, ce venise într-un suflet — caută-l, salvează-l, e rănit, moare !

— N-are nimic — o linişti maestrul André — nu e decît o slăbiciune trecătoare. Şi lăasă să picure pe buzele lui Ascanio cîteva stropi dintr-o băutură întăritoare pe care o purta întotdeauna asupra lui.

— Se trezeşte ! exclamă ducesa. Uite că s-a mişcat ! Acum probabil are nevoie de linişte, nu-i așa ? Duceţi-l dincolo în cameră pe o canapea — le spuse celor doi valeti. Apoi, cu glas scăzut, ea să n-o audă decît ei, adăugă : Dar mai întîi luaţi aminte : dacă scăpaţi un singur cuvînt în legătură cu ceea ce aţi văzut şi auzit adineauri, plătiţi cu capul nesăbuiinţa gurii. Duceţi-vă !

Lacheii se înclinară înfricoşaţi şi, ridicîndu-l uşor pe Ascanio, îl purtară pe braţe.

Rămînînd singură cu prefectul şi cu viconte de Marmagne, martori atît de prudenţi ai înjcsirii pe care o suferise, doamna d'Étampes îi măsură pe amîndoi, mai ales pe cel de-al doilea, cu o privire dispreţuitoare, pe care căută numaidecît să şi-o ascundă.

— Îţi spuneam, aşadar, viconte — rosti ea cu amărăciune, dar pe deplin liniştită — îţi spuneam, aşadar, că lucrul despre care-mi vorbeai era grav : n-are a face, am spus-o fără să mă gîndesc prea bine. Am destulă putere, cred, ca să-mi pot îngădui să lovesc un nemernic, după cum aş avea la nevoie destulă putere ca să-i fac pe flecari să se căiască. De astă dată regele n-ar mai pregeta, sper, să pedepsească ; eu însă vreau să mă răzbun. Pedepsa ar da în vileag insulta, în timp ce răzbunarea ar îngropa-o. Aţi dovedit, domnilor, destul sînge rece, amînînd

răzbunarea ca nu cumva să dea greș, lucru pentru care nu pot decît să vă felicit : rămîne acum să aveți și buna inspirație, așa cum vă povățuiesc, de a nu zăbovi s-o aduceți la îndeplinire ; faceți în așa fel ca să nu fiu nevoită să cer ajutorul altora decît domniilor voastre. Vi-
conte de Marmagne, doreai să vorbim lămurit. Îți garantez că vei fi scutit de orice răspundere, la fel cum e scutit un călău ; însă, dacă vreți să vă spun părerea mea, v-aș sfătui, atît pe dumneavoastră cît și pe zbiri, să renunțați la spadă, folosindu-vă numai de pumnal. Ne-am înțeles deci, nu trebuie să-mi răspundeți nimic, faceți ce aveți de făcut și cît mai repede : e cel mai bun răspuns. Rămas bun, domnilor !

Rostind aceste cuvinte cu o voce tăioasă și sacadată, ducesa întinse brațul spre cei doi seniori, ca și cum le-ar fi arătat ușa. Aceștia se înclinară stîngaci și atît de fisticii, încît nu reușiră să îngaime nici măcar o scuză și ieșiră pe ușă buimaci.

— Oh ! Să fii o biată femeie și să ai nevoie de asemenea mișei ! suspină Anne, petrecîndu-i cu privirea în timp ce plecau și strîmbînd din buze scîrbită. O, cît îi disprețuiesc pe toți bărbații ăștia : amant regal, soț venal, valet în haine de curtean, valet în livrea, toți afară de unul singur pe care, fără voia mea, îl admir, și de un altul pe care, spre norocul meu, îl iubesc.

Apoi intră în camera în care se afla frumosul bolnav. În momentul în care ducesa se apropia de el, Ascanio deschise ochii.

— N-avea nimic — îi explică maestrul André ducesei. Tinărul nostru a fost rănit la umăr și, din pricina oboselii, a unei emoții puternice sau poate numai fiindcă era nemîncat, a căzut într-un leșin trecător din care, în urma întăritoarelor pe care i le-am dat, precum vedeți, s-a trezit în sfîrșit. Acum și-a revenit pe deplin și ar putea foarte bine să fie transportat acasă cu litiera.

— Destul, maestre ! spuse ducesa, înmînîndu-i o pungă cu bani maestrului André, care făcu o plecăciune pînă la pămînt și ieși.

— Unde sînt ? întrebă Ascanio, care, dezmeticindu-se, încerca să reinnoade firul întîmplărilor.

— Ești lîngă mine, la mine, Ascanio — spuse ducesa.

— La dumneavoastră, doamnă? A, da, vă recunosc, sînteți doamna d'Étampes; acum îmi amintesc tot!... Dar unde-i Benvenuto? Ce s-a întîmplat cu meșterul meu?

— Nu te mișca, Ascanio! Fii pe pace, meșterul dumitale e în siguranță; la ora asta probabil prinzește în tihnă la dînsul acasă.

— Dar cum se face c-a plecat fără mine?

— Ți-ai pierdut cunoștința și te-a lăsat în grija mea.

— Și mă pot bizui, doamnă, că într-adevăr nu-l pîndește nici o primejdie și c-a ieșit din palat fără să pătească nimic?

— Îți spun din nou, te asigur, Ascanio, că niciodată n-a fost mai puțin amenințat ca în momentul acesta, mă înțelegi? Nerecunoscătorul! Eu, ducesa d'Étampes, îl veghez și-l îngrijesc cu toată bunăvoința, ca o soră, iar el nu se gîndește decît la meșterul său!

— Vă rog să mă iertați, doamnă, și îngăduiți-mi să vă mulțumesc — spuse Ascanio.

— Era și timpul, într-adevăr! răspunse ducesa, clătînd căpșoru-i drăgălaș, cu zîmbet viclean.

Și doamna d'Étampes începu să vorbească, rostind fiecare cuvînt cu o mlădiere duioasă în glas, împrumutînd celor mai simple noțiuni înțelesurile cele mai delicate, formulînd fiecare întrebare cu un fel de nesățioasă curiozitate și în același timp cu respect, ascultînd fiecare răspuns ca și cum ar fi fost în măsură să-i hotărască soarta. Se arătă docilă, suplă și lingușitoare ca o pisică, prezentă în orice clipă și atentă la orice gest, ca o bună actriță în scenă, făcîndu-l, cu mult tact, pe Ascanio să reia tonul conversației, dacă se întîmpla cumva să-l părăsească o clipă, și atribuindu-i pe de-a-ntregul meritul unor păreri pe care ea însăși le sugerasese aducîndu-le în chip firesc în discuție; părăind a se îndoi de sine și ascultîndu-l pe Ascanio ca pe un oracol; desfășurînd toată acea inteligență cultivată și fermecătoare datorită căreia, așa cum am mai spus, fusese supranumită cea mai frumoasă savantă și cea mai savantă dintre frumoase. În sfîrșit, prin iscusința sa, convorbirea luă acru celei mai ademenitoare lingușeli și a celei mai rafinate seducții: cum însă pentru a treia ori a patra oară tînărul

păru că vrea să se retragă, ea spuse împiedicându-l din nou să plece :

— Îmi vorbești cu atîta har și cu atîta rîvnă, Ascanio, despre arta orfăurăriei, încît îmi dau seama că de abia acum am descoperit-o cu adevărat și că de aci înainte voi ști să deslușesc un gînd acolo unde nu vedeam decît o simplă podoabă. Va să zică, după dumneata, Benvenuto ar fi cel mai mare meșter în această artă.

— Doamnă, l-a întrecut chiar și pe divinul Michelangelo.

— Mi-e ciudă pe dumneata. Pînă la urmă o să faci să-mi treacă supărarea pe care i-o păstrez pentru felul urît în care s-a purtat cu mine.

— O, nu trebuie să luați în seamă asprimea lui, doamnă. Izbucnirile astea nesăbuite ascund sufletul cel mai înflăcărat, în stare de cel mai deplin devotament ; din păcate însă, Benvenuto e în același timp un om iute la minie și nestăpînit. A crezut că-l lăsați să aștepte fără nici un temei, și jîgnirea aceasta...

— Mai bine zis o ștregărie — spuse ducesa, prefăcîndu-se rușinată ca un copil răsfățat. Adevărul este că nu eram încă îmbrăcată cînd meșterul dumitale a sosit și c-am întîrziat doar ceva mai mult ca de obicei cu găteala. Urît, foarte urît din partea mea ! După cum vezi, sînt gata să recunosc. Nu știam că venise cu dumneata — adăugă ea, cu însuflețire.

— Da, dar Cellini, doamnă, care poate nu are un ochi atît de pătrunzător și care, de altminteri, s-a lăsat amăgit de unii și de alții, vă crede — sînteți atît de bună și de drăguță, încît pot să v-o spun fără teamă — vă crede o femeie foarte rea și necruțătoare și a luat drept o jîgnire ceea ce, de fapt, nu era decît o copilărie.

— Așa crezi ? spuse ducesa, fără a-și putea ascunde un zîmbet ironic.

— O, doamnă, vă rog să nu i-o luați în nume de rău ! Dacă v-ar cunoaște cu adevărat, vă asigur, nobil și generos cum e, ar cădea la picioarele domniei voastre și v-ar cere iertare pentru greșeala pe care a săvîrșit-o.

— Dar taci odată ! Nu cumva ții cu tot dinadinsul să mă faci acum să-l și iubesc ? Vreau să rămîn mai de-

parte supărată pe el. îi spun, și ca dovadă, uite, am de gând să-i găsesc un rival.

— Ar fi greu, doamnă.

— Nicidecum, Ascanio, fiindcă rivalul acesta vei fi chiar dumneata, cleverul lui. Dă-mi voie ca omagiul pe care i-l aduc astfel acestui geniu fără de seamă care mă detestă să rămână cel puțin nemărturisit. Cum se poate, dumneata, a cărui delicată fantezie însuși Cellini o laudă, ai fi în stare să refuzi a pune în slujba mea harul dumitale poetic? Și, de vreme ce nu împărtășești rezervele pe care meșterul dumitale le are față de persoana mea, n-ai avea oare acum cea mai bună ocazie să mi-o dovedești, primind s-o înfrumusețezi?

— Doamnă, tot ce stă în puterea mea să fac și tot ceea ce sînt se află la dispoziția domniei voastre. Sînteți atît de bună cu mine, v-ați interesat adineauri cu atîta căldură de trecutul meu, de năzuințele mele, încît puteți fi încredințată că de aci înainte vă sînt din tot sufletul și din toată inima devotat.

— Copilule! N-am făcut încă nimic pentru dumneata și tot ce-ți cer deocamdată este doar o scînteie din talentul cu care ești înzestrat. Spune-mi, n-ai întrezărit cumva în visurile dumitale un giuvaer fermecut? Am aici niște mărgăritare de toată frumusețea; în ce ploaie miraculoasă ai dori să le preschimbi, dragul meu vrăjitor? Uite, vrei să-ți spun la ce m-am gîndit? Adineauri, privindu-te cum zăceai întins aici, în odaie, palid la față și cu capul dat pe spate, mi s-a părut că văd un crin minunat al cărui lujer se apleca în bătaia vîntului. Ei bine, făurește-mi din mărgăritare și argint un crin pe care-l voi purta prins la corsaj — îl îmbie seducătoarea, ducînd mîna la inimă.

— O, doamnă, atîta bunătate...

— Ascanio, vrei să răsplătești această bunătate, cum o numești dumneata? Făgăduiește-mi că mă vei socoti prietena și confidenta dumitale, că nu-mi vei tăinui nimic, nici faptele dumitale, nici planurile și nici supărările dumitale, fiindcă îmi dau seama că ești întristat. Făgăduiește-mi că vei veni la mine oricînd vei avea nevoie de un sfat sau de un ajutor.

— Bine, dar asta înseamnă să-mi faceți o nouă favoare și nicidecum să-mi cereți o dovadă de recunoștință !

— În sfârșit, îmi făgăduiești ?

— Ce păcat ! Ieri v-aș mai fi putut face încă această făgăduială ; ieri încă v-aș fi putut spune că voi avea nevoie de generozitatea dumneavoastră ; astăzi însă nimeni n-ar mai putea să-mi fie de vreun ajutor.

— Cine știe ?

— Știu eu, doamnă, eu.

— Suferi, Ascanio, văd bine că suferi.

Ascanio clătină din cap cu tristețe.

— Te ferești de o prietenă, Ascanio ; nu-i frumos din partea dumitale, să știi, nu-i frumos — continuă ducesa, luind mina tinărului și stringându-i-o ușor.

— Meșterul meu trebuie să fie îngrijorat, doamnă, și mi-e teamă să nu vă stingheresc. Mă simt bine acum. Dați-mi voie să mă retrag.

— Ce grăbit ești să mă părăsești ! Așteaptă cel puțin pînă ți se pregătește o litieră. Nu te împotrivi, medicul a poruncit-o, și eu, de asemenea.

Anne chemă un servitor și-i dădu dispozițiile necesare, pe urmă îi spuse cameristei Isabeau să-i aducă mărgăritarele și cîteva din nestematele sale, pe care i le încredință lui Ascanio.

— Și acum ești liber să pleci — zise ea — dar cînd ai să te mai întrezezi, primul lucru cu care ai să te îndelețnicești va fi crinul meu, nu-i așa ? Pînă atunci, gîndește-te la el, te rog, și în momentul în care vei fi terminat desenul, vino să mi-l arăți.

— Da, doamnă ducasă.

— Și nu vrei cu nici un chip să-ți fiu și eu de folos cu ceva și, de vreme ce ești gata să împlinești ceea ce mi-am dorit, să-mi dai voie la rîndul meu să împlinesc o dorință de-a dumitale ? Haide, Ascanio, hai, spune-mi ce dorești, copilule ? Fiindecă, la vîrsta dumitale, degeaba încerci să-ți stăpînești bătăile inimii, degeaba întorci ochii și strîngi buzele, nu se poate să nu-ți dorești ceva. Atît de firavă îți închipui că e puterea mea și atît de neînsemnată trecerea de care mă bucur, încît nu mă socotești vrednică să-mi deschizi inima dumitale ?

— Știu, doamnă — îi răspunse Ascanio — că aveți toată puterea pe care o meritați. Dar nici o putere omenească nu ar fi în stare să mă ajute în situația în care mă aflu.

— Oricum, spune-mi totuși despre ce e vorba — îl îndemnă doamna d'Étampes. Îți poruncesc ! apoi, indulcind glasul și expresia feței cu o fermecătoare cochetărie : Te rog din suflet !

— Vai, vai, doamnă ! suspină Ascanio, nemaiputându-și stăvili amarul. Fiindcă îmi vorbiți cu atîta bună-tate și fiindcă plecarea mea vă va ascunde rușinea și lacrimile mele, în loc să înfățișez o rugămintă ducesei, așa cum aș fi făcut ieri, mă voi destăinui de astă dată femeii. Ieri v-aș fi spus : „O iubesc pe Colombe și sînt fericit !“ Azi însă vă spun : „Colombe nu mă iubește și tot ce mai pot face acum e să mor !“ Rămîneți cu bine, doamnă, și gîndiți-vă la nefericirea mea !

Ascanio sărută în grabă mîna ducesei d'Étampes, care rămăsese înmărmurită, fără să poată rosti un cuvînt, și dispăru îndată pe ușă.

— O rivală ! O rivală ! îngăimă Anne, ca și cum s-ar fi trezit dintr-un vis. Da, dar nu-l iubește, și pînă la urmă Ascanio se va îndrăgosti de mine, fiindcă așa ȳreau !... Da, jur c-o să mă iubească și c-o să-l ucid pe Benvenuto !

XIV

DE UNDE SE VEDE CĂ TEMEIUL EXISTENȚEI OMENEȘTI ESTE SUFERINȚA

Sperăm că ni se va ierta amărăciunea și mizantropia acestui titlu. Dar, la drept vorbind, capitolul de față, trebuie să mărturisim, nu va avea nici o logică afară doar de aceea a suferinței, la fel ca și viața. Constatarca nu

e prea nouă, ar spune un faimos personaj de vodevil, dar în orice caz ne dă un pic de curaj fiindcă o vom putea, eventual, folosi ca o justificare față de cititor, pe care îl vom purta, așa cum Virgiliu l-a purtat pe Dante, din disperare în disperare.

Fie ca spusele noastre să nu-l jignească nici pe cititor și nici pe Virgiliu.

Prietenii noștri, într-adevăr, în momentul în care întrerupem povestirea, sînt, începînd cu Benvenuto și sfîrșind cu Jacques Aubry, cufundați în tristețe și vom vedea cum suferința, ca o întunecată revărsare de apc, îi va cuprinde încetul cu încetul pe toți.

Cellini, bunăoară, în clipa cînd l-am părăsit, era peste măsură de îngrijorat de soarta lui Ascanio. Întorcîndu-se la palatul Nesle, meșterul, vă rog să mă credeți, nu se mai gîndea cîtuși de puțin la mînia doamnei d'Étampes. Singura lui preocupare era scumpul său bolnav. Vă puteți închipui deci cît de mare îi fu bucuria cînd poarta se deschise lăsînd să intre în curte o litieră și cînd Ascanio, sărind sprinten jos, se apropie de el ca să-i strîngă mîna și să-l liniștească, încredințîndu-l că nu se simțea mai prost decît dimineața. Fruntea lui Benvenuto se înnoră însă de la primele cuvinte rostite de Ascanio și orfăurarul îl ascultă, cu chipul umbrît de o ciudată mîhnire, în timp ce tînărul îi spunea :

— Meștere, am să-ți dau prilejul să reperi o greșală și sînt convins că n-ai să te superi, ci, dimpotrivă, ai să-mi mulțumești. Să știi că te-ai înșelat în privința doamnei d'Étampes ; nu are nici ură, nici dispreț pentru domnia ta ; dimpotrivă, te cinstește și te admiră și trebuie să recunoști că ai bruftuit-o destul de rău, cu toate că e femeie și, pe deasupra, și ducasă. Meștere, doamna d'Étampes nu e numai frumoasă ca o zeiță, dar e și bună ca un înger, modestă și cu o simțire întraripată, simplă și mărinimoasă, cu inima plină de un har fermecător. Ceea ce azi-dimineață ți s-a părut a fi o aroganță umilitoare nu era nimic decît o nevinovată stîngărie. Te rog, atît pentru dumneata, știind cît de mult ții să nu nedreptățești pe nimeni, cît și pentru mine,

fiindecă m-a primit și m-a îngrijit cu o înduioșătoare bună-voință, nu stărui în această dureroasă greșală. Pun mâna-n foc c-o vei putea face s-o uite cu ușurință... Dar de ce nu-mi răspunzi, meștere dragă? Clatini din cap. Te-am supărat cumva?

— Ascultă, fătul meu -- răspunse cu seriozitate Benvenuto. De atâtea ori doar ți-am spus că, după mine, nu există decît un singur lucru pe lume pururi frumos, pururi tînăr și pururi îmbelșugat și anume arta cea plină de har divin. Totuși cred, știu, sper că există inimi duioase pentru care dragostea poate fi la rîndul ei un simțămînt puternic și adînc în măsură să ferească o viață de om, dar asemenea cazuri sînt rare. Ce este dragostea de obicei? O toană de-o zi, veselă însoțire, în care fiecare îl înșală pe celălalt, adesea cu bună credință. Dragostea aceasta sînt gata oricînd s-o zeflemisesc, după cum bine știi, Ascanio : îmi bat joc de ifosele și de gînguritul ei. Fără s-o ponegresc totuși. Fiindecă, la drept vorbind, îmi convine de minune ; îți oferă în mic toate bucuriile, toate desfătările, toate geloziile unei patimi adevărate, atîta doar că rănile ei nu sînt mortale. Comedie ori tragedie, după o bucată de vreme ți-o amintești doar ca pe un spectacol de teatru. Și pe urmă, vezi tu, Ascanio, femeile sînt într-adevăr încîntătoare, dar, după mine, aproape nici una din ele nu merită mai mult și nici nu este în stare să înțeleagă decît asemenea gusturi schimbătoare. A le dărui mai mult înscamnă să-ți faci o socoteală greșită sau să fii nesăbuit ca un om ieșit din minți. Uite, de pildă, Scozzone : dacă ar pătrunde în sufletul meu, s-ar înspăimînta. De aceea o las să stea în prag și e veselă, cîntă, rîde, e fericită. În afară de asta, gîndește-te, Ascanio, că aceste însoțiri trecătoare au toate un temei durabil și care pe un artist îl poate mulțumi cu prisosință : cultul formei și preamărirea frumuseții desăvîrșite. E latura lor serioasă, din pricina căreia nu le-aș putea defăima niciodată, chiar dacă uneori le iau în zeflemea. Dar mai sînt și alte dragoste, Ascanio, care nu mă fac cîtuși de puțin să rîd, ei, dimpotrivă,

mă înfioară ; dragoste cumplite, zănatice, absurde ca niște vise.

„O, Doamne! suspină în sinea lui Ascanio. O fi aflat ceva despre patima mea nesocotită pentru Colombe ?!”

— Dragostele astea — urmă Benvenuto — nu-ți aduc nici desfătare, nici fericire, deși pun cu totul stăpînire pe tine ; sînt ca niște vampiri care-ți sorb încetul cu încetul existența și-ți vlăguiesc treptat-treptat sufletul ; te țin încheștat fără putință de scăpare și cu nici un chip nu te mai poți smulge din ghearele lor. Ascanio, Ascanio, ferește-te de ele ! Îți dai foarte bine seama că nu sînt decît niște năluciri și că nu te alegi cu nimic de pe urma lor, și cu toate astea devii robul lor cu trup și suflet și le jertfești viața aprcape cu voluptate.

„Nu mai încape nici o îndoială ! Știe tot !” își spuse Ascanio.

— Dragă băiete - - continuă Benvenuto — dacă mai e încă timp, sfărîmă lanțurile astea care te-ar ține pe veci încătușat ; vei purta poate mereu urmele lor, dar caută cel puțin să-ți izbăvești viața.

— Dar cine ți-a spus c-o iubesc ? întrebă ucenicul.

— Slavă Domnului dacă n-o iubești ! spuse Benvenuto, care luase întrebarea lui Ascanio drept o tăgadă. Dar atunci păzește-te, fiindcă am observat azi-dimineață că e îndrăgostită de tine.

— Azi-dimineață ?! Dar de cine vorbești ? Ce vrei să spui ?

— De cine aș putea să vorbesc ? De doamna d'Etampes.

— Doamna d'Etampes ?! repetă ucenicul, uluit. Dar te înșeli, meștere, nu-i cu putință. Zici c-ai observat dumneata că doamna d'Etampes e îndrăgostită de mine ?

— Ascanio, am patruzeci de ani, am trecut prin multe și știu. După privirile pe care femeia asta ți le arunca acum cîteva ceasuri, după felul în care a căutat să ți se înfățișeze, pun mîna-n foc că te iubește ; și după înflăcărarea cu care o apărui adineauri, mi-e tare teamă că și tu o iubești. În cazul acesta, dragul meu Ascanio, ascultă ce-ți spun : ești pierdut ! Destul de învăpăiată ca

să mistuie totul în tine, dragostea aceasta, în momentul în care te-ar părăsi, te-ar lăsa văduvit de orice iluzie, de orice credință, de orice speranță și nu-ți va mai rămîne nici o altă mîngiere decît să iubești la rîndul tău, așa cum ai fost iubit, cu o dragoste înveninată și ucigătoare, pustiind la rîndul tău alte inimi, așa cum a fost pustiită și inima ta.

— Meștere — răspunse Ascanio — nu știu dacă doamna d'Etampes mă iubește, dar pot să-ți spun fără nici o șovăială că eu n-o iubesc pe doamna d'Etampes.

Benvenuto nu se simți liniștit decît pe jumătate de sinceritatea cu care îi vorbise Ascanio, gîndindu-se că s-ar putea să se amăgească singur. Nu mai aduse, așadar, vorba niciodată despre acest subiect și adeseori în zilele următoare se uita cu tristețe la ucenicul său.

Trebuie să spunem, de altfel, că nu părea îngrijorat numai din pricina lui Ascanio. S-ar fi zis că el însuși era frămîntat de ceva care-l punca pe gînduri. Nu mai avea veselia spontană, nici vorbele de duh atît de neașteptate de pînă atunci. În fiecare dimineață stătea închis în camera lui de deasupra turnătoriei și poruncise cu toată strășnicia să nu vină nimeni să-l tulbure. În restul zilei lucra la statuia uriașă a lui Marte cu rîvna din totdeauna, dar fără a mai vorbi despre ea cu însuflețirea obișnuită. Mai ales cînd era Ascanio de față avea un aer mohorît, fisticit și parcă rușinat. Părea să-l ocolească pe elevul său ca pe un creditor sau ca pe un judecător. În sfîrșit, se vedea cît de colo că o cumplită suferință sau cine știe ce pasiune mistuitoare pusese stăpînire pe sufletul acesta atît de vajnic, pustiindu-l.

Ascanio nu se simțea nici el mai fericit ; era încredințat, așa cum îi mărturisise și doamnei d'Etampes, că frumoasa Colombe nu-l iubea. Cuprins de gelozie, în închipuirea lui contele d'Orbec, pe care-l cunoștea numai din auzite, era un tînăr și elegant senior, iar fiica jupînului d'Estourville, logodnica preafericită a unui chipeș gentilom, nu se gîndise de bună seamă nici măcar o clipă la un biet artist necunoscut ca el. Chiar de-ar fi păstrat acea firavă și efemeră speranță ce nu părăsește nici-

odată inima unui îndrăgostit, își tăiasse singur craca de sub picioare dezvăluindu-i doamnei d'Etampes, dacă era adevărat că doamna d'Etampes îl iubea, numele rivalei sale. Căsătoria aceasta, pe care ea ar fi fost poate în măsură s-o împiedice, acum era în stare să facă tot ce-i stătea în putere ca s-o grăbească ; era în stare chiar s-o urmărească pe biata Colombe cu o ură înverșunată. Da, Benvenuto avea dreptate ; dragostea acestei femei era într-adevăr năprasnică și ucigătoare, în timp ce dragostea Colombei trebuia să fie acel sublim și suav simțămînt despre care meșterul îi vorbise la început și, din păcate, fericirea aceasta îi fusese hărăzită altuia.

Ascanio era disperat ; se bizuise pe prietenia doamnei d'Etampes și, în realitate, această prietenie amăgitoare era o primejdioasă dragoste ; își pusese nădejdea în dragostea Colombei și această dragoste mincinoasă se dovedise a fi, de fapt, doar o prietenie indiferentă. Puțin mai lipsea ca să le urască pe cele două femei care-i înșelaseră atît de crunt năzuințele, iubindu-l fiecare așa cum ar fi vrut să fie iubit de cealaltă.

Copleșit de o mohorîță descurajare, nici nu se mai gîndea măcar la crinul pe care i-l poruncise doamna d'Etampes și, înveninat cum era de gelozie, nu mai voise cu nici un chip să se ducă la pavilionul Nesle, cu toate rugămințile stăruitoare, și cu toate dojenile Rupertei, lăsînd fără nici un răspuns cele o mie și una de întrebări cu care îl iscodea. Totuși uneori se căia de hotărîrile luate în prima zi și de pe urma cărora, fără doar și poate, numai el avea de pătimit. Voia s-o vadă pe Colombe și să-i ceară socoteală, dar pentru ce ? Pentru nu știu ce năstrușnice năzăriri de care se lăsase amăgit ! În sfîrșit, de văzut, trebuia totuși s-o vadă, se gîndea el în momentele de înduioșare, și de astă dată îi va mărturisi dragostea lui ca pe o crimă, iar ea, care era atît de bună, va căuta de bună seamă să-l mîngîie ca de o nenorocire. Dar cum mai putea să se răzgîndească după ce lipsise atîta timp, cum putea să se justifice față de tinăra fată ?

Stăpînit de aceste naive și dureroase preocupări, Ascanio lăsa să treacă timpul fără a se încumeta să ia o hotărîre.

Colombe îl așteptă pe Ascanio, cu spaimă și cu bucurie totodată, a doua zi după ce coana Perrine strivise inima ucenicului sub povara cumplitei sale destăinuiri ; în zadar numără însă ceasurile și minutele ; în zadar coana Perrine stătu la pîndă : Ascanio, care se trezise la timp din leșin, s-ar fi putut foarte bine folosi de binevoitoarea încuviințare dată de Colombe, și totuși nu veni, însoțit de Ruperta, să bată de patru ori în poarta pavilionului așa cum se înțelescscră. Oare ce însemna asta ?

Insemna că Ascanio era bolnav, poate chiar pe moarte, în orice caz destul de grav ca să nu poată coborî din pat. Așa cel puțin își închipuia Colombe ; toată seara rămase ingenunchată pe scaunul de rugăciune, plîngînd și rugîndu-se, iar cînd încetă să se roage, băgă de seamă că încă-i mai curgeau lacrimile pe obraji. Ceea ce o făcu să se înfricoșeze. Teama ce-i înțeșta inima îi descoperi un lucru cu totul neașteptat. Într-adevăr avea tot dreptul să fie speriată de vreme ce, în mai puțin de o lună, Ascanio reușise să pună stăpînire pe cugetul ei în asemenea măsură, încît s-o facă să uite de Dumnezeu, de tatăl ei și chiar de propria ei nefericire.

Dar parcă de asta era vorba ! Ascanio suferea acolo, la doi pași de ea ; trăgea să moară și nici măcar nu putea să-l vadă ! Nu era momentul cel mai potrivit să judece, tot ce putea să facă era să plîngă, să plîngă în neștire. După ce va fi salvat, avea tot timpul să chibzuiască.

A doua zi lucrurile însă se înrăutățiră. Perrine o pîndi pe Ruperta și, de îndată ce o văzu ieșind pe ușă, se năpusti valvirtej afară, chipurile ca să se ducă după provizii, dar nu după provizii de merinde, cît mai degrabă după provizii de noutăți. Ascanio însă nu era mai bolnav ca înainte ; Ascanio refuzase pur și simplu să meargă la pavilionul Nesle, fără a se învrednici să răspundă la întrebările coanei Ruperta decît printr-o tăcere îndărătnică. Cele două cumetre nu puteau decît să facă fel și fel de presupuneri. Într-adevăr era un lucru de neînțeles pentru ele.

Colombe, în schimb, își spuse din capul locului, fără să-și frământe mintea prea mult : „Știe tot : a aflat că peste trei luni voi fi soția contelui d'Orbec și nu mai are ochi să mă vadă“.

În primul moment fu încântată că iubitul ei era furios și zîmbi. Să încerce cine o vrea a găsi explicația acestei tainice bucurii, noi ne mulțumim doar a povesti lucrurile așa cum s-au întîmplat. Gîndindu-se mai bine însă, îi fu necaz pe Ascanio fiindcă își închipuise că ea ar fi putut să se învoiască la o asemenea căsătorie altfel decît cu moartea în suflet. „Inseamnă că mă disprețuiește“ — își spuse ea. Toate aceste simțăminte, fie de indignare, fie de duioșie, erau deopotrivă de primejdioase, dezvăluind acestei inimi neștiutoare propriile sale taine. Colombe își spunea cu glas tare că nu mai vrea să-l vadă în veci pe Ascanio, în sinea ei însă îl aștepta ca ea să se poată cîezvinovăți.

Conștiința ei stăpînită de temeri suferea, după cum suferea și dragostea ei ignorată.

Nu era totuși unica dragoste pe care Ascanio o necsocotea. Exista o dragoste și mai puternică decît a ei, și mai nerăbdătoare să se dezvăluie și care tînjea într-ascuns după fericire, așa cum ura tînjește după răzbunare.

Doamna d'Etampes nu credea, nu voia să creadă în iubirea pătimașă și adîncă pe care Ascanio o avea pentru Colombe. „Un copil care nu știe ce vrea — își spuse ea — căruia i s-au aprins călcîiele după prima fetișcană nostimă ce i-a trecut prin fața ochilor, care s-a izbit de mofturile unei prostuțe înfumurate și a cărui mîndrie a fost zgîndărită de piedica întîmpinată. Cînd o să vadă însă ce inseamnă o dragoste adevărată, o dragoste fierbinte și stăruitoare, cînd va afla că eu, ducesa d'Etampes, femeia care conduce după bunul ei plac un întreg regat, îl iubesc !... Și trebuie s-o afle negreșit.“

Viconte de Marmagne și prefectul Parisului sufereau la rîndul lor din pricina urii de care erau stăpîniți, așa cum Anne și Colombe sufereau din pricina dragostei. Amîndoi îi purtau simbetele lui Benvenuto, Marmagne și mai mult încă decît prefectul. Din cauza lui Benvenuto, fusese desconsiderat și umilit de o femeie, și tot

din cauza lui era silit acum să fie viteaz, deoarece înainte de a fi izbucnit scandalul de la palatul Etampes vi-contele ar fi putut foarte lesne să-și pună oamenii să-l înjunghie pe stradă ; acum însă, vrînd-nevrînd, trebuia să se ducă în persoană la el acasă și să tabere asupra lui. Numai cît se gîdea la asta, Marmagne se cutremura de groază. Și cine ar putea oare să-l ierte pe cel ce îl face să simtă că e laș ?

Așadar, toată lumea suferea. Scozzone însăși, Scozzone zănată, Scozzone zvăpăiată, nu mai avea chef de rîs, nu mai avea chef de cîntat, era cu ochii înroșiți de lacrimi. Benvenuto n-o mai iubea, Benvenuto era mereu rece cu dînsa, ba uneori chiar o și repezea.

Biete! Scozzone îi intrase un gînd în cap și gîndul acesta cu timpul devenise o idee fixă. Ținea morțiș să fie soția lui Benvenuto. Atunci cînd venise la el acasă, convinsă că va fi doar un prilej de petrecere pentru dînsul, și cînd meșterul se purtase atît de frumos cu ea, tratînd-o ca pe o femeie, și nu ca pe o curtezană, biata copilă se simțise dintr-o dată înnobilită de acest respect neașteptat și de cinstea aceasta pe care nici măcar n-o visase și fusese cuprinsă în același timp de o adîncă recunoștință față de binefăcătorul său și de o naivă mîndrie, văzînd că se bucură de o atît de aleasă prețuire. De atunci — și nu la porunca lui Cellini, ci la rugămîntea lui — primise cu dragă inimă să-i slujească drept model și, avînd prilejul să se vadă de atîtea ori înfățișată și de atîtea ori admirată în bronz, în argint și aur, socotise nici mai mult, nici mai puțin că succesele orfăurarului i se datorau pe jumătate ei, de vreme ce formele acelea minunate, atît de des ridicate în slavă, erau, la drept vorbind, mai curînd ale sale decît ale meșterului. Era gata totdeauna să se îmbujoreze de cîte ori i se aduceau laude lui Benvenuto pentru perfecțiunea liniilor cutărei ori cutărei statuete și căuta să se convingă singură, cu cea mai mare bunăvoință, că faima iubitului ei avea neapărată nevoie de ea, însușindu-și parte din gloria lui, așa cum își însușise o parte din inima sa.

Biata copilă ! Habar n-avea că, dimpotrivă, nu fusese nicicînd pentru el acel duh tainic, acea zeităte ascunsă

pe care o invocă orice creator și grație căreia este cu adevărat creator ; dar pentru că Benvenuto părea să copieze întocmai atitudinile și nuri săi, fata credea cu toată sinceritatea că îi datora totul ei și, încetul cu încetul, ajunsese să spere că, după ce o ridicase pe curtezana la rangul de ibovnică, nu va întârzia s-o ridice pe ibovnică la rangul de soție.

Cum Scozzone nu se pricepea cîtuși de puțin să se prefacă, îi împărtășise răspicat pretențiile ei. Cellini o ascultase cît se poate de serios, după care îi răspunsese :

— Să vedem.

La drept vorbind, mai bucuos s-ar fi înapoiat în for-tăreața Sant' Angelo, chiar cu riscul de a-și rupe pentru a doua oară piciorul, evadînd. Și nu pentru că ar fi dis-prețuit-o pe draga lui Scozzone : o iubea din toată inima și chiar cu un pic de gelozie, așa cum am văzut, dar mai presus de orice era îndrăgostit de arta sa și adevărata sa soție legitimă era mai degrabă sculptura. Și apoi, din ziua în care s-ar fi căsătorit, soțul nu avea să întunece oare voioșia sprintarului hoinar ? Capul familiei nu avea să-l stingherească pe dăltuitor ? La urma urmei, dacă ar fi trebuit să se însoare cu toate modelele lui, ar fi în-semnat să fie de cel puțin o sută de ori bigam.

„În momentul în care n-am s-o mai iubesc pe Scozzone și nici n-am s-o mai folosesc ca model — își spunea Benvenuto — sper să-i pot găsi un băiat de ispravă, cu vederea prea scurtă ca să poată privi în trecut sau în vi-itor, și care să vadă în fața lui doar o femeie frumoasă și o zestre tot atît de frumoasă cu care voi căuta s-o căpătuiesc. În felul acesta voi putea îndeplini dorința înfocată a lui Scozzone de a purta, ca o adevărată bur-gheză, numele unui bărbat.“ Fiindecă Benvenuto era con-vins că Scozzone nu rîvnea nimic altceva decît să aibă un bărbat. Indiferent cine ar fi fost acel bărbat.

Deocamdată însă o lăsa pe ambițioasa fetișcană să se amăgească oricît poftea cu iluziile ei deșarte. Dar de cînd se mutaseră în palatul Nesle, nu mai putea fi vorba de nici o amăgire și, dîndu-și seama că prezența ei nu mai era chiar atît de necesară în viața și pentru lucrările lui Cellini, Scozzone, cu toată veselia ei, nu mai reușea să

risipească norul de tristețe ce-i umbrea fruntea, iar meșterul la rîndul său începuse să modeleze în ceară o statueta a zeiței Hebe pentru care nu-i mai poza ea. În fine, ceea ce era și mai groaznic de închipuit, sărmana fată încercase să cocheteze cu Ascanio sub ochii lui Cellini, fără ca o cît de ușoară încruntare să mărturisească mînia geloasă a meșterului. Trebuia oare să-și ia gîndul pe veci de la atîtea vise ademenitoare și să se resemneze a fi o biată fată oropsită ca mai înainte ?

Cît privește pe Pagolo, dacă cineva s-ar arăta cît de cît curios să pătrundă în adîncurile întunecoase ale sufletului său, îi vom spune că niciodată Pagolo nu fusese atît de ursuz și de tăcut ca în ultima vreme.

S-ar putea crede că cel puțin veselul student Jacques Aubry, vechea noastră cunoștință, fusese cruțat de această tristețe molipsitoare. Nicidecum ; avea și el partea lui de suferință. După ce-l așteptase o bună bucată de vreme în duminica în care palatul Nesle fusese asediat, Simonne se inapoiase furioasă la domiciliul conjugal și nu mai voise, sub nici un motiv, să-l primească pe neobrăzatul secretar de cancelarie. Ce-i drept, ca să se răzbune, acesta renunțase la rîndul lui să mai calce în prăvălia soțului năbădăioasei : la auzul acestei vești însă, mîrșavul croitor nu găsisese altceva mai bun de făcut decît să-și mărturisească în chîpul cel mai vădit mulțumirea ; căci, dacă Jacques Aubry obișnuia să-și ponosească în cel mai scurt timp și cu generozitate hainele (afară de buzunare), trebuie să adăugăm că, pe de altă parte, avea un principiu economic al său care-i cerea să nu le plătească niciodată. Nemaifiind însă influența Simonnei pentru a contrabalansa banii pierduți, egoistul croitor ajunsese la încheierea că cîinstea de a-l îmbrăca pe Jacques Aubry nu era în măsură să compenseze paguba pe care o suferea îmbrăcîndu-l pe gratis.

Astfel că bietul nostru prieten se pomeni în același timp copleșit de văduvia sa și lipsit de îmbrăcăminte. Din fericire, după cum am văzut, nu era el omul care să mucegăiască inecat în melancolie. Nu trecu mult și descoperi o încîntătoare și gingașă mîngiere care se numea Gervaise. Din păcate, Gervaise era înarmată cu tot felul

de principii care lui i se păreau cit se poate de fistichii ; îi lunea mereu printre degete și tinărul nostru se dădea de ceasul morții ca să găsească mijlocul de a o lega de el pe cocheta. Nu-i mai ardea nici de băutură, nici de mîncare, mai ales că nemernicul de crișmar, care era văr cu nemernicul de croitor, nu mai voia să-i dea nimie pe veresie.

Toți cei ale căror nume au fost citate în aceste pagini erau, așadar, nefericiți, începînd cu regele, care se frămînta ca să afle dacă va binevoi sau nu va binevoi Carol Quintul să treacă prin Franța, și sfîrșind cu coana Perrine și coana Ruperta, care se simțeau cit se poate de năpăstuite fiindcă nu mai puteau să pălăvrăgească în voie ; și dacă, la fel ca străbunicul Jupiter, cititorii noștri ar avea dreptul și obligația plicticoasă de a asculta toate lamentațiile și toate dorințele muritorilor, iată jalnicul cor pe care le-ar fi dat să-l audă :

Jacques Aubry :

— Dacă Gervaise s-ar îndura să nu-mi mai ridă în nas !

Scozzone :

— Dacă Benvenuto ar mai putea fi măcar o singură clipă gelos !

Pagolo :

— Dacă Scozzone ar putea să-l urască pe meșter !

Marmagne :

— Dacă aș avea norocul să-l prind pe Cellini singur acasă !

Doamna d'Etampes :

— Dacă Ascanio ar ști măcar că-l iubesc !

Colombe :

— Dacă aș putea să-l văd numai cîteva clipe, ca să mă dezvinovățesc !

Ascanio :

— Dacă s-ar dezvinovăți !

Benvenuto :

— Dacă aș îndrăzni cel puțin să-i mărturisesc lui Ascanio chinurile pe care le îndur !

Toți :

— Vai ! Vai ! Vai !

UNDE SE POATE VEDEA CA BUCURIA NU ESTE DECÎT O DURERE CARE-ȘI SCHIMBĂ LOCUL

Toate aceste dorințe exprimate cu atîta însuflețire aveau să fie îndeplinite în mai puțin de o săptămînă. Numai că realizarea lor avea să-i lase pe cei care le zămisliseră și mai nefericiți, și mai triști ca înainte. Căci uneori orice bucurie cuprinde o nenorocire în fașă.

La început, Gervaise nu-i mai rîse în nas lui Jacques Aubry. Schimbare pe care, dacă vă mai amintiți, studentul o rîvnise cu atîta ardoare. Într-adevăr, Jacques Aubry găsise în fine lanțul aurit care trebuia s-o încătușeze pe ușuratica fetișcană. Lanțul acesta era un minunat inel cizelat chiar de Benvenuto și înfățișînd două mîini împreunate.

Trebuie să știți că, din ziua în care avusese loc bătaia, Jacques Aubry simțise o puternică simpatie pentru firea independentă și plină de o clocotitoare energie a artistului florentin. Nu-și îngăduia să-l întrerupă niciodată atunci cînd vorbea, lucru nemaipomenit ! Îl privea și-l asculta cu respect, favoare de care profesorii săi nu se putuseră bucura niciodată. Admira lucrările lui cu un entuziasm, dacă nu prea luminat, în orice caz cît se poate de sincer și de însuflețit. Pe de altă parte, lealitatea, curajul și voioșia lui avuseseră darul să-i placă lui Cellini. Era un jucător de pelotă destul de priceput ca să se poată apăra, dar nu într-atîta ca să nu piardă partida. Era în măsură să-i țină piept la masă, cu o diferență doar de o sticlă între ei. Într-un cuvînt, orfăurarul și el deveniseră cei mai buni prieteni din lume și Cellini, mărinimos, deoarece știa că bogățiile sale sînt neistovite, îl silise într-o zi să ia cu el inelul acela atît de iscusit cizelat, încît, în lipsa mărului, ar fi putut s-o ispitească pe Eva și să semene zîzania în căsnicia zeiței Tetis cu Peleu.

A doua zi după ce inelul trecu din mâinile lui Jacques Aubry în cele ale iubitei sale, Gervaise deveni dintr-o dată o fată aşezată şi studentul nădăjdui că, în sfârşit, acum era a lui. Sărmanul nebun ! În realitate el era al ei.

Potrivit dorinţei sale, Scozzone izbuti să aprindă în inima lui Benvenuto o scintile de gelozie. Şi iată cum.

Într-o seară în care cochetăriile şi drăgălăşeniile îşi dovediseră din nou zădărnicia în faţa seriozităţii nestrămutate a meşterului, Scozzone luă la rîndul său un aer solemn.

— Benvenuto — spuse ea — pare-mi-se că nu te mai gîndeşti de loc la legămintele duminicale faţă de mine.

— Ce legăminte, porumbiço ? răspunse Benvenuto, cu ochii în tavan, ca şi cum ar fi căutat acolo desluşirea acestei muştrări.

— Nu mi-ai făgăduit oare de o sută de ori c-o să te însori cu mine ?

— Nu-mi amintesc — spuse Benvenuto.

— Nu-ţi aminteşti ?

— Nu, mi se pare că ţi-am răspuns doar atât : „Vom vedea.“

— Ei, şi ai văzut ?

— Da.

— Ce-ai văzut ?

— Că eram prea tînăr ca să pot fi deocamdată altceva decît ibovnicul tău, Scozzone. Vom mai vorbi despre asta mai încolo.

— Iar eu nu sînt destul de naivă, domnule, ca să mă mulţumesc cu o promisiune în doi peri şi să aştept toată viaţa.

— Fă cum poţeste, fetiço, şi dacă eşti grăbită, ia-o înainte !

— La urma urmei, ce-ai, mă rog, împotriva căsătoriei ? Întrucît ar putea să-ţi schimbe viaţa ? E vorba doar să faci fericită o biată fată care te iubeşte, atîta tot.

— Întrucît o să-mi schimbe viaţa, Scozzone ? spuse cu un aer grav Cellini. Vezi lumînarea a cărei flacără plăpîndă abia luminează sala asta mare în care ne aflăm ; pun o mucarniţă peste ea şi uite că s-a făcut dintr-o dată întuneric beznă. Căsătoria e ca mucarniţa asta. Aprinde lumînarea, Scozzone, nu pot suferi întunericul.

— Îmi dau seama — răspunse guralivă Scozzone, izbucnind în lacrimi — porți un nume strălucit ca să-l dăruiești unei biete fete amărâte care ți-a dăruit în schimb sufletul, și viața, și tot ce avea, tot ce putea să-ți dăruiască, și care e gata să îndure orice pentru dumneata. care nu respiră decît prin dumneata, care nu te iubește decît pe dumneata.

— Știu toate astea, Scozzone, și te rog să mă crezi că-ți sînt nespus de recunoscător.

— Care a primit cu dragă inimă să împărtășească și care a înveselit, așa cum s-a priceput, singurătatea dumitale : care, știindu-te gelos, nu-și îngăduie niciodată să privească falnicele alaiuri de arcași și de jandarmi ; care niciodată nu și-a plecat urechea la cuvintele dulci pe care a avut totuși parte să le audă, chiar aici, în casă.

— Chiar aici ? îi tăie vorba Benvenuto.

— Da, aici, chiar aici, mă-nțelegi ?

— Scozzone ! izbucni Benvenuto. Sper că nici unul dintre tovarășii mei n-a îndrăznit să-și înjosască meșterul atît de cumplit !

— Numai să vreau eu și ar fi gata să mă ia de nevastă — continuă Scozzone, pentru care răbufnirea minioasă a lui Cellini era un semn că dragostea lui se aprinsese din nou.

— Scozzone, spune cine-i nerușinatul acela ?... Sper că nu Ascanio.

— E cineva care mi-a spus de mai bine de o sută de ori : „Catherine, vezi că meșterul te duce de nas ; n-o să se însoare niciodată cu dumneata, care ești alit de bună și de drăguță : e prea mîndru ca s-o facă. Oh, dacă te-ar iubi așa cum te iubesc eu și dacă dumneata ai vrea să mă iubești așa cum îl iubești pe el !“

— Numele, vreau numele ticălosului ! strigă Benvenuto, furios.

— Dar nici măcar nu stăteam să-l ascult — spuse Scozzone, încîntată. Dimpotrivă, toate cuvintele-i îmbietoare se iroscau în van și-l amenințam mereu c-am să-ți spun tot dumitale dacă nu se astîmpără și, în ciuda cuvîntărilor sale meșteșugite și a ochilor dulci pe care mi-i făcea, amorezul rămînea cu buzele umflate. Degeaba vrei

să-mi arăți că nu-ți pasă și să te prefaci că nu mă crezi, tot ce ți-am spus e adevărul adevărat.

— Nu te cred, Scozzone — spuse Benvenuto, dându-și seama că, dacă voia să afle numele rivalului său, trebuia să folosească cu totul alt mijloc decât cel pe care-l încercase pînă atunci.

— Cum, nu mă crezi ?! exclamă Scozzone, uimită.

— Nu.

— Îți închipui cumva că mint ?

— Îmi închipui că te amăgești singură.

— Va să zică, după dumneata, n-ar mai fi nimeni în stare să mă iubească ?

— N-am spus așa ceva.

— Dar o gîndești !

Benvenuto zîmbi, văzînd că găsise mijlocul de a o trage de limbă pe Catherine.

— Și totuși adevărul e că mă iubește cineva — stărnii Scozzone.

Benvenuto făcu iar un gest de îndoială.

— Mă iubește mai mult decât m-ai iubit dumneata vreodată, mai mult decât m-ai putea iubi cîndva, mă înțelegeți, domnule ?

Benvenuto izbucni în ris.

— Aș fi curios să știu — spuse el — cine poate fi acest chipeș Medoro¹.

— Nu-l cheamă Medoro — răspunse Catherine.

— Dar cum îl cheamă atunci ? Amadis² ?

— Nu-l cheamă nici Amadis. Îl cheamă...

— Galaor³ ?

— Îl cheamă Pagolo dacă vrei să știi.

— Așa va să zică, jupîn Pagolo era ! spuse printre dinți Cellini.

— Da, jupîn Pagolo e — continuă Scozzone, jignită de tonul disprețuitor cu care Cellini rostise numele rivalului

¹ Soțul Angelicăi în poemul *Orlando furioso* al scriitorului italian Ariosto. (n.t.)

² Eroul romanului cavaleresc spaniol *Amadis de Gaula*, prototipul cavalerului viteaz, al îndrăgostitului credincios. (n.t.)

³ Eroul vestit al romanelor cavaleriești spaniole, tipul paladinelui curtenitor și viteaz. (n.t.)

său — un băiat de ispravă, de familie bună, așezat, de loc zurbagiu, credincios și care ar putea fi un soț minunat.

— Asta-i părerea ta, Scozzone !

— Da, asta-i părerea mea.

— Și nu i-ai dat nici o speranță ?

— Nici măcar nu l-am ascultat. Ce proastă am fost !

Dar lasă că de-acum încolo...

— Ai dreptate, Scozzone, trebuie să-l ascuți și să-i răspunzi.

— Cum adică ? Ce vrei să spui ?

— Am spus să-l ascuți când o să-ți mai facă declarații de dragoste și să nu-l repezi. Restul rămîne pe scama mea.

— Dar...

— Dar fii liniștită, am eu un plan.

— Foarte bine ! Totuși sper că n-o să-l pedepsești prea crîncen, bietul băiat, care cînd spune : „Te iubesc“, parcă-și mărturisește păcatele. Joacă-i un renghi strașnic dacă poțtești, în orice caz însă nu cu spada. Te rog eu să-l ierți.

— Ai să fii mulțumită de felul cum o să mă răzbun, Scozzone, fiindcă răzbunarea o să fie spre folosul tău.

— Cum așa ?

— Da, va împlini una dintre cele mai arzătoare dorinți ale tale.

— Ce vrei să spui, Benvenuto ?

— Țasta-i secretul meu.

— Ah, dac-ai ști ce mutră caraghioasă face cînd vrea să fie drăgăstos — continuă sprintăra copilă, care nu putea să țină o supărare mai mult de cinci minute. Așadar, răule, tot îți mai pasă dacă cineva îi face ori nu ochi dulci poznașei dumitale ? Tot o mai iubești, așa, puțințel, pe biata Scozzone ?

— Da. Dar vezi, ai grijă să faci exact așa cum ți-am spus în privința lui Pagolo, să urmezi cuvînt cu cuvînt îndrumările pe care am să ți le dau.

— O, fii pe pace, doar știu să joc teatru ca orice femeie. Parcă-l și aud spunînd : „Ei, Catherine, tot așa crudă ești ?“ Și eu, de colo : „Cum, iar, domnule Pagolo ?“ Dar de astă dată, mă înțelegi, cu un ton puțințel supărat, dar care în același timp să-i dea curaj. Cînd o să vadă că nu

mai sînt chiar așa neînduplecată, o să creadă că toată lumea e a lui. Și dumneata ce-ai de gînd să-i faci. Benvenuto ? Cînd ai să începi să te răzbuni pe el ? O să țină mult ? O să fie nostim ? O să rîdem ?

— Da, o să rîdem — răspunse Benvenuto.

— Și o să mă iubești toată viața ?

Benvenuto o sărută pe frunte în chip de încuviințare, răspunsul cel mai potrivit în orice ocazie, fiind în măsură să răspundă la toate întrebările fără să răspundă la nici una anume.

Biata Scozzone n-avea de unde să știe că sărutarea lui Cellini era începutul răzbunării sale.

Vicontele de Marmagne, potrivit dorințelor sale, îl găsi pe Benvenuto singur acasă. Iată cum s-au petrecut lucrurile.

Ațîțat de mînia prefectului, zgîndărit de disprețul strivitor al doamnei d'Étampes și, mai cu seamă, îmboldit de pintenii aprigei lui avariții, hotărîndu-se în fine să atace leul în văgăuna lui cu ajutorul celor doi zbiri pe care-i tocmise, contele plănuise să înfăptuiască această expediție în ziua de sfîntul Eloi, sărbătoarea breslei orfăurarilor, cînd putea fi sigur că atelierul era pustiu. Pornise deci într-acolo, pe chei, cu fruntea sus și inima cît un purice, însoțit de cei doi spadasi care mergeau la vreo zece pași în urma lui.

— Iată — auzi la un moment dat o voce lîngă el — un tînăr și chipeș senior care se duce să cucerească o inimă, cu falnica-i înfățișare pentru doamna visurilor sale și cu doi gealați pentru soț.

Marmagne se întoarse, crezînd că cel ce intrase în vorbă cu el era vreun prieten, dar nu văzu decît un necunoscut care avea același drum și pe care, gînditor cum era, nu-l luase în seamă pînă atunci.

— Mă prind că am ghicit, cinstite gentilom — continuă necunoscutul, trecînd de la monolog la dialog. Pun rămășag pe punga mea în schimbul pungii dumitale, fără să știu ce ai în ea — n-are a face — că te duci la o întîlnire de amor. O, nu-mi spune nimic, în dragoste trebuie să fii discret, asta-i sfînt. În ce mă privește, pot să-ți spun că numele meu e Jacques Aubry, că sînt de profesie stu-

dent și că în momentul de față mă duc să mă întâlnesc cu iubita mea Gervaise Popinot, o fată nostimă foc, dar, rămîne între noi, îngrozitor de cinstită și care, pînă la urmă, totuși a capitulat în fața unui inel ; e adevărat că acest inel era un giuvaer, un giuvaer lucrat cu o minunată iscusință, cizelat chiar de Benvenuto Cellini cu mîna lui, nici mai mult nici mai puțin !

Pînă atunci, viconte de Marmagne ascultase numai cu o ureche destăinuirile neobrazatului palavragiu, ferindu-se să-i răspundă ceva. Numele lui Benvenuto Cellini însă avu darul să-i trezească dintr-o dată atenția.

— Un giuvaer cizelat de Benvenuto Cellini ! Drace ! E un dar cam prea scump pentru un student.

— O, cred că-ți dai seama, dragă baroane... Ești baron, conte ori viconte ?

— Viconte — răspunse Marmagne, mușcîndu-și buzele indignat de familiaritatea insolentă cu care își îngăduia să-i vorbească studentul, vrînd totuși să știe dacă n-ar putea scoate ceva de la el.

— Cred că-ți dai seama, dragă viconte, că nu l-am cumpărat. Nu, deși sînt un artist, nu mi-aș băga banii în asemenea fleacuri. Mi l-a dăruit chiar Benvenuto drept mulțumire că i-am dat o mîna de ajutor duminica trecută ca să smulgă palatul Nesle din mîinile prefectului.

— Va să zică ești prieten cu Cellini ? întrebă Marmagne.

— Prietenul cel mai apropiat, viconte, lucru cu care mă mîndresc. Sîntem legați pe veci, mă-nțelegi. Probabil că și dumneata îl cunoști ?

— Da.

— Ești într-adevăr fericit. Ce geniu măreț, nu-i așa, dragă ? Te rog să mă ierți fiindcă ți-am spus dragă, e numai un fel de a vorbi și, de altfel, mi se pare că și eu sînt gentilom ; așa cel puțin îi spunea mama lui taică-meu de cîte ori o bătea. Sînt, așadar, precum ți-am spus, admiratorul, confidentul, fratele marelui Benvenuto Cellini și, prin urmare, prietenul prietenilor săi și dușmanul dușmanilor săi, căci strălucitul meu orfăurar are și el destui dușmani. În primul rînd, doamna d'Etampes, pe urmă prefectul Parisului, un mitocan bătrîn ; în sfîrșit, un anume Marmagne, un măgădău cît o prăjină, pe care poate îl

cunoști și care, după cum se aude, ar dori să pună mîna pe palatul Nesle. Cum de nu, să poftească numai și o să fie primit cu brațele deschise !

— Benvenuto bănuiește cumva c-ar avea asemenea intenții ? întrebă Marmagne, căruia convorbirea cu studentul începuse a-i stîrni tot mai mult interesul.

— I s-a dat de știre, dar... ssst ! Să nu scapi vreo vorbă, pentru ca numitul Marmagne să-și poată primi pedeapsa ce i se cuvine.

— Încamnă deci, dacă am înțeles bine, că Benvenuto s-a pus în gardă ? stăruiește viconte.

— În gardă ? Întîi și-ntîi trebuie să-ți spun că Benvenuto e totdeauna în gardă. De nu știi cîte ori era cîț pe ce să fie asasinat la el în țară și, slavă Domnului, de fiecare dată a scăpat cu viață.

— Cum adică în gardă ? Ce vrei să spui ?

— N-am vrut să spun, bineînțeles, c-ar avea lîngă el o ceată de ostași care să-l păzească, așa ca fricosul acela bătrîn de prefect ; nu, nu, dimpotrivă ; în momentul de față e singur-singurel acasă, fiindcă tovarășii săi au plecat să petreacă la Vanvres. Vorbisem chiar cu Benvenuto, dragul de el, să mă duc pe la dînsul să jucăm o partidă de pelotă. Din păcate însă a trebuit să aleg între Gervaise și marele meu orfăurar și, cum era și firese, îți dai seama, am ales-o pe Gervaise.

— În cazul acesta, am să-ți țin eu locul — spuse Marmagne.

— Foarte bine, du-te, e într-adevăr o faptă vrednică de toată lauda, du-te, dragă viconte, și spune-i din parte-mi prietenului meu Benvenuto c-am să trec astă-seară să-l văd. Știi : bați de trei ori în poartă ceva mai tare, asta-i semnalul. E o precauție pe care s-a hotărît s-o ia din pricina găliganului ăluia de Marmagne, bănuind c-ar avea de gînd să-i facă mai știu cu ce farsă timpită. Îl cunoști cumva pe viconte de Marmagne ?

— Nu.

— Păcat ! Ai fi putut să-mi spui și mie cum arată.

— Pentru ce ?

— Voiam să-i propun, dacă s-ar întîmpla să-l întîlnesc, o partidă de ciomăgeală ; nu știu de ce, dragă, dar fără

să-l fi văzut vreodată la față, vicontele ăsta de Marmagne îmi stă în gît, nu pot să-l înghit și pace și, dacă o să-mi pice vreodată în palmă, am de gînd să-l cotonogesc zdra-văn. Dar iartă-mă, am ajuns la biserica Augustinilor, trebuie să te părăsesc. Ah, să nu uit, spune-mi, te rog, cum te cheamă, dragă ?

Vicontele însă se îndepărtă, ca și cum n-ar fi auzit întrebarea.

— Aha ! făcu Jacques Aubry, uitîndu-se după el. Pare-mi-se, dragă viconte, că dorim să rămînem incog-nito ; asta înseamnă să fii cu adevărat cavaler, pe cît mă pricep eu. Cum dorești, dragă viconte, cum dorești !

Și cu miinile în buzunare și mersul lui legănat, fluie-rînd un cîntec studentesc, Jacques Aubry o apucă pe strada Battoir la capătul căreia locuia Gervaise.

La rîndul său, vicontele de Marmagne își văzu mai departe de drum, îndreptîndu-se spre palatul Nesle.

Într-adevăr, așa cum spusese studentul, Benvenuto era singur acasă : Ascanio umbla cînc știe pe unde, visător, Catherine se dusesese în vizită la o prietenă împreună cu coana Ruperta, iar băieții îl prăznuiau pe sfîntul Eloi la Vanvres.

Meșterul se afla în grădină, unde lucra la macheta de lut a statuii gigantice a lui Marte ce depășea cu înălțimea sa colosală palatul Nesle, privind peste acoperișurile ace-stuia spre Luvru, în momentul în care micul Jehan, în ziua aceea de gardă la intrare, amăgit de felul în care ciocănisese în poartă Marmagne și crezînd că e vorba de un prieten, îl lăsă să intre în curte împreună cu cei doi gealați.

Dacă Benvenuto nu obișnuia să lucreze cu platoșa pe el, ca Tizian, lucra în orice caz ca Salvator Rosa, cu spada la șold și flinta în mînă. Marmagne își dădu seama deci că nu făcuse nici o scofală dînd buzna peste Cellini, fiindcă, de fapt, dăduse buzna peste un om înarmat, atîta tot.

Vicontele căută totuși să-și ascundă frica, luînd un aer arrogant, și cum Cellini îl întrebă, cu tonul lui poruncitor care nu îngăduia nimănui să trăgăneze răspunsul, în ce scop venise la el. Marmagne răspunse :

— N-am treabă cu dumneata : mă numesc vicontele de Marmagne ; sînt secretarul regelui și iată aici un ordin semnat de maiestatea sa — adăugă el, ridicînd deasupra capului o hîrtie — prin care mi se acordă dreptul de folosință asupra unei părți din palatul Nesle ; am venit, așadar, în vederea pregătirilor necesare, fiindcă vreau să aranjez după gustul meu partea care mi-a fost hărăzită și în care urmează să locuiesc.

Rostind aceste cuvinte, Marmagne, însoțit ca și pînă atunci de cei doi gealați, se îndreptă spre intrarea palatului.

Benvenuto apucă flinta pe care, așa cum am spus, o ținea întotdeauna la îndemînă și, dintr-un salt, ajuns pe treapta cea mai de sus a peronului, chiar în dreptul ușii.

— Stai ! strigă el cu o voce tunătoare. Și întinzînd brațul spre Marmagne : Încă un pas și te-ai curățat !

Vicontele rămase locului ca împietrit, deși după cele petrecute mai înainte ne-am fi putut aștepta la o bătălie pe viață și pe moarte.

Există însă oameni a căror prezență este cu drept cuvînt copleșitoare. Privirea, gesturile, atitudinea lor împrăstie nu știu ce spaimă cumplită, la fel ca privirea, mișcările, atitudinea unui leu. Înfățișarea lor face să adie în jur duhul groazei ; simți forța ce sălășluiește în ei din primul moment și de departe. E de ajuns să bată din picior, să încleșteze pumnii, să încrunte din sprîncene, să-și umfle nările, pentru ca și cei mai dîrji să pregete. E destul ca o fiară sălbatică ai cărei pui sînt amenințați să se zbîrlească și să sufle zgomotos pe nări pentru ca agresorii să tremure. Oamenii despre care vorbim sînt niște primejdii însuflețite. Vitejii își recunosc în ei semenii și, cu toate că în sinea lor sînt tulburați, se duc întins spre dînșii. Becisnicii însă, timizii și lașii tremură și se trag înapoi numai cît îi văd.

Marmagne, așa cum probabil ați ghicit, nu era un viteaz, iar Benvenuto, la rîndul său, părea a fi într-adevăr o primejdie.

De aceea, auzind glasul înfricoșătorului orfăurar și văzînd brațul lui întins într-un gest imperial, vicontele pricepu că flinta, spada și pumnalul cu care era înarmat

însemnau moartea sa și a celor doi zbiri. Pe de altă parte, dându-și seama că meșterul era amenințat, micul Jehan înșfăcase și el o sulită.

Marmagne simți că partida era pierdută și că trebuia să se socotească norocos dacă va reuși să scape viu și nevătămat din viesparul în care se băgase cu bună-știință.

— Bine, bine — spuse el — jupîne orfăurar. N-am vrut nimic altceva decît să vedem dacă ești sau nu dispus să te supui ordinelor maiestății sale. Nesocotești aceste ordine, va să zică, și refuzi să le dai urmare ! N-ai decît ! Ne vom adresa cuiva care va ști să te silească a le îndeplini. Să nu-ți închipui însă că-ți vom face cumva cinstea de a ne răfui cu dumneata. Bună seara !

— Bună seara ! spuse Benvenuto, rîzînd cu poftă așa cum rîdea de obicei. Jehan, condu-i pe domnii.

Viconte și cei doi zbiri ieșiră cu coada între picioare din palatul Nesle, înfricoșați de un bărbat și conduși de un copil.

Iată, așadar, cît de jalnic trebuia să se împlinească dorința vicontelui : „Dacă l-aș putea nimeri pe Benvenuto singur acasă !“

Cum năzuințele sale fuseseră și mai crunt înșelate de soartă decît cele ale lui Jacques Aubry și ale zburdalnicii Scozzone, care nu văzuseră de la bun început și nu reușeau încă să vadă ironia destinului, onorabilul viconte era furios.

„Doamna d'Etampes avea dreptate — chibzuia în sinea lui — și pînă la urmă tot la sfatul ei voi fi nevoit să ajung : trebuie să-mi frîng spada și să-mi ascut în schimb pumnalul ; afurisitul ăsta e într-adevăr așa cum se spune, nu-l poți atinge nici cu un deget și-i prea puțin îngăduitor. Am citit cît se poate de limpede în ochii săi că, dacă mai făceam un singur pas, mă curățam cu adevărat ; dar orice partidă pierdută trebuie să aibă și o revanșă. Ține-te bine, meștere Benvenuto, ține-te bine !“

În consecință, își descărcă supărarea asupra spadasinilor săi, oameni încercați totuși care nu doreau altceva decît să-și cîștige cinstita gologanii, omorînd sau fiind omorîți, și care, dînd bir cu fugiții, nu făcuseră decît să se supună poruncii stăpînului lor. Spadasinii îi făgăduiră

să facă mai multă ispravă pîndindu-l la colț de stradă pe Benvenuto : cum însă Marmagne, ca să-și salveze onoarea, pretindea că înfrîngerca pe care o suferise li se datora numai lor, îi înștiință că data viitoare n-o să-i mai însoțească, lăsîndu-i să se descurce singuri cum vor ști. Exact ceea ce doreau de altfel și ei.

Apoi, după ce le puse în vedere să nu sufle o vorbă despre această pățanie, trecu pe la prefectul Parisului ca să-i spună că, pînă la urmă, socotise că-i mai sigur, pentru a îndepărta orice îndoială, să amîne pedepsirea lui Benvenuto pînă în ziua în care, avînd asupra lui o sumă oarecare de bani sau cine știe ce lucrare de preț, orfăurarul s-ar fi aventurat. așa cum făcea descori, pe o stradă lăturalnică și pustie. Astfel încît toată lumea o să fie convinsă că Benvenuto fusese ucis de niște tîlhari.

Și acum rămîne să vedem în ce fel dorințele doamnei d'Etampes, ale lui Ascanio și ale lui Cellini au fost împlinite prin noi suferințe.

XVI

O CURTE

Între timp, Ascanio terminase de desenat crinul și, fie din curiozitate, fie din pricina aceluï imbold ce îndreaptă pașii nefericiților spre cei care-i compătimesc, Ascanio se grăbi s-o pornească spre palatul Etampes. Era în jurul orei două după-amiază, oră la care de obicei ducesa trona înconjurată de o adevărată curte, dar, ca și pentru Cellini la Luvru, la palatul Etampes fuseseră date din vreme anumite dispoziții în privința lui Ascanio. Așadar, Ascanio fu primit imediat într-o sală de așteptare și cineva se duse s-o înștiințeze pe ducesă. Ducesa tresări de bucurie la gîndul că tînărul avea prilejul s-o

বাদă în toată măreția ei și-i spuse cîteva cuvinte în șoaptă cameristei Isabeau, care se oferise să-i dea de știre. Drept care Isabeau se înapoie să-l caute pe Ascanio și, luîndu-l de mîna fără să-i spună nimic, îi deschise ușa spre un coridor, ridică apoi o draperie și-l împinse ușurel înainte. Ascanio se pomeni în salonul de primire al ducesei, în spatele fotoliului amfitrioanei, care, ghicind că se afla lingă ea, mai mult după freamătul întregii sale făpturi decît după foșnetul draperiei, îi întinse mîna să i-o sărute peste umărul pe care, din locul unde stătea, Ascanio aproape că-l atingea cu buzele.

Frumoasa ducesă era, așa cum am spus, înconjurată de o adevărată curte. La dreapta sa ședea ducele de Medina-Sidonia, ambasadorul lui Carol Quintul ; la stînga, domnul de Montbrion, preceptorul lui Charles d'Orléans, cel de-al doilea fiu al regelui ; restul societății se afla așezat în cerc la picioarele sale.

În afara celor mai de seamă personalități ale regatului, militari, oameni de stat, magistrați, artiști, se mai aflau de față șciii partidului protestant, pe care doamna d'Etampes îl sprijinea în taină ; toți mari seniori deprinși a fi lingușiți și care, la rîndul lor, o linguseau pe favorită. Era o forfotă strălucitoare ce, la prima vedere, îți lua ochii. Conversația era animată de tot felul de ironii pe socotcala Diane de Poitiers. iubita delfinului și dușmanca doamnei d'Etampes. Anne însă nu lua parte la acest mic asalt de glume răutăcioase decît prin cîteva cuvinte aruncate în treacăt și ca din întîmplare, bunăoară : „Vă rog, vă rog, domnilor, n-o mai bîrfiți pe Diana, să nu se supere Endimion“ sau : „Biata doamnă Diana, cînd m-am născut cu tocmai își serba cununia“.

În afara acestor străfulgerări ce luminau conversația, doamna d'Etampes nu vorbea decît cu cei doi vecini ai săi ; le vorbea cu glas scăzut, dar cu foarte multă însuflețire, nu destul de încet totuși ca să nu poată fi auzită de Ascanio, umil și pierdut printre atîția vestiți gentilomi.

— Da, domnule de Montbrion — îi spunea confidențial ducesa vecinului său din stînga — trebuie să facem din elevul dumitale un cît mai destoinic monarh : adevăratul rege, vezi dumneata, cred că el va fi mai tîrziu.

Am planuri mari cu copilul ăsta, care mi-e foarte drag și, în momentul de față, mă străduiesc tocmai să-i întemeiez o suveranitate independentă în cazul când Dumnezeu l-ar chema la el pe părintele său. Henric al II-lea, care, între noi fie vorba, e un neisprăvit, va fi regele Franței, foarte bine. Regele nostru însă va fi un rege francez, iar fratelui său mai mare i-o vom lăsa pe doamna Diana și Parisul. Vom lua în schimb cu noi, împreună cu Charles al nostru, spiritul parizian. Curtea va fi acolo unde voi fi și eu, domnule de Montbrion; voi schimba locul soarelui pe cer, vom avea printre noi mari pictori ca Primaticcio, poeți încântători ca, de pildă, Clément Marot, pe care-l văd frământându-se acolo, în colțul lui, fără să spună nimic, dovada cea mai sigură că ar dori să ne spună niște versuri. În fond, toți acești oameni sînt mai curînd orgolioși decît interesați și mai ahtiați de glorie decît de bani. Nu cel ce va avea cele mai mari bogății, ci acela care îi va copleși cu laudele cele mai neprecupețite va reuși să-i cîștige. Iar cel ce-i va cîștiga va fi pururea mare, căci tîrgușorul în care vor străluci va dobîndi prin ei o faimă răsunătoare. Delfinului îi plac numai turnirele: ei bine, n-are decît să păstreze lăncile și spadele, noi vom lua penele și pensulele. O, să n-ai nici o grijă, domnule de Montbrion, că n-am să-i îngădui niciodată Dianei, regină în expectativă, să mi-o ia înainte. Să aștepte răbdătoare pînă ce timpul și împlinirea îi vor dărui suveranitatea; pînă atunci eu mi-o voi fi făurit-o de două ori pe a mea. Ce-ai zice de ducatul de Milano? N-ai fi prea departe acolo de prietenii dumitale din Geneva: știu că nu ești indiferent la noile doctrine din Germania. Ssst! Vom mai vorbi despre asta mai tîrziu și am să-ți spun atunci niște lucruri care te vor uimi. Cu atît mai rău! Pentru ce doamnei Diana i s-a năzărit să se facă protectoarea catolicilor? Dînsa protejează, iar eu protestez; foarte simplu.

Rostind aceste cuvinte, cu un gest poruncitor și o privire adîncă, doamna d'Etampes puse capăt destăinuirilor sale care-l buimăciseră pe preceptorul lui Charles d'Orléans. Se pregătea tocmai să răspundă, dar ducesa se și întorsese spre ducele de Medina-Sidonia.

După cum am arătat mai înainte, Ascanio auzea tot ce se vorbea.

— Ei bine, domnule ambasador — spuse doamna d'Étampes — împăratul s-a hotărît, în sfârșit, să treacă prin Franța ? La drept vorbind, nici nu are alt mijloc de a ieși din încurcătură și, în orice caz, e mai bine să ai de înfruntat o întinsă mreajă decît adîncul fără fund al mării. Vărul său Henric al VIII-lea ar porunci să fie răpit fără nici un fel de scrupul, și dacă s-ar putea totuși să scape din mîinile englezului, ar încăpea atunci în mîinile turcului ; pe uscat, prinții protestanți nu i-ar da voie să treacă. Și-atunci ce-i mai rămîne de făcut ? Nimic altceva decît să treacă prin Franța sau, dacă nu, ceea ce ar fi un prea dureros sacrificiu pentru dînsul, să renunțe a mai pedepsi răzvrătirea cetățenilor din Gand, iubiții săi compatrioți. Fiindcă marele nostru împărat Carol este tirgoveț din Gand. Toată lumea și-a putut da seama de asta, de altminteri, după lipsa de respect pe care a arătat-o într-o anumită împrejurare față de maiestatea sa regală. Din pricina acestor amintiri e atît de timid și de prudent azi, domnule de Medina. O, îl înțelegem foarte bine ; i-e teamă ca nu cumva regele Franței să-l răzbune pe prizonierul Spaniei, iar prizonierul Parisului să fie nevoit a plăti restul răscumpărării pe care-l datora captivul de la Escorial. O, Doamne, să n-aibă nici o grijă ! Dacă nu poate să înțeleagă lealitatea noastră cavaleriească, sper cel puțin c-a auzit vorbindu-se despre ea.

— Bineînțeles, doamnă ducesă — răspunse ambasadorul — cunoaștem lealitatea lui Francisc I atunci cînd e lăsat să hotărască singur ; ne e teamă numai...

Ducele se întrerupse.

— Vi-e teamă numai de sfătuitori, nu-i așa ? continuă ducesa. Cum ? Da, da, știu bine că o părere rostită de o gură frumoasă, o părere exprimată într-o formă spirituală și ironică ar putea să aibă oarecare înrîurire asupra convingerilor monarhului. În privința asta rămîne ca dumneata să faci așa cum crezi că-i mai bine și să iei măsurile cuvenite. La urma urmei, cred că ți s-au dat depline puteri sau, în lipsa unor depline puteri, poate un petic de hîrtie iscălit în alb pe care se pot așterne

multe lucruri în cît mai puține cuvinte. Știm cum se procedează în asemenea cazuri. Am studiat și noi diplomația și chiar i-am cerut regelui să-mi încredințeze și mie o ambasadă, deoarece sînt convinsă că am o înclinație hotărîită pentru negocieri. Da, îmi dau seama cît de penibil ar fi pentru Carol Quintul să cedeze o porțiune din imperiu pentru a răscumpăra propria sa persoană sau pentru a-și asigura inviolabilitatea. Pe de altă parte, Flandra este una dintre cele mai frumoase podoabe ale coroanei sale ; o moștenire care-i vine pe de-a-ntregul de la bunica sa din partea mamei, Marie de Bourgogne, și cu greu s-ar îndura să renunțe, dintr-o trăsătură de pană, la patrimoniul strămoșilor săi, cînd acest patrimoniu, după ce a fost un mare ducat, ar putea deveni o mică monarhie. Dar, o, Doamne, nu știu de ce m-am apucat să vorbesc despre lucrurile astea tocmai eu, care nu pot suferi politica, fiindcă, după cum se spune, politica are darul de a urîți... pe femei, bineînțeles. E adevărat că, din cînd în cînd, mi se întîmplă să arunc fără să-mi dau seama cîteva cuvinte despre treburile statului, dar dacă maiestatea sa stăruie și ține cu tot dinadinsul să cunoască mai temeinic părerea mea, îl rog din tot sufletul să-mi cruțe asemenea plictiseli, sau dacă văd că nu am încotro, fug lăsîndu-l să viseze în voie. Dumneata, care ești un iscusit diplomat și cunoști oamenii, ai să-mi spui probabil că tocmai aceste cuvinte aruncate la întîmplare sînt cele ce încolțesc într-o conștiință ca a regelui și că aceste cuvinte pe care le credeai risipite în vînt au mai multă înrîurire decît un discurs lung care, îndeobște, nu e ascultat. Se prea poate, domnule duce de Medina, se prea poate ; eu nu sînt decît o biată femeie care-și pierde vremea cu fleacuri și cu bagatele, și domnia ta te pricepi de o mie de ori mai bine decît mine la asemenea treburi atît de însemnate ; uneori însă leul poate avea nevoie de furnică și o simplă barcă poate salva un întreg echipaj. Sîntem pe lume ca să ne înțelegem, domnule duce, și e vorba doar să ne înțelegem.

— Dacă ați vrea, doamnă — spuse ambasadorul — am putea s-o facem în cel mai scurt timp.

— O mină spală pe alta — continuă ducesa, fără să-l răspundă direct. Pe mine, instinctul meu de femeie mă va

face totdeauna să-l îndemne pe Francisc I la fapte mari și generoase, dar adesea instinctul întoarce spatele rațiunii. Trebuie să ne gândim, de asemenea, la interese, la interesele Franței, bineînțeles. Dar am încredere în domnia ta, domnule de Medina; voi avea grijă să-ți cer părerea, și, la urma urmei, cred că împăratul ar trebui totuși să înfrunte riscurile, bizuindu-se pe cuvântul regelui.

— O, doamnă, dacă ar ști că sînteți de partea noastră, n-ar mai șovăi.

— Maestre Clément Marot — spuse ducesa ca și cînd n-ar fi auzit cuvintele ambasadorului, întrerupînd brusc convorbirea — maestre Clément Marot, nu se întîmplă cumva să ai vreun madrigal drăguț ori vreun sonet făcut să încînte urechea pe care să ni-l spui?

— Doamnă — rosti poetul — sonetele și madrigalele sînt niște flori ce răsar în chip firesc sub pașii domniei voastre și cresc însoțite de razele ochilor voștri frumoși; numai privindu-i adineauri, am și alcătuit o poezie de zece versuri.

— Adevărat, maestre? Vă ascultăm atunci. Ah, bine ai venit, jupîne prefect, iartă-mă că nu te-am văzut pînă acum; ai vreo veste de la viitorul dumitale ginere și prietenul nostru contele d'Orbec?

— Da, doamnă — răspunse jupîn d'Estourville — mi-a trimis vorbă că se întoarce mai curînd decît ar fi crezut, așa că în scurtă vreme, sper, îl vom vedea.

Un oftat pe jumătate înăbușit o făcu pe doamna d'Etampes să tresară; fără a se întoarce însă spre cel căruia îi scăpase, ea continuă:

— Va fi binevenit pentru toți. Ce se mai aude, viconte de Marmagne, ai găsit tocul pumnalului dumitale?

— Nu, doamnă; dar sînt pe urmele lui și știu acum unde și cum pot să-l găsesc.

— Îți urez noroc atunci, domnule viconte, noroc bun! Ești gata, maestre Clément? Sîntem numai urechi.

— E poezia despre ducatul d'Etampes — spuse Clément Marot.

Un murmur de aprobare se auzi și poctul începu a rosti cu o voce afectată stihurile următoare :

*Dulcelui rai ce Tempé e numit
Cum în legende se pomenește,
Udat de ape, duios, însořit,
În Tesalia nu-i mai priește :
Jupiter, crai ce inimi vrăjește,
De-a pururi în Franța l-a strămutat
Și numele-i chiar puțin l-a schimbat,
Căci în loc de Tempé, Etampes i-a spus,
Și doamnă, peste-acest loc fermecat,
Cea mai frumoasă din Franța a pus.*

Doamna d'Etampes își mărturisi admirația bățind din palme și zimbînd, și toate palmele, și toate zimbetele se grăbiră să aplaude după ea.

— Cum văd eu — spuse ducesa — o dată cu Tempé, Jupiter l-a strămutat și pe Pindar în Franța.

Rostind aceste cuvinte, doamna d'Etampes se' ridică în picioare și toată lumea se ridică împreună cu ea. Femeia aceasta avea tot dreptul să se considere adevărata regină. De aceea își luă rămas bun de la cei de față cu un gest de regină și tot ca pe o regină o salutară cu toții la plecare.

— Rămii ! îi șopti ea lui Ascanio.

Ascanio se supuse.

Dar după ce toată lumea ieși din salon, chipul ce se întoarse către tînărul nostru nu mai era acela al unei regine trufașe și disprețuitoare, ci un chip smerit și pățimaș de femeie.

Născut într-un mediu umil, crescut departe de lume, în semiobscuritatea aproape monahală a atelierului, Ascanio, oaspete puțin obișnuit al palatelor, în care rareori pătrunsese, însoțindu-l pe meșterul său, era dinainte amețit, tulburat, uluit de toată strălucirea aceea, de forfota, de conversația la care asistase. Cugetul lui fusese cuprins ca de un vîrtej atunci cînd o auzise pe doamna d'Etampes vorbind cu atîta dezinvoltură sau, mai bine zis, cu atîta cochetărie despre niște planuri deosebit de importante și împletind cu atîta familiaritate într-o sin-

gură frază destinele regilor cu soarta regatelor. Ca și providența, femeia aceasta hărăzise, ca să zicem așa, fiecăruia partea lui de suferință și de bucurie și, cu aceeași mină cu care scuturase lanțuri, făcuse să se rostogolească coroane. Și această stăpînă a celor mai înalte destine pămîntești, atît de semeată cu nobilii lingușitori, se întorcea acum spre el nu numai cu privirea duioasă a unei femei care iubește, dar și cu expresia rugătoare a sclavei care se tome. Din simplu spectator, Ascanio devenea dintr-o dată principalul personaj al piesei.

De altfel, cocheta ducese calculase cu dibăcie și pregătise din vreme această scenă. Ascanio simți influența pe care femeia aceasta începea s-o dobîndească fără voia lui, nu asupra inimii, ci asupra gîndurilor sale și, ca un copil ce era, luă o atitudine rezervată și severă, ca să-și ascundă tulburarea. Se prea poate ca în momentul acela să fi văzut trecînd ca o umbră, între el și ducese, chipul neprihănit al Columbei, cu rochia ei albă și fruntea senină.

XVII

DRAGOSTE PĂTIMAȘĂ

— Doamnă — îi spuse Ascanio ducesei — mi-ați cerut să vă făuresc un crin, dacă vă mai amintiți, și mi-ați poruncit să vă aduc desenul de îndată ce va fi gata. L-am terminat azi-dimineață și-l puteți vedea aici.

— Avem tot timpul, Ascanio — spuse ducesa cu un zîmbet și o voce de sirenă. De ce nu stai jos? Spune-mi, scumpul meu bolnăvior, ce mai face rana dumitale?

— Sînt pe deplin vindecat, doamnă — răspunse Ascanio.

— Vindecat la umăr, dar aici — spuse ducesa, punînd mîna în dreptul inimii tinărului, cu un gest fermecător și afectuos.

— Vă rog din suflet, doamnă, să uitați năzbitiile cu care îmi pare rău că mi-am îngăduit s-o supăr pe înălțimea voastră.

— O, Doamnă, ce înseamnă acru acestă crispat ? Și fruntea aceasta mohorâtă ? Și glasul aspru ? Toți oamenii aceștia te plictiseau, nu-i așa, Ascanio ? Eu, ce să-ți mai spun, îi urăsc, îi detest din toată inima, dar mi-e teamă de ei. Oh, de-abia așteptam să rămân singură cu dumneata : ai văzut ce repede am reușit să scap de ei ?

— Aveți dreptate, doamnă, simțeam că n-am ce căuta în mijlocul unei societăți atât de alese, eu, un biet artist, care venisem aici doar ca să vă arăt crinul acesta.

— O, Doamnă, ai să mi-l arăți îndată, Ascanio — spuse ducesa, clătinând din cap. Ești mult prea rece și mult prea ursuz cu prietena dumitale. Deunăzi ai fost atât de expansiv, atât de fermecător ! Cum se explică schimbarea aceasta, Ascanio ? Cine știe ce ți-o fi spus meșterul dumitale, care nu mă poate suferi. Cum se poate să-i dai ascultare când mă birfește, Ascanio ? Hai, fii sincer : ai vorbit cu el despre mine, nu-i așa ? Și ți-a spus că e primejdios să te încrezi în mine ? Că prietenia pe care ți-am arătat-o ascunde, probabil, vreo capcană ? Ți-a spus, mărturisește, că te urăsc, poate ?

— Mi-a spus că mă iubiți, doamnă — răspunse Ascanio, uitându-se drept în ochii ducesei.

Doamna d'Etampes rămase câteva clipe fără glas, copleșită de o mie de gânduri care se ciocneau în sufletul său. Dorise, firește, ca Ascanio să știe că-l iubește, dar ar fi vrut să mai treacă un timp, ca să-l pregătească și ca să poată distruge încetul cu încetul, fără a se arăta cumva interesată, pasiunea lui pentru Colombe. Acum când capcana pe care o întinsese fusese dată în vileag, nu mai putea spera să învingă decât printr-o luptă fățișă, la lumina zilei. Se hotărî pe loc.

— Ei bine, da — mărturisi ea — te iubesc. E o crimă oare ? E măcar o greșeală și poate cineva porunci dragostei sau urii pe care o poartă ? N-ai fi aflat niciodată că te iubesc. La ce bun ți-aș fi spus-o, de vreme ce iubești pe alta ? Omul acesta însă ți-a dezvăluit tot, ți-a arătat ce se ascunde în inima mea și bine a făcut, Ascanio. Privește în adâncul ei și vei vedea o adorație atât de ne-

mărginită, încît nu se poate să nu fii mișcat. Și acum, la rîndul tău, auzi, Ascanio ? trebuie să mă iubești și tu.

Caracter puternic și superior, disprețuitoare din perspicacitate, ambițioasă din plictiseală, Anne d'Etampes avusese pînă atunci mai mulți iubiți dar nici o dragoste. Îl prinsese în mrejele ei pe monarh, amiralul Brion o uimise, contele de Longueval îi plăcuse, dar în toate aceste legături creierul jucase întotdeauna rolul inimii. În sfîrșit, descoperise într-o bună zi dragostea aceea tinărară și adevărată, duioasă și adîncă, pe care de atîtea ori o visase și care-i rămăsese mereu necunoscută, și iată că tocmai acum îi stătea în cale o altă femeie. Ah, cu atît mai rău pentru ea ! Nu știa cu ce amarnică patimă avea de luptat. Toată dîrzenia, tot clocotul aprig al sufletului său Anne avea să le cheltuiască în această afecțiune. Femeia aceea nu bănuia încă ce cumplită nenorocire putea să fie faptul de a o avea pe ducesa d'Etampes rivală, ducesa d'Etampes, care dorea să-l păstreze pe Ascanio numai pentru ea și care, cu o privire, cu un cuvînt, cu un gest era în stare, atît de mare era puterea ei, să sfărîme orice stavilă s-ar fi aflat între dînsa și el. Acum însă zarurile fuseseră aruncate, ambiția, frumusețea iubitei monarhului aveau să fie puse în slujba dragostei sale pentru Ascanio și a geloziei pe care i-o stîrnise Colombe.

Biata Colombe, care în momentul acela stătea aplecată asupra gherghefului, ședea la roata de tors sau îngenunchată pe scaunul de rugăciune !

În ceea ce-l privește pe Ascanio, în fața unei dragoste atît de hotărîte și de primejdioase, se simțea în același timp fascinat, ademenit și înspăimîntat. Așa cum îi spusese Benvenuto, Ascanio de-abia acum înțelegea — nu era vorba numai de un capriciu : îi lipsca însă, nu forța care să-l ajute a se împotrivi, ci experiența ce amăgește și subjugă. Nu avea decît douăzeci de ani și era prea candid ca să se poată prefăce ; își închipui, biet copil, că, evocînd amintirea Colombei, rostind numele tinerei și naivei fete, va avea la îndemînă o armă în același timp ofensivă și defensivă, o spadă și un scut, cînd, dimpotrivă, nu făcea decît să împlînte și mai adînc săgeata în inima doamnei d'Etampes, pe care dragostea scutită de rivalități și cîștigată fără luptă ar fi plictisit-o poate după cîtva timp.

— Hai, Ascanio — continuă mai liniștită ducesa, văzînd că tînărul tăcea, înspăimîntat poate de cuvintele ei — să uităm azi dragostea mea, pe care o vorbă nesăbuită rostită de dumneata a trezit-o într-un moment atît de nepotrivit. Să nu ne gîndim deocamdată decît la dumneata. O, te iubesc mai mult pentru dumneata decît pentru mine, ți-o jur. Vreau să-ți luminez viața, așa cum mi-ai luminat-o pe a mea. Ești orfan, lasă-mă să țin locul mamei dumitale. Ai auzit ce-i spuncam lui Montbrion și lui Medina și ți-ai închipuit că sînt stăpînită numai de ambiție. Sînt ambițioasă, e adevărat, dar numai din pricina dumitale. De cînd crezi oare că urzesc visul de a întemeia, pentru un vlăstar al Franței, un ducat independent în inima Italiei ? De cînd te iubesc. Dacă voi fi regină acolo, cine va fi adevăratul rege ? Dumneata. De dragul dumitale sînt în stare să cîntesc din loc imperiul și regatul. Ah, nu mă cunoști încă, Ascanio, și nu știi ce fel de femeie sînt. După cum vezi, îți spun cinstit adevărul, îți dezvălui pe de-a-ntregul planurile mele. La rîndul dumitale, Ascanio, spune-mi, te rog, tot ce ai pe suflet. Care sînt dorințele dumitale, ca să le împlinesc ? Care sînt pasiunile dumitale, ca să le sprijin ?

— Doamnă, am să vă vorbesc tot așa de deschis și de cinstit ca și dumneavoastră și am să vă spun adevărul, așa cum mi l-ați spus și domnia voastră. Nu doresc nimic, nu jinduiesc nimic, nu vreau nimic altceva decît dragostea Columbei.

— Dar de vreme ce nu te iubește, după cum tu însuși mi-ai mărturisit !

— Într-adevăr, deunăzi pierdusem orice speranță. Dar astăzi, cine știe !... Ascanio coborî privirea și glasul : Dumneavoastră totuși mă iubiți — adăugă el.

Ducesa rămase consternată în fața acestui adevăr copleșitor pe care pasiunea îl găsisese instinctiv. Cîteva clipe nici unul dintre ei nu mai spuse nimic. Dar aceste cîteva clipe îi ajunseră pentru a se dezmetici.

— Ascanio — rosti ea — să lăsăm deoparte deocamdată sentimentele. Te-am mai rugat o dată și te rog din nou acum. Orice s-ar spune, dragostea, pentru voi, bărbații, nu înseamnă totul în viață. N-ai dorit niciodată, de pildă, onorurile, bogăția, gloria ?

— O, ba da, ba da. De o lună încoace le doresc cu toată însuflețirea — răspunse Ascanio, care, orice ar fi făcut, se întorcea mereu, fără voia lui, la același gând stăruitor.

Din nou tăcură amândoi.

— Ți-e dragă Italia ? continuă Anne, făcînd un efort.

— Da, doamnă — răspunse Ascanio. Acolo sînt portocali înfloriți la umbra cărora e atît de plăcut să stai cu cineva ! Acolo aerul albastru învăluie, dezmiardă și împodobește atît de minunat luminoasa frumusețe a femeilor.

— O să te duc cu mine acolo, numai cu mine ! Să fiu totul pentru tine, așa cum tu ai să fii totul pentru mine ! O, Doamne, Doamne ! exclamă ducesa, care la rîndul său se simțea irezistibil îndemnată să vorbească mereu despre dragostea ei. Numai decît însă, temîndu-se să nu-l sperie iar pe Ascanio, își luă seama și continuă : Credeam că mai presus de orice iubeai arta.

— Mai presus de orice iubesc. Să iubești ! spuse Ascanio. O, nu eu, ci meșterul meu Cellini își dăruiește toată ființa operelor sale. Marele, admirabilul, neîntrecutul artist, el este. Eu nu sînt decît un biet ucenic, atîta tot. L-am urmat în Franța, nu pentru a agonisi cine știe ce avuții, nici pentru a dobîndi gloria, ci numai și numai fiindcă țineam la el și n-aș fi fost în stare să mă despart de dînsul, căci la vremea aceea Cellini era totul pentru mine. Eu n-am o voință proprie și nici destulă tărie pentru a fi independent. M-am făcut orfăurar ca să-i fiu pe plac și pentru că așa dorea dînsul, după cum m-am făcut dăltăuitor fiindcă îndrăgea cu atîta patimă lucrurile cizelate cu mîgală și finețe.

— Ei bine — spuse ducesa — atunci uite : să trăiești în Italia, atotputernic, aproape ca un rege ; să ocrotești artiștii, pe Cellini în primul rînd ; să-i pui la îndemîină bronz, argint, aur, ca să cizeleze, să topească, să toarne și, pe lingă toate acestea, să iubești și să fii iubit ; spune, Ascanio, nu e un vis minunat ?

— E raiul pe pămînt, doamnă, dacă cea pe care aș iubi-o și care m-ar iubi ar fi Colombe.

— Iar Colombe, mereu Colombe ! izbucni ducesa. Bine, fie, deoarece este un subiect ce se încăpățînează să revină mereu în discuția noastră, în cugetele noastre, de vreme

ce Colombe se află aici între noi, tot timpul în fața ochilor tăi, tot timpul în inima ta, să vorbim deschis și fără nici un fel de ipocrizie despre ea și despre mine; Colombe nu te iubește, știi foarte bine.

— O, nu, acum nu mai știu, doamnă.

— Dar din moment ce se mărită cu altul?! exclamă ducesa.

— Poate c-o silește tatăl ei — răspunse Ascanio.

— O silește tatăl ei! Și-ți închipui tu că, dacă m-ai iubi așa cum o iubești, îți închipui tu că, dacă aș fi în locul ei, c-ar exista pe lume putere, voință, autoritate care să ne poată despărți? Aș fi în stare să părăsesc totul, să mă lepăd de toate, aș alerga în brațele tale, ți-aș încredința dragostea, cinstea, viața mea! Nu, nu, îți spun că nu te iubește și, dacă vrei să știi, pot să-ți spun că nici tu n-o iubești!

— Eu?! Eu?! Să n-o iubesc pe Colombe?! Așa mi se pare c-ați spus, doamnă?!

— Nu, n-o iubești. Te amăgești singur. La vârsta ta de obicei iubirea se confundă cu nevoia de a iubi. Dacă m-ai fi întâlnit mai înainte, m-ai fi iubit pe mine în locul ei. O, când mă gândesc c-ai fi putut să mă iubești! Ba nu, nu, e mai bine să fiu aleasă de tine. N-o cunosc pe această Colombe, poate fi frumoasă, poate fi neprihănită, poate fi tot ce vrei; fetele astea tinere însă nu știu să iubească. N-ai fi auzit din gura Colombei ceea ce ți-am spus adineauri eu, a cărei iubire o disprețuiești; e prea orgolioasă, prea stăpînită, prea rușinoasă poate ca s-o facă. Dragostea mea însă e cinstită și vorbește cinstit. Mă disprețuiești, ți se pare poate că uit îndatoririle mele de femeie și asta numai din pricină că nu știu să mă prefac. Într-o zi când ai să cunoști mai bine lumea, când te vei fi cufundat atât de adine în vârtoarea vieții, încît vei fi descoperit suferința, atunci ai să-ți dai seama că ai fost nedrept, atunci ai să mă admiri. Dar eu nu vreau să fiu admirată, Ascanio, vreau să fiu iubită. Îți spun încă o dată, Ascanio, dacă te-aș iubi mai puțin, aș putea să fiu ipocrită, abilă, cochetă; te iubesc însă prea mult ca să vreau să te seduc. Vreau să primesc în dar inima ta, nu vreau s-o răpesc. Cu ce o să te alegi de pe urma dragostei tale pentru copila asta? Răspunde. ● să suferi, scumpul meu drag, atîta

tot. Eu însă ți-aș putea fi de folos în multe privințe. În primul rînd, am suferit mai mult decît i-e dat să sufere unui om și poate că Dumnezeu va îngădui ca în schimbul celui prisos de suferință pe care l-am avut de îndurat să fii cruțat tu ; pe urmă, bogăția mea, puterea mea, experiența mea, le pun toate la picioarele tale. Viața mea se va împleti cu a ta și voi putea astfel să te feresc de tot felul de greșeli și de înjosiri. Pentru a dobîndi avere, ba chiar și glorie, adeseori un artist e nevoit să se înjosească, să fie slugarnic, abject. Cu mine însă n-ai de ce să te temi de așa ceva. Am să te înalț mereu, voi fi scara ce se va așterne la picioarele tale. Cu mine vei rămîne pururea mîndrul, nobilul, neîntinatul Ascanio.

— Dar Colombe, Colombe, doamnă ! Nu este și ea un mărgăritar neprihănit ?

— Crede-mă, copilule — răspunse ducesa, trecînd de la exaltare la melancolie. Viața alături de candida, de nevinovata Colombe va fi scarbădă și monotonă. Sînteți prea sublimi amîndoi : Dumnezeu nu i-a făcut pe îngeri spre a-i uni între ei, ci spre a-i îndrepta pe cei răi.

Ducesa rosti aceste cuvinte, cu un gest atît de elocvent și cu atîta sinceritate în glas, încît Ascanio se simți cuprins fără voia lui de o duioasă milă.

— Vai, doamnă — îi spuse el — îmi dau seama cît de mult sînt iubit de dumneavoastră și sînt mișcat pînă în adîncul sufletului ; dar și mai bine încă este să iubești.

— O, cîtă dreptate ai, cîtă dreptate ! Prefer disprețul tău celor mai dulci cuvinte rostite de rege. Pentru prima oară simt că iubesc ; pentru prima oară, îți jur !

— Dar regele ! Nu-l iubești, doamnă ?

— Nu ! Sînt iubita lui, fără ca el să fie stăpînul inimii mele.

— Dar dînsul vă iubește încă !

— O, Doamne ! exclamă Anne, privindu-l în ochi pe Ascanio și cuprinzîndu-i amîndouă mîinile în mîinile sale. Se poate oare să fii gelos pe mine, e cu putință asemenea fericire ? Nu cumva regele îți dă de bănuir ? Ascultă : am fost pînă acum pentru tine ducesa bogată, nobilă, puternică, în stare să schimbe destinele unor coroane și să răstoarne tronuri de dragul tău. Ți-ar plăcea mai mult o biată femeie simplă, singuratică, retrasă de

lume, îmbrăcată doar cu o rochie albă și cu o floare de câmp în păr ? Ți-ar plăcea mai mult, Ascanio ? Să părăsim atunci Parisul, lumea, curtea. Să plecăm, să ne ascundem undeva într-un colț al Italiei tale, sub falnicii pini din Roma ta, lângă minunatul tău golf napolitan. Sînt gata s-o fac. Ascanio, Ascanio, faptul că-ți jertfesc un iubit încoronat ar putea oare să-ți măgulască orgoliul ?

— Doamnă — spuse Ascanio, simțind fără voia lui cum i se topește inima la flacăra unci dragoste atît de puternice — doamnă, sînt prea mîndru din fire și prea pretențios : orice ați face, trecutul nu mi-l puteți dărui.

— Trecutul ! Ce cruzi puteți fi voi, bărbații ! Trecutul ! Dar poate fi trasă la răspundere o biată femeie pentru trecutul său cînd, de cele mai multe ori, trecutul acesta este opera unor întîmplări și a unor împrejurări mai puternice decît ea ? Să ne închipuim că o furtună te-ar smulge de aici și că un vîrtej te-ar purta pînă în Italia ; peste un an, peste doi sau peste trei, cînd te vei întoarce ai putea oare să-i porți supărare Colombeii, pe care o iubești atît de mult acum, pentru că se va fi supus voinței părinților săi, măritîndu-se cu contele d'Orbec ? Ai putea să-i porți supărare pentru virtutea ei ? Ai fi în stare s-o pedepsești pentru că a dat ascultare unci dîntre poruncile lui Dumnezeu ? Să zicem însă că nu te-a cunoscut niciodată și că n-a păstrat amintirea ta ; dacă, sătulă de atîtea necazuri, istovită de alîtea suferințe, uitată o clipă de Dumnezeu, ar fi vrut să cunoască și ea cît de cît raiul acesta ale cărui porți erau închise pentru ea și care se numește dragoste ; dacă ar fi iubit pe un alt bărbat decît soțul ei, pe care nu-l putea iubi ; dacă într-un moment de uitare de sine și-ar fi dăruit sufletul unui alt suflet, în ochii tăi ar fi o femeie pierdută, ar fi pe veci pîngărită în inima ta ; o femeie care nu va mai avea dreptul să nădăjduiască vreodată asemenea fericire, fiindcă nu va putea să-ți dăruiască trecutul ei în schimbul inimii tale ! Ți-o spun încă o dată, e o nedreptate, o cruzime !

— Doamnă...

— De unde știi că nu ți-am povestit chiar viața mea ? Ascultă ce-ți spun, ai încredere în mărturisirile mele. Îți repet că am suferit mai mult decît îi este dat unui om să sufere. Fi bine, pe femeia aceasta care a suferit, Dumne-

zeu o iartă, în timp ce tu nu te îndupleci s-o ierți. Nu-ți dai seama oare că e mai măreț, mai frumos să te ridici din prăpastia în care ai căzut, decît să treci pe lîngă ea, fără s-o vezi, orbit de fericire? O, Ascanio, Ascanio, am crezut că ești mai bun decît ceilalți, fiindcă erai mai tînăr, fiindcă erai mai frumos...

— O, doamnă!

— Întinde-mi mîna, Ascanio, și dintr-un salt am să mă înalț din adîncul prăpastiei pînă la inima ta. Vrei? Mîine voi fi rupt cu regele, cu toată curtea, cu lumea întreagă. O, știi să fii dîrză cînd iubesc! Și, de altminteri, n-aș vrea să mă crezi mai generoasă decît sînt. Ceea ce-ți jertfesc nu înseamnă mare lucru, crede-mă. Toți oamenii aceștia nu prețuiesc cît o singură privire de-a ta. Dar dacă ai vrea să mă ascuți, copilule dragă, m-ai lăsa să-mi păstrez puterea și să urzesc mai departe planurile pe care le-am făurit în legătură cu noi. Prin mine ai să ajungi mare, fiindcă pentru voi, bărbații, dragostea este un mijloc de a dobîndi gloria; toți sînteți ambițioși, mai curînd sau mai tîrziu, dar sînteți. Cît privește dragostea regelui, nu trebuie să te neliniștești; am să-i întorc privilegiile spre o altă femeie căreia îi va dăruia inima, în timp ce eu voi rămîne stăpînă pe cugetul său. Alege, Ascanio! Puternic prin mine și cu mine, ori umilă prin tine și cu tine. Uite, adineauri, după cum ai văzut, ședeam în jilțul acela și toate mărimile curții se aflau la picioarele mele. Așază-te în locul meu, te rog; așază-te acolo și, de astă dată, am să stau eu la picioarele tale. O, ce bine-i așa, Ascanio! Ce fericire, să te văd și să te privesc! De ce te-ai schimbat la față, Ascanio? O, dacă cel puțin te-ai îndura să-mi spui c-o să mă iubești cîndva, mai tîrziu, mult mai tîrziu!

— Doamnă! Doamnă! exclamă Ascanio, ascunzîndu-și fața în palme și astupîndu-și în același timp ochii și urechile, atît de fascinat se simțea de chipul și glasul sirenei.

— Nu-mi mai spune doamnă — îl rugă ducesa, îndepărtînd mîinile tînărului. Nici Anne însă n-aș vrea să-mi spui; spune-mi Louise. Mă cheamă și Louise, e un nume pe care nimeni nu-l folosește, un nume care va fi numai

al tău. Louise ! Louise !... Ascanio, nu ți se pare că e un nume duios ?

— Știu unul și mai duios — răspunse Ascanio.

— O, ia seama, Ascanio ! se zbîrli leoaica rănită. Dacă mă faci să sufăr prea tare, am să ajung poate să te urăsc cu aceeași ardoare cu care acum te iubesc !

— O, Doamne ! spuse tînărul, scuturînd capul ca și cum ar fi căutat să risipească vraja. Dumneavoastră sînteți aceea care mă scoateți din minți și-mi răvășiți sufletul ! Aiurez cumva ? Am fierbințeli ? Sau poate sînt în mrejele unui vis ? Dacă vă spun cuvinte prea aspre, vă rog să mă iertați, o fac numai ca să mă dezmeticesc. Vă văd stînd aici, la picioarele mele, dumneavoastră, atît de frumoasă, adorată de toată lumea, o regină ! Nu se poate să existe asemenea ispite decît pentru a duce sufletele la pierzanie. Într-adevăr, chiar dumneavoastră ați spus, sînteți într-o prăpastie ; dar în loc de a ieși la lumină, mă trageți și pe mine în adîncul ei ; în loc de a vă ridica împreună cu mine, vreți să mă prăvălesc împreună cu dumneavoastră. O, vă rog, nu puneți slăbăciunile mele puteri la o asemenea încercare !

— Nu e nici încercare, nici ispită, nici vis : nu e nimic altceva decît o strălucită realitate de care ne bucurăm amîndoi ; te iubesc, Ascanio, te iubesc !

— Mă iubiți, dar mai tîrziu vă veți căi din pricina acestei iubiri, într-o bună zi îmi veți reproșa tot ce-ați făurit în viața mea sau tot ce-am distrus în viața dumneavoastră.

— A, nu mă cunoști — protestă ducesa — dacă mă crezi atît de slabă, încît să mă pot căi de ceva ! Uite, vrei o dovadă ?

Și fără să mai stea pe gînduri, Anne se duse și se așeză la o masă pe care se afla cerneală și hîrtie și, luînd în mînă o pană, scrisese în grabă cîteva cuvinte.

— Uite — spuse ea — să vedem dacă mai cutezi să te îndoiești.

Ascanio luă hîrtia și citi :

„Ascanio, te iubesc, urmează-mă oriunde mă voi duce sau lasă-mă să te urmez oriunde te vei duce tu.

ANNE D'HEILLY“

— O, nu se poate, doamnă ! Aș avea impresia că dragostea mea e o rușine pentru dumneavoastră.

— O rușine ! exclamă ducesa. Îți închipui cumva că eu știu ce înseamnă rușinea ? ! Sînt prea mîndră pentru asta. Mîndria e virtutea mea.

— Cunosce o virtute mai dulce și mai sfîntă — spuse Ascanio, agățîndu-se cu o sforțare disperată de amintirea Colombei.

Cuvintele lui o loviră drept în inimă. Ducesa se ridică, tremurînd toată de indignare.

— Ești un copil îndărătnic și crud, Ascanio — rosti ea cu o voce sugrumată. Aș fi vrut să-ți cruț multe suferințe, dar îmi dau seama că numai durerea te va ajuta să cunoști viața. Ai să te întorci la mine, Ascanio, ai să te întorci rănit, sîngerînd, sfîșiat, și abia atunci ai să te dumerești cît prețuiește Colombe a dumitale, și cît prețuiam eu. Am să te iert fiindcă te iubesc ; pînă atunci însă se vor întîmpla lucruri îngrozitoare ! La revedere !

Și doamna d'Etampes ieși, turbată de ură și de dragoste, uitînd că lăsa în mîinile lui Ascanio cele două rînduri pe care le așternuse pe hîrtie într-un moment de uitare de sine.

XVIII

DRAGOSTE VISĂTOARE

De îndată ce Ascanio n-o mai avu în fața ochilor pe doamna d'Etampes, vraja ademenitoare pe care femeia aceasta o răspîndea în jurul ei se risipi și tînărul putu să vadă limpede ce se petrecea în sufletul său și în preajma sa. Printre altele, își amintea de două lucruri

pe care le spusese. Colombe s-ar fi putut să-l iubească de vreme ce doamna d'Etampes îl iubea. De aci înainte viața sa nu-i mai aparținea, instinctul îl slujise sugerându-i aceste două idei, dar îl înșelase îndemnându-l să le rostească. Dacă sufletul cinstit și drept al tânărului nostru s-ar fi putut îndupleca să recurgă la prefăcătorie, totul era salvat, din păcate însă o pusese în gardă pe amarnica și înveninata ducasă. Bătălia ce urma să se dea avea să fie cu atît mai cumplită, cu cît n-o amenința decît pe Colombe.

Totuși pătimașa și primejdioasa confruntare cu Anne îi folosise lui Ascanio într-un fel. Datorită ei se simțea acum stăpînit de o inexplicabilă înflăcărare și de o nebănuită încredere. Gîndirea sa, îmbătătită de spectacolul la care asistasă ca și de propriile sale eforturi, era foarte harnică și plină de cutezanță ; drept care se hotărî vitejește să afle întrucît speranțele lui erau întemeiate și să pătrundă în sufletul Colombei, chiar dacă n-ar fi descoperit în el decît indiferență. Dacă într-adevăr Colombe îl iubea pe contele d'Orbec, ce rost ar mai fi avut să-i țină piept doamnei d'Etampes ? N-avea decît să facă tot ce poțea cu o viață stingheră, disprețuită, urgisită, pierdută. Va fi ambițios, va deveni ursuz și rău, ei, și ? Mai presus de orice însă nu trebuia să rămînă cu îndoiala în suflet, și să păsească dirz în întîmpinarea destinului său. În cazul acesta, legămîntul doamnei d'Etampes îi cheazăuia viitorul.

Ascanio luase această hotărîre în timp ce se întorcea acasă pe chei, privind soarele ce scăpăta învăpăiat în spatele turnului Nesle, profilat negru pe cer. Sosind la palat, fără a mai sta în cumpănă și fără a mai zăbovi o clipă, se duse mai întîi să ia cîteva giuvaeruri, apoi se îndreptă cu pași siguri spre poarta pavilionului, în care bătu de patru ori.

Din fericire, coana Perrine se afla în apropiere. Cuprinsă de mirare și de curiozitate, se grăbi să-i deschidă. Cu toate astea, dînd cu ochii de ucenic, se socoti datoră să-l întîmpine cu răceală.

— Ah, dumneata erai, domnule Ascanio — spuse ea. Ce dorești ?

— Doresc, scumpă coană Perrine, să-i arăt imediat domnișoarei Colombe aceste giuvaeruri. E cumva în grădină ?

— Da, pe alea ei. Dar stai puțin, tinere, că vin și eu !

Ascanio, care nu uitase drumul, o și luase la picior, fără să se mai sinchisească de guvernantă.

„La urma urmei — își spuse ea, oprindu-se pentru a se adinci într-o profundă cugetare — cred că-i mai bine să nu mă duc după ei și s-o las pe Colombe să aleagă singură lucrurile pe care vrea să le cumpere pentru ea ori să le dăruiască. Nu se cade să fiu de față dacă, așa cum probabil se va întâmpla, va pune deoparte pentru mine o mică atenție. Am să sosesc tocmai bine când va fi terminat cu cumpărăturile, și atunci, bineînțeles, ar fi urît din partea mea să refuz. Așadar, să rămînem pe loc și să nu stingherim în nici un fel inima bună a copilei noastre, draga de ea !“

Precum se vede, onorabila doamnă știa să fie de o discretie desăvîrșită.

De zece zile, Colombe renunțase să se mai întrebe dacă Ascanio devenise cu adevărat cel mai scump gînd al ei. Neștiutoarea și nevinovata copilă habar n-avea ce înseamnă a iubi, cu toate că sufletul ei era plin de iubire. În sinea ei își spunca că făcea rău lăsîndu-se legănată de asemenea vise ; se apăra însă zicîndu-și că, fără îndoială, nu-l va mai vedea niciodată pe Ascanio și nici nu va avea mîngîierea de a se dezvinovăți față de el.

Folosindu-se de pretextul acesta, Colombe zăbovea în fiecare seară pe banca pe care îl văzuse stînd lingă ea și acolo îi vorbea, îl asculta, retrăind cu tot sufletul amintirea accasta ; mai apoi, cînd începea să se întunece și glasul coanei Perrine o îndemna stăruitor să intre înăuntru, frumoasa visătoare se îndrepta agale spre casă și, dezmeticindu-se, în sfîrșit, abia atunci, dar numai atunci, își amintea de poruncile tatălui său, de contele d'Orbec, și de timpul care nu stătea-n loc. Insomniile ei erau chinuătoare, dar nu chiar într-atît ca să spulbere farmecul nălucirilor din amurg.

În seara aceea, ca de obicei, Colombe era pe cale tocmai să retrăiască vraja ceasului petrecut alături de Ascanio, cînd, ridicînd ochii, dădu un țipăt.

Ascanio se afla în fața ei, în picioare, și o privea fără să spună nimic.

O găsea schimbată, dar și mai frumoasă. Paloarea și melancolia se potriveau de minune cu trăsăturile ideale ale chipului său. Părea și mai puțin ca înainte o ființă pămîntească. De aceea, văzînd-o mai încîntătoare ca ori-cînd, Ascanio fu cuprins din nou de temerile sfielnice pe care dragostea doamnei d'Etampes reușise să i le risipească un moment. Cum ar fi putut oare făptura aceea divină să-l iubească vreodată ?

Cei doi adorabili copii care se iubeau de atîta vreme fără să și-o fi mărturisit niciodată și care își pricinuiseră unul altuia atîtea suferințe stăteau acum față-n față. Și de vreme ce se întîlniseră, în fine, ar fi trebuit să parcurgă în cîteva clipe distanța pe care o străbătuseră fiecare în parte, în visurile lor. Puteau acum să lămurească mai întîii neînțelegerile dintre ei și, descoperind de îndată că inimile lor erau strîns unite, să lase să se reverse într-o nestăvilită izbucnire de bucurie simțămintele lor atît de dureros înfrîinate pînă atunci.

Din păcate însă amîndoi erau prea timizi ca s-o facă și, cu toate că emoția pe care o încercau revăzîndu-se îi trăda și pe unul, și pe celălalt, sufletele lor îngerești nu se întîlniră decît după un ocoliș.

Îmbujorată la față, fără să spună un cuvînt, Colombe se ridicase brusc în picioare. Ascanio, palid de emoție, căuta a-și stăpîni cu o mină tremurătoare bătăile inimii.

Începură să vorbească amîndoi deodată, el pentru a spune : „Mă iertați, domnișoară, dar mi-ați îngăduit să vă arăt cîteva giuvaeruri“ ; ea murmurînd : „Mă bucur, domnule Ascanio, că te văd pe deplin însănătoșit“.

Se întrerupseră amîndoi în același timp, dar, cu toate că glasurile lor melodioase se amestecaseră, fiecare auzise lămurit ceea ce spusese celălalt, deoarece Ascanio, încurajat de zîmbetul involuntar pe care, în chip firesc, această împrejurare îl făcuse să mijească pe buzele tinerei fete, răspunse, ceva mai sigur de sine :

— Ați binevoit să vă mai amintiți c-am fost rănit ?

— Am fost îngrijorate, coana Perrine și cu mine, și ne-am mirat că nu v-am mai văzut — adăugă Colombe.

— Îmi pusesem în gînd să nu mai vin.

— Dar pentru ce ?

Era un moment hotărîtor și Ascanio se văzu nevoit să se sprijine de un copac, apoi, adunîndu-și toate puterile și tot curajul, rosti cu răsuflarea tăiată :

— Acum pot să vă mărturisesc : fiindcă vă iubeam.

— Și acum ?

Strigătul ce-i scăpase Colombei ar fi risipit toate îndoielile unui om mai dibaci decît Ascanio, căruia reuși doar să-i învieze un pic speranțele.

— Acum — răspunse el — am putut, vai, să măsoar distanța care ne desparte ; știu că sînteți logodnica fericită a unui nobil conte.

— Fericită ! îl întrerupse Colombe, zîbind cu amărăciune.

— Cum ? Doamne sfinte, s-ar putea oare să nu-l iubiți pe conte ? Spuneți-mi, nu e vrednic cumva de dumneavoastră ?

— E bogat, e puternic, e mult mai presus decît mine ; dar l-ai văzut cum arată ?

— Nu, și m-am temut să întreb pe cineva. De altminteri, nu știu de ce, dar eram convins că e tînăr și fermecător și că vă plăcea.

— E mai bătrîn decît tatăl meu și mă înfior numai cînd mă uit la el — mărturisi Colombe, ascunzîndu-și fața în palme, cu un gest de scîrbă pe care nu și-l putu stăpîni.

Scos din minți de bucurie, Ascanio căzu în genunchi, cu mîinile împreunate, palid la față și cu ochii pe jumătate închiși, dar, cu o privire sublimă ce scînteia pe sub pleoapele lăsate și cu un zîmbet dumnezeiesc de frumos ce înflorea pe buzele-i albite, Colombe rosti cu spaimă :

— Ce ai, Ascanio ?

— Ce am ? izbucni tînărul, descoperind în copleșitoarea lui bucurie curajul pe care i-l trezise mai înainte suferința. Ce am ? Dar te iubesc, Colombe !

— Ascanio ! Ascanio ! murmură Colombe, cu un glas muștrător și încîntat și, în același timp, duios ca o mărturisire.

Se înțeleseseră totuși : inimile lor se contopiseră și, înainte de a-și fi dat seama, buzele lor se împreunaseră.

— Dragul meu — spuse Colombe, respingîndu-l ușor.

Se priviră astfel ca în extaz ; cei doi îngeri se recunoșteau în sfîrșit. Există momente pe care nu le întîlnești decît o singură dată în viață.

— Va să zică — stăruia Ascanio — nu-l iubești pe contele d'Orbec și poți deci să mă iubești pe mine.

— Dragul meu — rosti din nou Colombe cu vocea ei adîncă și dulce — pînă azi numai tatăl meu m-a sărutat pe frunte și încă destul de rar, din păcate ! Sînt o copilă neștiutoare care nu cunoaște cîtuși de puțin viața ; dar am simțit după freacățul pe care sărutul dumitale l-a stîrnit în mine că e de datoria mea să-mi leg soarta de a dumitale ori s-o hărăzesc cerului. Da, căci dacă s-ar întîmpla altfel, sînt convinsă c-ar fi o nelegiuire ! Buzele dumitale mi-au pecetluit soarta, miruindu-mă logodnică și soția dumitale, și chiar dacă tatăl meu ar spune acum Nu, eu n-aș da crezare decît glasului ce spune în mine Da și care este glasul lui Dumnezeu. Iată mîna mea, care de aci înainte este a dumitale.

— Îngeri din cer, ascultați-o și rîvniți-mi fericirea ! exclamă Ascanio.

Extazul nu poate fi nici zugrăvit, nici exprimat prin cuvinte. Cei ce sînt în măsură să-și amintească asemenea clipe n-au decît să-și evoce amintirile. Nouă însă ne-ar fi cu neputință să vă înfățișăm cuvintele, privirile, strîngerile de mînă ale celor doi copii neprihăniți și frumoși. Sufletele lor curate se îngemănau așa cum două izvoare își amestecă apele cristaline fără să-și schimbe starea firească și culoarea. Ascanio nu atinse nici măcar cu umbra unui gînd rău fruntea neprihănită a iubitei sale, iar Colombe se sprijinea încrezătoare de umărul logodnicului său. Dacă în clipa aceea Fecioara Maria i-ar fi privit din tării, n-ar fi întors capul.

Cînd începi să iubești, simți nevoia ca dragostea de care ești însuflețit să cuprindă cît mai mult din viața ta, cu prezentul, trecutul și viitorul ei. De îndată ce putură să vorbească, Ascanio și Colombe își împărtășiră toate necazurile și toate speranțele lor din ultimele zile. Era o adevărată încîntare. Fiecare din ei putea să spună povestea celuilalt. Suferiseră îndeajuns și unul, și celălalt și, amintindu-și suferințele prin care trecuseră amîndoi, zîmbeau.

La un moment dat ajunseră să vorbească și despre viitor și atunci chipurile lor deveniră îngândurate și triste. Oare ce le hărăzise Dumnezeu pentru a doua zi ? Legile divine mărturiseau că erau făcuți unul pentru altul ; dar conveniențele omenești înficiau căsătoria lor, socotind-o nepotrivită, monstruoasă. Ce era de făcut ? Cum să-l convingă pe contele d'Orbéc să renunțe la soția lui ? Ori pe prefectul Parisului să-și dea fata după un meșteșugar ?

— Vai, dragul meu — spuse Colombe — ți-am făgăduit să-mi leg viața de a dumitale ori s-o închin cerului, dar pînă la urmă îmi dau seama că tot cerului va fi sorocită.

— Nu ! protestă Ascanio. Mie ! Firește că doi copii ca noi nu sînt în stare să urnească din loc o lume întregă, dar am să mă destăinuiesc meșterului meu drag, Benvenuto Cellini. El e cu adevărat puternic, Colombe, și privește de sus toate lucrurile ! O, el poate face totul pe pămînt, așa cum Dumnezeu rînduiește totul în ceruri, și orice și-ar pune în gînd duce la bun sfîrșit. El va găsi mijlocul ca să fii a mea. Nu știu cum o să facă, dar sînt sigur de asta. Îi place să înfrunte piedicile. O să-i vorbească lui Francisc I, o să-l convingă pe tatăl tău. Benvenuto e în stare să clinească și munții din loc. Singurul lucru pe care nu l-ar fi putut îndeplini și pe care l-ai îndeplinit tu fără ca el să se amestece în vreun fel este faptul că mă iubești. Restul e mult mai ușor. Vezi tu, iubita mea, acum cred în minuni.

— Dragă Ascanio, dacă dumneata nădăjduiești, nădăjduiesc și eu. N-ai vrea ca, la rîndul meu, să fac și eu o încercare ? Spune-mi. E cineva care poate avea o înrîurire hotărîtoare asupra tatălui meu. Vrei să-i scriu doamnei d'Etampes ?

— Doamna d'Etampes ! exclamă Ascanio. O, Doamne, uitasem de ea !

În cuvinte simple și fără nici un fel de înfumurare, Ascanio începu a-i povesti cum o întîlnise pe ducesă, cum ducesa se îndrăgostise de el, cum în aceeași zi chiar, cu o oră mai înainte, se declarase dușmanca de moarte a celei pe care o iubea ; dar ce-are a face ! Sarcina lui Benvenuto avea să fie ceva mai grea, alita tot. Nu se speria el de un potrivnic mai mult.

— Dragul meu -- spuse Colombe -- dumneata ai încredere în meşterul dumitale ; eu am încredere în dumneata. Vorbeşte-i lui Cellini cit mai curînd cu putinţă şi lasă-l pe el să ne hotărască soarta.

— Chiar mine am să-i destăinuiesc tot. Ține atît de mult la mine ! O să mă înțeleagă numaidecît. Dar ce-i cu tine, Colombe, draga mea ? De ce te-ai întristat ?

Fiecare frază din povestirea lui Ascanio o ajutase pe Colombe să simtă cit de mult îl iubeşte, făcînd să pătrundă tot mai adînc în inima ei ghimpele geloziei şi, în cîteva rînduri, strînsese convulsiv mîna lui Ascanio, pe care o ţinea în mîinile ei.

— Ascanio, doamna d'Etampes e atît de frumoasă ! Şi e iubita unui rege atît de mare ! O, Doamne, n-a lăsat oare nici o urmă în sufletul tău ?

— Te iubesc ! răspunse Ascanio.

— Aşteaptă-mă puţin — spuse Colombe.

Se întoarse după cîteva clipe cu un crin alb şi proaspăt de toată frumuseţea.

— Ascultă — îl rugă ea — în timp ce ai să lucrezi la crinul de aur şi nestemate pe care ți l-a poruncit femeia aceasta, aruncă din cînd în cînd o privire spre crinii mceşti din grădina Colombei.

Şi cu aceeaşi cochetărie cu care doamna d'Etampes ar fi făcut acest lucru, sărută floarea şi i-o întinse ucenicului.

În momentul acela coana Perrine se ivi la capătul aleii.

— Rămii cu bine şi pe curînd ! spuse repede Colombe, punînd mîna pe buzele iubitului ei cu un gest furiş, plin de gingăşie.

Gubernanta se apropie de ei.

— Ei, fetiţa mamei — o întrebă pe Colombe — l-ai luat la refec cum se cuvine pe fugarul nostru, şi ai ales niscai giuvaeruri frumoase ?

— Poftim, coană Perrine ! spuse Ascanio, punînd în mîinile simandicoasei doamne cutia cu giuvaeruri pe care o luase cu el, dar pe care nici măcar nu apucase s-o deschidă. Domnişoara Colombe şi cu mine ne-am gîndit să te lăsăm pe domnia ta să alegi de aici ce ți-o plăcea mai mult, şi mîine am să trec să le iau pe celelalte.

Spunînd aceste cuvînte, plecă însuflețit de bucuria sa, aruncîndu-i Colombei o ultimă privire ce-i mărturisea tot ce avea să-i mărturisească.

La rîndul său, Colombe, cu mîinile încrucișate pe piept ca și cum ar fi vrut să păstreze cît mai bine fericirea cui-bărită înăuntru, rămase locului fără să facă nici cea mai mică mișcare, în timp ce coana Perrine alegea printre minunățiile aduse de Ascanio.

Din păcate bieteii copile îi era dat să fie trezită în chipul cel mai cumplit din dulcea ei visare.

La un moment dat se pomeni cu o femeie care venise însoțită de unul din oamenii prefectului.

— Monseniorul conte d'Orbec, care trebuie să se întoarcă poimîine — o înștiință femeia — m-a trimis spre a intra în slujba doamnei, începînd chiar de azi. Cunoscele mai noi și mai frumoase croieli de îmbrăcăminte și am primit poruncă din partea monseniorului conte și a jupînului prefect să-i lucrez doamnei o splendidă rochie de brocart, deoarece doamna ducesă d'Etampes urmează s-o prezinte reginei pe doamna în ajunul plecării maiestății sale la Saint-Germain, adică peste patru zile.

După scena pe care am înfățișat-o mai înainte cititorilor, e lesne de închipuit efectul zdrobitor pe care această îndoită veste îl avu asupra Colombei.

XIX

DRAGOSTE IDEALA

A doua zi dis-de-dimineață, Ascanio, hotărît să-și încredințeze soarta în mîinile meșterului, se îndreptă spre turnătorie, unde Cellini lucra în fiecare dimineață. Dar în momentul cînd se pregătea să bată la ușa încăperii pe care Benvenuto o numea chilia lui, se auzi glasul zburdal-

nicei Scozzone. Își spuse că poate fi poza și se retrase discret, cu gândul de a se întoarce puțin mai târziu. Pînă atunci începu să se plimbe prin grădina palatului Nesle, cugetînd la ceea ce trebuia să-i spună lui Cellini și la ceea ce probabil Cellini avea să-i răspundă.

Scozzone totuși nu venise acolo să pozeze. Mai mult chiar, niciodată pînă atunci nu pășise pragul chiliei în care, spre exasperarea curiozității sale, nimeni nu pătrunsese încă și unde Benvenuto, cu nici un preț, n-ar fi îngăduit să fie tulburat de cineva. Cu atît mai aprigă fu mînia meșterului în clipa în care se întoarce și o zări în spatele lui pe Catherine, deschizînd, mai mari ca niciodată, ochii săi mari și vioi. Dorința de a vedea a indiscretei Scozzone, de altminteri, avea prea puține motive să fie satisfăcută. Cîteva desene pe perceți, o draperie verde în dreptul ferestrei, o statuie începută a zeiței Hebe și o garnitură întreagă de unelte de sculptură alcătuiau mobilierul încăperii.

— Ce vrei, năpîrcă mică ? Ce cauți aici ? Pentru numele lui Dumnezeu, ai de gînd să te ții după mine și-n iad ? se burzului Benvenuto, dînd cu ochii de Catherine.

— Vai, meștere ! spuse Scozzone cu cel mai suav glăscior al ei. Zău, crede-mă că nu sînt o năpîrcă. Ce-i drept, ca să nu te părăsesc, aș fi gata să mă țin după dumneata și-n iad, iar dacă am venit aici, am făcut-o numai fiindcă e singurul loc unde îți pot vorbi între patru ochi.

— Hai, repede ! Ce-ai să-mi spui ?

— O, Doamne, Benvenuto — spuse Scozzone, zărind macheta statuii — ce chip minunat ! Asta trebuie să fie Hebe a dumitale. Nu mi-am închipuit că era aproape gata ; ce frumoasă e !

— Nu-i așa ? întări Benvenuto.

— O, da, foarte frumoasă și-mi dau seama acum de ce nu m-ai pus să-ți pozez pentru lucrarea asta. Dar după ce model ai lucrat ? întrebă Scozzone, îngrijorată. N-am văzut intrînd sau ieșind de aici nici o femeie.

— Taci din gură ! Ascultă, fetiță dragă, cred că n-ai venit aici ca să vorbim despre sculptură.

— Nu, meștere, e vorba de Pagolo al nostru. Ei bine, am făcut așa cum mi-ai spus, Benvenuto. Ieri seară a profitat că lipseai de acasă ca să-mi împuie iar urechile

cu veșnica lui dragoste și i-am ascultat pînă la capăt, așa cum mi-ai poruncit.

— Așa, va să zică ! Pramatia ! Și ce-ți spunea ?

— Să mori de ris și alta nu, zău aș fi dat oricît să fi fost și dumneata acolo. Bagă de seamă, ca să nu dea ceva de bănuît, în timp ce-mi vorbea, vicleanul, meșterea la încuietoearea de aur pe care i-ai poruncit s-o facă, și declarația lui era cu atît mai duioasă, cu cît n-a lăsat o clipă din mîna pila. „Dragă Chaterine, îmi spunea, mă topesc de dorul dumitale ; cînd ai să te înduri oare să nu mă mai chinuiești așa ? ! Un cuvînt, spune-mi măcar un cuvîntel ! Îți dai seama doar ce-aș putea să pățesc din pricina dumitale : dacă s-ar întîmpla să nu isprăvesc încuietoearea asta, meșterul ar putea să bănuiască ceva și, dacă ar bănuî ceva, ar fi în stare să mă ucidă fără nici un pic de milă ; cum vezi, dar, sînt gata să înfrunt totul de dragul ochilor dumitale frumoși. Doamne Isuse Hristoase ! Și afurisita asta de lucrare care parcă stă pe loc. La urma urmei, Catherine, la ce-ți folosește să-l iubești pe Benvenuto ? Nu-ți arată nici un dram de recunoștință, nici măcar nu-i pasă de dumneata. Iar eu te-aș iubi cu o dragoste atît de fierbînte și de chibzuită totodată ! Nimeni n-ar băga de seamă, în nici un caz nu s-ar întîmpla să te compromit, zău crede-mă, te poți bizui pe discreția mea desăvîrșită. Uite, a adăugat el, încurajat de tăcerea mea, am și găsit un adăpost sigur și foarte bine ascuns unde am putea sta de vorbă fără nici o teamă.“ Ha ! Ha ! N-ai să ghicești niciodată ascunzătoarea pe care pehlivanul ăsta a ochit-o. Mă prind pe ce vrei ; numai frunțile astea plecate și ochii ăștia ce privesc pe furîș sînt în stare să descopere asemenea colțișoare : își pusese în gînd să adăpostească dragostea noastră, știi unde ? În capul statuii uriașe a lui Marte la care lucrezi dumneata. „Te poți urca pînă acolo cu o scară“, zice. Pretinde că înăuntru ar fi o încăpere foarte drăguță unde nimeni nu te poate vedea și de unde ai o priveliște minunată asupra împrejurimilor.

— O idee într-adevăr formidabilă — spuse Benvenuto, rîzînd. Și ce i-ai răspuns, Scozzone ?

— I-am răspuns izbuenind într-un hohot cumplit de ris, fiindcă, după cum știi, niciodată nu mi-am putut stă-

pini risul, și jupîn Pagolo a rămas, bietul, mofluz. A încercat atunci în fel și chip să mă înduioșeze, spunându-mi că n-am inimă, că vream să-l bag în mormînt și așa mai departe. În timp ce meșterea cu ciocănelul și cu pila, mi-a tot îndrugat așa verzi și uscate o jumătate de oră încheiată, fiindcă-i merge gura ca o meliță cînd începe să vorbească.

— Și pînă la urmă ce i-ai răspuns, Scozzone ?

— Ce să-i răspund ? În momentul cînd ai bătut la poartă, cum tocmai pusese pe masă încuietorea pe care o terminase, în sfîrșit, i-am luat mîna cu un aer foarte serios și i-am spus : „Pagolo, ai vorbit ca un bombonel !” De aceea, cînd ai intrat înăuntru, avea o mutră așa de plo-uată.

— Ei, uite, ai făcut rău, Scozzone ! Nu trebuia să-l descurajezi.

— Mi-ai spus să-l ascult și l-am ascultat. Dacă-ți închipui cumva că e așa de lesne să ascuți palavrele băieților frumoși ! Dacă într-o bună zi se întîmplă vreun bucluc ?

— Nu trebuia numai să-l ascuți, fetițo, trebuie să-l și răspunzi, asta neapărat, pentru ca planul meu să reușească. Vorbește-i la început fără supărare, pe urmă cu îngăduință, după aceea cu dulceață. Cînd ai să ajungi acolo, am să-ți spun ce mai ai de făcut.

— Dar știi că asta poate să ducă departe ? Ar trebui să fii și dumneata prin apropiere.

— Fii pe pace, Scozzone, o să am eu grijă să ies la iveală la momentul potrivit. Ai încredere în mine și fă așa cum îți spun. Du-te acum, porumbițo, și lasă-mă să lucrez.

Catherine ieși sărind într-un picior și rizînd dinainte de renghiul pe care Cellini se pregătea să i-l joace lui Pagolo și despre care totuși nu avea nici cea mai mică idee.

Cu toate astea, după plecarea ei, Benvenuto nu se apucă de lucru, așa cum spusese. Se repezi la fereastră, de unde se vedea pieziș curtea pavilionului, și rămase acolo adîncit parcă în contemplare. O bătaie în ușă îl smulse însă brusc din visarea lui.

— Mii de trăsnete ! răcni el, furios. Cine mai e acolo ? Nu mă poți lăsa odată în pace, drăcia dracului !

— Îți cer iertare, meștere ! se auzi glasul lui Ascanio. Dar dacă te stingheresc cumva, pot să plec.

— Cum, tu ești, fătul meu ? Nu, sigur că nu, tu nu mă poți stingheri niciodată. Ce s-a întâmplat și ce dorești de la mine ?

Benvenuto se duse să-i deschidă chiar el ușa elevului său iubit.

— Îți tulbur singurătatea și nu te las să lucrezi — spuse Ascanio.

— Nu, Ascanio : tu ești oricând binevenit.

— Meștere, am să-ți destăinuiesc un secret și să-ți cer un serviciu.

— Vorbește. De ce ai nevoie : de punga mea ? De brațul meu ? De mintea mea ?

— S-ar putea să am nevoie de toate deopotrivă, meștere dragă.

— Cu atât mai bine ! Sînt al tău, cu trup și suflet, Ascanio. Și eu vreau, de altminteri, să-ți fac o mărturisire, da, o mărturisire, fiindcă, fără să fiu, cred, vinovat, o să am remușcări pînă ce nu voi fi primit dezlegarea ta. Dar vorbește tu mai întâi.

— Ei bine, meștere... Dar, sfinte Dumnezeule, ce-i cu macheta asta ? ! exclamă Ascanio, lăsîndu-și vorba ne-terminată.

Dăduse cu ochii de statuia începută a zeiței Hebe și, în statuia începută, o recunoscuse pe Colombe.

— E Hebe — spuse Benvenuto, ai cărui ochi începură a scînteia — zeița tinereții. Ți se pare frumoasă, Ascanio ?

— O, e o adevărată minune ! Dar figura mi-e cunoscută, cred că nu e o nălucire.

— Indiscretule ! De vreme ce ai ridicat pe jumătate vâlul, nu-mi rămîne decît să-l smulg de tot ; am impresia că spovedania ta, de bună seamă va urma-o pe a mea. Așază-te acolo, Ascanio, vei avea acum prilejul să citești ca într-o carte deschisă în inima mea. Ai nevoie de mine, zici ; și eu am nevoie de tine să mă ascuți. În clipa în care vei fi aflat tot, mă voi simți ușurat de o grea povară.

Ascanio se așeză, mai alb la față decît osînditul căruia i se citește condamnarea la moarte.

— Ești florentin, Ascanio, așa că nu mai e nevoie să te întreb dacă știi cumva povestea lui Dante Alighieri. Într-o zi a văzut trecînd pe stradă o copilă care se numea Beatrice și s-a îndrăgostit de ea. Copila a murit și Dante a iubit-o toată viața, fiindcă de fapt iubea sufletul ei și sufletele nu mor niciodată ; i-a împodobit însă fruntea cu o cunună de stele și a înălțat-o în paradis. După aceea a început să adîncească patimile omenești, să studieze temeinic întreaga poezie și întreaga filozofie și cînd, purificat prin suferință și prin cugetare, a ajuns la porțile cerului, unde Virgiliu, adică înțelepciunea, trebuia să se despartă de el, nu s-a oprit în prag, nemaivînd călăuză, fiindcă i-a ieșit în întîmpinare Beatrice, adică iubirea, care-l aștepta.

Ascanio, am avut și eu o Beatrice, moartă ca și ceilalți și tot ca ea adorată. Pînă acum a fost o taină pe care n-o cunoștea decît Dumnezeu, ea și cu mine. Sînt slab în fața ispitelor, dar în mijlocul patimilor necurate în care m-am tăvălit, iubirea mea a rămas pururi neîntinată. Înălțasem prea sus lumina ce mă călăuzea ca noroiul s-o poată atinge. Omul se arunca nepăsător în vîltoarea plăcerilor, artistul rămînea credincios tainicei sale logodne, și dacă am făcut ceva bun în viață, Ascanio, dacă materia neînsuflețită, argintul ori lutul a putut să capete sub degetele mele formă și viață, dacă am reușit uneori să dăruiesc frumusețe marmurei și viață bronzului, e pentru că strălucitoarea mea vedenie m-a sfătuit, m-a sprijinit și m-a luminat mereu de douăzeci de ani încoace.

Dar nu-mi dau seama, Ascanio, există poate deosebiri între poet și orfăurar, între cel ce cizelează ideile și cel ce cizelează aurul. Dante visează ; eu am nevoie să văd. Numele Mariei pentru el e destul ; eu trebuie să am în față și chipul Madonei. Plăsmuirile lui se ghicesc ; ale mele pot fi atinse cu mîna. Iată de ce Beatrice a mea nu era de ajuns sau mai bine zis era prea mult pentru mine ca sculptor. Spiritul ei, ce-i drep, sălășluia în mine, dar eram nevoit să-i găsesc forma. Făptura îngerească ce-mi lumina viața fusese frumoasă, fără îndoială, frumoasă mai ales prin inima ei, dar nu întruchipa idealul frumu-

seții eterne așa cum mi-l imaginam eu. Mă vedeam silit să caut aiurea, să nascocesc.

Și acum, spune-mi, te rog, Ascanio, crezi tu că dacă idealul sculptorului mi s-ar fi înfățișat sub o formă însuflețită, aici, pe pământ, și dacă i-aș fi hărăzit un loc printre lucrurile pe care le slăvesc, ar fi însemnat să fiu nerecunoscător și să trădez idealul meu de poet? Crezi tu ca vedenia mea cerească nu mi s-ar mai arăta atunci și că îngerul ar putea fi gelos pe femeie? Crezi, într-adevăr, una ca asta? Pe tine te întreb, Ascanio, și vei afla într-o zi pentru ce ți-am pus tocmai ție, și nu altcuiva, această întrebare, pentru ce aștept acum tremurând răspunsul tău, ca și cum mi-ar răspunde însăși Beatrice a mea.

— Meștere — rosti cu un aer solemn și trist Ascanio — sînt prea tînăr ca să pot avea o părere despre niște gânduri atît de înalte; totuși în adîncul sufletului meu socotesc că ești unul dintre acei oameni aleși cărora Dumnezeu le îndrumază pașii și că tot ceea ce întilnești în cale, nu întîmplarea, ci Dumnezeu ți-a scos înainte.

— Asta-i credința ta, nu-i așa, Ascanio? Ești de părere că îngerul pămîntesc, frumoasa mea năzuință întruchipată, trebuie să fie trimis de Dumnezeu și că celălalt înger, îngerul ceresc, n-ar avea de ce să se supere fiindcă l-am părăsit. Ei bine, pot să-ți spun atunci că mi-am văzut visul cu ochii, că visul acesta trăiește, pot să-l privesc, aproape să-l și ating cu mîna, Ascanio, idealul frumuseții, al purității, tipul perfecțiunii infinite spre care noi, artiștii, pururea năzuim se află în preajma mea, respiră, pot să-l admir în fiecare zi. Ah, tot ce-am făcut pînă acum nu va fi nimic pe lîngă ceea ce voi face de aci înainte. Statuia zeiței Hebe care ție ți se pare frumoasă și care, într-adevăr, e capodopera mea, pe mine nu mă mulțumește încă; visul meu însuflețit stă aici, în picioare, lîngă imaginea lui, și mi se pare de o sută de ori mai minunat; dar am să-l realizez! Am să-l realizez! Ascanio, o mie de statui albe, care seamănă toate cu el, au și început să se înalțe și să umble în cugețul meu. Le văd, le presimt și într-o zi vor ieși la iveală.

Și acum, Ascanio, vrei să-ți arăt frumosul geniu ce mă inspiră? Trebuie să fie încă aici, în apropiere. În fie-

care dimineată, la ora cînd soarele se înalță pe cer, el răsare scînteind pentru mine, jos, pe pămînt. Privește! Benvenuto dădu la o parte draperia din dreptul ferestrei și-i arătă ucenicului cu degetul grădina pavilionului Nesle.

Pe alea ei înverzită, Colombe, cu capul înclinat și mina ridicată spre bărbie, se plimba agale.

— Ce frumoasă e, nu-i așa? spuse Benvenuto, fermecat. Nici Fidias, nici bătrînul Michelangelo n-au creat ceva mai desăvîrșit, iar operele din antichitate pot fi cel mult deopotrivă cu acest chip tînăr și grațios. Ce frumoasă e!

— O, da, foarte frumoasă! murmură Ascanio, care se lăsase să cadă pe scaun, sleit de puteri și de gînduri.

Tăcură amîndoi cîtva timp în care Benvenuto își contemplă fericirea, iar Ascanio își măsură suferința.

— Totuși, meștere — se încumetă să întrebe ucenicul, înspăimîntat — unde o să te ducă pasiunea asta de artist? Ce ai de gînd să faci?

— Ascanio -- spuse Cellini — cea care a plecat din lumea celor vii n-a fost și nici nu putea să fie a mea. Dumnezeu doar mi-a arătat-o, fără a sădi în inima mea o dragoste omenească pentru dînsa. Ce ciudat! Mai mult chiar, nu m-a făcut să-mi dau seama de ceea ce însemna pentru mine decît după ce a chemat-o la el. A lăsat în viața mea doar o amintire îndepărtată, o imagine întrezărită ca prin ceață. Dar dacă m-ai înțeles deslușit, Colombe e mult mai strîns legată de viața mea, de inima mea; pe ea mă încumet s-o iubesc; mă încumet să-mi spun: „Va fi a mea!”

— Dar e fiica prefectului Parisului — spuse Ascanio tremurînd.

— Poate să fie și fiica unui rege, Ascanio, știi doar de ce sînt în stare cînd îmi pun ceva în gînd. Am obținut tot ce-am dorit și niciodată pînă acum n-am dorit ceva cu atîta ardoare. Nu știu cum am să-mi ating țelul, dar trebuie să fie soția mea, mă înțelegi?

— Soția dumitale?! Colombe, soția dumitale?!

-- Am să mă destăinuiesc marelui meu suveran

— continuă Benvenuto -- am să-i înpodobesc cu statui,

dacă dorește, palatul Luvru și castelul Chambord. Am să-i acopăr mesele cu ibrice și candelabre, iar cînd, drept plată, am să i-o cer pe Colombe, ar însemna să nu se numească Francisc I dacă m-ar refuza. Sînt plin de speranțe, Ascanio, plin de speranțe ! Am să mă duc să-i vorbesc cînd toată curtea va fi adunată în jurul lui. Uite, de pildă, peste trei zile, cînd o să plece la Saint-Germain, ai să vii cu mine. O să-i înfățișăm solnița de argint pe care am terminat-o și descencle pentru poarta de la Fontainebleau. Toți le vor admira, fiindcă sînt frumoase, și el le va admira și se va minuna mai mult decît toți. Ei bine, sînt gata să-i prilejuiesc asemenea surprize în fiecare săptămînă. Niciodată n-am simțit în mine o forță creatoare mai nestăvilită. Zi și noapte creierul meu clo-cotește ; dragostea aceasta, Ascanio, mi-a sporit puterile și, în același timp, m-a întinerit. Cînd Francisc I va vedea dorințele sale împlinite de îndată ce-i vor fi încolțit în suflet, atunci, să știi, n-am să mai cer nimic, ci am să poruncesc ; o să-mi dea ranguri înalte, iar eu am să agonisesc bogății, și prefectul Parisului, cît ar fi el de prefect, o să se simtă măgulit dacă s-ar încuscri cu mine. Ah, într-adevăr, am început să-mi pierd mințile, Ascanio ! Gîndurile astca mă fac să nu mai fiu stăpîn pe mine. Să fie a mea ! Visuri cerești ! Înțelegi, Ascanio ? A mea ! Îmbrățișază-mă, fătul meu, fiindcă, de cînd ți-am mărturisit totul, îndrăznesc să dau ascultare speranțelor mele. Mă simt cu inima împăcată ; într-un fel ai recunoscut că bucuria mea e îndreptățită. Ai să înțelegi cîndva ceea ce-ți spun acum. Pînă atunci, am impresia că te iubesc și mai mult de cînd ai primit spovedania mea. Ce bun ești că m-ai ascultat. Îmbrățișază-mă, dragă Ascanio !

— Dar nu te gîndești, meștere, că s-ar putea să nu te iubească ?

— Taci, Ascanio ! M-am gîndit și la asta și am fost gelos pe frumusețea și tinerețea ta. Dar ceea ce spuneai adineauri despre rosturile statornicite dinainte de Dumnezeu mă liniștește. Colombe mă așteaptă. Pe cine ar putea să iubească ? Pe vreun zezvec înfumurat de la curte, nevrednic de ea ? De altminteri, oricine ar fi cel

ce i-a fost hărăzit, sînt un gentilom la fel de nobil ca și el și, pe deasupra, am și geniu.

— Contele d'Orbec se spune c-ar fi logodnicul ei.

— Contele d'Orbec? Cu atît mai bine! Îl cunosc. E vistiernicul regelui, din mîinile lui primesc de obicei aurul și argintul trebuincios pentru lucrările mele ori sumele pe care bunătatea regelui mi le dăruiește. Contele d'Orbec, care e un zgriptoroi bătrîn, ursuz și hodorogit, nu înseamnă nimic și nu e nici o laudă pentru mine să iau locul unui asemenea dobitoc. Poți să spui ce vrei, Ascanio, pe mine mă iubește, și nu de dragul meu, ci mai curînd de dragul ei, pentru că voi fi cea mai bună mărturie a frumuseții ei și pentru că își va da seama că e înțeleasă, adorată, immortalizată. De altfel, mi-am zis: „Vreau!” și ori de cîte ori am rostit acest cuvînt, îți repet, am izbutit. Nu există putere omenească în măsură să înfrunte clocotul patimii mele. Voi merge, ca întotdeauna, drept la țintă, neclintit ca și soarta. Va fi a mea, îți spun, chiar de-ar fi să răstorn întreg regatul și, dacă din întîmplare vreun rival ar încerca să-mi taie drumul, demonio! mă cunoști, Ascanio, vai de pielea lui! L-aș strivi cu mîna asta care o ține pe a ta. Dar, păcatele mele, Ascanio, iartă-mă! Egoist cum sînt, era să uit că și tu dorești să-mi încredințezi un secret și să-mi ceri un serviciu. Niciodată n-am să pot plăti toate datoriile pe care le am față de tine, copile dragă, dar spune ce ai de spus, vorbește, Ascanio. Și pentru tine sînt în stare să fac tot ce mi-am pus în gînd.

— Te înșeli, meștere, există lucruri care sînt doar în puterea lui Dumnezeu și-mi dau seama acum că nu mă mai pot bizui decît pe ajutorul lui. Secretul meu va rămîne doar între mine și el, între slăbiciunea mea și puterea sa.

Și spunînd acestea, Ascanio ieși.

Nici nu apucă bine să închidă ușa, și Cellini se și grăbi să dea la o parte draperia verde și, trăgînd pedestalul pe care lucra în dreptul ferestrei, se apucă să modeleze mai departe statuia zeiței Hebe, cu inima plină de bucuria prezentă și de încrederea în viitor.

NEGUȚĂTORUL ONOAREI SALE

A sosit ziua în care Colombe urmează să fie prezentată reginei.

Ne aflăm într-una din sălile palatului Luvru ; întreaga curte s-a întrunit aici. După liturghie, regele și regina vor pleca la Saint-Germain ; mai trebuie să aștepte doar sosirea suveranilor pentru a putea intra în capelă. Cu excepția câtorva doamne care au luat loc, toată lumea stă în picioare ori se plimbă pălăvrăgind ; rochiile de mătase și de brocart foșnesc, săbiile zăngănesc, priviri dulci sau pline de ură se încrucișează, se pun la cale tot felul de întâlniri între duclii sau îndrăgostiți ; este o forfotă ametoitoare, un vârtej scînteietor ; hainele somptuoase sînt croite după ultima modă ; chipurile sînt încîntătoare ; din această bogată și atrăgătoare varietate de costume se desprind siluetele pajilor îmbrăcați după moda italiană sau spaniolă, stînd în picioare, neclintiți, cu pumnul în șold și spada prinsă la cingătoare. Privești strălucită, fastuoasă și plină de însuflețire, despre care tot ce-am putea spune noi n-ar fi în stare să redea decît o mult prea săracă și prea palidă imagine. Chemați din lumea umbrelor pe toți acei cavaleri eleganți și ironici, readuceți la viață pe doamnele zglobii și galante din povestirile lui Brantôme¹ sau din Heptameron², puneți în gura lor acel idiom prompt, savant, naiv și eminemamente francez al secolului al șaisprezecelea și vă veți putea face o idee despre această fermecătoare curte, mai cu seamă dacă vă veți aminti cuvintele lui Francisc I : „O curte fără doamne e ca un an fără primăvară sau ca o primăvară fără flori“. Iar curtea lui Francisc I era o

¹ Pierre de Brantôme (1535—1614) — scriitor francez care a excelat în genul memorialistic, autor al lucrării „Viața ilustrilor conducători și a femeilor galante“. (n.t.)

² Heptameronul sau Povestirile reginei de Navara (Marguerite d'Angoulême) cuprindea un număr de 72 de istorioare imitate după Boccaccio. (n.t.)

veșnică primăvară luminată de cele mai frumoase și mai nobile flori de pe fața pământului.

După primul moment de uimire pricinuit de învălmășală și zgomot, când puteai în fine să deslușești diferitele grupuri, nu era greu să-ți dai seama că mulțimea era despărțită în două tabere : una care se deosebea prin culorile liliachii și care era tabăra doamnei d'Etampes, cealaltă, care purta culorile albastre, a Dianei de Poitiers ; adepții tainici ai reformei făceau parte din prima tabără, catolicii zeloși din cea de-a doua. În cea din urmă se putea observa chipul șters și searbăd al delfinului ; chipul blond, inteligent și vioi al lui Charles d'Orléans, cel de-al doilea fiu al regelui, se vedea învîrtindu-se printre cei din tabăra adversă. Socotiți că toate aceste opoziții politice și religioase se complicau cu tot felul de gelozii femeiești și de rivalități artistice și veți avea un mănunchi îmbelșugat de animozități care vă va explica, dacă s-ar întâmpla cumva să aveți vreo pricină de mirare, o sumedenie de priviri arogante și de gesturi amenințătoare pe care nici chiar ipocrizia moravurilor de la curte nu era în stare să le ascundă unei priviri atente.

Cele două dușmance, Diane și Anne, ședeau la cele două capete ale sălii și, cu toate acestea, în pofida distanței dintre ele, în mai puțin de cinci secunde orice înțepătură ajungea din gura uneia la urechea celeilalte, iar răspunsul, transmis prin aceleași ștafete, se întorcea la fel de repede pe aceași cale.

În mijlocul acestor schimburi de replici spirituale și al acestor seniori îmbrăcați în catifele și mătăsuri, continua să se plimbe, indiferent și grav, în lungă lui robă de cărturar, Henri Estienne, legat sufletește de partidul Reformei, în timp-ce la doi pași de el și la fel de străin de tot ceea ce-l înconjura, stătea în picioare, palid, și melancolic, Pietro Strozzi, refugiat din Florența, care, sprijinit de o coloană, privea de bună seamă în adîncul inimii sale frumusețile patriei părăsite, în care îi era dat să se întoarcă doar în captivitate, fără a-și mai putea afla odihna decît în mormînt. Se înțelege de la sine că nobilul italian refugiat, înrudit cu Caterina de Medici, era credincios partidului catolic.

Trceau apoi discutind importante probleme de stat și oprindu-se din cînd în cînd unul în fața celuilalt, ca pentru a da și mai multă greutate convorbirii lor, bătrînul Montmorency, căruia regele îi încredințase cu aproape doi ani în urmă funcția de conetabil, rămasă vacantă de cînd de Bourbon căzuse în dizgrație, și cancelarul Poyet, mîndru nevoie mare de impozitul asupra loteriei, pe care-l stabilise de curînd, și de ordonanța de la Villiers-Coterets, pe care tocmai o contrasemnasese.

Fără a se alătura nici unui grup și fără a se amesteca în nici o discuție, benedictinul și cordelierul François Rabelais, înarmat cu un zîmbet ce-i dezvăluia dinții albi, scotocea peste tot cu privirea, observa, trăgea cu urechea, zeflemisea, în timp ce Triboulet, măscăriciul răsfățat al maiestății sale, își rostogolea printre picioarele celor de față gheba și clevetirile, profitînd de asemănarea lui cu un baset ca să muște pe unul și pe altul, mușcăturile lui fiind destul de dureroase, chiar dacă nu erau și primejdioase.

Cît privește pe Clément Marot, falnic în costumul lui nou-nouț de șambelan al regelui, părea, ca și la recepția de la palatul Etampes, să nu-și găsească nicăieri locul. Cu siguranță că avea în buzunar vreo poezioară de zece versuri nou-născută sau vreun sonet orfan și căuta un prilej ca să le recite cu titlul de improvizație. Numai că, din păcate, după cum se știe prea bine, inspirația vine de sus și nimeni nu poate fi stăpîn pe ea. Numele doamnei Diana făcuse să-i încolțească spontan în minte o idee ispititoare. Încercase să se împotrivescă ispitei, dar muza nu este o iubită, ci o adevărată tirană: stihurile se zămisliseră singure, iar rimele se îngemănaseră de la sine prin nu știu ce vrajă. Într-un cuvînt, nefericitul madrigal îl făcea să se frămînte din cale afară. Era devotat doamnei d'Etampes, nici vorbă, și tot așa și Margaretei de Navara, fără doar și poate; nu încăpaa nici cea mai mică îndoială că sentimentele lui inclinau spre tabăra protestantă. Poate chiar tocmai căuta să ticluiască vreo epigramă pe secoteala doamnei Diana, cînd îi venise în minte acest inoportun madrigal în onoarea sa; îi venise și gata. Cum ar mai fi putut oare să se înfrîneze

acum, după ce creierul său făurise niște versuri atât de minunate în onoarea unei catolice, cum ar fi putut, cu toată rivna lui fierbinte pentru cauza protestantă, să se oprească de a le împărtăși în șoaptă vreunui prieten literat ?

E tocmai ceea ce făcu nefericitul Marot. Dar indiscretul cardinal Tournon, căruia îi încredință versurile sale, le socoti atât de frumoase, de strălucite, de extraordinare, încît, fără voia sa, le strecură mai departe la urechea domnului duce de Lorena, care se grăbi să-l pomenească despre ele doamnei Diane. Numai decît, în rîndurile taberei albastre se stîrni o vie rumoare, în mijlocul căreia Marot fu chemat, solicitat, somat să vină să le recite. În momentul în care îl văzură pe Marot străbătînd mulțimea și îndreptîndu-se spre doamna Diane, cei din tabăra liliachie se apropiară, la rîndul lor, înghesuindu-se în jurul poetului, care se simțea în același timp într-al șaptelea cer și cu inima cît un purice. În sfîrșit, ducesa d'Etampes se ridică și ea, dornică să vadă, chipurile, cum o să se descurce pușlamaua de Marot, care avea o minte atât de isteată, și în ce fel avea s-o laude pe doamna Diane.

În clipa în care se pregătea să înceapă, după ce se înclinase în fața Diane de Poitiers, care-i zîmbea, bietul Clément Marot întoarse puțin capul spre a arunca o privire în jur și o zări pe doamna d'Etampes, care zîmbea de asemenea ; numai că zîmbetul uneia era plin de drăgălășenie, pe cînd surîsul celeilalte era înfricoșător. Astfel că Marot, dogorit pe de o parte și înghețat pe de alta, abia reuși să îngăime cu o voce tremurătoare și șovăielnică versurile următoare :

*Să fiu Febus adeseori doresc,
Nu spre a cunoaște ierburi cu har ;
Durerea de a ucide voiesc,
Cu ierburi a lecui e-n zadar ;
Nici spre a domni în slăvi solitar,
Nici al lui Amor arc să irosesc ;
Regelui meu potrivnic cum i-aș fi ?
Să fiu Febus vreau fiindcă năzuiesc
Frumoasa Diana a mă iubi.*

Nici nu apucase bine Marot să rostească ultima silabă a acestui gingaș madrigal, că albaștrii se și porniră să aplaude cu înfocare, în timp ce liliachiii păstrau o tăcere mormîntală. Încurajat de aprobarea unora și ofensat de atitudinea critică a celorlalți, Clément Marot se încumetă să se apropie de Diane de Poitiers pentru a-i înfățișa capodopera sa.

— Frumoaiei Diane — spuse el cu glas scăzut, înclinîndu-se în fața ei. Înțelegeți, doamnă : frumoasă Diane, frumoasă ca nimeni alta, fără putință de asemănare !

Diane îi mulțumi cu cea mai dulce privire și Marot se îndepărtă.

— E îngăduit să închini versuri unei femei frumoase, după ce i-ai închinat celei mai frumoase — spuse în chip de scuză bietul poet, trecînd pe lingă doamna d'Etampes. Vă amintiți : cea mai frumoasă din Franța.

Anne îi răspunse cu o privire fulgerătoare.

Două grupuri din rîndurile cunoștințelor noastre rămăseseră străine de acest incident : unul în care se afla Ascanio și Cellini, orfăurarul avînd slăbiciunea de a prefera *Divina Comedie* stihurilor prețioase ; celălalt grup era alcătuit din contele d'Orbec, vicontele de Marmagne, jupîn d'Estourville și Colombe ; tînăra fată îl rugase din suflet pe tatăl ei să nu se amestece în mulțimea aceea pe care o vedea pentru prima oară și care pe ea nu reușise decît s-o înspăimînte. Din galanterie, contele d'Orbec refuzase s-o părăsească pe logodnica sa, pe care prefectul trebuia s-o prezinte reginei după liturghie.

Deși peste măsură de tulburați, Ascanio și Colombe se văzuseră din primul moment și își aruncau din cînd în cînd cîte o privire pe furîș. Cei doi copii neprihăniți și sfioși, crescuți în singurătate, s-ar fi simțit nespuse de singuri și de rătăciți în mijlocul acelei omeniri elegante și depravate dacă nu s-ar fi putut zări și îmbărbăta unul pe altul cu privirea.

Nu se mai văzuseră, de altminteri, din ziua destăinuirilor. Ascanio încercase zadarnic în mai multe rînduri

să pătrundă în pavilionul Nesle. De cîte ori bătuse la poartă, în locul coanei Perrine îi ieşise în întîmpinare noua slujnică pe care contele d'Orbec i-o trimisese Colombei şi care îl poftise să plece pe un ton răstit. Ascanio nu era nici destul de bogat, nici destul de îndrăzneţ pentru a încerca să-i cîştige bunăvoinţa. De altfel, nu avea să-i împărtăşească iubitei sale decât veşti triste pe care Colombe oricum le-ar fi aflat prea curînd. Aceste veşti triste erau spovedania meşterului, care-i mărturisise dragostea lui pentru Colombe, şi faptul că de aici încolo erau nevoiţi nu numai să se lipsească de ajutorul său, dar poate chiar să şi lupte împotriva lui.

Cît priveşte mijlocul de a ieşi din impas, Ascanio, aşa cum îi spusese lui Cellini, simţea că numai Dumnezeu mai putea acum să-l salveze. Astfel că, silit să se mărginească la propriile-i resurse, în naivitatea lui, tînărul se hotărîse să încerce a o îmblînzi şi înduioşa pe doamna d'Etampes. Cînd speranţa pe care te bizuiai se spulberă, eşti gata să recurgi la cele mai disperate mijloace. Atotputernica energie a lui Benvenuto nu numai că-l părăsise pe Ascanio, dar avea să se întoarcă neîndoios chiar împotriva lui. Încrezător pentru că era tînăr, Ascanio se pregătea, aşadar, să facă apel la nobleţea, mărinimia şi afecţiunea devotată pe care i se păruse a le fi descoperit în sufletul ducesei, căutînd să atragă asupra suferinţelor lui mila celei de care era iubit. În cazul cînd însă şi acest ultim şi firav reazem avea să-i scape din mînă, ce mai putea să facă un biet copil, singur şi nevolnic ca el, decît să lase lucrurile în voia soartei şi să aştepte? Iată, dar, de ce se hotărîse să-l urmeze pe Benvenuto la curte.

Ducesa d'Etampes se înapoiase la locul ei. Ascanio se amestecă printre curteni, ajunse în spatele ei şi se strecură pînă în dreptul fotoliului în care şedea. Întorcîndu-se, ducesa îl văzu.

— A, dumneata eşti, Ascanio! spuse ea cu răceală.

— Da, doamnă ducasă. Am venit aici împreună cu meşterul meu Benvenuto şi am îndrăznit să mă apropii de dumneavoastră, pentru că, lăsînd deunăzi la palatul

Etampes desenul crinului pe care ați binevoit să mi-l porunciți, aș vrea să știu dacă nu sinteți prea nemulțumită de el.

— Nu, într-adevăr, mi s-a părut foarte frumos — spuse doamna d'Etampes, un pic mai îmbunătățită — și cunoscătorii cărora le-am arătat schița și indeosebi domnul de Guise, care se află aici, de față, au împărtășit întru totul părerea mea; mă întreb numai dacă execuția va fi tot atât de desăvârșită ca și desenul? Și, în cazul când te bizui să-l poți duce la bun sfârșit, dacă nestematele pe care ți le-am dat îți vor ajunge?

— Da, doamnă, cel puțin așa sper; totuși aș fi vrut să montez în vârful pistilului un diamant mare care să tremure ca o picătură de rouă, dar mă tem c-ar fi o cheltuială exagerată pentru o lucrare încredințată unui umil artist ca mine.

— Sintem în măsură să facem această cheltuială, Ascanio.

— Cred că un diamant de o asemenea mărime trebuie să prețuiască aproape două sute de mii de scuzi, doamnă.

— Bine, o să ne mai gândim. Dar — adăugă ducesa, coborînd glasul — aș vrea să-mi faci un serviciu, Ascanio.

— Sînt la ordinele domniei voastre, doamnă.

— Adineauri, ducîndu-mă să ascult versurile anostele lui Marot, l-am zărit în capătul celălalt al sălii pe contele d'Orbec. Interesează-te unde se află, te rog, și spune-i că aș vrea să-i vorbesc.

— Dar bine, doamnă — murmură Ascanio, care pălise auzind numele contelui.

— N-ai spus că ești la ordinele mele? rosti cu semeție doamna d'Etampes. De altminteri, te-am rugat să-mi faci acest serviciu deoarece sînt convinsă că te va interesa convorbirea pe care o voi avea cu d'Orbec și care îți va da, poate, de gîndit, dacă îndrăgostiții mai sînt în stare să gîndească.

— Voi face așa cum mi-ați poruncit, doamnă — zise Ascanio, tremurînd de teamă să n-o supere pe cea în care își pusese toată speranța.

— Bine. Te-aş ruga să-i vorbeşti contelui italieneşte, am motivele mele pentru a-ţi cere asta şi întoarce-te cu dînsul aici.

Pentru a nu o indispune şi mai mult şi pentru a nu o jigni cumva din nou pe apriga sa duşmancă, Ascanio se îndepărtă îndată şi, intrînd în vorbă cu un tînăr senior cu panglici libachii, îl întrebă dacă-l văzuse cumva pe contele d'Orbec şi unde anume.

— Uitaţi-vă — îi răspunse cel întrebător — e maimuţoiul acela bătrîn de colo care vorbeşte cu prefectul Parisului şi care şade lîngă fetiţa aceea încîntătoare.

Fetiţa încîntătoare era Colombe, pe care toţi fanţii o priveau cu admiraţie şi curiozitate, cît despre maimuţoiul bătrîn, i se păru lui Ascanio cu drept cuvînt respingător, atît cît putea să-l dorească un rival. După ce stătu cîteva clipe să-l cerceteze, se apropie de el şi, adresîndu-i cuvîntul, spre marea mirare a Colombei, îl invită în italieneşte să vină cu el la doamna d'Etampes. Contele se scuză faţă de logodnica şi de prietenii săi şi se grăbi să dea ascultare poruncii ducesei, urmat de Ascanio, care nu plecă înainte de a o fi liniştit printr-o otheadă complice pe Colombe, care se schimbase la faţă la auzul acestei ciudate solii şi, mai ales, la vederea solului.

— A, bună ziua, conte ! spuse doamna d'Etampes, zărindu-l pe d'Orbec. Sînt încîntată că te văd, fiindcă am nişte lucruri importante să-ţi comunic. Domnilor — adăugă ea, întorcîndu-se către cei ce o înconjurau — mai avem de aşteptat cel puţin încă un sfert de oră pe maiestăşii lor ; dacă-mi daţi voie, mă voi folosi de acest răgaz pentru a schimba cîteva cuvinte cu vechiul meu prieten, contele d'Orbec.

Toţi seniorii care se strinseseră linguşitori în jurul ducesei, poftiţi astfel să plece fără prea multă ceremonie, se grăbiră să se îndepărteze discret, lăsînd-o singură cu vistiernicul regelui într-una din firidele ferestrelor, largă ca un salon din zilele noastre. Ascanio se pregătea să urmeze exemplul celorlalţi cînd, la un semn al ducesei, se opri.

— Cine-i tînărul acesta ? întrebă contele.

— Un paj italian care nu pricepe nici o boabă franțuzește, așa că poți vorbi liniștit de față cu el, ca și cum am fi singuri.

— Ei bine, doamnă — continuă d'Orbec — m-am supus orbește, cred, poruncilor domniei voastre, fără a încerca măcar să caut o explicație. Mi-ați împărtășit dorința de a o vedea pe viitoarea mea soție prezentată astăzi reginei : Colombe se află aici cu tatăl său ; acum că v-am împlinit dorința, vă mărturisesc că aș vrea să-i cunosc motivele. Ar însemna oare că îndrăznesc prea mult, doamnă, rugindu-vă să-mi dați unele lămuriri ?

— Ești cel mai devotat dintre cei pe care mă pot bizui, d'Orbec ; din fericire mi-au mai rămas încă multe de făcut pentru domnia ta și nici așa nu-mi dau prea bine seama dacă îmi voi putea plăti vreodată datoriile pe care le am față de dumneata ; voi încerca totuși. Dreptăria de vistiernic al regelui pe care ți-am încredințat-o nu este decît piatra de temelie pe care urmează să clădesc cariera dumitale, conte.

— Doamnă ! spuse d'Orbec, făcînd o plecăciune pînă la pămînt.

— De aceea am să-ți vorbesc deschis ; dar mai înainte, trebuie să te felicit. Am văzut-o adineauri pe Colombe a dumitale : e într-adevăr încîntătoare ; puțin cam stîngace, dar asta nu face decît să-i sporească farmecul. Totuși, între noi fie vorba, zadarnic caut să mă dumiresc, te cunosc prea bine și tocmai din cauza aceasta nu pot să înțeleg în ce scop, dumneata, un om serios, chibzuit și care îmi închipui că nu ești mare amator de proșpețime și de frumusețe, te-ai hotărit să închei această căsătorie ; spun în ce scop, fiindcă trebuie să existe neapărat un dedesubt și nici dumneata nu ești omul care să facă un pas cît de mic la întîmplare.

— Păi orice om trebuie să se căsătorească odată și odată ; și pe urmă, tatăl e un vulpoi bătrîn, care o să-i lase ceva avere.

— Dar ce vîrstă are ?

— Vreo cincizeci și cinci sau cincizeci și șase de ani.

— Și domnia ta, conte ?

— Cam tot atîta, numai că el este atît de dărîmat.

— Încep să înțeleg acum și să te recunosc. Știam, de altminteri, că ești mai presus de asemenea sentimente vulgare și că nu farmecele acestei fetișcane sînt cele ce te-au atras spre ea.

— Atît ar mai lipsi, doamnă, nici măcar nu m-am gîndit ; dar chiar dacă ar fi fost urîtă, situația nu se schimba cu nimic ; cu atît mai bine că-i nostimă deci.

— Ei, bravo, conte, altminteri m-ai fi dezamăgit !

— Și acum că m-ați recunoscut, doamnă, veți bine-voi poate să-mi spuneți...

— Fiindcă am planuri mărețe cu dumneata — îi tăie vorba ducesa. Aș dori, bunăoară, d'Orbec, dacă vrei să știi, să te văd în locul lui Poyet, pe care nu-l pot suferi — adăugă ducesa, aruncînd o privire plină de ură cancelarului, care continua să se plimbe împreună cu conetabilul.

— Cum, doamnă, una dintre cele mai de seamă dregătorii ale regatului ? !

— Bine, dar dumneata însuși ești un om eminent, conte ! Dar, din păcate, vai, puterea mea este atît de șovăielnică, domnesc pe marginea unei prăpăstii. Uite, de pildă, chiar în clipa de față sînt stăpînită de o neliniște ucigătoare. Regele are o iubită, pe soția unui om de nimic, un jurist, un anume Féron. Dacă această femeie s-ar întîmpla să fie ambițioasă, soarta noastră ar fi peccatuită. Ar trebui, de altminteri, să preîntîmpin din vreme acest capriciu al lui Francisc I. Ah, n-am să mai întîlnesc niciodată o ființă ca micuța ducesă de Brissac, pe care i-am oferit-o cîndva maiestății sale : o femeie blajină și slabă de înger, un copil. Toată viața am să-i deplîng lipsa : ducesa nu era cituși de puțin primejdioasă, tot timpul nu făcea decît să mă ridice în slăvi față de rege, spunîndu-i cît sînt de desăvîrșită. Biata Marie ! Luase asupra ei toate greutățile situației mele, lăsîndu-mi în schimb toate foloasele. Trebuie să facem însă tot ce se poate pentru a-l îndepărta pe Francisc I de această Ferronière, cum i se spune. Din nefericire, tot arsenalul meu de seducții e pe sfîrșite, nu mi-a mai rămas decît o ultimă redută de care mă mai pot sluji : obișnuința.

— Cum se poate, doamnă ?

— O, Doamne, într-adevăr, nu mai sînt stăpîină decît pe gîndurile sale, inima i s-a înstrăinat ; cred că mă înţelegi, aş avea nevoie de o ajutoare. Dar unde s-o găsesc ? O prietenă credincioasă, cît se poate de sinceră, de care să fiu sigură. Ah, aş fi în stare s-o plătesc cu atîta bănet şi atîtea onoruri ! Caută-mi-o dumneata, d'Orbec. Nici nu poţi să-ţi dai seama în ce măsură regele se confundă cu omul în fiinţa suveranului nostru şi cît de departe poate merge înînjurirea pe care omul o are asupra monarhului. Dacă am fi două, vreau să spun două aliate, şi nicidecum două rivale, două prietene, şi nu două iubite ; dacă am putea pune stăpînire, una asupra lui Francisc, iar cealaltă asupra lui Francisc I, Franţa ar fi a noastră, conte, şi încă în ce împrejurări ! Tocmai cînd Carol Quintul este gata să se arunce de bună voie în mrejele noastre şi cînd vom putea storce de la dinsul orice am dori în chip de răscumpărare, profitînd de nesăbuinţa lui ca să ne pregătim un viitor strălucit pentru orice eventualitate. Am să-ţi explic ce anume urmăresc, d'Orbec. Această Diană, pe care dumneata o găseşti atît de ispititoare, nu va mai avea într-o bună zi nici o putere asupra noastră, şi cavalerul Franţei ar putea atunci să ajungă... Dar uite c-a sosit regele.

Era unul din tertipurile doamnei d'Etampes, care rareori îşi mărturisea lămurit gîndurile, lăsînd să se glicească ce vrea ; se mulţumea doar să semene în cugelele celorlalţi tot felul de imbolduri şi idei, aşteptînd ca avariţia, ambiţiile, relele porniri înăscute să facă mai departe ceea ce era de făcut, apoi se întrerupea cînd simţea că trebuie să se oprească.

O mare artă pe care o recomandăm cu toată însufleţirea multor poeţi şi unui mare număr de îndrăgostiţi.

Aşa că, ahtiat de bani şi de onoruri, trecut prin ciur şi prin dirmon şi corupt pînă în fundul sufletului, contele d'Orbec înţelesese prea bine ce voia ducesa, fiindcă de mai multe ori în timpul convorbirii privirile Annei se îndreptaseră spre locul unde se afla Colombe. Firea cinstită şi mărinimoasă a lui Ascanio însă nu reuşise să pătrundă prea adînc în această misterioasă urzeală de nelegiuiri şi ticăloşii, dar tînărul simţea totuşi că ciudata

și tenebroasă convorbire ascundea o primejdie cumplită pentru iubita lui și se uita îngrozit la doamna d'Etampes.

Un ușier vesti sosirea regelui și a reginei. Într-o clipă, toată lumea fu în picioare și cu pălăria în mână.

— Dumnezeu să vă aibă în sfînta lui pază, domnilor ! spuse intrînd Francisc I. Trebuie să vă anunț din capul locului o veste mare. Scumpul nostru frate, împăratul Carol Quintul, se află în clipa în care vă vorbesc în drum spre Franța, dacă nu cumva a și pus piciorul pe pămîntul ei. Să fim gata, domnilor, să-l primim cum se cuvine. Nu mai e nevoie, cred, să amintesc credincioasei noastre nobilimi îndatoririle ospitalității pe care această înaltă vizită ni le impune. Am dovedit în tabăra Pirzei de Aur că știm să primim regește pe regi. În mai puțin de o lună, Carol Quintul va fi la Luvru.

— Și eu, domnilor — spuse regina Eléonore, cu vocea ei dulce — vă mulțumesc dinainte în numele augustului meu frate pentru primirea pe care i-o veți face.

În chip de răspuns, cei de față începură a striga : „Trăiască regele ! Trăiască regina ! Trăiască împăratul !“

În momentul acela, luînd ca o zărlugă, ceva se strecură printre picioarele curtenilor și se apropie de monarh ; era Triboulet.

— Sire — spuse bufonul — binevoiți a-mi îngădui să închin maiestății voastre o lucrare pe care am de gînd s-o tipărească ?

— Cu cea mai mare plăcere, bufonule — răspunse regele — dar mai întîi trebuie să știu care este titlul acestei lucrări și în ce stadiu se găsește.

— Sire, lucrarea se va intitula „Almanahul nebunilor“, și va cuprinde lista celor mai smintîți dintre smintîții ce vor fi sălășluit cîndva pe fața pămîntului. Cît privește stadiul în care se află, vă pot spune că am și scris pe prima pagină numele regelui tuturor nebunilor trecuți și viitori.

— Și cine este acest strălucit confrate pe care vrei să-l socotești vărul meu și pe care l-ai ales drept monarh ? întrebă Francisc I.

— Carol Quintul, sire — răspunse Triboulet.

— Cum așa, Carol Quintul ? ! se miră regele. Tocmai el ? ! Și de ce tocmai Carol Quintul ?

— Pentru că nu există nimeni altul pe lume decât Carol Quintul, care, după ce v-a ținut zălog la Madrid, așa cum a făcut, mai poate fi atât de nebun, încît să se încumete a trece prin regatul maiestății voastre.

— Și dacă totuși o să treacă prin regatul meu fără să pătească nimic ? îi întoarce vorba Francisc I.

— Atunci — adăugă Triboulet — îi făgăduiesc că voi șterge numele său și voi pune alt nume în loc.

— Numele cui ? întrebă regele.

— Numele vostru, sirc, căci, lăsîndu-l să treacă, veți fi și mai nebun decât el.

Regele izbucni în rîs. Curtenii îi ținură isonul. Numai biata Eléonore se schimbă la față.

— Știi ce — spuse Francisc — înlocuiește chiar acum numele împăratului cu al meu, fiindcă mi-am dat cuvîntul meu de gentilom și înțeleg să-l respect. Cît privește închinarea, află că o primesc și iată aici prețul primului exemplar ce va ieși de sub teascuri.

Spunînd acestea, Francisc I scoase din buzunar o pungă plină și i-o aruncă lui Triboulet, care o prinse cu dinții din zbor și se îndepărtă, mergînd în patru labe și mîrîind ca un cîine care duce un os în gură.

— Doamnă — spuse prefectul Parisului, apropiîndu-se de regină împreună cu Colombe — maiestatea voastră îmi îngăduie să mă folosesc de acest prilej de bucurie spre a-i prezenta, sub cele mai fericite auspicii, pe fiica mea Colombe, pe care a binevoit s-o primească în rîndul doamnelor sale de onoare ?

Blajina regină îi spuse cîteva cuvinte de laudă și de încurajare bieteii Colombe, care se fîsticise și pe care, în vremea asta, monarhul o privea cu admirație.

— Pe legea mea de gentilom, jupîne prefect — rosti Francisc I, surîzînd — îți dai seama c-ai săvîrșit o crimă de înaltă trădare ținînd atîta timp tănuît, departe de privirile noastre, un asemenea mărgăritar căruia trebuie să-i șadă atît de bine în cununa de frumusețe ce înconjoară maiestatea reginei noastre ? Și dacă nu vei fi pedepsit totuși pentru această trădare, jupîne Robert, mulțumește mutei rugăminți a acestor frumoși ochi plecați.

Regele se înclină apoi galant în fața încântătoarei co-pile și trece mai departe însoțit de întreaga curte, îndrep-tându-se spre capelă.

— Doamnă — spuse ducele de Medina-Sidonia, ofe-rindu-i mâna ducesei d'Etampes — să lăsăm, dacă bine-voiți, să plece toată lumea și să rămînem ceva mai în urmă ; nu vom găsi nicăieri un loc mai prielnic pentru a vă spune unele lucruri de seamă pe care aș dori să vi le împărtășesc în taină.

— Sînt la dispoziția dumitale, domnule ambasador — răspunse ducesa. Nu pleca, te rog, conte d'Orbec ; poți cuvînta liniștit, domnule de Medina, față de acest vechi prieten, ca și cum ai sta de vorbă cu mine, și față de acest tînăr, care nu cunoaște decît limba italiană.

— Discreția lor e tot atît de necesară pentru domnia voastră ca și pentru mine și, din moment ce sînteți sigură de dînșii... Dar iată-ne în sfîrșit singuri, de aceea vă voi spune tot ce am de spus fără ocolișuri și fără să vă as-cund nimic. Precum vedeți, maiestatea sa sacră s-a hotă-rît să treacă prin Franța și poate chiar în clipa de față a și pășit pe teritoriul ei ; știe totuși că-i va fi dat s-o străbată printre două rînduri de vrăjmași, dar se bizuie pe lealitatea regelui ; dumneavoastră înșivă l-ați sfătuit să aibă încredere, doamnă, și, cinstit vorbind, sînt gata să recunosc că, mai puternică decît oricare dintre miniș-trii titulari, înfrîurirea pe care o aveți asupra lui Fran-cisc I este destul de mare pentru ca sfatul domniei voas-tre să fie, după cum veți binevoi, bun sau rău, o amăgire sau o chezășie. Dar pentru ce v-ați întoarce împotriva noastră ? Nici statul și nici dumneavoastră n-ați avea nimic de cîștigat.

— Mai departe, monseniore : n-ați spus încă totul, pare-mi-se ?

— Nu, doamnă. Carol Quintul este vrednicul urmaș al lui Carol cel Mare și ceea ce un aliat care și-ar călca legămîntul ar putea să-i ceară drept răscumpărare, îm-păratul înțelege să ofere în chip de dar pentru a nu lăsa nerăsplătite nici ospitalitatea, nici sfatul.

— Admirabil ! Iată un gest mărinimos și bine chib-zuit totodată.

— Regele Francisc I a dorit întotdeauna cu ardore ducatul de Milano, doamnă; ei bine, Carol Quintul e gata să cedeze această provincie, care a fost o veșnică pricină de zizanie între Franța și Spania, cumnatului său, în schimbul unei rente anuale.

— Înțeleg — îi tăie cuvântul ducesa — finanțele împăratului, după cum se știe, se află într-o stare destul de proastă; pe de altă parte, ducatul de Milano e sărăcit de pe urma a douăzeci de războaie și maiestatea sa sacra n-ar avea nimic de regretat transferind creanța unui debitor lipsit de mijloace asupra unui debitor bogat. Refuz, domnule de Medina, fiindcă-ți dai seama, cred, și domnia ta că o asemenea propunere nu poate fi acceptată.

— Dar bine, doamnă, s-a și deschis vorba față de suveran despre această investitură și maiestatea sa s-a arătat încântată.

— Știu; eu însă refuz. Dacă vă puteți lipsi de mine, cu atât mai bine pentru dumneavoastră.

— Doamnă, împăratul ține cu tot dinadinsul să știe că îl sprijiniți, și tot ce ați putea dori...

— Influența mea nu este o marfă ce poate fi vindută și cumpărată, domnule ambasador.

— O, doamnă, dar cine a spus asta?

— Ascultă, ai declarat, că stăpînul dunităle dorește sprijinul meu și, între noi fie vorba, are dreptate. Ei bine, ca să se poată bizui pe acest sprijin, îi cer mai puțin decît este dispus să ofere: urmărește-mă cu toată atenția. Uite ce trebuie să facă. Îi va făgădui lui Francisc I investitura ducatului de Milano, apoi, de îndată ce va trece dincolo de granițele Franței, își va aduce aminte că tratatul de la Madrid a fost încălcat odinioară și va uita făgăduiala făcută.

— Cum se poate, doamnă? Asta ar putea dezlănțui un război!

— Ai puțină răbdare, domnule de Medina. Maiestatea sa, într-adevăr, va începe să strige și să amenințe. Atunci Carol va consimți să ridice ducatul Milano la rangul de stat independent și-l va dăruia, scutit însă de orice obligații, lui Charles d'Orléans, cel de-al doilea fiu al regelui: în felul acesta împăratul nu va spori cu nimic

stăpînirea unui rival. Pentru așa ceva merită să piardă cîtiva scuzi și cred că nici domnia ta, monseniore, n-ai nimic de spus. Cit privește dorințele mele personale, cum ziceai adineauri, dacă maiestatea sa sacră este de acord cu planurile mele, va lăsa să cadă în fața mea, la prima noastră întrevvedere, o piatră mai mult sau mai puțin strălucitoare, pe care o voi ridica de jos, dacă merită osteneala, și o voi păstra în amintirea glorioasei alianțe încheiate între urmașul cezarilor, rege al Spaniei și al Indiilor, și mie.

Ducesa d'Etampes se aplecă la urechea lui Ascanio, înfricoșat de neliniștitoarele și misterioasele sale urzeli, așa cum și ducele de Medina era îngrijorat, în timp ce contele d'Orbec părea încîntat.

— Toate astea pentru tine le fac, Ascanio — îi șopti ucenicului. Ca să cîștig inima ta, aș fi în stare să duc la pierzare Franța. Ei bine, domnule ambasador — continuă ea cu glas tare — care este răspunsul domniei tale?

— Împăratul este singurul care poate lua o hotărîre în privința unui lucru atît de important, doamnă; cu toate astea, am toate motivele să cred că va accepta o înțelegere care mi se pare atît de avantajoasă pentru noi, încît aproape că mă sperie.

— Dacă asta te poate liniști, am să-ți spun că, în fond, e la fel de avantajoasă și pentru mine și tocmai de aceea mă bizui să-l înduplec pe rege s-o accepte. Noi, femeile, avem o politică a noastră, uneori mai sigură decît a domniilor voastre. Dar pot să vă încredințez că planurile mele nu sînt cîtuși de puțin primejdioase pentru dumneavoastră; gîndește-te, în ce fel ar putea să fie? De altminteri, pînă ce Carol Quintul se va hotărî într-un fel, domnule de Medina, poți fi sigur că nu voi lăsa să-mi scape nici o ocazie pentru a unelti împotriva sa și că mă voi strădui din răputeri a convinge pe maiestatea sa să-l rețină ca prizonier la palat.

— Cum, doamnă, asta înseamnă pentru domnia voastră primul pas spre o alianță?!

— Ce vorbești, domnule ambasador! Cum se poate ca un om de stat ca dumneata să nu-și dea seama că, înainte de toate, trebuie să preîntîmpin orice bănuială de ademenire și că, apărînd pe față cauza dumneavoastră, ar

fi mijlocul cel mai sigur de a o compromite ? De altminteri, n-aş vrea să dau prilej nimănui să mă trădeze ori să mă denunţe. Lasă-mă să fiu vrăjmaşa domniilor voastre, domnule duce, lasă-mă să vorbesc împotriva dumneavoastră. Ce-ţi pasă ? O, Doamne, nu ştii oare în câte feluri se pot răstălmăci cuvintele ? ! În cazul cînd Carol Quintul respinge tratatul propus de mine, am să-i spun regelui : „Sire, bizuie-te pe imboldurile mele generoase de femeie ! Nu trebuie să şovăi în faţa unor represalii pe cît de îndreptăţite pe atît de necesare“. Dacă însă împăratul este de acord, am să-i spun : „Sire, încrede-te în dibăcia mea feminină, adică felină ! Trebuie să te împaci cu gîndul unei josnicii utile“.

— O, doamnă — spuse ducele de Medina, înclinîndu-se în faţa ducesei — ce păcat că sînteţi o regină ! Aţi fi fost un ambasador atît de iscusit !

După care ducele îşi luă rămas bun de la doamna d'Etampes şi se îndepărtă, încîntat de întorsătura neprevăzută pe care o luaseră tratativele.

— Acum e rîndul meu să vorbesc deschis şi fără ocolişuri — îi spuse ducesa contelui d'Orbec cînd rămasese singură cu el şi cu Ascanio. În momentul acesta, conte, ştii trei lucruri : primul, că e tot atît de important pentru prietenii mei cît şi pentru mine în împrejurarea de faţă ca puterea mea să fie temeinic întărită şi ferită de orice ştirbire ; al doilea, că după ce vom fi trecut cu bine peste această încercare, nu vom mai avea nici un motiv să ne temem de viitor, că Charles d'Orléans va fi adevăratul urmaş al lui Francisc I şi că ducele de Milano, pe care-l voi fi făcut ceea ce va fi, va trebui să-mi fie şi mai îndatorat chiar decît regele Franţei, care m-a făcut ceea ce sînt ; al treilea, că maiestatea sa a fost adînc impresionată de frumuseţea Colombei dumitale. Ei bine, conte, ceea ce vreau să-ţi spun acum se adresează omului superior care nu înţelege să se lase influenţat de nişte prejudecăţi vulgare. În clipa aceasta ţii în mînă propria dumitale soartă : vrei ca vistiernicul d'Orbec să-i urmeze cancelarului Poyet sau, ca să spunem lucrurilor pe nume, vrei ca frumoasa Colombe d'Orbec să-i urmeze Mariei de Brissac ?

Ascanio făcu un gest de groază pe care d'Orbec nu-l observă, dat fiind că în momentul acela privirea lui res-

pingător de vicleană se încrucișa cu privirea adîncă a doamnei d'Etampes.

— Vreau să fiu cancelar ! răspunse el fără înconjur.

— Prea bine, înseamnă că sîntem salvați ; dar prefec-tul ?

— Mă bizui c o să găsiți și pentru el ceva, vreo slujbă mai grasă ; v-aș ruga chiar, pe cît se poate, să fie mai curînd rentabilă decît onorifică ; ce va agonisi, tot în mîna mea o să încapă după ce bătrînul, prăpădit cum e, se va călători pe lumea cealaltă.

Ascanio nu mai putu să se stăpînească.

— Doamnă ! izbucni el, cu o voce tunătoare, făcînd un pas înainte.

Nu mai apucă să continue însă și nici contele să-și arate mirarea, fiindcă amîndouă canaturile ușii se deschiseră larg : întrecaga curte se înapoia.

Smucindu-l de mîină pe Ascanio, doamna d'Etampes se trase brusc îndărăt împreună cu el și, cu o voce stăpî-nită dar pătrunzătoare, îi suflă la ureche :

— Ei, tinere, vezi acum în ce fel poți ajunge iubita unui rege și unde ne poate duce, fără voia noastră, viața ?

Se întrerupse. În timp ce rostea aceste dureroase cuvinte, veselia și vorbele de duh ale regelui și ale oșteni-lor se revărsaseră, ca să zicem așa, în sală.

Francisc I era într-al șaptelea cer : în curînd, Carol Quintul avea să soscască. Vor avea loc recepții, serbări, diferite surprize, îi era dat să joace un rol strălucit. Toată lumea va fi cu privirile ațintite asupra Parisului și asupra suveranului său. Gîndindu-se la drama capti-vantă ale cărei ițe aveau să se afle toate în mîinile sale, Francisc I se bucura ca un copil. Prin felul său de a fi era inclinat să privească mai curînd partea strălucitoare a lucrurilor decît cea gravă, să aibă în vedere în primul rînd răsunsetul lor, să considere bătăliile doar niște simple turniruri, iar regalitatea o artă. Minunată inteligență, cu idei temerare, ciudate, poetice, Francisc I a preschim-bat domnia sa într-o reprezentație teatrală, iar lumea într-o sală de spectacol.

În ziua aceea, la gîndul că va avea prilejul să uimească un rival și, o dată cu el, Europa întreagă, era de o indul-

gență și de o bunăvoință mai încântătoare ca niciodată.

Drept care, încurajat pare-se de chipul său imbiator, în clipa în care suveranul intra pe ușă, Triboulet se rostogoli la picioarele sale.

— Vai, sire, vai, sire ! începu a se tîngui bufonul. Am venit să-mi iau rămas bun ; maiestatea voastră trebuie să se împace cu gîndul că nu mă va mai vedea niciodată ; de aceea plîng mai mult de mila mării sale decît de mila mea. Ce-o să se facă maiestatea voastră fără șarmanul său Triboulet, la care ține atît de mult !

— Cum se poate, nebunule, vrei să mă părăsești tocmai acum cînd nu există decît un singur bufon pentru doi regi ? !

— Da, sire, tocmai acum cînd vor fi doi regi pentru un bufon.

— Nici nu vreau să aud de așa ceva, Triboulet ! Vei rămîne aici, îți poruncesc !

— Rămîn, păcatele mele ! Împărtășiți atunci, rogu-vă, porunca mării voastre și domnului de Vielleville, căruia i-am spus ce se vorbește pe socoteala soției sale și care, pentru un fleac de nimic ca acesta, a jurat c-o să-mi smulgă urechile mai întîi și după aceea sufletul din mine... dacă am așa ceva, a adăugat păgînul, căruia maiestatea voastră s-ar cuveni să-i taie limba pentru asemenea nelegiuire.

— Haide, haide ! căută să-l împace regele. Liniștește-te, nebunule ! Sărmene, cel ce s-ar încumeta să-ți curme viața poate fi sigur că, după un sfert de ceas, va atîrna în ștreang.

— O, sire, dacă n-ați avea nimic împotriva...

— Spune, ce vrei ?

— Porunciți să fie atînat în ștreang cu un sfert de oră înainte. E mai bine pentru mine.

Toată lumea începu să rîdă și regele mai cu poftă decît toți. Pornind apoi mai departe, îl întîlni pe Pietro Strozzi, nobilul refugiat.

— Senior Pietro Strozzi — îi spuse el — e mult, mi se pare, prea mult chiar, de cînd ai cerut un înscris de împămîntenire ; e rușinos pentru noi că, după ce ai luptat cu atîta bărbăție la Piemont în oastea francezilor și ca un adevărat francez, să nu te numeri încă printre

mlădițele patriei noastre, prin curajul pe care l-ai dovedit, de vreme ce patria dumitale de baștină se leapădă de domnia ta. Astă seară, senior Pietro, jupîn Le Maçon, secretarul meu, îți va trimite înscrisul de împămîntenire. Nu e nevoie să-mi mulțumești; trebuie ca, sosind aici, Carol Quintul să te găsească francez, spre cinstea mea și a domniei tale... A, dumneata ești, Cellini, cum văd eu, niciodată nu vii cu mîinile goale; ce ții acolo sub braț, prietene? Dar așteaptă puțin; pe legea mea de gentilom, n-aș vrea să se spună că n-am venit niciodată în întîmpinarea dărnicii dumitale: jupîne Antoine Le Maçon, vei avea grijă să întocmești, pe lîngă înscrisul de împămîntenire a marelui Pietro Strozzi, și pe acela hărăzit prietenului meu Benvenuto, pe care i-l vei înmîna, scutit de orice taxe: un orfăurar nu poate scoate din pungă cinci sute de ducați atît de lesne ca un Strozzi.

— Sire, mulțumesc cu plecăciune maiestății voastre, dar o rog să-mi ierte neștiința: ce înseamnă acest înscris de împămîntenire?

— Cum? rosti solemn Antoine Le Maçon, în timp ce regele rîdea să se prăpădească de întrebarea orfăurarului. Se poate oare să nu știi, meștere Benvenuto, că înscrisul de împămîntenire e cea mai mare cinste pe care maiestatea sa poate s-o facă unui străin și că datorită acestui înscris te poți socoti francez?

— Încep să înțeleg, sire, și vă mulțumesc — spuse Cellini — deși în sinea mea mă socoteam de mult supusul maiestății sale; dar, să-mi fie iertat, la ce slujește acest înscris?

— La ce slujește acest înscris? spuse Francisc I, a cărui bună dispoziție nu se tulburase. Slujește, Benvenuto, la aceea că, de vreme ce ai devenit francez, îmi stă în putere să te numesc senior al castelului Nesle, lucru care nu-mi era îngăduit pînă acum. Jupîne Le Maçon, vei alătura la înscrisul de împămîntenire actul de donație pe veci al castelului. Acum te-ai dumirit la ce slujește înscrisul de împămîntenire?

— Da, sire, și vă mulțumesc, vă mulțumesc de mîi de ori! S-ar părea că inimile noastre se înțeleg fără cuvinte, fiindcă favoarea pe care binevoiți a mi-o face astăzi îmi deschide drumul spre o altă favoare cu mult mai

mare pe care mă voi încumeta poate să v-o cer cîndva și care, ca să zicem așa, o întregește pe cea de față.

— Știi ce ți-am făgăduit, Benvenuto ! Adu-mi statuia lui Jupiter pe care ți-am poruncit-o și cere ce vrei.

— Într-adevăr, maiestatea voastră are o temeinică ținare de minte și sper că și făgăduiala sa va fi tot atît de temeinică. Într-adevăr, maiestatea voastră poate împlini o dorință de care viața mea e legată într-un fel și, în virtutea unui regesc și neprețuit har, ați și făcut ca împlinirea acestei dorințe să fie mult mai lesnicioasă.

— Totul va fi, marele meu orfăurar, după pofta inimii dumitale ; dar pînă atunci arată-ne mai întîi ce ai în mînă.

— Sire, e o solniță de argint pentru a ține tovarășie vasului și fructierci.

Regele cercetă ea de obicei cu luare-aminte și în tăcere minunata lucrare înfățișată de Cellini.

— Ce greșală de neiertat ! rosti el în cele din urmă. Ce nesocotință !

— Cum, sire ? ! exclamă Benvenuto, nespus de dezamăgit. Maiestatea voastră e chiar atît de nemulțumită ?

— Dar bincînțele, domnule. Se poate oare să-mi strici o idee atît de frumoasă, turnînd-o în argint ? ! Din aur trebuia făurită, Cellini ! Îmi pare rău pentru dumneata, dar va trebui s-o faci din nou.

— Vai, sire ! spuse Benvenuto, cu melancolie. Nu trebuie să aveți năzuințe atît de mari pentru bițele mele lucrări. Tare mi-e teamă că bogăția materialului va fi pierzania acestor scumpe comori ale gîndirii mele. E mai bine să plămădești lutul decît aurul pentru ca să te bucuri de o faimă îndelungată, și numele nostru, al orfăurarilor, nu dăinuie îndeobște prea mult. Sire, cerințele vieții sînt uneori necruțătoare și oamenii, de obicei, hrăpăreți și proști. Cine știe dacă una ori alta din cupele făurite de mine și pe care maiestatea voastră ar plăti-o cu zece mii de ducăți nu va fi topită cîndva pentru zece scuzi ?

— Haida de, doar nu-ți închipui că regele Franței se va duce să zălogască la lombarzi solnițele ce-i împodobesc masa !

— Sire, împăratul Constantinopolei a zălogit totuși la venețieni cununa de spini a Domnului nostru Isus Hristos !

— Dar un rege al Franței o va răscumpăra, domnule !

— Da, știu ; gândiți-vă totuși că există restriști, răscaloale, surghiunuri ! Vin dintr-o țară în care familia Medici a fost de trei ori izgonită și de trei ori chemată să se întoarcă, și singurul bun ce nu-i poate fi răpit unui rege este fala pe care unii suverani ca maiestatea voastră și-au făurit-o.

— N-are a face, Benvenuto, n-are a face, țin neapărat ca solnița asta să fie turnată în aur, drept care vistiernicul meu va avea grijă să-ți numere chiar azi o mie de scuzi vechi de aur. Ai auzit, conte d'Orbec, chiar azi, fiindcă nu vreau ca meșterul Cellini să piardă nici o clipă. Rămii cu bine, Benvenuto, și lucrează mai departe ; regele se gîndește la Jupiter ; rămîneți cu bine, domnilor, gândiți-vă la Carol Quintul !

În timp ce Francisc I cobora scara, urmînd-o pe regină, care se și urcase în trăsură și pe care monarhul o însoțea călare, se petrecură unele lucruri pe care se cuvine să nu le trecem cu vederea.

Mai întii, Benvenuto se apropie de contele d'Orbec și-i spuse :

— Binevoiți a-mi pune la îndemînă aurul acela, jupîne vistiernic. Voi face așa cum mi-a poruncit maiestatea sa, mă voi duce chiar acum să iau o traistă de acasă și peste o jumătate de oră voi fi la domnia voastră.

Contele se înclină în semn de încuviințare și Cellini plecă singur, după ce-l căută în zadar cu privirea pe Ascanio.

În același timp Marmagne îi vorbea în taină prefectului, care continua s-o țină de mînă pe Colombe.

— Nici că se putea un prilej mai nimerit — îi șușotea el — mă duc într-un suflet să dau de știre oamenilor mei. Dumneata ai grijă și spune-i lui d'Orbec să-l țină-n loc pe Benvenuto cît mai mult.

După care se făcu nevăzut, iar jupîn d'Estourville se apropie de contele d'Orbec, căruia îi spuse ceva la ureche, adăugînd apoi cu glas tare :

— Între timp, conte, eu am s-o conduc pe Colombe la palatul Nesle.

— Bine — răspunse d'Orbec — și vino după aceea chiar astă-seară să-mi spui ce s-a întâmplat.

Se despărțiră și prefectul porni într-adevăr agale împreună cu fiica sa spre pavilionul Nesle, urmați fără să știe de Ascanio, care nu-i scăpase din ochi o singură clipă și care o petrecea de departe, cu o privire plină de dragoste, pe Colombe, în vreme ce se îndrepta spre casă.

Regele tocmai se pregătea să încalece; călărea un roib de toată frumusețea : favoritul său pe care îl primise în dar de la Henric al VIII-lea.

— Vom face — spuse el — un drum lung împreună azi,

*Drăguțul, iubitul meu cal,
Lin saltă-mă-n șa și tandru...*

Ia te uită, s-ar zice primele două versuri ale unui catren — adăugă Francisc I. Hai, Marot, găsește-mi-le pe celelalte, sau dumneata, maestre Melin de Saint-Gelais!

Marot se scărpină în cap, dar Saint-Gelais i-o luă înaintea și cu o iscusință și o spontaneitate surprinzătoare, continuă :

*Crai porți, nefiind Bucefal,
Mai falnic ca Alexandru !*

Din toate părțile izbucniră aplauze, iar regele, care încălecase între timp, flutură mîna cît se poate de prietenos în semn de mulțumire spre poetul atît de fericit și de prompt inspirat.

Cît privește pe Marot, se întoarse la palatul Navarre, mai îmbufnat ca niciodată.

— Nu știu ce-or fi avut toți la curte azi — bombănea el — că parcă erau căzuți în cap.

PATRU SOIURI DE TILHARI

Benvenuto trecu Sena în grabă și luă de acasă un o trăsă, cum îi spusese contelei d'Orbec, și o coșniță pe care i-o dăduse la Florența o venetiană de-a lui, călugăriță; pe urmă, vrînd să termine toată țărășenia în aceeași zi și cum se și făcuse ora două după-amiază, plecă din nou, îndreptîndu-se spre strada Froid-Manteau, unde locuia contele d'Orbec, fără să-l mai aștepte pe Ascanio, pe care-l pierduse din vedere, nici pe lucrătorii săi, care se duseseră să mănușe; oricît de atent privi în jur pe drum înșă, nu observă nimic care să-i poată stîmni cit de cît îngrijorarea.

În momentul în care ajunsese acasă la contele d'Orbec, acesta îl încunoscînd că nu putea să-i înăimeze banii pe loc, deoarece erau de împlinit o serie de formalități absolut necesare: trebuia adus un notar, întocmit un contract; contele își ceru, de altminteri, iertare, coplesindu-l cu politețoni, deoarece îl știa pe Cellini nerăbdător din fire, și-și învălui refuzul într-o formă atât de curtenitoare, înocît Benvenuto nu avu nici un motiv să se supere și, încredințat că toate acele piedici erau reale, se reanmă să aștepte.

Cellini căută totuși să se folosească de această întîrziere ca să cheme pe cîțiva dintre lucrătorii săi spre a-l însoți la întoarcere, ajutîndu-l să ducă bănetul. D'Orbec se oferi să trimită la palatul Nesle pe unul din slujitorii lui să le dea de știre; pe urmă aduse vorba despre lucrările lui Cellini, despre bunăvoința deosebită pe care i-o arăta regele și despre tot felul de lucruri în măsură să astîmpere nerăbdarea lui Benvenuto, care era cu atât mai puțin răbdător, cu cît nu avea nici o pricină de supărare împotriva contelui, după cum tot așa nu vedea nici o pricină pentru care contele ar fi putut să-l dușmănească. E adevărat că dorea să-i ia locul în inima Colombeii, dar nimeni în afară de Ascanio și de el nu cunoștea această

dorință. Răspunse deci cît se poate de amabil la încercările vistiernicului de a-i cîștiga bunăvoința.

Pierdură apoi o bună bucată de vreme ca să alcagă aurul după carate, așa cum poruncise regele să fie dat. Notarul sosi și el după o lungă zăbavă. Iar un contract nu se întocmește chiar așa cît ai bate din palme. Într-un cuvînt, cînd, după ultimele schimburi de politețuri, Benvenuto se pregăti să se întoarcă la palat, afară începuse să se înopteze ; se interesă atunci de slujitorul trimis să-i cheme pe tovarășii săi. Acesta-i răspunse că băieții nu putuseră să vină, dar că, în schimb, era gata să ducă el aurul seniorului orfăurar. Benvenuto simți încolțindu-i în suflet o bănuială și refuză sprijinul oferit, oricît de îndatoritor se arătase slujitorul.

Puse galbenii în coșniță, apoi își trecu brațul prin cele două toarte, și cum brațul său abia pătrundea prin ele, bănetul se afla în deplină siguranță și, în același timp, putea fi cărat mult mai ușor decît într-o traistă. Benvenuto purta pe sub haine o cămașă de zale trainică, cu mîneci, o spadă scurtă la șold și un pumnal la cingătoare ; porni deci la drum cu pași grabnici, dar hotărîți. Totuși înainte de a pleca, i se păru a fi zărit cîțiva slujitori care șusoteau între ei părăsind în pripă locuința, dar care o apucaseră, chipurile, pe alt drum decît el.

Astăzi, cînd pentru a te duce de la Luvru la Academie e de ajuns să treci podul Artelor, drumul pe care-l avea de făcut Benvenuto poate fi străbătut din cîțiva pași, dar pe timpurile acelea însemna o adevărată călătorie. Într-adevăr, pornind din strada Froid-Manteau, meșterul trebuia s-o ia pe chei în sus pînă la Châtelet, să treacă podul Morarilor, să meargă în lungul străzii Saint-Barthélemy ce străbate l'Île de la Cité, să traverseze Sena pe podul Saint-Michel pentru a pune piciorul pe malul stîng și de-acolo să-și urmeze calea mai departe pe cheiul pustiit în jos, pînă la palatul Nesle. Să nu ne mirăm deci că într-o vreme ca aceea cînd mișunau hoții și borfașii, cu tot curajul său, Benvenuto era întrucîtva neli-niștit din pricina importante sume pe care o purta la subsuoară. De altminteri, dacă cititorul va binevoi să ne însoțească, apucînd-o împreună cu noi cu vreo cîteva

sute de pași înaintea lui Benvenuto, va putea să-și dea seama că neliniștea sa nu era lipsită de temei.

De aproape un ceas de cînd negura nopții începuse a se îndesi, patru inși cu niște mutre destul de suspecte, înfășurați în mantii largi, se așezaseră la pîndă pe cheiul Augustinilor. în dreptul bisericii. Țărnuț era străjuit numai de ziduri în partea respectivă și cu desăvîrșire pustiu în momentul acela. Tot timpul cît adăstaseră acolo, cei patru inși nu văzuseră trecînd țipenie de om în afara prefectului, care se întorcea spre casă după ce o condusesc pe Colombe la pavilionul Nesle și pe care-l salutaseră cu tot respectul datorit oamenilor stăpînirii.

Vorbeau între ei cu voce scăzută și cu pălăria trasă pe frunte într-unul din cotloanele formate din zidurile bisericii. Pe doi dintre ei îi cunoaștem mai dinainte: erau spadasinii pe care-i tocmise Marmagne pentru expediția nefericită pusă la cale împotriva palatului Nesle și se numeau Ferrante și Fracasso. Însoțitorii lor, care își cîștigau viața datorită aceleiași onorabile îndeletniciri, se chemau Procope și Maledent. Pentru ca posteritatea să nu aibă nici un motiv de a se ciorovăi în privința obîrșiei acestor patru bravi căpitani, așa cum face de trei mii de ani pe seama lui Homer, vom adăuga că Maledent era de fel din Picardia, Procope din Boemia și că Ferrante și cu Fracasso văzuseră lumina zilei sub cerul senin al Italiei. Cît privește însușirile lor distinctive în vremuri pașnice, putem spune că Procope era jurist, Ferrante pedant, Fracasso visător, iar Maledent nătărău. Precum se vede, faptul de a fi francezi nu ne orbește în privința singurului dintre acești patru pehlivani care era compatriot cu noi.

Cînd se băteau însă cîteșipatru erau ca niște zmei. Să urmărim acum discuția amicală și concludentă pe care o purtau între ei și să luăm aminte. Vom putea afla astfel ce soi de oameni erau și ce primejdii il amenințau de fapt pe prietenul nostru Benvenuto.

— Cel puțin, Fracasso — spunea Ferrante — azi n-o să ne mai încurce treburile namila aceea roșcovană de viconte, și bieteile noastre spade vor putea ieși din teacă fără să-l mai auzim pe fricosul ăsta strigînd: „Înapoi!” și fără să ne mai silească să spălăm putina.

— Da, numai că — răspunse Fracasso — de vreme ce înțelege să lase în seama noastră toate riscurile bădălniei, lucru pentru care nu pot decât să-i mulțumesc, s-ar cuveni să ne lase deopotrivă și toate foloasele. Cu ce drept dracul ăsta opărit vrea să pună mâna pe cinci sute de galbeni? E adevărat că cei cinci sute care rămân sînt o răsplată destul de frumoasă. O sută douăzeci și cinci de galbeni de cap de om nu-a de lepădat și, în vremuri de restriște, m-am văzut nevoit uneori să omor un om pentru doi scuzi.

— Pentru doi scuzi! Sfîntă Născătoare! se minună Maledent. Fugi încolo! Asta înseamnă să-ți înjosești meseria. Să nu mai spui asemenea lucruri cînd sîntem împreună, dragul meu, fiindcă cineva care ne-ar auzi ar putea să ne pună pe amîndoi în aceași oală.

— Ce să-i faci, Maledent! rosti Fracasso cu melancolie. În viață trebuie să treci și prin asemenea încercări dure-roase și sînt momente cînd ai fi în stare să urzi un om pentru o bucată de piine. Dar să ne întoarcem la vorba noastră. Păreră mea, scumpii mei prieteni, este că două sute cincizeci de galbeni fac de două ori mai mult decît o sută douăzeci și cinci. Ce-ar fi dacă, după ce o să-i facem de petrecanie omului nostru, n-am mai catadicsi să dăm socoteală hoțomanului de Marmagne?

— Măi frate — spuse cu solemnitate Procope — gîndește-te că asta ar însemna să călcăm învoiala încheiată, ar însemna să păgubim un misteriu și, orice s-ar întîmpla, trebuie să ne respectăm cuvîntul dat. Îi vom înmîna contelui cei cinci sute de galbeni, pînă la ultimul gologan, așa cum ne-am înțeles; așa cred eu că se cuvine. Dar, *distinguamus*: după ce-i va fi băgat în buzunar și va fi avut astfel ocazia de a se convinge că sîntem oameni cinstiți, nu ne împiedică nimeni să tăbărim asupra lui și să i-i luăm înapoi.

— Admirabil! rosti doctorul Ferrante. Procope a dat întotdeauna dovadă de o mare onestitate unită cu o bogată imaginație.

— O, Doamne! se apără cu modestie Procope. Asta fiindcă am studiat un pic dreptul.

— Dar — urmă Ferrante, cu același ton pedant cu care vorbea întotdeauna — să nu încurcăm itele. *Recte ad*

*terminum sumus*¹. Vicontele poate să doarmă liniștit pe perna lui ! O să-i vină și lui rîndul ; deocamdată e vorba de orfăurarul acela florentin ; pentru a fi mai siguri, ne-au trimis aici pe cîteșipatru să-l ciopîrțim. La o adică însă, treaba asta putea fi făcută de unul singur, care ar fi băgat în buzunar toată suma, dar capitalizarea e o plagă socială și e mai bine ca beneficiile să fie împărțite între mai mulți prieteni. Numai că trebuie să-l trimitem pe lumea cealaltă cît mai repede și mai cuviincios, nu e un om ca oricare, după cum ne-am putut da seama Fracasso și cu mine. Să ne resemnăm deci și, pentru mai multă siguranță, să-l încolțim cîteșipatru deodată ; trebuie să sosească din moment în moment. Așadar, luați aminte : singe rece, picior sprinten, ochi ager și păziți-vă de loviturile în stil italian de care nu se va lipsi să vi le servească.

— Știm și noi, Ferrante — spuse Maledent — ce înseamnă să primești o lovitură de spadă fie cu vîrf, fie cu tăișul. Odată am pătruns în toiul nopții, pentru niște daraveri personale, într-un castel din Bourbonnais. S-a întimplat însă că m-a prins dimineța acolo înainte de a fi apucat să termin ce aveam de făcut și, vrînd-nevrînd, m-am văzut silit să mă ascund undeva pînă la căderea nopții, și ce alt loc putea fi mai potrivit pentru asta decît arsenalul castelului : erau acolo o sumedenie de panoplii și trofee, căști, platoșe, brățale și pulpare, scuturi și pavăze. Am scos parul ce sprijinea una dintre armuri, m-am strecurat apoi înăuntrul în locul lui și am rămas așa, nemișcat, în picioare, pe piedestal, cu viziera lăsată.

— Foarte interesant — îl întrerupse Ferrante — spune mai departe, Maledent ; cum poate fi oare folosit mai bine răgazul din preajma unei isprăvi cutezătoare decît povestind alte vitezii ? Spune mai departe !

— Nu știem — continuă Maledent — oă zburisita aceea de armură le slujea seniorilor castelului spre a se deprinde cu mînuirea armelor. Curînd însă doi vîlăggani de vreo douăzeci de ani intrară în sală și, fiind fiecare cîte o lance și o spadă, începură a se război, plini de osîr-

¹ Să mergem drept la țintă (în limba latină în text). (n.t.)

die, cu platoșa mea. Ei bine, prieteni, puteți să nu mă credeți dacă nu vreți, cu toate loviturile lor de spadă și de lance nu m-am clintit din loc, am rămas țeapăn și dîrz, ca și cum aș fi fost într-adevăr de lemn și înșurubat în pedestal. Spre norocul meu, pușlamalele nu erau chiar niște luptători de mîna întii. Între timp însă a venit și tatăl lor, care îi îndemna de zor să țintească locurile unde se îmbinau plăcile armurii ; dar sfîntul Maledent, ocrotitorul meu, pe care-l chemam într-ajutor în gînd, făcea ca loviturile lor să nimerescă pieziș. În cele din urmă, păgînul acela de tată, vrînd să le arate odraslelor cum se poate smulge o vizieră, a pus mîna pe lance și, dintr-o singură lovitură, mi-a dezgolit chipul palid și răvășit. În clipa aceea mi-am zis că s-a mîntuit cu mine.

— Sărmane prieten ! rosti melancolic Fracasso. Te înțeleg, parcă era puțin lucru ?

— Aș ! Închipuie-ți că, așa cum vă spuneam, văzîndu-mă palid și tras la față, au fost atît de zevzeci, încît m-au luat drept strigoiul străbunului lor ; numai ce-i văd pe tată și pe feciori c-o rup la fugă de le sfîrșiau călcîiele, ca și cînd i-ar fi umflat Sarsailă. Să mor dacă vă mint ! Ce să vă mai spun ? Am dat și eu dosul și am făcut la fel ; dar n-a fost nimic, după cum vedeți, sînt zdravăn, sănătos.

— Da, dar înainte de toate, în meseria noastră, prietene Maledent — spuse Procope — trebuie să știi nu numai cum să încasezi loviturile, dar și cum să le dai. Cel mai frumos ar fi ca victima să cadă jos fără să spună nici cîrc. Uite, de pildă, mie, într-unul din colindurile mele prin Flandra, mi s-a încredințat sarcina de a descotorosi pe un mușteriu de patru prieteni de-ai săi care tocmai călătoreau împreună. La început, omul a vrut să-mi dea trei însoțitori să mă ajute ; i-am spus atunci că ori mă tocmesc să duc la bun sfîrșit singur toată treaba, ori nu mă mai tocmesc de loc. Ne-am înțeles deci să mă lase să fac așa cum mă tăia capul și că, în momentul în care aveam să-i dau în primire patru leșuri, să primesc și partea cuvenită celorlalți trei făptași. Cunoșteam drumul pe care-l urmau călătorii, drept care i-am așteptat la un han unde trebuiau neapărat să poposească.

Hangiul se îndeletnicise și el cîndva cu aceeași meserie, pe care o părăsise pentru a se face birtaș, lucru care-i îngăduia să-i jefuiască mai departe pe călători fără să se teamă de nimic; mai păstrase totuși unele simțăminte lăudabile, așa încît nu mi-a fost greu să-i cîștig bunăvoința, făgăduindu-i a zecea parte din simbrie. După ce-am căzut la înțelegere, i-am așteptat pe cei patru călăreți, care s-au ivit după cîtva timp la o cotitură a drumului și au descălecat în fața hanului, cu gîndul de a-și pune stomacul la cale și de a-și țesăla caii. Hangiul le-a spus atunci că grajdul era atît de neîncăpător, încît n-ar fi putut intra decît pe rînd, altminteri n-ar fi avut loc să se miște și s-ar fi stingherit unul pe altul. Primul care a intrat însă nu se mai îndura să iasă de acolo, astfel că, pierzîndu-și răbdarea, cel de-al doilea s-a dus să vadă ce face. Acesta părea tot atît de puțin grăbit ca și primul să se arate. Drept care, cel de-al treilea, sătul să tot aștepte, a pătruns la rîndul său înăuntru, și cum după o bucată de vreme, celui de-al patrulea i s-a părut că prea tîndăleau cu toții, zăbovind să se întoarcă, gazda mea spuse :

— A, acum știu ce s-a întîmplat : grajdul este atît de mic, încît pesemne au ieșit pe ușa din dos. Cuvintele acestea îl îndemnară și pe cel din urmă să intre după tovarășii săi și după mine, fiindcă ați ghicit probabil că mă aflu și eu în grajd ; cum însă de astă dată nu mai exista nici un fel de primejdie, i-am lăsat ultimului plăcerea de a da un țipăt ușor spre a-și lua rămas bun de la viață. În dreptul roman, Ferrante, o asemenea treabă cred că s-ar putea numi, nu-i așa, *truclatio per divisionem necis*¹ ? Ei, dar ce înseamnă asta ? ! exclamă Procope, întrerupîndu-se. Văd că omul nostru nu mai are de gînd să soscască ! Numai de n-ar fi pățit ceva ! În curînd o să fie întuneric beznă.

— *Suadentque cadentia sidera somnos*² — adăugă Fracasso. Fiindcă veni vorba, prieteni, luați scama ca

¹ Masacru prin omoruri succesive (în limba latină în text). (n.t.)

² Și stelele ce scapătă îmbie la somn (în limba latină în text). (n.t.)

nu cumva, fiind atât de întineric, să-i treacă prin minte lui Benvenuto să ne joace un renga pe care eu însuși l-am jucat cuiva odată : asta se întâmplă într-una din plimbările mele de pe malurile Rinului. Am avut întotdeauna o slăbiciune pentru malurile Rinului : privești și într-adevăr pitorească și în același timp plină de melancolie. Rinul este fluviul visătorilor. Visam, așadar, pe malurile Rinului și pot să vă spun și la ce anume : trebuia să-i dau răvaș de drum pentru lumea cealaltă unui senior pe nume Schreckenstein, dacă-mi amintesc bine. Numai că lucrul acesta nu era chiar atât de lesnicios, fiindcă niciodată seniorul nu ieșea din casă decît însoțit de o escortă numeroasă. Iată și planul pe care l-am urzit atunci : m-am îmbrăcat la fel ca el și, într-o noapte fără lună, l-am așteptat să sosească fără nici o teamă împreună cu escorta lui. Cînd am văzut ceata aceea de oameni mijind în noaptea singuratică și neguroasă, obscure sub nocte, m-am năpustit ca un disperat asupra lui Schreckenstein, care o luase puțin înaintea însoțitorilor săi ; am avut grijă însă mai întîi să-i dau jos din cap pălăria cu pene și să fac o schimbare de poziții, mutîndu-mă în locul unde ar fi trebuit să se afle el. Pe urmă l-am ametit, lovindu-l zdrăvan cu garda spadei și am început să strig în toiu zarvei, al zăngănitului de spade și al răcnetelor celorlalți : „Ajutor ! Ajutor ! Puneți mîna pe tîlhari !“, în așa fel că oamenii lui Schreckenstein au tăbărit furiei asupra stăpînului lor, lăsîndu-l mort pe loc, în timp ce eu o tuleam în pădure. Preacinstitul senior a avut cel puțin mîngîierea să fie ucis de mîna unor prieteni.

— A fost într-adevăr o lovitură îndrăzneată — recunosc Ferrante — dar dacă arunc o privire în urmă asupra răposatei mele tinereți, v-aș putea istorisi o ispravă și mai îndrăzneată. Aveam de-a face, ca și tine, Fracasso, cu căpetenia unei cete, care umbla întotdeauna călare, însoțit de o droaie de oameni. Asta se petrecea într-o pădure din Abruzzi : m-am așezat la pîndă, într-un loc pe unde trebuia să treacă respectivul și, cătărîndu-mă într-un stejar uriaș, m-am întins în lungul unei crengi groase ce creștea de-a curmezișul drumului și l-am aș-

teptat visînd. Soarele tocmai răsărise și primele sale raze se cerneau ca niște lungi mreje de palidă lumină printre ramurile acoperite de mușchi ; boarea dimineții adia, proaspătă și înviorătoare, brăzdată de cîntecele păsărilor ; deodată...

— Sst ! îi taie cuvîntul Procope. Aud niște pași : luați seama ! E omul nostru !

— Strașnic ! murmură Maledent, uitîndu-se în jur cu o privire furișă. Totul e pustiu și tăcut în preajmă ; norocul e de partea noastră.

Rămaseră din nou nemișcați și muți ; chipurile oacheșe și fioroase nu li se mai puteau desluși prin pîclele amurgului, li se vedeau în schimb ochii strălucînd, mîinile ce tremurau pe spadele lungi, atitudinea lor de înfiorată așteptare : așa cum ședeau proțâpiți cu semeție în penumbră, alcătuiau un grup impresionant, pe care numai penelul lui Salvator Rosa l-ar fi putut înfățișa în chipul cel mai fericit.

Era, într-adevăr, Benvenuto, care se apropia de ei grăbit, Benvenuto, în mintea căruia, așa cum am spus, încolțise o umbră de bănuială și care cerceta cu băgare de seamă și cu o privire pătrunzătoare întunecimea din fața lui. De altfel, obișnuit cum era cu intunericul, reuși să-i zărească la douăzeci de pași de el pe cei patru tilhari ieșînd din ascunzătoare și, mai înainte de a fi apucat să tabere asupra lui, avu tot răgazul să vire coșnița sub pelerină și să tragă spada din teacă. În același timp, cum niciodată nu-l părăsea sîngele rece, avu grijă să se lipească cu spatele de zidul bisericii, așa încît să-și poată privi în față adversarii.

Aceștia îl atacă cu înverșunare ; n-avea cum să fugă și ar fi fost de prisos să strige după ajutor, deoarece castelul se afla la o distanță de peste cinci sute de pași ; dar Benvenuto nu punea pentru prima oară mîna pe o armă, îi întîmpină, așadar, bărbătește pe tilhari.

În timp ce mînuia spada, dat fiind că își păstrase pe deplin limpezimea minții, un gînd îi fulgeră deodată prin cap : nu mai încăpea nici o îndoială că era vorba de o uneltire pusă la cale anume împotriva lui. Dacă izbutea cumva să-i păcălească pe ucigași, era salvat. Infruntînd

du-le spadele, începu deci să-i ia în răspăr pe socotcala pretinsei lor confuzii.

— Ei, dar ce vi s-a năzărit, voinicilor ? Nu cumva ați căpiat ? Cu ce credeți c-o să vă puteți alege de pe urma unui pîrlit de militar ca mine ? Îmi jinduiți cumva pelerina ? Ori vă ispitește sabia mea ? Ia stai tu, stai tu, ăla de colo, păzește-ți urechile, drăcia dracului ! Dacă ați pus ochii pe viteaza mea spadă, osteniți-vă atunci s-o cuceriti ! Dar pentru niște hoți care nu par a fi la prima lor ispravă, pot să vă spun că n-aveți mirosul prea fin, băiețași !

Spunînd acestea, în loc să dea înapoi din fața lor, îi ataca hărțuindu-i fără să se îndepărteze de zidul bisericii decît cu un pas ori doi, pentru ca îndată după aceea să se lipească iar cu spatele de perete, lovind neconținut cu vîrfurile ori cu tăișul spadei și avînd grijă să-și desfacă de cîteva ori pelerina, pentru ca, în cazul cînd tîlharii fusese înștiințați de slujitorii contelui d'Orbec pe care-i văzuse plecînd de acasă și care-l văzuseră, la rîndul lor, numărînd galbenii, să creadă că n-avea banii asupra lui. Într-adevăr, siguranța cu care le vorbise și ușurința cu care mînuia arma, avînd o mică de scuza de aur la subsoară, făcură să încolțească unele îndoieli în capetele spadasinilor.

— Mai știi ? S-ar putea oare să ne fi înșelat, Ferrante ? spuse Fracasso.

— Mă tem că da. Omul nu părea să fie chiar atît de înalt sau dacă o fi într-adevăr el, în orice caz nu are galbenii asupra lui și tîlharul acela de viconte ne-a tras pe sfoară.

— Galbeni, eu ?! se minună Benvenuto, cu cea mai deplină dezinvoltură. Afară de un pumn de bănuți de aramă despoleită, n-am nici un chior la mine, dar dacă vreți cumva să puneți mîna pe ei, băiețași, o să-i plătiți mai scump decît dacă ar fi fost de aur curat și mi i-ar fi dat cineva în păstrare, să știți.

— La naiba ! spuse Procopé. E militar sadea. Cum vă închipuiți că un orfăurar ar putea mînuia spada cu atîta iscusință ? N-aveți decît să vă scoateți sufletul dacă

poftiți; eu, unul, n-am chef să mă războiesc pentru glorie.

Și Procopie se pregăti să iasă din luptă în timp ce rivna celorlalți, lipsiți acum de sprijinul lui și cuprinși de îndoială, începea să slăbească. Văzându-se atacat cu mai puțină îndârjire, Benvenuto se folosi de prilej pentru a se desprinde din mijlocul lor și a se îndrepta spre palat, dînd înapoi din fața vrăjmașilor săi, fără a înceta să se bată și să țină piept. Aprigul mistreț trăgea după sine haita de cîini spre birlogul său.

— Așa, așa, veniți cu mine, voinicilor! îi îmbie Benvenuto. Însoțiți-mă pînă la Pré-aux-Clercs, la Casa Roșie, unde infanta mea, al cărei tată e neguțător de vinuri, mă așteaptă, astă-seară. Drumul pînă acolo e cam primejdios, după cum se aude, și nu mi-ar strica de loc să fiu păzit de o escortă.

Cuvintele-i mucalite îl făcură pe Fracasso să renunțe la rîndul lui să-l mai hăituiască și să i se alătore lui Procopie.

— Zău dacă nu sîntem nebuni, Ferrante! spuse Maledent. Asta nu poate să fie Benvenuto al tău! Fugi încolo!

— Ba da, ba da, e chiar el! exclamă Ferrante, zărind în fine coșnița doldora de bani sub brațul lui Benvenuto, care făcuse o mișcare prea bruscă, fluturîndu-și pelerina.

Era însă prea tîrziu. Palatul se afla acum doar la o distanță de vreo cincizeci de pași și Benvenuto începuse să strige cu glasul lui detunător în tăcerea nopții: „Săriți voi din palatul Nesle! Ajutor! Săriți!” Fracasso abia apucă să se întoarcă din drum, Procopie să alerge de departe, Ferrante și Maledent să-și întetească loviturile; lucrătorii, care erau în așteptarea meșterului, stăteau cu urechea ciulită. Poarta castelului se deschise de îndată ce răsună primul său strigăt și uriașul Hermann, micul Jehan, Simon-Stîngaciul și Jacques Aubry se năpustiră afară, înarmați cu sulite.

Văzîndu-i, spadasinii își luară picioarele la spinare.

— Stați puțin, băieții tatii! le strigă din urmă Benvenuto fugarilor. Nu mai poftiți să mă conduceți un pic? Ca să vezi, neisprăviți! Să nu fie ei în stare să ușureze

un biet om singur de o mie de scuzi de aur ce-i rupeau brațul !

Într-adevăr, tâlharii nu izbutiseră decît să-i facă o ușoară zgirietură la mină adversarului lor, și acum o ștergeau cu toții plouați, în timp ce Fracasso o întinsese la fugă urlînd. Bietul Fracasso, în toiul ultimelor încrucișări de spadă, își pierduse ochiul drept, accident de pe urma căruia rămase toată viața chior și care făcu să se adincească și mai mult umbra de melancolie ce dădea un relief atît de puternic chipului său gînditor.

— Și acum, feții mei — le spuse Cellini tovarășilor săi de breaslă, după ce pașii spadasinilor se stinseră în depărtare — se cuvine să prăznuim o atît de strălucită ispravă. Veniți cu toții să închinăm pentru salvarea mea, dragii mei izbăvitori ! Ei, drăcie, dar nu-l văd pe Ascanio printre voi. Unde poate să fie Ascanio ?

Dacă vă mai amintiți, Ascanio se despărțise de meșterul său în momentul cînd părăsise palatul Luvru.

— Eu știu unde e — spuse micul Jehan.

— Unde, puiule ? întrebă Benvenuto.

— În fundul grădinii palatului Nesle, unde se plimbă într-una de o jumătate de oră ; studentul și cu mine am vrut să stăm de vorbă cu el, dar ne-a rugat să-l lăsăm singur.

— Curios ! își spuse Benvenuto. Cum se face că n-a auzit cînd am strigat ? De ce n-o fi sărit în ajutorul meu o dată cu ceilalți ? Nu mă așteptați, băieți, așezați-vă la masă fără mine — le spuse apoi tovarășilor săi. A, tu ești, Scozzone ?

— Sfinte Dumnezeule, ce-am auzit ? C-a încercat cineva să te omoare, meștere !

— Da, da, cam așa ceva.

— Doamne Isuse Hristoase !

— Nu-i nimic, fetișo, nu-i nimic ! repetă Benvenuto, căutînd s-o liniștească pe biata Catherine, care se făcuse palidă ca moartea. Du-te acum și adu de jos niște vin din cel mai de soi pentru vitejii noștri. Cere-i cheile de la pivniță coanei Ruperta, Scozzone, și alege-l tu cu mîna ta.

— Doar n-ai de gând acuma să pleci iar ? se neliniște Scozzone.

— Nu, fii pe pace, mă duc să-l caut pe Ascanio în grădina palatului ; am de vorbit cu el ceva foarte important.

Scozzone împreună cu tovarășii săi se înapoiară în atelier în timp ce Benvenuto se îndrepta spre poarta grădinii.

Cum tocmai în momentul acela răsărea luna, meșterul putu să-l vadă lămurit pe Ascanio ; în loc să se plimbe însă, tânărul se cățara pe o scară rezemată de zidul împrejmuitoar al pavilionului. Ajungând sus, încălecă pe culmea zidului, trase scara spre el, o lăsă apoi să alunece de partea cealaltă și se făcu nevăzut.

Benvenuto își trecu mâna peste ochi ca un om care nu poate să-și dea seama dacă ceea ce vedea e aievea ori vis ; pe urmă, hotărîndu-se brusc, se duse întins spre turnătorie, se urcă în chilia lui, încălecă peste pervazul ferestrei și, dintr-un salt bine socotit, ajunse pe zidul pavilionului ; după care, agățîndu-se de un butuc de viță ce-și respira vrejurile noduroase pe perete, coborî pe tăcute în grădina Colombei ; plouase dimineata și țărîna jilavă înăbușea zgomotul pașilor lui Benvenuto.

Meșterul își lipi urechea de pământ și iscodi în zadar timp de cîteva minute tăcerea din jur. În sfîrșit, niște șoapte pe care le auzi în depărtare îl ajutară să se călăuzească ; se ridică de jos numaidecît și începu să înainteze cu băgare de seamă, bîjbîind și oprindu-se la fiecă pas. În scurtă vreme murmurul glasurilor se auzi mai deslușit. Benvenuto porni în direcția din care venea zvonul ; ajungînd în fine în dreptul celei de-a doua alei ce străbătea grădina, o recunoscu sau, mai bine zis, i se păru a o întrezări prin negura nopții pe Colombe, îmbrăcată într-o rochie albă, stînd lîngă Ascanio pe banca bine cunoscută nouă. Cei doi copii vorbeau cu voce scăzută, dar limpede și însuflețită.

Ascuns după un boschet, Benvenuto se apropie de ei și trase cu urechea.

VISUL UNEI NOPTI DE TOAMNĂ

Era o seară frumoasă de toamnă, liniștită și străvezie. Luna destrămasese aproape toți norii, iar cei ce mai rămăseseră încă pe cer alunecau răzleșiți unul de altul pe câmpul albastru presărat cu stele. În jurul grupului ce vorbea și asculta în grădina pavilionului Nesle domnea pacea și tăcerea, dar înlăuntrul lor totul era numai zburcium și înfrigurare.

— Iubita mea Colombe — spunea Ascanio, în timp ce Benvenuto, care stătea în picioare în spatele lui, palid și înghețat, avea impresia că-i ascultă cuvintele, nu cu urechile, ci cu inima — logodnica mea scumpă, ce-am căutat oare în viața ta? Cînd vei afla urgia și groaza pe care ți le voi împărtăși, ai să mă blestemi pentru că am putut fi crainicul unor asemenea vești.

— Te înșeli, dragul meu — răspunse Colombe -- oricî ai putea să-mi spui, am să te binecuvîntez, fiindcă pentru mine ești trimisul lui Dumnezeu. N-am avut parte să aud glasul mamei mele, dar simt că l-aș fi ascultat așa cum te-ascult pe dumneata. Vorbește, Ascanio, și dacă lucrurile pe care vrei să mi le destăinuiești sînt chiar atît de îngrozitoare, ei bine, glasul dumitale va reuși să îndulcească întrucîtva ce ai să-mi spui.

— Adună-ți atunci tot curajul și toate puterile — spuse Ascanio.

Și începu să-i povestească tot ce se întîmplase, sub ochii lui, între doamna D'Etampes și contele d'Orbec; îi dezvălui întreaga uneltire în care trădarea intereselor unui regat se împletea cu urzelile puse la cale împotriva cîstei unei copile; trebui să îndure chinul de a desluși acestui suflet nevinovat și uluit de atîta becisnicie, pactul mîrșav pe care-l încheiase vistiernicul; se strădui să deschidă ochii tinerei fete, atît de candidă încît nici măcar nu se înroși la auzul cuvintelor sale, asupra cumplitelor rafinate de ură și de josnicie pe care dragostea rănită i le insuflase favoritei. Columbe nu reuși să-și

de-a scama că iubitul ei era copleșit de scîrbă și de spaimă, și biată iedera ce nu avea alt sprijin decît copăcelul de care se agățase începuse să tremure și să se nădărmănească la fel ca el.

— Dragule — îi spuse ea — trebuie neapărat să-ți dezvălui tatălui meu ticăloșia asta urzită împotriva cinstei mele. Tata nu știe că ne iubim, tata îți dădăruie viața, și ai să vezi c-o să te asculte. O, fii pe pace, sînt convinsă c-o să smulgă soarta mea din mîinile contelui d' Orbec.

— Vai ! suspină Ascanio în chip de răspuns.

— O, dragul meu ! se cutremură Colombe, deslușind îndoiala pe care o lăsa să se întrevadă exclamația iubitului său. Bănuiești cumva că tata ar putea fi în stare de o atît de dezgustătoare cîrdășie ? Ar însemna să păcătuiești, Ascanio. Nu, tata nu știe nimic, n-are habar de nimic, pot să pun mîna-n foc și, cu toate că nu s-a arătat niciodată prea drăgăstos cu mine, nu cred că l-ar lăsa inima să mă cufunde cu mîna lui în rușine și nenorocire.

— Iartă-mă, Colombe — răspunse Ascanio — dar pentru tatăl tău bogăția nu înseamnă nicidecum o nenorocire, pentru el un titlu este în măsură să ascundă o faptă rușinoasă, și orgoliul lui de curtean te-ar socoti mai fericită dacă ai fi iubită unui rege decît soția unui artist. Sînt dator să nu-ți tăinuiesc nimic, Colombe : contele d' Orbec îi spunea doamnei d'Etampes că se poate bizui întru totul pe tatăl tău.

— E cu puțință, Doamne sfinte ? ! se înfioră fata. S-au mai pomenit oare pe lume vreodată, Ascanio, părinți care să-și vîndă odrasla ?

— S-au pomenit în toate țările și în toate timpurile, sârmanul meu îngeraș, și mai cu seamă în vremea aceasta și în țara noastră. Să nu crezi cumva că lumea e făcută după chipul și asemănarea sufletului tău, iar societatea după chipul și asemănarea virtuții tale. Da, da, Colombe, cele mai nobile nume ale Franței au arendat, fără nici o rușine tinerețea și frumusețea soțiilor și fiicelor lor, jertfindu-le desfrîului regal ; e un lucru foarte firesc la curte, și tatăl tău, dacă ar socoti de cuviință să se dezvinovățească, ar putea aduce mărturie atîtea strălucite exemple. Îți cer iertare, iubito, că tulbur atît de năprasnic sufletul

tău neprihănit și sfânt, punându-l în fața hidei realități ; dar n-am încotro, pînă la urmă trebuie să-ți arăt prăpastia în care vor să te azvîrle.

— Ascanio, Ascanio ! se tîngui Colombe, îngropîndu-și obrazul în umărul tînărului. Cum, și tata e împotriva mea ? O, mi-e rușine numai s-o spun ! Unde aș mai putea afla o scăpare pentru mine ? O, numai în brațele dumitale, Ascanio. Da, numai dumneata mă poți salva. Ai vorbit cu meșterul dumitale, cu Benvenuto, care-i atît de puternic și de bun, și atît de nobil, după cum mi-ai spus, și pe care-l iubesc pentru că-l iubești dumneata ?

— Nu trebuie să-l iubești, Colombe, nu trebuie să-l iubești ! protestă Ascanio.

— Dar de ce ? murmură fata.

— Fiindcă e îndrăgostit de dumneata, fiindcă, în loc să fie prietenul pe care am crezut că ne putem sprijini, e un dușman cu care vom avea de luptat ; un dușman, mă înțelegi, și cel mai primejdios chiar dintre toți dușmanii noștri. Ascultă !

Și Ascanio îi poveste Colombei cum, în clipa în care se pregătea să-i destăinuiească totul lui Benvenuto, acesta îi dezvăluise dragostea sa ideală, și cum orfăurarul favorit al lui Francisc I, datorită cuvîntului de gentilom pe care suveranul niciodată nu și-l călcase, putea dobîndi orice ar fi cerut de la el, după ce ar fi ajuns să toarne statuia lui Jupiter. Și, precum se știe, ceea ce voia să ceară Benvenuto Cellini, era mina Colombei.

— Doamne Dumnezeule ! Singura nădejde ce ne-a mai rămas ești dumneata — spuse Colombe, înălțînd spre cer ochii săi frumoși și mîinile de zăpadă. Orice aliat se prefăce într-un vrăjmaș și orice liman într-o stîncă. Ești sigur că sîntem chiar atît de oropsiți ?

— O, mult prea sigur, din păcate. Meșterul meu e tot atît de primejdios pentru noi ca și tatăl tău, Colombe. Da, el, el — exclamă Ascanio, împreunîndu-și mîinile — el, Benvenuto, prietenul meu, ocrotitorul și părintele meu, Dumnezeul meu, tocmai pe el să fiu silit acum să-l urăsc ! Și totuși mă întreb pentru ce i-aș purta dușmănie, Colombe ? Pentru că s-a lăsat cuprins de vraja pe care trebuie s-o simtă orice suflet ales căruia i-e dat să te cu-

noască ? Pentru că te iubește așa cum te iubesc și eu ? La urma urmei, sîntem amîndoi vinovați de aceeași crimă. Numai că pe mine dumneata mă iubești și asta mă dezleagă de orice vină. Ce-i de făcut ? O, Doamne, de două zile mă tot întreb și nu pot să-mi dau seama dacă am început să-l urăsc ori dacă mai țin încă la el ca și pînă acum. E adevărat, te iubește, dar și pe mine m-a iubit atît de mult ! Bietul meu suflet se zbuciumă și tremură în mijlocul acestor frămîntări ca o trestie în toiul unei furtuni. Și el ce are de gînd să facă ? Deocamdată am să-i împărtășesc uneltirile contelui d'Orbec și sper că va reuși să ne scape de ele. Dar după aceea, cînd vom sta unul în fața altuia ca doi dușmani, cînd îi voi spune că ucenicul său îi este în același timp și rival, Colombe, voința lui atotputernică întocmai ca destinul e poate la fel de oarbă ca el : el va uita pe Ascanio pentru a nu se mai gîndi decît la Colombe, își va întoarce privirile de la bărbatul ce i-a fost drag pentru a nu o mai vedea decît pe femeia pe care o iubește, fiindcă îmi dau și eu seama că, dacă ar fi să aleg între el și dumneata, n-aș sta o clipă în cumpănă. Simt că aș jertfi fără nici o remușcare întreg trecutul inimii mele pentru viitorul ei, pămîntul pentru slăvile cerești ! Pentru ce el s-ar purta altfel decît mine ? E om și a-și jertfi dragostea este o faptă mai preșus de puterea omenească. Vom lupta, așadar, unul împotriva celuilalt, dar cum am să-i pot ține piept eu, așa slab și singur pe lume cum sînt ? O, n-are a face, Colombe, chiar dacă aș reuși cîndva să-l urăso pe acela pe care l-am iubit atît de mult și atîta timp, îți spun, pentru nimic în lume n-aș vrea să îndure din pricina mea chinurile la care m-a supus deunăzi mărturisindu-mi dragostea pe care ți-o poartă.

În vremea asta, Benvenuto, care stătea neclintit ca o statuie îndărătul unui copac, avea fruntea îmbrobonată de o sudoare de gheață și mîna crispată convulsiv pe inimă.

— Bietul Ascanio ! Scump prieten ! îl mîngîie Colombeau. Ai avut mult de suferit și vei mai avea încă. Totuși, dragul meu, trebuie să așteptăm în liniște viitorul. Să nu ne lăsăm copleșiți de suferințele noastre, situația nu este chiar atît de disperată. Pentru a înfrunta restriștea,

pentru a preîntîmpina loviturile soartei, sîntem trei, socotindu-l și pe Dumnezeu alături de noi. Decît să fiu a contelui d'Orbec, ai prefera să fiu a lui Benvenuto, nu-i așa ? Cred însă că ai să fi și mai mulțumit dacă viața mea ar fi închinată stăpînului ceresc decît lui Benvenuto ! Ei bine, dacă nu mi-e dat să fiu a dumitale, atunci nu voi fi decît a stăpînului ceresc, poți fi convins de asta, Ascanio. Soția dumitale pe lumea aceasta, ori logodnica dumitale pe lumea cealaltă. Iată făgăduiala pe care ți-am făcut-o și pe care am s-o țin neapărat, Ascanio ; fii pe pace !

— Îți mulțumesc, înger din cer, îți mulțumesc ! spuse Ascanio. Să uităm deci lumea necuprinsă ce se întinde în jurul nostru și să ne gîndim că toată viața noastră se află aici, în mijlocul boschetului în care sîntem acum. Colombe, încă nu mi-ai spus că mă iubești. Vai, s-ar zice că te-ai înduplecat să fii a mea numai pentru că n-ai altă cale de ales.

— Taci, Ascanio, taci te rog ! răspunse Colombe. Vezi bine doar că vreau să sfințesc fericirea mea, făcînd din ea o datorie. Te iubesc, Ascanio, te iubesc !

Benvenuto simți cum i se taie picioarele : căzu în genunchi și-și rezemă fruntea de copac ; privirile-i răătăcite se ațintiră în gol în timp ce, întorcînd urechea spre cei doi tineri, sorbea cu tot sufletul cuvintele lor.

— Draga mea Colombe — repeta Ascanio — te iubesc și inima îmi spune că vom fi fericiți și că Dumnezeu nu poate să-l părăsească pe cel mai frumos dintre îngerii săi. O, Doamne, în mijlocul atmosferei de bucurie ce te înconjoară, am uitat cu desăvîrșire tărîmul suferinței pe care voi cobori iar după ce ne vor despărți.

— Trebuie totuși să ne gîndim la ziua de mîine — spuse Colombe. Trebuie să ne ajutăm singuri, Ascanio, da, să ne ajutăm singuri, pentru ca Dumnezeu să ne ajute. N-ar fi cinstit din partea noastră, cred, să nu-i dezvăluim meșterului dumitale Benvenuto dragostea noastră. Cine știe ce primejdii s-ar putea să aibă de înfruntat luptînd împotriva doamnei ducese d'Etampes și a contelui d'Orbec. Și n-ar fi drept ; trebuie să afle totul, Ascanio.

— Am să fac așa cum dorești, dragă Colombe, știi bine doar că orice cuvînt rostit de dumneata pentru mine

este o poruncă. Și pe urmă, inima îmi spune că ai dreptate, că întotdeauna ai dreptate. Mi-e teamă însă că am să-i dau o mult-precă grea lovitură. O, Doamne, îmi închipui ce-aș simți în locul lui. S-ar putea ca dragostea pe care mi-o poartă să se preschimbe în ură, s-ar putea să mă izgonască. Cum am să mai pot ține piept atunci, eu, un venetic fără nici un sprijin, fără adăpost, unor vrăjmași atît de puternici ca ducesa d' Etampes și ca vistiernicul regelui ? Cine m-ar ajuta să zădărnicesc uneltirile acestei haine cîrdășii ? Cine s-ar îndupleca să lupte alături de mine într-o bătălie în care forțele sînt atît de inegale ? Cine ar putea să-mi întindă mîna ?

— Eu ! se auzi în spatele celor doi tineri o voce adîncă și solemnă.

— Benvenuto ! exclamă ucenicul, fără să mai aibă nevoie a întoarce capul.

Colombe dădu un țipăt și se ridică repede în picioare. Ascanio îl privea pe meșter, fără să se poată dumiri dacă era minios ori binevoitor.

— Da, eu, eu, Benvenuto Cellini — repetă orfăurarul — Benvenuto, pe care dumneata nu-l poți iubi, domnișoară, Benvenuto, pe care tu nu-l mai iubești, Ascanio, și care vrea totuși să vă salveze pe amîndoi.

— Ce spui ? ! se miră Ascanio.

— Spun să vă așezați aici lîngă mine, fiindcă trebuie să ne înțelegem. Nu e nevoie să-mi destăinuiți nimic. N-am scăpat nici un cuvînt din tot ce-ați vorbit. Vă cer iertare dacă întîmplarea a făcut să ascult convorbirea voastră, dar vă dați seama că-i mai bine să știu tot. Ați spus lucruri triste și dureroase pentru mine, dar și lucruri bune. Ascanio a avut dreptate uneori, iar alteori a greșit. E adevărat, domnișoară, că aș fi fost gata să mă războiesc cu el pentru dumneata. Dar, din moment ce-l iubești, nu mai e nimic de făcut, fiți fericiți ; te-a oprit să mă iubești, dar, vrînd-nevrînd, pînă la urmă tot ai s-o faci fiindcă am să te-ajut să fii a lui.

— Meșterc dragă ! se înflăcăra Ascanio.

— Suferi mult, domnule — spuse Colombe, împreună mîinile.

— Îți mulțumesc ! spuse Benvenuto, căruia i se umeziră ochii, dar care izbuti totuși să se stăpînească. Dum-

neata îți dai seama cât sufăr. Cu siguranță că el nici n-ar fi observat, nerecunoscătorul ! Femeilor însă nu le scapă nimic. Da, așa e, sufăr, de ce te-aș minți ? E și firesc de vreme ce știu că te pierd ; dar în același timp mă simt fericit că pot să-ți fiu de folos ; în felul acesta îmi vei datora totul, ceea ce este, oricum, o mângâiere pentru mine. Te înșeli, Ascanio : Beatrice a mea este geloasă și nu înțelege să împartă cu nimeni dragostea mea ; ție, Ascanio, ți-a fost hărăzit să termini statuia zeiței Hebe. Adio cel mai frumos vis al meu ! Ultimul vis !

Benvenuto făcea un efort ca să vorbească, rostind cuvintele cu o voce întretăiată și bruscă. Colombe se aplecă spre el cu gingășie și, punându-și mâna într-ale sale, îl îmbie blînd :

— Plîngi, dragul meu, plîngi...

— Da, ai dreptate — îngînă Cellini, izbucnind într-un hohot de plîns.

Stătu așa cîtva timp în picioare, plîngînd fără să spună nimic, cutremurat de un freamăt lăuntric ; firea lui vajnică se ușura lăsînd să se reverse lacrimile îndelung stăvilite. Ascanio și Colombe priveau cu respect mărturiile acestei suferințe copleșitoare.

— Afară de ziua în care te-am rănit, Ascanio, afară de clipa în care am văzut sîngele tău curgînd, nu țin minte să mai fi plîns vreodată de douăzeci de ani încoace — spuse el, recăpătîndu-și cumpătul. A fost o lovitură atît de cumplită pentru mine ! Uite, adineauri, în timp ce stăteam ascuns după copacii aceștia, sufeream atît de crîncen, încît la un moment dat m-am simțit ispitit să mă înjunghii pe loc. M-a oprit numai gîndul că aveți nevoie de mine. Într-un fel mi-ați salvat viața. Totul e în ordine deci. Ascanio poate să-ți dea douăzeci de ani de fericire mai mult decît mine, Colombe. Și pe urmă e copilul meu ; veți trăi în cea mai deplină mulțumire împreună și, privindu-vă, mă voi bucura ca un părinte. Benvenuto va ști să-l înfrîngă pe Benvenuto, așa cum îi va înfrînge și pe dușmanii voștri. Soarta noastră, a creatorilor, este să suferim și, din fiecare lacrimă de-a mea, va lua ființă poate o statuie frumoasă, așa cum din fiecare lacrimă a lui Dante a înflorit un cînt sublim. Precum vezi, Colombe,

m-am și întors la vechea mea dragoste, la scumpa mea sculptură : ea, cel puțin, pot fi convins că n-o să mă părăsească niciodată. Ai făcut bine că m-ai îndemnat să plîng ; toată amărăciunea ce-mi împovăra inima s-a risipit o dată cu lacrimile mele. Sînt trist, dar sufletul mi s-a îmbunătățit iar și voi uita de suferința mea căutînd să vă vin într-ajutor.

Ascanio luă una din mîinile meșterului și o strînse într-ale sale. Colombe o luă pe cealaltă și o duse la buze. Benvenuto respiră o dată adînc și, ridicînd și scuturînd capul, zise :

— Haide, haide, copii ! Cruțați-mă, nu-mi sporii slăbiciunea. Lucrul cel mai bun ar fi să nu mai vorbim niciodată despre asta. De aci înainte, Colombe, voi fi prietenul dumitale, atîta tot : voi fi părintele dumitale. Încolo, totul n-a fost decît un vis. Și acum să vedem ce avem de făcut și care sînt primejdiile ce vă pîndesc. Adineauri v-am auzit urzind planuri și chibzuind ce trebuie să faceți. Sînteți niște copii amîndoi, o, Doamne, și n-aveți habar nici unul, nici altul ce înseamnă viața. Vreți să întîmpinați cu atîta nevinovăție, dezarmați, loviturile soartei, și credeți că veți putea învinge răutatea, lăcomia, toate patimile dezlănțuite, cu bunătatea și zîmbetul vostru ? ! Dragii mei nebuni ! Lasă, voi fi eu puternic, viclean, necruțător în locul vostru. Sînt obișnuit cu așa ceva, în timp ce pe voi Dumnezeu v-a făcut ca să aveți parte de tihnă și fericire pe lume, frumoșii mei îngerași, și voi avea grijă ca să vă împliniți soarta. Ascanio, mînia nu-ți va brăzda fruntea albă ! Suferința, Colombe, nu va tulbura trăsăturile senine ale chipului tău ! Am să vă iau pe amîndoi în brațe, încîntătoare pereche cu ochi duiosi ; am să vă port așa prin toate noroaiile și toate becisniciile vieții și am să vă las apoi vii și nevătămați în sînul bucuriei ; pe urmă am să stau să vă privesc și am să mă bucur o dată cu voi. Numai că trebuie să aveți o încredere oarbă în mine ; am un fel al meu de a fi năprasnic și ciudat care s-ar putea să te înspăimînte, Colombe. Faptele mele seamănă cumva cu focul de artilerie și sînt obișnuit să merg drept la țintă fără să mă sinchisesc de ceea ce s-ar putea să-mi iasă în cale. Da,

știu, gîndul că intențiile mele sînt curate mă face să mă sinchisesc mai puțin de moralitatea mijloacelor folosite. Atunci cînd vreau să modelez un chip frumos, puțin îmi pasă că mă murdăresc pe degete de lut. După ce termin lucrarea, mă spăl pe miini și gata. Sufletul dumitale temător și delicat să mă lase deci să răspund singur, domnișoară, de faptele mele în fața lui Dumnezeu; noi doi ne înțelegem. Ascanio și cu mine. Voi avea mult de furcă de data asta. Contele este ambițios, prefectul avar, iar ducesa abilă. Și cîteșitrei sînt atotputernici. Te afli în puterea și la cheremul lor, și doi dintre ei au drepturi asupra dumitale, voi fi nevoit poate să folosesc vicleșugul și silnicia. Voi căuta să fac în așa fel însă, ca și dumneata, și Ascanio să rămîneți în afara unei lupte nevrednice de voi. Spune-mi, Colombe, ești gata să închizi ochii și să te lași călăuzită? Cînd am să-ți spun: „Fă cutare lucru“, ai să-l faci? „Stai aici“, ai să stai? „Du-te“, ai să te duci?

— Ascanio ce zice? întrebă Colombe.

— Benvenuto e bun și generos, Colombe — răspunse ucenicul — ne iubește și ne iartă pentru răul pe care i l-am făcut. Să-l ascultăm deci, te rog din suflet!

— Poruncește, meștere — spuse Colombe — și cu am să te-ascult ca pe un trimis al lui Dumnezeu.

— Prea bine, copila mea. Nu mai am să-ți cer decît un singur lucru, cu care poate n-ai să te împaci prea ușor, dar pe care trebuie totuși să te hotărăști a-l îndeplini fiindcă, după aceea, nu vei mai avea nimic altceva de făcut decît să te lași în voia împrejurărilor și a mea. Și pentru ca să aveți și mai multă încredere în mine, pentru ca să nu șovăiți a vă bizui pe un om a cărui viață a fost pîngărită, dar a cărui inimă a rămas curată, am să vă povestesc pătaniile tinereții mele. Din păcate, toate poveștile seamănă între ele și, în urzeala fiecăreia, sălășluiește suferința. Ascanio, am să-ți destăinuiesc în ce fel Beatrice, făptura îngerească despre care ți-am vorbit, a pătruns în viața mea; ai să afli acum cine era și ai să fii mai puțin mirat că m-am putut îndupleca să ți-o las pe Colombe cînd ai să-ți dai seama că prin această jertfă nu fac decît să plătesc fiului o parte din datoria pe care o aveam față de mamă, răscumpărînd lacrimile vărsate de

ea. Măicuța ta, Ascanio ! O sfântă coborită din rai ! Beatrice înscamnă preafericita ; Stefana înscamnă încoronata.

— De mult mi-ai făgăduit, meștere, că într-o bună zi ai să-mi spui povestea asta.

— Da — încuviință Cellini — și acum a venit în sfârșit timpul să ți-o împărtășesc. Și sînt convins că vei avea și mai multă încredere în mine, Colombe, cînd vei afla toate motivele pe care le am ca să-l iubesc pe dragul nostru Ascanio.

Luînd atunci în mîinile sale mîinile celor doi copii, Benvenuto începu a povesti cele ce urmează, cu glasul lui adînc și armonios, la lumina stelelor ce scînteiau pe cer și în liniștea și tăcerea nopții îmbălsămate.

XXIII

STEFANA

— Acum douăzeci de ani aveam ca tine azi, Ascanio, douăzeci de ani și lucram la un orfăurar din Florența, anume Rafaele del Moro. Era un meșter priceput și avea și gust, numai că, din păcate, îi plăcea mai mult să trîndăvească decît să lucreze, lăsîndu-se tîrît în vîltoarea petrecerilor cu o ușurință întristătoare, ba mai mult chiar, cum îi încăpeau în mînă niscai bani, îi ademenea și pe băieții din atelier pe calea desfrîului. Adeseori rămîneam singur acasă pentru a termina cîntînd vreo lucrare începută. Pe vremea aceea cîntam ca Scozzone. Toate hainalele din oraș veneau, firește, să-i ceară de lucru meșterului Rafaele sau mai curînd un mijloc de a huzuri, deoarece toată lumea îl știa ca pe un om prea slab de înger pentru a fi în stare să țină din scurt pe cineva. Cu asemenea fel de a fi nimeni n-ar putea să se pricopsească ;

de aceea tot timpul îi crăpa buza după bani și foarte curînd ajunse orfăurarul cel mai prost văzut din Florența.

Ba nu, mă înșel. Avea un confrate cu și mai puțini mușterii decît el și care totuși se trăgea dintr-o aleasă familie de artiști. Dar nu din pricină c-ar fi fost rău platnic era atît de hulit Gismondo Gaddi, ci pentru vădita lui nepricepere și, mai cu seamă, pentru cărpănoșia sa dezgustătoare. Cum orice lucrare ce i se încredința ieșea neisprăvită ori stricată din mîinile sale, și cum nici un mușteriu, decît doar dacă era străin de oraș, nu-i mai călca în dughEANă, ca să-și poată ține zilele, numitul Gismondo se apucase de cămătărie, împrumutînd bani cu dobînzii foarte mari băieților de familie care sperau să se căpătuiască. Negustoria aceasta se dovedi mai mănoasă decît cealaltă, dat fiind că Gaddi pretindea întotdeauna amaneturi serioase și nu s-ar fi încumetat să încheie nici un tîrg fără cheazășii temeinice. Afară de asta, era, cum spunea el însuși, un om foarte înțelept și cît se poate de îngăduitor : împrumuta bani oricui, compatrioților săi ca și veneticilor, evreilor ca și creștinilor. Ar fi fost în stare să-l împrumute și pe sfîntul Petru dacă i-ar fi zălogit cheile raiului ; era gata să împrumute chiar și pe satana dacă ar fi pus garanție moșiile lui din iad.

Nu mai e nevoie să spun că-l împrumuta și pe bietul meu meșter, Rafaele del Moro, care își mîncea în fiecare zi cîștigul de pe ziua următoare și a cărui cinste nestrămutată nu se dezmințise în nici o împrejurare. Statornicele lor legături de afaceri, faptul că amîndoi erau într-un fel ostracizați, vecinătatea lor, în fine, avuseseră darul de a-i apropia pe cei doi orfăurari. Del Moro îi era peste măsură de recunoscător cumătrului său pentru neistovita bunăvoință cu care îi dădea mereu bani. La rîndul său, Gaddi avea cea mai adîncă stimă față de un datornic atît de cinstit și de cumsecade. Într-un cuvînt, erau cei mai buni prieteni din lume și Gismondo n-ar fi lipsit cu nici un preț de la vreuna din petrecerile cu care-l răsfăța Rafaele del Moro.

Del Moro era văduv, dar avea o fată de șaisprezece ani care se numea Stefana.

Privită cu ochiul unui sculptor, Stefana nu era frumoasă dar cu toate astea, la prima vedere, înfățișarea ei avea ceva

surprinzător. Sub fruntea ei prea înaltă și prea frământată pentru o frunte de femeie, ți se părea că întrezărești, ca să zicem așa, mustind gândurile. Ochii săi mari și umezi, negri și catifelați te umpleau de respect și de duioșie în clipa în care se aținteau asupra ta. O paloare chihlimbarie îi învăluia chipul, ca un nor pe care-l lumina, ca zarea firavă a unei dimineți de toamnă, o privire tristă și fermecătoare. Să nu uit părul bogat și negru ce-i încununa capul și mâinile de regină.

Stefana își ținea de obicei fruntea înclinată, ca un crin îndoit de o vijelie. Părea o statuie a melancoliei. Când și-o înălța însă, când privirile sale frumoase prindeau să se însuflețească, când nările sale începeau să freamăte și brațul întins dădea o poruncă, ai fi fost gata să cazi în genunchi ca în fața arhanghelului Mihail. Îi semeni, Ascanio, fără să fii totuși atât de plăpînd ca ea, nici mistuit de suferință. Nicicînd sufletul nemuritor nu mi s-a dezvoltat atât de limpede ca în făptura aceea suavă, mlădie și armonioasă. Del Moro, care se temea de fiica lui tot atât de mult pe cît o iubea, spunea adesea că numai trupul soției sale zăcea în pămînt și că Stefana era duhul răposatei.

Pe atunci eram un tînăr zvînturat, focos și cu mintea împrăștiată. Îndrăgeam mai presus de orice libertatea; seva vieții clocotea în mine și-mi risipeam toată înflăcărarea în încăierări zănatice și în dragoste la fel de zănatice. Lucram totuși cu aceeași rîvnă cu care și petreceam și, în pofida năzbîtiilor mele, continuam să fiu cel mai priceput lucrător al lui Rafaele și singurul care mai aducea ceva bani în casă. Dar tot ce ieșea bun din mâinile mele era făcut din instinct și ca din întîmplare. Studiasem ce-i drept cu rîvnă lucrările celor din vechime. Zile întregi stătusem aplecat asupra basoreliefurilor și statuiilor de la Atena și de la Roma, tălmăcindu-le cu condeiu și cu dălțile, și datorită faptului că mă aflam mereu în tovărășia neîntrecuților sculptori din antichitate, ajunsesem să-mi însușesc limpezimea și precizia formelor: din păcate însă mă mulțumeam doar să imit în chip iscusit, fără să creez cu adevărat. Cu toate astea, vă repet, eram fără tăgadă și fără nici o greutate cea mai îndemînică și cea mai muncitoare dintre calfele lui del Moro. De

aceea dragul meu meșter nutrea în taină, lucru pe care l-am aflat mai târziu, năzuința de a mă vedea înșurat cu fata sa.

Dar, zău, numai de înșurătoare nu-mi ardea mie ! Do-ream să fiu de capul meu, să nu-mi pese de nimic, să mă bucur de libertate ; lipseam zile întregi de acasă ; mă în-torceam apoi frînt de oboseală, dar, cu toate astea, în cîteva ceasuri reușeam să-i ajung din urmă, ba chiar să-i și întrec pe ceilalți lucrători ai lui Rafaele ; săream la bătaie pentru un singur cuvînt, mi se aprindeau călcîiele dintr-o singură ocheadă. Vă închipuiți ce soț minunat aș fi fost !

De altminteri, tulburarea pe care o simțeam stînd alături de Stefana nu semăna cîtuși de puțin cu aceea pe care mi-o stîrneau femeile de la Porta del Prato sau din Borgo Pinti. Aproape că mă intimidă ; dacă mi-ar fi spus cineva că o iubeam altfel decît ca pe o soră mai mare, i-aș fi rîs în nas. Cînd mă întorceam după cîte o aventură, nici nu îndrăzneau să-mi ridice privirile spre ea. Nu pentru că era încruntată, ci, mai rău, fiindcă era tristă. Cînd, dimpotrivă, oboseala sau mai știu eu ce virtuoasă toană de hărnicie mă făcuse să rămîn acasă, căutam apropierea Stefanei, privirea-i blindă și dulceața glasului său. Afecțiunea pe care i-o purtam avea ceva serios și sfînt de care nu-mi dădeam prea bine seama, dar care mă încînta. Adesca, în toiul unor petreceri zgomotoase, amintirea Stefanei îmi fulgera deodată prin minte, și-atunci eram întrebant de ce căzusem pe gînduri ; uneori, cînd trăgeam din teacă pumnalul sau spada, murmuram numele ei ca pe al unei sfînte ce mă ocrotea și observam că de fiecare dată cînd făceam așa scăpam din încăierare nevătămat. Dar gingașul simțămînt pe care-l aveam pentru copilă aceasta frumoasă, nevinovată și plină de duioșie, draga de ea, rămînea tănuat în adîncul inimii mele ca într-un altar.

Cît despre Stefana, tot ce pot să spun este că, rece și demnă cu tembelii mei tovarăși de meserie, față de mine era numai îngăduință și bunătate. Cîteodată venea în atelier să șadă lîngă tatăl său și, deși aplecat asupra lucrului, îi simțeam tot timpul privirea pironită asupra mea. Dacă,

vrînd să mă linguşească în chip grosolan, vreunul din lucrători îmi spunea că fata meşterului era îndrăgostită de mine, mă burzuluiam la el cu atîta minie şi indignare, încît nu mai pomenea niciodată de aşa ceva.

Un accident pe care l-a avut de suferit Stefana m-a făcut să înţeleg cît de adînc prinsese ea rădăcini în inima mea.

Într-o zi, aflîndu-se în atelier, n-a apucat să-şi ferească la vreme mînuţa albă şi un lucrător nedibaci şi care cred că mai era şi beat, pe deasupra, i-a crestat cu o dăltiţă degetul mic de la mîna dreaptă şi pe cel alăturat. Biata copilă a dat un ţipăt, apoi, ea şi cînd s-ar fi căit că ţipase, a început să zîmbească, dar mîna pe care o ţinea ridicată era plină de sînge. Aş fi fost în stare să-l ucid pe lucrător dacă în momentul acela n-aş fi fost atît de îngrijorat din pricina ei.

Gismondo Gaddi, care se afla şi el de faţă, a spus că ştie un chirurg în vecinătate şi, fără a mai sta pe gânduri, se duse să-l cheme. Chirurgul, care nu era decît un cîrpaci păcătos, a legat într-adevăr rana Stefanei şi a venit apoi zilnic s-o vadă; fiind însă nepriceput şi tembel, în curînd rana a ajuns să se gangreneze. Drept care dobitocul a declarat cu un aer firoscos că, în pofida străduinţelor sale, după toate probabilităţile, Stefana avea să rămînă ciungă de braţul drept.

Rafaele del Moro era într-o mizerie mult prea neagră ca să-şi mai poată îngădui a chema un alt doctor: dar, auzind soarta pe care i-o menise zevzecul de cîrpaci, n-am mai putut răbda: m-am urcat repede la mine în cameră, am deşertat punga în care se afla toată agoni-seala mea şi am alergat într-un suflet la Giacomo Rastelli din Peruggia, chirurgul papei şi cel mai iscusit dintre medicii cu o practică îndelungată din Italia. Faţă de stăruinţele mele însufleţite şi cum suma cu care îl îmbiam era destul de rotunjoară, Rastelli s-a înduplecat să vină imediat, suspinînd: „Ce ţi-e şi cu îndrăgostiţii ăştia!“... După ce a examinat rana, ne-a încredinţat că se bizuie s-o vindece şi că, pînă în două săptămîni, Stefana avea să se poată folosi de braţul drept la fel ca şi de celălalt. Îmi venea să-l sărut pe acest vrednic om. Rastelli s-a

apucat deci să oblojească bielele degete vătămăte și Stefana s-a și simțit ceva mai ușurată. După cîteva zile a trebuit totuși să curețe gangrena ce ajunsese pînă la os.

Stefana m-a rugat să stau lîngă ea în timpul operației ca s-o îmbărbătez, deși eu însumi nu aveam nici un pic de curaj și-mi simțeam inima cît un purice. Maestrul Giacomo se sluzea de niște unelte grosolane din pricina căroră Stefana suferea cumplit. Nu-și mai putea stăpîni gemetele ce mă răscolcau peste fire. O sudoare rece îmi scălda tîmplele.

În cele din urmă n-am mai putut îndura asemenea chin : uneltele butucănoase ce-i schingiuiau degetele delicate păreau să scormonească însăși carnea mea. M-am ridicat, rugîndu-l stăruitor pe maestrul Giacomo să întrerupă operația și să mă aștepte fiindcă în cel mult un sfert de oră mă întorc.

Am coborît jos în atelier și acolo, călăuzit parcă de un duh bun, am meșterit o unealtă gingașă și fină care tăia ca un brici. M-am întors apoi lîngă chirurg, care a continuat operația cu atîta înlesnire, încît scumpa bolnavă aproape că nu mai simțea nici o durere. În cinci minute totul s-a terminat și, după două săptămîni, Stefana îmi dădea să-i sărut mîna pe care, zicea ea, i-o salvasem.

Mi-ar fi cu neputință totuși să zugrăvesc zguduitorile încercări prin care am trecut vîzînd-o cît pătîmește biata mea Resemnată, cum o numeam uneori.

Resemnarea era într-adevăr starea firească a sufletului său. Stefana nu era fericită ; viața zvînturată și nehibzuintă tatălui său o mîhneau ; singura ei mîngiere era credința ; ca toate ființele necăjite, Stefana era evlavioasă. Adesea, cînd intra în vreo biserică, o zăream lăcrimînd și rugîndu-se în cîte un ungher mai ferit.

Atunci cînd se afla strimtorată din pricina ușurătății tatălui său, lucru care se întîmpla destul de des, nu pregeta să-mi ceară ajutorul, cu o încredere și o demnitate care mă încîntau. Se mulțumea să-mi spună, draga de ea, cu acea seninătate pe care n-o au decît sufletele alese: „Benvenuto, te rog să lucrezi la noapte ca să poți termina lăcrița de moaște sau ibricul acela, fiindcă nu mai avem nici un ban în casă“.

În scurtă vreme m-am deprins să-i arăt fiecare lucrare pe care o terminam și ea îmi spunea unde anume greșisem și mă povățuia cu o pricepere nebănuită. Singurătatea și suferința făcuseră să i se înalțe și să i se îmbogățească gândirea mai mult decât și-ar fi putut închipui cineva. Spusele ei, în același timp naive și pline de miez, m-au ajutat să descopăr multe din tainele artei și au deschis în fața cugetului meu zări necunoscute.

Mi-aduc aminte că, într-o zi, i-am arătat macheta unei medalii pe care trebuia s-o gravez pentru un cardinal și care înfățișa pe o parte chipul prelatului, iar pe cealaltă o imagine a lui Isus Hristos mergînd pe ape și întinzîndu-i mîna sfîntului Petru, însoțită de această inscripție : *Quare dubitasti ?* De ce te-ai îndoit ?

Stefana fu mulțumită de portret, care era foarte asemănător și exact ceea ce trebuia să fie. Pe urmă privi îndelung și în tăcere compoziția.

— Figura Mîntuitorului este de o frumusețe desăvîrșită — rosti ea într-un tîrziu — și dacă ar fi fost Apolo sau Jupiter n-aș fi avut nimic de zis. Dar Isus e mai mult decât frumos, Isus e divin : chipul pe care l-ai înfățișat are niște trăsături minunate, fără nici un cusur, dar unde-i sufletul ? Admir omul, dar îl caut pe Dumnezeu. Gîndește-te, Benvenuto, că dumneata nu ești numai un artist, că în afară de asta mai ești și creștin. Vezi dumneata, inima mea a sîngerat adesea, vreau să spun că, din păcate, în inima mea au încolțit adeseori îndoieli ; și tot așa și eu, smulsă din deznădejdea în care mă cufundasem, l-am văzut pe Isus întinzîndu-mi mîna și l-am auzit spunîndu-mi aceste neasemuite cuvinte : „De ce te-ai îndoit ?” Ah, Benvenuto, icoana dumitale nu e atît de frumoasă ca el. Pe chipul său ceresc se afla zugrăvită în același timp tristețea părintelui mîhnit, și îngăduința regelui care iartă. Fruntea îi era încununată de raze, dar buzele sale zîmbeau ; era mai mult decât măreț, era bun.

— Stai puțin, Stefana — i-am spus eu.

Am șters ceea ce făcusem și, într-un sfert de oră, sub ochii săi m-am apucat din nou să modelez figura lui Isus Hristos.

— E bine așa ? am întrebat-o, înfățișîndu-i-o.

— O, da ! mi-a răspuns cu lacrimi în ochi. E chiar așa cum mi s-a arătat blindul Mîntuitor în ceasurile de restriște. Da, acum îmi dau seama că-i el, după îndurarea și măreția ce-i luminează fața. Ei bine, te sfătuiesc să faci întotdeauna așa, Benvenuto : înainte de a lua în mînă ceara, trebuie să ai o idee în minte ; ești stăpîn pe mijloace, caută să-ți însușești și expresia ; ai la îndemînă materia, descoperă sufletul ; degetele să nu fie decît slujitoarele gîndirii dumitale, mă înțelegi ?

Iată ce fel de povește era în măsură să-mi dea copila aceasta de șaisprezece ani, cu minunatul ei bun simț. Cînd rămîneam apoi singur, eugetam la ceea ce-mi spusese și-mi dădeam seama că avea dreptate. Și astfel Stefana a călăuzit și luminat vocația mea. Fiind stăpîn pe formă, m-am străduit să cuceresc și ideea și să împletesc atît de strîns ideea și forma, încît amîndouă să iasă din mîinile mele îngemănate, contopite, așa cum Minerva a răsărit din creierul lui Jupiter, înarmată pînă în dinți.

O, Doamne, ce farmec are tinerețea și cît de stăruitoare sînt amintirile ei ! Colombe, Ascanio, seara aceasta atît de frumoasă pe care o petrecem împreună îmi aduce aminte de toate serile petrecute alături de Stefana, pe banca din fața casei tatălui său ; ea privea cerul, iar eu o priveam pe ea. Sînt douăzeci de ani de atunci și pare-a fost ieri ; întind mîna și am impresia că simt mîna ei : sînt mîinile voastre, copii !

O, era de ajuns s-o văd atît de albă în rochia ei albă, pentru ca liniștea să coboare în sufletul meu. Adeseori ne despărțeam fără să fi schimbat nici un cuvînt împreună și totuși în urma acestor mute convorbiri plecam însuflețit de tot felul de gînduri bune și frumoase care mă făceau mai generos și-mi înnobilau sufletul.

Ca toate fericirile de pe lume, și fericirea aceasta trebuia să aibă un sfîrșit.

Rafaele del Moro ajunsese într-un hal de sărăcie pe care nu-l mai putea depăși. Îi datora bunului său vecin Gismondo Gaddi două mii de ducati, pe care nu știa de unde să-i scoată. La gîndul acesta, fiind un om cinstit de felul lui, era cuprins de disperare. Ar fi vrut s-o scape cel puțin pe fiica sa de mizerie și s-a destăinuit atunci

unui lucrător din atelier, împărtășindu-i dorința lui de a mi-o da de nevastă, probabil ca la rindul său acesta să mi-o împărtășească mie. Lucrătorul era unul dintre dobitocii pe care-i repeziseram atunci cînd îmi aruncaseră în obraz cu atita bătărănie, ca pe o oară, dragostea frățească pe care mi-o purta Stefana. Mocofanul nici măcar nu-l lăsă pe Rafaele să isprăvească.

— Părăsește gîndul acesta, meștere del Moro — l-a povățuit el — nici să nu-i pomenesci măcar de așa ceva fiindcă pot să-ți spun dinainte c-o să dai greș.

Orfăurarul, care era mîndru din fire, și-a închipuit că-l disprețuiam din pricina sărăciei sale și n-a mai adus vorba niciodată despre asta.

N-a trecut mult și într-o zi Gismondo Gaddi a venit să-i ceară datoria, și cum Rafaele îl ruga să-i mai acorde o păsuire, i-a spus :

— Știi ce. dă-mi mina fetei dumitale, care este cumințe și ecnoamă, și în schimb îți dau în scris că mi-ai plătit totul pînă la ultimul ban.

Del Moro era într-ai șaptelea cer. E adevărat că Gaddi trecea drept un om cam cărpănos, cam iute din fire și cam gelos, dar era bogat, și ceea ce prețuiesc și jinduiesc cel mai mult săracii, din păcate, este tocmai bogăția. Cînd Rafaele i-a pomenit fiicei sale despre această propunere nesperată, Stefana nu i-a răspuns nimic ; după cină însă, în clipa cînd ne-am ridicat de pe banca pe care ne petrecusem seara ca să intrăm în casă, mi-a spus :

— Benvenuto, Gismondo Gaddi m-a cerut în căsătorie și tata și-a dat consimțămîntul.

După ce a rostit aceste cuvinte, a plecat, iar eu am sărit deodată în picioare ca împins de un arc. Pe urmă, cuprins de nu știu ce minie năprasnică, am ieșit din Florența, și am luat-o razna peste cîmp.

Toată noaptea aceea, fie că alergam ca un bezmetic, fie că stăteam întins pe iarbă și plîngeam, mii de gînduri zănatice, disperate, furtunoase mi-au străbătut cugetul răvășit.

„Ea, Stefana, soția unuia de teapa lui Gismondo ! îmi spuneam cînd, venindu-mi un pic în fire, căutam să-mi adun mințile. Gîndul acesta care mă face să mă cutrec-

mur o copleșește și o înspăimintă fără doar și poate și pe ea și, cum sînt convinși că mai curînd ar vrea să se mărite cu mine, da, așa trebuie să fie, a adresat probabil o mută rugămintă prieteniei mele, geloziei de care sînt stăpînit. O, da, nici vorbă, sînt gelos, ba chiar turbat de gelozie, dar oare am dreptul să fiu? Gaddi e un om ursuz și aprig, dar, să stăm strîmb și să judecăm drept, care femeie ar putea fi fericită cu mine? Nu sînt, la rîndul meu, năbădăios, sucit, neastîmpărat din fire, gata oricînd să stîrnesc vreo încăierare primejdioasă ori să infirip cine știe ce dragoste nelegiuită?! Aș putea oare să mă înfrînez? Nu, niciodată: atîta timp cît singele va curge atît de clocotitor în vinele mele, voi fi mereu cu mîna pe pumnal și cu piciorul gata s-o șteargă de acasă.

Biata Stefana! Aș face-o să plîngă și să pătimească, aș vedea-o pâlind și ofilindu-se, m-aș urî pe mine și aș urî-o și pe ea ca pe o muștrare vie. S-ar putea să și moară din pricina asta și eu aș fi atunci ucigașul. Nu, într-adevăr, nu sînt făcut, îmi dau seama, pentru bucuriile liniștite și curate ale căminului; am nevoie de libertate, de zări largi, de o existență vijelioasă, de orice altceva în afară de tihna și monotonia fericirii. Aș fi în stare să frîng, o, Doamne, în mîinile mele nedibace, floarea aceasta gingașă și suavă. Aș chinui o viață atît de prețioasă și un suflet atît de încîntător, cu apucăturile mele jignitoare; și propria mea viață, propriul meu suflet, cu remușcări. Dar va fi oare mai fericită cu acest Gismondo Gaddi? Ce-o fi făcut-o să se mărite cu el? Ne simțeam atît de bine așa cum eram! La urma urmei, soarta și firea unui artist, Stefana cred că-și dă seama de asta, n-ar putea cu nici un chip să se împace cu legăturile atît de strînse și de aspre, cu cerințele burgheze ale unei căsnicii. Aș fi silit să-mi iau rămas bun de la visele mele de glorie, să nu mă mai gîndesc la strălucirea viitoare a numelui meu, să renunț la artă, care are nevoie, ca să trăiască, de libertate și de putere. Ce înseamnă un creator încătușat în colțul unei vetre gospodărești? Ce-ai zice oare, Dante Alighieri? Și tu, Michelangelo, maestrul meu? Cu ce poftă ați rîde cînd l-ați vedea pe ucenicul vostru legănîndu-și odraslele ori cerîndu-i iertare nevestei! Nu, trebuie

să fiu curajos față de mine însumi și îndurător cu Stefana : trebuie să rămîn singur și trist cu visurile mele și cu soarta mea !“

După cum vedeți, copii, nu încerc să mă arăt mai bun decît eram. Era un pic de egoism în hotărîrea mea, dar în același timp și o foarte puternică și sinceră afecțiune pentru Stefana și, cu toate că aiuram, se pare că aveam totuși dreptate.

A doua zi m-am întors mult mai potolit la atelier. Stefana părea și ea destul de liniștită, doar că era ceva mai palidă ca de obicei. A mai trecut astfel o lună. Într-o seară, despărțindu-se de mine, Stefana m-a înștiințat :

— Peste o săptămînă, Benvenuto, voi fi soția lui Gismondo Gaddi.

Cum pregeta încă să plece, am avut răgazul s-o privesc. Stătea în picioare, posomorită, cu mina pe inimă și parcă gîrbovită sub povara suferinței. Zîmbetul ei frumos era sfișietor de trist. Se uita la mine îndurerată, dar fără nici o umbră de mustrare. Înainte de a-și lua zborul, desprinzîndu-se de pămînt, îngerul meu voia parcă să-și ia rămas bun. A stat așa, tăcută, fără să facă nici o mișcare răstimp de un minut, apoi a intrat în casă.

Mi-era dat să n-o mai văd niciodată pe lumea aceasta.

Am părăsit iar orașul, cu capul gol, alergînd, dar de asta dată nu m-am mai întors a doua zi și nici în ziua următoare la atelier, ci am continuat să merg drept înainte pînă am ajuns la Roma.

Am rămas la Roma cinci ani, faima mea a început să se statornicească, am reușit să cîștig prietenia papei, am avut parte de dueluri, de iubiri, de izbînzi artistice, și cu toate astea nu eram niciodată mulțumit, parcă îmi lipsea ceva. În mijlocul tuturor acestor vîltori, nu putea să treacă o zi fără să nu-mi întorc privirile spre Florența. Nu era noapte în care să n-o văd pe Stefana stînd palidă și tristă în pragul casei și uitîndu-se la mine.

După cinci ani am primit din Florența o scrisoare cu peceti negre. Am citit-o și am răsцитit-o de atîtea ori, încît am ajuns s-o știu pe dinafară.

Iată ce cuprindea.

„Benvenuto, sînt în pragul morții. Benvenuto, te iubesc.

Vreau să-ți împărtășesc visurile pe care mi le-am făurit. Te cunoscteam la fel de bine ca dumneata însuți : am simțit din primul moment puterea ce sălășluiește în dumneata și datorită căreia vei ajunge mare într-o bună zi. Geniul, pe care-l văzusem oglindindu-se pe fruntea-ți înaltă, în privirile arzătoare, în gesturile năvalnice, o supunea pe femcia care ar fi purtat numele dumitale unor grele îndatoriri. Eram gata să le primesc. Fericirea avea pentru mine măreția unei chemări. Nu m-aș fi mulțumit să fii numai soția dumitale. Benvenuto, aș fi fost în același timp prietena, sora, mama dumitale. Viața dumitale atît de aleasă știam că e hărăzită lumii întregi și m-aș fi mulțumit doar cu dreptul de a te mîngîia cînd ai fi avut vreun necaz, de a te îmbărbăta cînd te-ar fi încercat îndoiele. Ai fi fost liber, prietene, oricînd și oriunde. Vai, mă obișnuisem de mult cu zilele chinuitoare în care lipseai de acasă, cu cerințele nestăvilite ale firii dumitale zvăpăiate, cu toanele unui suflet dornic de existență furtunoasă. Orice personalitate puternică are nevoi la fel de puternice, Cu cît vulturul plutește mai multă vreme în văzduh, cu atît simte nevoia să se odihnească un timp mai îndelungat pe pămînt. Dar după ce te-ai fi smuls din mrejele înfrigeratelor vise ce ar fi cutureierat somnul geniului dumitale, l-aș fi regăsit, la trezire, pe neasemuitul meu Benvenuto, cel pe care-l iubesc și care ar fi fost atunci numai și numai al meu ! Nu m-aș fi plîns niciodată de ceasurile în care m-ai fi dat uitării, fiindcă uitarea aceasta nu avea nimic jignitor pentru mine. În ce mă privește, știindu-te gelos, m-aș fi ținut departe de orice privire, de cîte ori ai fi fost plecat de acasă, așteptîndu-te și rugîndu-mă pentru dumneata, în singurătatea care mi-e atît de dragă.

Iată cum s-ar fi desfășurat viața mea.

Cînd am văzut însă că mă părăsești, plecîndu-mă în fața voinței lui Dumnezeu și a dumitale, am închis ochii și am lăsat frînele propriei mele soarte în mîinile datoriei : tata îmi cerea să mă învoiesc la o căsătorie care i-ar fi îngăduit să-și păstreze cinstea nepătată și i-am dat ascul-

tare. Bărbatul meu a fost un om strașnic, aprig și neînduplecat; nu se mulțumea numai cu supunerea mea, ar fi vrut de la mine o dragoste, pe care nu mă simțeam în stare să i-o dau, și mă pedepsea crunt ori de câte ori îl mihneam fără voia mea. M-am resemnat. Am fost, cel puțin așa nădăjduiesc, o soție vrednică și cinslită, dar pururea întristată, Benvenuto. Dumnezeu totuși m-a răsplătit, încă din timpul vieții acesteia, dăruindu-mi un fiu. În ultimii patru ani, sărutările copilului m-au făcut să nu mai simt jignirile, loviturile și, în cele din urmă, neagra sărăcie, căci, lăcomindu-se să câștige cât mai mulți bani, bărbatul meu a ajuns în sapă de lemn și luna trecută a murit de inimă rea. Dumnezeu să-l ierte, așa cum l-am iertat și eu!

Mi-a venit și mie rîndul să mor, poate chiar azi, poate peste un ceas, istovită de atîtea suferințe îndurate, și de aceea ți-l las cu limbă de moarte, Benvenuto, pe fiul meu.

Poate că-i mai bine așa. Cine știe dacă, neajutorată cum sînt ca orice femeie, aș fi fost în stare să îndeplinesc rostul ce aș fi vrut să-l am pe lingă dumneata. El, Ascanio al meu (îmi seamănă), va fi pentru dumneata un tovarăș de viață mai puternic și mai îndurător; va ști să te iubească mai bine, dacă nu mai mult decît mine. Și nu sînt de loc geloasă pe el.

Pe de altă parte, te rog să faci pentru băiatul meu ceea ce aș fi făcut eu pentru dumneata.

Adio, dragul meu, te-am iubit și te mai iubesc încă, ți-o spun din nou fără rușine și fără căință, în clipa cînd mi-e dat să trec pragul veșniciei, fiindcă dragostea mea e sfîntă. Adio! Fii mare, la rîndul meu voi fi fericită și nu uita cînd și cînd să ridici ochii spre cer ca să te pot vedea.

A dumitale
STEFANA

Și acum, Colombe, Ascanio, vă întreb, aveți încredere în mine și sînteți gata să faceți tot ce-am să vă sfătuiesc? Tinerii răspunseră amîndoi într-un glas.

PERCHEZIȚII DOMICILIARE

În ziua următoare celei în care povestea aceasta fu istorisită la lumina stelelor, în grădina pavilionului Nesle, dis-de-dimineată atelierul lui Benvenuto își recăpătase înfățișarea lui obișnuită; meșterul lucra la solnița de aur a cărei materie primă o apăraseră cu atita vitejie împotriva celor patru spadasi care poșteau să i-o înhațe și, o dată cu ea, să-i ridice și viața. Ascanio cizela crinul doamnei d'Etampes; Jacques Aubry, răsturnat alene pe speteaza unui scaun, îi puneă o mie și una de întrebări lui Cellini, care nici măcar nu catadicsea să-i răspundă, așa încît studentul amator se vedea nevoit să formuleze el însuși răspunsurile. Pagolo se uita pe sub sprîncene la Catherine, care se îndeletnicea cu nu știu ce lucru de migală femeiască. Hermann împreună cu ceilalți lucrători pilea, ciocănea, lipea, cizela, iar cîntecul sprintărei Scozzone înveselea hărnicia tihnită a tuturor.

Pavilionul Nesle, în schimb, nu era nici pe departe atît de liniștit. Colombe nu era de găsit nicăieri.

E lesne de închipuit, așadar, ce zarvă era în toată casa; o căutau peste tot, o strigau; coana Perrine se jeluia în gura mare, iar prefectul, care fusese chemat în grabă, se străduia să desprindă din văicărelile preacinstitei doamne vreun indiciu care ar fi putut să-l pună pe urmele dispărutei sau poate — mai știi? — ale fugarei.

— Stai puțin, coană Perrine, va să zică aseară, spui dumneata, puțin după plecarea mea, ai văzut-o ultima oară? o descosea prefectul.

— Vai, chiar așa, jupîne! Doamne Isuse Hristoase! Ce dandana! Biata copilă era cam tristișoară și s-a dus să-și scoată minunea aceea de dichisuri cu care fusese la curte; și-a pus o rochiță albă... Doamne, apără-ne și ne miluiește! Și pe urmă mi-a spus: „Coană Perrine, e o seară așa de frumoasă, mă duc să fac cîțiva pași pe alea mea“. Să fi fost ora șapte în amurg. Dumneaei — adăugă

Perrine, arătînd spre Pulchérie, servitoarea trimisă spre a-i da ajutor sau mai curînd ca s-o țină din scurt — dumneaei, ca de obicei, intrase mai dinainte la dînsa în cameră să titirisească, de bună seamă, vreuna din toaletele acelea splendide pe care le lucrează cu atîta iscusință, iar eu mă apucasem să cos ceva în sala de jos. Nu mai știu cît voi fi stat așa aplecată asupra lucrului, se prea poate ca de la o vreme ochii mei, sărmanii, obosiți cum sînt, să se fi închis fără voia mea și să-mi fi pierdut pentru cîteva clipe cunoștința.

— Ca de obicei — îi tăie vorba Pulchérie, cu acreală.

— Tot ce știu — continuă coana Perrine, fără a se învrednici să răspundă la o atît de meschină clevetire — este că pe la orele zece m-am sculat din jilț și am ieșit afară să văd dacă nu cumva pe Colombe va fi uitat-o sfîntul în grădină. Am strigat-o, dar nu era nimeni ; mi-am închipuit atunci că pesemne intrase la ea în odaie și se culcase fără să mă mai deranjeze, draga de ea, așa cum mai făcuse de atîtea ori pînă atunci. Sfîntă, milostivă pronie cerească ! Cine s-ar fi gîndit... Ah, jupîne prefect, pot să pun mîna-n foc că nu s-a dus după vreun ibovnic, ci a fost răpită, mititica de ea. Am crescut-o doar cît se poate de cuviincios...

— Dar azi-dimineață — o întrerupse prefectul, nerăbdător — azi-dimineață ?

— Azi-dimineață, cînd am văzut că nu cobora din odaie... Sfîntă Fecioară, îndură-te de noi, păcătoșii !

— Dar mai lasă naibii pomelnicele ! răbufni jupîn d'Estourville. Spune ce-ai de spus fără să te mai văicărești atîta ! Așadar, azi-dimineață...

— Ah, domnule, prefect, orice-ați zice, n-o să mă pu-teți opri să plîng pînă ce n-om da de urma copilei. Azi-dimineață, jupîne, îngrijorată fiindcă nu se arătase încă (ea, care se trezește totdeauna în zori !), m-am dus să-i bat la ușa să se scoale și, văzînd că nu-mi răspunde, am crăpat ușa. Înăuntru nimeni. Patul nici măcar nu era desfăcut, jupîne. Am început să țip, să chem, mi-am pierdut capul, și domnia ta ai vrea acum să nu vărs nici măcar o lacrimă ? !

— Coană Perrine — o luă din scurt prefectul — nu cumva ai lăsat să pătrundă cineva aici în lipsa mea ?

— Cineva, aici, păcatele mele ! protestă, mărturisindu-și în fel și chip uimirea, guvernanta, care se simțea cu musca pe căciulă. Păi nu mi-ai pus în vedere chiar domnia ta să nu dau drumul nimănui, jupîne ? Cînd oare, Doamne iartă-mă, mi-am îngăduit să calc vreo poruncă de-a dumitale ? Cineva aici ! Atîta mai lipsea !

— De pildă, Benvenuto, care a cutezat să se minuncze de frumusețea fetei mele, n-a încercat cumva să te cumpere ?

— Aș fi vrut s-o văd și pe-asta ! Mai curînd ar fi încercat să se cațăre pe lună ; să fi îndrăznit numai, că i-aș fi trîntit cîteva să mă pomenească !

— Va să zică n-ai primit în casă nici un bărbat, nici un domnișor ?

— Un domnișor ! Ține-mă, Doamne, un domnișor ! De ce nu mai bine pe Sarsailă în carne și oase ?

— Ce căuta atunci — spuse Pulchérie — băiatul acela drăguț care a venit de vreo zece ori și a bătut la poartă, de cînd sînt eu aici, și căruia tot de alîtea ori i-am trîntit poarta-n nas ?

— Un băiat drăguț ? Pesemne că ai orbul găinilor, scumpo ; doar n-o fi fost cumva contele d'Orbec ! Ah, Doamne sfinte, acum știu : trebuie să fi fost Ascanio cel de care vorbești dumneata. Ascanio, ți-aduci aminte, jupîne ? Băiețandrul acela care ți-a mîntuit viața. Da, într-adevăr, i-am dat să dreagă cataramele de argint de la pantofii mei. Dar ucenicul ăsta, un domnișor ? ! Pune-ți ochelari, porumbițo ! Și afară de asta, să spună pereții și lespezile acestea dacă l-au văzut vreodată punînd picioarul aici.

— Destul ! îi curmă vorba răstit prefectul. Dacă aflu cumva că mi-ai înșelat încrederea, coană Perrine, ai s-o plătești scump, pe legea mea ! Mă duc la Benvenuto, Dumnezeu știe cum o să mă primească mocofanul ăsta, dar n-am încotro.

Împotriva oricărei așteptări însă, Benvenuto îl primi cum nu se poate mai bine.

Văzînd sîngele rece, dezinvoltura și amabilitatea lui, jupîn d'Estourville nici nu îndrăzni măcar să-i pomenească

ceva despre bănuielile sale. Se mulțumi doar să-i spună că fiica sa Colombe se speriasse în chip stupid în ajun și, înfricoșată peste măsură, deși fără nici un temel, o rupsesese la fugă ca scoasă din minți; că, poate, fără știrca lui Benvenuto, va fi căutat să se adăpostască la palatul Nesle, dacă nu cumva chiar, străbătînd curtea palatului ca să se ducă într-altă parte, căzuse în nesimțire. Într-un cuvînt, minți în chipul cel mai stîngaci cu putință.

Cellini însă ascultă **politicos toate balivernele și pre-textele** înșirate de el, în sfîrșit, merse atît de departe cu bunăvoința, încît se făcu a nu băga de seamă **nîmic**. Mai mult încă, îl compătimi din toată inima pe **prefect**, încredințîndu-l că ar fi fericit s-o poată reda pe Colombe unui părinte care își alintase întotdeauna odrasla cu atîta duioșie și cu o dragoste atît de mișcătoare și demnă. Fugara, dac-ar fi fost să dăm crezare spuselor lui, săvîrșise o greșală de neiertat și nu avea nîmic mai bun de făcut decît să se înapoieze cît mai grabnic sub o altă de temelnică și blîndă oblăduire. De altminteri, ca dovadă a interesului sincer pe care-l nutrea față de jupîn d'Estourville, cu dragă inimă era gata să-i dea o mină de ajutor în timpul cercetărilor sale nu numai în palatul Nesle, dar și în oricare alt loc.

Pe jumătate convins și cu atît mai măgulit de laudele ce i se aduceau, cu cît își dădea mai bine seama în adîncul inimii că nu i se cuveneau, prefectul, urmat de Benvenuto Cellini, purcese la o percheziție minuțioasă a palatului Nesle, fosta sa proprietate, pe care o cunoștea pînă în cele mai mici colțișoare. Astfel că avu grijă să nu treacă pe lîngă nici o ușă fără s-o dea de perete, pe lîngă nici un dulap fără să-l întredeschidă, pe lîngă nici un sipet fără să arunce, ca din greșală, o privire înăuntru. Pe urmă, după ce palatul fu percheziționat pînă în cele mai ascunse unghere, prefectul, ieși în grădină, străbătu arsenalul, turnătoria, pivnița, grajdul, examinînd totul cu strictețe. În timpul acestor investigații, Benvenuto, credincios îndatoririi pe care și-o luase de la bun început, căută să-i fie de folos cum se pricepu mai bine, oferindu-i rînd pe rînd cheile ori amintindu-i de cutare coridor sau de cutare cămară pe care jupîn d'Estourville uitase s-o cerceteze. În sfîrșit, pentru ca nu cumva fugara

să se strecoare pe furiș dintr-o încăpere într-alta, îl povățui să lase de pază pe cîte unul dintre oamenii săi în fiecare loc pe care-l părăsea.

După două ore de cercetări zadarnice, răstimp în care fiecare cotlon fu scotocit, convins că nu trecuse nimic cu vederea și copleșit de bunăvoința gazdei sale, jupîn d'Estourville ieși din palat, adresîndu-i lui Benvenuto mii de mulțumiri și cerîndu-și de mii de ori iertare.

— Ori de cîte ori veți pofti să mai veniți pe aici — îi răspunse orfăurarul — sau dacă va fi nevoie să faceți noi cercetări prin partea locului, casa mea, să știți, vă este deschisă la orice oră ca și cînd ar fi a domniei voastre; de altminteri, aveți tot dreptul, jupîne: n-am semnat oare amîndoi o înțelegere prin care ne obligam să trăim în bună vecinătate?

Prefectul îi mulțumi, așadar, lui Benvenuto, și cum nu știa în ce fel să-i întoarcă amabilitățile, părăsind palatul, lăudă din răsputeri statuia uriașă a lui Marte la care artistul, așa cum am spus, tocmai lucra. Benvenuto făcu împreună cu el înconjurul statuii, atrăgîndu-i atenția, îndatoritor, asupra dimensiunilor ei neobișnuite; într-adevăr era înaltă de peste șaizeci de picioare, iar baza ei avea o circumferință de aproape douăzeci de pași.

Jupîn d'Estourville plecă nespus de amărît: era încredințat că, din moment ce nu putuse să dea de urma fiicei sale la palatul Nesle, Colombe își găsise un adăpost în oraș. Dar la vremea aceea orașul era destul de mare pentru ca însuși șeful poliției să fie pus în încurcătură. De altminteri, Colombe fusese răpită într-adevăr, sau fugise de acasă? Era victima unei samavolnicii, sau plecase din propriul său imbold? Nici o împrejurare însă nu putea să-i lămurească această nedumerire. Tot ce putea face era să spere că, în primul caz, va reuși să scape pînă la urmă sau, în cel de-al doilea caz, că se va întoarce de bunăvoie. Așteptă deci cu destulă răbdare descoperind-o totuși de cîte douăzeci de ori pe zi pe coana Perrine, care tot timpul nu făcea decît să cheme într-ajutor pe toți cuvioșii din rai și să se jure pe ce avea mai sfînt că nu primise pe nimeni în casă și care, de fapt, la fel

ca și jupîn d'Estourville, n-avea nici cea mai mică bănuială în privința lui Ascanio.

Trecu o zi și încă una fără să fi aflat nimic. Prefectul își puse atunci toți agenții în mișcare, lucru pe care se ferise să-l facă pînă atunci, ca nu cumva pățania lui să ajungă la urechile lumii, punîndu-i în joc reputația. E drept că se mulțumi să le dea doar semnalmentele fugarci, nu însă și numele ei, și că perchezițiile fură făcute sub cu totul alte motive decît cel adevărat ; dar cu toate că nu nesocoti nici unul dintre mijloacele tainice pe care le avea la îndemînă pentru a culege informații, cercetările sale nu avură nici o urmare.

Firește, prefectul nu fusese niciodată un părinte iubitor și duios pentru fiica sa, dar dacă nu părea disperat, în schimb era plin de ciudă, și dacă inima îi rămînea nesimțitoare, în schimb trufia lui sîngera ; se gîndea indignat la strălucita partidă pe care prostuța de fată avea s-o scape din mînă și furios la glumele nesărate și la zeflemelile usturătoare cu care curtenii aveau să întîmpine pățania lui.

Vrînd-nevrînd, pînă la urmă se văzu silit să-i împărtășească logodnicului Colombei nenorocirea întîmplată. Conte de d'Orbec fu întristat așa cum ar fi fost întristat un negustor căruia i s-ar fi dat de veste că mărfurile sale ar fi avut de suferit nu știu ce stricăciuni, însă, doar atît. Contele, dragul de el, era de felul său filozof, drept care îi făgădui onorabilului său prieten că, dacă zvonul nu se va întinde prea mult, căsătoria pusă la cale încă mai putea fi încheiată ; pe urmă, cum era un om care știa să profite de orice împrejurare, se folosi de ocazie pentru a-î pomeni prefectului în cîteva cuvinte despre planurile doamnei d'Étampes în privința Colombei.

Prefectul se simți copleșit de cinstea ce s-ar fi putut să-i fie hărăzită : cu atît mai virtos își făcu inimă rea și o blestemă pe îndrăcita de fată, care era în stare să dea cu piciorul unei atît de nobile și de minunate ursite.

Îi vom scuti însă pe cititorii noștri de convorbirea pe care destăinuirile contelui d'Orbec o prilejui între cei doi curteni ; ne vom mulțumi doar să le spunem că durerea și speranța de care era însuflețită se manifestară într-un chip miraculos de înduioșător. Și cum bine se

ştie că nenorocirea îi apropie întotdeauna pe oameni, so-crul şi ginerele se despărţiră mai strîns legaţi sufleteşte ca niciodată, fără a se putea îndupleca să renunţe la viitorul măreţ pe care-l întrezăriseră.

Se înţeleseseră, de asemenea, să ascundă tărăşenia faţă de toată lumea ; ducesa d'Etampes însă era o prietenă prea apropiată şi o complice mult prea interesată de această întîmplare pentru ca să nu-i împărtăşească şi ei secretul.

Şi nu greşiseră, fiindcă ducesa puse mai mult la inimă decît tatăl şi soţul cele petrecute şi, în acelaşi timp, precum s-a văzut mai înainte, era mai în măsură decît oricine să-l informeze pe prefect şi să călăuzească cercetările sale.

Ştia bunăoară că Ascanio era îndrăgostit de Colombe şi că, pe de altă parte, îl silise, ca să zicem aşa, să asiste la întreaga uneltire urzită de ea ; văzînd cîntea femeii iubite în grea cumpănă, tînărul, cuprins de disperare, se va fi hotărit să facă o faptă nesăbuită ; numai că, aşa cum aflase chiar din gura lui, Colombe nu-l iubea pe Ascanio şi, neiubindu-l, nu putea să se învoiască, de bună seamă, cu planurile sale. Iar ducesa d'Etampes îl cunoştea de ajuns de bine pe cel pe care îl bănuise în primul moment, ca să-şi dea seama că acesta n-ar fi cutezat cu nici un preţ să înfrunte dispreţul şi împotrivirile iubitei sale ; în pofida acestor argumente, deşi avea toate motivele să creadă că Ascanio nu era vinovat, inima ei de femeie geloasă îi spunea că fugara nu putea fi căutată decît la palatul Nesle şi că, înainte de orice, trebuiau să nu-l scape din ochi pe Ascanio.

Doamna d'Etampes nu putea totuşi să le spună prietenilor ei pe ce anume se întemeia această convingere, fiindcă ar fi fost nevoită atunci să le destăinuie că era îndrăgostită de Ascanio şi că, minată de patima ei, avu-sese nesăbuinţa de a-i dezvălui tînărului soarta pe care i-o hărăzise Colombei. Se mulţumi numai să-i încredin-ţeze că s-ar mira peste măsură dacă Benvenuto n-ar fi vinovatul, Ascanio complicele, iar palatul Mesle adăpos-tul fugarei. Degeaba încercă prefectul să protesteze, ju-rînd că se uitase peste tot, că cercetase tot palatul şi-l

străbătuse de la un cap la altul, ducesa o ținea una și bună — avea de altfel destule temeieri s-o facă — stăruind cu atîta încăpăținare în părerea ei, încît reuși pînă la urmă să strecoare unele îndoieli în cugetul jupînului d'Estourville, care era totuși sigur că scotocise pretutindeni cu cea mai mare atenție.

— De altminteri — adăugă ducesa — fii pe pace, am de gînd să-l chem la mine pe Ascanio să stau de vorbă cu el și să-l descos.

— O, doamnă, sînteți prea bună! spuse prefectul.

— Și dumneata prea zevzec — șopti ducesa printre dinți.

După care le dădu a înțelege că întrevederea luase sfîrșit.

Începu apoi să cumpănească în sinea ei cum să facă să-l cheme pe tînăr la ea, dar înainte de a fi apucat să se hotărască în vreun fel i se anunță sosirea lui Ascanio; fără să știe, tînărul venise în întîmpinarea dorințelor doamnei d'Etampes; era stăpîn pe sine și rezervat.

Doamna d'Etampes îl învălui într-o privire pătrunzătoare ca și cînd ar fi vrut să citească în adîncul sufletului său; Ascanio însă nu dădu nici un semn c-ar fi băgat de seamă ceva.

— Doamnă — spuse el, înclinîndu-se — am venit să vă arăt crinul poruncit de dumneavoastră și care e aproape terminat; nu mai lipsește decît picătura de rouă de două sute de mii de scuzi pe care ați făgăduit că mi-o veți pune la îndemînă.

— Ei, ce se mai aude cu Colombe a ta? îl întrebă doamna d'Etampes, fără a se învrednici să-i răspundă.

— Dacă vă referiți cumva la domnișoara d'Estourville, doamnă — rosti cu solemnitate Ascanio — vă rog în genunchi să nu mai pronunțați numele său în fața mea. Da, doamnă, vă implor cu umilință și din tot sufletul ca, de azi înainte, subiectul acesta să fie cu desăvîrșire înlăturat din convorbirile noastre, cruțați-mă, vă rog!

— Ia te ultă! Ți-e necaz! spuse ducesa, care nu-l scăpase o clipă din ochi pe Ascanio.

— Oricare ar fi sentimentul ce mă stăpînește și chiar dacă s-ar putea întîmpla să pierd bunăvoința domniei voastre, doamnă, mă voi încumeta totuși să refuz de a

mai vorbi pe viitor cu dumneavoastră despre lucrul acesta. Am jurat ca de acum înainte tot ce ar putea să aibă vreo legătură cu această amintire să rămână mort și îngropat în inima mea.

„Să mă fi înșelat oare? se gândi ducesa. S-ar putea cumva ca Ascanio să nu aibă nici un amestec în toată istoria aceasta? Fetișcana aceea să fi urmat de bună voie sau cu sila pe vreun alt răpitor și, zădărniciind planurile pe care ambiția mea le făurise, să slujească în schimb, prin fuga ei, năzuințele dragostei mele?”

Chibzuind toate acestea în sinea sa, continuă apoi cu glas tare :

— Deoarece mă rogi să nu-ți mai vorbesc despre ca, Ascanio, îmi îngădui cel puțin să-ți vorbesc despre mine? Vezi, dar, că sînt gata să-ți împlinesc rugămintea și să nu mai stărui, dar cine știe dacă cel de-al doilea subiect de discuție nu va fi și mai neplăcut pentru dumneata decît primul? Cine știe dacă...

— Iertați-mă că vă întrerup, doamnă — spuse tînărul — dar generozitatea cu care binevoiți a-mi face această favoare îmi dă curajul să vă rog a-mi acorda încă una. Deși de familie nobilă, nu sînt decît un biet copilandru umil, crescut în umbra unui atelier de orfăurar și, din această sihăstrie artistică, m-am trezit dintr-o dată în mijlocul unei lumi strălucitoare, amestecat în urzeli ce hotărau soarta unor imperii, avînd, așa neînsemnat cum sînt, puternici seniori drept vrăjmași și un rege drept rival; și încă ce rege, doamnă! Francisc I, adică unul dintre cei mai falnici monarhi ai creștinătății! Pe neașteptate m-am pomenit stînd în vecinătatea celor mai flustre nume și a celor mai glorioase destine; am iubit fără speranță și am fost iubit fără a putea întoarce dragostea ce mi se arăta! Și de cine am fost iubit, Dumnezeu?! De domnia voastră, una dintre cele mai frumoase și mai nobile doamne de pe fața pămîntului! Lucrurile acestea au răsturnat totul în mine și în preajma mea; m-au năucit, m-au strivit, m-au nimicit, doamnă!

Sînt înspăimîntat ca un pitic care s-ar fi trezit într-o lume de uriași; toate ideile mele au fost zdruncinate, nu mai pot să-mi dau seama nici măcar ce simt; sînt ca

un om rătăcit în mijlocul acestor vrăjmășii crincene, acestor dragoste necruțătoare, acestor mărețe ambiții. Doamnă, lăsați-mă să-mi trag sufletul, vă implor ! Îngăduiți-i naufragiatului să-și vină în fire, convalescentului să se întrezeze ! Timpul, sper, va pune din nou toate la locul lor în sufletul și în viața mea. Dați-mi răgaz, doamnă, dați-mi răgaz și, deocamdată, vă rog să nu vedeți în mine decît un artist care dorește să afle dacă acest crin făurit de el este pe placul domniei voastre.

Ducesa aținti asupra lui Ascanio o privire bănuitoare și plină de nedumerire ; nu și-ar fi închipuit niciodată că tînărul acesta, copilandrul acesta, era în stare să vorbească atît de serios și de stăpînit și în același timp cu atîta poezie : de aceea se simți îndatorată moralicește să-i împlinească dorința și, mulțumindu-se a-i vorbi numai despre crinul adus de el, îl lăudă pe Ascanio și-i dădu unele îndrumări, făgăduindu-i să facă tot ce-i stătea în putere pentru a-i trimite cît mai grabnic diamantul ce trebuia să desăvîrșească lucrarea sa. Ascanio îi mulțumi și-și luă rămas bun de la ea, mărturisindu-și în fel și chip recunoștința și respectul.

„Acesta să fie într-adevăr Ascanio ? se întrebă doamna d'Etampes după plecarea lui ! Am impresia c-a îmbătrînit cu zecé ani. Cum se explică seriozitatea aceasta aproape impunătoare ? Să fie oare din pricina suferinței ? Sau poate fiindcă e fericit ? Într-un cuvînt, e sincer cu adevărat ori se află sub înrîurirea diavolului de Benvenuto ? Joacă un rol plin de iscusință ca un actor încercat ori se lasă mînat de propria sa fire ?“

Anne simți șovăiala. Ciudatul vîrtej de care erau încetul cu încetul furăți cei ce se încumetau să-i țină piept lui Benvenuto Cellini punea treptat stăpînire asupra ei, în pofida dîrzeniei sale. Trimise oameni să-l privegheze pe Ascanio și să-l urmărească de cîte ori ieșea din palat, ceea ce se întîmpla destul de rar, dar nu reuși să descopere nimic. În cele din urmă doamna d'Etampes trimise vorbă atît prefectului cît și lui d'Orbec să vină la dînsa și-i povățui, cu tonul cu care altcineva ar fi poruncit, să încerce a face o nouă descindere pe nepusă masa la palatul Nesle.

Cei doi se grăbiră a-i da ascultare, dar, cu toate că-i picară pe cap în toiul lucrului, Benvenuto se arătă și mai îndatoritor față de amîndoi decît fusese prima oară cînd venise numai prefectul. S-ar fi zis, văzîndu-l atît de degajat și atît de politicos, că vizita lor nu era cîtuși de puțin jignitoare pentru el. Îi povesti cu aerul cel mai prietenos contelui d'Orbec despre capcana ce-i fusese întinsă, cu cîteva zile în urmă, în momentul în care tocmai ieșea din palat, încărcat de galbeni ; exact în ziua în care, îi atrase el atenția, domnișoara d'Estourville dispăruse de acasă. Ca și data trecută, se arătă din nou gata să-i conducă pe oaspeți prin castel pentru a-l ajuta pe prefect să-și redobîndească drepturile părintești, drepturi care, după cum știa foarte bine, erau însoțite de tot atîtea sfinte îndatoriri. Era fericit că întîmplarea făcuse să mai fie încă acasă pentru a-și primi musafirii cu toată cinstea cuvenită, deoarece în aceeași zi, peste două ceasuri chiar, urma să plece la Romorantin, făcînd parte, prin bună-voința lui Francisc I, dintre artiștii ce trebuiau să iasă în întîmpinarea împăratului.

Intr-adevăr, între timp evenimentele politice se desfășuraseră tot atît de repede ca și cele înfățișate în umila noastră povestire.

Încurajat de promisiunea făcută în auzul tuturor de rivalul său și de înțelegerea secretă pe care o avea cu doamna d'Etampes, Carol Quintul se afla doar la cîteva zile depărtare de Paris. Se alcătuisese chiar o solie ce trebuia să-l primească și, de fapt, d'Orbec și prefectul îl găsiseră pe Cellini îmbrăcat ca de drum.

— Dacă părăsește Parisul împreună cu întreaga escortă — îi șopti d'Orbec prefectului — nu poate fi el, pe cît se pare, acela care a răpit-o pe Colombe și deci nu mai avem ce căuta aici.

— Ți-am spus-o doar înainte de a porni încoace — răspunse prefectul.

Ținură totuși să ducă lucrurile pînă la capăt și-și începură cercetările cu o stăruință meticuloasă. Benvenuto îi urmă și-i călăuzi la început, dar, văzînd că percheziția lor domiciliară era mult prea amănunțită, le ceru îngăduința să-i lase a-și continua singuri investigațiile și,

cum era nevoit să plece peste o jumătate de oră, să se ducă să dea unele dispoziții lucrătorilor săi, deoarece voia ca la întoarcerea sa să găsească totul pregătit în vederea turnării statuii lui Jupiter.

Benvenuto se întoarse, așa cum și spusese, la atelier, le dădu tuturor calfelor câte ceva de lucru, rugându-le să-l asculte pe Ascanio tot așa cum îl ascultau pe el, șopti ceva în italienește la urechea acestuia, își luă apoi rămas bun de la toți și se pregăti să părăsească palatul. Un cal gata înșeuat, pe care micul Jehan îl ținea de dîrlogi, aștepta în curtea din față.

În momentul acela Scozzone se apropie de Benvenuto și-l luă deoparte :

— Știi, meștere — îi spuse ea, cu un aer foarte serios — că plecarea dumitale mă pune într-o mare încercătură !

— Cum așa, puiule ?

— Pagolo e din ce în ce mai îndrăgostit de mine.

— Ce vorbești !

— Tot timpul nu face altceva decît să-mi vorbească de focul inimii lui.

— Și tu ce-i răspunzi ?

— Păi, așa cum mi-ai poruncit, meștere, îi spun că rămîne de văzut și că s-ar putea să ne înțelegem pînă la urmă.

— Foarte bine !

— Cum adică, foarte bine ? Dar dumneata nu-ți dai seama, Benvenuto, că băiatul ăsta ia drept bun tot ce aude din gura mea și că orice speranță pe care i-o dau e un adevărat legămînt pe care-l fac față de el ? ! Nu mai departe decît acum cincisprezece zile m-ai învățat chiar dumneata cum și ce fel trebuie să mă port cu dînsul, nu-i așa ?

— Da, parcă ; nu-mi amintesc prea bine.

— Ei, uite că eu am o mai bună ținare de minte decît dumneata. Așadar, în primele cinci zile i-am răspuns muștrîndu-l cu blîndețe c-ar trebui să-și biruie pornirile și să caute să nu mă mai iubească. În următoarele cinci zile m-am mulțumit să-l ascult fără să spun nimic, ceea

ce era, oricum, un răspuns cât se poate de compromițător ; dar așa mi-ai poruncit dumneata să fac și așa am făcut. În sfârșit, în ultimele cinci zile am fost nevoită să-i vorbesc despre îndatoririle pe care le am față de dumneata, iar ieri, meștere, am ajuns chiar să-l rog să fie mărinimos în timp ce el se ținea de capul meu, cerându-mi o mărturisire.

— Atunci, dacă-i vorba pe-așa, se schimbă socoteala — spuse Benvenuto.

— Ah, în sfârșit ! suspină Scozzone.

— Da, și-acum ascultă ce-ți spun, puiule drag. În primele trei zile în care am să lipsesc, lasă-l să creadă că-l iubești : după aceea, în următoarele trei zile, nu mai rămîine decît să-i mărturisești dragostea ta.

— Cum, dumneata îmi spui asta, Benvenuto ? ! se minună Scozzone, adînc rănită în mîndria sa de prea marea încredere pe care i-o arăta meșterul.

— Fii pe pace ! Pentru ce ai avea remușcări, din moment ce o faci cu îngăduința mea ?

— O, Doamne ! spuse Scozzone. Știu, n-am nici un motiv, dar tot stînd așa pe muchie de cuțit, între nepăsarea dumitale și dragostea lui, Dumnezeu știe dacă pînă la urmă n-am să ajung să-l iubesc cu adevărat.

— Ei, aș ! În șase zile ! Nu ai tu atîta putere ca să rămîi nepăsătoare șase zile ?

— Ba da ! Șase zile treacă de la mine ! Numai să nu lipsești cumva șapte.

— Nu-ți fie teamă, fetițo, o să mă întorc la timp. Să ne vedem cu bine, Scozzone !

— Să vii sănătos, meștere ! spuse Chaterine, îmbrufîindu-se, zîmbind și plîngînd totodată.

În timp ce Benvenuto Cellini îi dădea ultimele îndrumări Catherinei, prefectul și contele d'Orbec își încheiaseră la rîndul lor investigațiile.

Rămași singuri, de capul lor, își continuaseră percheziția cu o rîvnă turbată ; cutreieraseră podurile, scotociseră pivnițele, iscodiseră toți pereții, mișcaseră din loc toate mobilele, pătimași ca niște creditori, și, în același timp, înarmați cu răbdarea unor vînători ; lăsaseră de

pază în urma lor servitorii. răspîndindu-i prin încăperi, se întoarseră de o sută de ori din drum, cercetaseră de cîte douăzeci de ori acelaşi lucru, cu stăruinţa înversunată a unui portărel care trebuia să purceadă la o arestare, iar acum se înapoiau, roşii la faţă şi înfierbîntaţi, fără a fi descoperit nimic.

— Ei, ce se aude, domnilor? îi întrebă Benvenuto, pregătindu-se să încalece. N-aţi găsit nimic, nu-i aşa? Cu atît mai rău! Cu atît mai rău! Îmi dau seama ce dureroasă încercare trebuie să fie pentru nişte inimi atît de simţitoare ca ale domniilor voastre, dar, cu toate că iau parte din tot sufletul la suferinţele dumneavoastră şi oricît aş dori să vă fiu de ajutor în cercetările pe care le faceţi, trebuie totuşi să plec. Daţi-mi voie deci să-mi iau rămas bun de la dumneavoastră. Dacă mai aveţi nevoie cumva să intraţi în palatul Nesle în lipsa mea, nu vă sfiiti, poftiti, vă rog, ca la dumneavoastră acasă. Am poruncit ca uşile să fie oricînd deschise pentru domniile voastre. Singura mîngiere pe care o am lăsîndu-vă în cumpăna aceasta e gîndul că s-ar putea să aflu la înapoiere că domnia ta, domnule prefect, ai regăsit-o în fine pe scumpa dumitale copilă, iar domnia ta, domnule d'Orbec, pe frumoasa dumitale logodnică. Să ne vedem cu bine, domnilor! Apoi, întorcîndu-se către lucrătorii săi, ce ieşiseră cu toţii pe peron, afară de Ascanio, care nu avea nici un chef să dea ochi cu rivalul său, le spuse: Rămîneţi sănătoşi, copii! Dacă în lipsa mea domnul prefect doreşte cumva să cerceteze pentru a treia oară palatul, aveţi grijă să-l primiţi aşa cum se cuvine a fi primit fostul stăpîn al acestor locuri.

După ce rosti aceste cuvinte, micul Jehan deschise poarta şi, dînd pîteni calului, Benvenuto porni în galop.

— Ca să vezi c-am fost nişte nătăflete, scumpule! îi spuse contele d'Orbec prefectului. Cînd ai răpit o fată, nu-ţi mai arde să pleci la Romorantin împreună cu întreaga curte!

CAROL QUINTUL LA FONTAINEBLEAU

Nu fără a fi fost încercat de șovăieli și de amarnice neliniști, Carol Quintul se încumetase în cele din urmă a păși pe teritoriul Franței, țară în care aerul și pământul îi erau, ca să zicem așa, vrăjmașe, cu al cărei rege se purtase atît de urît și de nedemn, în timpul captivității acestuia și pe al cărei delfin, cel puțin așa se vorbea, se pare că-l otrăvise. Europa se aștepta la cine știe ce represalii cumplite din partea lui Francisc I, de vreme ce rivalul său se dădea prins în mîinile sale. Cutezanța lui Carol, acest iscusit jucător ce învîrtea imperiile pe degete, nu-i îngăduise însă să dea înapoi și, după ce tatonase și pregătise cu dibăcie terenul, împăratul trecuse vitejește Pirineii.

Avea, într-adevăr, prieteni credincioși la curtea Franței și-și închipuia totodată că se poate bizui pe trei lucruri care pentru el însemnau tot atîtea cheazăii : ambiția doamnei d'Etampes, înfumurarea conetabilului Anne de Montmorency și cavalerismul monarhului.

Am văzut în ce fel și pentru care pricină ducesa voia să-i fie de folos. Cît privește pe conetabil, era cu totul altă poveste. Cea mai mare primejdie ce-i pîndește pe oamenii de stat din toate țările și din toate timpurile este chestiunea alianțelor. Politica, silită să se mărginească în privința aceasta ca și în multe alte privințe, de altfel, doar la simple ipoteze, la fel ca și medicina, se înșală adeseori, din păcate, atunci cînd studiază simptomele afinităților dintre popoare sau cînd încearcă diferite remedii menite să stăvilească ura dintre națiuni. Iar pentru conetabil, aliața cu Spania devenise o idee fixă. Îi intrase în cap că era singurul mijloc de a salva Franța și, vrînd cu tot dinadinsul să-i fie pe plac lui Carol Quintul, care într-un sfert de veac se războise timp de douăzeci de ani cu stăpînul său, conetabilul de Montmorency nici măcar nu se sinchisea că s-ar fi putut să-i nemulțumească pe cei-

lalți aliați, ca de pildă, turcii și protestanții, ori să piardă niște ocazii atât de mărețe, cum era cea care îi oferea lui Francisc I stăpînirea Flandrei.

Regele avea o încredere oarbă în Montmorency. Conetabilul dăduse dovadă într-adevăr de o dîrzenie nemai-pomenită în timpul ultimelor bătălii purtate împotriva împăratului, reușind să oprească înaintarea armatelor inamice ; ce-i drept însă, cu prețul unei întregi provincii părăginite ; ce-i drept, așternînd ca pe o stavilă în calea acestora un deșert ; ce-i drept, pustiind a zecea parte din teritoriul Franței. Dar ceea ce izbutise mai cu seamă să-l înalțe în ochii regelui era trufașa strășnicie a ministrului său și nestrămutata lui încăpăținare ce putea să pară unui spirit superficial o iscusită și o onestă fermitate. În consecință, Francisc I îl asculta pe marele ademenitor de oameni, cum îl numește Brantôme cu o deferență egală cu spaima pe care le-o stîrnea celor mai mici decît el înrîncenatul și preacuviosul bigot, care, între două rugăciuni, trimitea cîte un osîndit la spînzurătoare.

Carol Quintul se putea bizui fără nici o grijă pe prietenia nedezmîntită a conetabilului.

Și mai mult încă, punea temei pe generozitatea rivalului său. Într-adevăr, Francisc I mergea atât de departe cu mărinimia, încît putea fi lesne înșelat. „Prin regatul meu, spusese el, nu se trece ca peste un pod, plătind vamă, și găzduirea mea nu e de vînzare.“ Iar vicleanul Carol Quintul știa că se poate încrede pe deplin în cuvîntul regelui-gentilom.

Cu toate acestea cînd puse piciorul pe pămîntul francez, împăratul nu-și putu înfrîna temerile și îndoielile ; la graniță îi găsi pe cei doi feciori ai regelui, care veniseră în întîmpinarea sa, și pretutindeni pe unde trecea, era copleșit de onoruri și de sîrguința cu care toți se străduiau să-i fie pe plac. Dar, bănuitor din fire, suveranul se cutremură la gîndul că toate aceste îmbietoare mărturii de simpatie ascundeau poate o capcană. „Hotărît, își spunea el, totdeauna dormi prost într-o țară străină.“ În timpul serbărilor date în cinstea lui păstra pe față o expresie neliniștită și îngîndurată și, pe măsură

ce pătrundea mai adînc în inima țării, era tot mai trist și mai posomorît.

De fiecare dată cînd intra cu alai în cîte un oraș, se întroba, în mijlocul cuvîntărilor de bun venit și pe sub arcurile de triumf, dacă nu cumva orașul acela avea să-i slujească drept închisoare; pe urmă murmura în adîncul cugetului său: „Nici acesta și nici altul, întreaga Franță este o temniță pentru mine; și toți acești curteni atît de îndatoriri, temnicerii mei“. Cu fiecare ceas ce trecea, sporea și neliniștea sălbatică a tigrului ce se credea închis într-o cușcă și care în orice loc se vedea înconjurat de zăbrele.

Într-o zi, cînd înaltul oaspete ieșise să se plimbe călare, Charles d'Orléans, un ștregar drăgălaș care se grăbea să fie curtenitor și viteaz ca un adevărat vlăstar al casei regale a Franței înainte de a muri răpus de ciumă ca un om de rînd, se săltă sprinten în crupa calului său și, cuprinzîndu-l în brațe pe împărat pe la spate, strigă, rîzînd copilăros: „Te-am prins, acum gata, ești prizonierul meu!“ Carol Quintul se făcu galben ca un mort și puțin lipsi să nu-i vină rău.

La Châtellerault, bietul prizonier închipuit se întîlni cu Francisc I, care îl primi ca pe un frate și care, a doua zi, la Romorantin, îi prezentă întreaga curte, viteaza și distinsa nobilime — mîndria țării — artiștii și literații — mîndria regelui. Serbările și petrecerile se țineau lanț. Împăratul întîmpina pe toată lumea cu o figură surîzătoare, dar în sinea lui tremura, căindu-se că fusese în stare a săvîrși o asemenea nesăbuintă. Cînd și cînd, ca și cum ar fi vrut să încerce libertatea de care se bucura, ieșea în zorii zilei din castelul în care fusese găzduit peste noapte și, spre marea sa mulțumire, constata că, în afara onorurilor ce i se dădeau, nimeni nu-l împiedica să umble nestingherit; dar de unde putea ști că nu era privegheat de departe? Uneori, ca și cînd i s-ar fi năzărit din senin cine știe ce toană, răsturna rînduiala dinainte statornicită a călătoriei, schimbînd itinerariul pe care ar fi trebuit să-l urmeze, spre disperarea lui Francisc I, ale cărui pregătiri festive erau zădărnice de aceste toane năstrușnice.

Cînd ajunsese la o distanță de două zile de Paris, Carol Quintul își aminti dintr-o dată cu spaimă ce însemnase Madridul pentru regele Franței. De bună seamă, capitala țării fusese socotită cea mai onorabilă închisoare și, în același timp, și cea mai sigură pentru un împărat. Se opri deci, rugîndu-l pe monarh să-l ducă neîntîrziat la palatul Fontainebleau despre care auzise vorbindu-se atîtea minunății. Faptul acesta dădea peste cap toate planurile lui Francisc I, dar, fiind prea îndatoritor din fire ca să-și arate dezamăgirea, monarhul se grăbi a-i trimite vorbă reginei să vină la Fontainebleau împreună cu toate doamnele de la curte.

Prezența surorii sale Eleonora și încrederea pe care aceasta o vădea în lealitatea soțului său reușiră să mai împace temerile împăratului. Totuși, oricît de liniștit ar fi fost deocamdată, în sinea lui, Carol Quintul nu avea să se simtă nici un moment la largul său ca oaspete al regelui Franței : Francisc I era oglinda trecutului în vreme ce Carol Quintul era omul viitorului. Suveranul timpurilor noi nu putea să aibă prea multă înțelegere pentru eroul medieval ; era cu neputință să se închege vreo simpatie între ultimul cavaler și cel dintîi diplomat.

Ce-i drept, Ludovic al XI-lea ar fi putut, în definitiv, să revendice și el titlul acesta, dar, după părerea noastră, Ludovic al XI-lea a fost mai puțin un diplomat deprins să tragă sforile, cît mai cu seamă un avar căruia îi plăcea să agoniscască.

În ziua sosirii împăratului avu loc o vînătoare în pădurea Fontainebleau. Vînătoarea era una din plăcerile favorite ale lui Frāncisc I. Pentru Carol Quintul, în schimb, nu era decît o corvoadă. Totuși Carol Quintul întîmpină cu bucurie acest nou prilej de a se încredința dacă era ori nu prizonier : lăsă deci să treacă alaiul și, îndepăr-tîndu-se de ceilalți, ajunsese pînă la urmă să se rătăcească ; văzîndu-se însă singur în mijlocul pădurii, liber ca aerul ce vîntura rămurișul, liber ca păsările ce vînturau vîzduhul, se simți pe deplin împăcat și începu să se înviorizeze. Totuși o umbră de îngrijorare îi întunecă din nou obrazul în momentul în care, ajungînd în locul unde trebuiau să se întîlnească din nou cu toții, îl văzu pe

Francisc I îndreptindu-se spre el, înfierbîntat de clocotul vînătorii şi ţinînd încă în mină lancea însingerată. Războinicul de la Malegnano şi de la Pavia ieşea în vileag chiar şi în desfătările regelui.

— Ei, haide, haide, fii vesel, dragă frate ! îl îmbie Francisc I pe Carol Quintul, luîndu-l prietenos de braţ, după ce amîndoi suveranii descălecară în faţa intrării palatului, şi conducîndu-l în galeria Diane, ce strălucea împodobită în întregime cu picturile lui Rosso şi ale lui Primaticcio. Zău, eşti mereu îngîndurat, la fel ca mine, odinioară, la Madrid. Numai că eu, iubite frate, trebuie să recunoşti, aveam anumite motive să fiu aşa, de vreme ce eram prizonierul dumitale, în timp ce dumneata eşti oaspetele meu, eşti liber, ba mai mult încă, eşti în ajunul unei victorii. Bucură-te deci împreună cu noi, dacă nu de voioşia unor petreceri, prea uşuratică, de bună seamă, pentru un om politic de talia domniei tale, cel puţin gîndindu-te că vei avea prilejul să scurtezi nasul pîntecoşilor de flamanzi cu burţile umflate de bere, că-rora li s-a năzărit să pună iar pe picioare comunele... Sau, şi mai bine, nu te mai gîndi de loc la răsculaţi şi caută să petreci în tovărăşia unor prieteni. Nu cumva curtea mea nu e pe gustul domniei tale ?

— E cu adevărat fermecătoare, iubite frate — recunosc eu Carol Quintul. Aş putea chiar să spun că te învidiez. Am şi eu o curte, pe care ai avut prilejul s-o vezi, dar o curte serioasă şi încruntată, o adunare posomorită de oameni de stat şi de generali, ca Lannoy, Pescara, Antonio de Leyra. Dumneata însă, afară de războinici şi de diplomaţii dumitale, afară de oameni ca Montmorency şi Dubellay, afară de savanţii dumitale, afară de Budeé, Duchâtel, Lascaris, ai atîţia poeţi şi artişti : Marot, Jean Goujon, Primaticcio, Benvenuto şi, mai cu seamă, nişte femei încîntătoare : Margareta de Navara, Diana de Poitiers, Caterina de Medici şi atîtea altele, încît înclin să cred, scumpul meu frate, că aş fi în stare să renunţ bucuros la minele mele de aur, în schimbul grădinilor dumitale înflorite.

— O, și încă n-ai văzut-o pe cea mai frumoasă dintre flori — îi mărturisi cu naivitate Francisc I fratelui Eleonorei.

— Nu, și ard de nerăbdare să admir această minune — răspunse împăratul, dîndu-și seama că regele făcuse aluzie la doamna d'Etampes. Chiar și așa însă, sînt gata să le dau dreptate celor ce spun că regatul dumitale, dragă frate, este cel mai frumos din lume.

— Dumneata însă ai cel mai frumos comitat, Flan-dra ; cel mai frumos ducat, Milano.

— Pe unul dintre ele l-ai refuzat anul trecut — spuse împăratul, zîmbind — și-ți mulțumesc ; dar îl rîvnești pe celălalt, nu-i așa ? adăugă împăratul, suspinînd.

— Ah, vere, cruță-mă, te rog ! îl opri Francisc I. Să lăsăm deoparte astăzi lucrurile serioase : afară de plăcerile războiului, trebuie să-ți mărturisesc că mai există pe lume niște plăceri pe care cu nici un preț n-aș vrea să le tulbur : plăcerile unei petreceri.

— Adevărul e — stăruî Carol Quintul, cu mutra acră a unui avar care își dă seama că trebuie neapărat să achite o datorie — adevărul e că ducatul Milano mi-e foarte drag și ar însemna să-mi sfîșii inima dacă ți l-aș dărui.

— Spune mai bine dacă mi l-ai înapoia, scumpul meu frate, cuvîntul ar fi mai potrivit și ar putea să îndulcească întrucîtva mîhnirea dumitale. Dar să lăsăm asta ; deocamdată, singura noastră grijă este să ne distrăm. Vom vorbi despre ducatul de Milano mai tîrziu.

— Fie că ți-l dăruiesc, fie că ți-l înapoiez — spuse împăratul — oricum l-ai privi, ca pe un dar sau ca pe o datorie plătită, vei dobîndi cea mai frumoasă moșie din lume, fiindcă o vei dobîndi, iubite frate ; e lucru hotărit și îmi voi respecta legămîntul pe care l-am făcut față de domnia ta cu aceeași bunăvoință cu care îți vei respecta și domnia ta legămintele făcute față de mine.

— O, Doamne ! exclamă Francisc I, care începea să-și piardă răbdarea văzînd că oaspetele său ținea cu tot dinadinsul să dea o întorsătură serioasă discuției. Nu înțeleg, dragă frate, de ce-ți pare rău ? Nu ești oare dumneata regele Spaniilor, împăratul Germaniei, conte de

Flandra și stăpîn, prin înfrîngerea pe care o ai sau prin puterea spadei, asupra întregii Italii, de la poalele Alpiilor și pînă la marginea provinciilor calabreze?

— Dumneata ai în schimb Franța — răspunse Carol Quintul, suspinînd.

— Ai Indiile cu toate comorile lor, ai Peru cu minele sale de aur.

— Dar dumneata ai în schimb Franța!

— Stăpînești un imperiu atît de întins, încît soarele nu asfințește niciodată pe cuprinsul lui.

— Dumneata ai în schimb Franța!... Ce-ar spune maiestatea voastră dacă aș jindui acest diamant al regatelor, cu aceeași înfocare cu care măriă ta rîvnește Milano, perla ducatelor?

— Uite ce e, iubite frate — rosti cu un aer solemn Francisc I — în chestiunile de o însemnătate atît de covîrșitoare, eu mă las îndeobște călăuzit mai curînd de instincte decît de idei; dar, așa cum în țara dumitale există o vorbă: „Nu vă atingeți de regină“, la fel îți spun și eu: „Nu te atinge de Franța“.

— O, Doamne — spuse Carol Quintul — nu sîntem oare veri și aliați?

— Fără îndoială — răspunse Francisc I — și sper că nimic nu va tulbura de aci înainte legăturile noastre de sînge și această alianță.

— Și eu sper același lucru — adăugă împăratul. Dar — continuă el, cu zîmbetul său arogant și privirea-i fățarnică — ce știu eu ce se poate întîmpla mai tîrziu și cum aș putea bunăoară să-l împiedic pe fiul meu Filip să se certe cu fiul dumitale Henric?

— Cearta n-ar fi chiar atît de primejdioasă pentru noi — îi întoarse vorba Francisc I — dacă lui August îi va urma la tron Tiberiu.

— N-are a face cine domnește! spuse Carol Quintul, înfierbîntîndu-se. Imperiul va rămîne pururea ceea ce este, așa cum Roma a rămas pururea Roma, chiar atunci cînd Cezarii erau numai cu numele Cezari.

— Da, numai că imperiul lui Carol Quintul nu este totuna cu imperiul lui Octavian, iubite frate — spuse Francisc I, care începuse a-și ieși din sărite. Bătălia de

la Pavia a fost într-adevăr strălucită, dar nu se poate asemui cu cea de la Actium; și pe urmă Octavian era bogat, iar finanțele dumitale, cu toate comorile Indiei și minele din Peru, după cum se știe, sînt sleite. Nici un bancher nu mai vrea să-ți împrumute, nici cu treisprezece și nici cu paisprezece la sută; trupele dumitale, rămase fără simbric, au fost silite să prade Roma ca să trăiască, și acum, după ce Roma a fost prădată, au început să se răscoale.

— Și dumneata, dragă frate — spuse Carol Quintul — pare-mi-se, ai înstrăinat domeniile regale, iar acum ești nevoit să te porți cu mânuși cu Luther pentru a putea căpăta împrumuturi de la prinții germani.

— Fără a mai pune la socoteală — continuă Francisc I — faptul că, în realitate, cortesurile dumitale nu sînt nici pe departe atît de înțelegătoare ca senatul roman, în timp ce eu mă pot mîndri că am reușit să scot definitiv regalitatea de sub tutelă.

— Bagă de seamă ca nu cumva, într-o bună zi, parlamentele dumitale să nu te pună iar sub tutelă.

Discuția devenea tot mai însuflețită, cei doi suverani erau din ce în ce mai înfierbîntați, vechea dușmănie ce-i ținuse atîta vreme învrăjbiți începea din nou să se învenineze. Francisc I era gata să uite îndatoririle ospitalității, iar Carol Quintul pe cele ale prudenței, cînd regele Franței își aminti deodată că se află la el acasă.

— Asta-i bună! Pe legea mea de gentilom, scumpul meu frate — spuse el, izbucnind în rîs — mi se pare, zău, că nu mai lipsește mult ca să ne certăm. Ți-am spus doar că nu trebuie să vorbim despre lucruri prea serioase și că e mai bine să lăsăm treaba asta pe seama miniștrilor noștri, iar noi să ne mulțumim a rămîne buni prieteni.

Haide, haide, să cădem de acord o dată pentru totdeauna că dumneata vei stăpîni întreaga lume, afară de Franța, și să încheiem discuția.

— Și afară de ducatul de Milano, dragă frate — adăugă Carol, dîndu-și seama de nesocotința pe care o făcuse și recăpătîndu-și numaidecît cumpătul — fiindcă ducatul de Milano este al dumitale. Ți l-am promis și mă folosesc de acest prilej pentru a reînnoi promisiunea.

În timp ce aveau loc aceste mărturii reciproce de prietenie, ușa galeriei se deschise și doamna d'Etampes se ivi în prag. Regele îi ieși în întâmpinare și, luînd-o de mîna, o conduse înaintea împăratului, care, văzînd-o pentru prima oară și știind ceea ce se petrecuse între ea și domnul de Medina, o privea, apropiindu-se, cu cea mai pătrunzătoare privire a sa.

— Iubite frate — spuse regele, surîzînd — vezi această frumoasă doamnă ?

— Nu numai că o văd — răspunse Carol Quintul — dar o și admir în același timp.

— Ei bine, poate că știi și ce dorește ?

— Una din Spaniile mele ? Sint gata să i-o dăruiesc.

— Nu, nu, dragă frate, nu-i vorba de așa ceva.

— Atunci ce anume ?

— Dorește să te oprească la Paris pînă ce vei fi rupt tratatul de la Madrid, întărind prin fapte promisiunea pe care mi-ai făcut-o adineauri.

— Dacă sfatul e bun, se cade să fie urmat — spuse împăratul, înclinîndu-se în fața ducesei, nu numai pentru a îndeplini un act de curtoazie, dar ca să-și ascundă totodată paloarea pe care aceste cuvinte făcuseră să i se aștearnă deodată pe față.

Nu avu însă vreme să mai adauge ceva și nici Francisc I să observe efectul produs de niște cuvinte pe care le rostise în glumă și pe care Carol Quintul, ca întotdeauna, era gata să le ia în serios, fiindcă ușa se deschise din nou și întreaga curte se răspîndi în galerie.

În jumătatea de oră de dinaintea cinei, răstimp în care lumea aceea elegantă, spirituală și depravată forfoti neconținut, scena pe care am descris-o mai înainte cu prilejul recepției de la Luvru, se repeta aidoma, cu unele mici deosebiri. Erau de față aceiași bărbați și aceleași femei, aceiași curteni și aceiași valeți. Ca de obicei se schimbă ocheade drăgăstoase și priviri pline de ură, iar ironiile usturătoare continuă a se împleti cu galanteriile, tot ca de obicei.

În clipa în care-l văzuse intrînd pe Anne de Montmorency, Carol Quintul, care-l socotea, și pe drept cuvînt, aliatul său cel mai de nădejde, se grăbise să-i iasă în-

inte și acum stătea de vorbă într-un colț cu el și cu ducele de Medina, ambasadorul său.

— Semnez tot ce dorești, conetabile — spunea împăratul, care cunoștea lealitatea bătrînului soldat. Pregătește-mi un act de cesiune a ducatului de Milano și, pe sfîntul Iacob ! deși e una dintre cele mai frumoase nestemate ale coroanei mele, sînt gata să semnez o renunțare deplină și definitivă la orice drepturi asupra lui.

— Un înscris ?! protesta conetabilul, respingînd cu toată însuflețirea o măsură de precauție ce părea să pornească dintr-un sentiment de neîncredere. Un înscris, sire ?! Cum se poate, maiestatea voastră ? Nici un înscris, sire, nici un înscris : cuvîntul vostru e de ajuns ! Maiestatea voastră a venit oare în Franța pe temeiul unui înscris și își închipuie cumva că am putea avea mai puțină încredere în măria sa decît a avut măria sa în noi ?

— Și ai perfectă dreptate, domnule de Montmorency — răspunse împăratul, întinzîndu-i mîna — ai perfectă dreptate.

Conetabilul se îndepărtă.

— Biet naiv ! adăugă împăratul. Face politică, așa cum cîrțile scormonesc pămîntul : orbește.

— Dar regele, sire ? întrebă Medina.

— Regele este prea mîndru de mărinimia sa pentru a nu se bizui pe a noastră. Ne va lăsa să plecăm, Medina, în chipul cel mai nechibzuit, iar noi vom avea chibzuința de a-l lăsa să aștepte. A lăsa pe cineva să aștepte, domnul meu — continuă Carol Quintul — nu înseamnă cîtuși de puțin să-ți calci promisiunea făcută, ci doar să-i amîni îndeplinirea, atîta tot.

— Dar doamna d'Etampes ? stăruie Medina.

— Cu dînsa rămîne de văzut — spuse împăratul, jucîndu-se cu un inel scump pe care-l purta pe degetul mare de la mîna stîngă și care era împodobit cu un diamant de toată frumusețea. Ah, dacă aș putea sta de vorbă pe îndelete cu dînsa.

În timp ce împăratul schimba în fugă și cu voce scăzută aceste cuvinte cu ministrul său, ducesa își bătea joc în chipul cel mai crud de lunganul de Marmagne, de față cu jupîn d'Estourville, în legătură cu isprăvile lui nocturne.

— Să fie oare vorba de oamenii dumitale, domnule Marmagne — îl întrebă ea — în povestea aceea nemai-pomenită pe care Benvenuto o spune oricui vrea să-l asculte? Cum că, fiind încolțit de patru țilhari și ne-avînd decît un singur braț liber ca să se apere, ar fi reușit pînă la urmă să ajungă acasă, petrecut cu alai de aceste distinse persoane. Nu cumva te aflai și domnia ta, vicente, în rîndul acestor viteji atît de politicoși?

— Doamnă — răspunse bietul Marmagne, care făcea fețe-fețe — lucrurile nu s-au întîmplat tocmai așa și Benvenuto le mai înflorește ca să se poată fãli.

— Da, da, firește, nu mă îndoiesc că se laudă și că mai înflorește un pic amănuntele, dar în toate acestea există un simbur de adevăr, vicenté, nu se poate să nu existe un simbur de adevăr; și în asemenea situații, adevărul contează.

— Doamnă — răspunse Marmagne — vă promit că voi căuta să-mi iau revanșa și că de astă dată voi fi mai norocos.

— Mă iartă, vicente, mă iartă, dar în cazul acesta nu mai poate fi vorba de o revanșă, ci de un nou joc ce ar trebui început de la capăt. Cellini, dacă nu mă înșel, a cîștigat primele două partide.

— Da, fiindcă s-a întîmplat ca eu să lipsesc — bîligui Marmagne, din ce în ce mai încurcat — și fiindcă oamenii mei au profitat de faptul că nu eram de față ca să dea bir cu fugiții, netrebnicii!

— Dinspre partea mea — îl povățui prefectul — eu cred c-ai face mai bine dacă te-ai lăsa păgubaș: după cum se vede, n-ai noroc cu Cellini.

— Atunci am impresia că nu ne rămîne altceva de făcut decît să ne consolăm împreună, iubite prefecte — îi răspunse Marmagne — căci, dacă ar fi să adăugăm faptele binecunoscute de toată lumea la zvonurile misterioase ce umblă de o bucată de vreme: cucerirea palatului Nesle și dispariția uncia dintre persoanele care locuiau acolo, Cellini se pare că nu ți-a purtat nici dumitale noroc, jupîn d'Estourville. E adevărat că, dacă nu se prea sinchisește de fericirea domniei tale, iubite prefecte, în schimb, după cum se aude, se îngrijește, și chiar foarte stăruitor, de fericirea familiei dumitale.

— Domnule de Marmagne ! se burzului prefectul, scos din sărite de faptul că necazurile sale părintești ajunseseră la urechile lumii. Domnule de Marmagne, vei binevoi să-mi explici mai târziu ce-ai vrut să spui prin cuvintele acestea.

— Ah, domnilor, domnilor ! interveni ducesa. Nu uitați vă rog, că sînt și eu de față. Nici unul, nici altul n-aveți dreptate. Domnule prefect, cei care se pricep atît de puțin să caute n-au nici o calitate să-i critice pe cei care se pricep atît de puțin să găsească. Domnule de Marmagne, cei care au suferit o înfrîngere trebuie să-și unească forțele împotriva dușmanului comun, și nu să-i ofere satisfacția de a-i vedea pe învinși sfîșiindu-se între ei. Să mergem la masă, dă-mi mîna, domnule de Marmagne ! Ei bine, de vreme ce bărbații, cu toată puterea lor, nu sînt în stare să lupte cu Cellini, vom vedea dacă șiretlicurile unei femei nu vor reuși totuși să-l învingă. Întotdeauna am fost de părere că aliații nu fac decît să încurce lucrurile și întotdeauna am preferat să mă războiesc singură. Primejdiile sînt mari, îmi dau seama, dar cel puțin nu am de împărțit cu nimeni onorurile biruinței.

— Neobrăzatul ! spuse Marmagne. Priviți cu cîtă familiaritate îi vorbește luminatului nostru monarh ! Ai zice că se trage din cine știe ce neam mare, cînd nu e decît un amărît de meșteșugar !

— Ce vorbești, viconte ! Dar e un nobil în toată puterea cuvîntului, tot ce poate fi mai nobil pe lumea asta ! răspunse ducesa, rîzînd. Cunoști oare multe familii de viță veche din aristocrația noastră care să coboare dintr-un locotenent al lui Iuliu Cezar și al cărei blazon să cuprindă cele trei flori de crin și fascia zimțată a casei de Anjou ? După cum vedeți, nu regele este cel care-l cinstește pe meșteșugar stînd de vorbă cu el, ci, dimpotrivă, meșteșugarul este cel care-l onorează pe rege adresîndu-i cuvîntul.

Într-adevăr, în momentul acela, Francisc I și Cellini stăteau de vorbă cu acea familiaritate pe care mărimile lumii i-o arătaseră întotdeauna artistului înzestrat cu har ceresc.

— Ei, Benvenuto — spunea regele — ce se mai aude cu Jupiter al nostru ?

— Mă pregătesc să-l torn, sire — răspunse Benvenuto.

— Și când crezi că această măreață operă va putea fi executată ?

— De îndată ce am să mă înapoiez la Paris.

— Ia cei mai buni turnători ai noștri, Cellini, nu nesocoti nimic pentru ca lucrarea să reușească. Dacă ai cumva nevoie de bani, știi unde să-i găsești.

— Știu că sînteți cel mai mare, mai nobil și mai generos monarh de pe fața pămîntului — răspunse Benvenuto — dar, mulțumită simbriei pe care o primesc prin bunătatea maiestății voastre, sînt un om bogat. Cît privește lucrarea de care binevoiți a vă interesa, sire, dacă-mi dați voie, îmi voi îngădui să nu mă bizui decît pe mine însumi pentru a face pregătirile necesare și a o duce la bun sfîrșit. Nu am încredere în nici unul din turnătorii Franței, și nu pentru că n-ar fi niște meșteri iscusiți, ci fiindcă mi-e teamă ca, din simțăminte naționale, să nu se codească a pune iscusința lor în slujba unui artist venetic. Și vă mărturisesc că, la rîndul meu, pun prea mare preț pe realizarea cît mai desăvîrșită a statuii lui Jupiter pentru a lăsa pe altcineva afară de mine să se ocupe de treaba asta.

— Bravo, Cellini, bravo ! îl lăudă suveranul. Iată ce înseamnă să vorbești ca un adevărat artist.

— Și pe urmă — adăugă Cellini — în felul acesta voi avea dreptul să-i amintesc maiestății sale promisiunea pe care mi-a făcut-o.

— Și pe bună dreptate, vrednicul meu slujitor. Dacă vom fi mulțumiți, sîntem datori a-ți acorda o răsplată. N-am uitat. De altminteri, chiar dacă am fi uitat, ne-am dat cuvîntul față de martori. Nu-i așa, Montmorency ? Nu-i așa, Poyet ? Conetabilul și cancelarul nostru ne-ar aminti numaidecît făgăduiala noastră.

— O, maiestatea voastră nici nu poate să bănuiască însemnătatea pe care a dobîndit-o în ochii mei această făgăduială din ziua în care mi-a făcut-o.

— Ei bine, poți fi convins că va fi împlinită, domnul meu, va fi negreșit împlinită. Dar văd că s-au deschis ușile. La masă, domnilor, la masă !

Și apropiindu-se de Carol Quintul, Francisc I porni cu împăratul în fruntea alaiului pe care-l alcătuiau iluștrii comeneni. Cele două canaturi ale ușii fiind date de perete, amândoi suveranii intrară odată și se așezară față-n față : Carol Quintul între Eléonora și doamna d'Etampes, Francisc I între Caterina de Medici și Margareta de Navara.

Ospățul fu plin de voieșie, iar bucatele alese. În lumea sa de plăceri, de serbări și de fală, Francisc I petrecea ca un monarh și rîdea ca un bădăran de toate snoavele pe care i le povestea Margareta de Navara ; la rîndul său, Carol Quintul o copleșea pe doamna d'Etampes cu complimente și amabilități ; ceilalți discutau politică sau artă ; și așa se desfășură întreg ospățul.

La desert, ca de obicei, pajii aduseră cele trebuincioase pentru spălat ; atunci doamna d'Etampes, luînd din mîinile slujitorului care le adusese ibricul și ligheanul de aur hărăzite lui Carol Quintul, turnă apă din ibric în lighean și, punînd un genunchi în pămînt, potrivit etichetei de la curtea spaniolă, înfățișă ligheanul împăratului. Acesta își muie vîrfurile degetelor în apă și, fără a-și lua ochii de la frumoasa și nobila lui slujitoare, lăsă, zîmbind, să cadă pe fundul vasului inelul prețios despre care am vorbit mai înainte.

— Maiestatea voastră o să piardă inelul — îi atrase atenția Anne, cufundînd la rîndul său degetele-i minunate în apă și apucînd cu gingășie giuvaerul, pe care i-l întinse împăratului.

— Păstrați inelul, doamnă — răspunse cu voce scăzută Carol Quintul. Se află în preafrumoase și preaalese mîini ca să-l mai iau înapoi. Pe urmă, coborînd și mai mult glasul : E o arvună asupra ducatului de Milano.

Ducesa se mulțumi să zîmbească fără a spune nimic. Piatra căzuse, în fine, la picioarele sale, numai că piatra aceea în realitate prețuia un milion de scuzi.

În momentul în care oaspeții treceau din sufragerie în salon și din salon în sala de bal, doamna d'Etampes îl opri pe Benvenuto Cellini, pe care forfota mulțimii îl adusese în preajma ei.

— Jupîne Cellini — îi spuse ducesa, încredințîndu-i inelul ce constituia cheazălia alianței sale cu împăra-

tu! — te-aş ruga să înminezi acest diamant elevului dumitale Ascanio pentru a încununa cu el crinul meu : e picătura de rouă pe care i-am făgăduit-o.

— Se poate spune cu drept cuvînt c-a picurat din degetele Aurorei, doamnă — răspunse artistul, cu un zîmbet ironic şi o galanterie exagerată.

Puţin mai apoi însă, cînd privi inelul, avu o tresărire de bucurie, recunoscînd diamantul pe care-l montase cîndva pentru papa Clement al VII-lea şi pe care i-l dusesese el însuşi prealuminatul împărat din partea suveranului pontif.

Pentru ca împăratul să renunţe la un asemenea giuvaer şi, mai cu seamă, de dragul unei femei, trebuia neapărat să existe cine ştie ce înţelegere misterioasă, cine ştie ce pact secret, cine ştie ce alianţă ocultă între doamna d'Etampes şi Carol Quintul.

În timp ce Carol Quintul îşi petrece în continuare zilele şi mai cu seamă nopţile într-o zbuciumată perindare de stări sufleteşti pe care am încercat s-o zugrăvim, cînd stăpînit de îngrijorare, cînd plin de încredere, în timp ce trage sforile, unelteşte, umblă cu vicleşuguri, vîră fiţiluri, promite, îşi ia cuvîntul înapoi pentru a face noi promisiuni, să aruncăm o privire asupra palatului Nesle şi să vedem dacă nu s-a mai întîmplat nimic nou în viaţa locatarilor săi, adică a acelorora dintre cei care rămăseseră acasă.

XXVI

CALUGĂRUL BLESTEMAT

Întreaga colonie era în fierbere : călugărul blestemat, străbunul oaspete fantastic al mînăstirii pe ale cărei ruine fusese clădit palatul lui Amaury, apăruse iar de vreo

trei-patru zile. Coana Perrine îl zărise plimbându-se noaptea prin grădinile palatului Nesle, îmbrăcat cu rasa lui albă și lungă și pășind fără a lăsa nici o urmă pe pământ și fără a trezi nici cel mai ușor zvon în văzduh.

Cum se face că dumneaei, coana Perrine, care locuia în pavilionul Nesle, îl văzuse pe călugărul blestemat plimbându-se la ceasurile trei dimineața în grădinile palatului Nesle? Iată un lucru pe care nu-l putem mărturisi decât săvârșind o indiscreție de neiertat, dar adevărul istoric trebuie respectat mai presus de orice, iar cititorii noștri au dreptul să cunoască și cele mai tainice amănunte din viața personajelor pe care le-am adus în scenă, mai ales când aceste amănunte sînt sortite să arunce o lumină atît de vie asupra capitolului următoare ale povestirii noastre.

După dispariția Colombeii, după ce Pulchérie, care devenise de prisos în casă, își luase tălpășița și după ce prefectul plecase, în fine, și el, coana Perrine rămăsese stăpînă cu puteri depline asupra pavilionului; fiindcă, așa cum am spus, grădinarul Raimbault, din spirit de economie, fusese tocmît cu ziua în slujba jupînului d'Estourville, la fel ca și ajutoarele sale. Coana Perrine era, așadar, suverana absolută a pavilionului Nesle, dar în același timp o suverană solitară, așa că în timpul zilei murcea de urît, iar noaptea murea de frică.

Pînă la urmă însă își dădu seama că cel puțin pentru suferințele ei de peste zi avea la îndemînă un leac; legăturile sale de prietenie cu coana Ruperta erau în măsură să-i deschidă porțile palatului Nesle. Ceru deci încuviințarea de a-și vizita vecinele, încuviințare ce-i fu acordată cu dragă inimă.

Vizitîndu-și însă vecinele, în chip firesc trebuia să dea ochi și cu vecinii. Coana Perrine era o cumătră voinică de vreo treizeci și șase de ani, deși nu mărturisea decît douăzeci și nouă. Zdravănă, cu forme pline, durdulie, încă proaspătă și pururea îmbietoare, venirea ei nu se putea să nu facă vîlvă într-un atelier în care făurcau, ciopleau, pileau, ciocăneau, șlefuiuau vreo zece sau douăsprezece calfe, băieți de viață, cărora le plăcea pelota duminică. un pahar de vin duminică și sărbătorile și sexul frumos

în oricare zi. Astfel că, după câteva zile, trei dintre vechile noastre cunoștințe erau rănite de aceeași săgeată.

Și anume : micul Jehan,
Simon-Stîngaciul,
Neamțul Hermann.

Cît privește pe Ascanio, pe Jacques Aubry și pe Pagolo, scăpaseră citeșitrei de vrajă, inimile lor fiind prinse în alte mreje.

Celelalte calfe se prea poate să fi fost la rîndul lor atinse de câteva scînteii improșcate de acest proiectil incendiar, dar, dîndu-și seama de inferioritatea situației lor, se grăbiseră să toarne apa propriei lor umilințe asupra acestor prime scînteii înainte de a fi apucat să se preschimbe în vîlvătaii.

Micul Jehan iubea la fel ca și Chérubin, fiind, mai presus de orice, îndrăgostit de dragoste. Iar coana Perrine, se înțelege de la sine, era o femeie cu prea mult bun simț ca să-și pună mintea cu un foc atît de sprintar.

Simon-Stîngaciul oferea mai multe chezășii de viitor, iar flacăra lui părea să fie mult mai statornică, numai că, din păcate, coana Perrine era o persoană din cale afară de superstițioasă.

Coana Perrine îl văzuse pe Simon făcîndu-și semnul crucii cu mîna stîngă, și se gîdea că, de bună seamă, va fi nevoit să semneze actul de căsătorie tot cu mîna stîngă. Iar coana Perrine era încredințată că, făcut cu mîna stîngă, semnul crucii era menit mai degrabă să ducă la pierzare decît să izbăvească un suflet, după cum, tot așa, cu nici un chip n-ar fi putut s-o convingă cineva că un act de căsătorie semnat cu stînga putea aduce altceva decît neazuri pe capul nefericiților miri. Așadar, fără a mărturisi care erau pricinile aversiunii sale, coana Perrine primise avansurile lui Simon-Stîngaciul în așa fel, încît să-i spulbere orice speranță pentru mai tîrziu.

Mai rămînea Hermann. O, Hermann era cu totul altceva.

Hermann nu era un mușunache ca micul Jehan, nici un om năpăstuit de soartă ca Simon-Stîngaciul ; Hermann avea în toată făptura sa ceva cinstit și curat, pe placul inimii coanei Perrine. În afară de asta, Hermann, în loc să aibă mîna stîngă în dreapta și pe cea

dreaptă în stînga, se sluzea atît de vîrtos și de una, și de cealaltă, încît s-ar fi zis că avea două mîini drepte în loc de una. Pe deasupra, era un bărbat splendid, după gusturile mai vulgare. Așa că, pînă la urmă, coana Perrine se hotărîse să-l aleagă pe Hermann.

Numai că, precum se știe, Hermann era de o candoare egală cu a vestitului Céladon ¹. Drept care, primele baterii puse în funcțiune de coana Perrine, adică izmenelile ei, buzele țuguiate, ochii dați peste cap, se dovediră fără nici un efect, nereușind să biruie timiditatea înnăscută a cînstitului neamț. Hermann se mulțumea s-o privească pe Perrine cu ochii lui mari, dar, ca și orbii din evanghelie, *oculos habebat et non videbat* ² sau o vedea doar în ansamblu pe onorabila guvernantă fără să observe însă nici un detaliu. Coana Perrine propuse atunci să facă plimbări în grup, fie pe cheiul Augustinilor, fie în grădinile palatului ori ale pavilionului Nesle și, de fiecare dată, avu grijă să-l aleagă pe Hermann drept cavalier. Preferința aceasta îl făcea pe Hermann să se simtă peste măsură de fericit.

Inima sa mare și nemțească își sporea bătăile cu cincisase zvicnituri peste cele obișnuite în momentul în care coana Perrine se sprijinea de brațul său.

Dar, fie că întîmpina unele greutăți atunci cînd trebuia să vorbească franțuzește, fie că simțea o mai mare delectare s-o asculte sporovăind pe ființa spre care se îndreptau cele mai tainice năzuințe ale sale, coana Perrine rareori izbutea să-i smulgă mai mult decît aceste două formule sacramentale: „Pună-ziua, domnișore“ și „La revedere, tomnișore“, formule pe care Hermann le rostea de obicei la un interval de două ceasuri; prima, atunci cînd o lua de braț pe coana Perrine, a doua cînd se despărțea de ea. Dar, cu toate că titlul de domnișoară era făcut s-o măgulească peste măsură pe coana Perrine, și cu toate că era nespus de plăcut să poți trîncăni două ore fără teamă de a fi întreruptă, coana Perrine ar fi dorit ca monologul ei să fie întretăiat cel puțin de cîteva

¹ Personaj din romanul pastoral *Astrée* al lui Honoré d'Urfé (1568—1626), tipul îndrăgostitului naiv și timid. (n.t.)

² Avea ochi și nu putea să vadă (în limba latină în text). (n.t.)

exclamații care să-i îngăduie a-și face o părere statistică despre înrîurirea pe care persoana ei o dobîndise asupra tăcutului său partener.

Dar această înrîurire, chiar dacă nu se putea mărturisi prin cuvinte și nici tălmăci prin expresia feței, nu era mai puțin reală; focul ce mistuia inima cinstitului german, ațîțat pe zi ce trecea de prezența coanei Perrine, era gata să se dezlănțuie cu puterea unui adevărat vulcan. Hermann începuse să bage de seamă preferința pe care i-o acorda coana Perrine și aștepta doar să fie sigur că nu se înșelase pentru a-și da în vileag dragostea. Coana Perrine înțelese pricina șovăielilor sale. Într-o seară, despărțindu-se de el la poarta pavilionului, îl văzu atît de tulburat, încît îi strînse mîna, socotind că face fără doar și poate o faptă bună. Hermann, care se simțea într-al șaptelea cer, găsi de cuviință să răspundă la această mărturie printr-o mărturie asemănătoare; dar, spre marea sa mirare, coana Perrine trase un răcnet asurzitor. Hermann, în exaltarea lui, nu avusese grijă să n-o strîngă prea tare de mînă. Dimpotrivă, crezuse că-i va arăta cu atît mai temeinic puterea năprasnică a iubirii sale, cu cît o va strînge mai strașnic, și puțin lipsi, ca să nu strivească mîna bieteii guvernante.

Auzindu-i răcnetul, Hermann rămase cu gura căscată; coana Perrine, temîndu-se să nu-i piară curajul tocmai acum cînd îndrăznise, în fine, să facă prima tentativă, se grăbi să zîmbească și, răsfirîndu-și degetele ce se lipiseră unul de altul ca strînse cu menghinea, spuse:

— Nu-i nimic, nu-i nimic, dragă domnule Hermann; nu-i nimic, zău, nu-i nimic.

— Iartă, rog, la tumneata, tomnișore Berrine — se scuză neamțul — dar eu mult iupește la tumneata și strîns tare mîna cum tare iupești la tumneata! Iartă, rog, la tumneata!

— N-am de ce să te iert, domnule Hermann, zău n-am de ce. Sper însă că dragostea dumitale este o dragoste cinstită, de care o femeie n-are nici un motiv să roșască.

— O, Tomne, Tomne! spuse Hermann. Cret și eu, tomnișore Berrine, că asta dragoste la mine cinstit ești,

numai eu nu intrasnit se forpești la tunneata, tar acum, gata, am spus, am spus, eu iupești la tunneata, cu iupești mult, mult iupești la tunneata, tomnișore Berrine.

— Și eu, domnule Hermann — i se destăinui coana Perrine, sclifosindu-se — aș putea să-ți spun, fiindcă te văd băiat de treabă și nu cred c-ai fi în stare să compromiți o biată femeie, că... O, Doamne, cum aș putea să spun așa ceva ?

— Oh ! Spui, spui ! stărui Hermann.

— Ei bine, că... Oh, nu fac bine că-ți mărturisesc.

— Nein ! Nein ! Pine, pine faci ! Spui ! Spui !

— Ei bine, trebuie să-ți mărturisesc că inima mea n-a rămas nesimțitoare la dragostea dumitale pățimașă.

— Sacrament ! exclamă neamțul în culmea bucuriei.

Într-o seară însă când, după o asemenea plimbare, Julieta din pavilionul Nesle îl condusese pe iubitul său Romeo pînă în pragul palatului Nesle, întorcîndu-se singură acasă, în momentul în care ieșea pe poarta grădinii, coana Perrine zărise alba fantomă despre care am pomenit mai înainte și care, după părerea onorabilei guvernante, nu putea fi decît a călugărului blestemat. Cred că nu mai e nevoie să spunem că biata coană Perrine intrase în pavilion mai mult moartă decît vie și că se baricadase în odaia ei.

A doua zi dis-de-dimineată, întreg atelierul fu înștiințat despre vedenia pe care o avusese peste noapte. Coana Perrine se mulțumi să povestească însă numai faptul în sine, socotind de prisos să mai stăruie asupra amănuntelor.

Călugărul blestemat i se arătase. Atîta tot. În zadar încercară s-o tragă de limbă, fiindcă nu reușise să scoată nici un cuvînt mai mult din gura ei.

Toată ziua la palatul Nesle nu se vorbi decît despre călugărul blestemat. Unii credeau în apariția fantomei, alții o luau în zeflema. Cu toții însă observară că Ascanio se ridicase cu hotărîre împotriva vedeniei, punîndu-se în fruntea celor neîncrezători. Tabăra neîncrezătorilor era alcătuită din micul Jehan, din Simon-Stîngaciul, din Jacques Aubry și din Ascanio.

În tabăra credulilor se aflau coana Ruperta, Scozzone, Pagolo și Hermann.

Seara se strinseră cu toții în curtea din dos a pavilionului Nesle. Coana Perrine, pe care o descususeră dimineața, curioși să știe ce era cu călugărul blestemat și cum se scornise povestea, îi rugase s-o îngăduie pînă la sfîrșitul zilei ca să-și poată aduna amintirile și, de îndată ce se lăsase noaptea, se arătase gata să le istorisească cumplita legendă. Coana Perrine se pricepea la înscenări tot atît de bine ca un dramaturg modern și știa că o poveste cu strigoi nu are nici un efect dacă este istorisită la lumina zilei, în timp ce efectul narațiunii este de două ori mai mare cînd în jur domnește întunericul.

Auditoriul se compunea din Hermann, care ședea la dreapta ei, din coana Ruperta, care ședea în stînga sa, din Pagolo și Scozzone, care ședeau unul lîngă altul, și din Jacques Aubry, care stătea tolănit pe iarbă între cei doi prieteni ai săi : micul Jehan și Simon-Stingaciul. Cît privește pe Ascanio, ucenicul le spusese rîspicat că disprețuia în asemenea măsură poveștile astea neroade, bune numai de adormit copiii, încît nici măcar nu se învrednici să le asculte.

— Fasasică — spuse Hermann după un moment de tăcere, în care își căutară cu toții locul, așezîndu-se cît mai comod ca să poată asculta în voie — fasasică, tomnișore Berrine, tunneata pofestești acum la noi pofeste cu galugar plestemat ?

— Da, da — încuviință coana Perrine — numai că trebuie să vă înștiințez de la început că e atît de fio-roasă, încît ți se face părul măciucă, și c-ar fi poate mai bine să nu v-o spun la ora asta ; dar cum sîntem cu toții oameni cu frica lui Dumnezeu, deși printre noi sînt, și cîțiva necredincioși, și cum, de altminteri, domnul Hermann este atît de puternic, încît l-ar pune pe goană și pe Sarsailă dacă i-ar da cumva prin gînd să vină aici, am să v-o spun totuși.

— Iarta, rog, la tunneata, tomnișore Berrine, tar-taca Sarsail fenit aici, eu spun la foi toți se nu bisui pe mine : eu pot me bate cu oameni cîte pofești, eu nu pot me bate cu tracile.

— Nu-i nimic, o să mă bat eu cu el dacă s-o întâmpla să vină, coană Perrine — îi liniști Jacques Aubry. Spune, nu-ți fie frică !

— Ești un carbunar în pofeste la turneata, tomnișore Berrine ? întreabă Hermann.

— Un cărbunar ?! se miră guvernanta. Nu, domnule Hermann.

— A, pun, pun, nu faci nimic.

— Dar de ce tocmai un cărbunar ?

— Pentru ca la noi în Germania ești mereu un carbunar în pofeste. Nu faci nimic, pofeste ești tot formos. Spui, tomnișore Berrine, spui.

— Trebuie să știți — începu coana Perrine — că pe vremuri, în locul ăsta unde stăm noi acum, înainte de a fi fost zidit palatul Nesle, se afla un schit de călugări, o chinovie alcătuită din cei mai falnici bărbați din cîți vor fi trăit vreodată pe lume, atît de falnici, încît cel mai mărunț dintre ei era de statura domnului Hermann.

— Măi să fie ! Al naibii schit ! se minună Jacques Aubry.

— Mai tacă-ți gura, limbutule ! îl muștrului Scozzone.

— Da, da, taci la tine cu gura, limput ! îi ținu isonul Hermann.

— Uite c-am tăcut — se potoli studentul. Spune, coană Perrine.

— Starețul, mai ales, care se numea Enguerrand — continuă povestitoarea — era un bărbat strașnic. Ce-i drept, toți aveau niște bărbi negre, lucioase, și niște ochi negri, strălucitori ; dar barba starețului era și mai neagră, și ochii săi și mai strălucitori decît ai tuturor celorlalți ; în afară de asta, cuvioșii frați erau atît de evlavioși și păzeau cu atîta strășnicie canoanele schivnicești, cum rar s-a pomenit, iar glasurile lor erau atît de melodioase, încît venea lumea de la cîteva leghe din împrejurimi numai să-i asculte slujind la vecernie. Așa cel puțin mi s-a povestit.

— Bieții călugări ! îi cîină Ruperta.

— Foarte interesant, într-adevăr ! spuse Jacques Aubry.

— Nemaipomenit ! adăugă Hermann.

— Intr-o zi — urmă coana Perrine, măgulită de mărturiile admirației pe care o stârnea istorisirea ei — se înfățișă starețului un tânăr chipeș care dorea să intre novice la schit; nu-i dăduse încă tullele în barbă, în schimb avea niște ochi mari și întunecați ca abanosul și niște plete lungi, strălucitoare și negre ca smoala, așa că fu primit fără nici o greutate. Tânărul cel chipeș îi spuse starețului că se numea Antonio și-l rugă să-l ia în ascultare pe lângă el, lucru pe care dom Enguerrand îl încuviință fără să stea mult pe gânduri. Vă vorbeam adineauri de glasurile călugărilor, ce să vă mai spun atunci de Antonio, care avea un glas suav și armonios ca nimeni altul! Când îl auziră cîntînd duminica următoare, toți cei de față se simțiră ridicați în slăvi, și totuși glasul acesta atît de fermecător avea ceva care te tulbura, un sunet cu totul deosebit ce trezea în suflete gânduri mai degrabă lumești decît sfinte; dar toți călugării erau atît de neprihăniți, încît numai străinii încercară această ciudată tulburare, și dom Enguerrand, care nu simțise nimic asemănător pînă atunci, se arătă atît de încîntat de vocea lui Antonio, că din ziua aceea îl puse să cînte singur răspunsurile la antifoane, împletindu-și glasul cu al orgii.

Purtarea tînărului novice era, de altminteri, fără cusur și Antonio îl slujea pe stareț cu o rîvnă și cu o însuflețire neasemuită. Nu avea decît un singur păcat, și anume că era veșnic cu capul în nori: pretutindeni și în orice moment îl urmărea pe stareț cu o privire arzătoare.

— Unde te uiți, Antonio? îl întreba dom Enguerrand.

— Mă uit la sfinția ta, părinte — răspundea tînărul.

— Uită-te mai bine în cartea de rugăciuni, Antonio.

Dar acum unde te mai uiți?

— La sfinția ta, părinte.

— Privește mai bine icoana Sfintei Fecioare. Dar acum unde te uiți?

— La sfinția ta, părinte.

— Privește, Antonio, crucifixul la care ne închinăm.

Pe de altă parte, dom Enguerrand începuse a băga de seamă, cercetîndu-și conștiința, că, de cînd Antonio fusese primit în sînul chinoviei, era mai deseori încercat

de gânduri nevrednice. Niciodată pînă atunci nu i se întîmplase să păcătuiască mai mult de șapte ori pe zi, ceea ce înseamnă că nu depășise numărul de păcate îngăduit, precum se știe, sfinților ; degeaba își purica uneori faptele săvîrșite peste zi, fiindcă abia dacă reușea să descopere, lucru nemaiauzit, cinci ori cel mult șase păcate ; acum însă numărul greșelilor sale zilnice se ridica la zece, la douăsprezece, cîteodată chiar și la cincisprezece. Se străduia atunci să le răscumpere în ziua următoare ; se ruga, postea, se istovea, bietul om. Ți-ai găsit ! Osteneală zadarnică ! Cu cît trecea timpul, cu atît socotcala creștea. Ajunsesese la douăzeci de păcate pe zi. Sărmanul dom Enguerrand nu mai știa ce-i cu el ; simțea că, fără voia lui, își pierde sufletul și, pe deasupra, băgase de seamă (lucru care pentru un altul ar fi fost o mîngiere, dar care pe el îl înspăimînta și mai tare) că pînă și cei mai curați dintre călugării săi erau supuși aceleiași înrîuriri, o înrîurire ciudată, necunoscută, neînțeleasă ; din care pricină spovedania lor, care pînă atunci nu ținea mai mult de douăzeci de minute, o jumătate de oră, cel mult o oră, îi lua acum ceasuri întregi. Merceu trebuiau să întîrzie cu cina.

În vremea aceea, zvonul unei întîmplări ce făcea mare vîlvă de o lună încheiată în tot ținutul ajunsese în cele din urmă și la mînăstire ; stăpînul unui castel din vecinătate își pierduse fiica, pe nume Antonia : Antonia dispăruse într-o seară de acasă, așa cum a dispărut și biata Colombe ; numai că scumpa mea Colombe e un înger, pun mîna în foc pentru ea, în timp ce Antonia, pe cît se pare, era muncită de diavol. Sărmanul castelan o căutase peste tot pe fugară, așa cum a căutat-o și domnul prefect pe Colombe. Nu-i mai rămăsese de cercetat decît schitul, și cum știa că ucigă-l toaca, pentru a scăpa de cei ce vor să-i dea de urmă, e atît de viclean uneori, încît se ascunde prin mînăstiri, trimise pe capelanul său la dom Enguerrand să-i ceară îngăduința de a cerceta chinovia sa. Starețul se arătă gata să-i vină în ajutor cu cea mai mare bunăvoință. Poate că datorită acestor iscodiri avea să descopere, la rîndul său, de unde venea puterea aceea vrăjită ce-l stăpînea de o lună întregă atît pe el cît și pe ceilalți monahi. Degeaba ! Toate căutările se dovediră fără folos și castelanul se pregătea să plece, cuprins de o disperare

fără leac, cînd tocmai atunci călugării, ce se îndreptau spre paraclis pentru slujba de seară, începură a se perinda prin fața sa și a lui dom Enguerrand. Castelanul îi privea în neștire, cînd deodată, în clipa în care trecu ultimul dintre ei, prinse a striga în gura mare : „Doamne Sfinte ! E Antonia ! E fata mea !“

Antonia, căci ea era într-adevăr, se făcu albă la față ca un crin.

— Ce cauți aici îmbrăcată în straiile astea sfinte ? o întrebă seniorul.

— Vrei să știi ce caut, tată ? spuse Antonia. Il iubesc cu o dragoste pătimasă pe dom Enguerrand.

— Să pleci numaidecît din mînăstire, nefericito ! îi porunci castelanul.

— Doar moartă am să plec de aici, tată ! răspunse Antonia.

Și spunînd acestea, fără să ia în seamă strigătele seniorului, fugi în paraclis după ceilalți călugări și se așeză ca de obicei în strană. Starețul rămăsese locului ca impietrit. Încins de mînie, castelanul dădu să se repeadă după fiica sa, dar dom Enguerrand îl rugă stăruitor să nu necinstească sfîntul lăcaș cu o faptă atît de rușinoasă și să aștepte sfîrșitul slujbei. Tatăl se învoi și îl urmă pe dom Enguerrand în paraclis.

Tocmai se cîntau antifoanele și, răsunînd ca însuși glasul lui Dumnezeu, orga lăsa să se prefire cu solemnitate primele acorduri. Un cîntec minunat, dar batjocoritor, dar plin de amărăciune, dar încrîncenat, veni în întîmpinarea sunetelor sublimului instrument : era vocea Antoniei, și inimile tuturor celor de față tresăriră înfiorate. Orga începu a zvonii din nou liniștită, gravă, impunătoare, vrînd parcă să strivească prin cereasca ei măreție clocotul tipător ce o înfrunta de jos. Ca și cum ar fi primit provocarea, tălăzuirile cîntecului Antoniei se înălțară, la rîndul lor, mai sălbatice, mai dureroase, mai păgîne ca niciodată. Toți așteptau cu sufletul la gură să vadă în ce fel avea să se încheie acel cutremurător dialog, schimbul acela de blesteme și de rugăciuni, lupta aceea atît de ciudată dintre Dumnezeu și Satana, și în mijlocul unei tăceri fremătătoare, cereasca muzică se dezlănțui de astă dată ca un

tunet, la sfîrșitul versetului hulitor, făcînd să se reverse asupra tuturor capetelor ce stăteau înclinate, afară de unul singur, puhoaietele miniei sale. Era ceva ce semăna cu glasul năprasnic pe care-l vor auzi nelegiuiții în ziua judecării din urmă. Antonia însă nu se dădu biruită, încercînd din nou să se împotrivească, dar cîntecul său, de astă dată, se preschimbă într-un țipăt ascuțit, fioros, sfișietor, aidoma cu hohotul de rîs al unui osîndit la chinurile veșnice, și fata se prăbuși, țeapănă și palidă, pe lespezile paraclisului. Cînd o ridicară de jos, era moartă.

— Doamne, Maica Domnului ! se tîngui coana Ruperta.

— Saricuța Antonia ! o compătimi cu naivitate Hermann.

— Auzi, hoțoaica ! șopti printre dinți Jacques Aubry.

Cît despre ceilalți, rămaseră cu toții tăcuți, atît de puternic fusese efectul pe care zguduitorul povestire a coanei Perrine îl avusese chiar și asupra celor neîncrăzători ; doar Scozzone își șterse o lacrimă, iar Pagolo își făcu semnul crucii.

— Cînd starețul — continuă coana Perrine — văzu iscoada diavolului spulberată de minia lui Dumnezeu, socoti bietul om că scăpase pe veci de ispitele încornoratului. Cu toate astea, în noaptea următoare, abia apucase să adoarmă, că se și pomeni trezit din somn de un zornăit de lanțuri ; deschise ochii și, întorcînd fără să vrea privirile spre ușă, o văzu deschizîndu-se singură și, în aceeași clipă, o stafie îmbrăcată într-o rasă albă de novice se apropie de patul său și-l apucă de braț, strigîndu-i : „Sînt Antonia ! Antonia care te iubește ! Și Dumnezeu mi-a dat depline puteri asupra ta, fiindcă ai păcătuit dacă nu cu fapta, cel puțin cu gîndul“. Și seară de seară, la miezul nopții, cum e și firesc, înfricoșata arătare se ținu de capul său, neînduplecată și statornică, pînă cînd dom Enguerrand se hotărî în cele din urmă să pornească în pelerinaj la locurile sfinte și se săvîrși din viață prin îndurarea Celui-de-Sus chiar în clipa în care îngenunchea în fața sfîntului mormînt.

Antonia totuși nu-și găsea astîmpăr. Tăbări atunci asupra tuturor călugărilor fără nici o deosebire, și cum printre ei se aflau prea puțini care să nu fi păcătuit așa cum

păcătuiască și bietul stareț, începu a-i vizita rînd pe rînd în puterea nopții, trezindu-i fără veste din somn și strigîndu-le cu un glas amarnic : „Sînt Antonia ! Sînt Antonia care te iubește !“

Așa i-a rămas numele de călugărul blestemat.

Dacă se întîmplă să umblați seara pe străzi și băgați de seamă că cineva cu o glugă sură ori albă pe cap se ține scai după voi, grăbiți-vă să ajungeți acasă : e călugărul blestemat, care caută o pradă.

După ce schitul fu dăruit pentru a se clădi castelul, toată lumea crezu că scăpase, în sfîrșit, de călugărul blestemat, dar se pare că strigoiul a prins drag de locurile astea. Așa se face c-a ieșit mereu la iveală în mai multe rînduri. Și uite că acum — iartă-ne, Doamne ! — sărmanului osîndit i-a cășunat iar să se arate.

— Dumnezeu să ne apere și să ne păzească de răutatea lui !

— Amin ! murmură coana Ruperta, închinîndu-se.

— Amin ! rosti Hermann, înfiorîndu-se.

— Amin ! spuse Jacques Aubry, rîzînd.

Și fiecare dintre cei de față repetă Amin ! pe un ton ce mărturisea emoțiile pe care le încercase.

XXVII

CE SE POATE VEDEA NOAPTEA DIN VÎRFUL UNUI PLOP

A doua zi, care se întîmpla să fie chiar ziua cînd urma să se întoarcă de la Fontainebleau întreaga curte, coana Ruperta declară în fața aceluiași auditoriu că avea de făcut, la rîndul său, o destăinuire de o importanță deosebită.

E lesne de înțeles deci că, dat fiind interesul pe care-l trezise această înștiințare, toată lumea avu grijă să se întrunească din nou la aceeași oră și în același loc.

Se simțeau cu atât mai mult în largul lor, cu cât Benvenuto îi scrisese lui Ascanio că trebuia să mai zăbovească vreo două-trei zile pentru a pregăti sala în care voia să expună statuia lui Jupiter, statuie pe care avea de gând s-o toarne de îndată ce se va înapoia acasă.

La rîndul său, prefectul trecuse doar în fugă pe la palatul Nesle ca să întrebe dacă nu mai aflaseră ceva în legătură cu Colombe. Cum însă coana Perrine îi răspunsese că lucrurile rămăseseră tot așa cum le știa, se grăbise să se întoarcă la Châtelet.

Locatarii palatului și ai pavilionului Nesle se bucurau, așadar, de o deplină libertate, de vreme ce amîndoi stăpîinii lipsseau.

În ceea ce-l privește pe Jacques Aubry, cu toate că în seara aceea trebuia să aibă o întrevvedere cu Gervaise, curiozitatea de care era cuprins se dovedise mai puternică decît dragostea sau poate sperase că istorisirea Rupertei va fi mai scurtă decît a coanei Perrine și se va termina tocmai bine ca să poată asculta și destăinuirile ei și, totodată, să și ajungă la întîlnire la ora statornicită.

Iată ce voia Ruperta să le împărtășească :

Întîmplările povestite de coana Perrine îi umblaseră toată noaptea prin cap și, din clipa în care intrase în camera ei, începuse să tremure vargă, cu toate sfintele lăcrîște de moaște ce atîrnau la căpătîiul patului ei, de teamă ca nu cumva stafia Antoniei s-o cerceteze și pe dînsa.

Ruperta își ferecă ușa, deși își dădea seama că era o precauție fără rost : bătrîna menajeră cunoștea prea bine năravurile stafiilor ca să nu știe că, pentru duhuri, nu există uși ferecate. Ar fi vrut totuși să ferece și fereastră ce dădea spre grădina palatului Nesle, dar proprietarul inițial uitase să-i pună obloane, iar proprietarul actual socotise de prisos să-și mai împovăreze bugetul cu asemenea cheltuială.

În mod obișnuit, ferestrele aveau perdele, dar ca un făcut tocmai în ziua aceea perdelele se aflau la spălat.

Fereastra deci nu era apărată decât de un simplu geam, străveziu ca și aerul pe care-l împiedica să pătrundă înăuntru.

Întorcându-se la ea în cameră, Ruperta avu grijă să se uite sub pat și să scotocească în toate dulapurile, fără să lase nici un colțișor necercetat. Știa că diavolul nu ocupă prea mult loc atunci când binevoiește să-și strângă coada, coarneau și ghearele și că Asmodeu, de pildă, stătuse nu știu câți ani în șir încovrigat într-o sticlă.

Camera era cu desăvîrșire pustie și nu se zărea nicăieri nici picior de călugăr blestemat.

Ruperta se culcă, așadar, ceva mai liniștită, lăsînd totuși lampa aprinsă. Abia se întinsese însă în pat, că, aruncîndu-și ochii pe geam, văzu o umbră mătăhăloasă mijind prin negura nopții în dreptul ferestrei și întunecînd licărul stelelor; cît despre lună, nici pomeneală, deoarece luna se afla tocmai la ultimul pătrar.

Biata Ruperta tresări speriată și era gata să țipe și să bată în pereți, cînd își aduse aminte deodată de statuia gigantică a lui Marte care se înălța chiar în dreptul ferestrei sale. Își îndreptă din nou ochii, pe care se grăbise să și-i întoarcă, asupra amăgitoarei vedenii, și de astă dată desluși cît se poate de lămurit formele zeității războiului. Lucrul acesta avu darul să astîmpere deocamdată temerile Rupertei, care își puse în gînd cu tot dinadinsul să doarmă.

Somnul însă, această comoară a sărmanului pe care adeseori bogatul o jinduiește, nu înțelege să fie la chere-mul nimănui... Dumnezeu îi deschide în fiecare seară porțile cerului și, năzuros cum e de felul lui, somnul nu binevoiește a pogori decât asupra cui are el chef să po-goare, nesocotindu-i pe cei care-l cheamă și bătînd la ușa celor care nu-l așteaptă. Ruperta, bunăoară, se rugă de el o bună bucată de vreme, fără ca el să catadicsească a-i da ascultare.

În sfîrșit, pe la miezul nopții, o birui oboseala. Încetul cu încetul, simțurile harnicei gospodine amortiră, iar gîndurile sale, îndeobște înnădite de mîntuială între ele, reu-șiră să rupă firul nevăzut ce le ținea legate, risipindu-se ca boabele unui șirag de mătâni. Numai inima ei, bîn-

tuită de spaimă, continuă să stea trează un timp, pe urmă adormi și ea și totul se liniști : numai lampa rămase de veghe.

Dar, ca orice lucru omenesc, lampa se sfârși, la rîndul ei, cam la vreo două ceasuri după ce Ruperta închisese ochii dormind somnul pruncilor. Sub cuvînt că nu mai avea ulei, lampa începu să-și micșoreze flăcăriua, pe urmă să sfîrșie, pe urmă aruncă în jur o lumină mare și, în fine, se stinse.

Chiar în clipa aceea, Ruperta era chinuită de un vis cumplit : visa că, în timp ce se întorcea seara de la coana Perrine, călugărul blestemat se luase după ea ; din fericire însă, Ruperta, împotriva obișnuinței celor ce visează, devenise dintr-o dată sprintenă ca la cincisprezece ani și o rupsesse la fugă atît de iute, încît călugărul blestemat, deși părea mai curînd că alunecă decît că pășește pe pămînt, o ajunsese din urmă pe peronul de la intrare abia în clipa cînd menajera îi închidea ușa în nas. Ruperta îl auzise atunci, tot în vis, protestînd și bătînd în ușă. Dar, vă dați seama, firește, că nu se grăbise de fel să-i deschidă ; aprinsese lampa, urcase scara sărînd cîte patru trepte o dată, intrase la ea în cameră, se vîrîse în pat și stinsese lampa.

Însă în momentul în care stingea lampa, zărise afară, la geam, capul călugărului blestemat ; se cățărase ca o șopîrlă pe perete și încerca să intre înăuntru pe fereastră. Ruperta auzea în vis unghiile strigoiului rîcînd geamurile.

Se înțelege de la sine că, oricît de adînc ar fi somnul cuiva, nu poate înfrunta un asemenea vis. Ruperta se trezise deci cu părul vîlvoi, scăldat de o sudoare rece. Ochii săi mari deschiși, rătăciți și înspăimîntați, se îndreptaseră fără voia ei spre fereastră. Atunci dăduse un țipăt înfricoșător, căci iată ce văzuse. Din capul statuii gigantice a lui Marte țîșneau flăcări pe ochi, pe gură, pe nări și pe urechi.

În primul moment crezu că nu se trezise încă și că visa mai departe ; se ciupi însă pînă la sînge ca să se încredințeze că nu dormea, se închină și spuse în gînd de

trei ori *Pater* și de două ori *Ave*, dar arătarea cea fioroasă tot nu pieri.

Ruperta mai avu totuși destulă vlagă ca să întindă brațul, să apuce mătura de coadă și să bată din răspuțeri cu coada măturii în tavan. Hermann dormea în camera de deasupra și menajera nădăjduia că, trezit de chemarea ei, vajnicul neamț îi va sări într-ajutor.

În zadar bătu însă Ruperta, fiindcă Hermann nu dădu nici un semn de viață. Schimbînd atunci direcția, în loc să bată în tavan ca să-l trezească pe Hermann, începu să bată în podele ca să-l scoale pe Pagolo.

Pagolo dormea în odaia de dedesubt, așa cum Hermann dormea în cea de deasupra; dar părea să fi surzit între timp la fel ca și Hermann, și coana Ruperta își pierdu vremea degeaba bocănind fiindcă nu se simți nici cea mai ușoară mișcare.

Ruperta părăsi atunci linia verticală pentru cea orizontală și, cum Ascanio locuia în camera alăturată, începu să bată cu coada măturii în peretele despărțitor.

În odaia lui Ascanio însă domnea aceeași tăcere încremenită ca și în odaia lui Pagole și ca și în cea a lui Hermann. Nu mai încăpea îndoială că nici unul dintre cei trei lucrători nu se afla în camera sa. La un moment dat chiar, Rupertei îi trecu prin cap că poate călugărul blestemat îi umflase pe cîteșitrei.

Dar cum acest gînd nu era cîtuși de puțin în stare să-i astimpere temerile, Ruperta, din ce în ce mai înfricoșată și convinsă că nimeni nu-i putea veni într-ajutor, se hotărî să-și vîre capul în așternut și să aștepte.

Așteptă astfel preț de un ceas, un ceas și jumătate, poate chiar două, dar cum nu auzea nici un zgomot îi mai veni un pic inima la loc și, dînd binișor la o parte cuvertura, îndrăzni să se uite afară cu un ochi, apoi cu amîndoi. Vedenia pierise. Capul lui Marte se stinsese și totul era din nou cufundat în beznă.

Oricît de liniștitoare ar fi fost tăcerea și întunericul din jur, e lesne de închipuit că biata coană Ruperta nu mai putu să dea geană-n geană toată noaptea. Sărmana femeie rămase deci cu urechea ciulită și cu ochii larg deschiși pînă în momentul cînd primele mijiri ale zorilor,

strecurîndu-se prin geamuri, îi dădură de ştire că ora fantomelor trecuse.

Iată ce voia să le istorisească Ruperta şi trebuie să spunem, spre lauda povestitoare, că dezvăluirile ei avură un efect şi mai puternic decât naraţiunea din ajun ; impresia pe care o produse asupra auditorilor, mai ales asupra lui Hermann şi a coanei Perrine, asupra lui Pagolo şi a zglobiei Scozzone, fu deosebit de puternică. Cei doi bărbaţi îşi cerură iertare pentru că n-o auziseră pe Ruperta, dar cu un glas atât de şovăielnic şi cu un aer atât de încurcat, încît Jacques Aubry pufni în ris. Cît priveşte pe coana Perrine şi pe Scozzone, nici una din ele nu spuse nici pis. În schimb, amîndouă începură a face feţe-feţe, cînd împurpurîndu-se, cînd îngălbenindu-se, încît, dacă ar fi fost lumină şi s-ar fi putut vedea ogîndindu-li-se pe chip ceea ce se petrecea în sufletul lor, ai fi putut crede că în mai puţin de zece secunde şi una, şi cealaltă or să moară de apoplexie, pentru ca imediat după aceea or să-şi dea sufletul, răpuse de inaniţie.

— Prin urmare, coană Perrine — spuse Scozzone, care-şi veni cea dintîi în fire — zici că l-ai văzut pe călugărul blestemat plimbîndu-se prin grădina palatului Nesle ?

— Cum te văd şi cum mă vezi, fetiţo dragă — răspunse coana Perrine.

— Iar dumneata, Ruperta, ai văzut ţîşnind flăcări din capul lui Marte ?

— Le mai văd şi acum.

— Uite ce trebuie să fie — îşi dădu cu părerea coana Perrine. Pîrdalnicul acela de strigoi s-a aciuat pesemne în scăfîrlia statuii, unde şi-a făcut culcuş, şi cum, la urma urmei, o staţie are chef şi ea să se plimbe ca tot omul, la anumite ore coboară din scăfîrlie, se fiţie încolo şi înapoi, iar cînd se simte obosită, se urcă din nou sus. Idolii şi duhurile sînt prieteni la cataramă : doar şi unii, şi alţii îşi au domiciliul în iad şi huiduma aia de Marte, idolul acela spurcat, n-a găsit altceva mai bun de făcut decât să-l găzduiască pe îndrăcitul de călugăr.

— Aşa grezi dumneata, gogona Berrine ? întrebă neamţul, candid.

— Pun mîna-n foc că-i așa, domnule Hermann, pun mîna-n foc.

— Asta face la mine piele de gâin, pe onor al meu ! bolborosi Hermann, cutremurîndu-se.

— Cum se poate, dumneata crezi în strigoi, Hermann ? ! se miră Aubry.

— Da, gred, gred.

Jacques Aubry se mulțumi să ridice din umeri, dar cu toate astea își puse în gînd să cerceteze mai îndeaproape misterul. De altfel, era lucrul cel mai simplu pentru el de vreme ce putea intra și ieși nestîngherit din palat, de parc-ar fi fost la el acasă. Se hotărî deci să se ducă s-o vadă pe Gervaise a doua zi, iar în seara aceea să zăbovească în palatul Nesle pînă la ceasurile zece ; la zece să-și ia rămas bun de la toți, să se prefacă a ieși pe poartă, dar să rămînă totuși în curte, să se urce într-un plop pentru ca, de acolo, stînd ascuns în rămuriș, să poată face, la rîndul său, cunoștință cu strigoiul.

Totul se desfășură așa cum chibzuise studentul. Aubry părăsi atelierul fără a fi petrecut de nimcni, ca de obicei, trînti poarta cît putu de tare ca să se creadă că plecase, pe urmă, apropiindu-se sprinten de trunchiul plopului, se agăță de creanga cea mai de jos, se săltă pînă în dreptul ei, încordîndu-și brațele, și într-o clipă ajunse în vîrfurile copacului. Se afla acum în fața statuii, la același nivel cu capul ei, dominînd cu privirea atît palatul cît și pavilionul Nesle, în grădinile și curțile cărora nu se mai putea întîmpla nimic de aci încolo fără știrea lui.

În timp ce Jacques Aubry se cocoța pe prepeleacul său, avea loc o mare serată la palatul Luvru, ale cărui ferestre erau scăldate în lumină. Carol Quintul se hotărîse, în fine, să părăsească palatul Fontainebleau și să se încumete a pune piciorul în capitală, așa că cei doi suverani se întorseseră chiar în aceeași seară la Paris.

Acolo, o nouă și fastuoasă primire fusese pregătită în cinstea împăratului. Cu ospăț, cu jocuri, cu bal. Gondole luminate de lămpioane colorate lungeau pe Sena, înțesate de muzicanți, oprindu-se, într-o îngîinare de armonii, în fața faimosului balcon din care, treizeci de ani mai tîrziu, Carol al IX-lea avea să tragă asupra supușilor săi, în

timp ce acum luntre împodobite cu flori îi treceau de pe un mal pe celălalt al fluviului pe oaspeții care veneau din foburgul Saint-Germain la Luvru sau care se înapoiau în foburgul Saint-Germain.

Printre invitați se număra, bineînțeles, și viconte de Marmagne.

Așa cum am mai arătat, viconte de Marmagne, un găligan blond-spălăcit și trandafiriu, chipeș dar nesărat, se credea un bărbat norocos în dragoste; la un moment dat i se păruse că o micuță și nurlie contesă, al cărei bărbat se întâmplase să fie plecat la vremea aceea cu armata din Savoia, îl privise într-un fel cu totul deosebit; o invitase la dans și i se păruse a băga de seamă că mîna partenerei nu rămăsese nesimțitoare la strînsoarea mîinii sale. Într-un cuvînt, în clipa în care o văzuse plecînd pe stăpîna gîndurilor sale, își închipuise, judecînd după ocheada pe care i-o aruncase la despărțire, că, aidoma Galateei, dacă-și lua zborul spre crîngul de sălcii, o făcea cu speranța că va fi urmărită. Marmagne pornise deci, fără a sta mult în cumpănă, pe urmele doamnei, și cum contesa locuia la capătul străzii Hautefeuille, trecuse cu luntrea de la palatul Luvru pe malul celălalt, la poalele turnului Nesle, și o pornise de-a lungul cheiului, îndreptîndu-se spre strada Grands Augustins pentru a ieși apoi în strada Saint-André, cînd auzi deodată niște pași în spatele lui.

Era în jurul orei unu după miezul nopții. Luna, după cum am mai spus, se afla la ultimul pătrar, așa că noaptea era destul de întunecoasă. Iar printre puținele calități morale cu care natura îl înzestrase pe Marmagne, curajul, precum se știe, nu deținea un rol principal. Viconte începu deci să se neliniștească din pricina aceluia zgomot de pași ce părea a fi ecoul pașilor săi, și înfășurîndu-se cît mai strîns în pelerină și punînd instinctiv mîna pe garda spadei, o luă la picior.

Dar iuțeala sporită cu care își continuă drumul nu-i folosi la nimic: pașii celui ce se ținea scai după el se îngînară din nou cu pașii săi, ba chiar păreau să se apropie, astfel că, în momentul în care ocolea pridvorul bisericii Augustinilor, își dădu seama că, fără doar și poate, tovară-

șul său de drum avea să-l ajungă din urmă dacă, după ce trecuse de la pasul de voie la cel alergător, nu se grăbea să treacă de la pasul alergător la pasul gimnastic. Tocmai se pregătea să încerce și această soluție disperată, când deodată zgomotul pașilor se împleti cu sunetul unui glas.

— Să fiu al dracului! Stimată gentilom — spunea glasul cu pricina — faci foarte bine că te grăbești, locul acesta nu e prea sigur, mai ales la o asemenea oră; probabil că știi, aici a fost atacat onorabilul meu prieten Benvenuto, neîntrecutul artist, care la vremea asta se află la Fontainebleau și habar n-are, sărmanul, de ceea ce se întâmplă la el acasă; dar cum avem același drum, pe cât se pare, am putea să ne potrivim pasul pentru a merge împreună, căci, dacă s-ar întâmpla să ne iasă în cale niscaiva borfași, cu siguranță că vor sta să chibzuiască bine înainte de a se încumeta să ne buzunărească. Îți ofer deci chezașia tovărășiei mele, dacă vei binevoi, firește, să mă onorezi cu tovărășia dumitale.

De la primele cuvinte rostite de studentul nostru, Marmagne simțise că vocea era a unui om cu gânduri prietenoase, pe urmă, auzind numele lui Benvenuto Cellini, își amintise de secretarul guraliv care, puțin mai înainte, când îl întâlnise pentru prima oară, îi dăduse unele informații deosebit de prețioase asupra situației din palatul Nesle. Se opri locului deci, dat fiind că tovărășia jupinului Jacques Aubry îi oferea un îndoit avantaj. În primul rînd, studentul îi slujea drept escortă, iar după aceea, escortîndu-l, putea să-i împărtășească cine știe ce noi destăinuiți în legătură cu dușmanul său, destăinuiți de pe urma cărora ura sa ar fi putut trage foloase. Drept care, de astă dată, îl întâmpină pe băiat cu aerul cel mai binevoitor cu putință.

— Bună seara, tinere prieten! spuse Marmagne în chip de răspuns la cuvintele îndatoritoare pe care Jacques Aubry i le adresase în puterea nopții. Ce spuneai despre iubitul nostru Benvenuto, pe care mă așteptam să-l întâlnesc la Luvru și care a rămas, vicleanul, la Fontainebleau?

— Ah! Să fiu al dracului! Mai rar așa noroc! se bucură Jacques Aubry. Cum, dumneata erai, scumpe vi-

conte de... Ai uitat să-mi spui cum te cheamă ori poate eu am uitat să-mi amintesc. Vii de la Luvru deci ? A fost frumos, da, lume multă, aventuri galante, suspine de amor ! Pariez că te duci la o întâlnire, nu-i așa, scumpul meu gentilom ? Ah, mare crai ești, ce să zic !

— Pe onoarea mea — spuse Marmagne, împăunându-se — zău dacă nu-mi vine să cred că ești un vrăjitor, iubitele : da, vin într-adevăr de la Luvru, unde regele mi-a spus niște lucruri cît se poate de măgulitoare și unde aș mai fi încă și acum dacă o gingașă și nurlie contesă nu mi-ar fi dat să înțeleg că preferă singurătatea, învălmășelii de acolo. Dar dumneata de unde-mi vii ? S-auzim.

— De unde vin ? repetă Aubry, pufnind în rîs. Zău, cînd mi-amintesc ! Scumpul meu, mi-a fost dat să văd niște lucruri de toată nostimada ! Bietul Benvenuto ! Pe cinstea mea, nu merita una ca asta !

— Dar ce i s-a întîmplat iubitului nostru prieten ?

— Mai întîi, dacă dumneata vii de la Luvru, trebuie să știi că, la rîndul meu, vin de la palatul Nesle, unde am petrecut două ceasuri încheiate cocoțat pe o creangă, întocmai ca un papagal.

— Pe naiba ! N-aș putea spune că e o poziție prea comodă !

— N-are a face, n-are a face ! Nu-mi pare rău, cu toate că, stînd așa cocoțat, m-a prins un cîrcel, fiindcă am văzut niște lucruri, scumplete, niște lucruri, că, uite, numai cînd mă gîndesc, îmi vine să mor de rîs.

Și Jacques Aubry chiar izbucni într-un hohot de rîs atît de voios și de sincer, încît, deși habar n-avea despre ce putea fi vorba, Marmagne nu se putu opri să nu-i țină isonul. Dar cum nu cunoștea pricina veseliei juristului, viconte, cum era și firească, încetă cel dintîi să mai rîdă.

— Și acum, tinere prieten, după ce, stîrnit de explozia dumitale de veselie, am rîs numai din simpatie pentru dumneata — spuse Marmagne — aș vrea să aflu ce bazaconii atît de năstrușnice ți-au prilejuit o asemenea bună dispoziție ? Știi doar că mă număr printre prietenii apropiați ai lui Benvenuto, cu toate că nu te-am întîlnit niciodată acasă la el, dat fiind că îndeletnicirile mele îmi lasă prea puțin răgaz pentru viața mondenă și că acest

atit de puțin răgaz, să-ți spun drept, prefer să-l dăruiesc mai curînd iubitelor mele decît prietenilor. Dar nu e mai puțin adevărat că tot ceea ce îl privește pe el mă privește în egală măsură și pe mine. Dragul de el, Benvenuto ! Spune-mi, ce se întîmplă în lipsa lui la palatul Nesle ? Mă interesează, te rog să mă crezi, mai mult decît aș putea să-ți spun.

— Ce se întîmplă ? zise Aubry. Nu, nu se poate, e un secret.

— Un secret pentru mine ? ! protestă Marmagne. Un secret pentru mine, care-l iubesc din tot sufletul pe Benvenuto și care, nu mai departe decît astă-seară chiar, îl ridicam în slăvi, întrecîndu-mă în laude cu regele Francisc I ? Îmi pare rău ! rosti Marmagne, jignit.

— Dacă aș putea fi sigur că nu vorbești cu nimeni, scumpule — cum naiba te cheamă, dragă prietene ? — ți-aș istorisi tot, deoarece trebuie să-ți mărturisesc că abia aștept să spun cuiva povestea mea, așa cum trestiile regelui Midas abia așteptau să spună oricui ceea ce știau.

— Spune atunci, spune, te rog ! stăruie Marmagne.

— Dar nu vorbești cu nimeni ?

— Cu nimeni, îți jur !

— Pe cuvîntul dumitale de onoare ?

— Pe cinstea mea de gentilom !

— Închipuie-ți că... Dar mai întîi, dragă... dragă prietene, spune-mi, cunoști, nu-i așa, povestea călugărului blestemat ?

— Da, am auzit vorbindu-se de așa ceva. O stafie care, pare-mi-se, bîntuie palatul Nesle.

— Întocmai. Păi dacă o cunoști, pot să-ți spun și restul. Închipuie-ți că onorabila coana Perrine...

— Guvernanta Colombei ?

— Întocmai. Ei, bravo, precum se vede, te numeri printre prietenii casei. Închipuie-ți, așadar, că, plimbîndu-se noaptea prin grădinile palatului Nesle, dat fiind că plimbarea e un lucru prielnic sănătății, coanei Perrine i s-a părut că-l vede pe călugărul blestemat plimbîndu-se ca și dînsa prin aceleași locuri, în timp ce tot atunci coana Ruperta... O cunoști pe coana Ruperta ?

— Nu e cumva bătrîna slujnică a lui Cellini ?

— Intocmai. În timp ce coana Ruperta, într-o noapte cînd avea insomnie, a văzut țîșnind flăcări prin ochii, pe nările și pe gura statuii uriașe a zeului Marte, pe care-ai văzut-o desigur în grădina palatului Nesle.

— Da, e o adevărată capodoperă ! spuse Marmagne.

— Capodoperă, ăsta-i cuvîntul ! Cellini nici n-ar putea face altceva. Cele două respectabile persoane (e vorba de coana Perrine și coana Ruperta) au căzut de acord pînă la urmă că vedeniile pe care le avuseseră și una, și alta trebuiau să aibă aceeași cauză și că diavolul care se plimba noaptea în veșmintele călugărului blestemat se urca la cîntatul cocoșilor în căpățîna zeului Marte, un lăcaș vrednic de un nelegiuit ca el, și acolo era pîrjolit de niște văpăi atît de cumplite, încît flăcările țîșneau afară prin ochii, pe nările și prin urechile statuii.

— Ce sînt năzbitiile astea pe care le îndrugi dumneata. scumpe prietene ? spuse Marmagne, care nu putea să-și dea seama dacă studentul îl lua peste picior sau vorbea serios.

— O poveste cu strigoi, iubitele, nimic altceva.

— Cum se poate ca un băiat inteligent ca dumneata să creadă asemenea nerozii ? ! se miră Marmagne.

— Bineînțeles că nu cred — răspunse Jacques Aubry. Tocmai de aceea mi-am pus în gînd să-mi petrec noaptea cocoțat într-un plop, ca să lămuresc lucrurile și să văd cine era de fapt demonul care a stîrnit o asemenea tevatură în palat. M-am prefăcut deci că plec, dar în loc să trag după mine poarta palatului Nesle, am închis-o pe dinăuntru, m-am furișat apoi pe întuneric fără să mă vadă nimeni, m-am apropiat de plopul pe care-l ochisem din vreme și, după cinci minute, ședeam cocoțat printre crengi, sus de tot, la același nivel cu capul zeului Marte. Ei, și acum, ia ghicește ce-am văzut ?

— Cum vrei să ghicesc ? spuse Marmagne.

— Ai dreptate, ar trebui să fii vrăjitor ca să poți ghici asemenea lucruri. Am văzut ușa de la intrare deschizîndu-se, știi care, cea din dreptul peronului.

— Da, da, știu, — răspunse Marmagne.

— Am văzut ușa deschizîndu-se și un bărbat scoțînd nasul afară ca să vadă dacă nu era nimeni în curte. Ei

bine, bărbatul cu pricina era Hermann neamțul cel mătăhălos.

— Da, știu, Hermann, neamțul cel mătăhălos — il îngină Marmagne.

— După ce se încredință că nu era țipenie de om în curte și după ce se uită în toate părțile, trecînd însă cu vederea copacul în care, se înțelege de la sine, nici măcar nu i-ar fi dat prin gînd că mă aflu eu, se hotărî în fine să iasă cu totul afară, închise ușa după el, coborî cele cinci-șase trepte ale peronului și o porni întins spre curtea pavilionului, în poarta căreia bătu de trei ori. La auzul acestui semnal, o femeie ieși din pavilion și veni să-i deschidă. Ei bine, știi cine era femeia? Însăși coana Perrine, prietena noastră, căreia, pe cît se pare, îi place să se plimbe la lumina stelelor în tovărășia simpaticului nostru Goliat.

— Ce vorbești ! Sărmanul prefect !

— Stai puțin, stai puțin, că n-am terminat ! Tocmai mă uitam cum intrau împreună în pavilion, cînd auzii deodată în stînga mea scîrțîind cereceveaua unei ferestre. În clipa în care întorsei capul, ferestra se deschise și-l zării pe Pagolo, pehlivanul acela de Pagolo ! Cine s-ar fi așteptat la așa ceva din partea lui, după toate tăgăduielile sale și cînd toată ziua e cu *Pater* și *Ave* în gură ? îl zării, zic, pe Pagolo, care se uita la rîndul său în toate părțile, cu aceeași băgare de seamă ca și Hermann, încăleacă balustrada, se lăsă apoi să alunece de-a lungul jgheabului și, trecînd din balcon în balcon, puse în fine piciorul pe prichiciul ferestrei de la camera... ia să vedem dacă ghicești, viconte, de la camera cui ?

— Ce știu eu ? ! De la camera coanei Ruperta.

— Da' de unde ! De la camera în care doarme Scozzone, nici mai mult nici mai puțin ! Scozzone, modelul mult iubit al lui Benvenuto, fetișcană oacheșă și frumușică foc, pe legea mea ! Îți dai seama, viconte, ce pușlama ? !

— Într-adevăr, e foarte nostim — recunosc Marmagne. Și asta-i tot ce-ai văzut ?

— Stai puțin, stai puțin, iubitele ! Surpriza cea mare vine la urmă, știi doar că ultima îmbucătură e și cea mai

gustoasă. Stai puțin, n-am ajuns încă acolo, dar o să ajungem îndată, n-ai nici o grijă.

— Te-ascult — spuse Marmagne. Pe onoarea mea, scumpe prietene, e din ce în ce mai amuzant.

— Stai puțin, ai răbdare ! Mă uitam, așadar, la Pagolo cum sărea din balcon în balcon, mai-mai să-și frîngă gîtul, cînd auzii un alt zgomot care venea de astă dată de jos, de la picioarele copacului în care mă cățarasem. Îmi aplecai atunci privirile și îl zării pe Ascanio, care ieșea tiptil din turnătorie.

— Ascanio, ucenicul preferat al lui Benvenuto ?

— El însuși, dragul meu, chiar el. Un copilăș nevinnovat pe care orice preot l-ar împărtăși fără să-l mai spovedească. Ba nu zău ! Ca să vezi cît de înșelătoare poate fi înfățișarea unui om !

— Și în ce scop ieșea de-acolo Ascanio ?

— Ei, vezi, aici e aici ! În ce scop ? ! Asta m-am întrebat și eu în primul moment ; dar în scurtă vreme nu mi-am mai pus nici o întrebare, fiindcă, după ce se încredință, la fel ca și Hermann și ca și Pagolo, că nu putea să-l vadă nimeni, Ascanio scoase din turnătorie o scară lungă pe care o rezemă de umerii lui Marte și pe care începu să se urce. Cum scara era așezată exact în partea cealaltă a statuii, la un moment dat l-am pierdut din vedere în timpul urcușului, dar tocmăi cînd mă întrebam ce se va fi întîmplat cu el, am văzut aprinzîndu-se deodată ochii statuii.

— Ce vorbești ! se minună Marmagne.

— E adevărul adevărat, dragul meu, și-ți mărturisesc că, dacă treaba asta s-ar fi întîmplat fără să fi cunoscut lucrurile petrecute mai înainte așa cum ți le-am povestit, nu cred că m-aș fi simțit în largul meu. Dar îl văzusem dispărînd pe Ascanio și bănuiam că el era cel care aprînsese lumina.

— Dar ce căuta Ascanio la ora aceea în capul zeului Marte ?

— Tocmăi asta mă întrebam și eu, și cum n-avea cine să-mi răspundă, m-am hotărît să dezleg singur misterul. Am căscat cît am putut mai mult ochii și am reușit să

descopăr, privind prin ochii statuii, un duh, zău, să mor eu, un duh înveșmîntat în alb, fantoma unei femei, la picioarele căreia Ascanio ședea în genunchi ca în fața unei madone. Din nefericire, madona era întoarsă cu spatele spre mine, așa că n-am putut să-i văd chipul, în schimb însă i-am văzut gîtul. Oh, nu pot să-ți spun ce gît frumos pot avea fantomele, dragă viconte ! Un gît de lebădă, închipuie-ți, alb ca zăpada. De aceea și Ascanio o sorbea din ochi, nelegiuitul, cu o dragoste atît de fierbinte, încît mi-am dat seama că fantoma era de fapt o femeie în carne și oase. Ce zici de asta, scumpule ? Strașnică șmecherie ! Să-ți ascunzi iubita în capul unei statui !

— Da, e o idee originală — spuse Marmagne, rîzînd și chibzuind în sinea lui totodată — foarte originală, într-adevăr. Și nu bănuiești cine ar putea fi femeia asta ?

— Habar n-am, pe cîntea mea ! Dar dumneata ?

— Nici eu. Și ce-ai făcut cînd ai văzut asemenea năzbitii ?

— Eu ? Am început să rîd cu atîta poftă, încît mi-am pierdut cumpătul și, dacă nu m-aș fi agățat de o creangă, mi-aș fi rupt gîtul. Cum însă nu mai aveam ce vedea și cum, în cădere, coborisem cam pînă la jumătatea copacului, m-am dat jos de tot, m-am îndreptat spre poartă tiptil și tocmai mă îndreptam spre casă, rîzînd încă de unul singur, cînd ne-am întîlnit și cînd te-ai ținut de capul meu să-ți povestesc ce s-a întîmplat. Și acum dă-mi un sfat. Spune-mi, te rog, dumneata care te socotești printre prietenii lui Benvenuto : ce trebuie să fac și care mi-e datoria față de el ? Ce-a fost cu coana Perrine, nu-l privește : scumpa conică e majoră și, prin urmare, stăpînă pe voința ei, însă cu Scozzone și cu Venera găzduită în capul lui Marte se schimbă socoteala.

— Vrei să-ți spun eu ce-ar trebui să faci ?

— Da, pe cîntea mea ! Mă simt într-o mare în-curcătură, dragă... dragă... Mereu îți uit numele.

— Părerea mea este că cel mai bun lucru ar fi să-ți ții gura. Cu atît mai rău pentru cei care sînt atît de zevzeci ca să se lase înșelați. Și acum, iubite Jacques Aubry, îți mulțumesc pentru plăcuta duminică tovărășie și

pentru simpatica dumitale conversație, dar am ajuns în strada Hautefeuille, și fiindcă mi-ai făcu atâtea destăinui, am să-ți destăinuiesc, la rîndul meu, că aici locuiește odorul meu.

— Rămii cu bine, dragul, dulcele și neprețuitul meu prieten ! spuse Jacques Aubry, strîngînd mîna vicontelui. Sfatul dumitale e într-adevăr înțelept și voi căuta să-l urmez. Și-acum, noroc bun și Cupidon să te aibă în paza lui !

Cei doi tovarăși de drum se despărțiră, Marmagne pornind mai departe în lungul străzii Hautefeuille, iar Jacques Aubry apucînd-o pe strada Poupée pentru a ieși în strada Harpe, la capătul căreia își stabilise domiciliul.

Vicontelesc mințise spunîndu-i buclucașului nostru secretar că habar n-avea cine era demonul cu chip de femeie în fața căruia îngenunchase, cuprins de adorație, Ascanio. Chiar din prima clipă îi trecuse prin minte că locatara lui Marte nu putea fi alta decît Colombe, și cu cît se gîndea mai stăruitor la eventualitatea aceasta, cu atît convingerea lui devenea tot mai temeinică. În momentul de față, așa cum am spus, Marmagne îl dușmănea nu numai pe Cellini, ci în egală măsură și pe prefect ca și pe d'Orbec, astfel că ura pe care le-o purta se găsea într-o situație destul de supărătoare, căci nu ar fi putut să-i pricinuiască vreun neajuns unuia dintre ei fără a le prilejui o satisfacție celorlalți. Într-adevăr, dacă nu sufla un cuvînt, d'Orbec și prefectul ar fi rămas în același impas ; dar, pe de altă parte, Benvenuto se putea bucura în tihnă de fericirea lui. Dacă, dimpotrivă, dădea în vileag răpirea Colombei, Benvenuto ar fi fost disperat, în schimb prefectul și d'Orbec și-ar fi regăsit unul fiica, iar celălalt logodnica. În cele din urmă se hotărî să rumege mai bine lucrurile în minte, pînă ce din cugetările lui avea să vadă scăpărînd soluția cea mai prielnică pentru el.

Marmagne nu stătu prea mult la gînduri ; cunoștea, fără să știe adevăratul motiv, rîvna cu care doamna d'Etampes se interesa de căsătoria contelui d'Orbec cu Colombe. Chibzui deci că, prin această dezvăluire, se va ridica în ochii ducesei, care va ști să prețuiască agerimea

minții sale dacă-i nesocotea, în schimb, curajul ; își puse deci în gând ca a doua zi dimineață, la ceasurile când ducesa se va trezi, să i se înfățișeze și să-i destăinuiească totul, și dat fiind că luase această hotărîre, avu grijă s-o aducă întocmai la îndeplinire.

Printr-o întâmplare norocoasă, una din acele întâmplări ce favorizează uneori atît de mult faptele condamnabile, în dimineața aceea toți curtenii se aflau la Luvru pentru a-l linguși pe Francisc I și pe împărat, așa încît, în momentul cînd fu anunțat viconte de Marmagne doamna d'Elampes nu avea pe lingă dînsa spre a asista la ceremonialul deșteptării decît pe cei doi prieteni credincioși ai săi : prefectul și contele d'Orbec.

Viconte o salută respectuos pe ducasă, care se mulțumi să-i răspundă la salut cu unul dintr-acele zîmbete al căror secret nu-l cunoștea decît ea și în care se pricepea să îmbine cu atîta iscusință trufia, condescendența și disprețul. Marmagne însă nu se lăsă dezarmat de acest zîmbet cu care era, de altfel, îndejuns de obișnuit, deoarece îl văzuse fluturînd pe buzele ducesci nu numai în pofida lui, dar și în pofida multor altora. Cunoștea, de altminteri, mijlocul de a transforma printr-un singur cuvînt surîsul ei disprețuitor într-un surîs plin de bunăvoință.

— Ce se mai aude, jupîne d'Estourville ? spuse el, adresîndu-se prefectului. Fiica risipitoare s-a întors, în fine, acasă ?

— N-ai de gând să încetezi odată cu gluma asta ? se oțări jupîn d'Estourville, făcînd un gest amenințator și înroșindu-se de minie.

— O, nu te supăra, stimată prietene, nu te supăra ! răspunse Marmagne. Te-am întrebat deoarece, dacă n-ai reușit încă să dai de urma scumpei porumbițe ce și-a luat zborul, aș putea să-ți spun eu unde și-a făcut cuibul.

— Dumneata ? ! se miră ducesa, pe fața căreia se oglindea acum cea mai îmbietoare prietenie. Unde anume ? Hai, spune repede, te rog, dragă Marmagne !

— În capul statuii lui Marte, pe care Benvenuto a modelat-o în grădina palatului Nesle.

Cititorii noștri au ghicit, de bună seamă, ca și Marmagne, adevărul, oricît de ciudat ar putea să pară acest adevăr la prima vedere. Colombe își găsise un adăpost în capul gigantului. Mars îi oferise găzduire Venerei, așa cum spusese Jacques Aubry. Pentru a doua oară, Benvenuto făcea să i se îndeplinească opera cu evenimentele proprii sale vieți, omul cerea ajutorul artistului și, în afară de gîndirea și geniul său, plămădea propria-i soartă o dată cu lutul statuilor sale. Pe vremuri, așa cum am văzut, ascunsese într-una din ele planurile sale de evadare, iar acum ascundea libertatea Colombe și fericirea lui Ascanio.

Dar, ajungînd în acest punct al istorisirii noastre, pentru ca lucrurile să fie mai limpezi, credem că ar trebui să ne întoarcem puțin înapoi.

După ce Benvenuto le împărtăși celor doi tineri povestea Stefanei, ultimele sale cuvinte fură urmate de un răstimp de tăcere. Cufundat în amintirile sale, cumplite uneori și pururea involburate, Benvenuto privea luncînd, undeva departe, printre umbrele falnice sau încrîncenate ce străbătuseră existența sa, chipul melancolic și senin al Stefanei, a cărei viață se încheiase la douăzeci de ani. Ascanio, cu capul în piept, se străduia să-și amintească trăsăturile încetșate ale femeii care, aplecăată asupra leagănului său, îl trezise adesea din somn în copilărie, lăsînd să-i picure lacrimile pe obrazul său trandafiriu. Cît privește pe Colombe, fata se uita, cuprinsă de duiosie, la Benvenuto, pe care o altă femeie, tînără și neprihănită ca și ea, îl iubise cu atîta ardoare ; în clipele acelea glasul lui i se părea tot atît de dulce ca și al lui Ascanio și, stînd între cei doi bărbați care erau amîndoi îndrăgostiți de ea, se simțea instinctiv ferită de orice primejdie, aidoma unui copil pe care măicuța lui îl ține în poală.

— Și acum — întreabă Benvenuto după câteva clipe de tăcere — Colombe e gata să-și încredințeze soarta în mâinile omului căruia Stefana i l-a încredințat pe Ascanio ?

— Dumneata ești tatăl, iar el fratele meu — răspunse Colombe, cu o sfielnică gingășie plină de demnitate, întinzînd spre ei amîndouă mîinile — și mă las cu ochii închiși în seama amîndurora pentru ca împreună să mă păstrați pentru cel hărăzit să-mi fie soț.

— Îți mulțumesc — spuse Ascanio — îți mulțumesc, dragostea mea, fiindcă ai încredere în el.

— Și-mi făgăduiești c-o să mă ascuți, orice ți-aș cere să faci, Colombe ? stăruie Benvenuto.

— Orice — spusé Colombe.

— Ei bine, atunci ascultați, copii ! Întotdeauna am fost convins că omul este în stare să înfăptuiască ceea ce și-a pus în gînd. Ca să te pot scăpa de contele d'Orbec și de înjosirea ce te-ar fi așteptat și ca să te pot dărui dragului meu Ascanio, am nevoie de timp, Colombe, iar dumneata, peste câteva zile, urmează să devii soția contelui. Înainte de toate și mai presus de orice deci, trebuie să întîrziem această căsătorie nelegiuită, nu-i așa, Colombe, surioara mea, copilul meu, fiica mea ? Sînt împrejurări, în această tristă viață, în care ești nevoit să săvîrșești o greșeală pentru a preîntîmpina o crimă. Te simți destul de vitează și de hotărîtă ? Dragostea dumitale ce dovedește atîta curățenie sufletească și atîta credință va putea da dovadă și de un pic de curaj ? Răspunde !

— Îți va răspunde Ascanio în locul meu — spuse Colombe, zîmbind și întorcîndu-se spre tînărul îndrăgostit. Soarta mea se află în mîinile lui.

— Fii pe pace, meștere ! Colombe va ști să fie curajoasă — răspunse Ascanio.

— Atunci, Colombe, bizuie-te pe lealitatea noastră și pe nevinovăția dumitale. Ești gata să părăsești fără nici o șovăială casa asta și să ne urmezi ?

Ascanio își mărturisi nedumerirea printr-un gest ; Colombe tăcu un timp, uitîndu-se la Cellini și la Ascanio, apoi se ridică în picioare și spuse doar atît :

— Unde trebuie să mergem ?

— Colombe ! Colombe ! exclamă Benvenuto, mișcat de încrederea pe care i-o arăta. Ești o făptură aleasă și sfântă, cu toate că Stefana m-a făcut să nu mi se mai pară nimic vrednic de măreția ei. Totul depindea de răspunsul dumitale. Sintem salvați acum, dar nu mai avem nici o clipă de pierdut. E ceasul hotărîtor pe care Dumnezeu s-a îndurat să ni-l dăruiască ; să căutăm deci să ne folosim de el ; dă-mi mîna, Colombe, și vino cu mine !

Fata își coborî vîlul peste față, ca și cum ar fi vrut să-și ascundă sieși roșeața ce-i năvălise-n obraji, și porni împreună cu meșterul și cu Ascanio. Poarta dintre grădina pavilionului și cea a palatului Nesle era încuiată, dar cheia se afla în broască. Benvenuto o descuie încetîșor.

Ajungînd în fața porții însă, Colombe se opri.

— Așteptați-mă o clipă ! le spuse ea, cu un tremur în glas.

Și, în pragul casei pe care se hotărîse s-o părăsească deoarece nu mai putea fi pentru ea un adăpost neprihănit, copila se așază în genunchi și începu să se roage. Ce va fi spus în rugăciunea sa a rămas o taină între ea și Dumnezeu ; dar, de bună seamă, îi va fi cerut iertare Celui-de-Sus în numele părintelui său pentru ceea ce era nevoită să facă. Se ridică apoi de jos și, liniștită și dîrză, porni mai departe, călăuzită de Cellini. Cu inima răvășită, Ascanio pășea în urma lor fără a rosti un cuvînt, privind drăgăstos rochia albă ce luneca în noapte. Străbătura astfel grădina palatului Nesle : cîntecele și rîsetele lucrătorilor, căci, dacă vă amintiți, la palat avea loc o petrecere, ajungeau, voioase și nepăsătoare, la urechile prietenilor noștri, neliniștiți și înfrigurați ca tot omul în clipele hotărîtoare ale vieții.

Sosind la picioarele colosului, Benvenuto o lăsă pe Colombe să-l aștepte cîteva clipe și se îndreptă spre turnătoare, de unde ieși puțin mai apoi purtînd o scară lungă pe care o rezemă de statuie. Luna, cerescul opaiț, lăsa să se cearnă asupra acestei priveliști palida sa lumină ; după ce înțepeni bine scara, meșterul puse un genunchi în pămînt în fața Colombei. Privirea sa aprigă era îndulcită de cel mai înduioșător respect.

— Copilule — îi spuse fetei — ia-mă de gît şi ţine-te bine !

Colombe se supuse fără să spună nimic şi Benvenuto o ridică în braţe ca pe un fulg.

— Fratele — îi spuse el lui Ascanio — să-i dea voie tatălui s-o ducă sus pe fiica lui iubită.

Şi purtînd preţioasa-i povară, vigurosul orfăurar începuse a urca sprinten treptele, de parcă ar fi dus o pasăre. Prin vâlul ce-i acoperea obrazul, cu căpşorul ei încîntător apliceat pe umărul meşterului, Colombe privea figura bărbătească şi plină de bunăvoinţă a izbăvitorului său, cu sufletul plin de o încredere filială pe care, din păcate, biata copilă n-o simţise niciodată pînă atunci. Cît priveşte pe Cellini, atît de puternică era voinţa cu care era înarmat acest om de fier, încît, cu toate că ţinea în braţe făptura pentru care, cu două ceasuri mai înainte, şi-ar fi dat viaţa, nu-i tremura mîna, nici inima lui nu-şi întetise bătăile, după cum nici unul dintre muşchii săi de oţel nu-şi slăbi încordarea. Poruncise inimii sale să rămînă liniştită şi inima îl ascultase.

Cînd ajunsese în dreptul grumazului statuii, Benvenuto deschise un oblon, pătrunse în capul zeului Marte şi-i dădu drumul din braţe Columbei.

Interiorul capului uriaş al gigantului înalt de şaizeci de picioare închipuia un fel de încăpere rotundă, cu un diametru de vreo opt picioare şi o înălţime de zece picioare ; aerul şi lumina zilei pătrundeau înăuntru prin deschizăturile ochilor, nărilor, gurii şi urechilor. Cămaruţa aceea fusese înghebată de Cellini în timp ce lucra la capul statuii ; acolo îşi depozita uneltele de care se folosea zilnic, pentru a nu mai fi nevoit să le tot care în sus şi-n jos pe scară de cîte cinci-şase ori pe zi ; uneori chiar lua cu el mîncarea de prînz şi o aşeza pe masa ce se afla în mijlocul acestei bizare sufragerii, astfel că nu mai era obligat să coboare de pe schelă ca să îmbrace ceva la amiază. Inovaţia aceasta atît de lesnicioasă pentru el îi trezise gustul pentru altele : după ce adusese masa, cărase sus un fel de pătuţ, astfel că în ultima vreme nu numai că prînzea în capul statuii lui Marte, dar se mai şi odihnea un pic după prînz. Era deci firesc să-i fi venit în minte

ideea de a o ascunde pe Colombe în tainița cea mai sigură, fără doar și poate, dintre toate cele pe care i le putea oferi.

— Va trebui să stai închisă aici, Colombe — îi aminti Benvenuto — și să te împaci cu gândul că nu vei putea coborî decît noaptea. Așteaptă în acest adăpost, sub ochii lui Dumnezeu și în paza prieteniei noastre, roadele străduințelor mele. Jupiter — adăugă el, zîmbitor, făcînd aluzie la promisiunea regelui — va reuși, nădăjduiesc, să ducă la bun sfîrșit ceea ce a început Marte. Îmi dau seama că nu poți înțelege, dar eu știu ce vreau să spun. Avem de partea noastră Olimpul, iar dumneata paradisul. Cum ar fi cu putință să nu izbutim ! Hai, zîmbește puțin, Colombe, dacă nu clipei de față, măcar viitorului. Îți spun cu tot dinadinsul că trebuie să sperî. Speră și ai încredere, dacă nu în mine, atunci în Cel-de-Sus. Am stat cîndva într-o închisoare mult mai crîncenă decît a dumitale, crede-mă, și speranța ce mă însuflețea avea darul de a mă face să uit suferințele captivității. De azi înainte și pînă în ziua cînd vom izbîndi n-o să ne mai vedem, Colombe. Fratele dumitale, Ascanio, care e mai puțin bănuît și supravegheat decît mine, va veni să te vadă și va avea grijă de dumneata ; pe el îl voi pune să preschimbe birlogul acesta de muncitor într-o chilie de călugăriță. Acum, cînd trebuie să te părăsesc, ia aminte bine la cuvintele mele : ai făcut tot ce aveai de făcut, copilă încrezătoare și inimoasă ; restul mă privește acum pe mine. Nu ne mai rămîne decît să ne lăsăm în seama providenței. Colombe. Ascultă-mă deci : orice s-ar întîmpla de aci înainte și oricît de disperată ar fi situația în care ți s-ar părea că te afli sau în care te-ai afla cu adevărat, chiar dacă ai fi pe punctul de a rosti la picioarele altarului cumplitul „Da“ care te-ar lega pe veci de contele d'Orbec, adu-ți aminte că nu trebuie să te îndoiești de prietenul tău, Colombe ; nu te îndoii de tatăl tău, copilă dragă ; bizuie-te pe ajutorul Celui-de-Sus și pe noi ; voi sosi la timp, îți făgăduiesc. Vei avea oare această credință și această tărie sufletească ? Spune, le vei avea ?

— Da — răspunse fata, fără nici o șovăială în glas.

— Bine — spuse Cellini — rămîi sănătoasă ! Te las acum în mica dumitale sihăstrie ; cînd toată lumea va fi

adormit, Ascanio va veni să-ți aducă cele trebuincioase. Rămii cu bine, Colombe !

Și-i întinse mîna ; fata însă îi dădu fruntea să i-o sărute, așa cum obișnuia să facă față de tatăl ei. Benvenuto tresări, dar, trecîndu-și mîna peste ochi și strînindu-și în același timp gîndurile ce i se învălmășau în minte și patimile ce clocoteau în inima sa, așternu pe fruntea Colombei cel mai părintesc sărut, murmurînd :

— Rămii cu bine, scumpă fiică a Stefanei !

Se grăbi apoi să coboare jos, unde-l aștepta Ascanio, și plecară împreună liniștiți să li se alătore lucrătorilor, care se ospătaseră între timp, dar care mai deșertau încă paharele.

O viață nouă, ciudată, nemaipomenită începu din noaptea aceea pentru Colombe și fata se împacă atît de bine cu ea, de parcă ar fi dus o viață de regină.

Iată cum fu mobilată încăperea aeriană.

Înăuntru, după cum am spus, se afla un pat și o masă. Ascanio mai aduse în plus un taburet de catifea, o oglindă venețiană, o bibliotecă alcătuită din cărți cucernice pe care ținuse să le aibă Colombe, un crucifix cizelat cu un neasemuit meșteșug, în fine o carafă, lucrată tot de mîna meșterului, în care în fiecare noapte erau schimbate florile.

Era tot ce putea să încapă în alba găoace care tăinuia atîta farmec și atîta nevinovăție.

De obicei, Colombe dormea în timpul zilei : Ascanio o sfătuisese să facă așa, de teamă ca nu cumva să se dea de gol prin cine știe ce gest săvîrșit fără să-și dea seama ; se trezea cînd răsăreau stelele și începea să cînte privighetoarea, îngenunchea în așternut în fața crucifixului și rămînea așa o bucată de vreme, aclincită într-o fierbinte rugăciune ; pe urmă se dichisea, își pieptăna părul lung, minunat de frumos și visa. În momentul acela o scară era rezemată de statuie și puțin mai apoi Ascanio bătea în oblon. Dacă isprăvisese cu gîteala, Colombe se grăbea să-i deschidă prietenului său, care stătea apoi cu ea pînă la miezul nopții. Atunci, dacă vremea era frumoasă, Colombe cobora : Ascanio se întorcea la palat și dormea cîteva ceasuri în timp ce ea își făcea plimbarea din

fiecare noapte, depănînd mai departe visurile urzite pe alee, visuri mult mai apropiate acum de realitate. După două ceasuri, alba arătare se înapoia în elegantul ei adăpost, unde aştepta să se lumineze de ziuă, mirosind florile pe care le culesese chiar atunci pentru a-şi îmbălsăma cuibul său primitiv şi ascultînd cîntecul privighetorilor din grădina pavilionului şi al cocoşilor din Pré-aux-Clercs.

Puţin înainte de revărsatul zorilor, Ascanio venea din nou să-şi vadă logodnica şi să-i aducă merindele pentru întreaga zi, şterpelite cu dibăcie de sub ochii coanei Rupertă cu ajutorul lui Cellini. Atunci începeau dulci şi fermecătoare convorbiri depănînd amintiri de îndrăgostiţi, urzind planuri de tineri căsătoriţi. Cîteodată însă Ascanio rămînea într-o mută contemplare în faţa idolului său, iar Colombe îl lăsa s-o privească zîbindu-i. De multe ori se întimpla să se despartă fără a fi rostit un singur cuvînt ; dar tocmai atunci îşi vorbiseră mai mult ca niciodată. Fiecare dintre ei nu avea oare dinainte întipărit în inima sa tot ceea ce ar fi putut să-i spună celălalt, afară de gândurile pe care inima nu le dă în vileag şi pe care numai Dumnezeu le citeşte ?

Suferinţa şi singurătatea, la o vîrstă încă fragedă, au totuşi o calitate şi anume aceea că, înfrumuseţind sufletul şi înobilîndu-l, îi păstrează totodată prospeţimea. Colombe, fecioara mindră şi demnă, era în acelaşi timp o fată veselă şi zglobie ; în afară de zilele în care visau, mai erau şi zile în care rîdeau, zile în care se jucau întocmai ca nişte copii şi — curios ! — nu aceste zile sau mai bine zis aceste nopţi — căci, după cum se ştie, tinerii schimbaseră rînduiala firii — nu aceste zile erau cele ce treceau mai uşor. Dragostea, ca orice izvor de lumină, are nevoie de întuneric pentru a străluci mai viu.

Niciodată vreun cuvînt de-al lui Ascanio nu avu darul s-o înspăimînte pe sfioasa şi neprihănită copilă, care-l numea fratele ei. Erau singuri, se iubeau ; dar tocmai pentru că erau singuri, se simţeau mai aproape de cer, şi tocmai pentru că se iubeau, înţelegeau să-şi respecte dragostea ca pe o divinitate.

De îndată ce zorii zilei începeau a polei cu aur acoperişurile caselor, Colombe, cu adîncă părere de rău, îi amin-

tea prietenului său că trebuie să plece, dar așa cum Julieta îl alunga pe Romeo, chemîndu-l de zece ori înapoi. Ba unul, ba altul uitase să spună mai știu eu ce lucru deosebit de important : totuși, în cele din urmă, trebuiau să se despartă și, pînă în momentul cînd, spre amiază, își lăsa sufletul în paza lui Dumnezeu și adormea cuprinsă de un somn îngeresc, Colombe rămînea singură să viseze, ascultînd în același timp gîndurile ce zvoneau în inima sa și păsările ce ciripeau sub teii din fosta ei grădină. Se înțelege de la sine că, la plecare, Ascanio lua și scara cu el.

În fiecare dimineață, Colombe fărîmița miez de piine pentru păsărele în dreptul gurii statuii ; la început, hoțoaicele veneau fără teamă să ciugulească piinea și-și luau numaidecît zborul ; dar încetul cu încetul începură a se domestici. Păsările sînt făcute să înțeleagă ce se petrece în sufletul, întraripat ca și ele, al tinerelor fete. Zăboveau deci o bună bucată de vreme, răsplătind cu cîntece ospățul oferit de Colombe. La un moment dat chiar, un sticlete mai îndrăzneț se încumetă să pătrundă în încăpere și, cu timpul, se obișnuie să vină dimineața și seara să-și mănînce tainul din mîna fetei. Pe urmă, cum nopțile erau tot mai răcoroase, într-o seară se lăsă prins de tînăra captivă, care-l vîri în sin, unde păsărica dormi dusă pînă a doua zi dimineața, chiar și în timpul vizitei lui Ascanio și, mai apoi, în timpul plimbării Colombei.

Ostaticul voluntar nu pregetă să se întoarcă și a doua zi, și după aceea în fiecare seară. În zori începea să cînte. Colombe îl lua atunci în mînă, i-l dădea lui Ascanio să-l sărute și-l lăsa apoi să zboare afară.

Astfel își petrecea vremea Colombe în chilioara din capul statuii.

Două evenimente reușiră totuși să tulbure curgerea tihnită a zilelor ei ; aceste evenimente le constituie cele două percheziții domiciliare făcute de prefect. Într-o bună zi, Colombe se trezi brusc din somn auzind glasul tatălui său ; nu visa : jupîn d'Estourville se afla într-adevăr jos în grădină și Benvenuto tocmai îi spunea :

— Vrei să știi ce e cu uriașul acesta, domnule d'Estourville ? E statuia lui Marte pe care maiestatea sa Francisc I a avut bunătatea să mi-o poruncească pentru

palatul Fontainebleau. Un mic giuvaer de șaizeci de picioare, precum vezi, nimica toată !

— E, într-adevăr, o lucrare măreață și foarte frumoasă — răspunse jupîi d'Estourville — dar să trecem mai departe, nu asta venisem să caut aici.

— Ar fi fost și prea lesne de găsit.

Și plecară amîndoi mai departe.

Ingenuncheată și cu mîinile întinse, Colombe ar fi vrut să-i strige tatălui său : „Tată, tată, sînt aici !“ Bătrînul își căuta fiica, poate chiar plîngea din pricina ei ; dar amintirea contelui d'Orbec, urzelile mîrșave ale doamnei d'Etampes, convorbirea la care asistasese Ascanio reușiră să-i taie orice elan. Astfel că nu mai simți nimic asemănător atunci cînd prefectul veni pentru a doua oară să cerceteze palatul și cînd auzi vocea odiosului conte amestecîndu-se cu glasul tatălui său.

— Ciudată statuie și mare cît o casă ! se minuna d'Orbec, care se oprise la picioarele gigantului. Dacă reușește să înfrunte iarna, la primăvară rîndunecele și-ar putea face cuiburile aici.

În dimineața aceleiași zile, în care Colombe simțise cum i se încrîncenează carnea de spaimă numai auzind glasul logodnicului ei, Ascanio îi adusese o scrisoare din partea lui Cellini.

„Copilă dragă, îi scria Benvenuto, sînt nevoit să plec, dar fii liniștită, totul e pregătit pentru izbăvirea și pentru fericirea dumatăle. Cuvîntul regelui îmi cheazășuiește izbînda și, după cum știi, regele nu și-a călcat niciodată cuvîntul. Începînd de azi, tatăl dumatăle va lipsi și el din oraș. Nu-ți pierde curajul. Am avut acum destulă vreme să fac ce trebuia făcut. Îți spun din nou, dragă fată, chiar de-ai fi în pragul bisericii, chiar de-ai fi ingenuncheată în fața altarului, gata să rostești cuvintele ce te-ar lega pe veci, lasă-te în voia soartei ; providența, crede-mă, va avea grijă să schimbe lucrurile la timp.

Rămîi cu bine !

Tatăl tău,

BENVENUTO CELLINI“

Din păcate, scrisoarea aceasta care o umplu de bucurie pe Colombe, trezindu-i din nou speranțele, avu darul să le insuflă bieților copii un primejdios simțămînt de siguranță. Simțămintele tinereții nu pot fi niciodată cum-pătate; tinerii sînt în stare să treacă nespuse de ușor de la disperare la o încredere nețărnută în soartă; pentru ei, cerul este fie acoperit de nori groși de furtună, fie scaldat într-o lumină azurie. Liniștiți în egală măsură și de plecarea prefectului, ca și de scrisoarea lui Cellini, din momentul acela îndrăgostiții nu mai avură grijă să se ferească, preocupați mai mult de dragostea lor și ceva mai puțin de nevoia de a fi prudenți. Colombe nu mai era cu ochii în patru la fiecă pas ce-l făcea și așa se întîmplase că fusese zărită de Perrine, care, din fericire, era convinsă că se întîlnise cu călugărul blestemat. Ascanio, la rîndul său, aprinsese lampa fără să tragă perdelele și lumina atrăsese atenția coanei Ruperta. Istorisirile celor două cumetre stîrniseră curiozitatea lui Jacques Aubry și indiscretul student, întocmai ca Horace din Școala femeilor, nu găsise altceva mai bun de făcut decît să dezvăluie cele întîmplate tocmai persoanei față de care ar fi trebuit să-și țină gura ferecată. Urmările acestor destăinuiri le cunoaștem.

Să ne întoarcem deci la palatul Etampes.

Întrebat de ceilalți cum ajunsese a face această prețioasă descoperire, Marmagne nu voi să spună nimic, zăvorîndu-se în cel mai deplin mister. Adevărul era mult prea simplu și cituși de puțin spre lauda istețimii sale: preferă, așadar, să le dea a înțelege că ajunsese la mărețele rezultate ce-i umpleau de uimire prin diferite și-retlicuri și numeroase strădanii. Ducesa, așa cum am spus, strălucea de bucurie; umbla încolo și înapoi prin cameră, punîndu-i tot felul de întrebări vicontelui; în sfîrșit, micuța răzvrătită, din pricina căreia își făcuseră atîta sînge rău, le încăpuse în mîină! Doamna d'Etampes ținea să meargă și ea la palatul Nesle pentru a se încredința de norocul prietenilor săi. De altminteri, după tot ce se întîmplase, după fuga sau, mai bine zis, după răpirea Colombei, fata nu mai putea în nici un caz să rămînă la pavilion. Ducesa se oferi să vegheze asupra ei;

o va lua cu dînsa la palatul Etampes și, cu siguranță, că va ști s-o păzească mai bine decît guvernanta și logodnicul fetei ; o va păzi ca pe o rivală și vă dați seama că, în felul acesta, Colombe avea să fie păzită cu toată strășnicia.

Ducesa porunci să i se pregătească litiera.

— Lucrurile au rămas aproape secrete — îi spuse doamna d'Etampes prefectului. Dumneata, d'Orbec, nu-i așa, nu ești omul care să ia în seamă o năzbitie copilărească ? Așa că nu văd ce anume ar putea împiedica să se facă totuși căsătoria și planurile noastre să rămînă mai departe în picioare.

— O, doamnă — spuse încîntat jupîn d'Estourville, înclinîndu-se.

— În aceleași condiții, nu-i așa, ducesă ? întrebă d'Orbec.

— Fără îndoială, în aceleași condiții, iubite conte. Cît privește pe Benvenuto, principalul vinovat sau complice la o atît de infamă răpire, fii pe pace, dragă viconte, răzbunarea noastră te va răzbuna și pe dumneata.

— Mi s-a spus totuși, doamnă — întîmpină Marmagne — că regele, într-un moment de entuziasm prilejuit de marea sa dragoste pentru artă, ar fi făcut asemenea făgăduieli, în cazul cînd turnarea statuii lui Jupiter ar reuși întru totul, încît e de ajuns ca Benvenuto să-și dorească ceva pentru a-și vedea pe loc dorințele împlinite.

— Fii pe pace ! E tocmai ceea ce aștept și eu — răspunse ducesa — i-am pregătit pentru ziua aceea o surpriză la care nici nu se gîndește. Așa că biziue-te pe mine și lasă-mă să descurc eu ițele.

Nici nu aveau altceva mai bun de făcut ; de mult ducesa nu mai fusese atît de îndatoritoare, atît de energică, atît de fermecătoare. Fără voia ei, bucuria i se oglindea pe față. Trimise în grabă pe prefect să-și aducă arcașii, astfel că, în scurtă vreme, prefectul, d'Orbec și Marmagne ajunseră la poarta palatului Nesle, escortați de jandarmi, care mergeau înainte, și urmați de doamna d'Etampes, care, tremurînd toată de nerăbdare și scoțînd mereu capul din litieră, rămase să aștepte pe chei.

Era ora la care de obicei lucrătorii luau masa, iar Ascanio, Pagolo, micul Jehan și femeile erau deocamdată singuri în palatul Nesle. Pe Benvenuto îl așteptau să vină abia a doua zi seara sau a treia zi dimineața. Ascanio, care ieșise în întâmpinarea oaspeților, își inchipui că e vorba de o a treia percheziție domiciliară, și cum primise dispoziții foarte precise în privința aceasta din partea meșterului, nu dădu nici un semn de împotrivire, primindu-i dimpotrivă cu cea mai desăvârșită politețe.

Prefectul, însoțit de prietenii și de oamenii săi, se duse întins la turnătorie.

— Deschide-ne ușa asta — îi spuse d'Estourville lui Ascanio.

Inima tinărului se strînse, înfiorată, de nu știu ce cumplită presimțire. Cum însă s-ar fi putut să se înșele și cum cea mai ușoară șovăială ar fi trezit bănuiele, îi înmîna cheia prefectului fără să clipască.

— Luați scara aceea mare! le porunci arcașilor săi prefectul.

Arcașii se supuseră și, călăuziți de jupîn d'Estourville, se îndreptară spre statuie. Ajungînd acolo, prefectul rezemă cu mîna lui scara și se pregăti să se urce; palid de mînie și de spaimă, Ascanio însă puse piciorul pe prima treaptă.

— Ce vreți să faceți, domnilor? strigă el. Statuia aceasta este capodopera meșterului; paza ei mi-a fost încredințată mie, și primul care va îndrăzni să se atingă de ea, orice intenții ar avea, v-o spun răspicat, va fi răpus pe loc!

Și trase din cingătoare un pumnal cu lama subțire și foarte tăioasă, dar atît de bine călită, încît putea străpunge dintr-o lovitură un scud de aur.

La un semn al prefectului, ostașii înaintară spre Ascanio, cu lăncile în poziție de atac. Ascanio se împotrivi cu disperare, izbutind să rănească doi oameni; dar ce putea face singur împotriva a opt arcași, fără a-i mai pune la socoteală pe prefect, pe Marmagne și pe d'Orbec! Pînă la urmă fu copleșit de numărul adversarilor; îl doborîră la pămînt, îl legară fedeleș și-i puseră un căluș în gură, iar prefectul începu să urce scara, urmat

de doi jandarmi, ca nu cumva să intervină ceva neprevăzut.

Colombe văzuse și auzise totul ; tatăl ei o găsi leșinată : în clipa în care îl zărise pe Ascanio căzînd, crezuse că fusese omorît.

Cuprins mai mult de minie decît de îngrijorare în fața acestei priveliști, prefectul, cu un gest brusc, o așază pe Colombe pe umărul său puternic și coborî ; pe urmă se îndreptară cu toții spre chei, ostașii ducîndu-l cu ei pe Ascanio, pe care d'Orbec îl privea cu atenție. Pagolo îl văzu trecînd pe camaradul său, fără să se clikească. Cît privește pe micul Jehan, se făcuse nevăzut. Scozzone, care nu pricepea ce se întîmplă, fu singura care încercă să le taie drumul agresorilor, proptindu-se în poartă și strigîndu-le :

— Ce înseamnă samavolnicia asta, domnilor ? De ce vreți să-l luați pe Ascanio ? Cine-i femeia aceasta ?

În momentul acela însă vîlul ce acoperea obrazul Colombei se dădu la o parte și Scozzone recunoscu chipul statuii zeiței Hebe. Se trase atunci în lături, palidă de gelozie, lăsîndu-i să treacă, fără să mai spună nimic, pe prefect, pe prietenii săi, pe ostașii săi și pe cei ce fuseseră luați zălog.

— Ce înseamnă asta și pentru ce l-ați maltratat pe tînărul acesta ? întrebă doamna d'Etampes, văzîndu-l pe Ascanio legat cobză, galben la față și plin de sînge. Dezlegați-l ! Dezlegați-l imediat !

— Doamnă, tînărul acesta ne-a ținut piept împotrivindu-se din răspuțeri și rănind pe doi dintre oamenii mei ; nu încape îndoială c-a fost înțeles cu stăpînul lui și cred că primul lucru pe care trebuie să-l fac este să-l pun la popreală.

— Și pe urmă — îi spuse d'Orbec, cu jumătate de glas ducesei — seamănă atît de bine cu pajul italian pe care l-am văzut la domnia voastră și care a auzit tot ce-am discutat, încît dacă n-ar purta altă îmbrăcăminte și n-ar vorbi limba pe care m-ați încredințat că n-o înțelege, pe onoarea mea, doamnă ducasă, aș pune mîna-n foc că e el.

— Ai dreptate, domnule prefect — se grăbi să adauge doamna d'Etampes, contramandînd ordinul dat mai înainte cînd ceruse să fie pus în libertate Ascanio — ai dreptate, tînărul acesta ar putea să fie primejdios. Ține-l atunci sub priveghere.

— Duceți-l la arest la Châtelet ! porunci prefectul.

— Iar noi — spuse ducesa, alături de care fusese așezată Colombe, încă în nesimțire — noi, domnii mei, să mergem la palatul Etampes.

O clipă mai apoi se auzi răsunînd pe chei tropotul unui cal ce alergia în galop.

Era micul Jehan, care se ducea în goana mare să-i dea de știre lui Cellini despre cele întîmplate la palatul Nesle.

Cît despre Ascanio, tînărul intră în închisoarea Châtelet fără a o fi văzut pe ducesă și fără a ști în ce măsură doamna d'Etampes luase parte la întîmplarea ce spulbera toate speranțele sale.

XXIX

DOUA RIVALE

Doamna d'Etampes, care, de cînd auzise vorbindu-se despre Colombe, dorea cu atîta înfocare s-o vadă bine la față, putea fi mulțumită căci dorințele-i fuseseră împlinite : biata copilă zăcea leșinată dinaintea ei.

De aceea tot drumul, roasă de gelozie, ducesa nu-și mai luă privirea de la ea. Ochii săi învăpăiați de mînie, văzînd-o atît de frumoasă, cercetau fiecare trăsătură, numărau una cîte una toate perfecțiunile chipului palid al fetei ce se găsea, în fine, în mîinile și la cheremul său. Cele două femei ce năzuiau la aceeași iubire și doreau deopotrivă să stăpînească aceeași inimă se aflau acum față-n față. Una, involburată de ură și atotputernică, cea-

laltă, lipsită de orice putere, dar iubită ; una, cu strălucirea ce o înconjură, cealaltă, cu tinerețea ei ; una, cu patima sa, cealaltă, cu nevinovăția ei. Despărțite amîndouă de atîtea stavile, se întîlneau, în sfîrșit, pentru a se ciocni, și rochia de catifea a ducesei își revărsa povara peste rochia albă, simplă a Colombei, mototolind-o.

Deși Colombe zăcea leșinată, Anne nu era mai puțin palidă decît ea. Fără îndoială, tăcuta sa contemplație îi învenina mîndria și-i năruia toate speranțele, fiindcă, în timp ce murmură fără voia ei : „Nu m-au mințit, e într-adevăr frumoasă, foarte frumoasă !“, mîna în care ținea mîna Colombe i se încleștă deodată atît de tare, încît, trezită din leșin de durere, fata își veni în fire și deschise ochii mari, spunînd :

— Ah, doamnă, mă doare !

În clipa în care doamna d'Etampes văzu ochii Colombei deschizîndu-se, își descleștă mîna.

Senzația dureroasă fusese însă într-un fel mai promptă decît revenirea facultăților intelectuale ale tinerei fete. După ce rosti aceste cuvinte sau, mai bine zis, dădu acest țipăt, Colombe se uită cîteva clipe nedumerită, incapabilă încă să-și adune gîndurile. În sfîrșit, după ce o cercetă astfel un timp, o întrebă :

— Cine sînteți dumneavoastră, doamnă, și unde mă duceți ? Pe urmă, trăgîndu-se deodată înapoi, exclamă : Ah ! Sînteți doamna d'Etampes ! Mi-aduc aminte, mi-aduc aminte...

— Taci din gură ! îi porunci Anne. Taci acum ! În curînd o să rămînem singure și ai să te poți minuna și striga cît poțesteți.

Cuvintele ei fură însoțite de o privire cruntă și tru-fașă ; dar nu privirea aceasta o făcu pe Colombe să tacă, ci sentimentul propriei sale demnități. Se ferecă deci în cea mai deplină muțenie pînă ajunseră la palatul Etampes, iar cînd sosiră acolo, la un semn al ducesei, o urmă în capelă.

În momentul în care cele două rivale rămaseră singure față-n față, se măsurară din ochi una pe alta, fără să spună nimic timp de vreo două minute, fiecare însă purtînd altă expresie pe figură : Colombe era liniștită,

fiindcă nădejdea pe care și-o pusese în ajutorul providenței și încrederea ei în Benvenuto o făceau să nu-și piardă curajul ; Anne era furioasă văzînd-o atît de senină, dar furia ei, deși mărturisită de trăsăturile răvășite ale chipului său, nu izbucnea încă, deoarece era încredințată că voința ei nebiruită și puterea pe care o avea vor reuși să zdrobească o făptură atît de neajutorată.

Tot ea puse cea dintîi capăt tăcerii.

— În sfîrșit, tînăra mea prietenă — rosti ducesa pe un ton care, în pofida cuvintelor îmbietoare, nu lăsa nici un fel de îndoială asupra amărăciunii gîndurilor sale — ai reușit să te întorci sub scutul părintesc ! Mă bucur, dar mai întîi dă-mi voie să te felicit pentru curajul de care ai dat dovadă : ești destul de... îndrăzneată pentru vîrsta dumitale, fetițo !

— Știu că Dumnezeu e cu mine, doamnă — răspunse Colombe, cu simplitate.

— Despre care Dumnezeu e vorba, domnișoară ? A, probabil te gîndești la zeul Marte — adăugă ea, subliniindu-și spusele cu una din acele ocheade insolente pe care avea atît de des prilejul să le folosească la curte.

— Nu cunosc decît un singur Dumnezeu, doamnă, Dumnezeul cel bun, îndurător și veșnic, Dumnezeul ce ne îndeamnă să fim milostivi cînd soarta ne răsfată și umili, în plină strălucire. Vai de cei ce nu vor să-l recunoască pe Dumnezeul de care vorbesc, fiindcă va veni ziua cînd nici el nu-i va recunoaște la rîndul său !

— Bine, domnișoară, bine ! spuse ducesa. Nici nu se putea o ocazie mai potrivită pentru a face morală și aș putea chiar să te elogiez pentru tactul de care dai dovadă, dacă n-aș prefera să cred că încerci să justifici nerușinarea dumitale prin obrăznicie.

— La drept vorbind, doamnă — răspunse Colombe, fără nici o umbră de supărare, dar înălțînd din umeri aproape imperceptibil — nu încerc să mă justific cîtuși de puțin față de dumneavoastră, de vreme ce încă nu știu cu ce drept mă acuzați. Atunci cînd tatăl meu mă va întreba, îi voi răspunde cu respectul cuvenit și cu toată mîhnirea. Dacă îmi va aduce vreo învinuire, voi căuta

să mă apăr, dar pînă atunci, doamnă ducesă, îngăduiți-mi să tac.

— Bincînțeles, îmi dau seama, glasul meu te stingherește și ai prefera, nu-i așa, să rămîi singură cu gîndurile dumitale pentru a putea visa în voie la cel pe care-l iubești ?

— Nici un zgomot, oricît ar fi de supărător, nu mă poate împiedica să mă gîndesc la el, doamnă, mai ales atunci cînd e nefericit.

— Cutezi deci a mărturisi că-l iubești ?

— Vedeți, doamnă, aceasta e deosebirea dintre noi : și dumneavoastră îl iubiți, dar nu cutezați a mărturisi.

— Nesocotita ! exclamă ducesa d'Etampes. Am impresia că mă înfruntă !

— Nu, din păcate — răspunse Colombe, cu blîndețe — nu vă înfrunt, n-am făcut decît să vă răspund, pentru că mă obligați să vă răspund. Lăsați-mă singură cu gîndurile mele și am să vă las, la rîndul meu, singură cu planurile dumneavoastră.

— Ei bine, fiindcă mă silești, fetiço, fiindcă te crezi destul de puternică pentru a lupta cu mine, fiindcă mi-ai mărturisit dragostea ta, o voi mărturisi și eu pe a mea ; dar, o dată cu dragostea, voi mărturisi și ura mea. Da, așa e, îl iubesc pe Ascanio, iar pe tine te urăsc. La urma urmei, de ce m-aș preface față de tine, singura ființă căreia îi pot destăinui totul, deoarece ești în același timp singura ființă căreia, orice ar spune, nu i se poate da crezare ; da, îl iubesc pe Ascanio !

— În cazul acesta vă plîng, doamnă — răspunse Colombe, cu o voce blajină — fiindcă Ascanio mă iubește pe mine.

— Da, ai dreptate, Ascanio te iubește ; dar prin farmecele mele, dacă sînt în stare, printr-o minciună, dacă trebuie, printr-o crimă, dacă e necesar, am să-ți smulg dragostea lui, mă înțelegi ? Sînt Anne d'Heilly, ducesa d'Etampes !

— Ascanio va iubi, doamnă, pe femeia care va ști să-l iubească mai mult.

— Ei, nu mai spune ! Uitați-vă la ea ! izbucni ducesa, scoasă din sărite de atîta încredere în sine. S-ar zice că

dragostea dumneaei este unică în lume și că nici o altă dragoste nu se poate asemui cu a sa.

— N-am spus așa ceva, doamnă. De vreme ce iubesc așa cum iubesc, nu văd de ce și o altă inimă n-ar putea să iubească la fel ; mă îndoiesc însă că inima aceea ar putea fi a dumneavoastră.

— Și ce-ai fi în stare să faci pentru el, ia să vedem, tu care te lauzi cu o dragoste atât de mare, încît dragostea mea nu se va putea înălța niciodată pînă la ea ? Ce i-ai jertfit pînă acum ? Nimicenia vieții tale, plictiseala singurătății ?

— Nu, doamnă, liniștea mea.

— Între cine și cine ai ales ? Între el și amorul ridicol al contelui d'Orbec ?

— Nu, doamnă, între el și supunerea pe care o datoram tatălui meu.

— Ce poți să-i dai tu ? Poți cumva să faci din el un om bogat, puternic, temut ?

— Nu, doamnă, sper numai să-l fac fericit.

— În schimb eu — spuse ducesa d'Etampes — sînt gata să fac de o mie de ori mai mult pentru el ; sînt gata să-i jertfesc iubirea unui monarh ; sînt gata să-i aștern la picioare bogății, ranguri, onoruri ; sînt gata să-i ofer un regat pe care să-l cîrmuiescă.

— Da, într-adevăr — răspunse Colombe, surîzînd — dragostea dumneavoastră îi dă totul în afară de dragoste.

— Ajunge, ajunge, comparația începe să devină jiguitoare ! protestă cu vehemență ducesa, care simțea că, pas cu pas, îi fuge pămîntul de sub picioare.

Se lăsă pentru un timp o tăcere pe care Colombe părea s-o întîmpine fără a se simți cîtuși de puțin încurcată, în vreme ce doamna d'Etampes nu reușea să-și ascundă stînjeneala decît printr-o minie vădită. Încetul cu încetul însă, trăsăturile ei își slăbiră încordarea, o expresie mai blîndă prinse a-i înflori pe obrazul luminat ușor și tregtat de o rază de bunăvoință, sinceră sau înșelătoare. În cele din urmă, porni din nou la atac, reîncepînd lupta pe care mîndria ei ținea cu orice preț s-o încheie printr-o izbîndă.

— Ascultă, Colombe — rosti ea, cu un glas aproape drăgăstos — dacă ți s-ar spune : „Jertfește-ți viața pentru el“, ce-ai face ?

— O, mi-aș jertfi-o cu cea mai mare bucurie !

— Și eu ! mărturisi ducesa pe un ton care dovedea, dacă nu sinceritatea sacrificiului, în orice caz clocotul pătimaș al dragostei sale. Dar cinstea dumitale — continuă ea — ai fi în stare să ți-o jertfești cu aceeași râvnă ca și viața ?

— Dacă prin cinste vreți să înțelegeți reputația mea, da, dar dacă cinstea înseamnă virtutea mea, nu.

— Cum se poate ? ! Vrei să spui că n-ai fost a lui încă ? Vrei să spui că nu e iubitul dumitale ?

— E logodnicul meu, doamnă, atîta tot.

— O, va să zică nu-l iubește — se bucură ducesa — nu, nu-l iubește ! Dacă poate să pună mai presus de dragoste cinstea, o vorbă goală !

— Dar dacă dumneavoastră vi s-ar spune, doamnă — ripostă Colombe, zgîndărită, în pofida firii sale blajine — dacă vi s-ar spune : „Renunță la rangul dumitale, la măriri ; jertfește-i-l pe rege, nu în taină, ar fi mult prea ușor, ci în văzul lumii“ ; dacă vi s-ar spune : „Anne d'Heilly, ducesă d'Etampes, părăsește-ți palatul, părăsește averile tale și curtenii ce te înconjoară, pentru atelierul sărman al unui dăltuitor ?“

— Aș refuza în interesul lui chiar — răspunse ducesa, ca și cum i-ar fi fost cu neputință să mintă sub privirea adîncă și pătrunzătoare în care o învăluia rivala sa.

— Ați refuza ?

— Da.

— Aha ! Va să zică nu-l iubește — exclamă la rîndul ei Colombe — dacă poate să pună mai presus de dragostea sa onorurile, niște simple năluciri !

— Cînd îți spun că pentru el țin să-mi păstrez rangul ! stărui ducesa, exasperată de noua biruință cîștigată de rivala sa. Cînd îți spun că țin să-mi păstrez onorurile numai ca să le împart cu el ! Toți bărbații ajung să le râvnească, mai curînd sau mai tîrziu.

— Da — incuviință Colombe, surîzînd — numai că Ascanio nu se numără printre acești bărbați.

— Taci din gură ! izbucni pentru a doua oară Anne, furioasă, bătînd din picior.

Aşadar, vicleana şi puternica ducesă nu reuşise cu nici un chip s-o înşenuncheze pe tînăra fată, pe care îşi închipuia că e de ajuns să ridice glasul pentru a o înspăimînta. La întrebările sale mînioase sau ironice, Colombe răspunsese de fiecare dată cu o seninătate şi o modestie făcute s-o descumpănescă pe doamna d'Etampes. Ducesa îşi dădu seama că, mînată de furia sa oarbă, apucase pe o cale greşită. Se hotărî deci să schimbe tactica : la drept vorbind, nu se aşteptase să aibă de-a face cu o asemenea frumuseţe, nici cu o atît de vie inteligenţă şi, neputînd-o supune pe rivala sa, se gîndi să-i întindă o capcană.

La rîndul său, aşa cum am văzut, Colombe nu se lăsase cîtuşi de puţin intimidată de cele două izbucniri mînioase pe care doamna d'Etampes nu izbutise să şi le înfrîneze ; se mulţumise doar să se ferece într-o tăcere indiferentă şi demnă. Ducesa însă, potrivit noului plan pe care-l pusese la cale, se apropie de ea cu un zîmbet nespus de fermecător şi-i luă mîna cu un gest drăgăstos.

— Iartă-mă, fetiço, dar am impresia că mi-am pierdut cumpătul : nu trebuie să fii supărată pe mine ; ai atîtea avantaje asupra mea, încît e firesc să fii geloasă pe dumneata. Din păcate, probabil, mă crezi, ca toţi ceilalţi, o femeie rea ! De fapt, nu eu, ci soarta mea e rea. Iartă-mă deci ! Nu e un motiv, pentru că s-a întîmplat să fim amîndouă îndrăgostite de Ascanio, să ne urîm una pe alta. Dumneata, de altfel, fiind singura pe care el o iubeşte, s-ar cuveni să fii mai îngăduitoare. N-ai vrea să fim surori ? Să stăm de vorbă amîndouă, cu inima deschisă, şi atunci mă voi strădui să şterg din sufletul dumitale impresia penibilă pe care ţi-o va fi lăsat poate feşirea mea nesocotită.

— Doamnă — spuse Colombe, prudentă, şi-şi retrase mîna, cuprinsă de o repulsie instinctivă. Vorbiţi, vă ascult — adăugă ea după o clipă.

— O ! răspunse doamna d'Etampes, cu un aer zglobiu, ca şi cum ar fi înţeles întru totul reticenţele tinerei fete. Fii pe pace, sălbăticiune mică, nu-ţi cer prietenia fără

a-ți oferi în schimb o chezășie. Uite, ca să-ți dai mai bine seama ce fel de om sînt, ca să mă poți cunoaște, așa cum mă cunosc eu însumi, am să-ți povestesc în două cuvinte viața mea. Inima mea, să știi, nu seamănă de fel cu povestea vieții mele, și bieteale femeii din tagma noastră, a „cucoanelor mari“ cum le spune lumea, sîntem de multe ori pe nedrept defăimate. Ah, invidia greșește clevetind pe socoteala noastră, cînd s-ar cuveni mai curînd să ni se plîngă de milă. Dumneata, de pildă, fetiço, ce crezi despre mine? Fii sinceră. Mă socotești o femeie pierdută, nu-i așa?

Colombe făcu un gest ce arăta cît îi venea de greu să răspundă la o asemenea întrebare.

— Dar dacă am ajuns așa — continuă doamna d'Etampes — eu sînt de vină oare? Dumneata, care ai avut parte de fericire, Colombe, nu trebuie să privești prea de sus la cele ce au suferit, dumneata, care ai trăit pînă acum într-o neprihănită singurătate, e bine să nu știi niciodată ce înseamnă să ți se sădească de mică în suflet rîvna măririlor; căci fetelor sortite acestui canon, ca și victimelor împodobite odinioară cu flori, nu li se înfățișează decît latura strălucitoare a vieții. Rostul lor pe lume nu este să iubească, ci doar să placă. Astfel, din frageda mea tinerețe, toate năzuințele mele trebuiau îndreptate spre un singur țel: acela de a-l prinde în mreje pe rege; frumusețea pe care Dumnezeu a hărăzit-o femeii, pentru ca ea, la rîndul său, s-o dăruiască în schimbul unei dragoste adevărate, am fost silită s-o dăruiesc în schimbul unui titlu: dintr-un har au făurit o capcană. Ei bine, spune-mi, te rog, Colombe, ce vrei să faci o biată copilă, la o vîrstă la care nu-și poate da seama încă ce e bine și ce e rău și căreia i se spune: „Binele e răul; iar răul e binele“? De aceea, vezi dumneata, chiar dacă ceilalți își închipuie că nu se mai poate aștepta nimic de la mine, eu încă mai sper. Dumnezeu se va îndura poate să mă ierte, fiindcă n-am avut pe nimeni lîngă mine să-mi îndrepte privirile spre el. Ce-aș fi vrut să fac așa, singură, slabă și lipsită de orice sprijin cum eram? Din momentul acela viața mea a fost urzită numai din șiretlicuri și înșelăciune. Cu toate astea nu

eram făcută să joc un rol atît de odios, şi dovada cea mai bună, după cum vezi, e însuşi faptul că îl iubesc pe Ascanio ; dovada cea mai bună este că, dîndu-mi seama că-l iubesc, m-am simţit fericită şi, în acelaşi timp, copleşită de ruşine fiindcă-l iubesc. Şi acum spune-mi, scumpă şi neprihănită copilă, eşti în stare să mă înţelegi ?

— Da — răspunse cu naivitate Colombe, amăgită de această înşelătoare bună-credinţă ce ştia să dea cu atîta convingere minciunii aparenţei adevărului.

— Atunci înseamnă că te vei milostivi de mine — se lumineă ducesa. Mă vei lăsa să-l iubesc pe Ascanio de departe, în taină şi fără speranţă ; şi astfel nu voi mai fi rivala dumitale, de vreme ce el nu mă poate iubi ; în schimb, eu, care cunosc lumea cu vicleşugurile, capcanele şi tertipurile ei, voi căuta să ţin locul măicuţei pe care ai pierdut-o şi, călăuzindu-te, să te izbăvesc. Iar acum îţi dai seama, sper, că te poţi încrede în mine, de vreme ce îmi cunoşti viaţa. Un copil în sufletul căruia au făcut să incolţească patimile unei femei, iată trecutul meu ! Prezentul îl ai sub ochii dumitale : e ruşinea de a fi, în văzul tuturor, iubita unui rege. Iar viitorul e dragostea mea pentru Ascanio, nu şi a lui, fireşte, căci, aşa cum ai spus-o chiar dumneata şi cum mi-am spus-o eu însămi adeseori, Ascanio nu mă va iubi niciodată ; dar tocmai pentru că dragostea aceasta va rămîne curată, va reuşi să-mi cureţe sufletul de prihană. Şi acum e rîndul dumitale să vorbeşti, să-ţi deschizi inima, să-mi spui tot. Povesteşte-mi viaţa dumitale, scumpă copilă.

— Povestea vieţii mele, doamnă, e foarte scurtă şi, mai ales, cît se poate de simplă şi se mărgineşte la trei iubiri. Am iubit, iubesc şi voi iubi pururea : pe Dumnezeu, pe tatăl meu, pe Ascanio. Numai că, în trecut, dragostea mea pentru Ascanio, pe care nu-l întîlnisem încă, era doar un vis ; în prezent e o suferinţă ; în viitor, o speranţă.

— Foarte bine — spuse ducesa, stăvilindu-şi gelozia în inimă şi lacrimile în ochi — dar nu trebuie să ai încredere numai pe jumătate, Colombe. Spune-mi ce ai de gînd să faci acum ? În ce fel ai putea să ţii piept dumneata, o biată copilă, unor voinţe atît de puternice

cum e aceea a tatălui dumitale sau a contelui d'Orbec ? Lăsînd deoparte faptul că regele te-a văzut și e îndrăgostit de dumneata.

— O, Doamne ! suspină Colombe.

— Cum însă această pasiune se datora uneltirilor ducesei d'Etampes, adică rivalei dumitale, Anne d'Heilly, prietena dumitale, va căuta să te scape de ea ; să nu ne facem deci griji în privința regelui ; rămîne însă tatăl dumitale, rămîne contele. Ambiția lor nu poate fi abătută pe un alt făgaș chiar atît de ușor ca un simplu capriciu de-al lui Francisc I.

— O, vă rog, fiți bună pînă la capăt ! exclamă Colombe. Scăpați-mă și de ceilalți, așa cum vreți să mă scăpați de rege.

— Nu cunosc decît un singur mijloc — spuse ducesa d'Etampes, prefăcîndu-se a chibzui în sinea ei.

— Care ? întrebă Colombe.

— Mi-e teamă însă c-ai să te sperii, n-ai să vrei să-l accepți.

— Dacă nu e nevoie decît de curaj, spuneți-mi-l.

— Vino aici și ascultă-mă — spuse ducesa, cu un gest afectuos, făcînd-o pe Colombe să se așeze pe un scaun pliant lîngă jilțul său și petrecîndu-și brațul pe după mijlocul ei. Și mai cu seamă, să nu te sperii de ceea ce am să-ți spun la început.

— E chiar așa de înspăimîntător ? întrebă Colombe.

— Virtutea dumitale, fetiço dragă, e într-adevăr nepătată și dirză, dar din păcate trăim într-o epocă și într-o lume în care această fermecătoare nevinovăție nu este decît o primejdie în plus, deoarece, fiind cu desăvîrșire lipsită de apărare, ești la cheremul dușmanilor dumitale împotriva cărora nu poți lupta cu armele de care se folosesc ei ca să te atace. Ei bine, caută să faci o sfortare în pofida voinței dumitale, coboară din slăvile vișurilor și apleacă-ți privirile asupra realității. Spuneai adineauri că ai fi gata să-i jertfești lui Ascanio reputația dumitale. Eu nu-ți pretind chiar atît, e de ajuns să-i jertfești, numai de ochii lumii, bineînțeles, credința pe care o porți dragostei sale. A încerca să lupți, singură și slabă cum ești, împotriva propriei dumitale soarte,

a visa, dumneata fată de gentilom, o căsătorie cu un
decenț orfăurar, e nebunie curată ! Ascultă sfatul unei
prietene sincere : nu căuta să le ții piept, lasă-te călău-
zită de ei, rămii, în adîncul inimii dumitale, logodnica
neprihănită, soția lui Ascanio, și mărită-te cu contele
d'Orbec. E singurul lucru pe care ți-l cere pentru a-și
îndeplini planurile-i ambițioase : să-i porți numele ; în
momentul în care vei fi devenit însă contesa d'Orbec,
vei putea zădărnici cu ușurință toate urzelile lui mîrșave,
va fi de ajuns să ridici glasul și să te plîngi. În timp
ce acum, dacă ai încerca să te împotrivești, cine ți-ar
da dreptate ? Nimeni ; eu însămi chiar n-aș putea să te
ajut în nici un fel ca să înfrunți autoritatea legitimă a
unui părinte, pe cînd dacă n-ar trebui decît să răstorni
planurile bărbatului dumitale, atunci ai să vezi ce sînt
în stare să fac. Gîndește-te bine la toate acestea. Ca să
poți rămîne stăpînă pe dumneata, ca să nu depinzi de
nimeni, arată-te gata să renunți la libertatea dumitale.
Și atunci, înarmată cu credința că Ascanio e soțul du-
mitale legiuit și că o căsătorie cu oricare alt bărbat nu
e decît o profanare, vei putea face numai ceea ce te
îndeamnă inima, conștiința dumitale va amuți, iar lumea,
în ochii căreia aparențele vor fi salvate, îți va da deplină
dreptate.

— Doamnă, doamnă ! biigui Colombe, ridicîndu-se în
picioare, străduindu-se să se desprindă de brațul ducesei,
care încerca s-o oprească. Nu știu dacă am înțeles bine,
dar ceea ce mă sfătuiți dumneavoastră să fac mi se pare
o ticăloșie !

— Ce spui ? se încruntă ducesa.

— Spun că virtutea nu e atît de subtilă, doamnă ;
spun că toate aceste sofisticări fac să-mi dogorească
obrazul de rușinea dumneavoastră ; spun că, sub amă-
gitoare prietenie sub care încearcă să se ascundă ura
domniei voastre, zăresc capcana pe care mi-o întindeți.
Vreți să mă înjosiți în ochii lui Ascanio, nu-i așa ? Pen-
tru că știți foarte bine că Ascanio nu va putea iubi
niciodată sau va înceta să iubească o femeie pe care o
disprețuiește ?

— Ei bine, da ! rosti ducesa, lăsându-și mînia să izbucnească. La urma urmei, m-am săturat să port mască ! Așadar, zici că nu vrei să cazi în capcana pe care ți-o întind, prea bine, ai să cazi atunci în prăpastia în care te voi arunca ! Ascultă ce-ți spun : cu voia sau fără voia ta, ai să te măriți cu d'Orbec !

— În cazul acesta, silnicia pe care voi fi nevoită s-o îndur mă va justifica, și chiar de-ar fi să mă supun, dacă am să mă supun totuși, nu voi fi pîngărit cel puțin creștința din inima mea.

— Va să zică ai de gînd să te împotrivești ?

— Prin toate mijloacele ce sînt în puterea unei biete ființe ca mine. Orice s-ar întîmpla, să știți, am să spun „Nu“ pînă în pînzele albe. Chiar dacă mi-ați pune mîna în mîna acestui om, am să spun „Nu“ ! Chiar dacă m-ați tîri înaintea altarului, am să spun „Nu“ ! Chiar de m-ați sili să îngenunchez în fața preotului, chiar și-n fața lui tot „Nu“ am să spun !

— N-are a face ! Ascanio își va închipui c-ai acceptat de bunăvoie această căsătorie, și nicidecum c-ai fost silită.

— De aceea și sper că n-am să fiu silită, doamnă.

— Pe cine te bizui oare să te poată ajuta ?

— Pe Dumnezeu din ceruri și pe un om din lumea asta mare.

— Dar din moment ce omul acela e arestat ? !

— Omul despre care vă vorbesc e liber, doamnă.

— Aș putea să știu și eu cine este ?

— Benvenuto Cellini.

Ducesa scrișni din dinți auzind numele celui pe care-l socotea cel mai aprig dușman al său. Dar în clipa în care tocmai se pregătea să-i rostască la rîndul său numele, însoțindu-l de cine știe ce blestem cumplit, un paj ridică portiera pentru a-i anunța venirea regelui.

Ducesa d'Etampes părăsi îndată încăperea și, cu zîmbetul pe buze, se grăbi să iasă în întîmpinarea lui Francisc I. pe care îl conduse în camera ei, făcîndu-le semn vaeților să n-o scape din ochi pe Colombe.

BENVENUTO ÎN GREA CUMPÂNĂ

La un ceas după înmormântarea lui Ascanio și după răpirea Colombeii, Benvenuto Cellini mergea călare la pas de-a lungul cheiului Augustinilor. Tocmai se despărțise de rege și de curtenii săi pe care-i făcuse să petreacă de minune tot drumul, cu fel și fel de snoave pe care nimeni ca el nu știa să le spună cu atîta haz, împletite cu istorisirea propriilor sale pățanii; dar din momentul în care rămăsese singur, căzuse din nou pe gînduri; ușuraticul palavragiu dispăruse, pentru ca în locul lui să apară cugetătorul cu serioase preocupări. Lăsînd friu liber calului, pusese capul în piept și medita; se gîndea la turnarea statuii lui Jupiter de care depindea acum, în egală măsură, faima lui de artist și fericirea dragului său Ascanio; bronzul dospea în creierul lui înainte de a clocoti în cuptor. Înfațișarea lui însă era a unui om pe deplin liniștit.

Ajungînd în fața porții palatului, se opri un moment, mirat că nu auzea bocănitul ciocanelor: zidurile mohorîte ale castelului se înălțau mute și posace, ca și cînd nu s-ar fi aflat țipenie de om înăuntru; meșterul bătu de două ori în poartă fără a primi vreun răspuns; în sfîrșit, la cea de-a treia bătaie, Scozzone veni să-i deschidă.

— Ah, bine c-ai sosit, meștere! exclamă ea, dînd cu ochii de Cellini. Vai, Doamne, să te fi întors măcar cu două ceasuri mai devreme!

— Dar ce s-a întîmplat? întrebă Cellini.

— Ne-am pomenit aici cu prefectul, cu contele și cu ducesa d'Etampes.

— Și?

— Au făcut o percheziție.

— Ei, și?

— Au găsit-o pe Colombe în capul zeului Marte.

— Nu se poate!

— Ducesa d'Etampes a luat-o pe Colombe la ea, la palat, iar prefectul l-a trimis pe Ascanio la Châtelet.

— Ah ! Inseamnă c-am fost trădați ! exclamă Benvenuto, lovindu-se cu palma peste frunte și izbind cu piciorul în pământ. Pe urmă, cum în orice împrejurare primul gând al acestui om era să se răzbune, își lăsă calul să se ducă singur la grajd și, năpustindu-se în atelier strigă : Veniți toți aici ! Toți, ați înțeles ?

O clipă mai apoi, toți lucrătorii se aflau strinși în jurul său.

Fiecare din ei fu supus unui interogatoriu în lege, dar nici unul, după cum se dovedi, habar n-avea nu numai unde fusese ascunsă Colombe, dar nici măcar prin ce mijloc dușmanii tinerei fete reușiseră să dea de urma ei : pînă și Pagolo, pe care Benvenuto îl bănuise din capul locului, reuși să se dezvinovățească în așa fel, încît meșterul să nu mai păstreze nici cea mai mică îndoială. Se înțelege de la sine că bănuielile sale nu se îndreptaseră nici un moment împotriva cinstitului Hermann și doar în trecăt împotriva lui Simon-Stingaciul.

Văzînd că aici nu avea nimic de răzbunat și nici de aflat, Benvenuto se hotărî numaidecît cu iuțeala cu care punca de obicei la cale un lucru ori altul și, după ce se încredință că sabia sa era prinsă bine la șold și că pumnalul putea fi tras cu ușurință din teacă, porunci tuturor să-și vadă de treabă și să nu plece de acasă pentru a ști unde să-i caute la nevoie. Ieși apoi din atelier, coborî sprinten treptele peronului și se repezi afară în stradă.

De astă dată, chipul său, mersul și ficce gest mărturiseau cea mai aprigă frămîntare. Într-adevăr, mii de gânduri, mii de planuri și mii de necazuri se ciocneau și se învălmășeau în capul său. Ascanio lipsea tocmai acum cînd îi era atît de necesar, căci pentru turnarea statuii lui Jupiter avea nevoie de toți ucenicii săi pînă la unul și, în primul rînd, de cel mai inteligent dintre toți. Colombe fusese răpită și, înconjurată acum de atîția dușmani, fata ar fi putut să-și piardă curajul. Senina, cereasca ei încredere, care era o pavază pentru biata copilă împotriva intențiilor vrăjmașe și a uneltirilor josnice, avea poate să se destrame și s-o părăsească în mijlocul atîtor mașinații și amenințări.

În același timp, sub vâlmășagul gîndurilor, o amintire mocnea în adîncul cugetului său. Își aduse aminte că, într-o zi cînd îi dăduse a înțelege lui Ascanio că s-ar putea aștepta la cine știe ce crîncenă răzbunare din partea ducesei d'Etampes, Ascanio îi răspunsese surîzînd : „Nu va îndrăzni să se atingă de mine, fiindcă aș putea s-o distrug cu un singur cuvînt“. Benvenuto încercase atunci să afle ce secret era la mijloc, dar tînrul îi răspunsese : „În momentul de față, meștere, ar fi o mișelie din partea mea să-l dau în vileag. Așteaptă ziua cînd va fi doar un mijloc de apărare“.

Benvenuto apreciasc discreția lui și avusese răbdare. Acum însă trebuia neapărat să dea ochi cu Ascanio. Era cel dintîi lucru pe care trebuia să-l facă.

Era destul ca Benvenuto să dorească un lucru pentru a se și hotărî să-l îndeplinească. Abia apucase să-și spună că trebuie să dea ochi cu Ascanio și iată-l că și bătea la poarta închisorii Châtelet. În aceeași clipă se deschise o fereastră și unul dintre gealații prefectului îl întrebă pe Cellini cine era. În spatele lui se zărea stînd cîeva în umbră.

— Mă numesc Benvenuto Cellini -- răspunse orfă-
urarul.

— Ce doriți ?

— Doresc să văd un deținut care se află închis aici.

— Cum îl cheamă ?

— Ascanio.

— Ascanio e la carceră și nu are voie să vadă pe
nimeni.

— Și pentru ce a fost băgat la carceră ?

— Fiindcă e învinuit de o crimă care, de obicei, se
pedepsește cu moartea.

— Atunci cu atît mai mult trebuie să-l văd ! exclamă
Benvenuto.

— Ai un fel cu totul ciudat de a judeca lucrurile,
senior Cellini — rosti pe un ton zeflemitor glasul omului
ascuns în umbră — și care nu-și are locul la Châtelet.

— Cine rîde de stăruințele mele ? Cine îndrăznește
să-și bată joc cînd eu mă rog ? strigă Benvenuto.

— Eu — se auzi din nou glasul — eu, Robert d'Estourville, prefectul Parisului. Fiecare la rîndul său, senior Cellini ! Orice partidă trebuie să aibă și o revanșă. Dumneata ai cîștigat prima partidă, iar eu pe cea de-a doua. Mi-ai luat palatul, nesocotind legea, iar eu ți-am luat în chip legiuit ucenicul. N-ai binevoit să mi-l înapoezi pe cel dintîi, nici eu n-am să ți-l dau înapoi pe cel de-al doilea. Și acum, ești inimos și cutezător, după cum te știu, și ai o armată întrecagă de tovarăși de breaslă credincioși ; hai, scumpul meu cuceritor de castele ! Hai, iubite cățărător pe pereți ! Hai, stimată spărgător de porți ! Poftim de ia cu asalt închisoarea ! Te-aștept !

După aceste cuvinte, fereștriuca se închise.

Benvenuto scoase un răcnet și se năpusti asupra porții masive, dar, oricît se îndîrji împotriva ei, izbind-o cu pumnii și cu picioarele, în pofida străduințelor sale poarta nici nu se clinti.

— Hai, scumpule, hai, lovește — îi strigă prefectul din spatele porții — că tot nu te alegi cu nimic, decît doar cu tărăboiul pe care-l faci, iar dacă faci prea mult tărăboi, ia seama că vin jandarmii ! Păzea, că te înhață arcașii ! Vezi dumneata, drăguțule, Châtelet nu-i totuna cu palatul Nesle ; fortăreța se află în stăpînirea mărici sale regelui, vom vedea acum cine-i mai tare : domnia ta sau regele Franței ?

Benvenuto își roti privirile în jur și văzu pe chei o bornă smulsă din pămînt pe care doi oameni obișnuiți abia dacă ar fi putut s-o ridice de jos. Se duse întins la bornă și, săltînd-o de jos, o urcă pe umăr, cu ușurința cu care un copil ar fi apucat o piatră.

După cîțiva pași însă se gîndi că, dacă ar fi reușit să spargă poarta, ar fi dat peste straja din interiorul fortăreței și că, încercînd să pătrundă înăuntru cu forța, ar fi ajuns la rîndul său la închisoare ; tocmai acum cînd libertatea lui Ascanio depindea de propria lui libertate. Lăsa deci să-i scape din brațe borna, care era atît de grea, încît se înfundă de cîteva degete în pămînt.

Probabil că prefectul îl urmărea printr-o vizetă ce nu se zărea de afară, pentru că în momentul acela se auzi un nou hohot de rîs.

Benvenuto își luă picioarele la spinare pentru a nu se lăsa ispitit să-și sfărîme capul de poarta aceea blestemată.

O porni glonț spre palatul Etampes.

Situația nu era chiar așa disperată dacă, neputînd să-l vadă pe Ascanio, ar fi reușit cel puțin să dea ochi cu Colombe. Poate că Ascanio, într-o clipă în care dragostea îl îmbia la mărturisiri, îi încredințase logodniciei sale secretul pe care nu voise să i-l dezvăluie meșterului său.

Totul merse strună la început; poarta palatului era deschisă, străbătu curtea și pătrunse în vestibul, unde se afla un lacheu voinic muiat în fireturi, o huidumă de om, lat în spate de patru picioare și înalt de șase picioare.

— Cine sînteți dumneavoastră? îl întrebă el pe orfăurar, măsurîndu-l din creștet pînă-n tălpi.

În orice altă împrejurare, Benvenuto ar fi ripostat la o privire atît de impertinentă prin cine știe ce răbufnire năprasnică, așa cum îi stătea în fire, dar trebuia să vorbească neapărat cu Colombe, trebuia să-l salveze pe Ascanio; se stăpîni deci.

— Sînt Benvenuto Cellini, orfăurarul florentin — răspunse el.

— Și ce doriți?

— S-o văd pe domnișoara Colombe.

— Domnișoara Colombe nu poate fi văzută.

— Și de ce nu poate fi văzută?

— Pentru că tatăl său, jupîn d'Estourville, prefectul Parisului, a încredințat-o doamnei ducese d'Etampes, rugînd-o s-o vegheze.

— Bine, dar eu sînt un prieten.

— Un motiv mai mult pentru a da de bănuît.

— Cînd îți spun că trebuie neapărat s-o văd — stărui Benvenuto, simțînd cum îl încinge minia.

— Și eu vă spun că n-o veți vedea — răspunse lacheul.

— Atunci măcar ducesa d'Etampes poate fi văzută?

— Nici doamna ducesă și nici domnișoara Colombe.

— Nici chiar de mine, care sînt orfăurarul domniei sale?

— De dumneavoastră mai puțin decît de oricine.

— Inseamnă deci că s-a dat ordin să nu fiu primit ? !
exclamă Benvenuto.

— Intocmai — răspunse valetul — ați ghicit.

— Numai că, vezi tu, iubitele, eu sînt un om cam sucit — îi spuse la rîndul său Benvenuto Cellini, cu acel rîs înfricoșător ce prevestea de obicei o dezlănțuire furtunoasă — și că totdeauna reușesc să pătrund acolo unde nu sînt lăsat să intru.

— Și cum faceți, vă rog, sînteți bun să-mi spuneți și mie ?

— Cînd văd o ușă și un caraghios ca tine în fața ei, de pildă...

— Atunci ? întrebă lacheul.

— Atunci — îl lămuri Benvenuto, îndeplinind pe loc ceea ce spunea — îl dau peste cap pe caraghios și sparg ușa.

În aceeași clipă, cu o lovitură de pumn îl făcea pe lacheu să zboare cît colo și cu o lovitură de picior dădea ușa de perete.

— Ajutor ! strigă lacheul. Ajutor !

Strigătul disperat al nefericitului era de prisos ; trecînd din vestibul în anticameră, Benvenuto se trezi față-n față cu șase valeți care păreau anume puși acolo ca să-l întîmpine.

Își dădu seama atunci că ducesa d'Etampes fusese înștiințată despre înapoierea lui, drept care luase din vreme toate măsurile trebuincioase.

În orice altă împrejurare, înarmat cum era cu pumnalul și cu spada, Benvenuto ar fi tăbărit asupra slugilor și cît ai bate din palme n-ar fi avut ce alege din ele, dar o asemenea tevatură în palatul favoritei monarhului ar fi putut avea consecințe dezastruoase. Pentru a doua oară, împotriva obiceiului său, rațiunea se dovedi mai puternică decît mînia ; încredințat că în orice caz va putea să pătrundă la rege, a cărui ușă, precum se știe, îi era deschisă la orice oră, vîrî la loc spada trasă pe jumătate din teacă, făcu calea întoarsă și, oprindu-se aproape la fiecare pas, ca un leu care bate în retragere, străbătu agale vestibulul, apoi, după vestibul, curtea și se îndreptă spre Luvru.

De astă dată, Benvenuto își recăpătase aerul său liniștit dintotdeauna și mersul tacticos, dar liniștea sa era înșelătoare : picături mari de sudoare îi îmbrobonau fruntea și o crîncenă minie începea să dospească în el, făcîndu-l să se frămînte cu atît mai dureros, cu cît se străduia mai strașnic să și-o stăpînească. Într-adevăr, nimic nu putea fi mai supărător pentru o fire aprigă ca a lui decît zăbava inutilă, decît piedica meschină a unei uși trîntite în nas, decît mojiția unui lacheu obraznic. Nu poate să existe dispărare mai cumplită pentru oamenii puternici ca el care sînt în stare să-și supună cugetul decît atunci cînd se izbesc fără rost de un obstacol material. Benvenuto ar fi dat zece ani din viață pentru ca, în momentul acela, cineva să-l lovească din întîmplare cu cotul și, mergînd pe stradă, ridica din cînd în cînd capul, sfredelindu-i pe trecători cu o privire fîroasă, ca și cînd le-ar fi spus : „Ia să vedem, se află cumva printre voi vreun biet amărît, sătul de viață ? În cazul acesta să vină la mine că și-a găsit omul !“

Un sfert de oră mai tîrziu, Benvenuto intră în palatul Luvru și, oprindu-se în sala pajilor, ceru să vorbească neîntîrziat cu maiestatea sa. Voia să-i povestească lui Francisc I tot ce se întîmplase, să ceară sprijinul lealității sale și, dacă nu putea dobîndi imputernicirea de a-l scoate din închisoare pe Ascanio, să-l roage a-i acorda măcar permisiunea de a-l vedea ; pe drum se gîndise neconținut la ceea ce trebuia să-i spună regelui, și cum Benvenuto se mîndrea a fi înzestrat cu darul vorbirii, se simțea dinainte pe deplin mulțumit de micul discurs pe care-l ticluise. Într-adevăr, frămîntările prin care trecuse, veștile năprasnice care picaseră peste el din senin, jignirile îndurate, piedicile pe care nu reușise a le birui, toate acestea laolaltă făcuseră să se încingă sîngele în vinele irascibilului artist : îi zvîcneau tîmplele, inima îi bătea să se spargă și-i tremurau mîinile.

Un neastîmpăr mistuitor, care nici el nu știa cum se stîrniase, îi sporea îndoit vloga trupească și sufletească, așa cum se întîmplă uneori să trăiești într-un singur minut o zi întregă din viață.

În această stare de spirit se afla Benvenuto în momentul în care, adresându-se unui paj, ceru îngăduința de a intra la rege.

— Regele nu primește — îi răspunse tânărul.

— Nu mă recunoști ?! întrebă Benvenuto, mirat.

— Ba da, dimpotrivă, vă recunosc foarte bine.

— Mă numesc Benvenuto Cellini și maiestatea sa mă primește la orice oră.

— Tocmai pentru că vă numiți Benvenuto Cellini — răspunse pajul — nu puteți intra.

Benvenuto rămase împietrit de uimire.

— A, dumneavoastră sînteți, domnule de Termes ? continuă tânărul, întîmpinîndu-l pe un curtean care sosisese o dată cu orfăurarul. Pofțiți, pofțiți, domnule conte de la Faye ; pofțiți, domnule marchiz des Prés !

— Și eu ? Eu ce fac ?! exclamă Benvenuto, îngălbenindu-se de furie.

— Dumneavoastră ? Întorcîndu-se la palat acum zece minute, regele a spus : „Dacă neobrăzatul acela de florentin vrea cumva să intre la mine, să știe că nu doresc să-l văd și să fie povățuit să se astîmpere, dacă n-are chef să facă o comparație între închisoarea Châtelet și fortăreața Sant'Angelo.

— Răbdare, suflete, răbdare ! murmură Benvenuto Cellini printre dinți — fiindcă, pe legea mea, nu mi s-a întîmplat încă pînă acum ca un rege să mă lase să aștept ! Vaticanul se poate măsura, cred, cu palatul Luvru, și Leon al X-lea cu Francisc I, și totuși niciodată nu mi-a fost dat să aștept la porțile Vaticanului și nici la ușa lui Leon al X-lea ; dar știu ce trebuie să fie la mijloc : da, regele se afla adine'auri la doamna d'Etampes, regele a ieșit acum cîteva clipe din palatul iubitei sale, care, de bună seamă, l-a asmuțit împotriva mea. Asta e, cu siguranță ; răbdare deci pentru Ascanio ! Răbdare pentru Colombe !

Dar, cu toată lăudabila lui hotărîre de a-și păstra cumpătul, Benvenuto se văzu silit să se sprijine de o coloană ; i se pusese o piatră pe inimă și simțea că i se taie picioarele. Acest ultim afront făcea să singereze nu numai mîndria lui, ci în același timp prietenia sa. Su-

fletul său plin de amărăciune și disperare. Buzele strînse, mîinile încleștate mărturiseau cît de crunt suferea.

Totuși, după un moment, își veni în fire, își scutură capul, dîndu-și pe spate părul ce-i căzuse pe frunte, și ieși cu pași apăsați și hotărîți. Toți cei ce se aflau de față se uitară în urma lui, pătrunși de respect.

Faptul că Benvenuto reușise să-și păstreze o înfățișare liniștită se datora neobișnuitei sale puteri de a-și stăpîni propria fire, fiindcă, în realitate, era mai năuc și mai descumpănit decît un cerb încolțit. Rălăci cîtva timp pe străzi, fără a ști încotro merge, fără să vadă nimic altceva în fața ochilor decît o pîclă, fără să audă nimic altceva decît vuietul singelui în urechi, întrebîndu-se într-o doară în sinea lui, așa cum se întîmplă cînd ești beat, dacă dormea sau era cu adevărat treaz. Pentru a treia oară de un ceas încoace era alungat. Lui, Benvenuto, favoritul prinților, papilor și regilor, pentru a treia oară în ziua aceea i se trîntea ușa-n nas, lui, tocmai lui, în fața căruia toate ușile se deschideau larg, numai la auzul pașilor săi. Și totuși, în pofida întreitului afront pe care-l suferise, nu avea dreptul să se lase prididit de minie : era dator să-și ascundă roșeața și să-și înăbușe rușinea, pînă ce va fi reușit să-i salveze pe Colombe și pe Ascanio. Avea impresia că lumca care trecea pe lingă el, nepăsătoare, tacticoasă ori grăbită, îi citea pe frunte întreita ocară pe care o îndurase. Fu poate singurul moment din viața lui cînd acest suflet nobil pe nedrept înjosit se îndoi de sine. Cu toate acestea, după ce cutreieră așa străzile, la întîmplare, orbește, rătăcind fără țintă, se dezmetici în fine și ridică fruntea ; descu-rajarea îl părăsi și-l cuprinse iar înfrigurarea.

— N-are a face — rosti el în gura mare, într-atît era de frămîntat de gîndurile sale, într-atît trupul său era mistuit de văpaia sufletului — n-are a face, oricît ar încerca să-l calce în picioare pe om, nu vor reuși niciodată să strivească artistul. Hai, dăltuitoarele, fă-i să se căiască de faptele lor, admirîndu-ți opera ; hai, Jupiter, dovedește că mai ești încă nu numai regele zeilor, dar și stăpînul oamenilor !

Spunînd aceste cuvînte, mînat parcă de un îndemn mai puternic decît voinţa lui, Benvenuto întinse din nou pasul la drum îndreptîndu-se spre Tournelles, fosta reşedinţă regală, în care mai locuia încă bătrînul conetabil Anne de Montmorency.

Vijeliosul Benvenuto trebui să-şi aştepte rîndul timp de o oră pînă să poată pătrunde la ministrul-soldat al lui Francisc I, pe care-l asalta o droaie de curteni şi de solicitori ; în fine, fu poftit să intre în camera conetabilului.

Anne de Montmorency era un bărbat înalt de stat, prea puţin gîrbovit de ani, rece, înţepat şi scorţos, cu o privire pătrunzătoare şi scump la vorbă ; tot timpul bodogănea şi nimeni nu-l văzuse vreodată în toane bune. Pentru el ar fi fost o adevărată umilinţă să-l surprindă cineva rîzînd. Cum fusese oare în stare să se împace cu bătrînul acesta ursuz fermecătorul şi îndatoritorul monarh ce cîrmuia pe vremea aceea Franţa ? Iată o ciudăţenie ce nu-şi poate găsi explicaţia decît în legea contrastelor : Francisc I avea darul de a-i face pe cei cărora le refuza vreo favoare să plece de la el întotdeauna mulţumiţi ; pe cînd conetabilul nu ştiu cum făcea că, ori de cîte ori îndeplinea cererile cuiva, solicitorul pleca furios. De o destoinicie destul de mediocră, de altminteri, conetabilul reuşise să cîştige încrederea regelui prin rigiditatea lui ostăşească şi prin solemnitatea sa despotică.

În momentul în care Benvenuto intră înăuntru, tocmai se plimba de la un capăt la celălalt al încăperii, potrivit obiceiului său. La salutul lui Cellini se mulţumi să răspundă printr-un semn din cap ; pe urmă, oprindu-se brusc şi pironind asupra sa privirea-i sfredelitoare, îl întrebă :

— Cine eşti dumneata ?

— Benvenuto Cellini.

— Şi cu ce te îndeletniceşti ?

— Sînt orfăurarul regelui — răspunse artistul, mirat că primul răspuns nu-l scutise de cea de-a doua întrebare.

— A, da, adevărat — mormăi conetabilul. Acum te recunosc ; ei, ia spune ce doreşti, ce-ai vrea să-mi ceri, dragul meu ? Să-ţi fac vreo comandă ? Dacă te-ai bizuit

pe așa ceva, ți-ai pierdut vremea de pomană, e mai bine s-o știi din capul locului. Pe onoarea mea ! Zău dacă pot să pricep mania asta a artelor ce a început să se răspîndească peste tot în zilele noastre. S-ar zice că-i o molimă de care s-a molipsit toată lumea, afară de mine. Nu, n-am nici în clin nici în mîneacă, meșterc orfăurar, cu sculptura, mă-nțelegi ? Adresează-te deci altora și să auzim de bine ! Benvenuto făcu o mișcare. O, Doamne, nu trebuie să-ți faci sînge rău din pricina asta ; ai să găsești destui curteni care vor să-l maimuțărească pe rege și destui nepricepuți care țin să treacă drept cunoscători. Cît despre mine, ascultă bine ce-ți spun : mă mulțumesc să-mi văd de meseria mea, care este aceea de a purta războaie și, din punctul meu de vedere, mă-nțelegi ? o țărancă zdravănă care-mi toarnă la fiecare nouă luni cîte un plod, adică un soldat, face de o sută de ori mai mult decît un sculptor prost care-și pierde vremea meșterind cu duiumul niște haidamaci de bronz din pricina cărora se scumpesc mereu tunurile.

— Monseniorc — spuse Benvenuto, după ce ascultase această lungă crezic, cu o răbdare de care el însuși se minuna — monseniorc, lucrul despre care am venit să vă vorbesc nu are nimic de-a face cu arta, ci cu onoarea.

— Așa ! În cazul acesta, se schimbă socotcala. Ce poțști de la mine ? Spune repede !

— Vă amintiți, poate, monseniorc, că într-o zi maiestratea sa mi-a spus de față cu domnia voastră că în ziua în care îi voi aduce statuia lui Jupiter turnată în bronz îmi va acorda orice favoare i-aș cere și că se bizuia pe domnia voastră, monseniorc, și pe cancelarul Poyet, să-i reamintiți înalta sa promisiune în cazul cînd s-ar fi în-țimplat s-o uite.

— Mi-amintesc. Ei, și ?

— Ei bine, monseniorc, se apropie clipa în care vă voi ruga din tot sufletul să vă amintiți de această împrejurare în numele regelui. Vă veți aminti, nu-i așa ?

— Asta voiai să-mi ceri, domnule ? ! exclamă conetabilul. Pentru așa ceva ți-ai permis să mă deranjezi : ca să mă rogi să fac ceea ce e de datoria mea să fac ? !

— Monseniorc !

— Asta se numește impertinență, domnule orfăurar ! Conetabilul Anne de Montmorency, dacă vrei să știi, n-are nevoie să-i atragă atenția cineva pentru a fi om cinstit. Regele mi-a spus să țin minte în locul său, lucru pe care ar trebui să-l facă mai des, să nu-i fie cu supărare ; ei bine, am să țin minte, chiar dacă s-ar întâmpla să nu-i vină la îndemână. S-auzim de bine, meștere Cellini, mai sînt și alții care așteaptă !

Spunînd acestea, conetabilul îi întoarse spatele lui Benvenuto și făcu semn să intre alt solicitator.

La rîndul său, Benvenuto îl salută pe conetabil, al cărui fel de a vorbi, repezit și pe șleau, nu era făcut să-i displace și, stăpînit de aceeași înfrigurare și mînat de același gînd mistuitor, se grăbi să se înfățișeze cancelarului Poyet, care locuia destul de aproape, la poarta Saint-Antoine.

Față de Anne de Montmorency, veșnic ursuz, veșnic ferecat într-un fel de armură din cap pînă în picioare, cancelarul Poyet reprezenta cel mai desăvîrșit contrast fizic și moral. Cancelarul era politicoș, fin, abil, înfoclit în blănuri, scufundat parcă într-un maldăr de hermină ; nu i se vedea decît tigva pleșuvă și cărunță, o pereche de ochi neastîmpărați și inteligenți, buzele subțiri și o mînă albă. Avea un caracter tot atît de cinstit poate ca și conetabilul, doar mai puțin nepărtinitor.

Și de astă dată Benvenuto fu nevoit să aștepte o jumătate de oră. Devenise însă de nerecunoscut : începuse a se obișnui să aștepte.

— Monsiorenne — spuse el, cînd fu primit în cele din urmă — am venit să vă reamintesc o promisiune pe care suveranul mi-a făcut-o de față cu domnia voastră, luîndu-vă nu numai ca martor, dar și chezaș.

— Știu ce vrei să spui, jupîne Benvenuto — îi tăie cuvîntul Poyet — și sînt gata, dacă dorești, să-i reamintesc oricînd maiestății această promisiune ; dar trebuie să-ți spun de la bun început că, din punct de vedere juridic, nu ai nici un drept, deoarece un legămînt făcut într-o doară și lăsat la bunul dumitale plac nu are nici o valoare în fața tribunalelor și, în orice caz, nu poate avea puterea legală a unui act scris ; în consecință, dacă

regele se întâmplă să-ți împlinească rugămintea, o va face doar din bunăvoință și pentru a-și respecta cuvântul de gentilom.

— Nici nu doresc altceva, monseniore — spuse Benvenuto — tot ce vă rog e numai să îndepliniți la timpul și locul potrivit sarcina pe care suveranul vi-a încredințat-o, lăsând ca bunăvoința maiestății sale să facă restul.

— Perfect! încuviință Poyet. Dacă-i vorba numai de atît, dragă domnule, te rog să mă crezi că sînt la dispoziția dumatăle.

Benvenuto se despărți de cancelar cu sufletul mai împăcat, dar cu singele' clocotindu-i încă în vine și cu mîinile înfrigurate. Gîndurile sale înfierbîntate de atîtea frămîntări, afronturi și involburări minioase, silite să se înfrîneze atîta vreme, se revărsau acum în deplină libertate; spațiul și timpul nu mai existau pentru cugetul pe care îl cotropiseră și, în timp ce Benvenuto se întorcea acasă cu pași mari, vedea ca într-o luminoasă nălucire chipul Stefanei, locuința lui del Moro, castelul Sant'Angelo și grădina Columbei. Simțea în același timp în el niște puteri supraomenești și i se părea că trăiește dincolo de granițele acestei lumi.

Era încă stăpînit de această ciudată exaltare în momentul în care intră pe poarta palatului Nesle.

Toți ucenicii îl așteptau, așa cum le poruncise.

— Turnăm statuia lui Jupiter, băieți! Toți la turnat! strigă el încă din prag și se năpusti ca o furtună în atelier.

— Să trăiești, meștere! spuse Jacques Aubry, care intrase fredonînd vesel, în urma lui Benvenuto Cellini. Oare nu m-ai văzut și nici nu m-ai auzit pînă acum? De cinci minute mă tot țin după dumneata pe chei și te strig; mergeai atît de repede că mi-a ieșit sufletul. Dar ce aveți cu toții de sînteți așa încruntați ca niște judecători?

— La turnat! strigă din nou Benvenuto, fără a se învrednici să-i răspundă lui Jacques Aubry, pe care totuși îl zărise cu coada ochiului și-l auzise cu o ureche. La turnat; acu-i acu! Vom izbuti oare, milostive Doamne?

Ah, dragul meu — continuă el în fraze întretăiate, adresându-se cînd lui Aubry, cînd tovarășilor săi de lucru — ah, dragă Jacques, ce veste cumplită mi-a fost dat să aflu la întoarcere și cum au știut să profite de lipsa mea !

— Dar ce-i cu dumneata, meștere ? întrebă Aubry, sincer îngrijorat de înfrigurarea lui Cellini și de adinca mîhnire zugrăvită pe chipurile ucenicilor.

— Aveți grijă, băieți, să aduceți lemne uscate de brad. Știți doar că de șase luni încoace am tot strîns lemne de foc. Ce să am, dragă Jacques : am că Ascanio al meu e închis la Châtelet ; am că mîndrețea aceea de fată, Colombe, fiica prefectului, de care Ascanio, cum bine știi, era îndrăgostit, se află acum în mîinile ducesei d'Etampes, dușmanca ei ; au descoperit-o în statuia lui Marte, unde o ascusesem. Dar o să-i salvăm pe amîndoi. Ei, ei, unde te duci, Hermann ? Lemnele nu sînt în pivniță, ci afară, în stiva din curte.

— Ascanio e arestat ! se minună Aubry. Și Colombe răpită !

— Da, da, cine știe ce iscoadă mîrșavă îi va fi pîndit, bietii copii, și va fi dat în vileag o taină pe care ți-am ascuns-o chiar și dumitale, dragă Jacques. Dar dacă am să pun vreodată mîna pe ea !... La turnat, băieți, la turnat ! Dar asta nu-i tot. Regele nu mai vrea să mă vadă, închipuiește-ți, cînd pînă mai deunăzi mă numea prietenul său ! Să mai crezi în prietenia oamenilor ! E adevărat că regii nu sînt oameni : sînt regi. Așa că degeaba m-am dus la Luvru, fiindcă n-am putut să răzlesc pînă la el, n-am putut nici măcar să-i spun un cuvînt. Nu-i nimic, statuia o să vorbească în locul meu. Așezați tiparul, prieteni, nu trebuie să pierdem nici un moment. Femeia aceea care caută să se răzbune acum pe biata Colombe ! Nemer-nicul de prefect, care mă ia peste picior ! Gealatul care-l schingiuește pe Ascanio ! O, de-ai știi ce cumplite vedenii am avut azi, dragă Jacques ! Te rog să mă crezi c-aș da zece ani din viață celui care ar putea să pătrundă pînă la bietul întemnițat, să stea de vorbă cu el și să-mi împărtășească apoi secretul cu ajutorul căruia aș putea s-o îngenunchez pe trufașa aceea de ducasă ; fiindcă Ascanio

cunoaște un secret care are această putere, mă-nțelegi, dragă Jacques, și pe care, suflet nobil cum e, n-a vrut cu nici un chip să mi-l dezvăluie pînă acum ! Dar nu-i nimic, fii pe pace, Stefana, nu-ți face griji din pricina feciorului tău, am să lupt pentru el pînă la ultima suflare și, fie ce-o fi, tot am să-l scap ! Da, da, am să-l scap ! Ah, unde-i mișelul care ne-a vîndut, să-l sugrum cu mîinile mele ! Numai de mi-ar fi dat să mai trăiesc măcar trei zile încă, Stefana ! Tare mă tem că focul ce mă în-cinge o să-mi mistuie viața. O, dacă s-ar întîmpla cumva să mor fără să fi putut termina statuia lui Jupiter ? ! La turnat, băieți, la turnat !

Încă de la primele cuvinte rostite de Benvenuto Cellini, Jacques Aubry se făcuse galben ca ceara, bănuind că el era pricina întregii nenorociri. Pe măsură ce Benvenuto i se destăinuia, bănuiala se transformase în certitudine. În momentul acela cine știe ce plan i se va fi înfiripat pesemne în minte, fiindcă se făcu nevăzut pe nesimțite, în timp ce orfăurarul alerga înfrigurat spre turnătorie, însoțit de calfele sale și strigînd ca scos din minți :

— La turnat, băieți, la turnat !

XXXI

DESPRE PIEDICILE ÎNTÎMPINATE DE UN OM CINSTIT CARE VREA SĂ ÎNTRE LA ÎNCHISOARE

Bietul Jacques Aubry ieșise plouat din palatul Nesle : nu mai încăpea nici o îndoială că el era cel care, fără să vrea, trădase secretul lui Ascanio. Dar cine să fi fost oare cel care-l vînduse pe el însuși ? Cu siguranță că nu putea fi seniorul acela de ispravă pe care nici măcar nu știa

cum îl cheamă ; un gentilom, ce mai încolo înceace ! Mai curînd puşlamaua aceea de Henriet, dacă nu va fi fost cumva Robin, sau poate Charlot, sau poate Guillaume ; fapt e că povestîse întîmplarea la o duzină de prieteni apropiaţi şi nu-i venea prea uşor acum să-l descopere pe vinovat ; dar n-are a face ! Primul, veritabilul şi unicul trădător era el însuşi, Jacques ; iscoada mîrşavă asupra căreia Benvenuto arunca toată vina era el. În loc să fi încuiat cu trei lacăte, în inima sa, secretul unui prieten, secret pe care-l descoperise printr-o întîmplare, nu găsisese altceva mai bun de făcut decît să-l trîmbeţeze în stînga şi în dreapta, pricinuind cu limba lui afurisită nenorocirea lui Ascanio, pe care-l iubea ca pe un frate. Jacques îşi smulgea părul din cap, Jacques se bătea cu pumnii în piept, Jacques se terfelea singur, împovărîndu-se cu cele mai amarnice ocări, şi nu găsea injurii destul de sîngeroase pentru a înfiera cum se cuvine purtarea lui josnică.

Remuşcările îl chinuiau atît de cumplit, aducîndu-l într-un asemenea hal de disperare, încît pentru prima oară în viaţa lui, poate, Jacques Aubry începu să cugete. La urma urmei, chiar dacă nu i-ar mai fi rămas un singur fir de păr în cap, chiar dacă şi-ar fi învineţit tot pieptul, chiar dacă şi-ar fi făcut conştiinţa harcea-parcea, tot nu-i putea fi de folos cu nimic lui Ascanio : trebuia cu orice preţ să îndrepte răul pe care-l săvîrşise, în loc să-şi piardă vremea văicărindu-se.

Din ceea ce-i spusese Benvenuto, cîstitului Jacques îi rămăseseră în minte aceste cuvinte : „Aş da zece ani din viaţă celui care ar putea să pătrundă pînă la bietul întemniţat, să stea de vorbă cu el şi să-mi împărtăşească apoi secretul cu ajutorul căruia aş putea s-o îngenunchez pe trufaşa aceea de ducesă“. Şi, aşa cum am arătat mai înainte, împotriva obiceiului său, Jacques începuse a cugeta. Iar concluzia la care ajunsese în urma acestor cugetări fu aceea că trebuie cu orice chip să pătrundă în fortăreaţa Châtelet. În momentul în care avea să se vadă înăuntru, cum-necum, va şti el pînă la urmă să dea de Ascanio.

Numai că Benvenuto încercase zadarnic să intre în închisoare ca simplu vizitator și, firește, lui Jacques Aubry nici măcar nu i-ar fi trecut prin cap gândul temerar de a încerca din nou un lucru pe care meșterul nu izbutise să-l ducă la bun sfârșit. Dar dacă era cu neputință să pătrunzi înăuntru ca simplu vizitator, nimic nu putea fi mai ușor, cel puțin așa își închipuia secretarul de cancelarie, decît să ajungi acolo ca deținut ; ca atare va intra în închisoare în această calitate și, după ce va fi dat ochi cu Ascanio, după ce Ascanio îi va fi destăinuit tot, după ce nu va mai avea nimic de făcut la Châtelet, își va lua frumușel tălpășița și se va duce întins la Benvenuto Cellini, înarmat cu secretul izbăvitor, nu ca să-i ceară cei zece ani din viață pe care se oferise să-i dea, ci ca să-i mărturisească păcatul și să-l roage de iertare.

Încîntat de bogăția propriei sale imaginații și mîndru de imensitatea devotamentului său, porni, așadar, spre Châtelet.

„Ia să vedem — chibzuia în sinea lui Jacques Aubry, îndreptîndu-se cu pași apăsăți spre închisoarea care devenise ținta tuturor năzuințelor sale — ia să vedem, ca să nu călcăm cumva din nou în străchini, să vedem cum stăm și care-i situația, ceea ce nu e chiar așa ușor, dat fiind că tărășenia asta mi se pare tot așa de încîlcită ca și firul iubitei mele Gervaise atunci cînd îmi dă să țin scutul și eu vreau s-o sărut. Așadar, să luăm lucrurile de la început, rînd pe rînd. Ascanio, va să zică, era îndrăgostit de Colombe, fiica prefectului, bine. Cum însă prefectul își pusese în gînd s-o mărite cu contele d'Orbec, Ascanio a răpit-o, foarte bine ; pe urmă, după ce a răpit-o, neștiind ce să facă cu dulcea copilă, a ascuns-o în capul zeului Marte, *optime*. Ascunzătoarea era, n-am ce zice, excepțională și trebuia să vină un dobitoc ca... în sfîrșit, să trecem peste asta : o să vedem noi ce și cum mai tîrziu. Atunci, pe cît se pare, în urma pălăvrăgelilor mele, prefectul a reușit să pună din nou mîna pe fată, iar pe Ascanio l-a băgat la închisoare. Ca să vezi ce bestie am fost ! Da, numai că de aici încolo ițele încep să se încurce. Ce caută, bunăoară, ducesa d'Etampes în toată istoria asta ? Nu poate s-o înghită pe Colombe, pe care toată lumea o iubește. Și de ce, mă rog ? A, da,

acum m-am lămurit. Anumite aluzii răutăcioase ale cal-felor, fisticela lui Ascanio de cîte ori venea vorba despre ducesa... doamna d'Etampes, de bună seamă, a pus ochii pe Ascanio și, bineînțeles, o urăște pe rivala ei. Jacques, puiule, află că ești un nemernic și jumătate, dar în același timp ești și un băiat foc de isteț. Mai e vorbă ; numai că, vezi, cum se face că Ascanio o are la mîină pe ducesa ? Și de unde pînă unde a intrat regele în toată dandanaua asta împreună cu o oarecare Stefana ? Și de ce Benvenuto îl tot pomenește mereu pe Jupiter și-l tot roagă să-l ajute, ceea ce mi se pare totuși o erezie din partea unui catolic ? Naiba să mă ia dacă pricep o iotă ! Dar nu e neapărată nevoie să pricep. În celula lui Ascanio se află cheia întregului mister : totul e numai să-i fac să mă bage în celulă. O să văd eu după aceea cum o să mă descurc.“

Spunînd aceste cuvinte, Jacques Aubry, care ajunsese între timp la capătul drumului său, bătut din răsputeri în poarta închisorii. O clipă mai apoi se deschise feres-truica și o voce răstită îl întrebă ce dorește ; era vocea temnicerului.

— Doresc o celulă în închisoarea dumneavoastră răspunse Aubry, cu un glas lugubru.

— O celulă ?! se miră temnicerul.

— Da, o celulă, cea mai întunecoasă și cea mai adîncă ; și așa încă ar fi prea frumoasă pentru mine.

— De ce ?

— Fiindcă sînt un criminal fioros.

— Dar ce crimă ai săvîrșit dumneata ?

— Adevărat : ce crimă am săvîrșit ? se întrebă Jacques, care nu avusese încă vreme să se gîndească la o crimă mai acătării ; pe urmă, cum în pofida laudelor pe care și le adusese singur puțin mai înainte, prezența de spirit nu era însușirea lui cea mai strălucită, repetă : Ce crimă ?

— Da, ce crimă ? stăruie temnicerul.

— Ia ghicește ! spuse Jacques. Pe urmă, adăugînd pentru sine : Nea cutare asta trebuie să se priceapă mai bine decît mine la crime, o să-mi înșire acum un pomelnic întreg și o să pot alege atunci care-mi convine.

— Ai omorât pe cineva ? întrebă temnicerul.

— Ei, asta e ! protestă studentul, a cărui conștiință se zbîrlea numai la gîndul c-ar putea să treacă drept un ucigaș. Ia ascultă, amice, drept cine mă iei ?

— Ai furat ? continuă temnicerul.

— Să fur ? Ei, na-ți-o, atît ar mai lipsi !

— Dar ce-ai făcut atunci ? exclamă temnicerul, scos din răbdări. Nu ajunge să te dai drept criminal, trebuie să mărturisești și ce crimă ai săvîrșit.

— Dacă-ți spun că sînt un nelegiuit, că sînt un nemernic, c-ar trebui să fiu tras pe roată, c-ar trebui să fiu alîrnat în ștreang !

— Dar crima ? Care-i crima ? întrebă imperturbabil temnicerul.

— Crima ? Ei bine, dacă vrei să știi, am trădat un prieten.

— Asta nu-i o crimă — spuse gealatul. Bună seara ! Și închise oblonul.

— Nu-i o crimă asta ? Nu-i o crimă ? Dar atunci ce e ?

Jacques Aubry apucă din nou ciocanul cu amîndouă mîinile și începu să bată și mai vîrtos.

— Ce mai e și asta, ce s-a întîmplat ? se auzi dinăuntrul închisorii glasul unui al treilea care se amestecă la rîndul său în discuție.

— E un nebun care ține morțiș să intre la Châtelet — răspunse temnicerul.

— Păi dacă-i nebun, n-are ce căuta la Châtelet, să se ducă la azil.

— La azil ! se cutremură Jacques Aubry, luîndu-și picioarele la spinare. La azil ! Piei, drace ! N-am nevoie de nici un azil. Eu vreau să intru la închisoare, nu la azil ! De altminteri, după cîte știu, numai milogii și calicii sînt băgați la azil, nu oamenii înstăriți ca mine, care au în buzunar treizeci de băneuțe bătute pe muchie. La azil ! Auzi, nepricopsitul de temnicer, să zică el că nu-i o crimă să-ți trădezi un prieten ! Va să zică pentru a avea cîntea de a intra la închisoare trebuie neapărat să fi ucis ori să fi jefuit pe cineva. Dar, mă gîndesc... nu s-ar fi putut oare să fi sedus vreo fată ? Nu e ceva care să-ți

păteze onoarea? Da, dar ce față? Gervaise poate?... Și cu toate că era atît de frămîntat, studentul începu să ridă cu poftă. Ei, și, la urma'urmei — spuse el — chiar dacă n-a fost așa, ar fi putut foarte bine să fie. Bravo, bravo! Am descoperit în fine și crima: am sedus-o pe Gervaise.

Și Jacques Aubry o luă la goană spre casa tinerei lucrătoare, urcă într-un suflet cele șaizeci de trepte ce duceau spre camera ei și, dintr-un salt, fu în mijlocul încăperii în care, într-un cochet neglijcu, ținînd în mină un fier de călcat, fermecătoarea cusătoreasă își dichisea șalurile de dantelă.

— Ah! făcu Gervaise, dînd un ȕipăt ușor și drăgălaș. Ah, domnule, cum m-ai speriat!

— Gervaise, scumpă Gervaise — strigă Jacques Aubry, apropiindu-se de iubita lui cu brațele deschise — scapă-mă, inimioara mea!

— O clipă, te rog, o clipă! spuse Gervaise, slujindu-se de fierul de călcat ca de o pavăză. Ce poștești, domnule craidon? Sînt trei zile de cînd nu ȕi-am mai văzut ochii.

— Am greșit, Gervaise, sînt un nenorocit. Dar cca mai bună dovadă că te iubesc e faptul că, în nenorocirea mea, la tine am dat fuga mai întii. Scapă-mă, Gervaise, ȕi repet.

— Da, înțeleg, ȕi-ai băut iarăși minȕile în cine știe ce cîrciumă și, ca de obicei, ai sărit la bătaie. Ești urmărit, vor să te bage la închisoare și ai venit acum la biata Gervaise s-o rogi să te ascundă. Du-te la închisoare, domnule, du-te la închisoare și lasă-mă în pace!

— Totmai asta vreau și eu, Gervaise, puiule, să mă due la închisoare, dar netrebnicii ăia nu vor să mă primească.

— Doamne sfinte, Jacques! spuse fata, cu un gest dușios și plin de compătimire. Nu cumva ai înnebunit?

— Vezi, așa au zis și ei că sînt nebun și au vrut să mă trimită la azil, cînd eu vreau neapărat să intru la Châtelet!

— Vrei să intri la Châtelet? Dar ce să cauți acolo, Aubry? Nici nu știi ce închisoare cumplită e Châtelet. Se spune că, odată intrat acolo, poȕi să aștopȕi mult și bine să-ȕi dea drumul.

— Trebuie totuși să intru ; trebuie, dacă-ți spun ! se încăpățîină studentul. Numai așa pot să-l scap.

— Pe cine să scapi ?

— Să-l scap pe Ascanio.

— Care Ascanio ? Băiatul acela frumos, elevul prietenului dumitale Benvenuto ?

— El însuși, Gervaise. E închis acum la Châtelet și numai din vina mea.

— Sfinte Dumnezeule !

— De aceea — continuă Jacques — trebuie să mă duc și eu după el, trebuie neapărat să-l scap.

— Și de ce l-au închis la Châtelet ?

— Fiindcă iubea pe fiica prefectului și fiindcă a sedus-o.

— Bietul băiat ! Cum se poate, oamenii sînt închiși pentru așa ceva ?

— Precum vezi, Gervaise. Acum îți dai seama : Ascanio o ținea ascunsă, iar eu, descoperind ascunzătoarea, ca un zeyzec ce sînt, ca o secătură, ca un ticălos, n-am găsit altceva mai bun de făcut decît să spun treaba asta la toată lumea.

— Afară de mine ! protestă Gervaise. Păi se putea ? Așa ești dumneata !

— Cum, nu ți-am spus, Gervaise ?

— N-ai suflat un cuvînt. Cu alții ești limbut, numai cu mine nu. Vii aici numai ca să mă strîngi în brațe, să bei și să dormi ; niciodată ca să stăm de vorbă. Află, domnule, că femeilor le place să vorbească.

— Păi noi ce facem în clipa de față, Gervaise, porumbițo ? se miră Jacques. Pare-mi-se că vorbim.

— Da, fiindcă ai nevoie de mine.

— E adevărat că ai putea să-mi faci un mare serviciu.

— Ce serviciu ?

— Ai putea să spui bunăoară că te-am sedus.

— Păi chiar așa ai și făcut, pușlama, m-ai sedus.

— Eu ! exclamă Jacques Aubry, uluit. Eu, Gervaise, eu te-am sedus ?!

— Chiar așa, ăsta-i cuvîntul ; m-ai sedus, domnule, m-ai sedus fără nici o rușine, cu vorbele dumitale dulci, cu făgăduieli mincinoase.

— Cu vorbele mele dulci, cu făgăduieli mincinoase ?

— Da, nu-mi spuneai dumneata că sînt cea mai frumoasă fată din cartierul Saint-Germain-des-Prés ?

— Sînt gata să ți-o spun și azi.

— Nu spuneai dumneata că, dacă nu te iubesc, ai să te prăpădești de dorul meu ?

— Ești sigură că ți-am spus așa ceva ? Curios, nu-mi amintesc.

— În timp ce, dimpotrivă, dacă am să te iubesc, ai să te însori cu mine ?

— Gervaise, așa ceva n-am spus. Pun mîna-n foc !

— Ai spus-o, domnule.

— Niciodată, niciodată, niciodată, Gervaise. Taică-meu m-a pus să fac un legămînt, ca Amilcar pe fiul său Hannibal.

— Ce legămînt ?

— M-a pus să jur că am să mor burlac, la fel ca dînsul.

— Oh ! suspină Gervaise, chemînd lacrimile în sprîjinul cuvintelor sale, cu acea miraculoasă ușurință cu care femeile sînt în stare să plîngă în orice clipă. Ah, așa sînt toți cînd e vorba de făgăduieli, nu se scumpesc niciodată și, pe urmă, după ce biata fată a fost sedusă, nu-și mai amintesc de nimic. De-aia, uite, am să jur la rîndul meu că n-am să mai cad în vecii vecilor în capcană.

— Și foarte bine ai să faci, Gervaise — încuviință studentul.

— Cînd te gîndești — exclamă micuța cusătoreasă — că există legi pentru tîlhari, pentru găinari și pentru borfași și că nu există nici un fel de pedeapsă pentru secăturile care sucesc capul bietelor fete !

— Ba există, Gervaise — spuse Jacques Aubry.

— Există ?! se miră Gervaise.

— Firește, de vreme ce, după cum vezi, sărmanul Ascanio a fost închis la Châtelet pentru că a sedus-o pe Colombe.

— Și bine i-au făcut — răspunse Gervaise, căreia pierderea cinstei sale nu i se păruse niciodată atît de dureroasă ca începînd din clipa în care fusese pe deplin încredințată că Jacques Aubry nu se va învrednici în veci să-i dea numele său ca să spele rușinea. Da, bine i-au

făcut și tare-aș vrea să te văd împreună cu dumnealui la Châtelet.

— O, Deamne, păi nici eu nu vreau altceva! exclamă studentul. Și, așa cum ți-am spus, Gervaise, inimioara mea, mă bizui pe tine ca să mă ajuți.

— Te bizui pe mine ?

— Da.

— Ți arde de glumă, inimă haină !

— Nu glumesc de loc, Gervaise. Uite, dacă ai avea curajul...

— Ce curaj ?

— Să mă învinuiești în fața judecătorului.

— Pentru ce ?

— Pentru că te-am sedus ; n-ai să îndrăznești nici-odată.

— Cum să nu îndrăznesc ! izbucni Gervaise, indignată. Să nu îndrăznesc eu să spun adevărul ?!

— Gîndește-te că trebuie să juri, Gervaise.

— Am să jur.

— Ai să juri că eu te-am sedus, eu ?

— Da, da, de o sută de ori da.

— Atunci e perfect ! se bucură studentul. Închipuiește-ți că mi-a fost teamă. Un jurămint totuși e un lucru serios.

— Da, da. sînt gata să jur oricînd și să te trimit la Châtelet, domnule.

— Bine !

— Unde ai să te întilnești cu Ascanio al dumatole.

— Minunat !

— Și o să aveți tot timpul să vă căiți împreună.

— Nici nu doarec altceva.

— Unde-i judecătorul de instrucție ?

— La palatul justiției.

— Mă duc la el chiar acum.

— Să mergem împreună, Gervaise.

— Da, împreună ; așa o să-ți primești pe loc pedeapsa.

— Ia-mă de braț, Gervaise — spuse studentul.

— Haidem, domnule ! spuse micuța cusătoreasă.

Și amîndoi se îndreptară spre palatul justiției, cu aerul cu care ieșeau de obicei duminica să se plimbe la Pré-aux-Cleres ori pe dîmbul Montmartre.

Totuși, pe măsură ce se apropiau de templul zeiței Temis, cum numea în termeni poetici Jacques Aubry monumentul cu pricina, Gervaise începea să încetinească în chip simțitor pasul ; ajungînd la picioarele scării, șovăi un pic înainte de a pune piciorul pe prima treaptă ; în sfîrșit, la ușa judecătorului i se tăiară de tot picioarele și studentul o simți lăsîndu-se cu toată greutatea pe brațul său.

— Ce s-a întîmplat, Gervaise ? o întrebă el. Ți-a pierit curajul ?

— Nu — răspunse Gervaise — dar te cam strînge în spate cînd trebuie să dai ochi cu un judecător.

— Fugi încolo, e și el un om ca toți oamenii !

— Da, dar va trebui să-i povestesc niște lucruri..

— Nu-i nimic, ai să i le povestești.

— Va trebui să jur.

— Ai să juri.

— Jacques — întrebă Gervaise — ești într-adevăr sigur că m-ai sedus ?

— Mai încape vorbă ! Firește că da — răspunse Jacques. De altminteri, nu-mi împui ai chiar tu urechile mai adineauri ?

— Ai dreptate, dar, curios, în clipa asta am impresia că nu mai văd lucrurile chiar așa cum le vedeam adineauri.

— Ei, asta e ! spuse Jacques. Ai început acum să dai înapoi ; știam eu că așa o să se întîmple.

— Jacques, dragule — scînci Gervaise — du-mă acasă.

— Gervaise, Gervaise — o dojeni studentul — parcă altfel ne-am înțeles amîndoi.

— Jacques, n-am să-ți mai scot ochii niciodată, n-am să-ți mai pomenesc de nimic. Te-am iubit fiindcă mi-ai plăcut și gata.

— Ei uite — spuse studentul — totemai de asta mi-era teamă ; dar acum e prea tîrziu.

— Cum, prea tîrziu ?

— De vreme ce ai venit pînă aici ca să mă tragi la răspundere, ai s-o faci.

— Niciodată, Jacques, niciodată ; nu-i adevărat că m-ai sedus, Jacques, eu te-am ademenit.

- Ei, bravo, știi că-mi plăci ! exclamă studentul.
- De altminteri — adăugă Gervaise, plecînd ochii — o fată nu poate fi sedusă decît o singură dată în viață.
- Cum o singură dată ?
- Da, atunci cînd iubești pentru prima oară.
- Bine, dar parcă mi-ai dat să înțeleg că n-ai mai iubit niciodată.
- Jacques, du-mă acasă.
- A, nu, asta nu ! răbufni Jacques, scos din sărite nu numai de încăpățînarea fetei, dar și de motivul pe care se întemeia. Nu, nu și nu ! Și bătu în ușa judecătorului.
- Ce faci ? se sperie Gervaise.
- Vezi bine doar : bat la ușă.
- Intră ! strigă dinăuntru o voce firnîită.
- Nu vreau să intru — spuse Gervaise, străduindu-se din răspuțeri să-și desprindă brațul de cel al studentului. Nu intru, zău nu !
- Intră ! repetă pentru a doua oară aceeași voce pe un ton mai apăsător.
- Jacques, să știi că țiip, chem într-ajutor — amenință Gervaise.
- Dar intră odată ! spuse pentru a treia oară vocea, de astă dată ceva mai aproape și, în aceeași clipă, ușa se deschise.
- Ce e, ce doriți ? întrebă un bărbat înalt și uscățiv, îmbrăcat în negru, la vederea căruia Gervaise începu să tremure vargă.
- Domnișoara — spuse Jacques Aubry — vrea să depună o plîngere împotriva unui derbedeu care a sedus-o
- Și o împinse pe Gervaise în încăperea întunecoasă, murdară, respingătoare, un fel de anticameră, din care se intra în biroul judecătorului. În același moment ușa se închise la loc ca împinsă de un resort.
- Gervaise dădu un țiipăt ușor, jumătate de frică, jumătate de uimire, și se așeză sau, mai bine zis, se lăsă să cadă pe un scaun fără spătar lipit de perete.
- La rîndul său, Jacques, de teamă ca fata să nu-l cheme înapoi sau să nu fugă după el, o luă la picior pe niște coridoare cunoscute numai de studenți, de juriști și de avocați, pînă ce ieși în curtea bisericii Sainte-Chapelle,

pe urmă se îndreptă ceva mai liniștit spre podul Saint-Michel, pe care trebuia neapărat să treacă Gervaise pentru a se întoarce acasă.

După o jumătate de oră o văzu, în sfârșit, apărind.

— Ei, cum a fost ? întrebă Jacques, alergînd în întîmpinarea ei.

— Păcatele mele ! se tîngui Gervaise. Ce minciună gogonată m-ai pus să spun ; sper însă că Dumnezeu mă va ierta, ținînd seama c-am făcut-o cu gînduri bune.

— Nu-i nimic, o iau asupra mea — o liniști Aubry. Zi, cum a fost ?

— Crezi că mai știu ceva — răspunse Gervaise — mi-era așa de rușine, că abia îmi mai amintesc despre ce-am vorbit. Tot ce știu este că domnul judecător mi-a pus tot felul de întrebări la care am răspuns cînd da, cînd nu ; numai că nu pot să-mi dau seama dacă am răspuns așa cum trebuia.

— Nefericita ! exclamă Jacques Aubry. O să vedeți că pînă la urmă a luat vina asupra ei, zicînd că ea m-a sedus pe mine.

— A, nu, nici chiar așa ! protestă Gervaise.

— Cel puțin le-ai dat adresa mea, ca să-mi poată trimite o citație ? întrebă studentul.

— Da — murmură Gervaise — le-am dat-o.

— Atunci e bine — spuse Aubry — și acum nu ne rămîne decît să sperăm că bunul Dumnezeu o să facă ce mai e de făcut.

Și după ce o conduse pe Gervaise, dîndu-și toată osteneala să-i aline remușcările pricinuite de mărturia mincinoasă pe care fusese silită s-o depună, Jacques Aubry se întoarse acasă, plin de încredere în ajutorul proniei cerești.

Într-adevăr, fie că pronia cerească va fi mijlocit acest lucru, fie că totul se datora întîmplării, a doua zi dimineață Jacques Aubry găsi citația prin care i se punea în vedere să se înfățișeze chiar în aceeași zi înaintea judecătorului.

Citația împlinea cele mai fierbinți dorințe ale lui Jacques Aubry și, cu toate astea, atît de cutremurătoare este autoritatea justiției, încît, citind-o, studentul simți un

fior şerpuindu-i prin vine. Dar, sîntem datori s-o spunem, gîndul că-l va vedea pe Ascanio şi dorinţa de a scăpa un prieten din încurcătura în care-l băgase alungară numai-decît din sufletul studentului nostru această uşoară slăbiciune.

Citaţia menţiona ora prînzului şi cum nu erau decît ceasurile nouă dimineata, se grăbi să se ducă la Gervaise, pe care o găsi tot atît de neliniştită ca şi în ajun.

— Ce se aude ? îl întrebă ea.

— Ce să se-audă — spuse Jacques Aubry, triumfălor, arătîndu-i hîrtia acoperită de hieroglifice pe care o ţinea în mînă. Uite !

— Pentru ce oră ?

— Pentru ora douăsprezece. E tot ce-am putut desluşi.

— Va să zică nu ştii de ce eşti învinuit ?

— Că te-am sedus, Gervaise, inimioara mea, cel puţin aşa cred.

— Ține' minte că dumneata mi-ai cerut s-o fac.

— Dar bineînţeles, sînt gata chiar să semnez dinainte că te-ai împotrivit din răsuputeri.

— Înseamnă deci că n-o să-mi porţi pică pentru că te-am ascultat ?

— Dimpotrivă, am să-ţi fiu în veci recunoscător.

— Orice s-ar întîmpla ?

— Orice s-ar întîmpla.

— De altminteri, tot ce-am spus acolo, am spus numai fiindcă am fost silită s-o fac.

— Sigur că da.

— Şi dacă, zăpăcită cum eram, s-a întîmplat să spun altceva decît voiam, ai să mă ierţi ?

— Nu numai că te-aş ierta orice ai fi declarat, scumpă şi divină Gervaise, dar pot să te încredinţez că eşti iertată chiar din momentul acesta.

— Ah ! suspină Gervaise. Ah, puşlama, cu vorbe dintr-astea mi-ai sucit capul !

De unde se poate vedea că, într-adevăr, Gervaise fusese sedusă.

Abia la douăsprezece fără un sfert Jacques Aubry îşi aduse aminte că fusese citat pentru ora prînzului. Se despărţi de Gervaise şi, cum avea de făcut o bună bucată de drum, îşi luă picioarele la spinare. În clipa în care

ciocănea la ușa judecătorului, tocmai se auzea bătînd de amiază.

— Intră ! îi strigă dinăuntru aceeași voce firnîită.

De astă dată nu mai fu nevoie să fie poftit a doua oară căci Jacques Aubry și intră, cu zîmbetul pe buze, cu nasul în vînt și boneta pe o ureche, în camera în care se afla lunganul îmbrăcat în negru.

— Cum te cheamă ? îl întrebă acesta.

— Jacques Aubry — răspunse studentul.

— De meserie ?

— Secretar de cancelarie.

— Și cu ce te îndeletnicești ?

— Seduc fetele.

— Aha ! Împotriva dumitale s-a depus o plingere, ieri, de către... de către...

— De către Gervaise-Perrette Popinot.

— Bine, ia loc și așteaptă pînă îți vine rîndul.

Cinci ori șase persoane, de aspect, de vîrstă și de sex diferit, așteptau ca și el și, cum sosiseră mai devreme, intrară bineînțeles înaintea lui. Numai că, după aceea, unele, probabil cele împotriva cărora nu se găsiseră destule dovezi, ieșeau singure, pe cînd celelalte ieșeau însoțite fie de un ipistat, fie de doi jandarmi de la prefectură. Jacques Aubry rîvnea din toată inima norocul celor din urmă, care erau duse la Châtelet, unde dorea atît de mult să pătrundă la rîndul său.

În sfîrșit fu strigat Jacques Aubry, student.

Jacques Aubry sări numaidecît în picioare și dădu buzna în biroul judecătorului, cu un aer atît de vesel, de parcă s-ar fi dus la cea mai atrăgătoare petrecere.

În biroul judecătorului se aflau doi inși : unul și mai înalt, și mai negru, și mai slab, și mai uscat decît cel din anticameră, lucru pe care, cu cinci minute mai înainte, Jacques Aubry l-ar fi socotit imposibil : era grefierul ; celălalt, scurt și gros, rotofei și pîntecos, cu ochi sprintari, cu zîmbetul pe buze și cu o figură jovială : era judecătorul.

Zîmbetul lui se încrucișă cu al lui Aubry și studentul fu gata să strîngă mîna judecătorului, atît de mare era simpatia pe care i-o inspira onorabilul magistrat.

— He, he, he !... făcu acesta, măsurându-l din ochi pe secretar.

— Chiar așa, jupîne, pe legea mea ! răspunse studentul.

— Ai într-adevăr o mutră de pehlivan — spuse magistratul. Hai, domnule ștregar, ia un scaun și așază-te !

Jacques Aubry luă un scaun, se așeză picior peste picior și începu să se legene bucuros.

— Așa ! zise judecătorul, frecîndu-și mîinile. Ia să vedem, domnule grefier, să vedem depozitia reclamantei.

Grefierul se ridică și, descriind prin aer o jumătate de cerc, cum era lung și deșirat, ajunsese cu mîna de partea cealaltă a mesei, de unde scoase dintr-un vraf de hîrtoage dosarul privitor la Jacques Aubry.

— Poftim ! spuse grefierul.

— Ia să vedem, cine-i reclamanta ? întrebă judecătorul.

— Gervaise-Perrette Popinot — răspunse grefierul.

— Exact ! spuse studentul, încuviințînd din cap. Foarte exact.

— Minoră — continuă grefierul — în vîrstă de nouăsprezece ani.

— Ei, minoră ! protestă Aubry.

— După cum reiese din declarația sa.

— Biata Gervaise ! șopti printre dinți Aubry. Avea dreptate să spună că era atît de zăpăcită, încît nu-și mai dădea seama ce spune ; mie mi-a mărturisit că are douăzeci și doi. La urma urmei, fie și nouăsprezece.

— Așadar — spuse judecătorul — așadar, ștregarule, ești învinuit de a fi sedus o fată minoră. He, he, he !

— He, he, he ! făcu la rîndul lui Aubry, împărtășind ilaritatea anchetatorului.

— Cu circumstanțe agravante — continuă grefierul, tulburînd cu glasul său lătrător armonia vocilor vesele ale magistratului și studentului.

— Cu circumstanțe agravante — repetă judecătorul.

— Ei, drăcie ! exclamă Jacques Aubry. Aș fi nespus de încîntat să cunosc și eu circumstanțele agravante.

— Dat fiind că reclamanta rămăsese indiferentă timp de șase luni la toate rugămințile și la toate momelile învinuitului...

— Șase luni ?! se minună Jacques. Mă iertați, domnule grefier, dar trebuie să fie o greșeală.

— Șase luni, domnule, e scris negru pe alb ! spuse omul în straie cernite, pe un ton ce nu îngăduia nici o tăgadă.

— Bine, fie și șase luni — răspunse Jacques Aubry — dar într-adevăr Gervaise avea dreptate să spună că...

— Numitul Jacques Aubry, exasperat de indiferența sa, a amenințat-o...

— Oho ! exclamă Jacques.

— Oho ! repetă judecătorul.

— Dar — continuă grefierul — numita Gervaise- Perrette Popinot nu și-a pierdut cumpătul, înfruntându-l cu atita curaj, încît, în cele din urmă, cutezătorul și-a cerut iertare, mărturisindu-și căința.

— Aaa ! făcu Aubry.

— Aaa ! îl îngînă judecătorul.

— Biata Gervaise ! o compătimi studentul în sinea lui, dînd din umeri. Unde i-o fi fost capul ?

— Dar — urmă grefierul — căința lui era prefăcută ; din nefericire, în nevinovăția și neștiința ei, reclamanta s-a lăsat amăgită de această căință și, într-o seară, în care a avut nesăbuiința de a primi invitația învinuitului, care o poftise la o gustare, numitul Jacques Aubry a turnat în paharul ei cu apă...

— Cu apă ? îl întrerupse studentul.

— Reclamanta a declarat că în viața ei n-a pus în gură un strop de vin — preciză grefierul. Numitul Jacques Aubry a turnat în paharul ei cu apă o băutură amestecată.

— Spuneți-mi, vă rog, domnule grefier — izbucni secretarul — ce naiba citiți acolo ?

— Declarația reclamantei.

— Nu se poate ! protestă Jacques

— Așa scrie ? întrebă judecătorul.

— Așa scrie — răspunse grefierul.

— Citește mai departe.

„De fapt — își spuse în sinea lui Jacques Aubry — cu cit au să mă scoată mai vinovat, cu atît e mai sigur c-am să mă pot întîlni cu Ascanio la Châtelet. Treacă de la mine și amețea !

— Citiți mai departe, domnule grefier ! spuse Aubry.
— Va să zică recunoști ?
— Recunosc — încuviință studentul.
— Ah, cine-mi ești, pușlama ! spuse judecătorul, rîzînd cu poftă și frecîndu-și mîinile.

— Astfel că — urmă grefierul — biata Gervaise, nemaiavînd judecata întreagă, i-a mărturisit în cele din urmă seducătorului său că-l iubea.

— Ia te uită ! se miră Jacques.

— Halal de el, pișicherul ! murmură judecătorul, căruia îi scăpărau ochișorii.

— Bine, dar nu e nimic adevărat din toate astca ! se revoltă Jacques Aubry.

— Tăgăduiești ?

— Ba bine că nu.

— Scrie — spuse judecătorul — că învinuitul declară a nu se fi făcut vinovat de nici unul din faptele ce i se pun în sarcină.

— Un moment, vă rog, un moment ! îl opri studentul, chibzuind în sinea lui că, dacă tăgăduia învinuirile ce i se aduceau, nu va mai fi trimis la închisoare.

— Va să zică nu tăgăduiești chiar totul în întregime ? întrebă judecătorul.

— Recunosc că e ceva adevărat, dacă nu în formă, în orice caz în fond.

— Păi din moment ce ai recunoscut că i-ai dat o băutură amețitoare — spuse judecătorul — poți foarte bine să recunoști și restul.

— La drept vorbind — căzu de acord Jacques — din moment ce am recunoscut băutura amețitoare, recunosc, domnule grefier, recunosc că... Zău — adăugă el pentru sine — avea dreptate Gervaise să spună că...

— Dar asta nu-i tot... — îl întrerupse grefierul.

— Cum ? Tot nu s-a terminat ?

— Crima de care învinuitul s-a făcut vinovat față de numita Gervaise a avut urmări nenorocite. Biata Gervaise a observat că era însărcinată.

— A, nu ! protestă Jacques. Asta întrece orice măsură.

— Tăgăduiești paternitatea ? îl întrebă magistratul.

— Tăgăduiesc nu numai paternitatea, ci chiar și sarcina.

— Serie — spuse judecătorul — că, de vreme ce învinuitul nu vrea să recunoască nu numai paternitatea, dar nici sarcina, se va face o anchetă în această privință.

— Un moment, vă rog, un moment — interveni Aubry, dîndu-și seama că, în cazul cînd declarațiile Gervaisei se dovedeau mincinoase, fie chiar numai într-un singur punct, toate planurile sale se prăbușeau — un moment, vă rog, Gervaise a declarat într-adevăr ceea ce domnul grefier a cîlit adineauri ?

— Cuvînt cu cuvînt — răspunse grefierul.

— Dacă a declarat așa — continuă Aubry — dacă a declarat... atunci...

— Atunci ? întrebă judecătorul.

— Atunci așa trebuie să fie.

— Serie că învinuitul se recunoaște vinovat de toate capetele de acuzare.

Grefierul se supuse.

„Bincînteles — socoti în sinea lui studentul — dacă Ascanio a căpătat opt zile de închisoare numai pentru că i-a făcut curte Colombeii, pe mine, care am amăgit-o pe Gervaise, care am îmbătat-o, care am sedus-o, au să mă încalțe cu cel puțin trei luni de pușcărie. Dar ce cra să fac, am vrut să fiu sigur că-mi ating scopul. De altminteri, nu pot decît s-o felicit pe Gervaise. A naibii ! A știut să iasă basma curată ; Ioana d'Arc nu-i ajunge, zău, nici pînă la călcîie !“

— Prin urmare — stăruie magistratul — recunoști toate faptele de care ești învinuit ?

— Recunosc, jupîne' — răspunse Jacques, fără a mai sta pe gînduri — recunosc ; și astea, și altele, dacă mai doriți. Sînt foarte vinovat, domnule judecător, de aceea vă rog să nu mă cruțați.

— Pușlama nerușinată ! mormăie magistratul, cu tonul cu care, într-o comedie, unchiul îi vorbește nepotului : „Cine-mi ești, pușlama !“

După care își lăsă în piept capul mare, rotund ca o bilă, buhăit și purpuriu și se cufundă în gînduri ; pe urmă, după cîteva minute de profundă chibzuință, spuse ridicînd capul și, o dată cu el, și degetul arătător de la mîna dreaptă :

— Avînd în vedere... avînd în vedere, scrie, domnule grefier, avînd în vedere că numitul Jacques Aubry declară că a sedus pe fata Gervaise-Perrette Popinot prin făgăduieli înşelătoare şi prin mărturii mincinoase de dragoste, îl condamnăm pe susnumitul Jacques Aubry la o amendă de douăzeci de băncuţe pariziene, să aibă grijă de copil, dacă e un prunc de parte bărbătească, şi să plătească cheltuielile de judecată.

— Dar închisoarea ? sări cu gura Aubry.

— Ce închisoare ? întrebă magistratul.

— Păi, da, închisoarea. Nu mă condamnaţi la închisoare ? Cum se poate ?

— Nu.

— Nu mă trimiteţi atunci la Châtelet ca pe Ascanio ?

— Ascanio ? Dar ăsta cine mai e ?

— Ascanio este unul din ucenicii meşterului Benvenuto Cellini.

— Şi ce-a făcut ucenicul ăsta ?

— A sedus o fată.

— Ce fată ?

— Pe domnişoara Colombe d'Estourville, fiica domnului prefect al Parisului.

— Ei, şi ?

— Şi cred că e o nedreptate, dat fiind că am săvîrşit amîndoi aceeaşi infracţiune, să nu suferim aceeaşi pedeapsă. Cum vine asta : pe' el îl trimiteţi la închisoare, iar pe mine mă condamnaţi la o amendă de douăzeci de băncuţe pariziene ?! Înseamnă că nu mai e dreptate pe lumea asta !

— Dimpotrivă — răspuse magistratul — tocmai că e o dreptate şi o dreptate în adevăratul înţeles al cuvîntului : s-a hotărît aşa.

— Cum adică ?

— Foarte simplu : există pe lume onoare şi onoare, tinere ştrengar ; onoarea unei domnişoare de neam se socoteşte că trebuie plătită cu închisoare ; onoarea unei mici cusătorese nu face decît douăzeci de băncuţe pariziene. Dacă ţineai cu tot dinadinsul să ajungi la Châtelet, tre-

buia să fi avut de-a face cu o ducesă și atunci totul ar fi mers strună.

— **Dar e îngrozitor ! E imoral ! E strigător la cer ! se revoltă studentul.**

— Dragul meu — spuse magistratul — plătește amenda și mergi sănătos !

— N-am să plătesc amenda și nici n-am să plec.

— Atunci am să chem doi arcași și am să te trimit la închisoare pînă ce te vei învrednici să plătești.

— Păi asta și vreau !

Judecătorul chemă doi arcași.

— Luați-l pe pehlivanul ăsta și duceți-l la Carmeliți.

— La Carmeliți ?! exclamă Jacques. De ce nu la Châtelet ?

— Pentru că Châtelet nu este o închisoare pentru dă-tornici, mă înțelegi, scumpule, pentru că Châtelet este o fortăreață regală și, ca să poți intra acolo, trebuie să fi săvîrșit cine știe ce crimă grozavă, în toată legea. La Châtelet ! Stai tu, puișorule ! O să-ți dăm noi un Châtelet să-l ții minte !

— Un moment, vă rog, un moment — se răzgîndi Jacques Aubry — un moment.

-- Ce este ?

— Dacă-i vorba să nu mă duceți la Châtelet, atunci plătesc.

— Dacă plătești, atunci nu mai e nimic de zis. Puteți pleca, domnilor arcași, puteți pleca, băiatul vrea să plătească.

Cei doi soldați ieșiră, iar Jacques Aubry scoase din punga de la brîu douăzeci de băncuțe pariziene pe care le înșiră pe biroul magistratului.

— Vezi dacă e suma exactă — spuse judecătorul.

Grefierul se ridică în picioare și, pentru a aduce la îndeplinire ordinul primit, se încovoie în semicerc, cuprinzînd în arcu des-cris de trupul său, ce părea să aibă darul de a se lungi la nesfîrșit, toată masa împreună cu hîrțoa-gele aflate deasupra ei ; așa cum ședea cocîrjat, cu pi-cioarele pe podele și cu mîinile pe biroul magistratului, semăna cu un lugubru curcubeu.

-- Suma e exactă — spuse el.

-- Ești liber să pleci, tinere ștregar — spuse judecătorul — mai sînt destui care așteaptă să intre ; justiția nu-și poate pierde vremea numai cu dumneata ; hai, du-te !

Jacques Aubry văzu că nu mai era nimic de făcut și plecă, din cale afară de abătut.

XXXII

ÎN CARE PERSOANA LUI JACQUES AUBRY IA PROPORȚII EPICE

— Mare comedie ! bodogănea studentul, ieșind din palatul justiției și apucînd-o, fără să-și dea seama încotro merge, spre podul Morilor, ce se sfîrșea cam în dreptul închisorii Châtelet. Mare comedie, aș fi curios să știu ce o să zică Gervaise cînd o să afle că onoarea ei a fost prețuită la douăzeci de băneuțe pariziene ! O să spună desigur e-am dat drumul la gură, e-am îndrugat verzi și uscate și o să-mi scoată ochii. Dar ce văd ?

Ceea ce văzuse studentul era unul din pajii aceluia preaîndatoritor gentilom, căruia se obișnuise a-i încredința toate tainele sale și pe care-l socotea cel mai duios prieten. Băiatul ședea rezemat de parapetul cheiului și-și făcea de lucru, jonglînd cu niște pietricele.

— Pe cîntea mea ! spuse studentul. A picat tocmă la țanc. Prietenul meu, pe care nu știu cum îl cheamă și care pare să fie bine văzut la curte, va avea poate destulă trecere ca să mă bage la închisoare ; pronia cerească mi l-a scos în cale pe pajul său ca să-mi spună unde aș putea să dau de el, avînd în vedere că nu-i cunosc nici numele, nici adresa.

Și pentru a se folosi de ceea ce socotea a fi o atenție delicată din partea proniei cerești, Jacques Aubry se în-

dreptă spre tînărul paj, care, recunoscîndu-l la rîndul său, culese rînd pe rînd, din zbor, cele trei pietricele într-o singură mînă şi, petrecîndu-şi piciorul drept peste cel stîng, rămase locului să-l aştepte pe student, cu aerul acela şmecher ce constituie trăsătura caracteristică a breslei din care avea cîntea să facă parte.

— Bună ziua, domnule paj ! strigă Jacques Aubry de departe, în clipa în care i se păru că băieţandru putea să-l laudă.

— Bună ziua, jupînc student ! răspunse ştrengarul. Ce căutaţi prin partea locului ?

— Pe cîntea mea, ca să-ţi spun drept, căutam un lueru pe care cred că l-am găsit de vreme ce am dat de dumneata ; căutam adresa nepreţuitului meu prieten, contele... baronul... viconte... adresa stăpînului dumitale.

— Doriţi cumva să-l vedeţi ? întrebă pajul.

— Chiar acum, dacă se poate.

— Atunci aţi nimerit cum nu se poate mai bine, fiindcă a intrat adincauri la prefect.

— La Châtelet ?

— Da şi în curînd trebuie să iasă.

— Ce fericit e că poate intra oricînd pofteste la Châtelet ; înseamnă deci că-l cunoaşte bine pe jupîn d'Estourville bunul meu prieten viconte... contele... baronul...

— Viconte...

— Bunul meu prieten viconte... da... spune-mi, te rog — continuă Aubry, folosindu-se de prilej pentru a afla în sfîrşit numele prietenului său — viconte de...

— Viconte de Mar...

— Ah ! exclamă studentul, nemailăsîndu-i răgaz pajului să termine, deoarece tocmai atunci cel aşteptat se ivise în poartă. Ah ! Dragă viconte, dumneata eşti ! Bine c-ai venit, tocmai te căutam, te aşteptam.

— Bună ziua — spuse Marmagne, care nu părea de fel încîntat de această întîlnire. Bună ziua, dragul meu. Mi-ar fi făcut plăcere să stăm de vorbă un pic, dar, din păcate, sînt grăbit. Aşa că, să ne vedem cu bine !

— Un moment, te rog, un moment — stăruia Jacques Aubry, agăţîndu-se de braţul prietenului său — un mo-

ment, ce naiba, doar n-ai să pleci chiar așa. În primul rînd vreau să-ți cer un mare, un foarte mare serviciu.

— Dumneata ?

— Da, eu ; legea divină spune, după cum bine știi, că prietenii trebuie să se ajute între ei.

— Prietenii ?

— Bineînțeles : nu ești dumneata prietenul meu ? Căci pe ce se bazează prietenia ? Pe încredere ; iar eu am cea mai deplină încredere în dumneata : îți povestesc toate pățaniile mele, ba chiar și pe ale altora.

— Și ai avut vreodată ocazia să te căiești ?

— Niciodată, cel puțin în privința dumitale ; din păcate însă, nu toată lumea e ca dumneata. Există în Paris un om pe care îl caut și pe care cu ajutorul lui Dumnezeu am să-l găsesc într-o bună zi.

— Dragul meu — îl întrerupse Marmagne, care bănuia, desigur, pe cine anume căuta Aubry — ți-am spus că sînt foarte grăbit.

— Dar stai puțin, e vorba doar să-mi faci un serviciu...

— Atunci spune repede.

— Ești bine văzut la curte, nu-i așa ?

— Așa spun prietenii mei.

— Înseamnă deci că te bucuri de oarecare trecere ?

— E un lucru de care dușmanii mei ar putea să-și dea seama la un moment dat.

— Ei bine, dragă conte, dragă baroane... dragă...

— Viconte.

— Ajută-mă să intru la Châtelet.

— În ce calitate ?

— În calitate de deținut, pur și simplu.

— În calitate de deținut ? Curios gust, pe legea mea !

— Ce să fac, ăsta-i gustul meu.

— Și în ce scop să intri la Châtelet ? îl iscodi Marmagne, bănuind că năzuința studentului ascundea cine știe ce nou secret, de pe urma căruia ar putea să tragă foloase.

— Să fi fost altcineva în locul dumitale, nu i-aș fi spus nimic, dragă prietene — răspunse Jacques — căci am învățat pe pielea mea sau, mai bine zis, pe pielea bietului Ascanio, că e mai bine să-ți păzești gura. Dar cu dumneata

se schimbă socoteala. Știi bine doar că n-am nici un secret față de domnia ta.

— În cazul ăsta, spune repede.

— Mă ajuți să intru la Châtelet dacă-ți spun ?

— Chiar acum, pe loc.

— Ei bine, dragă prietene, inchipuiește-ți că am avut nesăbuința de a destăinui și altora, nu numai dumatile, faptul c-am văzut o fată încântătoare ascunsă în capul zeului Marte.

— Ei, și ?

— Minți sucite ! Capete seci ! Nu zici că s-au apucat să trîmbeze povestea asta peste tot, pînă a ajuns la urechile prefectului ; și cum fiica lui tocmai dispăruse de acasă de cîteva zile, prefectul s-a gîndit că s-ar fi putut să fie ea fata care își găsisese acolo un adăpost. Le-a dat de știre lui d'Orbec și ducesei d'Etampes și împreună au făcut o descindere la palatul Nesle, în timp ce Benvenuto Cellini se afla la Fontainebleau. Pe Colombe au dus-o pe sus, iar pe Ascanio l-au băgat la închisoare.

— Ce vorbești !

— Cum te vîd și cum mă vezi, iubitele. Și cine crezi c-a pus la cale toate astea ? Un oarecare viconte de Marmagne.

— Dar — îi tăie vorba Marmagne, care începuse să se neliניștească, văzînd că numele lui revenea mereu pe buzele studentului — dar nu mi-ai spus ce nevoie ai dumneata să intri la Châtelet.

— Nu înțelegi ?

— Nu.

— L-au arestat pe Ascanio.

— Da.

— Și l-au dus la Châtelet.

— Bun.

— Ceea ce ei nu știu însă, ceea ce nimeni nu știe în afară de ducesa d'Etampes, Benvenuto și cu mine, este faptul că Ascanio are la mînă o anumită scrisoare, deține un anumit secret care ar putea s-o ducă de ripă pe ducesă. Ei, acum înțelegi ?

— Da, parcă, un pic. Fii bun și ajută-mă, iubite prietene !

— Înțelegi, dragă viconte — continuă Aubry, care începea să-și dea tot mai mult ifose aristocratice — că trebuie să intru la Châtelet și să dau de Ascanio, ca să iau scrisoarea sau să-mi dezvăluie secretul, să ies apoi din închisoare, să-l caut pe Benvenuto și, împreună, să chibzuim cum și în ce fel am putea face să izbândească nevinovăția Colombeii și dragostea lui Ascanio, lăsându-i mofluzi pe alde Marmagne, alde d'Orbec, pe prefect, pe ducesa d'Elampes cu toată șleahța.

— E un plan foarte iscusit — spuse Marmagne. Mulțumesc pentru încrederea pe care mi-o arăți, dragul meu student. Să știi că n-o să te căiești.

— Și-mi făgăduiești c-o să mă ajuți ?

— Pentru ce ?

— Păi ca să intru la Châtelet, așa cum te-am rugat.

— Poți să te bizui pe mine.

— Chiar acum ?

— Așteaptă-mă aici.

— Unde sînt ?

— În același loc.

— Și dumneata unde te duci ?

— Să iau un mandat de arestare.

— Ah, dragă prietene, scumpe baroane, iubite conte. Dar, știi ceva, poate c-ar trebui să-mi spui numele dumitale și adresa în cazul cînd aș avea nevoie de dumneata.

— La ce bun ? Mă întorc îndată.

— Da, vino cît mai repede ; și dacă s-ar întîmpla cumva să te întîlnești pe' drum cu afurisitul acela de Marmagne, spune-i că...

— Ce anume ?

— Spune-i c-am făcut un legămînt.

— Ce legămînt ?

— Să nu moară decît de mîna mea.

— Rămîi cu bine — îi strigă viconte — rămîi cu bine, așteaptă-mă acolo !

— La revedere ! spuse Aubry. Nici vorbă că te-aștept. Ah, ești un prieten adevărat dumneata, un om în care poți avea deplină încredere și tare aș vrea să știu, zău...

— Rămîneți cu bine, jupîne student — spuse pajul, care stătuse deoparte în timpul convorbirii de mai sus și care se pregătea acum să-și urmeze stăpînul.

— Mergi sănătos, drăguțule — spuse Aubry — dar, înainte de a pleca, aş avea o rugămintă.

— Şi anume ?

— Cine este nobilul senior pe care ai cinstea să-l slujeşti ?

— Cel cu care ai stat de vorbă un sfert de oră ?

— Da.

— Şi căruia îi spuneai dragă prietene ?

— Da.

— Şi chiar nu ştiţi cum îl cheamă ?

— Nu.

— Bine, dar e...

— Un gentilom foarte cunoscut, nu-i așa ?

— Bineînțeles.

— Cu mare trecere ?

— După rege şi după doamna d'Etampes, el are pîinea şi cuţitul.

— Aşa... şi zici că se numeşte ?...

— Se numeşte viconte... dar uite că s-a întors şi mă cheamă. Mă iertaţi...

— Viconte de...

— Viconte de Marmagne.

— Marmagne ! exclamă Aubry. Viconte de Marmagne ! Tinărul gentilom este viconte de Marmagne ? !

— El însuşi.

— Marmagne ? ! Prietenul prefectului, al lui d'Orbec, al doamnei d'Etampes ?

— În carne şi oase.

— Şi duşmanul lui Benvenuto Cellini.

— Întocmai.

— Ah ! răbufni Aubry, căruia în momentul acela trecutul i se înfăţişă într-o străfulgerare. Ah, acum înțeleg ! Ah, Marmagne, Marmagne ! Atunci, cum studentul era neînarmat, cu o mişcare iute ca gîndul, apucă de plăsele spada scurtă pe care o purta micul paj, o trase din teacă şi se năpusti pe urmele lui Marmagne, strigînd : Stai ! Stai !

La primul strigăt, Marmagne întorsese capul, îngrijorat, şi cînd îl văzuse pe Aubry fugind după el cu spada în mînă, simţise că fusese în fine descoperit. Nu-i rămîneau decît două lucruri de făcut : s-o rupă la fugă sau să-l

aștepte. Marmagne nu era totuși chiar atât de curajos ca să stea locului să-l aștepte, dar nici chiar atât de laș ca să-și ia tălpășița. Alese deci o cale de mijloc și intră buzna într-o casă a cărei ușă era deschisă, sperînd că va putea s-o închidă după el; din nefericire pentru Marmagne însă, ușa era prinsă de perete cu un lanț pe care nu reuși să-l desfacă, astfel că Aubry, care se afla la o mică distanță în urma lui, ajunsese acolo înainte de a fi apucat viconte să urce scările.

— Ah, Marmagne! Viconte blestemat! Iscoadă afurisită! Hoțoman de secrete! Tu erai va să zică! În sfîrșit, acum știu cine ești. nu-mi mai scapi tu din mîna! În gardă, secătură, în gardă!

— Domnule — răspunse Marmagne, încercînd să-și dea aere de mare senior — îți închipui cumva că viconte de Marmagne îi face studentului Jacques Aubry cinstea de a încrucișa spada cu el?

— Dacă viconte de Marmagne nu binevoiește să-i facă studentului Jacques Aubry cinstea de a încrucișa spada cu el, studentul Jacques Aubry va avea cinstea să străpungă cu spada sa trupul vicontelui de Marmagne.

Și pentru a nu-i mai lăsa nici cea mai mică îndoială celui căruia îi era adresată această amenințare, Aubry pironi vîrfurile spadei sale în pieptul vicontelui și, împunghindu-i vesta cu mineci bufante, îl făcu să simtă ascuțișul lamei.

— Ucigașul! începu să strige Marmagne. Săriți! Ajutor!

— Strigă cît poțtești! îi spuse Jacques. Pînă să vină cineva, ți-a și pierit graiul. Lucrul cel mai bun pe care-l ai de făcut, viconte, e să te aperi, crede-mă. Așa că, în gardă, viconte, în gardă!

— Ei bine, fiindcă ții cu tot dinadinsul — exclamă viconte — așteaptă puțin și ai să vezi!

Marmagne, precum ați putut să vă dați seama, nu era de felul său un om viteaz, dar, ca toți gentilomii din acele vremuri de cavalerism, primise o educație ostășească. Mai mult chiar, trecea drept un spadasin destul de iscusit. E adevărat că, după cîte se spunea, singurul efect al acestei reputații era mai curînd acela de a-l scuti

pe Marmagne de buclucurile în care ar fi putut să intre decît de a-l ajuta să descurce în chip fericit buclucurile în care se băgase. Nu e mai puțin adevărat însă că, văzîndu-se atacat cu atîta înverșunare de Jacques, vicontele trase spada din teacă și se puse în gardă după toate regulile artei.

Dar dacă Marmagne era de o îndeminare unanim recunoscută de seniorii de la curte, Jacques Aubry, la rîndul său, avea o dibăcie pe care nu i-o tăgăduia nici unul dintre studenții de la Universitate și nici unul dintre secretarii de cancelarie. Așa încît, chiar de la prima lovitură, amîndoi combatanții își dădură seama că aveau de-a face cu un adversar serios : cu singura deosebire că Marmagne totuși avea asupra celuiilalt un mare avantaj. Spada cu care era înarmat Aubry și pe care o smulsese de la cingătoarea pajului se dovedea a fi cu șase degete mai scurtă decît aceea a vicontelui : ceea ce, dacă nu constituia un neajuns însemnat atunci cînd se afla în poziție de apărare, îl punea într-o evidentă inferioritate cînd trebuia să atace.

Într-adevăr, era de ajuns ca Marmagne, cu șase degete mai înalt decît studentul și înarmat cu o spadă cu jumătate de picior mai lungă decît a acestuia, să îndrepte spre obrazul lui virful lamei pentru a-l ține la distanță tot timpul, pe cînd Jacques Aubry, oricît de energic l-ar fi atacat la rîndul său, oricîte fente ar fi făcut și oricît ar fi fandat, nu putea să-l atingă pe Marmagne, care ieșea numaidecît din raza lui de acțiune, fără să fie nevoit a se retrage nici măcar cu un pas, mulțumindu-se doar să alăture piciorul drept de cel stîng. De aceea, de vreo două-trei ori în timpul luptei, în ciuda promptitudinii cu care erau parate loviturile, lungă spadă a vicontelui atinsese pieptul studentului, în timp ce Jacques, oricît de mult ar fi fandat, nu reușea să străpungă decît aerul.

Aubry își dădu seama că era pierdut dacă ar fi purtat mai departe lupta în felul acesta și, pentru a nu-i lăsa răgaz adversarului său să întrezărească planul pe care-l ticluise, continuă să-l atace și să pareze loviturile lui cu mișcările obișnuite de fentă și de parare, cîștigînd teren

puțin câte puțin și pe nesimțite : pe urmă, când socoti că se afla destul de aproape de el, la un moment dat făcu în așa fel ca să rămână descoperit ca din întâmplare.

Observînd un punct vulnerabil. Marmagne fandă brusc; Aubry, care se aștepta la această mișcare, pară în poziția primă, apoi, folosindu-se de faptul că spada adversarului se afla ridicată de două degete deasupra capului său, se strecură pe sub tăișul ei, făcînd un salt și fandînd totodată cu asemenea dibăcie și atît de năprasnic, încît mica spadă a pajului se împlîntă pînă la gardă în pieptul vicontelui.

Marmagne scoase unul din acele țipete ascuțite ce vădese de obicei cît de gravă poate fi rana căpătată; pe urmă lăsă brațul în jos, se făcu galben la față, scăpă sabia din mînă și căzu pe spate.

În același moment, o patrulă atrasă de țipetele lui Marmagne, de semnele pe care le făcea pajul și de mulțimea ce începuse să se strîngă la poartă sosi în pas alergător la fața locului, și cum Aubry mai ținea încă în mînă sabia plină de sînge, îl arestă.

La început, Aubry încercă să se împotrivească, dar cum comandantul patrulei striga în gura mare : „Dezarmați-l pe netrebnicul ăsta și duceți-l la Châtelet“, își virî la loc spada în teacă și urmă jandarmii ce se îndreptau spre închisoarea rîvnită cu atîta înlocare, admirînd în sinea lui rînduicelile proniei cerești, care îi împlinea în același timp cele mai fierbinți dorințe ale sale : să se răzbune pe Marmagne și să ajungă cît mai aproape de Ascanio.

De astă dată nu mai făcură alîtea nazuri ca să-l primească în fortăreța regală ; dat fiind însă că deocamdată temnița era ticsită de locatari, avu loc o discuție între temnicer și inspectorul închisorii pentru a vedea unde anume i s-ar putea da găzduire noului venit ; în sfîrșit, cele două simandicoase persoane părăură a cădea de acord asupra acestei chestiuni, drept care temnicerul îi făcu semn lui Jacques Aubry să vină cu el, îl sili să coboare treizeci și două de trepte, descuie o ușă, îl împinse într-o celulă cît se poate de întunecoasă și încuie la loc ușa în urma lui.

DESPRE PIEDICILE ÎNTÎMPINATE
DE UN OM CINSTIT
CARE VREA SĂ IASĂ DIN ÎNCHISOARE

Studentul rămase locului un moment, năucit de trecerea bruscă de la lumină la întuneric ; unde se găsea oare ? Habar n-avea. Era departe sau aproape de Ascanio ? N-avea nici cea mai vagă idee. De-a lungul coridorului pe care-l străbătuse puțin mai înainte observase că, în afară de ușa ce fusese descuiată pentru el, mai erau încă două uși ; pînă una alta însă, atinsese principalul său țel : se afla sub același acoperiș cu prietenul lui.

Totuși, cum nu putea rămîne pironit locului o veșnicie și cum la capătul celălalt al celei, adică la o distanță de vreo cincisprezece pași, se zărea strecurîndu-se o rază de lumină printr-o răsuflătoare, întinse înainte piciorul cu băgare de seamă, simțind instinctiv nevoia de a se îndrepta spre partea mai luminată a încăperii ; dar, la cel de-al doilea pas pe care-l făcu, podeaua păru a-i fugi de sub picioare ; coborî valvîrtej vreo trei-patru trepte și, cum își luase vînt, poate că ar fi ajuns să-și sfărîme capul de perete dacă n-ar fi întîmpinat în cale un obstacol ce-l făcu să se poticnească. Așa că, pînă la urmă, Jacques Aubry se alese doar cu cîteva vîntăi.

Obstacolul care, fără să vrea îi făcuse studentului acest însemnat serviciu, gemu din rărunchi.

— Îmi cer iertare — spuse Jacques, ridicîndu-se de jos și scoțîndu-și boneta din cap. Îmi cer iertare, căci am impresia că am călcat pe cineva sau pe ceva, necuviință pe care nu mi-aș fi permis-o în ruptul capului dacă aș fi putut vedea unde pun picorul.

— Ai călcat — se auzi un glas — pe ceea ce a fost timp de șaizeci de ani un om și pe ceea ce în curînd va fi pe veci un stîrv.

— Cu atît mai mult îmi pare rău atunci — spuse Jacques — fiindcă te-am tulburat tocmai în momentul în

care, pesemne, ca orice bun creștin, îți încheiai socotelile cu Dumnezeu.

— Socotelile mele sînt de mult încheiate, jupîne student : am păcătuit ca un om, dar am pătimit ca un mucenic, și nădăduiesc că Dumnezeu, cîntărind greșelile și suferințele mele, va găsi că povara suferințelor e mai mare decît cea a greșelilor.

— Amin ! rosti Aubry. E ceea ce-ți doresc din toată inima. Dar dacă lucrul acesta nu te obosește prea tare în clipa de față, dragul meu tovarăș de suferință, îmi îngădui să-ți spun dragul meu deoarece bănuiesc că nu-mi porți nici o pică pentru pățania de adineauri, mulțumită căreia am avut prilejul să te cunosc ; dacă lucrul acesta nu te obosește prea tare, zic, te-aș ruga să-mi spui și mie în virtutea cărui har ceresc ai putut afla că sînt student.

— Mi-am dat seama după îmbrăcămintea dumitale și, mai ales, după călimara pe care o porți atîrnată de cingătoare, în locul în care de obicei un gentilom poartă pumnalul.

— Zici că ți-ai dat seama după îmbrăcămintă și după călimară ? Asta-i bună ! Scumpul meu tovarăș de suferință, parcă spuneai mai adineauri, dacă nu mă înșel, că te pregătești să-ți dai obștescul sfîrșit ?

— Nădăduiesc să fi ajuns, în fine, la capătul nenorocirilor mele ; da, nădăduiesc să închid ochii astăzi pe pămînt pentru a mă trezi mîine dimineață în ceruri.

— N-am nimic împotrivă — răspunse Jacques — voiam numai să-ți atrag atenția că situația în care te afli în clipa de față nu este tocmai potrivită pentru a-ți omori timpul glumind.

— Dar cine-ți spune că glumesc ? Îngînă muribundul, însoțindu-și cuvintele de un oftat adînc.

— Păi cum altfel ? Zici că m-ai recunoscut după îmbrăcămintă și după călimara pe care o port la cingătoare, în timp ce eu, oricît aș căsca ochii, nu reușesc nici măcar să-mi zăresc mîinile.

— Se poate — răspunse întemnițatul — dar după ce vei fi stat cincisprezece ani în șir într-o carceră, ochii dumitale vor ajunge să vadă în beznă la fel de limpede cum vedeau înainte la lumina zilei.

— Mai bine să-mi plesnescă ochii în cap și să se ducă dracului decît să fac o asemenea ucenicie ! exclamă studentul. Cincisprezece ani, zici, ai stat cincisprezece ani întemnițat ?

— Cincisprezece sau șaisprezece ani, poate mai mult, poate mai puțin ; de o bună bucată de vreme am încetat să mai număr zilele și să mai fac socoteala timpului.

— Se vede c-ai săvîrșit cine știe ce crimă feroasă — se cutremură studentul — de a trebuit să suferi o atît de crîncenă pedeapsă ?

— Sînt nevinovat — răspunse osînditul.

— Nevinovat ! se înspăimîntă Jacques. Cum așa ? Ascultă, dragă tovarășe de suferință, ți-am spus doar că nu-i acum prilejul de glumit.

— Și eu ți-am răspuns că nu glumeam.

— Dar și mai puțin e prilejul de a minți, avînd în vedere că gluma nu e decît o ștrengărie poznașă, care nu supără pe nimeni, nici aici pe pămînt și nici în ceruri, în timp ce minciuna este un păcat de moarte, ce pune în primejdie mîntuirea sufletului.

— N-am mințit în viața mea.

— Ești nevinovat și cu toate astea ai stat cincisprezece ani în închisoare ?

— Cincisprezece ani, poate mai mult, poate mai puțin, după cum ți-am spus.

— Ce vorbești ! se înfioră Jacques. Cînd mă gîndesc că și eu sînt nevinovat !

— Atunci Domnul să te aibă în pază ! răspunse muribundul.

— Cum adică, de ce să mă aibă în pază Dumnezeu ?

— Da, fiindcă vinovatul mai poate trage nădejde să fie iertat ; nevinovatul niciodată !

— Cuvintele dumitale sînt pline de tilc, dragă prietene, dar știi că nu e cîtuși de puțin liniștitor ceea ce spui dumneata ? !

— Nu spun decît adevărul.

— La urma urmei — stăruie Jacques — la urma urmei, poate ai totuși ceva, un păcat cît de mic, pe conștiință ; hai, fiindcă sîntem între noi, poți să-mi mărturisești.

Jacques, care într-adevăr începuse a desluși lucrurile pe întuneric, luă un scăunel, îl duse lângă culcușul mari-

bundului și, descoperind un loc în care pereții făceau un ungher, puse scăunelul acolo și se așeză cît putu mai comod în jilțul acela improvizat.

— Văd că taci, dragă prietene, pesemne că n-ai încredere în mine. Și te înțeleg foarte bine ; cincisprezece ani de temniță te-au făcut, desigur, bănuitor. Ei bine, dacă vrei să știi, mă numesc Jacques Aubry, am douăzeci și doi de ani, sînt student, după cum ai văzut — cel puțin așa spui dumneata — și, din anumite motive care mă privesc personal, am ținut cu tot dinadinsul să intru în închisoare ; mă aflu aici de zece minute ; am avut cîntea de-a face cunoștință cu dumneata ; asta-i toată povestea vieții mele ; și acum știi tot atît despre mine cît știu și eu ; vorbește la rîndul dumitale, dragă tovarășe de suferință, te-auscult.

— Iar eu -- spuse întemnițatul -- mă numesc Etienne Raymond.

— Etienne Raymond -- murmură studentul -- n-am auzit niciodată numele acesta.

— În primul rînd -- rosti el ce-și dăduse în vileag numele -- dumneata erai un copil atunci cînd, din voința lui Dumnezeu, mi-a fost dat să pier din lumea celor vii ; pe urmă ocupam un loc atît de neînsemnat și făceam atît de puțină umbră pămîntului, încît nimeni n-a apucat să bage de seamă lipsa mea.

— Dar, la urma urmei, ce făceai ? Cine erai dumneata ?

— Eram omul de încredere al conetabilului de Bourbon.

— Așa va să zică ! Înseamnă deci că ți-ai trădat țara ca și el ; atunci nu mă mai mir.

— Nu ; n-am vrut să-mi trădez stăpînul, atîta tot.

— Ia stai, stai puțin : cum s-a întîmplat asta ?

— Mă aflu la Paris în palatul conetabilului, în timp ce acesta locuia la castelul său din Bourbon-l'Archambaut. Într-o zi vine la mine căpitanul străjilor sale, cu o scrisoare din partea monseniorului. Scrisoarea îmi pune în vedere să înmînez pe loc aducătorului un pachet mic pccetluit, pe care trebuia să-l caut în camera de culcare a ducelui, la căpățîiul patului său, în fundul unui dulăpior.

Am intrat împreună cu căpitanul în odaie, m-am dus la căpățiiul patului, am deschis dulăpiorul, am găsit pachetul în locul unde mi se spusese și l-am încredințat solului, care a plecat numaidecît. Un ceas mai târziu, au venit de la Luvru niște soldați sub comanda unui ofițer care mi-au poruncit, la rîndul lor, să le descui camera de culcare a ducelui și să le arăt un dulăpior care trebuia să se afle la căpățiiul patului. M-am supus, ei au deschis dulăpiorul și au scotocit înăuntru, dar de prisos : ceea ce căutau era pachetul pe care-l ridicase, puțin mai înainte, trimisul ducelui.

— Mare drăcovenie ! spuse Aubry, care începuse a lua parte cu cea mai mare însuflețire la întimplările povestite de tovarășul său de nenorocire.

— Ofițerul m-a amenințat cu cele mai crunte pedepse, la care eu n-am răspuns nimic altceva decît că habar n-aveam ce anume voia de la mine ; căci dacă aș fi mărturisit că abia apucasem să înmînez pachetul unui trimis al ducelui, ar fi alergat după el și în cel mai scurt timp l-ar fi ajuns din urmă.

— Să fiu al naibii ! se minună Aubry. Ai făcut un lucru cu cap și te-ai purtat ca un vrednic și credincios slujitor.

— Ofițerul m-a lăsat atunci în paza a două străji și s-a întors la Luvru împreună cu celelalte două. După o jumătate de oră a venit înapoi, cu ordinul de a fi dus la castelul Pierre-en-Scise, la Lyon ; mi-au încătușat picioarele în fiare, mi-au legat mîinile, m-au azvîrlit într-un poșalion, au pus un soldat la dreapta și altul la stînga. După cinci zile mă aflu sechestrat într-o închisoare care, trebuie să-ți spun, nu era nici pe departe atît de întunecoasă și de cumplită ca asta de aici ; dar n-are a face, o închisoare, oricum ar fi, tot închisoare este și, pînă la urmă, am ajuns să mă obișnuiesc și cu asta, așa cum m-am obișnuit și cu celelalte.

— Hm ! făcu Jacques Aubry. Asta înseamnă că ești un înțelept.

— Au trecut așa trei zile și trei nopți — urmă Etienne Raymond. În sfîrșit, în cea de-a patra noapte, un zgomot ușor m-a trezit din somn ; am deschis ochii ; ușa celei mele scîrțîia din balamale ; o femeie voalată intră înăun-

tru însoțită de temnicer ; temnicerul puse o lampă pe masă și, la un semn al musafirei mele nocturne, ieși umil afară ; atunci femeia se apropie de patul meu și-și ridică vâlul de pe față : am dat un țipăt.

— Ce vorbești ? Dar cine era ? întrebă Aubry, apropiindu-se brusc de povestitor.

— Era Luiza de Savoia, nici mai mult nici mai puțin : ducesa de Angoulême în persoană ; mama suveranului și regenta Franței.

— Măi să fie ! se miră Aubry. Și ce căuta dumneaei la un pîrlit ca dumneata ?

— Căuta pachetul pecetluit pe care-l încredințasem solului trimis de duce și în care se aflau scrisorile de dragoste pe care nesăbuita prințesă le scrisese celui năpăstuit acum.

— Ia te uită drăcie ! șopti Jacques printre dinți. Povestea asta seamănă al naibii de bine cu aceea a ducesei d'Etampes și a lui Ascanio.

— Din păcate, toate poveștile cu prințese nebune și îndrăgostite seamănă între ele — răspunse întemnițatul, care părea să aibă auzul tot atît de ascuțit pe cît îi era de pătrunzătoare privirea — numai că vai de sufletul celor mici care se întîmplă să fie amestecați în ele !

— Un moment, un moment ! Ce dracu tot îndrugi acolo, cobe ? Întîmplarea face ca și eu să fiu amestecat într-o poveste cu o prințesă nebună și îndrăgostită.

— Păi, dacă-i așa, poți să-ți ei rămas bun de la lumina zilei, rămas bun de la soare, rămas bun de la viață.

— Du-te dracului cu prorocirile dumitale de pe lumea cealaltă ! Ce vină am eu în toată trășenia asta ? Nu de mine s-a îndrăgostit, ci de Ascanio.

— Dar ce crezi că de mine se îndrăgostise cineva ? continuă deținutul. De mine despre care nici măcar nu se știa că exist ? Nu, s-a nimerit numai să mă aflu prins între o dragoste stearpă și o răzbunare neistovită și a trebuit să cad eu jertfă și să fiu strivit în clipa în care s-au ciocnit amîndouă.

— Să mă bată Dumnezeu ! exclamă Aubry. Dar știi că nu ești de loc hazliu, stimabile ? ! Dar să ne întoarcem la prințesă, nici nu pot să-ți spun cît de mult mă interesează, tocmai fiindcă povestea dumitale m-a băgat în sperietji.

— Așadar, cum ți-am spus, voia să capete scrisorile înapoi. În schimbul lor îmi promitea tot felul de **favoruri, ranguri și dregătorii**; **ca să poată pune mîna pe ele, ar fi fost în stare să stoarcă de la un nou Semblançay¹ 400 000 de scuzi, chit că bietul om ar fi trebuit să-și ispășească bunăvoința pe eșafod.**

I-am răspuns că n-aveam nici un fel de scrisori asupra mea, că nu văzusem niciodată așa ceva și că habar n-aveam ce voia să spună. Momelile fură urmate atunci de amenințări; dar amenințările nu puteau să mă înfricoșeze, după cum nici momelile nu puteau să mă ademenească deoarece spuseseam adevărul. Scrisorile le încredințasem solului trimis de înaltul meu stăpîn. Prințesa a plecat furioasă și un an întreg după aceea m-a lăsat în pace.

După un an a venit iar și lucrurile s-au petrecut aidoma și de astă dată. Acum însă eu am fost cel ce am stăruit și am rugat-o cu lacrimi în ochi să-mi dea drumul din închisoare. Am implorat-o în numele nevastei mele și în numele copiilor mei, dar degeaba: trebuia să-i înapoiez scrisorile sau, dacă nu, să-mi sfîrșesc zilele în temniță.

Într-o bună zi am găsit o pilă în tainul de pîine pe care-l primeam. Mărinimosul meu stăpîn își amintise de mine; fără îndoială, fiind plecat din țară, surghiunit și rătăcitor printre străini, nu putea să mă scape nici prin stăruințe, nici prin puterea brațului. Trimisese în Franța pe unul din slujitorii săi care-l înduplecase pe temnicer să-mi înmîneze pila, spunîndu-i din partea cui venea.

M-am apucat să pilesc una din zăbrelele de la fereastră celulei. Mi-am înjghebat o funie din țoalele pe care dormeam; am început să cobor, dar, ajungînd la capătul funiei, am bîjbîit în zadar, căutînd pămîntul cu picioarele; în cele din urmă mi-am dat drumul jos, cerînd ajutorul lui Dumnezeu și, în cădere, mi-am rupt

¹ Jacques de Semblançay (1457—1527), ministru de finanțe în timpul domniei lui Ludovic al XII-lea și Francisc I. Acuzat, pare-se pe nedrept, de a fi delapidat vistieria țării, a fost judecat și condamnat la spînzurătoare. (n.t.)

un picior ; o patrule de noapte m-a găsit zăcînd în nesimțire.

M-au dus atunci la castelul din Châlons-sur-Saône. Am stat închis acolo vreo doi ani ; după doi ani, asupra toarcă mea a apărut din nou în închisoare. Venise iar să-mi ceară scrisorile, mereu aceleași scrisori care o puneau pe drumuri. De astă dată era însoțită de un geațat ; a poruncit să fiu supus la cazne, cruzime fără rost fiindcă tot n-a reușit să smulgă nimic de la mine și nici n-ar fi putut să-mi smulgă ceva. Habar n-aveam de nimic, decît doar că încredințasem scrisorile unui trimis al ducelui.

Intr-o zi, pe fundul stacanei mele cu apă am găsit o pungă cu galbeni : era tot din partea mărinimosului meu stăpîn, care își amintise iar de urgisitul său slujitor.

Am cumpărat un temnicer sau, mai bine zis, nemernicul s-a prefăcut că se lasă cumpărat ; la miezul nopții a venit să-mi deschică ușa temniței. Am ieșit afară. M-am dus după el de-a lungul coridoarelor ; începeam să simt din nou suflul vieții ; mă și vedeam liber ; tocmai atunci însă niște soldați au tăbărit asupra noastră și ne-au legat cobză pe amîndoi. Călăuza mea se prefăcuse înduioșată de rugămințile mele, ca să-și poată însuși galbenii pe care-i văzuse în mîna mea, după aceea mă dăduse de gol, ca să dobîndească răsplata făgăduită denunțătorilor.

De-acolo m-au adus la Châtelet, în celula asta. Aici am văzut-o pentru ultima oară pe Luiza de Savoia : venise însoțită de călău.

Priveliștea morții n-a izbutit să facă mai mult decît făcuseră făgăduielile, amenințările și caznele. Călăul mi-a legat miinile, a petrecut apoi un ștreang printr-o verigă, iar capătul ștreangului mi l-a prins de grumaz. Am răspuns la fel și de astă dată, adăugînd că dușmanca mea ar fi împlinit cele mai fierbinți dorințe ale mele dacă mi-ar fi ridicat viața, căci ajunsesem la capătul răbdării după atîția ani de temniță.

Simțămîntul acesta a făcut-o pesemne să se răzgîndească. A ieșit din celulă și, în urma ei, a ieșit și călăul. De atunci nu i-am mai văzut nici pe unul, nici pe celălalt. Ce s-o fi întîmplat cu luminatul meu duce ? Ce s-o fi întîmplat cu neînduplecata ducasă ? Nu știu, fiindcă

din ziua aceea n-am mai schimbat un cuvânt cu nici o ființă însuflețită.

— Au murit amîndoi.

— Au murit amîndoi ?! Luminatul meu duce a murit ?! Bine, dar trebuia să fie acum un om în puterea vîrstei, n-ar fi avut mai mult de cincizeci și doi de ani. Cum a murit ?

— A fost ucis la asediul Romei și, pe cît se pare... — Jacques Aubry era gata să adauge : „...de un prieten al meu“ ; dar își luă seama, gîndindu-se că această împrejurare ar fi putut să strecoare oarecare neîncredere între el și bătrîn. Jacques Aubry, după cum știm, începuse să fie un om chibzuit.

— Pe cît se pare ? întrebă întemnițatul.

— De un orfăurar anume Benvenuto Cellini.

— Acum douăzeci de ani l-aș fi blestemat pe ucigaș ; azi însă spun din toată inima : fie binecuvîntat ! Și l-au înmormîntat așa cum se cuvenea unei fețe alese ca nobilul meu duce ?

— Ba bine că nu : i-au ridicat un mormînt de piatră în catedrala din Gaeta, pe care mormînt se află săpat un epitaful ce spune că, față de cel ce doarme acolo somnul de veci, Alexandru cel Mare nu era decît un biet nepricopsit, iar Cezar un ștrengar.

— Și cealaltă ?

— Cine ?

— Asupritoarea mea !

— S-a stîns și ea ; a murit acum nouă ani.

— Adevărat ! Într-o noapte, în celula mea, am văzut o umbră stînd în genunchi și rugîndu-se. Am dat un țipăt și umbra s-a mistuit. Era ea, venise să-mi ceară iertare.

— Așadar, crezi că în clipa morții te-ar fi iertat ?

— Nădăjduiesc pentru mîntuirea sufletului său.

— În cazul acesta ar fi trebuit să-ți dea drumul din închisoare.

— Pesemne că le-a pus în vedere s-o facă, dar, neînsemnat cum sînt, cine și-a mai adus aminte de mine, în toiul unei nenorociri atît de mari ?

— Va să zică atunci cînd îți va suna ceasul, ai s-o ierți și dumneata ?

— Ajută-mă să mă scol, flăcăule, ca să mă pot ruga pentru amîndoi.

Și sprijinit de Aubry, care-l ajutase să se ridice, muribundul înălță o rugăciune în care pomeni deopotrivă numele ocrotitorului său și pe acela al asupritoarei sale, numele celui care, îndrăgindu-l, își amintise de el, și numele celei ce nu-l uitase niciodată în ura pe care i-o purta : conetabilul și regenta.

Întemnițatul avusese dreptate. Privirile lui Jacques Aubry începeau a se deprinde cu bezna : putea acum să deslusească pe întuneric chipul muribundului. Era un bătrîn falnic, mistuit de suferință, cu barba albă și fruntea pleșuvă ; unul din acele chipuri pe care le va fi întrevăzut în visările sale Domenichino atunci cînd a pictat Împărtășania sfintului Ieronim.

După ce se rugă, scoase un oftat și căzu în nesimțire.

Jacques Aubry crezu că murise. Totuși căută în grabă stacana, turnă puțină apă în palmă și-i stropi obrazul. Muribundul își veni în fire.

— Ai făcut bine că m-ai sculat din morți, flăcăule !

Uite acum și răsplata.

— Ce-i asta ? întrebă Aubry.

— Un pumnal — răspunse muribundul.

-- Un pumnal ?! Și cum a încăput arma asta în mîinile dumitale ?

— Stai să-ți povestesc : într-o zi, aducîndu-mi tai-nul de piine și apa, temnicerul a lăsat o clipă felinarul pe scaunul care se afla întîmplător lingă perete. În zid era o piatră ieșită puțin în afară și pe piatra aceea se zăreau niște litere scrijelite cu cuțitul. N-am avut însă vreme să citesc ce seria.

Am scormonit atunci pămîntul cu mîinile, am udat țărîna cu apă, făcînd un fel de plămadă, și am luat tiparul acelor litere : după care am citit : *Ultor*. Ce voia să însemne cuvîntul *răzbunător* ? Am cercetat din nou piatra. Am încercat s-o clintesc. Se mișca întocmai ca un dinte în gingie. Cu răbdare, încercînd de vreo douăzeci de ori în șir, am reușit în sfîrșit s-o desprind din perete. Am băgat mîna în golul pe care-l lăsase și am găsit pumnalul acesta.

În momentul acela, dorința de libertate ce părea aproape stinsă s-a trezit din nou în sufletul meu și mi-am pus în gând să sap o galerie care să răspundă într-una din celulele învecinate, apoi, împreună cu cel înmormântat acolo, să chibzuim cum și ce fel am putea evada. De altfel, chiar dacă ceea ce-mi pusesem în gând n-ar fi izbutit, faptul de a săpa pământul, de a scobi în perete, mă ajuta în orice caz să-mi omor timpul; după ce vei fi stat ca mine cincisprezece ani ferecat într-o carceră, flăcăule, vei putea să-ți dai seama ce amarnic vrăjmaș poate fi timpul.

Aubry se cutremură din creștet pînă-n tălpi.

— Și ai reușit să îndeplinești ceea ce ai pus la cale ? întrebă el.

— Da, chiar mai ușor decît mi-aș fi închipuit. De doisprezece sau de cincisprezece ani de cînd sînt aici nimeni pesemne nu se mai gîndește c-aș putea să evaderez; s-ar putea chiar ca nici măcar să nu se mai știe cine sînt. M-au părăsit aici, așa cum au părăsit lanțul ce spînzură de veriga aceasta. Conetabilul și regenta au murit; erau singurii oameni care-și mai aminteau de mine; chiar aici, dacă aș rosti numele lui Etienne Raymond, crezi c-ar mai ști cineva al cui e numele acesta ? Nimeni.

Aubry simți cum i se prelinge pe frunte sudoarea, gîndindu-se la uitarea în care se scufundase o întreagă existență irosită în van.

— Ei, și pe urmă — întrebă el — ce s-a întîmplat ?

— Păi, într-un an și mai bine de cînd tot scormonesc pământul, am reușit să fac pe sub perete o gaură prin care un om se poate strecura fără nici o greutate.

— Dar ce-ai făcut cu țărîna pe care o scoteai din gaură ?

— Am presărat-o prin celulă, ca și cum aș fi așternut pe jos nisip și, călcînd-o merou în picioare, a ajuns să se facă una cu podeaua.

— Și unde-i gaura aceea ?

— Sub patul meu. De cincisprezece ani nimeni nu s-a mai gîndit să-l urnească din loc. Temnicerul nu coboară decît o singură dată pe zi în celula mea. După plecarea lui și după ce auzeam închizîndu-se ușa și zgomotul pa-

șilor săi stingându-se în depărtare, dădeam patul la o parte și mă apucam de lucru ; pe urmă, când se apropia iar ora la care intra în celulă, împingeam patul la loc și mă întindeam în așternut.

Alaltăieri însă m-am întins ca de obicei, dar de sculat nu m-am mai putut scula : ajunsesem la capătul puterilor ; azi am ajuns la capătul vieții. Fii binevenit, flăcăule, o să am parte de tine să-mi închizi ochii, iar eu am să te las în schimb moștenitorul meu.

— Moștenitorul dumitale ?! se miră Aubry.

— Firește ! Ți las pumnalul acesta. Ți vine a rîde. Ce moștenire mai prețioasă ar putea să-ți lase un întemnițat ? Pumnalul acesta înseamnă, poate, libertatea.

— Ai dreptate — spuse Aubry — și-ți mulțumesc. Dar unde dă gaura pe care zici c-ai săpat-o ?

— N-am ajuns încă în partea cealaltă, totuși cred că eram foarte aproape. Ieri am auzit în celula de alături un zvon de glasuri.

— Ei, drăcie ! exclamă Aubry. Și crezi că...

— Cred că în cîteva ore vei duce la bun sfîrșit treaba începută de mine.

— Ți mulțumesc — spuse Aubry — nici nu știu cum să-ți mulțumesc.

— Și acum, un preot. Aș vrea să vină un preot — ceru muribundul.

— Așteaptă puțin, tăicuțule — spuse Aubry — așteaptă puțin. Nu se poate să nu îndeplinească rugămintea unui om pe patul de moarte.

Alergă la ușă, fără a se mai poticni de astă dată, deoarece privirile i se obișnuiseră cu întunericul, și începu să bată în ea cu picioarele și cu pumnii.

Nu trecu mult și coborî un temnicer.

— Ce înseamnă tărăboiul ăsta ? se burzului el. Ce poștești ?

— Bătrînul care e închis cu mine trage să moară — îi explică Aubry — și cere să vină un preot : cred că nu aveți nimic împotrivă ?

— Hm !... făcu temnicerul. Nu știu ce-or fi avînd fir-tații de vor toți să-i slujească preotul. Bine, o să-i trimitem unul.

Intr-adevăr, după vreo zece minute, preotul sosi aducînd cuminecătura, însoțit de doi ministranți, care, mergeau înaintea lui, unul cu crucea, iar celălalt cu clopoțelul.

Era, cu drept cuvînt, un spectacol plin de solemnitate spovedania acestui mucenic care nu avea de mărturisit decît fărădelegile săvîrșite de alții și care, în loc să ceară iertare pentru propriile sale păcate, se ruga pentru vrăjmașii săi.

Oricît de tare de inger ar fi fost Jacques Aubry, se așază la rîndul său în genunchi și îngînă rugăciunile din copilărie pe care le credea de mult uitate.

După ce întemnițatul își încheie spovedania, preotul fu acela care se înclină în fața lui și-i ceru binecuvîntarea.

Bătrînul zîmbi cu chipul luminat de fericire, așa cum numai un ales al cerului poate zîmbi, întinse o mînă peste capul preotului, iar cealaltă asupra lui Aubry, suspină adînc și căzu pe spate.

Era ultimul suspin.

Preotul plecă așa cum venise, însoțit de cei doi ministranți, și încăperea luminată un timp de flăcările pîlpîitoare ale lumînărilor se cufundă din nou în întuneric.

Jacques Aubry rămase singur cu mortul.

Era o tovărășie destul de tristă, mai ales datorită cugetărilor pe care le făcea să incolțească în minte. Omul acela care zăcea acolo întins lîngă el intrase nevinovat în temniță, stătuse acolo ferecat timp de cincisprezece ani și ieșise doar atunci cînd moartea, acest mare izbăvitor, se îndurase în fine să-l scape.

De aceea mucalitul student nu reușea să-și vină în fire : pentru prima oară se afla pus în fața unei temeinice și dureroase întrebări, pentru prima oară cerceta cu privirea mistuitoarele suferințe ale vieții și liniștilele adîncuri ale morții.

Apoi, în străfundul inimii sale, începu a se înfiripa un gînd egoist : se gîndea la propria lui soartă, la faptul că, nevinovat ca și omul acesta, tot ca și el fusese tîrît în vîltoarea unor patimi regești în stare să zdrobească, să soarbă, să spulbere o viață de om. Și el, și Ascanio

puteau să piară, la rîndul lor, așa cum pierise Etienne Raymond ; cine și-ar mai aminti de ei ?

Gervaise poate.

Benvenuto Cellini cu siguranță.

Cea dintîi însă nu putea face nimic altceva decît să plîngă, cît privește pe cel de-al doilea, își mărturisise singur neputința, cerșind în gura mare scrisoarea ce se afla în mîinile lui Ascanio.

Și singurul mijloc de salvare, unica speranță ce-i mai rămăsese, era moștenirea lăsată de cel ce-și dăduse obștescul sfîrșit : un pumnal vechi care înșelase mai înainte nădejtile primilor doi stăpîni ai săi.

Jacques Aubry, care ascunsese pumnalul în sîn, îi pipăi mînerul cu un gest mașinal ca să se încredințeze că-l mai avea încă asupra lui.

În momentul acela ușa se deschise din nou : veniseră să ridice cadavrul.

— Cînd mi-aduceți cina ? întrebă Jacques Aubry. Mi-e foame.

— Peste două ore — îi răspunse temnicerul.

Și studentul rămase singur în celulă.

XXXIV

UN FURTIȘAG CINSTIT

Aubry petrecu cele două ore așezat pe scăunel, fără a se clinti din loc, înfrigurarea cu care se înlănțuiau gîndurile sale îngăduind trupului să se odihnească în voie.

După două ceasuri, temnicerul coborî iar, primeni apa din cană și aduse o nouă bucată de pîine, adică ceea ce, în limbajul celor de la Châtelet, se numea cina.

Studentul ținea minte că, după cum îi spusese muribundul, ușa celulei nu se deschidea decît o dată la do-

văzeci și patru de ore; cu toate astea rămase încă o bună bucată de vreme așezat în același loc, fără a îndrăzni să facă vreo mișcare, de teamă ca evenimentul întâmplat în ziua aceea să nu fi pricinuit vreo schimbare în mersul obișnuit al lucrurilor din închisoare.

Curind însă văzu prin răsufătoare că afară începuse să se însereze. Ziua ce se apropia acum de sfârșit fusese o zi bogată în peripeții. Dimineata, interogatoriul judecătorului; la prânz, duelul cu Marmagne; la ora unu, închisoarea; la trei, moartea întemnițatului, iar acum, primele sale încercări de evadare.

Nu există multe zile dintr-astea într-o viață de om.

Jacques Aubry se ridică binișor, se duse la ușă să pîndească dacă nu venea cineva; pe urmă, ca să nu se vadă vreo diră de țărîna sau de tencuială pe vesta lui cu mîneci bufante, lepădă susnumitul obiect de îmbrăcăminte, trase deoparte patul și descoperi gaura despre care îi vorbise tovarășul său.

Se strecură, tirîndu-se șerpește, în galeria îngustă și adîncă de aproape opt picioare care, după ce cobora sub temeliiile zidului, începea din nou să urce în partea cealaltă.

La prima lovitură de pumnal, Aubry își dădu seama, după sunetul pe care-l scoate pămîntul, că în curînd avea să-și atingă ținta, adică să-și croiască o ieșire undeva, într-un loc oarecare. Din cînd în cînd doar, ieșea din hrubă ca un miner pentru a presăra prin încăpere țărîna ce ar fi umplut altmînteri galeria; pe urmă se strecura iar în gaură și se apuca de lucru.

În timp ce Aubry robotea de zor, Ascanio se gîndea cu mîhnire la Colombe.

Și el fusese dus, așa cum am arătat mai înainte, la Châtelet; și el, ca și Aubry, fusese închis într-o celulă. Totuși, fie din întîmplare, fie în urma dispozițiilor date de ducesa, celula sa era mai puțin pustie și deci ceva mai confortabilă decît aceea a studentului.

Dar pentru Ascanio era totuna dacă se bucura de ceva mai mult sau de ceva mai puțin confort. Celula în care se afla zăvorît era totuși o celulă, întemnițarea o despărțire. Colombe îi lipsea mai mult decît lumina

zilei, mai mult decît libertatea, mai mult decît viața însăși. Să fi fost împreună cu Colombe, închisoarea s-ar fi transformat ca prin farmec într-un loc hărăzit desfătărilor, într-un palat vrăjit.

Ce-i drept, în ultima vreme, soarta fusese atît de generoasă cu bietul copil! Ziua visînd la iubita lui, noaptea stînd lîngă ea, nici prin gînd nu i-ar fi trecut că fericirea aceasta ar putea să înceteze vreodată. De aceea uneori, în mijlocul huzurului său, își simțea inima strînsă în gheara de fier a îndoielii. Ca orice om pe care-l amenință o primejdie, dar care nu știe cînd această primejdie se va abate asupra lui, se grăbise să înlătore orice îngrijorare în legătură cu viitorul pentru a gusta din plin bucuriile prezentului.

Și acum iată, se afla într-o celulă singur, departe de Colombe, închisă poate ca și el ori surghiunită în vreo mînăstire din care nu mai putea să scape decît trecînd mai întîi prin capelă, unde ar fi așteptat-o omul pe care voiau cu tot dinadinsul s-o silească a-l lua de bărbat.

Două patimi înfricoșătoare stăteau de strajă la poarta închisorii celor doi copii: dragostea doamnei d'Etampes în pragul temniței lui Ascanio, ambiția conțelului d'Orbec în pragul celei în care se afla sechestrată Colombe.

De aceea, în momentul în care rămase singur în celula sa, Ascanio se simți nespus de trist și de abătut; firea lui sensibilă avea nevoie de sprijinul unui om oțelit: era ca o gîngășă și mlădie floare pe care cea mai ușoară involburare de vînt o încovoiaie și care nu se ridică decît sub razele dătătoare de viață ale soarelui.

Prima grijă a lui Benvenuto în clipa în care s-ar fi pomenit aruncat într-o temniță ar fi fost să cerceteze ușile, să iscodească pereții, să ciocănească în podele ca să vadă dacă nu puteau oferi inteligenței lui ascuțite și neastîmpărate un mijloc de salvare. Ascanio însă se așeză pe marginea patului, își lăsă capul în piept și murmură numele Colombei. Nici măcar nu i-ar fi trecut prin gînd că un om închis într-o celulă ferecată cu trei rînduri de zăbrele și înconjurată de ziduri groase de șase picioare ar putea să evadeze printr-un mijloc oarecare.

Celula lui, așa cum am spus, era ceva mai puțin pus-tie și ceva mai confortabilă decât aceea a lui Jacques ; avea un pat, o masă, două scaune și o rogojină pono-sită ; pe desupra, pe o policioară de piatră, anume fă-cută pentru asta, ardea o lampă. Era desigur celula hă-răzită răsfățaților soartei.

Se putea constata de asemenea o îmbunătățire sim-țitoare a regimului alimentar ; în locul tainului de pîine și apă ce i se aducea o dată pe zi studentului nos-tru, Ascanio avea parte de două mese zilnic, avantaj pe care îl întuneca însă neplăcerea de a da ochii de fiecare dată cu temnicerul său ; iar aceste mese, se cuvine s-o spunem spre cinstea filantropicei administrații a închi-sorii Châtelet, nu erau chiar de lepădat.

Ascanio însă nu dădea prea mare atenție acestui amănunt ; tinărul era una din acele naturi delicate, fe-minine, ce par să se hrănească numai cu miresme și rouă. Cufundat cum era în cugetările sale, ciuguli cî-teva fărîme de pîine, bău un strop de vin și continuă să se gîndească la Colombe și la Benvenuto Cellini ; la Colombe, ca la o femeie căreia îi închinase toată dra-gostea sa, la Cellini, ca la un om în care își punea toate nădejdlile sale.

Într-adevăr, pînă atunci, Ascanio nu fusese nevoit să-și bată capul cituși de puțin cu grijile și cu mărunți-șurile vieții ; Benvenuto trăia pentru amîndoi ; Ascanio se mulțumea doar să respire, să se gîndească la cine știe ce meșteșugită lucrare de artă și s-o iubească pe Colombe. Întocmai ca fructul ce crește într-un arbore viguros și pe care arborele îl hrănește cu seva sa.

Chiar și acum, oricît de neliniștitoare ar fi fost si-tuația sa, dacă în momentul în care fusese arestat sau dacă atunci cînd fusese dus la Châtelet, ar fi putut să-l vadă pe Benvenuto Cellini și Benvenuto i-ar fi spus, strîngîndu-i mîna : „Fii pe pace, Ascanio, am eu grijă de tine și de Colombe“, atît de mare era încrederea pe care o avea în meșterul său, încît, însuflețit de această unică speranță, ar fi așteptat fără nici o strîngere de inimă clipa în care porțile închisorii aveau să se des-chidă, convins că pînă la urmă trebuiau să se deschidă,

cu toate grațiile și cu toate ușile care se închiseseră atît de năprasnic în urma lui.

Numai că Ascanio nu apucase să-l vadă pe Benvenuto, iar Benvenuto habar n-avea că ucenicul său drag, fiul iubitei sale Stefana, era închis ; dacă s-ar fi dus cineva să-i dea de știre la Fontainebleau, presupunînd că i-ar fi trecut prin minte cuiva s-o facă, o zi întreagă se pierdea numai cu drumul ; și încă o zi după aceea pentru ca Benvenuto să se întoarcă la Paris, iar în două zile dușmanii celor doi îndrăgostiți puteau pune multe la cale în pofida ocrotitorului lor.

De aceea, după arestarea sa, Ascanio petrecu tot restul zilei și noaptea următoare fără să închidă ochii o clipă, cînd plimbîndu-se prin celulă, cînd așezat pe un scaun, cînd trîntindu-se pe patul care fusese așternut cu cearșafuri curate, ca o dovadă a griii deosebite cu care li se pusese în vedere celor de la închisoare să se poarte cu el. Tot timpul zilei, așadar, și toată noaptea, precum și a doua zi dimineața, nu se mai întîmplă nimic nou, afară doar de vizita reglementară a temnicerului care-i aducea de mîncare.

După-amiază, către orele două, atît cît putea să-și dea scama deînutul după socotelile lui, i se păru că aude vorbindu-se undeva în apropiere : era doar un murmur înfundat și nedeslușit, din care îi era cu neputință să desprindă un singur cuvînt, dar care, fără doar și poate, era iscat de niște glasuri omenești. Ascanio își încordă auzul și se îndreptă spre locul de unde i se părea că aude zvonul și care se afla într-unul din cotloanele celei sale. Își lipi binișor urechea de perete, pe urmă de podea : zgomotul părea să vină de sub pămînt.

Ascanio avea deci niște vecini care nu erau despărțiți de el decît de un perete nu prea gros sau de o podea subțire.

După vreo două ceasuri, zvonul de glasuri încetă și totul se cufundă în tăcere.

Pe la miezul nopții, zgomotul se stîrni din nou, dar de astă dată avea cu totul altă rezonanță. Nu mai era freamătul unor glasuri ce vorbesc, ci sunetul unor lovituri înfundate și dese ca ale unui cioplitor de piatră în timpul lucrului. Zgomotul, de altfel, venea din același

loc și nu se întrerupea nici o clipă, apropiindu-se tot mai mult.

Oricît ar fi fost de frămîntat Ascanio de propriile sale gînduri, i se păru că lucrul acesta merita totuși oarecare atenție, astfel că rămase cu privirile pironite spre cotlonul de unde venea zgomotul. Era cam pe la miezul nopții dacă nu chiar și mai tîrziu, dar cu toate că în ajun nu închisese de loc ochii, Ascanio nici nu se gîndi măcar să se culce.

Zgomotul se auzea mereu ; cum la o asemenea oră de obicei nimcni nu mai lucrează, nu putea fi vorba decît de un deținut care încerca să evadeze. Ascanio zîmbi cu tristețe la gîndul că, atunci cînd va reuși să răzbată în celula lui, nefericitul care va fi crezut o clipă că-și redobîndise libertatea își va da seama că, de fapt, nimerise într-o altă închisoare.

În cele din urmă zgomotul se apropie tot mai mult, încît Ascanio se grăbi să ia lampa și să se îndrepte spre colțul de unde se auzea ; chiar în același moment pămîntul începu a se ridica în sus, în cotlonul cel mai îndepărtat de ușă, și boltitura ce se formase, crăpînd, dădu la iveală un cap omenesc.

Ascanio scoase un țipăt de uimire, apoi unul de bucurie, la care răspunse un alt țipăt nu mai puțin însuflețit. Capul cu pricina era al lui Jacques Aubry.

Puțin mai apoi, mulțumită ajutorului pe care Ascanio i-l dădu musafirului ce intrase într-un chip atît de ciudat și de neprevăzut în celula lui, cei doi prieteni se aflau unul în brațele celuilalt.

Vă puteți da seama că primele întrebări și primele răspunsuri fură cam lipsite de noimă ; dar, pînă la urmă, tot schimbînd între ei cuvinte fără șir, reușiră, de bine de rău, să-și adune mințile și să lămurească întrucîtva întîmplările petrecute. Ascanio, de altminteri, nu prea avea mare lucru de spus, în schimb avea foarte multe de aflat.

Aubry îi povesti totul de la început pînă la sfîrșit : cum el, Aubry, se înapoiase la palatul Nesle o dată cu Benvenuto, cum aflaseră amîndoi aproape în același moment știrea că Ascanio fusese arestat și Colombe răpită ; cum Benvenuto o rudsesse la fugă spre atelier ca

scos din minți, strigînd : „La turnat ! La turnat !“, iar Aubry, la rîndul său, spre Châtelet. În clipa aceea se despărțiseră și studentul nu mai știa ce se întîmplase pe urmă la palatul Nesle.

Dar după Iliada pe care o trăise împreună cu ceilalți, urmă Odiseea personală. Aubry îi împărtășea lui Ascanio dezamăgirea pe care o încercase văzînd că nu voia cu nici un chip să-l primească în închisoare ; vizita lui la Gervaise, denunțul pe care aceasta îl făcuse în fața judecătorului, interogatoriul necruțător la care fusese supus și care nu avusese alt rezultat decît o amendă de douăzeci de băncuțe pariziene, amendă atît de umilitoare pentru onoarea iubitei sale Gervaise ; cum se întîlnise mai apoi cu Marmagne tocmai cînd pierduse orice speranță că va mai ajunge vreodată să fie încarcerat ; și tot ce se mai petrecuse după aceea, pînă în momentul cînd, fără a ști în care celulă anume avea să pătrundă, despiciînd cu capul ultimul strat de pămînt ce mai trebuia străpuns, îl zărise pe Ascanio la lumina lămpii.

După care cei doi prieteni se aruncară iar unul la pieptul celuilalt și se îmbrățișară din nou.

— Și acum — spuse Jacques Aubry — ascultă-mă pe mine, Ascanio, nu mai avem nici o clipă de pierdut.

— Dar — îi tăie vorba Ascanio — înainte de toate, vorbește-mi despre Colombe. Unde-i Colombe ?

— Colombe ? Habar n-am ; la doamna d'Etampes, pare-mi-se.

— La doamna d'Etampes ! exclamă Ascanio. La rivala ei !

— Deci e adevărat ce se spune că ducesa ar fi îndrăgostită de tine ?

Ascanio se înroși tot și blîgii ceva nedeslușit.

— N-ai de ce să roșești, zău ! protestă Aubry. Să fie al naibii ! O ducesă ! Și încă o ducesă care mai e și iubita regelui ! Unde nu-mi pică și mie un noroc ca ăsta în brațe ! Dar să lăsăm asta și să vorbim despre treburile noastre.

— Da — încuviință Ascanio — să vorbim despre Colombe.

— Ei, aş ! Parcă de Colombe îmi arde mie ! E vorba de o scrisoare.

— Ce scrisoare ?

— O scrisoare pe care ți-a scris-o ducesa d'Etampes.

— Dar cine ți-a spus c-aş avea o scrisoare de la ducesa d'Etampes ?

— Benvenuto Cellini.

— Ce i-o fi venit să-ți spună așa ceva ?

— Pentru că are nevoie de scrisoarea asta, pentru că-i este de cea mai mare trebuință, pentru că i-am făgăduit să i-o aduc, în fine pentru că tot ce-am făcut pînă acum, am făcut numai ca să pun mîna pe ea.

— Dar ce are de gînd Benvenuto cu scrisoarea asta ? întrebă Ascanio.

— Zău dacă ştiu ceva şi, de altfel, nici nu mă priveşte pe mine. Mi-a spus : „Îmi trebuie scrisoarea asta“. I-am răspuns : „Foarte bine, ai s-o ai“. Şi am făcut pe dracu-n patru ca să intru în închisoare şi să pun mîna pe ea ; şi acum, fiindcă sînt aici, dă-mi-o şi o să am eu grijă să ajungă la Benvenuto ! Dar ce-i cu tine ? Ce ai ?

Întrebarea de mai sus era prilejuită de faptul că Ascanio se întunecase deodată la faţă.

— Ce să am, sărmane Aubry — răspunse el — îmi pare rău că ți-ai pierdut vremea de pomană.

— Cum adică ? se sperie Jacques Aubry. Scrisoarea, nu cumva nu mai ai scrisoarea ?

— Ba nu, e aici — spuse Ascanio, ducînd mîna la buzunarul vestei sale cu mîneci bufante.

— Ei, bravo ! Dă-mi-o atunci să i-o duc lui Benvenuto.

— Nu, Jacques, orice mi-ai spune, nu mă despart de ea.

— Dar de ce ?

— Fiindcă nu ştiu ce are de gînd să facă Benvenuto.

— Vrea să se folosească de ea ca să te scape.

— Şi ca s-o piardă pe ducesa d'Etampes, poate. Cu nici un preţ n-aş putea să nenorocesc o femeie, crede-mă, Aubry.

— Bine, dar femeia aceasta îţi poartă simbetele, Ascanio. Gîndeşte-te că femeia aceasta te urăşte ; ba nu, mă înşel, e moartă după tine. .

- Și ai vrea ca eu, în schimb, să...
- Dar e întocmai ca și cum te-ar urî, din moment ce tu n-o iubești ; de altfel, ea a pus totul la cale.
- Cum a pus totul la cale ?
- Da, ea a poruncit să fii arestat și tot ea a răpit-o pe Colombe.
- Cine ți-a spus ?
- Nimeni ; dar cine vrei să fi făcut toate astea ?
- Bine, dar mai e și prefectul, mai e și contele d'Orbec, mai e și Marmagne, căruia tu însuți mi-ai spus că i-ai destăinuit totul.
- Ascanio ! Ascanio ! se tîngui Jacques, deznădăjduit. Nu-ți dai seama că te nenorocеști ? !
- Mai bine să mă nenorocesc decît să săvîrșesc o asemenea mișelie, Aubry.
- Dar nu poate fi vorba de o mișelie, de vreme ce Benvenuto s-a hotărît s-o îndeplinească.
- Ascultă-mă, Aubry, și te tog să nu-mi porți pică pentru ceea ce am să-ți spun. Dacă în locul tău ar fi fost Benvenuto și dacă aș fi auzit din gura lui : „Ascanio, să știi, doamna d'Etampes, dușmanca ta, e cea care a poruncit să fii arestat, cea care a răpit-o pe Colombe, care o ține acum în mină și încearcă să-i înfrîngă voința ; n-aș putea s-o scap pe Colombe decît cu ajutorul acestei scrisori“, l-aș pune să jure că n-o să i-o arate regelui și i-aș da-o. Dar Benvenuto nu e aici și n-am nici o siguranță că toate necazurile cîte mi s-au întîmplat îmi vin din partea ducesei. Scrisoarea asta nu are ce căuta în mîinile tale, Aubry. Iartă-mă, dar tu însuți spui că ești un smintit fără pereche.
- Îți jur, Ascanio, că ziua asta pe care am petrecut-o aici m-a îmbătrînit cu zece ani.
- Dacă ți-aș da-o, s-ar putea foarte bine s-o pierzi sau s-o folosești, cu cele mai bune intenții, într-un chip cu totul nesăbuit, Aubry ; de aceea scrisoarea rămîne acolo unde se află acum.
- Dar gîndește-te bine, prietene — se frămînta Aubry — că, așa cum spunea și Benvenuto, scrisoarea asta e singura ta scăpare.

— Benvenuto o să mă scape și fără ea, Aubry ; regele și-a dat cuvîntul că în ziua în care statuia lui Jupiter va fi turnată îi va acorda o favoare. Ei bine, în momentul cînd tu credeaai că Benvenuto își ieșise din minți fiindcă striga : „La turnat !“, meșterul meu se pregătea să mă scape.

— Dar dacă turnatul statuii o să dea greș ? spuse Aubry.

— N-am nici o grijă dinspre partea asta — rosti Ascanio, surîzînd.

— Dar pînă și cei mai iscusiți turnători din Franța pășesc asemenea necazuri, după cîte am auzit.

— Cei mai iscusiți turnători din Franța nu sînt decît niște ucenici pe lîngă Benvenuto.

— Și cît timp poate să țină treaba asta cu turnatul ?

— Trei zile.

— Și ca să poată înfățișa statuia regelui, cîte zile îi mai trebuie ?

— Încă trei.

— Adică șase sau șapte în totul. Și dacă pînă în șase ori șapte zile doamna d'Etampes o silește pe Colombe să se mărite cu contele d'Orbec ?

— Doamna d'Etampes n-are nici un drept asupra Colombei. Colombe va ști să i se împotrivească.

— Da, dar prefectul are drepturi asupra ei, ca părinte, după cum Francisc I are drepturi asupra Colombei, ca un suveran asupra supusului său ; dacă prefectul poruncește și dacă regele, de asemenea, poruncește ?

Ascanio se făcu galben ca un mort.

— Și dacă atunci cînd Benvenuto o să ceară să fii pus în libertate, Colombe va fi nevasta altuia, spune-mi, ce-ai să mai faci cu libertatea ?

Ascanio ridică o mîină să șteargă sudoarea ce-i îmbrobonase fruntea la auzul spuselor studentului, în timp ce cu mîna cealaltă căuta în buzunar scrisoarea izbăvitoare ; dar în momentul în care Aubry credea că e gata să se înduplece, Ascanio clătină din cap ca și cum ar fi vrut să alunge orice șovăială.

— Nu ! spuse el. Nu ! Numai lui Benvenuto. Să vorbim despre altceva.

Cuvintele acestea fuseseră rostite pe un ton ce arăta că, deocamdată cel puțin, orice stăruință era de prisos.

— Atunci — continuă Aubry, care părea să fi luat în sinea lui o hotărîre temeinică — atunci, dragă prietene, dacă ții să vorbim despre altceva, putem foarte bine să facem treaba asta și mîine dimineată sau peste zi, fiindcă mi-e teamă c-o să stăm ceva mai multșor aici. În ce mă privește, îți mărturisesc că, obosit cum sînt de toate peripețiile de ieri și de roboteala de astă-noapte, nu mi-ar strica să mă odihnesc un pic. De aceea rămii aici, iar eu mă întorc la mine în celulă. Cînd o să ai chef să mă vezi, cheamă-mă. Pînă una alta, astupă cu rogojina gaura pe care am făcut-o ca nu cumva să ne taie singurul mijloc de comunicare. Noapte bună ! Și cum, pe cît se pare, noaptea e un sfetnic bun, sper să fii mai înțeleghător mîine dimineată.

Spunînd acestea, fără a se mai învrednici să asculte argumentele lui Ascanio, care ar fi vrut să-l rețină, Jacques Aubry se virî cu capul înainte în galeria pe care o săpase și se tîrî pe brînci pînă la el în celulă. Cît despre Ascanio, ascultînd povața prietenului său, trase rogojina pînă în ungherul încăperii, de îndată ce picioarele studentului se afundară în hrubă. Legătura ce se statornicise între cele două celule dispăru ca și cînd n-ar fi fost.

Își aruncă apoi vesta cu mîneci bufante pe unul din cele două scaune care, împreună cu masa și cu lampa, alcătuiau întreg mobilierul celulei sale, se întinse pe pat și, cu toate că era chinuit de griji, adormi numaidecît, oboseala trupului reușind să biruie în cele din urmă frămîntările cugetului.

La rîndul său Aubry, în loc să urmeze exemplul lui Ascanio, deși avea cel puțin tot atîta nevoie să doarmă ca și el, se mulțumi să se așeze pe scăunel și să se adîncească în gînduri, ceea ce, după cum cititorul a avut prilejul să afle mai înainte, era un lucru atît de potrivnic obiceiurilor sale, încît nu mai încăpea nici o îndoială că punea la cale cine știe ce lovitură măreață.

Studentul stătu așa nemișcat preț de un sfert de ceas, după care se ridică încet de pe scaun și, cu pasul unui om care s-a hotărît să pună capăt șovăielilor sale, se îndreptă spre gura hrubei, în care se strecură din nou, dar cu atîta băgare de seamă și într-o tăcere atît de deplină, încît, în momentul cînd ajunse de partea cealaltă a peretelui și ridică rogojina cu capul, putu să constate cu bucurie că operația pe care o îndeplinise nu reușise să tulbure somnul prietenului său.

Studentul nici nu dorea altceva ; de aceea, cu și mai multă fereală decît pînă atunci, ieși binișor din galeria subterană, se apropie, ținîndu-și răsufarea, de scaunul pe care Ascanio își lăsase vesta cu mîneci bufante și, fără să-l scape din ochi pe prietenul său adormit, cu urechea ațintită la cel mai mic zgomot, scoase din buzunar prețioasa scrisoare atît de rivnită de Cellini și băgă în locul ei în plic un bilet oarecare trimis de Gervaise, pe care avu grijă să-l împăturească exact cum era împăturită scrisoarea ducesei, socotind că, atîta timp cît nu va desface plicul, Ascanio va fi încredințat că misiva frumoasei Anne d'Heilly se afla în continuare asupra sa.

Pe urmă, tot așa pe tăcute, ca și la venire, se apropie de rogojină, o ridică de jos, se strecură din nou în gaură și se făcu nevăzut, așa cum dispar fantomele la operă, cufundîndu-se în cîte o trapă.

Era și timpul, fiindcă abia apucase să se întoarcă la el în celulă, și auzi ușa celei lui Ascanio scîrțîind din balamale și glasul prietenului său strigînd speriat ca un om trezit brusc din somn :

— Cine-i acolo ?

— Eu — răspunse o voce dulce — nu-ți fie teamă, e o prietenă.

Ascanio, care era pe jumătate dezbrăcat, așa cum am spus, la auzul acelei voci ce i se părea cunoscută, se ridică din așternut și, la lumina lămpii din încăpere, văzu o femeie cu obrazul acoperit de un vâl. Femeia se apropie încet de el și-și ridică vâlul de pe față. Într-adevăr, nu se înșelase, era doamna d'Etampes.

IN CARE SE DOVEDEȘTE CĂ, ATUNCI CÎND
II DAI FOC, SCRISOAREA UNEI MICI CUSĂ-
TORESE ARDE CU ACEEAȘI FLACĂRĂ ȘI
LASĂ ÎN URMĂ TOT ATÎTA CENUȘA CA ȘI
SCRISOAREA UNEI DUCESE

Pe chipul expresiv al frumoasei Anne d'Heilly se citea o compătimire și o tristețe de care Ascanio se lăsă amăgit și care, înainte ca ducesa să fi apucat a deschide gura, îi întări convingerea că era cu desăvîrșire nevinovată de cumplita nenorocire ce se abătuse asupra lui și asupra Columbei.

— Dumneata aici, Ascanio?! rosti ea cu o voce melodioasă. Dumneata, căruia voiam să-i dăruiesc palate, e oare cu puțință să te gălesc acum zăcînd într-o închi-soare?!

— O, doamnă! exclamă tinărul. E adevărat deci că sînteți străină de prigoana la care sîntem supuși?

— Te-ai putut îndoi de mine, fie chiar și o clipă, Ascanio? se întristă ducesa. Atunci ai dreptate să mă urăști și nu-mi rămîne decît să deplîng în tăcere faptul că omul pe care-l cunosc atît de bine mă cunoaște atît de puțin.

— Nu, doamnă, nu! protestă Ascanio. Mi s-a spus că dumneavoastră ați fi pus totul la cale, dar n-am vrut să cred.

— Bravo! Ascanio, știu că nu mă iubești, dar cel puțin ura dumitale nu este nedreaptă. Ai făcut bine că n-ai crezut, Ascanio; nu numai că n-am pus nimic la cale, dar nici măcar n-am știut nimic. Domnul d'Estourville, prefectul, este cel care, aflînd, nu știu prin ce mijloc, cele întîmplate, i-a spus tot regelui și a obținut de la el mandatul de arestare împotriva ta și încuviințarea de a o lua înapoi pe Columbe.

— Și Columbe se află acum la tatăl ei? întrebă grăbit Ascanio.

— Nu — răspunsce ducesa — Colombe e la mine.

— La dumneavoastră, doamnă ? ! se miră tînărul. De ce tocmai la dumneavoastră ?

— E atît de frumoasă, Ascanio — murmură ducesa — încît acum te înțeleg c-o preferi tuturor femeilor de pe lume, chiar dacă cea mai îndrăgostită dintre ele ți-ar pune la picioare cel mai bogat ducat.

— O iubesc pe Colombe, doamnă — spuse Ascanio — și dumneavoastră știți că pentru mine dragostea, acest har ceresc, e mai presus decît toate bunurile pămîntești.

— Da, Ascanio, da, o iubești mai presus de orice. Am sperat o clipă că dragostea înflăcărată pe care i-o porți e o dragoste ca oricare alta. M-am înșelat. Da, acum îmi dau seama — adăugă ea, suspinînd — că a vă ține mai departe despărțiți unul de altul înseamnă a înfrunta voința lui Dumnezeu.

— O doamnă ! exclamă Ascanio, împreunînd mîinile, Dumnezeu v-a dat puterea să ne uniți. Fiți nobilă și generoasă pînă la capăt, doamnă, și faceți fericiți doi copii care vă vor iubi și vă vor binecuvînta toată viața.

— Ei bine, da — mărturisi ducesa — mă recunosc învinsă, Ascanio, și sînt gata să vă ocrotesc, să vă apăr, dar, vai, din păcate, la ora aceasta, s-ar putea să fie prea tîrziu !

— Prea tîrziu ? ! Ce vreți să spuneți ? se neliniște Ascanio.

— Poate că la ora aceasta, Ascanio, eu însămi sînt pierdută.

— Pierdută ? ! Dar de ce, doamnă ?

— Pentru că m-am îndrăgostit de tine.

— Pentru că v-ați îndrăgostit de mine ? Dumneavoastră, pierdută din pricina mea ?

— Da, de vreme ce-am putut fi atît de nesocotită, da, pierdută din pricina dumitale ; pierdută, fiindcă ți-am scris.

— Cum se poate ? Nu vă înțeleg, doamnă.

— Nu înțelegi că prefectul, înarmat cu împuternicirea dată de rege, a poruncit să se facă o percheziție în tot palatul Nesle ? Nu înțelegi că percheziția aceasta, al cărei scop este să scoată la iveală cît mai multe dovezi asupra

dragostei dumitale pentru Colombe, va cerceta în primul rînd camera în care ai locuit ?

— Ei, și ? întrebă Ascanio, nerăbdător.

— Ei, și dacă se întîmplă cumva — continuă ducesa — să se descopere în camera dumitale scrisoarea pe care ți-am scris-o într-un moment de nebunie, dacă, recunoscînd scrisul, își vor da seama că e a mea și dacă o vor înfățișa regelui, pe care l-am înșelat în tot acest timp și pe care eram gata să-l trădez de dragul dumitale, nu înțelegi că puterea mea se prăbușește imediat ? Nu înțelegi că n-am să mai pot face nimic nici pentru dumneata, nici pentru Colombe ? Nu înțelegi, în fine, că sînt pierdută ?

— O, liniștiți-vă, doamnă ! exclamă Ascanio. Nu e nici o primejdie ; scrisoarea se află aici, la mine, nu m-a părăsit nici o clipă.

Ducesa răsuflă ușurată și îngrijorarea ce i se citea pe figură se preschimbă în bucurie.

— Nu te-a părăsit nici o clipă, Ascanio ! exclamă la rîndul ei. Nu te-a părăsit ! Și cărui sentiment, vrei să-mi spui, îi datorez faptul că nu te-ai despărțit nici o clipă de această fericită scrisoare ?

— Prudenței, doamnă — mărturisi Ascanio.

— Prudenței ! O, Doamne, Doamne, îmi făceam iar iluzii ! Trebuia totuși să știu dinainte, să fiu pe deplin convinsă. Prudenței ! Ei bine, atunci — adăugă ea, pîrînd a face o sfortare pentru a-și înăbuși simțămintele — de vreme ce nu-mi rămîne decît să-ți mulțumesc pentru prudența dumitale, Ascanio, spune-mi, crezi oare că e chiar atît de prudent să păstrezi asupra dumitale, cînd în orice moment s-ar putea face o descindere în celulă, cînd s-ar putea să fii oricînd percheziționat împotriva voinței dumitale, crezi oare că e chiar atît de prudent, zic, să păstrezi o scrisoare care, dacă ar fi descoperită, ar răpi orice mijloc de a vă ajuta, pe dumneata și pe Colombe, singurei persoane care ar putea să vă scape ?

— Doamnă — spuse Ascanio, cu glasul său blînd și cu acea umbră de melancolie ce se așterne întotdeauna asupra unei inimi curate atunci cînd se vede silită să se îndoiască — nu știu dacă îndemnul de a ne ajuta, pe mine și pe Colombe, se află deopotrivă în adîncul su-

fletului vostru, așa cum se află pe buzele domniei voastre ; nu știu dacă n-ați venit aici călăuzită numai de dorința de a redobândi această scrisoare care, așa cum ați spus, s-ar putea să vă piardă ; nu știu, în sfârșit, dacă în clipa în care veți intra iar în posesia ei, din ocrotitoarea noastră, așa cum vreți să vă arătați acum, nu veți deveni din nou vrăjmașa noastră ; tot ce știu, doamnă, este că această scrisoare este a dumneavoastră, vă aparține și că, de vreme ce ați venit să mi-o cereți, n-am nici un drept s-o păstrez. Ascanio se ridică, se îndreptă spre scaunul pe care își lăsase vesta cu mîneci bufante, scotoci în buzunar, și scoțînd dinăuntru un plic pe care ducesa îl recunoscuse de la prima ochire, zise : Uitați, doamnă, hîrtia pe care o doriți cu atîta însuflețire și care, fără a-mi putea fi de nici un folos mie, pentru dumneavoastră, în schimb, ar putea fi atît de primejdioasă. Luați-o, rupeți-o, distrugeți-o. N-am făcut decît ceea ce eram dator să fac ; iar dumneavoastră veți face ceea ce doriți.

— Ah, ești cu adevărat o inimă de aur, Ascanio ! exclamă ducesa, minată de acel imbold spontan pe care îl descoperi uneori chiar și în adîncul celor mai înrăite suflete.

— Aveți grijă, doamnă, vine cineva ! o înștiință Ascanio.

— Ai dreptate — spuse ducesa.

Și auzind la rîndul ei pașii care, într-adevăr, se apropiau, întinse repede mîna spre lampă, lăsînd hîrtia în bătaia flăcării care o cuprinse și o mistui într-o clipă. Ducesa nu-i dădu totuși drumul din mînă pînă ce nu simți arsura focului în vîrfurile degetelor, și scrisoarea, pe trei sferturi arsă, coborî rotindu-se prin aer ; în clipa în care ajunse jos, se și prefăcuse în scrum ; ducesa avu totuși grijă să strivească scrumul cu piciorul.

În același moment prefectul se ivi în pragul ușii.

— Mi s-a spus că sînteți aici, doamnă — rosti el, neliniștit, uitîndu-se cînd la ducesă, cînd la Ascanio — și m-am grăbit să cobor pentru a putea fi la dispoziția domniei voastre. Aveți cumva nevoie de mine sau de oamenii care se află sub porunca mea ?

— Nu, jupîne — îl liniști ducesa, neputîndu-și ascunde bucuria nestăvilită ce se revărsa din inima sa, luminîndu-i

chipul. Nu, dar trebuie totuși să-ți mulțumesc pentru rîvna și bunăvoința domniei tale, am venit doar spre a-i pune unele întrebări acestui tînăr care a fost arestat din ordinul dumitale, ca să-mi dau seama dacă e într-adevăr chiar atît de vinovat pe cît se spune.

— Și la ce părere ați ajuns în urma cercetărilor dumneavoastră? întrebă prefectul cu un ton în care, fără să vrea, lăsa să se simtă o ușoară umbră de ironie.

— Că Ascanio e mai puțin vinovat decît credeam. Îți atrag atenția deci, jupîne, să ai grijă să nu ducă lipsă de nimic. Deocamdată văd că bietul copil șade în condiții destul de proaste aici. N-ai putea să-i dai o altă cameră?

— Vom vedea mîine ce e de făcut, ducese, fiindcă, precum știți, dorințele domniei voastre sînt ordine pentru mine. Mai aveți vreo poruncă de dat sau vreți poate să vă continuați interogatoriul?

— Nu, jupîne — răspunse Anne — am aflat tot ce voiam să știu.

Cu aceste cuvinte, ducesa ieși din celulă, aruncîndu-i lui Ascanio o ultimă privire în care dragostea pătimașă se îngemăna cu recunoștința.

Prefectul o urmă și ușa se închise după ei.

— Să fiu al dracului — mormăi Jacques Aubry, care nu scăpase un cuvîntel din convorbirea ducesei cu Ascanio — să fiu al dracului! Am sosit la țanc.

Într-adevăr, prima grijă a lui Marmagne, în clipa în care își venise în simțiri, fusese să-i trimită vorbă ducesei că era grav rănit și că rana putea să-i fie fatală, dar că înainte de a muri voia să-i dezvăluie un secret de cea mai mare importanță pentru dînsa. Drept care ducesa alergase într-un suflet. Marmagne îi spusese atunci că fusese atacat și rănit de un oarecare student, anume Jacques Aubry, care ținea să intre cu orice preț la Châtelet ca să dea ochi cu Ascanio și ca să-i poată aduce lui Cellini o scrisoare pe care Ascanio o avea asupra lui.

Din spusese lui, ducesa se dumerise numaidecît despre ce era vorba și, blestemîndu-și firea-i pătimașă, care o făcuse să depășească și de astă dată marginile prudenței sale obișnuite, se duse neîntîrziat la Châtelet, cu toate că era ora două după miezul nopții. pusese să i se deschidă ușa deținutului și acolo jucase în fața lui Ascanio scena

pe care am înfățișat-o mai sus și care avusese, cel puțin așa își închipuia ducesa, deznodământul dorit de ea, deși Ascanio nu se lăsase chiar așa ușor păcălit.

Așadar, Jacques Aubry, după cum spusese el însuși, venise tocmai la țanc.

Deocamdată însă numai jumătate din sarcina pe care și-o luase asupra-și fusese adusă la îndeplinire, iar jumătatea ce mai rămăsese de făcut era, fără îndoială, și cea mai anevoioasă. Studentul se afla în posesia scrisorii care era cît pe ce să piară fără urmă și pentru totdeauna ; dar pentru ca scrisoarea cu pricina să fie pusă cu adevărat în valoare, ar fi trebuit să se afle în mîinile lui Cellini, și nicidecum în mîinile lui Jacques.

Din păcate însă, Jacques era întemnițat, lucru în privința căruia nu mai încăpea nici o îndoială, și din mărturiile predecesorului său aflate că nu era chiar așa ușor de ieșit de la Châtelet o dată ce-ai intrat. E cazul să spunem că se simțea deci într-o mare încurcătură, aidoma cocoșului din poveste care găsise un mărgăritar și nu știa ce ar putea face cu asemenea giuvaer.

A încerca să fugă croindu-și drum prin puterea brațului era cu neputință. Avînd la îndemînă pumnalul, Jacques Aubry ar fi putut foarte bine să-l ucidă pe temnicerul ce-i aducea de mîncare, să-i ia cheile și să se îmbrace cu hainele sale ; dar, în afară de faptul că mijlocul acesta sîngeros îi displăcea peste măsură studentului nostru, care era de felul lui un om pașnic, trebuie să spunem că nici măcar nu-i oferea o cheazășie destul de temeinică. Mai mult ca sigur că ar fi fost descoperit, percheziționat, jefuit de prețioasa lui scrisoare și băgat iar în celula pe care o părăsise.

A încerca să fugă prin vicleșug era un lucru și mai îndoielnic încă. Celula se afla săpată în pămînt, la o adîncime de opt sau zece picioare, iar răsufătoarea prin care pătrundea unica rază de lumină ce se strecura înăuntru era apărată de zăbrele groase de fier. Trebuia să muncească luni de zile ca să desprindă o singură gratie, și pe urmă, după ce-ar fi desprins-o, întrucît ar fi fost mai ciștigat ? Evadatul ar fi ajuns probabil într-o curte înconjurată de ziduri prea înalte ca să poată sări peste

ele și cu siguranță c-ar fi fost prins din nou a doua zi dimineată.

Mai răminea mituirea : dar în urma sentinței dată de judecătorul de instrucție și prin care i se acorda o despăgubire de douăzeci de bănuțe pariziene iubitei sale Gervaise pentru pierderea onoarei, deținutul nu mai avea la sufletul său decît zece bănuțe pariziene, sumă mult prea modestă pentru a-l putea ispiti și pe cel mai ticălos paznic al celei mai ticăloase închisori și pe care i-ar fi crăpat obrazul de rușine s-o ofere temnicerului unei forțarețe regale.

Jacques se afla deci, trebuie s-o recunoaștem, în cea mai cumplită încurcătură. Cînd și cînd, o idee izbăvitoare părea să-i mijască totuși în minte, dar ideea aceasta părea să atragă după sine niște urmări atît de grozave, încît de fiecare dată cînd i se înfățișa din nou în minte, cu stăruința pe care o au de obicei ideile fericite, Aubry se întunea la față în modul cel mai vădit și ofta din greu într-un fel ce mărturisea că în sufletul bietului băiat se dădea o luptă cît se poate de crîncenă. Lupta aceasta fu într-adevăr atît de crîncenă și de îndelungată, încît toată noaptea Jacques nici nu se gîndi măcar să se culce ; își petrecu timpul plimbîndu-se încolo și înapoi, așezîndu-se pe scaun, ridicîndu-se iar în picioare. Pentru prima oară în viața lui i se întîmpla să vegheze ca să poată cugeta ; altminteri, Jacques nu pierduse niciodată nopțile decît la chefuri, la jocuri de noroc sau în crailicuri.

În faptul zilei totuși, conflictul său lăuntric păru a se fi stins probabil prin victoria uneia din părțile adverse, fiindcă Jacques Aubry scoase un oftat mai jalnic decît cele pe care le scosese pînă atunci și se trînti pe pat ca un om pe deplin înfrînt.

Abia apucase să se întindă în așternut și auzi niște pași pe scară. Pașii se apropiară, cheia scrișni în broască, zăvoarele scîrțîiră, ușa se deschise și doi oameni ai legii se iviră în prag : unul era judecătorul de instrucție, iar celălalt grefierul său.

Neplăcerea acestei vizite fu îndulcită de bucuria pe care o simți studentul dînd cu ochii de niște vechi cunoștințe.

— Ah, tinere, tinere — spuse judecătorul de instrucție, recunoscându-l pe Jacques Aubry — și aici a trebuit să dau peste dumneata ? Va să zică pînă la urmă tot ai reușit să intri la Châtelet ? Piei drace ! Mare pehlivan ești ! Seduci fetele tinere și spinteci tinerii seniori ! Dar, ia vezi, ia vezi ! De astă dată ți s-a înfundat ! Viața unui gentilom e mai scumpă decît onoarea unei mici cusătorese și tare mă tem că n-o să mai scapi doar cu douăzeci de bănuțe pariziene.

Oricît de cutremurătoare ar fi fost cuvintele judecătorului, tonul cu care le rostise avu darul să-l liniștească întrucîtva pe deținut. Omul acela cu o figură atît de jovială pe mîinile căruia avusese norocul să încapă se arăta a fi atît de cumsecade, încît s-ar fi zis că din partea lui nu putea să se aștepte la nici o năpastă. E adevărat că nu se putea spune același lucru despre grefierul său, care, la fiecare amenințare rostită de judecătorul de instrucție, dădea din cap în semn de încuviințare. Pentru a doua oară în viață, Jacques Aubry avea parte să-i vadă pe acești doi oameni unul lîngă altul și, oricîtă bătaie de cap i-ar fi dat situația precară în care se afla, nu se putea opri să nu rumege în sinea lui cele mai filozofice cugetări asupra năstrușnicilor potriveli ale întîmplării care avusese inspirația fantezistă de a împerechea doi inși cu totul deosebiți atît ca înfățișare cît și ca fire.

Începu interogatoriul. Jacques Aubry socoti cu cale să nu ascundă nimic ; mărturisi că, recunoscînd în viconte de Marmagne pe gentilomul care-i înșelase în mai multe rînduri buna-credință, înșfăcase sabia unui paj și-l provocase la duel și că Marmagne primise provocarea ; viconte și studentul își încrucișaseră săbiile cîteva clipe ; după care viconte de Marmagne căzuse străpuns. Încolo nu mai știa nimic.

— Nu mai știi nimic ! Nu mai știi nimic ! bombănea judecătorul în timp ce-i dicta grefierului întrebările și răspunsurile. La naiba ! Și atîta încă e prea mult, pare-mi-se, și cazul dumitale e limpede ca lumina zilei, mai cu seamă că viconte de Marmagne se bucură de o trecere deosebită în ochii doamnei d'Etampes. Mi se pare chiar că dînsa te-a dat pe mîna justiției, dragă băiete !

— Drace ! exclamă studentul, care începuse să se neliniștească. Să-mi fie cu iertare, domnule judecător, credeți într-adevăr că dandanaua asta e chiar așa de păcătoasă cum spuneți ?

— Și mai păcătoasă încă, iubitule, și mai păcătoasă ! Avînd în vedere că eu nu obișnuiesc să-mi bag în speție mușteriii. Te-am înștiințat doar pentru ca, în cazul cînd ai avea unele dispoziții de dat...

— Ce dispoziții ? se sperie studentul. Spuneți-mi, vă rog, domnule judecător de instrucție, credeți cumva că viața mea ar putea fi în primejdie ?

— Dar bineînțeles — răspunse judecătorul — mai încape vorbă ! Cum adică, dai buzna în mijlocul străzii asupra unui gentilom, îl silești să se bată, îl străpungi cu spada și mai întrebi dacă viața dumitale s-ar putea să fie în primejdie ? Da, dragă prietene, da, și încă într-o mare primejdie.

— Bine, dar asemenea dueluri au loc în fiecare zi, și după cum am putut să-mi dau seama, vinovații nu pătesc nimic, niciodată.

— Da, dar asta numai între gentilomi, flăcăule. Cînd doi gentilomi au chef să-și taie beregata, regele nu se amestecă în nici un fel, fiind un drept de care se bucură cei de rangul lor : dar dacă mojiștii i-ar cășuna într-o bună zi să se bată în duel cu gentilomii, cum mojiștii sînt douăzeci de ori mai numeroși decît gentilomii, în scurtă vreme nu s-ar mai găsi picior de gentilom și ar fi păcat.

— Și cite zile credeți că ar putea să țină procesul meu ?

— Cam vreo cinci-șase zile.

— Cum ? ! se miră studentul. Cinci-șase zile, numai atât ?

— Firește, faptele sînt evidente : un om trage să moară, dumneata mărturisești că l-ai ucis și justiția se declară mulțumită ; totuși — adăugă judecătorul, lăsînd să se vadă pe chipul său o și mai adîncă bunăvoință — dacă două-trei zile în plus ar putea să-ți fie pe plac...

— Chiar foarte mult.

— Ei bine, o să mai trăgănam formalitățile și în felul acesta mai cîștigăm ceva timp. La drept vorbind,

ești un băiat de treabă și aș fi încântat dacă aș putea să fac ceva pentru dumneata.

— **Mulumesc** — spuse studentul.

— **Și acum** — adăugă judecătorul, ridicându-se în picioare — ai cumva vreo rugămintă ?

— **Aș vrea să vină un preot, dacă se poate.**

— **De ce nu, e doar dreptul dumitale.**

— **Ei bine, atunci, domnule judecător, stăruieți să-mi trimită un preot.**

— **Am să-ți implinesc chiar acum rugămintea. Și să nu-mi porți pică, flăcăule !**

— **Vai de mine, se poate ? Dimpotrivă, vă sînt chiar îndatorat.**

— **Domnule student** — spuse cu voce scăzută grefierul, apropiindu-se de Jacques Aubry — **vreți să-mi faceți un hatîr ?**

— **Cu dragă inimă !** răspunse Aubry. **Ce anume ?**

— **Mă gîndesc că s-ar putea să aveți niscaiva prieteni sau rubedenii cărora doriți să le dați tot ce se află în stăpînirea dumneavoastră.**

— **Prieteni ? N-am decît unul și acela e înmînițat ca și mine. Rubedenii ? Doar niște veri și aceia de a șaptea spiță. Așa că spune, domnule grefier, spune ce poștești ?**

— **Domnule, sînt un biet om sârman, cu nevastă și cinci copii.**

— **Ei și ?**

— **Și, vedeți dumneavoastră, n-am avut niciodată noroc în slujba mea. pe care, așa cum v-ați putut încredința, mi-o îndeplinesc conștiincios și cinstit. Toți colegii mei mi-o iau înainte.**

— **Și de ce ?**

— **De ce ? Ah, de ce ! Vă spun îndată.**

— **Spune.**

— **Fiindcă au noroc.**

— **Aha !**

— **Dar de ce au noroc ?**

— **Tocmai voiam să te întreb și eu, domnule grefier.**

— **Iar eu tocmai voiam să vă spun, domnule student.**

— **O să-mi facă o deosebită plăcere.**

— **Au noroc fiindcă... Grefierul coborî glasul cu încă un semiton. Au noroc fiindcă fiecare din ei poartă în**

buzunar o bucată din funia unui spinzurat : mă înțelegeți ?

— Nu.

— Sinteți cam greu de cap. O să faceți un testament, nu-i așa ?

— Un testament, eu ! La ce bun ?

— La naiba ! Păi ca să nu se judece între ei moștenitorii dumneavoastră. Ei bine, scrieți în testament că încuviințați ca Marc-Boniface Grimoineau, grefier pe lângă domnul judecător de instrucție, să ceară călăului o bucătică mică de tot din ștreangul domniei voastre.

— Așa ! făcu Aubry, cu un glas sugrumat. Acum înțeleg.

— Și o să-mi împliniți rugămintea ?

— Mai încape vorbă !

— Tinere domn ! Vă rog să nu uitați ce mi-ați promis. N-am păr în cap cîți mi-au făgăduit același lucru ca și dumneavoastră ; unii însă au murit fără să lase nici un testament, alții au scris greșit numele meu Marc-Boniface Grimoineau, așa încît am întîmpinat greutăți după aceea ; alții, în sfîrșit, care erau vinovați, pe onoarea mea, domnule, cît se poate de vinovați, au fost scoși basma curată și s-au dus să se spînzure aiurea ; așa că, pînă a cădea în mîinile noastre, pierdusem aproape orice speranță.

— Bine, bine, domnule grefier — spuse Jacques — de astă dată fii pe pace : dacă s-o întîmpla să fiu spînzurat, dorința îți va fi împlinită.

— O să fiți, domnule, o să fiți, să n-aveți nici o grijă !

— Ei, ce faci, Grimoineau ? îl luă la zor judecătorul.

— Vin acum, domnule judecător de instrucție, vin acum. Va să zică rămîne așa cum am vorbit, domnule student ?

— Da, da, așa rămîne.

— Pe onoarea dumneavoastră ?

— Pe cinstea mea de mojie.

— Așa — mormăi grefierul, plecînd — cred că de astă dată o să am, în fine, ce-mi lipsea. Mă duc să-i spun nevastei și copiilor, au să se bucure și ei.

Și se grăbi să-l urmeze pe judecătorul de instrucție, care ieși din celulă muștrîndu-l cu un aer jovial că-l lăsase să aștepte atîta.

ÎN CARE SE VEDE
CĂ O PRIETENIE ADEVĂRATĂ
ESTE CAPABILĂ SĂ ÎMPINGĂ DEVOTAMENTUL
PÎNĂ LA ÎNSURĂTOARE

Rămînînd foarte singur, Aubry se cufundă într-o și mai adîncă meditație decît înainte ; și trebuie să recunoașteți că într-adevăr, convorbirea pe care o avusese cu judecătorul de instrucție era cu prisosință făcută să-i dea de gîndit. Cu toate astea, se cuvine să ne grăbim a o spune că cel care ar fi putut citi în cugetul său ar fi observat că soarta Colombei și a lui Ascanio, atît de strîns legată de scrisoarea ce se afla acum în mîinile lui, constituia temeiul preocupărilor sale, și că înainte de a se gîndi la el, lucru de care avea intenția să se ocupe la vremea potrivită, era hotărît să se gîndească la ei.

Stătea așa, chibzuind, de vreo jumătate de oră, cînd ușa celulei sale se deschise din nou și temnicerul apărî în prag.

— Dumneata ai cerut să vină un preot ? întrebă el, imbufnat.

— Da, eu, firește — spuse Jacques.

— Dracu să mă ia dacă pot să pricep ce-or fi avînd toți de împărțit cu un păcătos de călugăr — bodogăni temnicerul. Tot ce știu e că nu poate sta omul liniștit de răul lor nici măcar cinci minute. Poftim, intră înăuntru, părinte — continuă el, dîndu-se la o parte pentru a-i face loc preotului să treacă — și nu lungi prea mult vorba.

Și tot boscorodind mereu, încuie din nou ușa și plecă, lăsîndu-l pe noul venit între patru ochi cu deținutul.

— Dumneata m-ai chemat, fiule ? întrebă preotul.

— Eu, părinte — răspunse studentul.

— Vrei să te spovedești ?

— Nu tocmai, aș vrea doar să stau de vorbă cu dumneavoastră despre un caz de conștiință.

— Vorbește, fiule — răspunse preotul, așezîndu-se pe

scun — și dacă puțina mea pricepere ar putea să te călăuzească...

— Pentru asta v-am și rugat să veniți, ca să vă cer un sfat.

— Te-ascult.

— Părinte — începu Aubry — sînt un mare păcătos.

— O, Doamne — spuse preotul — fericit cel care se învrednicește măcar să-și recunoască greșeala !

— Dar asta încă nu-i tot, părinte, nu numai că sînt un mare păcătos, așa cum vă spuneam, dar pe deasupra i-am făcut și pe alții să cadă în păcat.

— Mai poate fi cumva îndreptat păcatul pe care l-ai săvîrșit ?

— Cred că da, părinte, cred că da. Ființa pe care am tîrit-o cu mine pe calea pierzaniei era o tînără fată neprihănită.

— Vrei să spui că ai sedus-o ? întrebă preotul.

— Am sedus-o într-adevăr, părinte, asta-i cuvîntul !

— Și vrei să-ți îndrepti greșala ?

— Așa m-am gîndit cel puțin.

— Nu există decît un singur mijloc în cazul de față.

— Știu foarte bine, de aceea am și stat atîta vreme în cumpănă. Dacă ar fi existat două, l-aș fi ales pe celălalt.

— Dorești deci să te însori cu ea.

— Un moment, vă rog. Nu, n-aș vrea să vă mint ; nu, părinte, nu doresc de loc, o fac doar de mare nevoie.

— Era mai bine dacă lucrul acesta pornea dintr-un simțămînt mai curat, mai generos.

— Ce vreți, părinte, sînt oamenii făcuți să se însoare și alții să rămînă becheri. Burlăcia era vocația mea și trebuia doar să vină o împrejurare ca asta în care mă aflu pentru ca...

— Ei bine, atunci, fiule, fiindcă s-ar putea să te răzgîndești și să-ți schimbi bunele intenții, părerea mea e c-ar fi bine s-o faci mai curînd.

— Cît de curînd, adică ? întrebă Jacques Aubry.

— Păi fiind vorba de o căsătorie *in extremis* — spuse preotul — vom putea căpăta toate dispensele trebuincioase și cred că poimîine...

— Fie și poimîine — îngînă studentul, oftînd.

— Dar tînăra fată ?

- Ce-i cu ea ?
- **Ești sigur c-o să primească ?**
- Ce să primească ?
- **Să se mărite.**
- **Ba bine că nu ! Cum să nu primească ! Chiar cu recunoștință ! Doar nu i se întâmplă în fiecare zi s-o ceară cineva în căsătorie.**
- **Atunci nu există nici o piedică ?**
- **Nici una.**
- **Părinții dumitale ?**
- **Lipsesc.**
- **Ai ei ?**
- **Necunoscuți.**
- **Cum se numește ?**
- **Gervaise-Perrette Popinot.**
- **Imi dai voie să-i împărtășesc vestea ?**
- **Dacă vreți să vă dați osteneala s-o faceți, părinte, v-aș fi din toată inima recunoscător.**
- **Am s-o înștiințez chiar azi.**
- **Spuneți-mi, vă rog, părinte, spuneți-mi, nu s-ar putea, bunăoară, să-i înmînați o scrisoare ?**
- **Nu, fiule, noi preoții care ne-am îndatorat să-i slujim pe înmînați am făcut leămînt să nu ducem nimănui nici o veste din partea lor decît după ce vor fi răposat. Cînd va sosi clipa aceea, sînt gata să-ți implinesc orice rugăminte.**
- **Mulțumesc, dar atunci ar fi de prisos ; ne vom mîrgini deci numai la căsătorie.**
- **N-ai nimic altceva să-mi spui ?**
- **Nimic, decît că, în cazul cînd s-ar îndoi cineva de adevărul spuselor mele și ar sta cumva la îndoială să încuviințeze cererea mea, s-ar putea aduce în sprijinul ei o plîngere din partea susnumitei Gervaise-Perrette Popinot, plîngere care se află la domnul judecător de instrucție și care ar dovedi justiției că tot ceea ce am declarat corespunde întru totul adevărului.**
- **Te poți bizui pe mine că voi căuta să înlătur orice piedică — îl liniști preotul, căruia i se păruse a observa că lucrul pe care Jacques Aubry își pusese în gînd să-l aducă la îndeplinire îl făcea fără nici o tragere de inimă, ci doar silit de împrejurări — și peste două zile...**

— Peste două zile...

— Vej răscumpăra onoarea celei pe care ai necinstit-o.

— Ce să-i faci ! murmură studentul, oftînd din greu.

— Lasă, fiule, lasă ! căută să-l împace preotul. Cu cît o jertfă e mai anevoioasă, cu atît e mai bine primită de Dumnezeu.

— Sfinte Sisoie ! exclamă studentul. În cazul ăsta Dumnezeu trebuie să-mi fie pururea recunoscător ; duceți-vă, părinte, duceți-vă !

Intr-adevăr, Jacques Aubry nu se înduplecase să ia o asemenea hotărîre decît după o aprigă luptă cu sine însuși ; așa cum îi mărturisise iubitei sale Gervaise, studentul moștenise antipatia părintelui său față de instituția căsătoriei și numai datorită prieteniei care i-o purta lui Ascanio și gîndului că din pricina lui acesta se afla acum la ananghie, la care veniseră să se adauge cele mai frumoase exemple de devotament pe care antichitatea i le pusese la îndemînă, reușise să se ridice la gradul de abnegație pe care îl atinsese.

Dar, se va mira poate cititorul, ce are de-a face căsătoria lui Aubry cu Gervaise, cu fericirea lui Ascanio și a Colombei, și în ce fel, însurîndu-se cu ibovnica lui, Aubry izbutea să-și salveze prietenul ?

La care aș putea să-i spun cititorului că nu are suficientă perspicacitate. E adevărat că, la rîndul său, cititorul ar putea să-mi răspundă că nu-i de datoria lui să aibă așa ceva.

Cititorul e rugat deci să-și dea osteneala a citi sfîrșitul acestui capitol peste care ar fi putut să treacă, dacă ar fi avut o minte mai pătrunzătoare.

După plecarea preotului, Aubry, care acum nu mai putea da înapoi, păru ceva mai liniștit ; orice hotărîre, chiar și una dintre cele mai cumplite, are darul de a aduce cu ea liniștea sufletească ; cugetul care s-a războit se odihnește acum, inima care s-a zbuciumat e cuprinsă de toropeală.

Jacques Aubry rămase, așadar, să se bucure de odihna și toropeala sa pînă în momentul în care, auzind zgomot în celula lui Ascanio, socoti că zgomotul cu pricina, stîrnit de temnicerul care venise să-i aducă mîncare, era o

chezăşie că timp de cîteva ore nu vor mai fi stingheriţi de nimeni. De aceea, mai zăbovi cîteva minute, după care, băgînd de seamă că nici un zgomot nu mai tulbura tăcerea, se strecură în galerie, străbătu ca de obicei distanţa dintre cele două celule şi ridică rogojina cu capul.

Celula lui Ascanio era cufundată în cea mai neagră beznă.

Aubry îşi chemă prietenul cu glas scăzut ; nu primi însă nici un răspuns ; încăperea era cu desăvîrşire pustie.

Primul simţămînt pe care-l încercă Aubry fu un simţămînt de bucurie. Ascanio era liber şi, din moment ce era liber, el, Aubry, nu mai avea nevoie să... Dar în aceeaşi clipă îşi aminti de recomandările auzite în ajun atunci cînd ducesa îşi exprimase dorinţa ca Ascanio să fie mutat într-o celulă mai confortabilă.

Precum se vedea, intervenţia doamnei ducese d'Etampes fusese privită cu toată consideraţia ; zgomotul ce ajunsese la urechea studentului puţin mai înainte, fusese prilejuit de mutarea prietenului său.

Speranţa ce-l însufletise o clipă pe Aubry strălucise ca un fulger, dar tot atît de repede se şi stinsese.

Studentul lăsa să cadă la loc rogojina şi se întoarce de-a-ndaratele la el în celulă. Orice mîngîiere îi fusese răpită, nu mai avea parte nici măcar de tovărăşia prietenului pentru care se jertfea.

Nu-i mai rămînea altceva de făcut ca să-şi omoare timpul decît să cugete. Dar şi aşa Jacques Aubry cugetase prea mult şi rezultatul cugetărilor sale fusese atît de dureros, încît socoti mai cuminte să doarmă.

Se trînti deci pe pat şi, cum rămăsese mult în urmă cu somnul, cu toate frămîntările lui sufleteşti, în scurtă vreme se cufundă într-un somn adînc.

Visă că fusese osîndit la moarte şi spînzurat ; datorită însă unui prost obicei al călăului, funia nefiind unsă cum trebuia, osînditul fusese spînzurat numai pe jumătate ; ceea ce nu-i împiedicase pe ceilalţi să-l îngroape în lege. Şi Jacques Aubry începuse tocmai să-şi mănînce propriile sale braţe în vis, aşa cum se obişnuieşte în asemenea împrejurări, cînd grefierul, care ţinea cu tot dinadinsul să intre în posesia bucăţii de funie promise, venise s-o ia singur şi, deschizînd cavoul în care

Aubry se afla ferecat, îi redase, o dată cu viața, și libertatea.

Din păcate nu era decît un vis și, în momentul în care studentul se trezi, viața sa se afla într-o mare cumpană și libertatea sa era definitiv pierdută.

Seara, noaptea și ziua următoare trecură fără ca să mai primească nici o vizită, afară de aceea a temnicerului său. Jacques încercă să-l întrebe ba una, ba alta, dar nu fu chip să scoată un cuvînt de la el.

În toiul nopții, Jacques, care abia apucase să adoarmă, auzi ușa celei sale scîrțîind din țîțini și se trezi brusc. Oricît de greu ar dormi deținuții, zgomotul unei uși care se deschide îi trezește numaidecît.

Studentul se ridică în capul oaselor.

— Scoală-te și îmbracă-te — îi porunci glasul răstit al temnicerului, în timp ce în spatele lui se zăreau scînteind, la lumina torței pe care o țineau în mînă, halebardele a două străji de la prefectură.

Cea de-a doua poruncă era de prisos ; cum patul nu era așternut cu cearșaf și nu avea nici cuvertură. Jacques Aubry se culcase îmbrăcat.

— Unde vreți să mă duceți ? întrebă studentul, care era încă pe jumătate adormit.

— Prea ești curios — spuse temnicerul.

— Aș vrea totuși să știu — stăruia studentul.

— Haide-haide, lasă gura și urmează-mă !

Orice împotrivire fiind în zadar, dețintul se supuse. Temnicerul o apucă înainte, Jacques Aubry o porni după el, iar cele două străji încheiară cortegiul.

Jacques Aubry se uita în jur cu o neliniște pe care nu căuta s-o ascundă : se temea de o execuție nocturnă ; un singur lucru îl făcea să mai prindă curaj : faptul că nu vedea nicăieri nici un preot și nici un călău.

După zece minute, Jacques Aubry se pomeni în sala de la intrare în care fusese adus în ziua cînd reușise, în fine, să pătrundă la Châtelet ; aici însă, în loc să-l conducă spre poartă, așa cum sperase o clipă, într-atît nenorocirea te face să te lași amăgit de cele mai înșelătoare iluzii, călăuza sa deschise o ușă ascunsă într-un ungher și o apucă de-a lungul unui culoar interior ce dădea într-o curte.

Primul imbold pe care-l simți însemnătutul ieșind în curte la aer curat și văzînd din nou cerul liber fu să respire din adîncul pieptului. Era, oricum, un cîștig și nu putea ști cînd avea să se mai ivească asemenea prilej fericit. Pe urmă, zăbind la capătul celălalt al curții ferestrele ogivale ale unui paraclis din secolul al paisprezecelea, începu a bănuî despre ce putea fi vorba.

Din respect față de adevăr, datoria noastră de povestitor ne obligă să spunem că, la gîndul acesta, i se tăiară picioarele.

În momentul acela însă își aduse aminte de Ascanio și de Colombe și măreția faptei generoase pe care se pregătea s-o îndeplinească îl ajută să înfrunte restriștea în care se afla.

Păși deci destul de hotărît spre biserică ; ajungînd în pragul ei, se dumeri pe deplin. Preotul era la altar ; în strană îl aștepta o femeie, iar această femeie nu era nimeni alta decît Gervaise.

În drum spre altar se întîlni cu guvernatorul fortăreței.

— Ai cerut să ți se dea prilejul de a răscumpăra, înainte de moarte, onoarea tinerei fete pe care ai necinstit-o — spuse guvernatorul. Cererea era îndreptățită și a fost aprobată.

O ceață se puse pe ochii studentului ; în aceeași clipă însă pipăi cu mîna scrisoarea doamnei d'Etampes și își recăpătă curajul.

— O, bietul meu Jacques ! începu a se tîngui Gervaise, aruncîndu-se în brațele studentului, cine ar fi crezut că ceasul acesta pe care îl doream cu atîta rîvnă va sosi într-o asemenea împrejurare !

— Ce să-i faci, dragă Gervaise ! suspină studentul, stringînd-o la piept. Dumnezeu știe pe cine trebuie să pedepsească și cine se cuvine să fie răsplătit ; să ne supunem voinței sale. Apoi în șoaptă, strecurîndu-i în mînă scrisoarea doamnei d'Etampes : I-o dai lui Benvenuto — murmură el — numai lui, auzi ?

— Hai ? bombăni guvernatorul, apropiîndu-se numai-decît de miri. Ce s-a întîmplat ?

— Nimic ; îi spuneam soției mele Gervaise c-o iubesc.

— Cum, pe cât se pare, n-o să aibă vreme probabil să-și dea seama de contrariu, orice declarație este de prisos : duceți-vă la altar și terminați cât mai repede.

Aubry și Gervaise se îndreptară fără să mai sufle o vorbă spre preotul care-i aștepta. Ajungînd înaintea lui, se așezară amîndoi în genunchi. Începu slujba religioasă.

Jacques ar fi vrut să schimbe cîteva cuvinte cu Gervaise, care, la rîndul său, dorea din răspuț să-și arate recunoștința față de Aubry, dar două străji așezate de-a dreapta și de-a stînga lor le urmăreau fiecare mișcare și pîndeau orice șoaptă. Deținutul avusese totuși noroc că probabil, înduișat de soarta lor, într-un moment de slăbiciune, guvernatorul îi lăsase să se îmbrățișeze și că, mulțumită acestei îmbrățișări, scrisoarea putuse să treacă din mîinile lui Jacques în acelea ale iubitei sale Gervaise. Dacă s-ar fi întîmplat cumva să scape acest prilej, dat fiind strășnicia cu care erau supravegheați mirii, devotamentul lui Jacques s-ar fi irosit în van.

Preotul primise probabil anumite dispoziții, deoarece căută să-și scurteze cuvîntarea. Poate că se gîndise în sinea lui că n-avea nici un rost să-i dea sfaturi de bună purtare ca soț și părinte unui om ce urma să fie spînzurat peste două-trei zile.

După ce preotul își încheie discursul, după ce primiră binecuvîntarea și slujba religioasă luă sfîrșit, Aubry și Gervaise crezură că vor fi lăsați, cel puțin acum, cîteva clipe între patru ochi, dar nici pomeneală de așa ceva. Cu toate plinsetele bieteii Gervaise, care se transformase pur și simplu într-o fîntînă de lacrimi, străjile îi despărțiră.

Mai avură totuși răgazul să schimbe o privire : „Ai grijă să faci ce ți-am spus !“ îi aminteau ochii lui Aubry.

„Fii pe pace, chiar în noaptea asta sau cel mai tîrziu mîine dimineată mă duc negreșit“ — răspundeau ochii soției sale Gervaise.

Pe urmă, fiecare dintre ei fu luat și dus într-altă parte. Gervaise fu poftită în chipul cel mai curtenitor să iasă pe ușa dinspre stradă, iar deținutul fu petrecut

politicos pînă la ușa celulei sale. Intrînd înăuntru, studentul oftă adînc de tot, mai adînc decît oftase vreodată de cînd intrase în închisoare : va să zică era un om însurat !

Și astfel, aidoma lui Curtius¹ din vechime, Jacques Aubry, din devotament prietenesc, se azvîrli în abisul căsătoriei.

XXXVII

TURNAREA STATUII

Și acum rugăm pe cititorii noștri să ne îngăduie a părăsi un moment închisoarea Châtelet pentru a ne întoarce la palatul Nesle.

La chemarea lui Benvenuto, lucrătorii alergaseră numaidecît și porniseră după el spre turnătorie.

Toți știau cu cîtă rîvnă lucra de obicei ; niciodată însă nu-i văzuseră fața învăpăiată de o asemenea ardoare și ochii aprinși de o flacără atît de vie ; dacă cineva ar fi trebuit să-i modeleze chipul în clipele acelea, așa cum el se pregătea să toarne în bronz chipul lui Jupiter, ar fi înzestrat lumea cu cea mai frumoasă statuie a genului artistic.

Totul era gata, mulajul de ceară, îmbrăcat în învelișul lui de lut, aștepta, încercuit cu șine de fier, în mijlocul cuptorului cu capsulă, ceasul în care avea să capete viață. Lemnele erau, de asemenea, stivuite ; Benvenuto

¹ Personaj legendar din antichitatea romană care s-a jertfit din devotament cetățenesc, aruncîndu-se cu cal cu tot și înarmat ca de luptă în prăpastia ce se căscase în mijlocul forului roman în urma unui cutremur, deoarece augurii prevestiseră că pămîntul nu se va închide la loc decît după ce vor fi sacrificate cele mai de preț bunuri. Curtius socotise că fala Romei se întemeia pe puterea armată și pe valoarea cetățenilor săi. (n.t.)

le dădu foc din patru părți diferite și, cum erau numai lemne de brad de care artistul se îngrijise de mult să fie cât mai bine uscate, flăcările cuprinseră îndată întreg cuptorul și în scurtă vreme tiparul era înconjurat de o uriașă vîlvătaie. În momentul acela ceara topită prinse a ieși afară prin răsuflători în timp ce tiparul, la rîndul său dogorit de foc, începea să se întărească ; în vremea asta lucrătorii săpau o groapă adîncă lîngă cuptorul în care trebuia să fie topit metalul, fiindcă Benvenuto nu voia să piardă nici o secundă și, de îndată ce tiparul va fi fost ars, să porceadă fără zăbavă la topitul metalului.

Timp de o zi și jumătate ceara se scurse din tipar ; timp de o zi și jumătate, pe cînd calfele lucrau în schimburi, odihnindu-se pe rînd ca marinarii care fac de cart pe o corabie de război, Benvenuto nu închise ochii o clipă, învîrtindu-se în jurul cuptorului, punînd mereu lemne pe foc, îmbărbătîndu-i pe lucrători. În sfîrșit, se convinse că toată ceara se scursesese și că tiparul era bine ars ; era cea de-a doua fază a lucrării pe care o avea de executat, ultima fiind topirea bronzului și turnarea statuii.

Lucrătorii, care nu puteau să înțeleagă de unde-i vine lui Benvenuto puterea aceea supraomenească și rîvna turbată ce-l ținea în picioare, încercară a-l îndupleca să se odihnească măcar cîteva ore ; fiecare oră de odihnă însă ar fi prelungit închisoarea lui Ascanio și suferințele Colombeii. Benvenuto se împotrivi. Părea făcut din aceeași materie ca și bronzul din care voia să făurească un zeu.

După ce groapa fu săpată, înfășură tiparul cu frînghii trainice și, cu ajutorul unor cabestane anume pregătite din vreme, îl ridică în sus cu cea mai mare grijă, îl aduse pînă deasupra gropii și-l coborî apoi binișor înăuntru, pînă ce ajunse la nivelul cuptorului ; acolo îl înțepeni locului, făcînd să se rostogolească jur împrejur țărîna scoasă din groapă pe care o bătătorea strat cu strat, așezînd, pe măsură ce se înălța, olane de lut ars ce trebuiau să slujească drept răsuflători. Toate aceste pregătiri îi dădură de lucru pînă la sfîrșitul zilei. Se lăsă noaptea ; se împlineau patruzeci și opt de ore de cînd

Benvenuto nu dormise de loc, nu se întinsese să se odihnească, nici măcar nu se așezase un moment. Lucrătorii se rugau de el, Srozzoni îl lua la rost, dar Benvenuto nu voia să audă nimic; o putere vrăjită părea să-l însuflețească și, nesocotind rugămintele și mustrările celor din preajmă, drept răspuns se mulțumea să poruncească fiecărui lucrător ce avea de făcut cu glasul tăios și aspru cu care un comandant de armată ordonă ostașilor mișcările pe care le au de executat.

Benvenuto voia să înceapă turnarea imediat; vigurosul artist, care avusese necontenit parte să vadă toate piedicile dându-se la o parte din calea lui, își puna la încercare acum autoritatea asupra propriei sale persoane; răpus de oboseală, măcinat de griji și mistuit de febră, porunceea trupului său să nu aibă astimpăr o clipă, și trupul său de fier se supunea în timp ce tovarășii săi erau siliți să bată în retragere unul câte unul, așa cum într-o bătălie soldații răniți părăsesc rindurile, îndreptându-se spre ambulanță.

Cuptorul de topit era gata: Benvenuto pusese să fie umplut cu lingouri de fontă și de aramă, așezate simetric unele peste altele, în așa fel ca să poată pătrunde printre ele căldura și metalul să se topească mai repede și cât mai complet. Aprinse cuptorul așa cum îl aprinsese și pe cel dintâi și, în curând, cum stiva era alcătuită numai din bușteni de brad, rășina ce începuse să curgă, sporind puterea de combustie a lemnului, făcu să izbucnească o asemenea vîlvătaie, înalt, înălțîndu-se mai sus decît se așteptaseră, flăcările lingeau acoperișul turnătoriei, care, fiind de lemn, luă foc numaidecît. Văzînd pâlălaia ce se iscase și, mai ales, simțîndu-i dogoarea, toate caifele, afară de Hermann, se traseră înapoi; Hermann și Benvenuto însă puteau face față singuri oricărei împrejurări. Fiecare din ei luă cite o secure și se apucă să doboare stîlpii de lemn pe care se sprijinea șopromul. După cîteva clipe, acoperișul cuprins de flăcări se prăbuși. Atunci Benvenuto și Hermann împinseră în foc, cu miște cîngi, rămășițele aprinse întreprinzînd vîltoarea ce înfierbînta cuptorul, și metalul începu să se topească.

Acum că ajunsese să facă și lucrul acesta, Benvenuto se simți dintr-o dată sleit de puteri. Trecuseră șaiszeci de

ora de cînd nu dormea și douăzeci și patru de cînd nu mîncase nimic, și în tot acest timp fusese sufletul întregii activități, pîrghia tuturor strădaniilor. O febră cumplită puse stăpînire pe el : din rumen cum era, se făcu galben ca un mort la față. Într-o atmosferă atît de încinsă, încît nimeni nu putea sta lîngă el, Benvenuto tremura din toate mădularele și-i clănțăneau dinții în gură de parcă s-ar fi aflat în mijlocul nămeților Laponiei. Văzîndu-l în ce hal era, tovarășii săi de muncă îl înconjurară ; Benvenuto încercă să se împotrivească din nou, refuzînd să se recunoască înfrînt, căci pentru un om ca el, faptul de a se pleca în fața imposibilului era o rușine, dar pînă la urmă fu obligat a mărturisi că se simțea sleit de puteri.

Din fericire, operația topirii era pe terminate ; partea cea mai grea fusese îndeplinită : restul era o treabă mecanică, ușor de executat. Meșterul îl strigă atunci pe Pagolo ; Pagolo însă parcă intrase în pămînt. În sfîrșit, la chemarea tovarășilor săi carc-l strigau în cor, Pagolo ieși la iveală ; se dusesse, spunea el, să se roage pentru reușita cît mai deplină a lucrării.

— N-avem timp acum de rugăciuni ! exclamă Benvenuto. Insuși Domnul a spus : „Cine muncește se roagă“. E vremea să muncim acum, Pagolo ! Ascultă, simt că mă sfîrșesc, dar, c-o fi să mor sau nu, Jupiter al meu trebuie cu orice preț să trăiască. Pagolo, dragul meu, te las pe tine să ai grijă mai departe de turnare, fiind convins c-o să te descurci la fel de bine ca și mine. Pagolo, după cum vezi și tu, în curînd metalul o să fie gata ; ai să-ți dai seama negreșit dacă e destul de încins. Cînd o să se înroșească, îi pui pe Hermann și pe Simon-Stîngaciul să ia fiecare cîte o praștie. Ah, Doamne, ce spuneam oare ? Da. Pe urmă, să ochească amîndoi o dată cele două capace ale cuptorului. Atunci metalul o să curgă afară și, dacă s-ar întîmpla să mor între timp, să-i spunei regelui că mi-a promis să-mi facă o favoare, că ați venit să i-o cereți în numele meu și că această favoare... este... O, Doamne, nu-mi mai aduc aminte. Ce voiam să-i cer regelui ? A, da,... Ascanio... seniorul castelului Nesle... Colombe, fata prefectului... d'Orbec... doamna d'Etampes... Ah, simt că-mi pierd mințile !

Și Benvenuto, impletindu-se pe picioare, se prăbuși în brațele lui Hermann, care-l duse pe sus, ca pe un copil, la el în cameră, în timp ce Pagolo, căruia i se îndreptase supravegherea turnării, dădea ordine pentru ca lucrarea să nu se întrerupă.

Benvenuto avea dreptate sau, mai bine zis, căzuse pradă unui delir furios. Scozzone, care, de bună seamă, se ruga, la rîndul său, ca și Pagolo, se grăbi să-i vină într-ajutor ; Benvenuto însă striga într-una : „Am murit ! Mor ! Ascanio ! Ce-o să se facă Ascanio ?“

Intr-adevăr, sumedenie de vedenii fantastice i se perindau prin minte : Ascanio, Colombe, Stefana, toți crescînd sub ochii săi ca niște fantome, pentru a se risipi mai apoi ca niște umbre. Pe urmă, din mijlocul lor ieșea la iveală chipul însingerat al orfăurarului Pompeo, pe care-l omorîse cu o lovitură de jungher, al căpitanului de poștă din Siena, pe care-l doborîse cu un foc de archibuză. Trecutul și prezentul se învălmășeau în cugetul său. Uneori cel care-l ținea pe Ascanio ferecat în închisoare lua înfățișarea lui Clement al VII-lea, alteori Cosimo I era cel ce o silea pe Colombe să se mărite cu d'Orbec. După care se pomenca vorbind cu ducesa Eleonora, ca și cum ar fi vorbit cu doamna d'Etampes ; se ruga, amenința. Pe urmă își bătea joc de biata Scozzone, care plîngea, spunîndu-i să bage de seamă ca nu cumva Pagolo să-și rupă gîtul sărînd ca o pisică pe cornișe. Momentele în care se zbuclina așa ca scos din minți erau urmate de răstimpuri de deplină lîncezeală cînd ai fi zis că e gata să-și dea sfîrșitul.

Agonia accasta ținea de trei ceasuri : Benvenuto se afla tocmai într-unul din acele răstimpuri de toropeală, așa cum am arătat mai sus, cînd deodată Pagolo intră buzna în cameră, palid la față și răvășit, strigînd :

— Domnul Isus și Sfînta Fecioară să se milostivească de noi, meștere, fiindcă totul e pierdut, numai cerul ne mai poate ajuta acum !

Zdrobit cum era de oboseală, Benvenuto, aproape muribund și în nesimțire, simți totuși aceste cuvinte pătrunzîndu-i ca un stilet ascuțit pînă în adîncul inimii. Ceața ce-i învăluia mintea se destrămă și, ca Lazăr scu-

îndu-se din morți la glasul lui Hristos, se ridică în capul oaselor din așternut, strigînd :

— Cine a putut să spună că totul e pierdut, atîta timp cît Benvenuto mai trăiește încă ?

— Păcatele mele, eu, meștere, eu ! îngăimă Pagolo.

— De două ori mișel ! izbucni Benvenuto. Se vede c-a fost scris să mă vinzi mereu ! Dar fii pe pace, Domnul Isus și Sfînta Fecioară pe care-i chemai într-ajutor adineauri au ei grijă să sprijine pe oamenii de bună-credință și să-i pedepsească pe trădători...

În momentul acela se auziră glasurile lucrătorilor, care se văicăreau în gura mare : „Benvenuto ! Benvenuto !“

— Sînt aici ! Sînt aici ! răspunse artistul, năpustindu-se pe ușă afară, palid la față, dar cu puterile întremate și cu mintea limpede. Sînt aici ! Și vai de cei ce nu-și vor fi împlinit datoria !

Din doi pași, Benvenuto ajunsese la turnătorie ; toată ceata lucrătorilor pe care o lăsase muncind cu atîta însuflețire era acum buimacă și abătută. Hermann însuși era mort de oboseală ; vlăjganul abia se mai ținea pe picioare, fiind silit să se reazeme de unul din stîlpii șopronului care nu fuseseră doborîți.

— Luați aminte, băieți ! strigă Benvenuto, cu o voce înfricoșătoare, căzînd în mijlocul lor ca un trăsnet. Nu știu încă ce s-a întîmplat, dar, pe sufletul meu, v-o spun dinainte, orice ar fi, trebuie să-i găsim leacul. Dați-mi ascultare deci de vreme ce am intrat iar în horă ; dar să nu ieșiți din cuvîntul meu, ascultați-mă fără să crîcniți, fără să faceți un cît de mic gest de împotrivire, căci cum văd pe unul că se codește îl ucid pe loc. Asta fie zis pentru cei răi ! Celor buni le spun doar atît : libertatea și fericirea lui Ascanio, tovarășul vostru la care țineți cu toții atît de mult, depinde de izbînda noastră ! La lucru deci !

Rostind aceste cuvinte, Cellini se apropie de cuptor ca să vadă cu ochii lui ce se întîmplase. Focul nefiind atîțat, metalul se răcise, adică, așa cum se spune în limbajul celor de meserie, „se făcuse scrob“.

Benvenuto își dădu seama numaidecît că răul putea fi îndreptat ; pesemne că Pagolo se lăsase pe tînjeală

și, în vremea asta, căldura cuptorului începuse să scadă ; trebuia ca focul să ardă iar cu toată puterea, pentru ca metalul să treacă din nou în stare lichidă.

— Lemne ! strigă Benvenuto. Avem nevoie de lemne ! Căutați pretutindeni unde s-ar putea găsi o surcică ; duceți-vă la brutari și cumpărați-le, dacă nu se poate altfel, cu livra, aduceți și ultima așchie care se mai află prin casă ! Sparge ușile pavilionului, Hermann, dacă nu vrea coana Perrine să le deschidă de bună voie : orice poți înșfăca de-acolo e bun luat, sîntem doar pe teritoriu inamic. Lemne ! Am nevoie de lemne !

Și pentru a le da exemplu celorlalți, Benvenuto apucă o secure și începu să lovească din răspuțeri în cei doi stîlpi ce mai rămăseseră în picioare și care se prăbușiră îndată împreună cu restul acoperișului ; Benvenuto se grăbi să împingă totul în foc ; totodată calfele ce se risipiseră care încotro se întorceau acum cu brațele încărcate de lemne.

— Bravo ! se bucură Benvenuto. Și acum sînteți gata să mă ascultați ?

— Da, da ! strigară cu toții. Orice ne-ai porunci și pînă la ultima suflare !

— Atunci alegeți deoparte stejarul, puneți la început numai stejar pe foc ; stejarul arde cu mai multă putere și, prin urmare, și leacul își va face mai grabnic efectul.

În curînd brațe întregi de lemne de stejar începură să curgă peste jeratic pînă ce Benvenuto se văzu nevoit să strige că-i destul.

Forța ce clocotea în sufletul lui părea să se fi revărsat și-n sufletele celorlalți ; poruncile sale, gesturile pe care le făcea, toate erau tălmăcite și aduse la îndeplinire pe loc. Doar Pagolo mai bombănea cînd și cînd printre dinți :

— Vrei să faci niște lucruri mai presus de puterile omenești, meștere ! Asta înscamnă să-l înfrunți pe Dumnezeu.

La care Cellini se mulțumea să răspundă cu o privire al cărei tîlc era : „Așteaptă tu, că mai avem de răfuit o socoteală între noi !”

Cu toate astea, în ciuda cobelilor lui Pagolo, metalul începuse din nou să se topească și, pentru a grăbi topirea,

Benvenuto arunca din cînd în cînd în cuptor livre de plumb, amestecînd plumbul, arama și bronzul cu un drug lung de fier, astfel că, pentru a folosi propriile lui cuvinte, cadavrul de metal se trezea treptat-treptat la viață. Văzînd că treaba începea a se pune pe roate, cuprins de voieșie, Benvenuto nu mai simțea nici febra, nici slăbiciunea de mai înainte : el însuși reînviase.

În sfîrșit, metalul dădu în clocot și prinse să se umfle. Benvenuto se grăbi să destupe pîlnia tiparului și porunci lucrătorilor să izbească în capacele cuptorului, ordin ce fu numaidecît executat ; dar, ca și cînd truda aceasta gigantică trebuia să fie pînă în ultima clipă o luptă de titani, după ce capacele fură înlăturate, Benvenuto băgă de seamă nu numai că metalul nu se scurgea destul de repede, dar că, pe deasupra, nici nu era în cantitate suficientă. Atunci, luminat de una din acele idei extraordinare ce numai în mintea unui artist pot încolți, spuse :

— Jumătate din voi să rămînă aici, ca să pună mai departe lemne pe foc, iar ceilalți să vină cu mine !

Și însoțit de cinci dintre calfe, o rupse la fugă spre palat ; după cîteva clipe se întoarseră cu toții purtînd în brațe o mulțime de vase de argint și de cositor, lingouri, ibrice pe jumătate terminate. După exemplul lui Benvenuto, fiecare dintre lucrători aruncă prețioasa-i povară în cuptor, care mistui totul pe loc, bronz, plumb, argint, bucăți de metal brut, minunatele lucrări migălos cizelate, cu aceeași indiferență cu care l-ar fi mistuit pe Cellini însuși dacă artistul s-ar fi azvîrlit la rîndul său înăuntru.

Mulțumită însă acestui adaos de materii fuzibile, bronzul deveni cu desăvîrșire lichid și, ca și cum s-ar fi căit de șovăiala sa de o clipă, începu să curgă cu îmbelșugare. Un timp așteptară cu toții, cu inima strînsă de o îngrijorare ce se preschimbă într-o spaimă cumplită în momentul în care Benvenuto observă că bronzul nu ajunsese pînă la gura tiparului : cercetînd însă pîlnia cu o prăjină lungă, simți că, înainte încă de a se fi scurs cu totul din cuptor, bronzul depășise capul lui Jupiter.

Căzu atunci în genunchi, mulțumindu-i Celui-de-Sus : lucrarea ce trebuia să aducă salvarea lui Ascanio și a

Colombeii era terminată ; Dumnezeu se va îndura oare să fie şi pe deplin reuşită ?

Iată ceea ce Benvenuto nu putea să afle decât abia a doua zi dimineaţă.

Noaptea ce urmă, cred că vă daţi seama, fu o noapte de zbucium ; oricît de obosit era Benvenuto, abia dacă reuşii să doarmă pe sponci. Somnul lui însă nu avea nimic de-a face cu odihna. Nici nu apuca bine să închidă ochii, şi în locul lucrurilor reale începeau să mijească tot felul de năluciri. Chipul lui Jupiter, stăpînul cerurilor şi regele frumuseţii olimpiene, aşa cum îl turnase în bronz, îi apărea în vis schimonosit ca al fiului său Vulcan. Şi nu se putea dumeri ce se întîmplase. Să fi fost din pricina tiparului ? Sau poate pentru că turnarea nu fusese făcută cum trebuie ? Să se fi înşelat el făurind lucrarea ? Ori poate destinul îşi bătuse joc de făuritor ? În faţa acestei priveriştii îşi simţea pieptul apăsător de o povară şi tîmplele zvîcnindu-i amarnic şi se trezea cu inima bătînd să-i spargă pieptul şi cu fruntea îmbrobontată de sudoare. O bucată de vreme mai stătea totuşi la îndoială, neputînd deosebi încă adevărul de nălucire. Pe urmă se gîndea că statuia se afla încă ascunsă în tiparul ei ca pruncul în pîntecele mamei. Îşi amintea toate măsurile pe care le luase. Se ruga lui Dumnezeu cu toată rîvna, mărturisindu-i că voia să facă nu numai o operă frumoasă, dar şi o faptă bună. Pe urmă, ceva mai liniştit şi cu sufletul mai împăcat, adormea din nou, răpus de oboseala necurmată ce părea că de aci încolo n-avea să-l mai părăsească nicicînd, pentru a cădea iar pradă unui vis la fel de absurd şi de înspăimîntător ca şi cel dintîi.

În sfîrşit, se luminează de ziuă şi, o dată cu venirea zilei, Benvenuto se desprinsese cu totul din mrejele somnului ; într-o clipă fu în picioare şi îmbrăcat ; în clipa următoare şi ajunsese la turnătorie.

Bronzul era prea cald încă pentru a fi pus în contact cu aerul ; Benvenuto însă era atît de grăbit să afle mai repede în ce măsură trebuia să se teamă ori să nădăjduiască, încît nu se mai putu stăpîni şi se apucă să scoată la iveală capul statuii. În momentul în care puse mîna

pe tipar, era așa de palid la față, încît ai fi zis că e gata să-și dea duhul.

— Tumneata iar polnăfești, meșter ! spuse un glas pe care Benvenuto îl recunoseu după accent ca fiind al lui Hermann. Tumneata mai pine faci ramii la pat.

— Te înșeli, dragă Hermann — răspunse Benvenuto, mirat să-l vadă sculat cu noaptea-n cap — mai curînd m-aș prăpădi dacă aș sta în pat. Dar tu cum se face că te-ai trezit așa de dimineată ?

— Ma plîmpam — spuse Hermann, înroșindu-se pînă în albul ochilor — place la mine mult plîmpat. Vrei aju-tem la tumneata, meșter ?

— Nu, nu ! se împotrivi Benvenuto: Nimeni afară de mine n-are voie să se atingă de tipar ! Stai, stai puțin !

Și începu a dezveli cu cea mai mare grijă partea de sus a statuii. Printr-o întîmplare cu drept cuvînt miraculoasă, metalul fusese tocmai de ajuns. Dacă lui Benvenuto nu i-ar fi trecut prin gînd să arunce în cuptor argintăria lui, talerele și ibricile cizelate de el, turnatul ar fi dat greș și statuia ar fi rămas fără cap.

Din fericire capul căpătase și el ființă și era minunat de frumos.

La vederea lui, Benvenuto, îmbărbătat, se încumetă să descopere, bucată cu bucată, întreg trupul, Încetul cu încetul, tiparul se desprinsese ca o coajă și, în cele din urmă, eliberat din cătușele lui din creștet pînă în tălpi, Jupiter se înfățișă în toată măreția, așa cum se și cuve-nea să fie regele Olimpului. Nicăieri bronzul nu trădase năzuințele artistului și, în clipa în care și ultimul crîmpei de lut căzu jos, un strigăt de admirație izbucni din piepturile lucrătorilor, căci între timp se strînseseră cu toții pe tăcute în jurul lui Cellini, care, copleșit de gîndurile iscate de o atît de deplină izbîndă, nici măcar nu băgase de seamă că mai era cineva de față.

La auzul acelui strigăt ce-l slăvea, la rîndul său, ca pe un zeu, Benvenuto ridică fruntea și, cu un zîmbet plin de mîndrie, zise :

— Ei, vom vedea acum dacă regele Franței va îndrăzni să nu acorde omului care a fost în stare să făurească o asemenea statuie orice favoare ar putea să-i ceară.

Pe urmă, ca și cum s-ar fi căit de faptul că se lăsase o clipă stăpînit de trufie, ceea ce era totuși în firea lui, căzu în genunchi și, împreunîndu-și mîinile, înălță cu glas tare o rugăciune de mulțumire Celui-de-Sus.

În clipa în care își încheia rugăciunea, Scozzone veni într-un suflet să-l înștiințeze că *doamna Jacques Aubry* dorea să-i vorbească în taină, avînd din partea soțului său o scrisoare pe care nu voia s-o înmîneze decît lui Benvenuto.

Cellini o puse de două ori pe Scozzone să repete numele vizitatoarei, deoarece habar n-avea că studentul s-ar fi aflat în posesia unei soții legitime.

Se grăbi totuși să răspundă la cererea ce-i fusese adresată, părăsindu-i pe tovarășii săi, care, plini de mîndrie, se simțeau ei înșiși înălțați de fala meșterului lor.

Totuși, cercetînd mai de aproape statuia, Pagolo observă că picioarele zeului aveau un mic cusur la călcîi ; cine știe din ce pricină metalul nu se scursese pînă în fundul tiparului.

XXXVIII

JUPITER ȘI OLIMPU

Chiar în ziua în care Benvenuto dăduse la iveală statuia, îi și trimisese vorbă lui Francisc I, întrebîndu-l în ce zi dorea ca regele Olimpului să se înfățișeze înaintea regelui Franței.

Francisc I îi răspunse că, deoarece plănuise să plece la vînătoare împreună cu vărul său împăratul, joia următoare, la Fontainebleau, n-avea decît să aducă în ziua respectivă statuia făurită de el în galeria cea mare a castelului.

Răspunsul era destul de rece. Nu mai încăpea nici o îndoială că doamna d'Etampes făcuse tot ce-l stătea în putere ca să-l atîțe pe rege împotriva artistului său răsfățat.

În fața acestui răspuns, fie din mîndrie omenească, fie din credință în ajutorul lui Dumnezeu, Benvenuto se mulțumi să spună surîzînd :

— Prea bine.

Sosi și ziua de luni. Benvenuto porunci să încarce statuia lui Jupiter într-un car, pe care îl însoți el însuși călare, fără să-l scape o clipă din ochi, de teamă să nu se întîmple vreun bucluc. Joi, la orele zece dimineața, opera ajunsese împreună cu creatorul ei la Fontainebleau.

Văzîndu-l pe Benvenuto, fie chiar numai în treacăt, nu se putea să nu simți că sufletul său era plin de nu știu ce simțămînt de nobilă mîndrie și de luminoasă speranță. Conștiința sa de artist îi spunea că făurise o capodoperă, iar inima lui de om cinstit, că era pe cale să săvîrșească o faptă bună. Avea deci un îndoit motiv să fie fericit și să meargă cu fruntea sus ca un om care, nepurtînd nimănui dușmănie, nu avea nici de ce să se teamă de cineva. Regele va vedea statuia lui Jupiter și, fără îndoială, își va da seama cît era de frumoasă ; Montmorency și Poyet îi vor reaminti, la rîndul lor, promisiunea făcută ; împăratul și întreaga curte vor fi de față ; Francisc I nu va avea încotro și va trebui să-și țină cuvîntul.

Doamna d'Etampes, la rîndul său, cu ceva mai puțină bucurie, dar cu aceeași rîvnă arzătoare, țesea mai departe urzelile ei : reușise să înfrunte cu bine prima lovitură pe care încercase să i-o dea Benvenuto, ducîndu-se la palatul ei și, după aceea, la rege ; primul pericol fusese deci ocolit, dar simțea că mai există încă unul în promisiunea făcută lui Benvenuto și era hotărîtă să-l înlătore cu orice preț și pe acela. Sosise deci cu o zi înaintea lui Cellini la Fontainebleau și își luase din vreme toate măsurile, cu acea rafinată iscusință feminină care, în cazul său, putea fi pe bună dreptate numită genială.

Cellini avea s-o simtă pe propria sa piele.

Abia apucase să treacă pragul galeriei în care urma să fie expusă statuia lui Jupiter, că văzu lovitura ce-i

fusese pregătită și recunoscă în același timp și mîna ce-l lovisese și rămase cîteva clipe locului, copleșit.

Faimoasa galerie ce strălucea de picturile lui Rosso, făcute să abată privirile prin propria lor frumusețe de la orice capodoperă ce ar fi fost în preajmă, fusese îndobîtă în ultimele trei zile cu statuile trimise de la Roma de Primaticcio ; se aflau adunate acolo, așadar, minunile sculpturii din antichitate, tipurile de frumusețe consacrate de admirația a douăzeci de secole, sfidînd orice comparație posibilă, spulberînd orice rivalitate : Ariana, Venus, Hercule, Apolo, Jupiter însuși, marele Jupiter olimpiianul, chipuri ideale, plămîni ale geniului, veșnicii turnate în bronz, alcătuiau un fel de sobor supraomenească, de care ar fi fost o nelegiuire să te apropii, un tribunal suprem de a cărui judecată orice artist era dator să se teamă.

Un nou Jupiter strecurîndu-se alături de celălalt, în sînul mărețului Olimp, Benvenuto aruncîndu-i mînușa lui Fidias, ar fi însemnat o profanare și o blasfemie care, oricît s-ar fi bizuit Benvenuto pe propriile sale merite, îl făcu pe credinciosul artist să se dea trei pași înapoi.

Mai mult încă, nemuritoarele statui ocupaseră, așa cum se și cădea, cele mai bune locuri : bietului Jupiter al lui Cellini nu-i mai rămăseseră decît niște colțuri întunecoase la care nu puteai să ajungi decît după ce treceai pe sub privirile neclintite și impunătoare ale zeilor din vechime.

Benvenuto, care încremenise în prag, întîi stătu trist și cu capul plecat, îmbrățișă galeria cu o privire în același timp dureroasă și fermecată.

— Jupîne Antoine Le Maçon — spuse el către secretarul regelui, care-l însoțea — nu-mi rămîne decît să-l iau înapoi pe Jupiter al meu, fiindcă n-am încotro ; ucenicul nu se poate încumeta să se măsoare cu marii meșteri și nici copilul să lupte împotriva strămoșilor săi ; mîndria mea, ca și modestia mă opresc deopotrivă s-o fac.

— Benvenuto — răspunse secretarul regelui — te rog să te încrezi în cuvîntul unui prieten adevărat ; dacă faci treaba asta, îți tai singur craca de sub picioare. Ceea ce-ți spun rămîne între noi, dar să știi că sînt unii care

abia aşteaptă din partea domniei tale acest semn de descurajare care va fi luat drept o mărturie de neputinţă. Degeaba aş încerca să înfăţişez regelui scuzele dumitale, maiestatea sa, care este nerăbdătoare să vadă opera împlinită, nu va voi să audă nimic şi, întărită cum este de doamna d'Etampes, îşi va retrage mina oblăduitoare de deasupra capului dumitale. Sînt unii care speră lucrul acesta şi mă tem să nu se întîmple aşa. Nu cu morţii, Benvenuto, ci cu viii ai de dat o luptă primejdioasă.

— Ai dreptate, jupîne — recunosc orfăurarul şi înţeleg ce vrei să spui. Mulţumesc pentru că ai avut grijă să-mi aminteşti că nu se cuvine să am în împrejurararea de faţă nici un fel de trufie.

— Ei bravo, Benvenuto, aşa-mi placi ! Aş vrea totuşi să-ţi dau un sfat : doamna d'Etampes e prea fermecătoare azi ca să nu urzească în taină cine ştie ce perfidie ; cu voioşia şi drăgălăşenia sa irezistibilă a reuşit să convingă pe împărat şi pe rege să facă o plimbare prin pădure ; îmi pare rău pentru dumneata, dar mi-e teamă că va găsi pînă la urmă mijlocul de a-i îndupleca să rămînă acolo pînă la căderea nopţii.

— Credeţi ? tresări Benvenuto, pălind. În cazul acesta sînt pierdut, fiindcă statuia mea li se va înfăţişa într-o lumină neprielnică, în care calităţile sale ar apărea înjumătăţite.

— Să sperăm că m-am înşelat — adăugă Antoine Le Maçon — şi să avem răbdare, vom vedea ce-o să se mai întîmple.

Benvenuto rămase deci să aştepte, stăpînit de o înfrigurată nelinişte. Aşezase statuia lui Jupiter în aşa fel, încît să fie cît mai puţin dezavantajată, dar nu se putea să nu recunoască totuşi că, în amurg, lucrarea s-ar putea să nu facă o impresie deosebită şi că, în momentul cînd avea să se întunece afară, s-ar putea chiar să pară cu totul nereuşită. Ura doamnei d'Etampes chibzuise tot atît de bine ca şi priceperea sculptorului : încă din 1541 ducea intuiuse una din metodele folosite de criticii secolului al nouăsprezecelea.

Benvenuto privea cu disperare soarele coborînd spre asfinţit şi pîndea cu lăcomie cel mai mic zgomot de afară.

Doar oamenii de serviciu mai erau în castel, încolo nimeni.

Se auzi bătînd orele trei : din momentul acela, urzile doamnei d'Etampes deveneau bătătoare la ochi și izbînda lor neîndoielnică. Benvenuto căzu doborît de mîhnire într-un fotoliu.

Totul se ducea de rîpă : în primul rînd, faima sa. Lupta încordată din pricina căreia fusese cît pe ce să-și piardă viața și al cărei zbucium începuse acum să-l uite, fiind convins că va fi încununată de o izbîndă, nu va fi reușit pînă la urmă decît să-l acopere de rușine. Privea îndurerat statuia făurită de el, în jurul căreia prindeau să se țeasă umbrele nopții și ale cărei forme nu mai păreau atît de desăvîrșite.

Deodată o idee providențială îi fulgeră prin minte ; se ridică în picioare, îl chemă pe micul Jehan, pe care-l luase cu el, și părăsi în grabă palatul. Nu se auzea nici un zgomot care să vestească reîntoarcerea suveranului. Benvenuto alergă într-un suflet la un tîmplar din oraș și, cu ajutorul meșterului și al lucrătorilor săi, în mai puțin de un ceas, înjghebă un soclu din lemn de stejar ce putea să treacă aproape neobservat și care era înzestrat cu patru mici sfere de lemn ce se învîrteau ca niște roțile.

Acum tremura tot de teamă ca nu cumva curtea să se întoarcă tocmai atunci ; la orele cinci însă toată treaba era terminată, afară începea să se însereze și castelul nu avusese încă parte să-și primească oaspeții încoronați. Doamna d'Etampes, probabil, oriunde s-ar fi aflat în momentul acela, nu-și mai încăpea în piele de bucurie.

În scurtă vreme, Benvenuto izbuti să așeze statuia împreună cu pedestalul ei pe soclul aproape invizibil. Jupiter ținea în mîna stîngă globul pămîntesc, iar în dreapta, puțin ridicat deasupra capului său, trăsnetul, pe care parcă voia tocmai să-l arunce : în mijlocul flăcărilor iscate de trăsnet orfăurarul ascunse o făclie.

Abia apucase să termine pregătirile cînd goarneau prinseră a suna, vestind întoarcerea regelui și a împăratului. Benvenuto aprinse făclia, îl puse pe micul Jehan să stea în spatele statuii, de care era complet acoperit,

și rămase să aștepte venirea regelui, nu fără a-și simți inima zvîcnindu-i cu putere în piept.

După zece minute, cele două canaturi ale ușii se deschiseră și Francisc I se ivi în prag, dîndu-i mîna lui Carol Quintul.

În urma lor veneau delfinul, delfina, regele Navarei împreună cu întreaga curte; prefectul cu fiica sa și cu d'Orbec încheiau alaiul. Colombe era palidă și abătută; dar, în clipa în care dădu cu ochii de Cellini, ridică fruntea și un zîmbet plin de încredere îi miși pe buze, luminîndu-i obrazul.

Cellini schimbă cu ea o privire prin care voia să-i dea a înțelege: „Fii liniștită, orice s-ar întîmpla, nu-ți pierde curajul, să știi că veghez asupra voastră.”

În momentul în care ușa se deschise, la un semn al meșterului, micul Jehan împinse ușor statuia, care alunecă încet pe rotilele soclului său mișcător și, lăsînd în urmă operele din antichitate, ieși, ca să zicem așa, în întîmpinarea regelui, înaintînd ca și cum ar fi fost însuflețită. În aceeași clipă, toate privirile se îndreptară spre ea. Licărul molcom al făcliei, cernîndu-și lumina asupra ei, îi dădea un aspect și mai atrăgător decît dacă ar fi fost privită la lumina zilei.

Doamna d'Etampes își mușcă buzele.

— Mi se pare, sire — spuse ea — că lingușirea întrece, oricum, măsura și că, de fapt, s-ar fi convenit ca domnul pămîntesc să iasă înaintea domnului ceresc.

Regele zîmbi, dar se vedea că lingușirea nu-i displăcea cîtuși de puțin: ca de obicei, îl uită pe creator, de dragul operei sale și, scutind statuia de a mai străbate restul distanței, se apropie de ea și o cercetă în tăcere un timp îndelungat.

Carol Quintul, care, de felul său și cu toate că într-o zi, cînd se afla în toane bune, nu pregetase să ridice de jos penelul lui Tizian, Carol Quintul, care, de ce să nu recunoaștem, era mai curînd un mare politician decît un mare artist, ca și curtenii, care nu aveau dreptul să aibă vreo opinie, așteptau conștiincioși părerea lui Francisc I pentru a se pronunța la rîndul lor.

Urmă un răstimp de tăcere încordată, în care Benvenuto și ducesa schimbară o privire încărcată de ură.

Apoi monarhul exclamă deodată :

— E frumoasă ! E într-adevăr foarte frumoasă ! Trebuie să mărturisesc că speranțele mele au fost depășite.

Care mai de care căută atunci să se întrecă în laude și în complimente, cel mai zelos dintre toți dovedindu-se a fi împăratul.

— Dacă artiștii ar putea fu cucerți, așa cum sînt cucerite cetățile — îi spuse el regelui — aș fi în stare să-ți declar pe loc război, vere, numai pentru a-l cîștiga pe meșterul domniei tale.

— Bine, dar din pricina asta — îi tăie cuvîntul doamna d'Etampes, furioasă — nici măcar n-am ajuns încă să vedem minunile sculpturii antice, care se află mai încolo ; orice s-ar zice, cred totuși că prețuiesc ceva mai mult decît toate bagatelele astea moderne.

Regle se apropie atunci de operele antichității, luminate de jos de flăcările torțelor ce lăsau să se piardă în umbră partea lor superioară ; efectul era fără îndoială mai puțin impresionant decît în cazul lui Jupiter.

— Fidias este, într-adevăr, neîntrecut — recunosc monarhul — dar de ce n-ar putea să existe un Fidias în secolul lui Francisc I și al lui Carol Quintul, așa cum a existat unul în secolul lui Pericle ?

— Ar trebui totuși s-o vedem și la lumina zilei ! spuse Anne, înveninată. Aparența nu e totuna cu realitatea ; o lumină iscusită așezată nu are nimic de-a face cu arta. Și pe urmă, ce rost are vâlul acela ? Nu cumva ascunde vreun cusur, spune drept, meștere Cellini ?

Era vorba de o draperie foarte ușoară aruncată asupra statuii pentru a-i da mai multă măreție.

Benvenuto stătuse pînă atunci lîngă opera sa, nemișcat, tăcut și parcă tot atît de indiferent ca și ea ; la cuvintele ducesei însă, zîmbi disprețuitor și, făcînd să țîșnească două fulgere din ochii săi negri, însuflețit de sfînta cutezanță a unui artist păgîn, smulse cu hotărîre vâlul.

Benvenuto s-ar fi așteptat s-o vadă pe ducesă izbucnind minioasă. Dar deodată, printr-un efort nemaipomenit de voință, doamna d'Etampes începu să surîdă cu o înfricoșătoare dulceață și, întinzîndu-i mîna cu dragăală-

şenie lui Cellini, care o privea uimit de această schimbare neaşteptată, rosti tare, cu glasul unui copil răsfăţat :

— Într-adevăr, eşti un mare sculptor, Cellini, recunosc că n-aveam dreptate, te rog să nu iei în seamă observaţiile mele, dă-mi mina şi să rămînem de-a pururi prieteni, vrei ? Pe urmă adăugă în şoaptă, cu o uimitoare locvacitate : Gîndeşte-te bine, Cellini, la ceea ce vrei să ceri. Să nu aduci vorba cumva de căsătoria Colombei cu Ascanio, altminteri, îţi jur, Ascanio, Colombe şi dumneata sînteţi cu desăvîrşire pierduţi.

— Şi dacă am să cer altceva — întrebă meşterul tot în şoaptă — mă pot bizui pe ajutorul dumneavoastră, doamnă ?

— Da — rosti ea prompt — îţi jur, orice alt lucru ai cere, suveranul îţi va împlini dorinţa.

— N-am nevoie să sprijin căsătoria lui Ascanio cu Colombe — spuse Benvenuto — fiindcă o veţi sprijini chiar dumneavoastră, doamnă.

Ducesa se mulţumi a surîde cu dispreţ.

— Ce tot şoptiţi acolo ? întrebă Francisc I.

— Doamna ducesă d'Etampes a avut bunătatea să-mi aducă aminte — răspuse Benvenuto — că maiestatea voastră a făgăduit să-mi facă o favoare în cazul cînd ar fi mulţumită.

— Şi făgăduiala aceasta a fost făcută în faţa mea, sire — spuse conetabilul, apropiindu-se — în faţa mea şi a cancelarului Poyet. Am fost chiar rugaţi, colegul meu şi cu mine, să vă amintim că...

— Da, conetabile — îl întrerupse monarhul, care părea bine dispus — da, numai în cazul cînd s-ar fi întîmplat să nu-mi amintesc singur, dar îmi amintesc cît se poate de bine, pe cuvîntul meu de gentilom ! Astfel, precum vezi, intervenţia dumată, care nu poate decît să-mi facă plăcere, se dovedeşte a fi totuşi de prisos. I-am făgăduit lui Benvenuto să-i împlinesc orice dorinţă în momentul în care statuia lui Jupiter va fi fost turnată. E adevărat, conetabile ? Nu mă înşală memoria, cancelare ? E rîndul domniei tale acum, meştere Cellini, să-ţi spui păsul, sînt la dispoziţia dumată, rugîndu-te totuşi să-ţi seama nu atît de meritele pe care le ai şi care sînt nepreţuite, cît mai ales de puterea noastră, care e măr-

ginită, cu condiția ca să nu năzuiești cumva coroana sau iubita noastră.

— Ei bine, sire — spuse Collini — de vreme ce maiestatea voastră dovedește o asemenea bunăvoință față de nevrednicul său slujitor, mă voi încumeta a-i cere nici mai mult nici mai puțin decât iertarea unui biet student care a avut o mică răfuială pe chei, în dreptul închisorii Châtelet, cu viconte de Marmagne, și care, apărându-se de loviturile acestuia, s-a întîmplat să-l străpungă cu spada.

Toată lumea se arată nedumerită de o cerere atît de neînsemnată și, mai cu seamă, doamna d'Etampes, care îl privi uluită pe Benvenuto, închipuindu-și că nu auzise bine cuvintele lui.

— Ei, fir-ar să fie ! exclamă Francisc I. Îmi ceri pur și simplu să mă folosesc de dreptul meu de a grația, căci, după cum spunea ieri cancelarul, s-ar părea c-ar fi vorba de spînzurătoare.

— Tocmai voiam și eu, sire — interveni ducesa — să pun un cuvînt pentru tînărul acesta. Am primit de curînd vești de la Marmagne, care merge spre bine și care mi-a trimis vorbă că el este cel ce a provocat duelul și că studentul... Cum ziceai că-l cheamă pe student, meștere Benvenuto ?

— Jacques Aubry, doamnă ducesă.

— Și că studentul — continuă cu însuflețire doamna d'Etampes — nu are nici o vină ; așa că, în loc să-l dojenim sau să-i căutați pricină lui Benvenuto, sire, credeți-mă, grăbiți-vă să-i împliniți cît mai curînd rugămintea, ca nu cumva să se căiască pînă la urmă că v-a cerut atît de puțin.

— Ei bine, meștere — rosti Francisc I — va fi așa cum dorești dumneata, și fiindcă, după cum spune proverbul, cel ce dă repede dă îndoit, ordinul de a pune în libertate pe tînărul acela să fie trimis chiar astă-seară. Ai auzit, dragă cancelare ?

— Da, sire, porunca maiestății voastre va fi împlinită.

— Iar dumneata, meștere Benvenuto — spuse Francisc I — vino să mă vezi luni la Luvru și atunci vom

descurca unele mici socoteli pe care vistiernicul meu a uitat cam de mult a le limpezi cu dumneata.

— Dar, sire, maiestatea voastră știe că pentru a intra la palat...

— Bine, bine ! Persoana care a dat consemnul va avea grijă să-l și ridice. Era o măsură cerută de starea de război, și cum în momentul de față nu mai am decît prieteni în jurul meu, vom pune totul din nou pe picior de pace.

— Sire — spuse la rîndul său ducesa — dat fiind că maiestatea voastră e gata să împlinească orice dorință, împliniți-mi și mie, dacă se poate, o mică rugămintă, cu toate că n-am meritul de a-l fi făcut pe Jupiter.

— Nu — adăugă Benvenuto, cu voce scăzută — în schimb ați făcut-o adesea pe Danae.

— Și care este acea rugămintă ? întrebă Francisc I, care nu auzise epigrama lui Cellini. Vorbește, doamnă ducasă, și crede-mă că solemnitatea împrejurării de față nu va putea spori cu nimic dorința pe care o am de a vă fi pe plac.

— Ei bine, sire, maiestatea voastră ar trebui să-i facă domnului d'Estourville favoarea de a semna luna ce urmează actul ce consfințește căsătoria tinerei mele prietene, domnișoara d'Estourville, cu contele d'Orbec.

— În cazul acesta nu poate fi vorba de a face o favoare — răspunse Francisc I — ci de a-mi rezerva mie însumi o plăcere, astfel că, pe deasupra, crede-mă, îți voi rămîne și îndatorat.

— Așadar, sire, rămîne hotărît pe luni ? stăruie ducesa.

— Da, luni — încuviință suveranul.

— Doamna ducasă — spuse Benvenuto, cu jumătate de glas — doamna ducasă nu regretă oare că, pentru această împrejurare sărbătorească, minunatul crin pe care i-l poruncise lui Ascanio nu este încă terminat ?

— Bineînțeles că-l voi regreta — mărturisi ducesa — dar nu e nimic de făcut, de vreme ce Ascanio este închis.

— Adevărat, în schimb eu sînt liber — spuse Benvenuto — voi căuta să-l termin și-l voi aduce doamnei ducese.

— O, pe cuvîntul meu, dacă faci lucrul acesta, voi spune că...

— Veți spune ce, doamnă ducesă ?

— Voi spune că ești un om încîntător.

Și-i întinse mîna lui Benvenuto, care, cu gestul cel mai curtenitor din lume, după ce mai întîi ceruse din ochi încuviințarea monarhului, i-o atinse cu buzele.

În momentul acela se auzi un țipăt ușor.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă regele.

— Sire, cer iertare maiestății voastre — spuse prefectul, dar fiica mea se simte rău.

— Biata copilă ! murmură Benvenuto. Și-o fi închi-puit desigur c-am înșelat-o.

XXXIX

CĂSĂTORIE DE CONVENIENȚĂ

Benvenuto ar fi vrut să plece în aceeași seară, dar regele stărui atîta, încît nu avu încotro și trebui să rămînă la castel pînă a doua zi dimineața.

De altminteri, cu iuțeala cu care chibzuia de obicei și cu promptitudinea cu care lua o hotărîre, pusese la cale pentru a doua zi deznodămîntul unei intrigi ce se urzea de multă vreme. Era o treabă cu totul aparte de care voia să se descotorosească o dată pentru totdeauna pentru a-și putea închina toate străduințele lui Ascanio și Colombei.

Rămase deci să cineze în seara aceea și să ia gustarea de dimineață în ziua următoare la palat, astfel că abia pe la ora prînzului, după ce-și luă rămas bun de la rege și de la doamna d'Etampes, plecă întovărășit de micul Jehan.

Amîndoi erau călări pe gonaci de soi, dar cu toate acestea, împotriva obiceiului său, Cellini nu-și îndemnă

cahlul la drum. Se vedea cît de colo că nu voia să sosească la Paris decît la o anumită oră. Într-adevăr, abia la ceasurile șapte seara descălecă în strada Harpe.

Mai mult încă, în loc să se ducă imediat la palatul Nesle, bătu la ușa unui prieten de-al său anume Guido, medic din Florența; pe urmă, după ce se încredință că medicul se afla acasă și putea să cineze la el, îi porunci micului Jehan să se întoarcă singur la palat, să le spună tuturor că meșterul rămăsese la Fontainebleau și că avea să se înapoieze doar a doua zi și să stea apoi de veghe ca să-i deschidă în momentul cînd va bate la poartă. Micul Jehan plecă numaidecît, făgăduindu-îi lui Cellini să urmeze întocmai îndrumările sale.

Masa era întinsă, dar, înainte de a se așeza să mănînce, Cellini întrebă pe gazda sa dacă nu cunoștea cumva vreun notar iscusit și de încredere pentru a-i întocmi un act care să nu poată fi în nici un fel atacat. Medicul îi pomeni atunci despre ginerele său. Și trimise îndată pe cineva să-l cheme.

După o jumătate de oră, cînd cina era pe sfîrșite, sosi și notarul. Benvenuto se ridică de la masă, se retrase cu el într-o cameră și îl puse să alcătuiască un act de căsătorie în care doar numele soților erau lăsate în alb. Pe urmă, după ce citiră și recitiră împreună hîrtia ca să vadă dacă nu cuprindea vreo clauză ce putea fi lovită de nulitate, Benvenuto îl răsplăti cu dărnicie pentru osteneală, virî actul în buzunar, împrumută de la prietenul său o spadă la fel de lungă ca și a sa, pe care o ascunse sub pelerină, și cum între timp afară se înnoptase, porni spre palatul Nesle.

Sosind în fața porții, bătu o singură dată. Dar oricît de ușoară fusese bătaia, poarta se deschise imediat. Micul Jehan stătea de strajă.

Cellini îl iscodi: lucrătorii erau cu toții la cină și nu-l așteptau pe meșter decît în ziua următoare. Cellini îi porunci băiatului să nu sufle o vorbă despre sosirea lui și, cum avea asupra sa o cheie de la odaia Catherinei, se îndreptă într-acolo, intră binișor înăuntru, închise ușa, se ascunse după o draperie și așteptă.

Cam după un sfert de oră, se auziră niște pași ușori pe scară. Ușa se deschise din nou, Scozzone intră la rin-

dul său în odaie, purtind o lampă în mână ; scoase apoi cheia rămasă în broască, încuie uşa pe dinăuntru, puse lampa pe poliţa căminului şi se aşeză într-un fotoliu adânc, în aşa fel încît Benvenuto putea să-i vadă chipul. Spre marea mirare a lui Benvenuto, figura sa odinioară atît de deschisă, de veselă şi de luminoasă era acum galeşă şi îngîndurată. Biata Scozzone încerca un simţămînt ce semăna foarte bine cu remuşcarea.

Am avut prilejul s-o vedem la început fericită şi nepăsătoare : pe-atunci însă Benvenuto o iubea. Atîta timp cît simţise această dragoste sau, mai bine zis, acest sentiment de bunăvoinţă în inima iubitului ei, atîta timp cît în visele ei plutise ca un nor auriu speranţa de a deveni într-o zi soţia sculptorului, inima sa se păstrase la înălţimea propriilor sale speranţe, curăţindu-se prin iubire de prihana trecutului ; dar, din momentul în care băgase de seamă că, lăsîndu-se înşelată de aparenţe, ceea ce socotise a fi o dragoste pătimaşă din partea lui Cellini nu era decît cel mult o toană trecătoare, coborîse treaptă cu treaptă de pe culmile năzuinţelor sale ; zîmbetul lui Benvenuto ce făcuse să înflorească din nou sufletul ei veştejtit se îndepărtase de ea şi sufletul său îşi pierduse iar prospeţimea.

O dată cu veselia ei copilărească, nevinovăţia sa de copil se întunecase încetul cu încetul ; cu ajutorul plictisului, trecuta ei fire începea să iasă treptat-treptat la iveală. Un zid proaspăt zugrăvit îşi păstrează zugrăveala la soare, ploaia însă i-o spală : părăsită de Cellini de dragul cine ştie cărei iubite necunoscute, Scozzone nu mai ţinuse la orfăurar decît doar dintr-un rest de mîndrie. Pagolo îi făcea ochi dulci de mai multă vreme ; Scozzone îi pomenise lui Cellini despre dragostea aceasta, crezînd că astfel îi va stîrni gelozia. Dar şi această ultimă speranţă se dovedise înşelătoare ; Cellini, în loc să se mînie, izbucnise în ris ; în loc să-i interzică de-a se mai vedea cu Pagolo, îi poruncise dimpotrivă să-l primească. De atunci se simţise cu desăvîrşire pierdută ; de atunci se lăsase în voia soartei cu aceeaşi nepăsare ca odinioară, îşi lăsase viaţa să fie purtată încolo şi înapoi de vîrtejul întîmplărilor, ca o biată frunză uscată ce s-ar fi scuturat din pom.

În momentul acela Pagolo reușise să-i biruie necăpătarea. La urma urmei, Pagolo era tânăr ; Pagolo, cu toată mura lui fățarnică, era un băiat chipeș, Pagolo era îndrăgostit și-i împuia urechile spunându-i într-una c-o iubește, lucru pe care Benvenuto încetase cu totul să i-l mai spună. Aceste două cuvinte „te iubesc“ sînt graiul inimii și inima trebuie tot timpul să vorbească acest grai cu cineva, cu mai multă sau mai puțină înflăcărare.

De aceea, într-un moment de plictiseală, de ciudă, de amăgire, poate, Scozzone îi spusese lui Pagolo că-l iubea ; i-o spusese fără a-l iubi cu adevărat ; îi făcuse această mărturisire purtînd chipul lui Benvenuto în inimă și numele lui pe buze.

Numaidecît după aceea însă se gîndise că, într-o bună zi, sătul de dragostea lui tainică și fără speranță, meșterul s-ar putea întoarce iar la ea și, dîndu-și seama de statornicia de care dăduse dovadă, în pofida propriilor sale porunci, s-ar putea s-o răsplătească pentru credința ei, nu printr-o căsătorie, în privința aceasta biata fată își pierduse și ultimele iluzii, dar prin stîmă și mila ce vor mai fi dăinuit în sufletul său și asupra căroră Scozzone s-ar fi putut amăgi, închipuindu-și că trecuta lui iubire se trezise din nou la viață.

Din pricina acestor gînduri Scozzone era atît de tristă și preocupată și avea remușcări.

Cum stătea așa tăcută și visătoare, la un moment dat tresări brusc și înălță capul : un zgomot ușor se auzise pe scară și aproape în aceeași clipă o cheie vîrită în broască fu răsucită la repezeală și ușa se deschise.

— Cum se face că ai intrat aici și cine ți-a dat cheia asta, Pagolo ? se burzului Scozzone, ridicîndu-se. Nu există decît două chei de la odaia mea : una se află în broască, iar cealaltă la Cellini.

— Ah, dragă Catherine — spuse Pagolo, rîzînd — nu știu ce ai de ești așa de năzuroasă. Cînd deschizi singură ușa oamenilor, cînd le-o trîntești în nas ; pe urmă, dacă cineva încearcă să intre aici cu sila, lucru pe care, la urma urmei, dumneata însăși l-ai încuviințat, ameninți că strigi și chemi într-ajutor. Ei bine, atunci nu mai rămîne alt mijloc decît vicleșugul.

— A, da, mărturisește atunci că i-ai șterpelit cheia lui Cellini fără să bage de seamă ; spune-mi că habar n-are că se află acum în mîinile dumitale, căci, dacă aș ști că ți-a dat-o chiar el, aș fi în stare să mor de rușine și de amărăciune.

— Fii pe pace, Catherine, frumoasa mea ! spuse Pagolo, răsucind de două ori cheia în ușa și apropiindu-se apoi de tinăra fată, pe care o sili să șadă lîngă el. Nu, într-adevăr, Benvenuto nu te mai iubește ; numai că Benvenuto se poartă întocmai ca zgîrciții aceia care, avînd o comoară, nu se învrednicesc s-o folosească, dar care nu lasă totuși pe nimeni să se atingă de ea. Nu, cheia asta am meșterit-o singur. Cine poate face lucruri mari, le poate face și pe cele mai neînsemnate ; orfăurarul a devenit lăcătuș. Ca să-ți dai seama cît de mult țin la dumneata, Catherine, de vreme ce mîinile mele deprinse să facă a înflori mărgăritare și olmazuri pe lujere de aur, s-au înduplecat a meșteșugi o bucată păcătoasă de fier. Ce-i drept însă, răutate mică, bucată asta păcătoasă de fier era o cheie, iar cheia era menită să deschidă poarta raiului.

Rostind aceste cuvinte, Pagolo dădu s-o ia de mîină pe Catherine, dar, spre marea mirare a lui Cellini, care nu scăpa nici un cuvînt, nici un gest din scena ce se petrecea sub ochii lui, Catherine îl respinse.

— Ei, haide, haide ! se supără Pagolo. Ce înseamnă nazurile astea, mult mai ai de gînd să mă perpelești așa ?

— Uite ce e, Pagolo — rosti Catherine, cu o tristețe atît de adîncă în glas, încît Cellini se simți tulburat pînă în fundul sufletului — uite ce e, știu prea bine că atunci cînd o femeie s-a dăruit unui bărbat, nu mai are dreptul să dea înapoi ; dar dacă bărbatul pentru care a avut la un moment dat o slăbiciune este un om de inimă și dacă femeia îi spune acestui bărbat că era într-adevăr de bună credință cînd i s-a dăruit, căci își pierduse mințile, dar că se înșelase, este de datoria bărbatului să nu profite de un moment de rătăcire. Ei bine, Pagolo, trebuie să-ți mărturisesc că atunci cînd am fost a ta, am făcut-o fără să te iubesc, fiindcă iubeam pe altul, îl iubeam pe Cellini. N-ai decît să mă disprețuiești, ba chiar se și cuvine s-o faci ; dar, te rog, Pagolo, nu mă mai chinui !

— Bine — spuse Pagolo — bine ! Văd că te pricepi să întorci lucrurile așa cum îți convine dumitale ; dar după ce m-ai lăsat să aștept atîta hatîrul pe care mi l-ai făcut și cu care acum îmi scoți ochii, îți închipui cumva c-aș putea să te dezleg de îndatoririle pe care le-ai luat față de mine în cea mai deplină libertate ? Nici vorbă. Și cînd mă gîndesc că tot ceea ce faci acum, o faci numai de dragul lui Benvenuto, de dragul unui om de două ori mai vîrstnic decît dumneata sau decît mine, de dragul unui om care nu te iubește, de dragul unui om care te disprețuiește și care se poartă cu dumneata ca și cînd ai fi o femeie de vinzare.

— Ajunge, Pagolo, ajunge ! izbucni Scozone, care se învăpăiasc la față de rușine, de gelozie și de indignare. E adevărat că Benvenuto nu mă mai iubește acum, dar m-a iubit totuși cîndva și m-a stimat întotdeauna.

— Păi de ce nu s-a însurat cu dumneata atunci, din moment ce ți-a făgăduit ?

— Făgăduit ? Da' de unde ! Benvenuto nu mi-a făgăduit niciodată c-o să mă ia de nevastă, căci dacă ar fi făgăduit așa ceva, fără îndoială s-ar fi ținut de cuvînt. Eu am fost aceea care a dorit să se înalțe pînă la el ; și dorind lucrul acesta cu atîta rîvnă, am început să sper : și din clipa în care în inima mea a prins rădăcini speranța, n-am mai putut s-o stăvilesc și s-a revărsat în afară ; m-am lăudat cu o speranță deșartă, așa cum te lauzi cu un lucru ce s-a petrecut cu adevărat. Nu, Pagolo, nu — continuă Catherine, lăsînd să-i cadă mîna, cu un zîmbet trist, în mîinile ucenicului — nu, Benvenuto nu mi-a făgăduit niciodată nimic.

— Vezi deci cît ești de rea cu mine, Scozzone ! exclamă Pagolo, apucînd mîna tinerei fete, ca și cînd gestul ei ar fi fost o mărturie că dorește să se întoarcă la el, cînd de fapt nu era decît un semn de descurajare. Vezi cum ești ? Pe mine, care îți făgăduiesc, care îți aștern la picioare tot ceea ce Benvenuto, după cum tu însăși ai spus, nu ți-a făgăduit niciodată și nici nu s-a arătat gata să-ți dă, pe mine, care îți sînt credincios, care te iubesc, mă respingi, în timp ce lui, care te-a înșelat, sînt convinși că, dacă în clipa asta s-ar afla aici, ai fi în stare să-i mărturisești din nou lucrurile pe care te căiești că mi le-ai în-

credințat mai înainte mie, care te iubesc cu adevărat.

— O, dacă ar fi aici — spuse Scozzone — dacă ar fi aici, Pagolo, ți-ai aduce aminte numaidecît că l-ai înșelat dintr-o pornire de ură, în vreme ce eu, l-am înșelat din iubire, și n-ai ști cum să intri-n pămînt.

— Și pentru ce, mă rog — se înfoie Pagolo, care, știindu-l pe Benvenuto atît de departe, era plin de îndrăzneală — de ce, dacă nu te superi ? Un om n-are oare dreptul să cîștige dragostea unei femei, din moment ce femeia aceasta nu este a altui bărbat ? Dacă ar fi aici, i-aș spune : „Ai părăsit-o, ai înșelat-o pe Catherine, pe biata Catherine, care te iubea atît de mult. La început, sărmana, a fost cuprinsă de disperare, dar mai pe urmă s-a întîmplat să înlînească un băiat inimos și de ispravă care a știut s-o prețuiască așa cum se cuvine, care s-a îndrăgostit de ea și care i-a făgăduit ceea ce dumneata nu te-ai învrednicit niciodată să-i făgăduiești, adică s-o iei de nevastă. Femeia e a lui acum, fiindcă el a moștenit toate drepturile dumitale !“ Ei, ce crezi tu, Catherine, c-ar putea să răspundă la toate astea Cellini al tău ?

— Nimic — se auzi deodată în spatele înflăcăratului Pagolo un glas bărbătesc necruțător — absolut nimic.

Și în aceeași clipă o mîină vînjoasă îl apucă de umăr, curmîndu-i pe loc vorbăria și-l azvîrli cît colo, palid și tremurînd tot, pe cît fusese de cutezător mai înainte.

Scena era într-adevăr destul de neobișnuită : Pagolo, în genunchi, îndoit de șale, alb ca varul și înspăimîntat ; Scozzone, rezemată de brațul fotoliului, mută și încremenită ca însăși statuia Mirării ; în sfîrșit, Benvenuto în picioare, cu brațele încrucișate, ținînd într-o mîină o spadă virîită în teacă și o altă spadă goală în mîina cealaltă, jumătate ironic, jumătate amenințător.

Cîteva clipe domni o tăcere înfricoșătoare ; Pagolo și Scozzone rămăseseră amîndoi năcuți sub privirea încruntată a meșterului.

— Trădare ! îngină Pagolo, umilit. Am fost trădat !

— Da, trădare, dar tu ești cel care ai trădat, nemernicule ! răspunse Cellini.

— Ei, Pagolo — spuse Scozzone — parcă voiai să-l vezi adineauri, uite-l aici !

— Da, uite-l aici ! bombăni ucenicul, căruia îi crăpa obrazul de rușine, văzându-se tratat așa sub privirile femeii căreia voia să-i cîștige inima. Numai că el e înarmat și eu n-am nici o armă asupra mea.

— Ți-am adus una — spuse Cellini, dîndu-se un pas înapoi și lăsînd să cadă la picioarele lui Pagolo spada pe care o ținea în mînă.

Pagolo se mulțumi să se uite la ea, fără să facă nici un gest.

— Hai — îl îndemnă Cellini — ia spada de jos și ridică-te ! Aștept.

— Un duel ? blîgii ucenicul, căruia îi clănțăneau dinții de frică. Sînt eu în stare să mă bat în duel cu dumneata ?

— Ei bine, atunci — spuse Cellini, trecîndu-și spada dintr-o mînă într-alta — am să mă bat cu mîna stîngă pentru a fi o cumpănă dreaptă.

— Să mă bat cu dumneata, care mi-ai făcut atîta bine ? ! Cu dumneata căruia îi datorez totul ? ! O dată cu capul, nu, nu, o dată cu capul ! protestă Pagolo.

Un zîmbet plin de un adînc dispreț se zugrăvi pe chipul lui Benvenuto în timp ce Scozzone se trăgea la rîndul său cu un pas înapoi, fără a încerca să ascundă scîrba pe care o mărturiseau trăsăturile feței sale.

— Trebuia să-ți aduci aminte de binele ce ți l-am făcut înainte de a-mi răpi femeia pe care ți-o încredințasem ție și lui Ascanio ca unor oameni de onoare — spuse Benvenuto. Acum ți-a venit prea tirziu mintea la cap. În gardă, Pagolo, în gardă !

— Nu, nu ! bolborosi mișelul, tîrîndu-se de-a-ndara-telea în genunchi.

— Atunci, dacă nu vrei să te bați ca un viteaz — adăugă Benvenuto — am să te pedepsesc ca pe un netrebnic.

Și virînd la loc spada în teacă, scoase pumnalul și, fără ca pe figura lui nepăsătoare să se vadă nici cea mai ușoară tresărire de minie ori de milă, se apropie pas cu pas, încet dar hotărît, de ucenic.

Cu un țipăt, fata se repezi să-i despartă ; fără brutalitate, dar cu un singur gest, un gest neînduplecat ca al unei statui de bronz ce ar întinde brațul, Benvenuto o dădu la o parte pe biata Scozzone, care se prăbuși, mai

mult moartă decît vie, în fotoliu. Benvenuto continuă să înainteze spre Pagolo, care se trăgea mereu îndărăt pînă ajunsese la perete. Atunci meşterul se apropie de el şi, punîndu-i pumnalul în gît, îl îndemnă :

— Roagă-te pentru păcatele tale; mai ai cinci minute de trăit.

— Iertare ! se tîngui Pagolo, cu o voce sugrumată. Nu-mi lua viaţa ! Iartă-mă ! Iartă-mă !

— Cum — spuse Cellini — ai ştiut ce fel de om sînt şi, ştiind acest lucru, n-ai pregetat totuşi s-o ademeneşti pe femeia de care eram legat ; cunosc tot ce s-a petrecut, am aflat tot şi mai nădăjduieşti oare c-aş putea să te iert ? ! Glumeşti, Pagolo, pesemne, glumeşti !

Şi spunînd aceste cuvinte, Benvenuto izbucni în rîs, un rîs fioros şi strident care-l îngheţă pe ucenic pînă în măduva oaselor.

— Meştere ! Meştere ! strigă Pagolo, simţind vîrfurile pumnalului gata să-i pătrundă în grumaz. Nu eu, ea, ea, da, ea m-a ademenit.

— Trădare, mişelie şi clewetire ! Am să sculptez într-o zi un grup alcătuit din aceşti trei monştri — spuse Benvenuto — şi va fi ceva îngrozitor de privit. Ea te-a ademenit, ticălosule ! Uiţi oare c-am fost de faţă şi c-am auzit tot ?

— O, Benvenuto — murmură Catherine, împreunînd mîinile — îţi dai seama că minte, nu-i aşa ?

— Da — spuse Benvenuto — îmi dau seama că minte, tot aşa cum minţea şi adineauri zicînd că vrea să te ia de nevastă ; dar n-avea grijă c-o să-şi primească pedeapsa pentru amîndouă aceste minciuni.

— Da, pedepseşte-mă — se rugă Pagolo — dar cu îndurare ; pedepseşte-mă, dar nu-mi lua viaţa !

— Minţei cînd ai spus că ea te-a ademenit ?

— Da, minţeam ; da, eu, numai eu sînt vinovat. O iubeam ca un nebun şi ştii doar şi dumneata, meştere, ce păcate e-n stare omul să facă din pricina dragostei.

— Minţei cînd ai spus că eşti gata să te însori cu ea ?

— Nu, nu, meştere, de data asta nu minţeam.

— Vrei să zici c-o iubeşti cu adevărat pe Scozzone ?

— Da, da, o iubesc ! stăruie Pagolo, dându-și seama că singurul mijloc de a părea mai puțin vinovat în ochii lui Cellini era să pună nelegiuirea pe care o săvîrșise pe seama patimii sale năprasnice. Da, o iubesc !

— Și recunoști că nu mințai atunci cînd i-ai cerut să se mărite cu tine ?

— Nu mințeam, meștere.

— Și chiar voiai s-o iei de nevastă ?

— Dacă n-ar fi fost femeia dumitale, da.

— Ei bine, ia-o atunci, ți-o dau.

— Ce vrei să spui ? Glumești, nu-i așa ?

— Nu, niciodată n-am vorbit mai serios ca în clipa de față, uită-te la mine, dacă te îndoiești.

Pagolo se uită cu coada ochiului la Cellini și citi deslușit pe fiecare trăsătură a chipului său că, dintr-o clipă într-alta, în locul judecătorului putea să apară călăul ; își aplecă deci capul din nou suspinînd.

— Scoate inelul acela din deget, Pagolo — îi porunci meșterul — și pune-l în degetul Catherinei.

Pagolo execută în neștire prima mișcare pe care i-o poruncise. Benvenuto îi făcu semn fetei să se apropie. Scozzone îl ascultă.

— Întinde mîna, Scozzone ! continuă Benvenuto.

Scozzone se supuse.

— Fă ce ți-am spus ! rosti Cellini.

Pagolo petrecu inelul pe degetul fetei.

— Și acum — adăugă Benvenuto — fiindcă am terminat logodna, să facem pe loc și căsătoria.

— Căsătoria ! bîgii Pagolo. Bine, dar o căsătorie nu se poate face chiar așa, cu una cu două. E nevoie de notari, e nevoie de un preot.

— E nevoie de un act — urmă Benvenuto, scoțîndu-l la iveală pe cel întocmit puțin mai înainte. Uite aici unul gata făcut, n-a mai rămas decît să scriem numele.

Puse actul pe masă, luă o pană și, întinzîndu-i-o lui Pagolo, îi spuse :

— Semnează, Pagolo, semnează !

— Ah ! suspină ucenicul. Am căzut într-o capcană.

— Ce zici ? Cum adică o capcană ? întrebă Benvenuto fără să ridice tonul, dar într-un fel care te îngheța. Unde vezi tu capcană aici ? Eu te-am îndemnat oare să vii în

camera lui Scozzone ? Eu te-am sfătuit să-i spui că vrei să te însori cu ea ? Ei bine, n-ai decît s-o iei de nevastă, Pagolo, şi din clipa în care veţi fi soţ şi soţie vom schimba între noi rolurile : cînd am să mă strecor în camera ei, îţi va veni ţie rîndul să ameninţi, iar mie să tremur de frică.

— Zău ! exclamă Catherine, care, de unde pînă atunci fusese înspăimîntată la culme, izbucni într-un rîs în hohote, cuprinsă de o veselie nestăpînită la gîndul pe care vorbele meşterului îl făcuse să-i răsără în minte. Zău c-ar fi nostim !

Dezmeticit din spaima prin care trecuse, de întorsătura pe care o luau ameninţările lui Cellini şi de hohotele de rîs ale sprintărei Scozzone, Pagolo începea a privi mai cumpătat lucrurile. Era limpede ca lumina zilei că voiau să-l bage în sperieţi numai ca să-l silească a se învoi la o căsătorie, de care lui, la drept vorbind, nu prea îi ardea ; i se păru deci că ar însemna să sfîrşească prea tragic această comedie şi se gîndi că, arătîndu-se dîrz, ar putea să scape ceva mai ieftin.

— Da — bombăni el, tălmăcind în cuvinte veselia zburdalnicei Scozzone — da, cred şi eu, ar fi fost foarte nostim, într-adevăr. Numai că, din păcate, aşa ceva n-o să se întîmple niciodată.

— Cum n-o să se întîmple ? exclamă Benvenuto, uimit ca un leu care s-ar vedea înfruntat de o vulpe.

— Nu, n-o să se întîmple niciodată — stăruie Pagolo — mai bine moartea ; n-ai decît să mă ucizi.

Nici nu apucase bine a rosti aceste vorbe, că dintr-un salt Cellini fu lîngă el. Pagolo văzu scînteind pumnalul şi se trase deoparte atît de prompt, încît, spre norocul lui, lovitura ce-i era hărăzită îi zgîrie doar umărul şi cuţitul repezit cu putere de mîna vajnică a orfăurarului se împîlîntă de două degete în căptuşeala de lemn a peretelui.

— Primesc ! începu să strige Pagolo. Iertare ! Cellini, primesc. Sint gata să fac tot ce vrei.

Şi în timp ce meşterul se căznea să smulgă pumnalul care trecuse prin îmbrăcămintea de lemn, pătrunzînd în perete, alergă spre masa pe care se afla actul, apucă la iuţeală pînă şi se grăbi să semneze. Toate acestea se pe-

trecuseră atât de repede, încît Scozzone nici nu avu timp să intervină.

— Mulțumesc, Pagolo — spuse ea, ștergîndu-și lacrimile pe care spaima i le adusese în ochi și stăpînindu-și în același timp un zîmbet ușor — mulțumesc, dragă Pagolo, pentru cinstea pe care ai catadicsit să mi-o faci; dar fiindcă avem acum prilejul să lămurim lucrurile o dată pentru totdeauna, ascultă aici: nu m-ai vrut adineauri, acum află că nu te mai vreau eu. N-o spun ca să-ți fac sînge rău, Pagolo, dar nu te iubesc și doresc să rămîn așa cum sînt.

— În cazul acesta — rosti Benvenuto cu cel mai desăvîrșit sînge rece — dacă tu nu-l vrei, Scozzone, atunci trebuie să moară.

— Dar — protestă Scozzone — din moment ce eu nu vreau ? !

— Trebuie să moară — repetă Benvenuto — nu s-a născut încă omul care să mă batjocorească și care să fi rămas nepedepsit. Ești gata, Pagolo ?

— Catherine — strigă ucenicul — Catherine, pentru numele lui Dumnezeu, fie-ți milă de mine ! Catherine, te iubesc ! Catherine, am să te iubesc în veci ! Semnează, Catherine ! Fii nevasta mea, te rog în genunchi !

— Hai, Scozzone, hotărăște-te într-un fel, dar repede — spuse Cellini.

— Oh — se bosumflă Catherine — nu crezi că ești prea aspru cu mine, meștere, cu mine care te-am iubit atîta, cu mine care aveam cu totul alte năzuințe, spune, nu crezi ? Dar, Doamne sfinte ! exclamă deodată ștregărește, trecînd din nou de la amărăciune la veselie — ia uite, Cellini, uite numai ce cătrănit e bietul Pagolo ! O, lasă, te rog, mutra asta de cioclu, Pagolo, altminteri, în vecii vecilor n-o să mă înduplec să te iau de bărbat ! Zău, dac-ai ști ce caraghios ești !

— Scapă-mă mai întîi, Catherine — o rugă Pagolo — și după aceea putem să și ridem dacă poftești.

— Bietul băiat ! Ei bine... dacă ții cu tot dinadinsul...

— Da, țin neapărat ! o încredință Pagolo.

— Știi ce am fost și știi și ce sînt, nu-i așa ?

— Da, știu.

— Nu te-am înșelat ?

— Nu.

— Și n-o să te căiești prea tare ?

— Nu ! Nu !

— Bate palma, atunci ! E într-adevăr curios și nu m-aș fi așteptat niciodată la așa ceva ; dar n-am încotro, sînt acum nevasta dumitale.

Și luînd în mînă pana, semnă la rîndul său actul, avînd grijă să-și pună iscălitura, ca o soție respectuoasă, așa cum se și cădea, sub semnătura soțului ei.

— Mulțumesc, Catherine, sufleteleule, mulțumesc ! se bucură Pagolo. Ai să vezi ce fericită ai să fii cu mine.

— Și dacă se întîmplă cumva să-și uite legămîntul — spuse Benvenuto — scrie-mi, Scozzone, și, oriunde aș fi, am să vin negreșit eu însumi să-i reamintesc.

Rostind aceste cuvinte, Cellini virî la loc agale pumnalul în teacă, fără să-l scape din ochi pe ucenic ; pe urmă, luînd actul întărit de cele două iscălituri, îl împături cu grijă în patru și-l băgă în buzunar ; după care, adresîndu-se lui Pagolo cu acea ironie necruțătoare care-l caracteriza, spuse :

— Și acum, prietene Pagolo, cu toate că Scozzone și dumneata sînteți căsătoriți în toată regula, în fața oame-nilor, în fața lui Dumnezeu încă nu sînteți cununați și abia mîine biserica va putea binecuvînta legătura voastră. Pînă atunci, prezența dumitale aici ar fi potrivnică tuturor legilor divine și omenești. Bună seara, Pagolo !

Pagolo se făcu palid ca un mort ; dar cum Benvenuto îi arăta ușa cu un gest poruncitor, porni de-a-ndăratelea într-acolo.

— Numai dumitale, Cellini, putea să-ți treacă asemenea năzbîtii prin cap — zise Catherine, rîzînd să se prăpădească. Stai puțin, Pagolo, sărman de tine — îi strigă ea în momentul cînd ucenicul tocmai deschidea ușa — să știi că te las acum să pleci numai ca să ți-o plătesc ; dar fii pe pace, Pagolo, îți jur pe Sfînta Fecioară, că din clipa în care vei fi soțul meu, orice bărbat, fie el chiar Benvenuto, nu va afla în mine decît o soție cinstită. Pe urmă, după ce ușa se închise, adăugă veselă : Oh, Cellini, m-ai pricopsit cu un bărbat, dar cel puțin ai reușit să mă descotorosești de el pe ziua de azi. Ori-cum, e un cîștig : erai dator să mă despăgubești într-un fel.

OSTILITĂȚILE REÎNCEP

La trei zile după scena pe care am înfățișat-o mai sus, o scenă de un gen cu totul diferit se pregătea la Luvru.

Sosise în sfârșit ziua de luni, zi în care urma să fie semnat actul de căsătorie. Era ora unsprezece dimineața. Benvenuto ieși din palatul Nesle, se îndreptă spre Luvru și, cu inima îndoită dar fără nici o șovăială, urcă scara de onoare.

În sala de așteptare în care fu primit mai întâi, alături cu ochii de prefect și de contele d'Orbec, care se sfătuiau într-un colț cu un notar. Albă și nemișcată ca o statuie, Colombe ședea în capătul celălalt al sălii, fără să vadă nimic. Ceilalți se îndepărtaseră probabil de ea ca să nu audă ce vorbeau, și biata copilă, cu capul plecat și privirile pierdute în gol, rămăsese acolo unde se așezase la început.

Trecînd pe lîngă ea, Cellini lăsă să adie peste fruntea sa înclinată aceste cuvinte :

— Curaj ! Sînt aici !

Colombe îi recunoscuse glasul și înălță capul, cu un strigăt ușor de bucurie. Dar înainte de a fi apucat să-l întrebe ceva pe ocrotitorul său, acesta și trecuse în sala învecinată.

Un valet ridică o tapiserie lăsată în dreptul unei uși în chip de portieră și orfăurarul intră în camera de lucru a regelui.

Cele cîteva cuvinte de îmbărbătare fuseseră însă de ajuns spre a reînsufleți curajul Colombei : biata copilă se credea părăsită și, prin urmare, pierdută. Jupîn d'Estourville o tîrise acolo, mai mult moartă decît vie, cu toată credința ei arzătoare în Dumnezeu și în Benvenuto : cu o clipă înainte de plecare, se simțise copleșită de o deznădejde atît de adîncă, încît, lăsînd orice mîndrie deoparte, o rugase în genunchi pe doamna d'Etampes să-i îngăduie a intra într-o mînăstire, făgăduindu-i să

renunțe pe veci la Ascanio, numai s-o crute de căsătoria cu contele d'Orbec. Ducea însă nu se putea mulțumi cu o biruință înjumătățită; pentru a-și atinge pe deplin scopul, trebuia ca Ascanio să fie convins de trădarea iubitei sale, de aceea Anne rămăsese neînduplecată în fața rugămintilor sărmanei Colombe. Atunci fata se ridicase de jos, amintindu-și că Benvenuto o îndemnase să-și păstreze cumpătul și să fie liniștită, chiar dacă ar ajunge la picioarele altarului și, cu un curaj întretăiat uneori de neașteptate clipe de slăbiciune, se lăsase dusă la palat, unde regele urma să semneze la amiază actul de căsătorie.

Acolo, puterea care o însuflețise un timp o părăsi din nou, căci nu-i mai rămîneau acum deschise decît trei posibilități: să-l vadă sosind pe Benvenuto, să reușească a-l înduioșa pe Francisc I cu rugămintile sale sau să moară de inimă rea.

Benvenuto venise însă, Benvenuto o îndemnase să spere și Colombe își recăpătase întreg curajul.

Intrînd în camera de lucru a regelui, Cellini o găsi pe doamna d'Etampes singură; era tocmai ceea ce dorea: dacă n-ar fi aflat-o acolo, ar fi cerut îngăduința s-o vadă.

În pofida biruinței pe care o cîștigase, ducea părea îngrijorată, deși, după ce scrisoarea fatală fusese arsă, și arsă chiar de ea cu mîna ei, era pe deplin încredințată că nu mai avea nici un motiv să se teamă; dar, liniștită în privința propriei sale puteri, se gîndea în schimb cu spaimă la primejdiile ce-i amenințau dragostea. Totdeauna se întîmplase așa cu ducea: atunci cînd grijile pricinuite de ambiția ei îi lăsau un răgaz, era mistuită de vîlvoarea sufletului său pătimaș. Plămădită din trufie și pasiune, visase să-l înalțe cît mai sus pe Ascanio, făcîndu-l în același timp fericit. Dar Ascanio, după cum putuse să-și dea seama ducea, deși de obîrșie nobilă (căci familia Gaddi, din care se trăgea, era o veche familie de patricieni florentini), nu rîvnea altă glorie decît aceea de a-și închina viața artei.

Dacă întrezărea ceva în visurile sale, era doar forma cît mai desăvîrșită a unui vas, a unei garafe ori a unei statui; dacă dorea cu aprindere să aibă diamante și măr-

găritare, aceste comori ale pământului, era numai pentru a făuri, încrustându-le într-o garnitură de aur, niște flori mai minunate decît cele pe care cerul le înviează stropindu-le cu roua sa ; rangurile, onorurile, pentru el, nu însemnau nimic dacă nu se datorau măiestriei sale, dacă nu veneau să încununeze faima lui personală : ce rost ar fi avut în viața înfrigurată și plină de zbucium a ducesei acest visător de prisos ? La cea dintîi vijelie, planta aceasta firavă s-ar fi frînt, irosindu-se o dată cu florile pe care le purta acum și cu roadele pe care le făgăduia. Poate că, din deznădejde ori din nepăsare, s-ar fi lăsat atras de planurile pe care le izvodea iubita sa regală ; dar, umbră palidă și melancolică, n-ar fi trăit cu adevărat decît în mijlocul amintirilor sale. Ascanio, în sfîrșit, i se înfățișa ducesei d'Etampes așa cum era în realitate : o făptură încîntătoare și plină de har, cu condiția să rămînă pururea într-o atmosferă senină și liniștită ; un copil drăgălaș ce n-ar fi trebuit să devină niciodată bărbat. Era în stare să se devoteze unor sentimente, în nici un caz însă unor idei ; născut pentru duioasele destăinuiți ale unei dragoste împărtășite, ar fi fost strivit în cumplita încheștare a evenimentelor și a bătăliilor. Ascanio părea a fi într-adevăr bărbatul spre care năzuia dragostea doamnei d'Etampes, dar nu și cel de care avea nevoie ambiția sa.

Iată la ce se gîndea ducesa în momentul în care Benvenuto intră în încăpere ; umbra ce-i întuneca fruntea era așternută de pîclele gîndurilor ce-i dădeau tîrcoale.

Cei doi vrăjmași se măsurară din ochi ; un zîmbet ironic înflori în aceeași clipă pe buzele lor ; privirile pe care le schimbară mărturiseau același lucru, arătîndu-i fiecăruia dintre ei că și unul, și celălalt era gata de luptă și că lupta avea să fie cumplită.

„Cu atît mai bine — chibzuia în sinea ei Anne — acesta cel puțin e un luptător încercat pe care numai de drag ai vrea să-l învingi, un adversar vrednic de mine. Azi însă soarta îi este într-adevăr mult prea potrivnică și nu aş avea motive să mă mîndresc biruindu-l.“

„Hotărît, doamnă d'Etampes — își spunea Benvenuto — ești o femeie și jumătate și rareori un bărbat

mi-a dat de furcă așa cum mi-ai dat dumneata. Așa că, fii fără grijă, deși voi continua să lupt cu mijloace cinstite, voi folosi în luptă toate armele.“

Cîteva clipe stăruie o tăcere ce îngăduie fiecea ruia dintre cei doi adversari să depene în sinea lui un scurt monolog, așa cum am arătat mai sus. Ducea se grăbi s-o întrerupă cea dintîi.

— Văd că ești punctual, meștere Cellini — spuse doamna d'Etampes. Maiestatea sa urmează să semneze abia la amiază actul contelui d'Orbec și acum nu e decît unsprezece fără un sfert. Îmi dai voie să-ți cer iertare în numele maiestății sale : dar nu regele e în întîrziere, ci dumneata ai sosit mai curînd decît trebuia.

— Sînt fericit, doamnă, c-am sosit mai devreme, deoarece graba mea îmi prilejuiește cîntea de a sta de vorbă între patru ochi cu domnia voastră, cînte pe care aș fi stăruit neapărat s-o dobîndesc dacă întîmplarea, căreia trebuie să-i fiu recunoscător, n-ar fi venit în întîmpinarea dorințelor mele.

— Ia te uită ! Benvenuto, nu cumva necazurile te-au făcut lingușitor ?

— Necazurile mele ? Nu, doamnă ; ale altora, poate. Totdeauna am socotit un lucru de laudă să fiu curtenitor cu cei căzuți în dizgrație ; și iată dovada, doamnă !

Spunînd acestea, Benvenuto scoase de sub pelerină crinul de aur început de Ascanio și pe care el îl terminase chiar în dimineața aceea. Ducea nu-și putu stăpîni un țipăt de surpriză și de bucurie. Niciînd un giuvaer atît de minunat nu-i vrăjise privirile, niciînd vreuna din florile ce smălțează grădinile fermecate din *O mie și una de nopți* nu luminase ochii unei zîne ori ai unui spiriduș cu o strălucire atît de vie.

— Ah ! exclamă ducea, întinzînd mîna spre floare. Mi-ai făgăduit-o, într-adevăr, Benvenuto, dar, drept să-ți spun, nu credeam c-ai s-o și aduci.

— De ce să nu aveți încredere în cuvîntul meu ? spuse Cellini, rîzînd. Mă jigniți, doamnă.

— O, dacă mi-ai fi făgăduit o răzbunare în locul unei galanterii, aș fi crezut mai degrabă c-ai să-ți respecți cuvîntul.

— Și de unde știți că nu e și una, și cealaltă ? întreabă Benvenuto, retrăgându-și mina în așa fel, încît crinul să rămînă mai departe în stăpînirea lui.

— Nu te înțeleg — mărturisi ducesa.

— Găsiți că așa cum e montată, în chip de rouă — spuse Benvenuto, arătîndu-i ducesei diamantul ce fre-măta în potirul florii și pe care îl dobîndise datorită generozității corupătoare a lui Carol-Quintul — arvuna unui anumit tîrg încheiat cîndva în scopul de a răpi Franței ducatul de Milano e de efect ?

— Vorbești în enigme, dragul meu orfăurar ; din păcate, regele trebuie să vină dintr-o clipă într-alta și nu mai am timp să dezleg enigmele dumitale.

— Am să vă spun eu atunci dezlegarea. Iar această dezlegare e cuprinsă într-un proverb din vechime : *Verba volant, scripta manent*, ceea ce înseamnă ; ce este scris rămîne scris pe veci.

— Ei, uite, aici te înșeli, scumpul meu orfăurar, ceea ce era scris s-a prefăcut în scrum : să nu-ți închipui că poți să mă sperii ca pe un copil. Dă-mi te rog crinul, fiindcă-i al meu.

— O clipă, numai, doamnă, mă simt dator să vă spun mai înainte că, atîta timp cît se află în mîinile mele, este un talisman, dar că, în momentul în care va trece în mîinile dumneavoastră, își va pierde toată puterea. Lucrarea mea este mult mai prețioasă decît credeți. Acolo unde toată lumea nu vede decît un giuvaer, noi, artiștii, ascundem uneori o idee. Doriți cumva să vă dezvălui această idee, doamnă ?... Nimic mai simplu, uitați-vă, e destul să apăsați pe acest resort invizibil. Lujerul, precum vedeți, se întredeschise și, în fundul potirului, veți găsi, nu un viermișor, ca în unele flori naturale ori în anumite inimi fățarnice, nu, firește, ci altceva asemănător, poate chiar mai primejdios decît el : dezonoarea ducesei d'Etampes, scrisă de propria sa mînă și semnată chiar de dîmnia sa.

În timp ce vorbea, Benvenuto apăsase pe resort, făcînd să se deschidă lujerul, și scoase biletul din potirul scînteietor. După care, desfășură biletul tacticos și i-l

arătă, așa desfăcut, ducesei, palidă de minie și cu gura încheștată de spaimă.

— Nu v-ați așteptat la una ca asta, nu-i așa, doamnă ? continuă Benvenuto, cu sînge rece, înfășurînd scrisoarea la loc și virînd-o în lujerul crinului. Dacă ați fi cunoscut deprinderile mele, doamnă, n-ați fi fost atît de mirată : acum un an am ascuns o scară într-o statueta, iar acum o lună am ascuns o tînără fată într-o statuie ; ce aș fi putut strecura azi într-o floare ? Cel mult un petic de hîrtie, așa cum am și făcut.

— Și totuși biletul — exclamă ducesa — biletul acela blestemat l-am ars cu mîinile mele : am văzut țîșnind flacăra, i-am simțit cenușa în palmă !

— Ați citit cumva biletul pe care l-ați ars ?

— Nu, nu, nu înțeleg cum am putut să fac o asemenea prostie ; într-adevăr, nu l-am citit !

— Păcat, ați fi avut acum prilejul să vă convingeți că „scrisoarea unei mici cusătorese arde cu aceeași flacăra și lasă în urmă tot atîta cenușă ca și scrisoarea unei ducese“.

— Înseamnă deci că Ascanio m-a înșelat, netrebnicul !

— O, doamnă, vă rog, stăpîniți-vă ! Nu se cuvine să-l bănuieți pe copilul acesta nevinovat și fără prihană, care, chiar dacă ar fi încercat să vă înșele, n-ar fi făcut decît să întoarcă împotriva dumneavoastră armele de care v-ați folosit asuprindu-l. O, nu, nu v-a înșelat : n-ar fi în stare să răscumpere propria sa viață, n-ar fi în stare să răscumpere nici chiar viața Colombei printr-o înșelăciune. Nu, el însuși a fost la rîndul lui înșelat.

— De cine ? Ai putea să-mi spui ?

— De un copil ca și el, un student, cel ce l-a rănit pe omul de încredere al domniei voastre, viconte de Marmagne, în sfîrșit, de un anume Jacques Aubry, despre care bănuiesc că viconte de Marmagne v-a spus ceva.

— Da — murmură ducesa — Marmagne mi-a spus într-adevăr că studentul acesta Jacques Aubry căuta mijlocul de a pătrunde pînă la Ascanio ca să pună mîna pe scrisoare.

— Și-atunci ați făcut o descindere în temnița lui Ascanio : numai că studenții sînt sprinteni, precum bine știți, și studentul nostru avusese grijă să v-o ia înainte. În momentul în care dumneavoastră părăseați palatul Etampes, el se strecura în celula prietenului său, și în timp ce dumneavoastră pășeați pragul temniței, el tocmai ieșea afară.

— Dar nu l-am văzut, n-am văzut pe nimeni înăuntru !

— De obicei, oamenii nu se gîndesc să se uite peste tot ; dacă v-ați fi gîndit la așa ceva, ați fi ridicat rogojina care se află în celulă, iar sub rogojină ați fi descoperit gura unei hrube ce răspunde în celula alăturată.

— Dar Ascanio, Ascanio ?

— Cînd ați intrat înăuntru, dormea, nu-i așa ?

— Da.

— Ei bine, în timp ce el dormea, Jacques Aubry, căruia nu voise cu nici un preț să-i încredințeze scrisoarea, i-a luat-o din buzunarul hainei și a pus în loc o scrisoare de-a lui. Cum plicul era același, ați fost convinsă că ați ars un bilet scris de doamna d'Etampes. Nicidecum, în realitate răvașul era al domnișoarei Gervaise-Perrette Popinot.

— Acest Aubry care l-a rănit pe Marmagne, moșicul acesta care era cît pe ce să omoare un gentilom, o să plătească scump cutezanța lui ; e închis și condamnat.

— Dimpotrivă, e liber, doamnă, și chiar dumneavoastră vă datorează libertatea.

— Cum așa ?

— E una și aceeași persoană cu acel sărman deținut pentru care ați binevoit a interveni cerînd regelui Francisc I, o dată cu mine, să-l grațieze.

— Oh, cum am putut să fiu atît de nesăbuită ! îngînă ducesa d' Etampes, mușcîndu-și buzele. Pe urmă, ațintindu-și privirea în ochii lui Benvenuto, continuă cu voce întretăiată : Și care sînt condițiile dumitale pentru a-mi înapoia scrisoarea ?

— Cred că v-am lăsat să ghiciți, doamnă,

— Nu mă pricep să ghicesc, vorbește lămurit.

— Să cereți regelui mîna Colombei în numele lui Ascanio.

— Ilaida de — spuse Anne, cu un rîs forțat — se vede că n-o cunoști îndeajuns pe ducesa d' Etampes, jupîne orfăurar, dacă-ți închipui că dragostea mea ar putea să pregete în fața unei amenințări.

— Nu v-ați gîndit bine înainte de a-mi răspunde, doamnă.

— Rămîn totuși la același răspuns.

— Îngăduiți-mi să iau loc fără prea multă ceremonie și să stau cîteva clipe de vorbă, cîstit și fără ocolișuri, cu domnia voastră — zise Benvenuto, cu acea încîntătoare familiaritate care este unul din apanajele oamenilor superiori. Nu sînt decît un biet sculptor, iar dumneavoastră o mare ducesă, dar dați-mi voie să vă spun că, în pofida distanței ce ne' desparte, noi doi sîntem făcuți să ne înțelegem. Nu e nevoie să luați acrele dumneavoastră de regină, ar fi de prisos; n-am avut cîtuși de puțin intenția să vă jignesc, ci doar să vă deschid ochii, și trufia nu arc ce căuta aici de vreme ce nu este în joc orgoliul domniei voastre.

— Ciudat om ești, într-adevăr — spuse Anne, rîzînd fără să vrea. Ilai, spune ce ai de spus, te-ascult.

— Ziceam, așadar, doamnă ducesă — continuă Benvenuto fără a se arăta cîtuși de puțin tulburat — că, în pofida deosebirii dintre situația noastră, împrejurările în care ne aflăm amîndoi în clipa de față sînt asemănătoare și că am putea foarte bine să ne înțelegem și chiar să ne fim unul altuia de folos. Ați protestat adineauri cînd v-am cerut să renunțați la Ascanio; vi s-a părut un lucru imposibil și absurd și, cu toate acestea, v-am dat eu însumi exemplu, doamnă.

— Ce exemplu?

— Da, fiindcă, așa cum dumneavoastră îl iubiți pe Ascanio, o iubeam eu însumi pe Colombe.

— Dumneata?

— Eu. O iubeam așa cum nu mai iubisem decît o singură dată în viață. Mi-aș fi dat pentru ea sîngele, mi-aș fi dat viața și sufletul, și totuși i-am dăruit-o lui Ascanio.

— Iată ce înseamnă o iubire cu adevărat dezinteresată ! spuse ducesa, ironică.

— O, nu se cade să rîdeți de durerea mea, doamnă ; și nici să vă bateți joc de zbuciumul meu ! Am suferit mult, dar, precum vedeți, mi-am dat seama că, oricum, copila aceasta nu era făcută pentru mine, după cum nici Ascanio nu era făcut pentru dumneavoastră. Ascultați-mă cu luare-aminte, doamnă : și unul, și celălalt facem parte, dacă această apropiere nu vă supără prea tare, dintre acele ființe excepționale și ciudate care au o viață aparte, simțăminte aparte și care rareori se pot înțelege cu ceilalți muritori. Slujim și unul, și celălalt, doamnă, un idol atotputernic și monstruos al cărui cult ne-a înobilat inima, înălțîndu-ne deasupra omenirii. Pentru dumneavoastră, doamnă, ambiția înseamnă totul pe lume ; pentru mine, arta. Iar divinitățile noastre sînt despotice și, orice am face, ne stăpînesc pretutindeni și-n fiecă clipă. L-ați dorit pe Ascanio așa cum ați fi dorit o coroană ; eu am dorit-o pe Colombe ca pe o Galatee. Dumneavoastră ați iubit ca o ducesă, eu ca un artist ; dumneavoastră ați asuprit, eu am suferit. Să nu credeți că vă osîndesc în sinea mea : dimpotrivă, vă admir dîrzenia dumneavoastră și privesc cu ochi buni cutezanța de care dați dovadă. Omul obișnuit n-are decît să creadă ce-o vrea : a răsturna o lume întreagă pentru a face un loc bărbatului pe care-l iubiți, din punctul dumneavoastră de vedere este o faptă măreață. Îmi dau seama că pornește dintr-o pasiune puternică și deplină și o apreciez, dar apreciez în același timp și caracterele supraomenești, căci mă simt ispitit de tot ceea ce este neprevăzut, de tot ceea ce trece dincolo de granițele lucrurilor obișnuite. Iubind-o, așadar, pe Colombe, doamnă, am socotit totuși că firea mea trufașă și sălbatică s-ar potrivi prea puțin cu sufletul acestui înger neprihănit. Colombe îl iubea pe Ascanio, gingașul, blîndul meu ucenic ; sufletul meu aprig și neînduplecat ar fi înghețat-o de spaimă. Atunci am poruncit iubirii mele să tacă și, cum se împotrivea, am chemat întru ajutor dumnezeiasca artă și, unindu-ne puterile, am doborât la pămînt amorul îndărătnic și l-am țintuit. Pe urmă, sculptura, adevărata, neprețuita și unica mea iubită și-a lipit de fruntea mea buzele-i arzătoare și m-am simțit

mîngîiat. Urmaşi exemplul meu, doamnă ducesă, îngăduiţi-le acestor copii să se bucure de dragostea lor îngerească şi nu-i mai tulburaţi în slava în care plutesc. Tărîmul nostru este pămîntul cu pătimirile, cu bătăliile şi cu beţiile lui. Ambiţia poate fi pentru dumneavoastră pavăza menită să vă apere de suferinţă ; destrămaţi imperii ca să vă distraţi; jucaţi-vă cu soarta regilor şi a stăpînilor lumii ca să vă liniştiţi. E cel mai bun lucru ce l-aţi putea face şi aş fi de acord atunci cu dumneavoastră şi v-aş aplauda. Dar nu spulberaţi bucuria şi seninătatea acestor făpturi nevinovate care se iubesc cu o dragoste atît de suavă sub ochii lui Dumnezeu şi ai Fecioarei Maria.

— Cine eşti dumneata, de fapt, meştere Benvenuto Cellini ? Nu te-am cunoscut pînă acum — spuse ducesa, mirată — cine eşti dumneata ?

— Un om şi jumătate, pe legea mea ! Aşa cum dumneavoastră sînteţi o femeie şi jumătate — răspunse rîzînd orfăurarul, cu candoarea sa firească — şi dacă nu m-aţi cunoscut pînă acum, trebuie să recunoaşteţi că aveam, oricum, un mare avantaj asupra dumneavoastră : eu vă cunoşteam, doamnă.

— Se poate — spuse ducesa — părerea mea însă este că o femeie şi jumătate ştie să iubească mai bine şi cu o dragoste mai puternică decît un bărbat şi jumătate, căci nu se sinchiseşte cîtuşi de puţin de abnegaţiile dumitale supraomeneşti, apărîndu-şi iubitul cu ghearele şi cu dinţii pînă în pinzele albe.

— Înseamnă deci că stăruieşti în hotărîrea dumneavoastră de a nu i-l lăsa pe Ascanio Colombei ?

— Stărui să-l iubesc pentru mine.

— Cum doriţi. Dar dacă nu vreţi să i-l lăsaţi de bună voie, luaţi seama ! Am mîna grea şi s-ar putea să nu vă cruţ în încăierare. V-aţi gîndit bine, nu-i aşa ? Sînteţi hotărîtă să nu consimţiţi la căsătoria lui Ascanio cu Colombe ?

— Cît se poate de hotărîtă.

— Bine, la posturi, atunci ! exclamă Benvenuto. Începe bătălia !

În momentul acela uşa se deschise şi un uşier vesti sosirea regelui.

CASĂTORIE DIN DRAGOSTE

Francisc I apăru, într-adevăr, dînd mîna Diane de Poitiers, cu care tocmai ieşise din apartamentul fiului său bolnav. Călăuzită de nu ştiu ce instinct izvorît din ură, Diane simţise nedesluşit că rivala sa era ameninţată de o primejdie umilitoare şi n-ar fi vrut să lipsească de la un spectacol atît de ademenitor.

Cît priveşte pe rege, habar n-avea de nimic, nu observa şi nici nu bănuia nimic; era convins că doamna d'Etampes şi Benvenuto se împăcaseră pe deplin şi, văzîndu-i împreună, în momentul în care intră înăuntru, aşezaţi unul lîngă altul, îi salută pe amîndoi, cu acelaşi surîs şi cu aceeaşi înclinare a capului.

— Bună dimineaţa, scumpa mea regină a frumuseţii ! Bună dimineaţa, iubitul meu rege al artei ! spuse el. Despre ce vorbeaţi împreună ? Judecînd după acru domniilor voastre, convorbirea părea să fie cît se poate de însufleţită.

— O, Doamne, sire, discutăm politică — răspunse Benvenuto.

— Şi care era subiectul asupra căruia vă încercaţi agerimea minţii ? Aţi putea să-mi spuneţi şi mie, vă rog ?

— Problema care frămîntă pe toată lumea în clipa de faţă, sire — adăugă orfăurarul.

— Ştiu, ducatul de Milano.

— Da, sire.

— Ei, şi cam ce spuneţi ?

— Părerile erau împărţite, sire, unul dintre noi spunea că s-ar putea foarte bine ca împăratul să se răzgîndească pînă la urmă în privinţa ducatului de Milano şi, ca să scape de promisiunea pe care v-a făcut-o, să-l dăruiască fiului vostru Charles.

— Şi care dintre dumneavoastră spunea acest lucru ?

— Mi se pare că doamna d'Etampes.

Ducesa se schimbă la faţă, devenind palidă ca moartea.

— Dacă împăratul ar face una ca asta, ar fi o trădare josnică din partea lui ! se încruntă Francisc I. Dar nu cred că ar fi în stare s-o facă.

— În orice caz — se amestecă în vorbă Diane — dacă n-o va face, n-o să fie din pricină că nu s-ar fi găsit cineva care să-l fi sfătuit, după cum se aude, în sensul acesta.

— Cine anume ? izbucni Francisc I. Ei, fir-ar să fie ! Aș vrea să știu și cu cine ?

— Doamne sfinte ! Nu trebuie să vă faceți sînge rău, sire ! interveni Benvenuto. Am vorbit și noi așa ca să ne treacă vremea, nu erau decît simple presupuneri fără nici un temei, rostite doar pentru a avea un prilej de discuție : doamna ducesă și cu mine, sire, ne pricepem la fel de puțin amîndoi în politică. Doamna ducesă, deși nu ar avea nevoie, este prea femeie ca să mai poată fi preocupată și de altceva în afară de toalete ; iar eu, sire, sînt prea artist ca să mă mai ocup și de altceva în afara artei. Nu-i așa, doamnă ducesă ?

— Adevărul e că soarta v-a răsfățat cu prisosință și pe unul, și pe celălalt, dragă Cellini — spuse Francisc I — așa încît nu mai aveți pentru ce să rîvniți bunurile altora, fie chiar dacă ar fi vorba de ducatul de Milano. Doamna ducesă d' Etampes este regină prin frumusețea sa, iar dumneata ești rege prin geniul dumitale.

— Rege, sire ?

— Da, rege, și dacă blazonul dumitale nu este împodobit cu trei crini ca al meu, în schimb văd că ții în mînă un crin mai frumos decît oricare va fi înflorit vreodată sub cea mai minunată rază de soare sau pe cel mai frumos cîmp al unei steme.

— Crinul acesta nu-mi aparține, sire, este al doamnei d'Etampes, care l-a poruncit ucenicului meu Ascanio ; cum însă acesta nu putea să-l termine, înțelegînd dorința doamnei ducese d' Etampes de a avea în mîinile sale un giuvaer atît de prețios, m-am apucat de lucru și l-am terminat eu însumi, dorind la rîndul meu din tot sufletul să făuresc din el un simbol al păcii pe care am încheiat-o solemn deunăzi la Fontainebleau în fața maiestății voastre.

— E o adevărată minune ! spuse regele, întinzînd mîna să-l ia.

— Nu-i așa, sire ? răspunse Benvenuto, retrăgînd fără nici o ostentație crinul. Și se cuvine cu drept cuvînt ca doamna ducasă d'Etampes să răsplătească împărătește pe tînărul artist ce a plăsmuit această capodoperă.

— E ceea ce voiam și eu — spuse doamna d'Etampes — și chiar m-am gîndit la o răsplată pe care și un rege ar putea-o rîvni.

— Dar dumneavoastră știți, doamnă, că răsplata aceasta, oricît ar fi de bogată, nu este cea la care năzuiește el. Ce vreți, doamnă : noi, artiștii, sîntem niște oameni suciți și adeseori un lucru pe care, așa cum spuneți adineauri, l-ar putea rîvni și un rege, nu se bucură de nici o trecere în ochii lor.

— Va trebui totuși să se mulțumească — rosti doamna d' Etampes, care se înroșise toată de minie — cu răsplata pe care i-am hărăzit-o, fiindcă, așa cum ți-am spus, Benvenuto, numai dacă nu voi avea încotro, mă voi îndupleca să-i dau alta.

— Ei bine, n-ai decît să-mi destăinuiești mie ce dorește — îi spuse Francisc I lui Benvenuto, întinzînd din nou mîna spre crinul fermecat — și dacă nu e ceva prea greu de împlinit, vom căuta să-l mulțumim.

— Priviți cu luare-aminte giuvaerul, sire — spuse Benvenuto, punînd lujerul florii în mîna regelui. Cercetîndu-l în amănunțime, maiestatea voastră va putea să-și dea seama că orice răsplată din lume ar fi neîndestulătoare față de prețul pe care-l merită o asemenea capodoperă.

Și rostind aceste cuvinte, Benvenuto își aținti privirea pătrunzătoare asupra doamnei d'Etampes, dar stăpînirea de sine a ducesei era atît de mare, încît privi crinul trecînd din mîinile artistului în acelea ale regelui, fără a se arăta cituși de puțin tulburată.

— E într-adevăr extraordinar ! recunosc suveranul. Dar unde ai găsit diamantul acesta superb ce luminează cu văpăile lui potirul unei atît de minunate flori ?

— Nu l-am găsit eu, sire — răspunse cu o fermecătoare dulceață Benvenuto — doamna d'Etampes i l-a pus la îndemîină ucenicului meu.

— N-am știut niciodată, ducesă, că ai un asemenea diamant ! se miră regele. De unde este ?

— De unde ar putea să fie ? Probabil de acolo de unde vin toate diamantele, sire, din minele de la Kusarat sau din Golconda.

— E o întreagă poveste cu diamantul acesta — spuse Benvenuto — și dacă maiestatea voastră dorește s-o afle, pot să i-o istorisesc. Diamantul pe care-l vedeți și cu mine sîntem vechi cunoștințe, căci pentru a treia oară în viață se întîmplă să treacă prin mîinile mele. L-am bătut mai întîi pe tiara sfîntului nostru părinte papa și pot să vă spun că era de un efect într-adevăr miraculos ; pe urmă, la porunca lui Clement al VII-lea, l-am montat pe o carte de rugăciuni pe care sanctitatea sa a dăruit-o împăratului Carol Quintul ; după aceea, cum împăratul Carol Quintul ținea să aibă tot timpul asupra sa, spre a o putea folosi pesemne la un caz de mare nevoie, nestemata aceasta care valorează mai bine de un milion i-am montat-o în chip de inel, sire. Maiestatea voastră nu l-a zărit pe mîna vărului său, împăratul ?

— Ba da, acum îmi amintesc ! exclamă regele. Da, în prima zi chiar cînd ne-am întîlnit la Fontainebleau, îl purta în deget. Dar cum se face că minunea aceasta se află în stăpînirea dumată, ducesă ?

— Da, spuneți — se repezi la rîndul său Diane, căreia îi scînteiau ochii de bucurie. Cum se face că un diamant atît de valoros a putut să treacă din mîinile împăratului într-ale domniei voastre ?

— Dacă întrebarea aceasta v-ar fi fost pusă domniei voastre — îi replică doamna d' Etampes — nu v-ar fi fost greu să răspundeți, doamnă, presupunînd că obișnuiți a mărturisi anumite lucruri și altora decît duhovnicului dumneavoastră.

— N-ați răspuns totuși la întrebarea regelui, doamnă — îi atrase atenția Diane de Poitiers.

— Da — stăruie Francisc I — cum se face că diamantul acesta se află în mîinile domniei tale ?

— Întrebați-l pe Benvenuto — răspunse doamna d'Etampes, aruncînd o ultimă provocare adversarului său — Benvenuto o să vă spună.

— Spune odată — îl zori regele — și cât mai repede, m-am plictisit de cînd aștept !

— Ei bine, sire — se hotărî Benvenuto — trebuie să vă mărturisesc că, la vederea acestui diamant, ca și maiestății voastre, mi-au trecut prin minte unele bănuieli ciudate. Asta se întîmpla, după cum știți, pe vremea cînd doamna d' Etampes și cu mine eram dușmani ; și nu mi-ar fi părut rău să descopăr vreo mică și prețioasă taină care ar fi putut s-o piardă în ochii maiestății voastre. Am început atunci să cercetez lucrurile mai îndeaproape și am aflat...

— Ce ai aflat ?...

Benvenuto îi aruncă în treacăt o privire ducesei și o văzu surîzînd. Tăria ei de caracter îi plăcu și, în loc să pună capăt în chip năprasnic luptei, cu o singură lovitură, hotărî s-o mai prelungească, aidoma unui atlet sigur de victorie, dar care, avînd de înfruntat un adversar pe măsura lui, caută să scoată în vileag toată puterea și toată iscusința sa.

— Ce-ai aflat ?... întrebă din nou regele.

— Am aflat că îl cumpărase pur și simplu de la cvreul Manase. Da, sire, v-o spun ca să știți cum stau lucrurile ; se pare că, de cînd a pășit pe pămîntul Franței, vărul maiestății voastre împăratul a risipit atîta bănet pe drum, încît a ajuns să-și amăneteze diamantele, iar doamna d'Etampes n-a făcut altceva decît să răscumpere cu o măreție regală ceea ce sărăcia imperială n-a fost în stare să păstreze.

— Pe cuvîntul meu de gentilom, zău că e nostim ! exclamă Francisc I, căruia vestea aceasta avea darul să-i măgulească nu numai vanitatea de îndrăgostit, dar și ambiția de monarh. Dar, frumoasă doamnă — adăugă el, adresîndu-se ducesei — îmi închipui că te-ai ruinat făcînd o asemenea cheltuială și consider că e de datoria mea să împlinesc lipsurile pe care le va fi lăsat în finanțele domniei ale. Amintește-mi, rogu-te, că-ți dătoresc prețul acestui diamant, căci e într-adevăr atît de frumos, încît țin cu tot dinadinsul ca, de vreme ce nu l-ai primit din mîna unui împărat, să-l primești cel puțin din mîna unui rege.

— Îți mulțumesc, Benvenuto ! spuse cu voce scăzută ducesa. Îmi vine să cred că aveai dreptate adîncuri cînd spuneai că sîntem făcuți să ne înțelegem.

— Ce tot vorbești acolo ? întrebă regele.

— O, nimic, sire, îi cercam scuze ducesei pentru această bănuială pe care a avut bunătatea să mi-o ierte, ceea ce dovedește mărinimia domniei sale, cu atît mai mult cu cît, pe lîngă această primă bănuială, crinul pe care-l vedeți a mai făcut să-mi încolțescă în minte încă o bănuială.

— Ce bănuială ! se neliniști Francisc I în timp ce Diane, pe care ura sa o împiedicase să se lase amăgită de această comedie, o privea pe victorioasa ei rivală cu niște ochi de parc-ar fi vrut s-o răpună.

Ducesa d'Etampes văzu că neobositul adversar încă îi mai dădea de furcă, și o umbră ușoară de teamă se lăsă pe fruntea ei, dar, trebuie s-o spunem spre lauda sa, pentru a se risipi numaidecît. Mai mult chiar, căută să profite de tulburarea pe care cuvintele lui Benvenuto Cellini o iscașeră în cugetul lui Francisc I pentru a lua crinul pe care monarhul continua să-l țină în mînă ; Benvenuto se strecură însă pe nesimțite între ea și rege.

— Ce bănuială ? O, trebuie să mărturisesc — spuse el, surîzînd — că de astă dată era o bănuială atît de josnică, încît nu știu dacă n-ar fi mai bine să rămîn doar cu rușinea de a fi avut-o și dacă n-aș săvîrși o infamie și mai mare încumetîndu-mă s-o dau în vilcag cu neobrăzare. Ar trebui, v-o spun hotărît, ca maiestatea voastră să-mi poruncească anume lucrul acesta pentru a îndrăzni să...

— Îndrăznește, Cellini, îți poruncesc ! spuse regele.

— Ei bine, atunci vă mărturisesc că, la început — continuă Cellini, cu orgoliul său naiv de artist — am fost mirat că doamna d' Etampes încredințează ucenicului o lucrare pe care meșterul ar fi fost fericit și mîndru s-o poată face pentru domnia sa. Nu știu dacă vă mai amintiți de ucenicul meu Ascanio, sire ? Este un tînăr și fermecător cavalier care, vă rog să mă credeți, ar putea foarte bine să pozeze unui artist care ar vrea să-l înfățișeze pe Endimion.

— Ei, și pe urmă ? îl zori regele, încruntându-se din pricina unei bănuieli ce-i săgetase brusc inima.

De asta dată nu mai încăpea nici o îndoială că, în ciuda stăpînirii sale de sine, doamna d' Etampes se simțea pe scaunul de tortură. În primul rînd citea în ochii Diane de Poitiers o curiozitate vicleană și pe urmă știa foarte bine că Francisc I s-ar fi înduplecat poate să ierte trădarea față de suveran, dar cu nici un preț amantul n-ar fi putut ierta faptul de a fi fost înșelat. Totuși, ca și cum n-ar fi băgat de seamă că stătea ca pe ace, Benvenuto urmă :

— Mă gindeam deci la frumusețea ucenicului meu Ascanio și îmi spuneam — vă rog să mă iertați, doamnelor, pentru insolența pe care ar putea s-o aibă părerea aceasta în ochii unor francezi, dar sînt obișnuit cu deprinderile prințeselor noastre italiene, care, în dragoste, se dovedesc la fel de slabe ca orice muritoare de rînd — îmi spuneam deci că un sentiment care n-avea nimic de-a face cu arta...

— Meștere — rosti Francisc I, încruntat — ia seama la ceea ce vrei să spui !

— Tocmai de aceea mi-am cerut dinainte iertare pentru cutezanța mea și v-am rugat să-mi îngăduiți a tăcea.

— Sînt martoră că maiestatea voastră i-a poruncit să vorbească, sire — interveni Diane — acum însă, din moment ce a început...

— Poate oricînd să se oprească — i-o retează ducesa d' Etampes — de vreme ce știm dinainte că ceea ce era de spus e o minciună.

— Pot să mă opresc dacă doriți, doamnă — răspunse Benvenuto — e de ajuns doar să spuneți un singur cuvînt, după cum bine știți...

— Da, dar eu vreau să vorbească mai departe. Într-adevăr, Diane, sînt lucruri care trebuie luminate pe deplin. Spune, domnule — adăugă regele, învăluind în aceeași privire pe sculptor și pe ducesă.

— Făceam, așadar, tot felul de presupuneri cînd, la un moment dat, o descoperire cu totul nebănuită mi-a deschis un nou cîmp de investigații.

— Ce descoperire ? întrebare într-un glas regele și Diane de Poitiers.

— **Bat pasul pe loc** — îi șoptise Cellini ducesei.

— **Sire** — spuse ducesa — nu văd de ce ați avea nevoie să țineți crinul în mână ca să ascultați povestea asta fără sfârșit. **Maiestatea voastră** fiind obișnuită să țină în mână un sceptru și să-l țină cu toată puterea, mi-e teamă că, gîngășă cum e, floarea s-ar putea frînge între degetele sale.

Și în timp ce rostea aceste cuvinte, ducesa d' Etampes, zîmbind așa cum numai ea știa să zîmbească, întinse mîna să-i ia giuvaerul.

— **Vă rog să mă iertați, doamnă ducesă** — spuse Cellini — dar cum în toată această istorie crinul joacă un rol important, îngăduiți-mi ca, pentru a ilustra povestirea mea să...

— Crinul, va să zică, joacă un rol important în întîmplarea pe care vrei să ne-o povestești, meștere ! exclamă Diane de Poitiers, smulgînd cu un gest iute ca gîndul floarea din mîinile regelui. Atunci doamna d'Etampes are dreptate, căci dacă întîmplarea cu pricina, fie chiar numai într-o mică măsură, este cea pe care mi-o închipui eu, crinul ar fi mai în siguranță în mîinile mele decît într-ale voastre ; cu sau fără vrere, s-ar putea ca la un moment dat maiestatea voastră să facă un gest pe care să nu și-l poată înfrîna și să fărîme crinul.

Doamna d' Etampes se făcu albă ca varul, socotindu-se pierdută ; îl apucă brusc de mîină pe Benvenuto, întredeschise gura ca și cum ar fi vrut să vorbească, dar, luîndu-și seama probabil, își desprinsе degetele ce strîngeau mîna și închise la loc gura.

— Spune ce ai de spus — rosti ea printre dinți — spune... Apoi adăugă în șoaptă, atît de încet încît numai Benvenuto putu s-o audă : Dacă ai curaj.

— Da, spune și ai grijă să-ți cîntărești cuvintele, meștere — îl îndemnă regele.

— Iar dumneavoastră, doamnă, cîntăriți-vă tăcerea — murmură Benvenuto.

— Așteptăm ! îi atrase atenția Diane, care ședea ca pe jeratic.

— Ei bine, închipuiți-vă, sire, închipuiți-vă, doamnă, că Ascanio și doamna ducesă d' Etampes își scriau.

Ducesa căută asupra sa, apoi în jur, o armă cu care ar fi putut să-l înjunghie pe orfăurar.

— Își scriau ? stăruie regele.

— Da, își scriau ; și, ceea ce era cu atât mai uluitor, în scrisorile pe care doamna ducesă d'Etampes și sârmanul ucenic făurar le schimbau între dinșii era vorba de dragoste.

— Dovezile, meșere ! Sper că ai dovezi ? izbucni regele, clocotind de mînie.

— O, Doamne, sire, da, am — răspunse Benvenuto. Maiestatea voastră își dă seama, firește, că nu aș fi îndrăznit să mă las încercat de asemenea bănuiele dacă n-aș fi avut dovezi.

— Atunci, arată-mi-le imediat de vreme ce spui că le ai ! porunci regele.

— Ar însemna să greșesc spunînd că le am : de fapt, maiestatea voastră le avea adineauri.

— Eu ? ! exclamă regele.

— Iar în clipa de față le are doamna de Poitiers.

— Eu ? ! exclamă Diane.

— Da — întări Benvenuto, care, prins între mînia regelui și ura și spaimele celor mai puternice doamne din lume, își păstra tot sîngele rece și toată dezinvoltura. Da, fiindcă dovezile se află în crinul acesta.

— În crinul acesta ? ! se miră regele, luînd floarea din mîinile Dianei de Poitiers și răsucind-o pe toate părțile cu o atenție care de astă dată nu era cîtuși de puțin prieluită de dragostea sa pentru artă. În crinul acesta ?

— Da, sire, în crinul acesta — spuse Benvenuto. Știți și dumneavoastră, doamnă, nu-i așa, că sînt aici — adăugă el, cu subînțeles, întorcîndu-se către ducesă, care aștepta cu sufletul la gură.

— Să cădem la înțelegere ! șopti ducesa. Colombe nu se va mărita cu d'Orbec.

— Nu-i de ajuns — murmură Cellini — trebuie ca Ascanio să se însoare cu Colombe.

— Niciodată ! declară doamna d'Etampes.

Între timp, regele răsuca între degete crinul fatal, cu o neliniște și o mînie cu atât mai chinuitoare, cu cît nu se încumeta să le mărturisească deschis.

— Dovezile se află în crinul acesta ! În crinul acesta !
îngîna el. Dar nu văd unde ar putea să fie.

— Fiindcă maiestatea voastră nu cunoaște secretul cu ajutorul căruia se deschide.

— E un secret, va să zică : arată-mi-l numaidecît, jupine, sau, mai bine...

Francisc I făcu un gest ca și cum ar fi vrut să sfărîme floarea ; cele două femei dădură un țipăt. Francisc I se stăpîni.

— O, sire, ar fi păcat ! interveni Diane. Un giuvaer atît de minunat ! Dați-mi-l mie, sire, și dacă există un secret, puteți fi convins că am să-l descopăr.

Și degetele-i fine și dibace, degete de femcie pe care ura le făcea și mai sensibile, pipăiră toate reliefurile giuvaerului, scotociră prin toate scobiturile în timp ce ducea d' Etampes, mai mult moartă decît vie, urmărea cu o privire aproape rătăcită încercările ei ce pentru moment păreau a fi zadarnice. În sfîrșit, fie printr-o întîmplare, fie în virtutea unui instinct anume cu care o înzestraseră rivalitatea, Diane puse exact degetul pe resortul lujerului.

Floarea se deschise.

Cele două femei scoaseră în aceeași clipă un strigăt : una de bucurie, cealaltă de groază. Ducea se repezi să smulgă crinul din mîinile Dianei, dar Benvenuto avu grijă s-o oprească, ținînd-o locului cu o mîină în timp ce cu cealaltă îi arătă biletul pe care-l scosese din ascunzătoare. Într-adevăr, o privire aruncată în fugă asupra portirului florii o incredință că era gol.

— Primește orice condiție — bolborosi ducea, istovită, nemişcîndu-se în stare să ducă mai departe o atît de crîncenă luptă.

— Pe Sfînta Scriptură ? o întrebă Benvenuto.

— Pe Sfînta Scriptură !

— Ei, meștere — spuse regele, pierzîndu-și răbdarea — unde sînt dovezile ? Nu văd decît un gol cizlat cu multă iscusință, dar în golul acesta nu e nimic.

— Nu, sire, nu e nimic — recunosc Benvenuto.

— Da, dar ar fi putut să fie ceva — spuse Diane.

— Doamna are dreptate — adăugă Benvenuto.

— Meștere — îl luă din scurt regele, vorbind printre dinți — îți dai seama de primejdia ce te amenință dacă

ai de gînd să mai lungești mult gluma asta și știi că alții mai puternici decît domnia ta au avut prilejul să se căiască pentru că au îndrăznit să se joace cu minia mea ?

— De aceea aș fi peste măsură de nefericit să stîrnesc cumva minia maiestății voastre — continuă Benvenuto fără să-și piardă cumpătul — dar nu văd nimic aici care s-o îndreptățească și sper că maiestatea voastră n-a luat în serios spusele mele. Cum aș fi cutezat oare să aduc cu atîta ușurință o învinuire atît de grea ? Doamna d'Etampes vă poate arăta scrisorile ce se găseau în crinul acesta, dacă țineți cu tot dinadinsul să le vedeți. În ele este, într-adevăr, vorba de dragoste, dar de dragostea sărmanului meu ucenic Ascanio pentru o domnișoară de neam mare, dragoste ce la prima vedere, de bună seamă, pare nesăbuită și fără speranță ; Ascanio al mea însă, închipuindu-și, ca un adevărat artist ce este, că un giuvaer minunat ar putea fi aproape tot atît de prețios ca și o fată frumoasă, și-a îndreptat speranțele spre doamna d' Etampes, care, pentru el, întruchipa providența, făcînd din crinul pe care-l vedeți aici crainicul năzuințelor sale. Și, precum știți, sire, providența este atotputernică ; și cred că nu veți privi cu ochi răi o providență care, săvîrșind o faptă bună, împarte cu maiestatea voastră meritele sale. Iată dezlegarea enigmei, sire, și dacă toate ocolișurile pe care mi-am permis să le folosesc în joacă au putut supăra cumva pe maiestatea voastră, o rog să mă ierte, gîndindu-mă la neprețuita și generoasa intimitate în sinul căreia a binevoit să mă îngăduie pînă în clipa de față.

Discursul acesta aproape academic avu darul de a schimba fața lucrurilor. Pe măsură ce Benvenuto vorbea, fruntea Dianei se înnegura, aceea a doamnei d' Etampes începea să se însenineze, iar pe chipul regelui înflorea iar surîsul său dintotdeauna și obișnuita sa bună dispoziție.

— Iertare, frumoasa mea ducesă, de o mie de ori iertare — spuse Francisc I — pentru că am putut să te bătuiască o singură clipă. Ce aș putea să fac, spune-mi, ca să-mi răscumpăr greșeala și să te înduplec a mă ierta ?

— Să acordați doamnei ducese d' Etampes favoarea pe care o va solicita, așa cum maiestatea voastră mi-a acordat mai înainte favoarea cerută de mine.

— Vorbește în numele meu, meștere Cellini, de vreme ce știi ceea ce doresc — spuse ducesa, supunându-se cu mult mai multă bunăvoință decît și-ar fi putut închipui Benvenuto.

— Atunci, sire, dat fiind că doamna ducesă mi-a încredințat misiunea de a fi purtătorul său de cuvînt, aflați că dorința domniei sale este ca atotputernica autoritate a maiestății voastre să ia sub oblăduirea sa dragostea lui Ascanio.

— Mai încape vorbă ! spuse regele, rîzînd. Cu dragă inimă sînt gata să fac fericirea drăgălașului ucenic. Care-i numele iubitei ?

— Colombe d' Estourville, sire.

— Colombe d' Estourville ! exclamă Francisc I.

— Maiestatea voastră să binevoiască a-și aminti, sire, că doamna d'Etampes este cea care solicită această favoare. Vă rog, doamnă, sprijiniți-mă — adăugă Benvenuto, lăsînd din nou să iasă la iveală din buzunarul său un colț din scrisoarea cu pricina — căci, dacă veți continua să păstrați aceeași tăcere, maiestatea sa va crede că cereți acest lucru numai din amabilitate față de mine.

— E adevărat că doriți această căsătorie, doamnă ? întrebă Francisc I.

— Da, sire — murmură doamna d' Etampes — o doresc... din tot sufletul.

Completarea fusese prilejuită de o nouă demonstrație cu scrisoarea.

— Dar de unde pot eu să știu — adăugă Francisc I — că prefectul va primi să-și mărite fata cu un om fără titluri și fără avere ?

— În primul rînd, sire — răspunse Benvenuto — puteți fi convins că prefectul, ca un supus credincios, nu va putea să aibă alte dorințe decît cele ale suveranului său. Pe urmă, Ascanio nu este un om fără titluri. Se numește Gaddo Gaddi și unul dintre strămoșii săi a fost podestat în Florența. E orfăurar, într-adevăr, dar în Italia faptul de a avea o îndeletnicire artistică nu atrage după sine pierderea rangului. De altminteri, chiar dacă n-ar fi fost nobil de viță veche, cum mi-am îngăduit să trec numele său pe înscrisul de investire întărit cu semnătura regală pe care maiestatea voastră a poruncit să-mi fie

înminat, se cheamă că este nobil de obîrșie nouă. Să nu credeți cumva că această renunțare înscamnă un sacrificiu din partea mea. Răsplătindu-l pe Ascanio al meu, e ca și cum m-ați răsplăti pe mine însumi îndoit. Așadar, sire, iată-l senior de Nesle, iar în ce mă privește, voi avea grijă să nu ducă lipsă de bani ; va putea, bunăoară, dacă dorește, să părăsească orfăurăria și să cumpere o companie de lăncieri sau o slujbă la curte ; voi acoperi cheltuielile cu mijloacele mele.

— Iar noi vom avea grijă, bincînteles — îi făgădui regele — ca punga domnicii tale să nu se golească prea mult de pe urma acestei generozități.

— Va să zică, sire... — stăruie Benvenuto.

— Bine, fie și Ascanio Gaddo Gaddi, senior de Nesle ! exclamă regele, rizînd cu poftă, într-atît faptul de a ști că doamna d' Etampes îi rămăsese credincioasă îi trezise buna dispoziție.

— Doamnă — rosti cu jumătate de glas Cellini — cîs-tit vorbind, nu se cuvine să-l lăsați la Châtelet pe seniorul de Nesle ; asta mai mergea pe vremea cînd nu era decît Ascanio.

Doamna d' Etampes chemă un ofițer din gardă și-i spuse în șoaptă cîteva cuvinte ce se încheiară cu :

— În numele regelui !

— Ce s-a întîmplat, doamnă ? întrebă Francisc I.

— Nimic, sire — răspunse Cellini. Doamna ducesă d' Etampes a trimis pe cineva să-l aducă pe mire.

— De unde ?

— De acolo unde doamna d' Etampes, cunoscînd mărinimia suveranului, l-a rugat să aștepte bunăvoința maiestății sale.

După un sfert de oră, ușa sălii în care se aflau în așteptare Colombe, prefectul, contele d' Orbec, ambasadorul Spaniei și aproape toți seniorii de la curte, cu excepția lui Marmagne, care nu se dăduse jos din pat, se deschise. Un ușier anunță :

— Regele !

Francisc I intră înăuntru dînd mîna Dianei de Poitiers și însoțit de Benvenuto, care venea în urma lor, sprijinîndu-se cu o mînă pe ducesa d' Etampes, iar cu cealaltă pe Ascanio, tot atît de palizi la față și unul, și altul.

În momentul în care ușierul vesti sosirea regelui, toți curtenii se întoarseră și rămaseră o clipă încremeniți zăbind alaiul acela ciuătat. Colombe fu cît pe ce să-și piardă cunoștința. Uimirea spori cu atît mai mult cînd Francisc I, lăsîndu-l pe sculptor să treacă înaintea sa, rosti cu glas tare :

— Măștere Benvenuto, îți încredințez pentru cîteva clipe rangul și autoritatea noastră ; vorbește ca și cînd ai fi regele și vei fi ascultat ca un rege.

— Luați seama, sire — îi atrase atenția orfăurarul — pentru a fi vrednic de rolul pe care mi-l încredințați, vă trebui să fac totul cu măreție.

— N-ai decît, Benvenuto — răspunse Francisc I, rîzînd — orice dovadă de mărinimie va fi o măgulire pentru mine.

— Minunat, sire, așa o să mă simt în largul meu și voi căuta să vă preamăresc din răputeri. Așadar — continuă el — țineți minte, voi toți care mă ascultați, că prin gura mea vorbește însuși regele. Domnilor notari, ați întocmit actul pe care maiestatea sa binevoiește să-l semneze ? Scrieți atunci numele soților.

Cei doi notari luară în mînă pîna și se pregătiră să scrie numele pe cele două acte, dintre care unul urma să fie păstrat în arhivele regale, iar celălalt în biroul lor.

— Pe de o parte... — continuă Benvenuto — pe de o parte, nobila și puternica domnișoară Colombe d' Estourville.

— Colombe d' Estourville — repetară papagalicește cei doi notari, în timp ce toată lumea asculta cu o adîncă uimire.

— Pe de alta — spuse Cellini — preanobilul și prea-puternicul Ascanio Gaddi, senior de Nesle.

— Ascanio Gaddi ? ! exclamă într-un glas prefectul și d' Orbec.

— Un lucrător ! suspină cu jale prefectul, întorcîndu-se către monarh.

— Ascanio Gaddi, senior de Nesle — urmă Benvenuto fără a se arăta cîtuși de puțin descumpănit — căruia maiestatea sa îi acordă marile înscrisuri de împămîntenire și slujba de intendent al castelelor regale.

— Dacă e porunca maiestății sale, mă voi supune — spuse prefectul — totuși...

— Ascanio Gaddi — continuă Benvenuto — din stimă față de care maiestatea sa îi acordă jupînului Robert d' Estourville, prefect al Parisului, titlul de șambelan.

— Sire, sînt gata să semnez ! spuse d' Estourville, dîndu-se în fine bătut.

— O, Doamne ! O, Doamne ! suspină Colombe, căzînd înapoi pe scaun. Nu visez oare ?

— Și eu — protestă d' Orbec — eu cum rămîn ?

— Cît despre domnia ta — adăugă Cellini, urmînd a împlini îndatoririle regale — cît despre domnia ta, conte d' Orbec, tot ce pot face este să te cruț de cercetările pe care aș fi în drept să le poruncesc în privința purtării domniei tale. Îndurarea însă este una din virtuțile regale, la fel ca și dărnicia, nu-i așa, sire ? Dar iată și actele gata întocmite, să semnăm, domnilor, să semnăm !

— Grozav se mai pricepe să facă pe regele ! se minună Francisc I, fericit ca un monarh în vacanță.

Pe urmă îi dădu pana lui Ascanio, care își așternu pe hîrtie numele cu un scris tremurător și care, după ce iscăli, îi întinse pana Colombei, pe care doamna Diane, plină de bunăvoință, se dusesese s-o aducă de la locul ei, sprijinind-o de braț. Mîinile celor doi îndrăgostiți se atinseră și puțin lipsi ca să nu leșine amîndoi în momentul acela.

Veni apoi rîndul doamnei Diane, care înmînă la rîndul său pana ducesei d' Etampes, după care pana trecu în mîna prefectului, apoi de la prefect la d'Orbec, iar de la d' Orbec la ambasadorul Spaniei.

Dedesubtul tuturor acestor nume strălucite, Cellini îl scrisese apăsător și deslușit pe al său. Și totuși nu el era cel care făcea cel mai mic sacrificiu.

După ce semnă, ambasadorul Spaniei se apropie de ducasă :

— Planurile noastre rămîn mai departe în picioare, doamnă ? întrebă el.

— O, Doamne ! spuse ducesa. Fă cum poștești : ce-mi pasă mie de Franța ! Ce-mi pasă de lumea întrecăgă !

Ducele se înclină.

— Așadar — îl iscodi, în momentul cînd ambasadorul se întoarce la locul său, nepotul acestuia, un tînăr diplomat lipsit încă de experiență — așadar, potrivit dorințelor împăratului, nu regele Franței, ci fiul său va fi duce de Milano ?

— Nici unul, nici celălalt — răspunse ambasadorul. Între timp, cei de față continuau să semneze.

În cele din urmă, după ce fiecare întări cu iscălitura sa fericirea lui Ascanio și a Colombeii, Benvenuto se apropie de Francisc I și, punînd un genunchi în pămînt, spuse :

— Sire, după ce am avut parte să poruncesc în chip de monarh, am venit să adresez o rugăminte maiestății sale ca un umil slujitor plin de recunoștință. Maiestatea voastră binevoiește să-mi acorde o ultimă favoare ?

— Spune, Benvenuto, spune — îi răspunse Francisc I, care era gata să acorde orice, dîndu-și seama că, în definitiv, acest apanaj al regalității era cel mai plăcut pentru un rege — spune ce dorești ?

— Să mă întorc în Italia, sire —, spuse Benvenuto.

— Ce înseamnă asta ? ! exclamă regele. Vrei să mă părăsești cînd mai ai încă atîtea capodopere de făurit pentru mine ? Nu-ți dau voie !

— Sire — făgădui Benvenuto — vă jur, am să vin înapoi. Dar lăsați-mă să plec, lăsați-mă să revăd plaiurile țării mele, e singurul lucru de care am nevoie în clipa de față. Nu pot să vă spun cît pătimesc — urmă el, coborînd glasul și clătînd cu tristețe din cap. Dar sînt atîtea suferințe ce mă încearcă și pe care n-aș putea să vi le mărturisesc și simt că numai aerul patriei mele ar fi în stare să tămăduiască inima mea rănită. Sînteți un rege mare și generos și vă iubesc. Am să vin înapoi, sire, dar îngăduiți-mi mai întîi să plec pentru a mă lecu sub dezmierdarea soarelui de acolo. Vi-l las în schimb pe Ascanio, gîndirea mea, vi-l las pe Pagolo, mîna mea ; ei doi vor fi în măsură să împlinească visurile de artist ale măriei voastre pînă va veni timpul să mă înapoiez, și după ce voi fi primit sărutul adierilor Florenței, mama mea, am să mă întorc iar la maiestatea voastră, regele meu, și numai moartea ne va putea despărți.

— Du-te atunci ! spuse cu mîlnire Francisc I. Se cuvine ca arta să fie liberă ca rîndunelele : du-te !

Pe urmă regele îi întinse lui Benvenuto mîna, pe care orfăurarul o sărută cu toată căldura recunoştinţei.

Îndepărtîndu-se, Benvenuto ajunsese dîin nou lîngă ducesa.

— Sînteţi tare supărată pe mine, doamnă ? spuse el, strecurînd în mîinile ducesei biletul fatal care, aidoma unui talisman vrăjit, reuşise să facă adevărate minuni.

— Nu — mărturisi ducesa, peste măsură de fericită că-l redobîndise, în fine — nu, şi cu toate astea m-ai învins prin nişte mijloace...

— Vai de mine ! spuse Benvenuto. N-am făcut decît să vă ameninţ doar ; credeţi cumva că m-aş fi folosit de ele vreodată ?

— Sfinte Dumnezeule ! exclamă ducesa, ca luminată de un gînd neaşteptat. Şi eu care-mi închipuiam că semeni cu mine !

A doua zi, Ascanio şi Colombe fură cununaţi în capela palatului Luvru şi, trecînd peste toate regulile etichetei, cei doi tineri căpătară încuviinţarea ca Jacques Aubry şi soţia lui să ia şi ei parte la ceremonie.

Era o mare favoare, dar trebuie să recunoaşteţi că bietul student o meritase pe deplin.

XLII

CĂSĂTORIE DE OCHII LUMII

O săptămînă mai tîrziu, Hermann se căsătoreşte cu toată pompa cuvenită cu coana Perrine, care-i aducea o zestre de douăzeci de mii de livre bani gheaţă, bătută la Tours, împreună cu dovezile neîndoielnice că va fi tată.

Trebuie să spunem din capul locului că aceste dovezi avură darul de a-l convinge pe inimosul neamț să facă acest pas, mai curînd decît cele douăzeci de mii de livre, bani gheață.

În seara zilei în care se sărbători căsătoria lui Ascanio cu Colombe, cu toate stăruințele celor doi tineri, Benvenuto plecă la Florența.

În timpul șederii sale acolo turnă statuia lui Perseu, care împodobește pînă în zilele noastre piața Palazzo Vecchio și care rămîne cea mai frumoasă lucrare a lui, poate tocmai pentru că a făurit-o în toiul celei mai mari suferințe pe care o încercase în viața sa.

I STRADA ȘI ATELIERUL	5
II UN ORFAȚĂR ÎN SECOLUL AL ȘAISPRE- ZECELEA	21
III DEDAL	32
IV SCOZZONE	52
V GENIU ȘI SUVERANITATE	61
VI LA CE FOLOSESC GUVERNANTELE	76
VII UN LOGODNIC ȘI UN PRIETEN	93
VIII PREGĂTIRI DE OFENSIVĂ ȘI DE APĂRARE.	107
IX INCRUCIȘĂRI DE SPADA	123
X DESPRE AVANTAJELE CETAȚILOR ÎNTĂRIȚE	138
XI BUFNIȚE, COȚOFENE ȘI PRIVIGHETORI . .	159
XII REGINA REGELUI	170
XIII FEMEIA E DESEORI SCHIMBĂTOARE . .	182
XIV DE UNDE SE VEDE CĂ TEMEIUL EXISTENȚEI OMENEȘTI ESTE SUFERINȚA	200
XV UNDE SE POATE VEDEA CĂ BUCURIA NU ESTE DECÎT O DURERE CARE-ȘI SCHIMBĂ LOCUL	212

XVI O CURTE	223
XVII DRAGOSTE PĂTIMAȘA	230
XVIII DRAGOSTE VISATOARE	210
XIX DRAGOSTE IDEALA	248
XX NEGUȚĂTORUL ONOAREI SALE	263
XXI PATRU SOIURI DE TILHARI	281
XXII VISUL UNEI NOPTI DE TOAMNA	291
XXIII ȘTEFANA	303
XXIV PERCHEZIȚII DOMICILIARE	316
XXV CAROL QUINTUL LA FONTAINEBLEAU	330
XXVI CALUGARUL BLESTEMAT	344
XXVII CE SE POATE VEDEA NOAPTEA DIN VÂRFUL UNUI PLOP	356
XXVIII MARTE ȘI VENUS	373
XXIX DOUA RIVALE	383
XXX BENVENUTO ÎN GREA CUMPÂNĂ	393
XXXI DESPRE PIEDICILE ÎNTÎMPINATE DE UN OM CINSTIT CARE VREA SĂ ÎNTRE LA ÎNCHI- SOARE	412
XXXII ÎN CARE PERSOANA LUI JACQUES AUBRY IA PROPORȚII EPICE	432
XXXIII DESPRE PIEDICILE ÎNTÎMPINATE DE UN OM CINSTIT CARE VREA SĂ IASĂ DIN ÎNCHI- SOARE	441
XXXIV UN FURȚIȘAG CINSTIT	454
XXXV ÎN CARE SE DOVEDEȘTE CĂ, ATUNCI CIND ÎI DAI FOC, SCRISOAREA UNEI MICI CUSĂ- TORESE ARDE CU ACEEAȘI FLACĂRĂ ȘI LASĂ ÎN URMA TOT ATÎTA CENUȘA CĂ ȘI SCRISOAREA UNEI DUCESE	466

XXXVI ÎN CARE SE VEDE CA O PRIETENIE ADE- VARATĂ ESTE CAPABILĂ SĂ ÎMPINGĂ DE- VOTAMENTUL PÎNĂ LA ÎNSURĂTOARE . .	477
XXXVII TURNAREA STATUII	485
XXXVIII JUPITER ȘI OLIMPUL	495
XXXIX CASATORIE DE CONVENIENȚĂ	505
XL OSTILITĂȚILE REÎNCEP	518
XLI CASATORIE DIN DRAGOSTE	528
XLII CASATORIE DE OCHII LUMII	544

